LOVAS BIBLIA

EURÁZSIAI & KÁRPÁT-MEDENCEI

LOVASNÉPEK TÖRTÉNELME

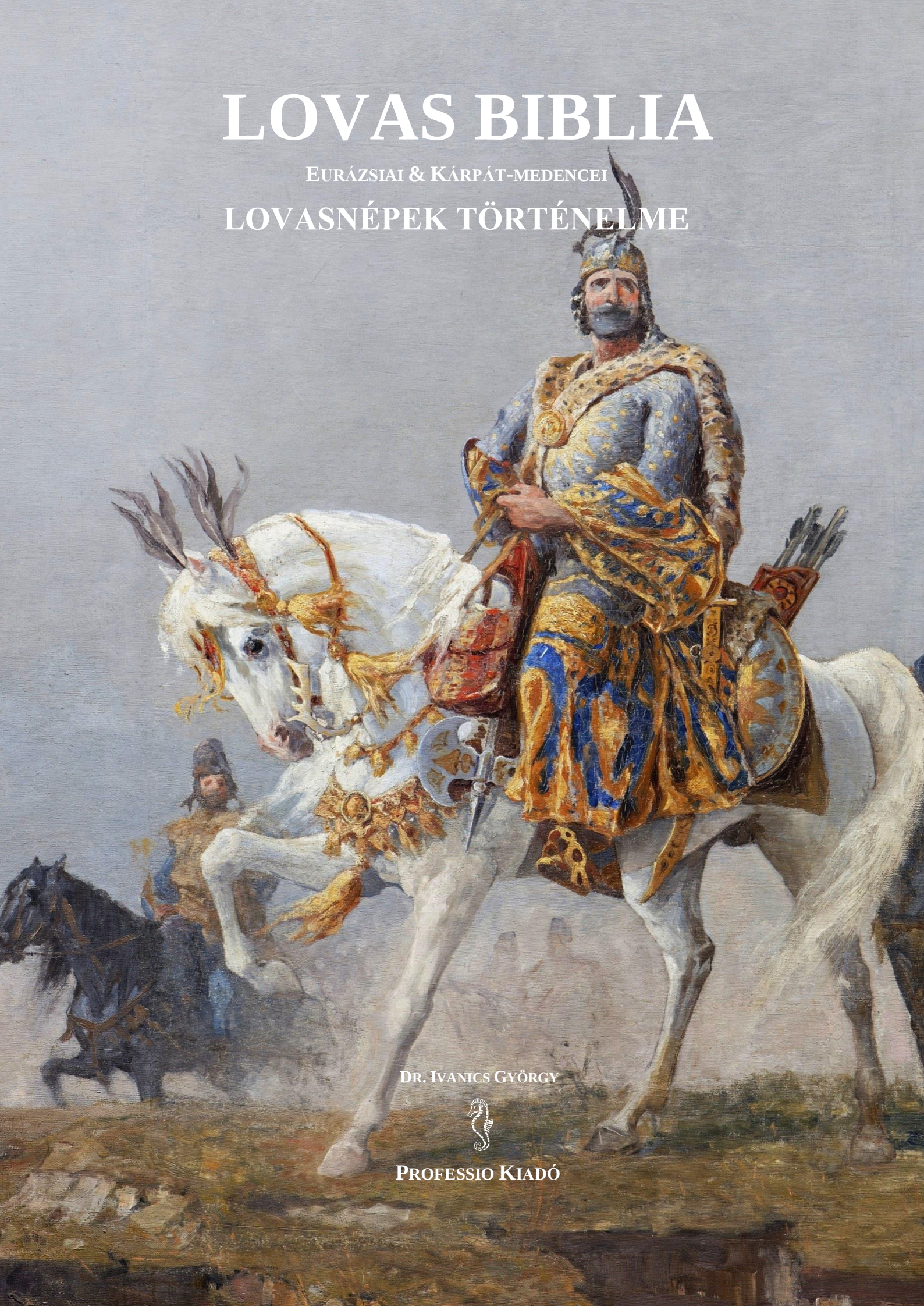

DR. IVANICS GYÖRGY

PROFESSIO KIADÓ

LOVAS BIBLIA

EURÁZSIAI & KÁRPÁT-MEDENCEI

LOVASNÉPEK TÖRTÉNELME

ÍRTA

DR. IVANICS GYÖRGY

MAGYAR POLO CLUB elnöke

PROFESSIO KIADÓ

2018

SZERKESZTETTE:

DR. IVANICS GYÖRGY

A KÖNYV TÁMOGATÓI:

MAGYAR PÓLÓ AKADÉMIA KFT.
MAGYAR POLO CLUB
PROFESSIO KFT.
FASORI BT.

KÉSZÜLT:
PROFESSIO KIADÓ
&
MAGYAR PÓLÓ AKADÉMIA KFT.
közös gondozásában

Budapest, 2018

Limitált példányban

NYOMTATÁS: **ALFÖLDI NYOMDA ZRT.**
ISBN 978-963-86749-8-2
[PDF] 978-963-86749-7-5

KIADÓ: **PROFESSIO KIADÓ**

professio@plasztika.com
www.magyarpoloclub.hu

Copyright © Minden jog fenntartva!
A mű egészének vagy részleteinek fordítása, utánnyomása,
elektronikus adathordozón való feldolgozása, mikrofilmen való rögzítése,
vagy bármilyen más módon való sokszorosítása
csak külön engedéllyel lehetséges.

AJÁNLÁS

"A világ kincse a lónak két szeme között rejlik. A ló az ember után a legdicsőbb teremtés, a legnemesebb foglalkozás a lótenyésztés, a legszebb mulatság a nyargalás és a legjobb dolog a lónak etetése és ápolása."

/ Virginia Cleo Andrews /

INSPIRÁLNAK – A LÓ AZ IGAZI TÜKÖR

A lovak szépséges teremtmények, szilaj vágtájuk egyszerűen lenyűgözi az embereket.

Művészeket és költőket ihlettek nagy korszakokon keresztül, hogy emlékeztessenek bennünket a természet csodájára.

Ez az érzés a lovak szerelmesét kiegyensúlyozott életre ösztönzi.

A lovak a versenyeken megbízható partnereink, túrákon pedig megnyugvást adó társaink.

A lovas egy másik lovassal együtt könnyen őszinte baráttá válik. Ez a közös kapocs legyőzi a kulturális és társadalmi különbségeket.

A ló az igazi tükör.

Az Avatar című filmben Neytiri tanítja Inke-t, hogyan kapcsolódjon az Ikranhoz. Azt tanítja, hogy Jake a gondolataival próbálja irányítani az álltatot.

Ez a való életben is így van. Ugyanis ezt az 500 kilós hatalmas, csodálatos lényt addig nem tudjuk megfelelően irányítani, amíg a gondolataink nem nyugodnak le, és nem indítunk el egy harmonikus mozdulat sort, ami megfelelő jelzést ad részére.

Verasztó Edit Csilla

ELŐSZÓ

A MAGYAR PÓLÓ és a MAGYAR POLO CLUB történetének, majd a POLO VILÁGTÖRTÉNELEM megírása kapcsán óhatatlanul foglalkozni kellett a lovastörténelmi előzményekkel.
Így egyre több, igen érdekes lovas történelmi információ bukkant elő.

Mi **Magyarok harcias lovaskultúránkra** büszkék vagyunk, de kevesen tudják, hogy több, korábban itt élt, *(és népünkbe olvadt)* nép számára is éppen úgy fontosak voltak a **lovak**.
Kevésbé tudatosult bennünk, hogy e kultúra, mennyi hasonló **lovasnép** kultúrájával rokon, már csak azért is, mert hosszú vándorlásunk során a *„birodalmi hatásra”* kapcsolatba kerültünk velük.

A **LOVAS BIBLIA** című könyvet olvasva, nyilvánvalóvá válik, hogy már a **kőkorszaki embereknél** is, *(a barlangi festmények tanulsága szerint)*, kitüntetett szerepe volt a **lovaknak**.

Már a **Kurgános** *(Pre-Szkíta)* **lovas népek** idehozták a **Kárpát-medencébe** a **lótenyésztés** művészetét is. *(Lásd **Dunaujvaros Duk2 4077** /éves/ **lócsont** lelet.)* Mai emlékei többek között a Kunhalmok, vagy a **Hallstatt kultúra** *(i.e. 8-5. sz.)* **Százhalombattai király sírhalmai**.

A MAGYAR POLO CLUB Tabajdi lovaspóló pályáinak helyett adó, Váli-völgyi rétjét is **ló tenyésztő népek** *(Kimmer/Hallstatt, Szkíta/Kelta)* alakították ki a lovaiknak legelővé, hogy aztán az **Árpád nemzetség lovai** is itt legelhessenek.
A Tabajdi **Római kori Kelta** sírköveken halottas lovaskocsit és azt kísérő **lovast** ábrázoltak, de az [1]Inotai halomsírba *(i.e. II. sz.)* még lovaskocsit is temettek a halott mellé.

Kelta lovas kíséri a halottas kocsit; Tabajdon fellelt Római kori sírkő relief

Ráadásul e **lovas népeket** elődeinknek is tekinthetjük, mivel a korábban itt élő lakosság nem pusztult ki a hódítások alkalmával, hanem behódolva, vagy beházasodva, beépültek az új és újabb hódító népcsoportokba. Ahogy az itt élő lovak is tovább lettek tenyésztve, jól kiválasztott fedező ménekkel keresztezve az éppen divatos lófajtákkal.

A legtöbb az írott történelem által megemlített, itt a Kárpát-medencében élő nép, **lovakat** tartott, mert az kiemelkedően fontos volt megélhetésükhöz és hatalmuk fennmaradásához.

A **lovaskultúra** az egész emberiség fejlődésére **forradalmi hatással** volt, így e könyv a Föld minden lakójának fontos ismeretekkel szolgál.

A *„gépkorszak”* előtt a lovak szükségesek voltak mindenhez, amit ma gépekkel végeznek.
Így a föld megműveléséhez, az állattartáshoz, a közlekedéshez és szállításhoz is.
Erős **lovashadsereg** nélkül pedig nem lehetett egy területet birtokba venni és megtartani.
Ehhez pedig igen sok **ló**, hozzájuk pedig sok **legelő** kellett, mely olyannyira szükséges volt, mint manapság az olajmezők a gépekhez.

Ahogy jöttek-mentek a népek, mind itt hagyták a lovaskultúrájuk emlékeit, tudásanyagát is, melyet az itt élő **Magyar lovasok** manapság is hasznosíthatnak.
E folyamatnak most sincs vége.
Manapság például sok Argentin lovas érkezik ide, hogy a **lovaspólóhoz** szükséges szaktudásukat átadják.

[1] http://ertektar.vpmegye.hu/index.php/ertekeink/veszprem-megye-ertektar/kulturalis-orokseg/59-romai-kori-halomsirok-varpalota-inota

BEVEZETŐ
LOVASKULTÚRÁNK, TÖBBSZÖRÖS HONFOGLALÁS, KAGYLÓGYÖNGY SZERŰ NYELVÜNK

Mi Magyarok különösek vagyunk, mely harcias lovaskultúránkból ered.

Különösségünk a **kagylógyöngy szerű nyelvünk** is, melynek nincs közeli rokona.
Különös a tűrőképességünk, de a hirtelen kirobbanó, erős harciasságunk is.
Különös, az alkalmazkodó képességünk is, mely segítette népünket a túlélésben.

Harcias lovaskultúránk az igen hosszú vándorlás és a harcaink által alakult ki.
Egy népet az ősi kultúrája határoz meg döntően és nem a genetikája, vagy a nyelve, mely sokat változhat.

Magyarnak lenni nem genetikai, vagy nyelvi eredeten múlik, hanem a Magyar kulturális örökségünk elfogadásán.
Addig maradunk Magyarok, amíg az ősi Magyar *(lovas)* kultúránk él, ezért szükséges fenntartanunk és ápolnunk.

Lovaskultúránkat ápolhatjuk ehhez hasonló, róla szóló, vagy azzal kapcsolatos könyvek írásával, olvasásával, *(remélhetően nemsokára erről szóló filmek megtekintésével)* vagy olyan lovas rendezvényekkel, mint Kurultáj, lovasíjász, lovas és lóversenyekkel, de még inkább, ha valaki megtanul lovagolni, és lovakat tart maga is.

Aki e könyvet elolvassa, megérti, hogy a **Kettős Honfoglalás elmélete annyira igaz**, hogy azt bővítenünk is kell a **Többszörös Honfoglalás** tényének elfogadásával.
A szintén harcias lovaskultúrájú **Hun**, **Avar**, **Griffes-Indás** népek Honfoglalását követte, a hosszú vándorlás után, hasonló lovaskultúrájú törzsekből szövetségre lépett, **Árpád népének 890-907-ig terjedő Honfoglalása**.

Ugyanakkor a még korábbi idők *„honfoglalói”* teszik ki a mai Magyar lakosság döntő részét. E korábbi honfoglalók között is több, régebbi lovas népet érdemes megemlíteni. *(Kimmereket, Szkítákat, Hallstatt népet, Keltákat, Yazigokat, Szarmatákat.)*
E népek mind ugyanazon nagy lovaskultúrába tartoztak. Ennek bizonyítéka az említett **Lovasvadász** ábrázolások, mely fellelhetőek a **Kimmer-Trák**, a **Szkíta**, az **Asszír** és **Görög** kultúrákban, de a Kárpát-medencei **Kelta/Római** kori **SEUSO kincsen**, vagy a **Nagyszentmiklósi Avar kincsen** is, ahogy még a **Szent György** ábrázolásokon is.

Kimmer-Trák; Szkíta lovasvadász; Seuso lovasvadász szarvassal; Avar lovas; Ashurnasirpal; Görög lovas;Szent György

Az ősi ló ábrázolások, a lovastemetkezések, és a közös aranyszarvas kultusz tárgyi emlékek is ezt igazolják.
(E példák is és egyéb leletek is azt mutatják, hogy a lovas történelem tanulmányozása, milyen fontos új tanulságokkal szolgálhat! Honfoglaló őseink, a Kárpát-medencén kívül több helyen is szerencsét próbálhattak!)

Tápiószentmárton; Zöldhalompuszta; Kul-Oba; Kostromskaja; Kazahsztán; Filippovka; Pazirik; Hun

A **lovak tisztelete** már az Eurázsiai **Cro-magnoni** népesség kultúrájában a kezdetektől megfigyelhető.
A **lovak háziasítása** forradalmi változást hozott a történelemben. *(Mint később a gépek megjelenése.)*
A **lovak**, **szekerek**, **harci szekerek** megjelenése olyan gazdasági, kulturális és hatalmi tényező volt, mint a modernkorban az autó, a komputer, vagy internet. A **lovas haderők** megjelenése még nagyobb változást hozott.

A **Rézkort** helyesebb lenne a *„**Lótenyésztő korszaknak**”* nevezni. A kettő a réz és a lótenyésztés kezdete egybeesik.
A **Bronzkorszak** helyett is, a szintén időben azonos *„**Szekérkorszak**”* nevet kellene használni.
A **Vaskorszak** nevet pedig hasonló módon, azonos kezdeti idővel a *„**Lovaskorszak**”* névnek kellene felváltania.

A **lovas haderő** volt a kor *„atomfegyvere”*. E harcias lovaskultúra birtokolói voltak az akkori *„nagyhatalmak”*.
A **lovaskultúra hatását** jól mutatja, hogy a kőkorszaki termékenységi kultuszát *(lásd ősi vénusz szobrok)* felváltotta a törzsfők és vele a férfi főistenek tisztelete, melynek egyértelmű jelei a **Kurgánok**, a **mesés kincseikkel**.

Árpád Honfoglaló népe azért lehetett annyira sikeres, mert a hosszú vándorlása alatt, a többi hasonló lovas néppel kapcsolatba lépve, elsajátította, majd azt tökéletesítve kialakította a saját **harcias lovaskultúráját**.
E kultúrát pedig sikeresen átadta az itt élő lótenyésztő, korábbi *„**Honfoglaló**”* népeknek is, akik **Magyarrá** lettek.
Ez magyarázza, hogy a **Honfoglalást** követően hamarosan sikeres hadjáratokat, *„**Kalandozást**”* folytathattak.
E hadjáratok biztosították megmaradásunkat, e nélkül nem lehetett volna tartós a Kárpát-medencei Honfoglalásunk.

Kultúránk megértéséhez ezért ismerni kell az Eurázsiai sztyeppe lovas történelmét, mellyel a történelemkönyvek alig foglalkoznak. Az ismert Honfoglaló történetünkhöz képest pedig, jóval messzebb kell visszatekintsünk.

A **Kárpát-medencétől Koreáig** terjedő ***„Sztyeppei sztrádán”*** élő **Szkíta lovas hadinépek** és birodalmaik *(Andronovo/Sintashta/Cserkaszkuli, Afanasevo/Pazirik, Hsziungnu/Hun/Türk, Szarmata/Alán, Avar/Onogur/Kazár)* kultúráiból eredeztethető a **896-as Honfoglaló őseink harcias lovaskultúrája**, mivel e népekkel kapcsolatba léptünk.

LOVAS BIBLIA című könyv e **Kárpát-medencétől Koreáig** a terjedő *„sztyeppei sztráda”* történelmét, lovaskultúráit írja le, *(távoli hatásaival együtt)* ezáltal ismerhető csak meg a harcias **Magyar lovaskultúra** eredetei.

Nyelvünknek már nincs közeli rokona, mivel igen messziről érkeztünk. Ősi magjára a **kagylógyöngy** képződésének megfelelően rakódtak le a más nyelvekből érkezett hatások. Így alakult ki a sokrétű Magyar kultúránk is.

A legújabb DNS vizsgálatok sokat segítettek. A **896-os Honfoglalók** genetikájában **40% Ázsiai** jellegű, *(ma ez 4%)* másik **40%** pedig **Germán** volt. Ez a Kárpát-medencébe betelepült Attila Hun népéhez hasonlatos. Tehát, *„birodalmi hatásként”* erős kulturális, genetikai, *(és feltehetően nyelvi)* kapcsolatot is fel kell tételezzünk a **Hunokkal**.

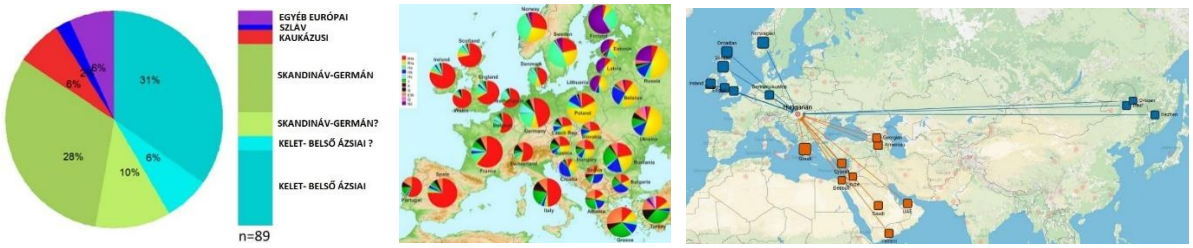

896-os Honfoglalók DNS-e; Mai Európai DNS állomány; Mai Magyar DNS állomány származási helyei

A **Hunok**, **Avarok**, **Onugorok**, ahogy **Árpád népe** is *(többnyire **R1a** genetikával)* szintén keletről jöttek.
A Magyarok genetikai állományát vizsgálva egyértelműen kizárható a Finn rokonság!

Magyar nyelvünk **Ural-Altáji** típusú, *(melyhez igen sok keleti nyelv tartozik az **Ugor**, a **Türk**, a Mongol, a Mandzsu, és a Finn is, de még a Kínai, Koreai, vagy a Japán is)*, ugyanakkor a Magyar kultúra nincs a Finnel igazi rokonságban!
Ugor nyelvcsalád kicsi, ezért egyszerűen *„hozzácsapták”* a még kevesebb fővel rendelkező Finn nyelvcsaládhoz, és megalkották a Finnugor nevet, de még végtelenül sem Ugorfinn nyelvcsalád nevet, ezzel is kicsinységünk érzetét erősítve.
Magyar a nagy **Ural-Altáji nyelvcsaládhoz** tartozó **Ugor nyelvcsalád** tagja, mely jelentősen ***„Hunosodott, Türkösödött”***, mialatt e **Hun**, **Avar**, **Türk** népekkel több, mint **500 évig** együtt éltek. *(A Magyar nyelvhez legközelebb az Onogur Volgai Bolgárok utódai a Csuvasok állnak, akiket sokan hasonlóan, Türkösödött Ugor nyelvnek tartanak.)*

A **896-os Honfoglaló** elődeinket is a *„birodalmi hatás”* formálta. Ahogy a Honfoglalást követően, az addig ott élő népeket ők sem irtották ki, hanem behódolásra kényszerítve, betagolták őket az új birodalmukba, népükbe. A nyelvünket, kultúrájukat átadták nekik, miközben az ott meglévő kultúrákat is beillesztették, a saját kultúrájuk részeivé tették.
Ezekből következően a kőkorszak óta minden itt élt népcsoportot is honfoglaló elődeinknek tekinthetünk.

Fel lehet tenni a kérdést, hogy mi volt a **896-os Honfoglalók** maradandó sikerének a kulcsa?
Lovaiknak és lovasíjász harcmodoruknak is köszönhették a hadi sikereiket. A későbbi **Kalandozások** során ennek köszönhetően **Európa számos nemzetét**, és a **Bizánci Birodalmat** is adófizetésre tudták kényszeríteni.
Annak idején a Nyugati népek úgy imádkoztak: ***„Csak a Magyarok nyilaitól ments meg Istenem!”***

A Magyarok ősei is, a Kurgán népekkel együtt **háziasították a lovakat**, alkották meg hozzá a **szekeret**, és a többi Szkíta néppel együtt már **i.e. 900-tól lovas hadaik** voltak. A Hsziungnu/Hunok földjén találták meg az első **lovaglónadrágot**, a Szkíták újítása volt a kezdetleges **nyereg**, és a lóháton is használható **visszacsapódó íj**. A Hunok már a jó minőségű **nyerget** és hozzá a **kengyelt** is alkalmazták. Az Alánok, és az Avarok alkalmazták a lovakon is használható, mozgást lehetővé tevő **pikkely vaspáncélzatot**, ők terjesztették el Európában a **kengyel** alkalmazását is.

A Magyarok nem egy újítással győztek, hanem azzal, hogy az új dolgok alkalmazását tökélyre fejlesztették, valamint a megfelelő stratégiát, kitartásukat és leleményességüket is hozzá tették.

E képességek nem csak a **lovas harcmodorhoz** jók. A **lovak** használata kimehetett a divatból, de az előbb felsorolt tulajdonságok, képességek éppen úgy hasznosak bármely feladat megoldása kapcsán. Ez az, amit a Magyarok a hosszú útjukon megtanultak és utódaiknak, az itt élő népeknek is át tudtak adni, ezáltal válhattak mind Magyarrá.

A **harcias lovaskultúrájuk** és az említett tulajdonságaik, valamint elengedhetetlen társuk, a **lovaik** révén tudtak a **Honfoglalók** megfelelő hazát találni, majd több, mint ezer éven át e hazában boldogulni. E tulajdonságaik révén sikeresek ma is a Magyarok szerte a **Világban,** bárhova is veti őket a sors. Ezért fontos e **Magyar lovaskultúra eredetét** is felkutatni, médiákban szerepeltetni és minden **Magyar embernek** ápolni azt.

Lovas történelmünk, lovaskultúránk ápolása ezért kötelességünk, ha feledésbe merült, mi megszűnünk Magyarok lenni. Amennyiben sikerült megőriznünk, akkor örökké fennmaradhat Magyar Nemzetünk.

KÖSZÖNET NYILVÁNÍTÁS

Köszönet **apámnak**, aki gyermekkoromban lóra ültetett. Aki megmentette az elavulttá nyilvánított, kiselejtezésre, levágásra ítélt tűzoltó lovakat, és megalakította a Hódmezővásárhelyi Bercsényi Lovas Szakosztályt, ahol a Hucul Úrfin megtanulhattam lovagolni, majd szép lovassport eredményeket érhettem el.

Apám kezdeményezésére, vele együtt kezdtük szervezni Ópusztaszeren az első lovas rendezvényeket, mely egyre nagyobb tömeget vonzott oda. Vásárhelyről lóháton mentünk oda, Szegvárnál komppal átkelve a rövidebb úton. A könyv borítójául szolgáló **Feszty körképet** felújítását követően, később helyezték oda.

Anyámnak, aki elviselte, segítette apám e „*pazar**ló***” hobbiját, megértve, elfogadva, hogy a lovakról leszoktatni úgy sem tudja őt és lovas gyerekeit.

I. ns. Ivanics Györgynek, aki *„két pogányközt”* harcolt lovas kapitányként a Magyar hazáért, Osztrák és Török megszálló ellen egyaránt. Aki végül a **Spleni lovasezred kapitányaként** részt vállalt Temesköz felszabadításában, annak utolsó felvonásaként 1716 november 9-én Pancsovára bevonulva, majd még Nándorfehérvárt is felszabadítva, kiérdemelte családunknak a Magyar nemesi rangot, minden utódjának is ezzel példát mutatva.

Minden előző ősömnek, legyen az Honfoglaló **Magyar**, **Hun**, **Avar**, **Onogur**, netán **Kimmer/Szkíta**, **Hallstatt/Kelta**, **Római**, **Gót/Gepida/Lombard**, **Szarmata/Alán**, vagy más, akár nevében nem is ismert nép tagjaként, aki itt hagyta genetikáját, tudását, kultúráját a Kárpát-medencében.

Az én *„**Börtémnek**”*, aki érzékeltetni tudta velem, hogy miért küzdött kiválasztott szerelméért, elrabolt feleségéért Dzsingisz kán, a háborút is felvállalva.

E könyv legyen példa **gyerekeimnek**, akiknek átadhattam lovas tudásomat.

Minden jelenkori és későbbi embernek szintén, aki már megérezte, vagy meg fogja érezni, *(remélem e könyvből is)*, hogy a lovakkal való különleges kapcsolatunk, milyen szép, erős és fontos tényező életünkben, és ezért érdemes áldozatot is vállalni a lovaskultúránk fennmaradásáért, fejlődéséért.

HONFOGLALÓ TÖRZSEINK SZÁRMAZÁSAI RÖVIDEN

A LOVAS BIBLIA bemutatja azt a történelmi hátteret is, melyben **5000 évig** éltek a harcias **lovashadsereggel** rendelkező, sok népet összefogó törzsszövetségünk elődei, akik végül megvalósították **890-907** között a **Honfoglalást**.

A Honfoglalásnak a 895-896-ig terjedő szakasza volt a legmozgalmasabb, de az nem egy röpke év alatt zajlott le.

A **Honfoglaló Magyarok** történetét ott kezdhetjük, ahol **6000 évvel** ezelőtt ***(i.e.4000)*** elindult a **lovak háziasítása**.

Az Eurázsiai sztyeppe északi része emiatt a Kurgán kultúra fontos része volt akkor. Itt fejlődött ki az Ural környéki területeken a Botaji, majd a **Sintashta** kultúra. *(Innen indulhatott Honfoglaló őseink lovas temetkezési szokása is.)*

A **Sintashta**/Andronovo kultúra egy felmelegedési periódusában *(i.e. 18-14. sz.)*, kissé észak-nyugati irányban továbbterjedt, és az Ural felé eső részen kialakult a **Cserkaszkuli kultúra**. *(Melyre több nép is hatással lehetett.)*

A **Cserkaszkuli kultúra** az **Ugorok** *(közte **Őseink** egyik)* **őshazája**.

(A területen maradt Hanti/Osztyák és Manysi/Vogul Ugor kis népekre később, erőteljes Tatár hatás érvényesült.)

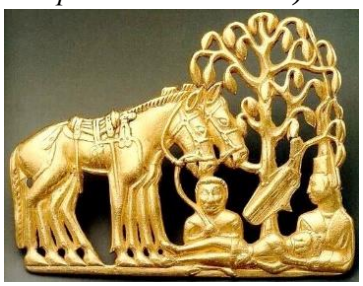

I.e. 14. sz-tól, lehűlés miatt délebbre vándoroltak egyes **Ugor törzsek**, a **Sintashta/**Androvonoi kultúra felé. *(Ez már a **küllős kerekes szekér** terjedésének kora.)* E délebbre eső területek élete *„mozgalmasabb”* volt.

Igen sok nép megfordult itt, ezért a többi, hozzájuk hasonló, **lovas harcmodorú** törzsekkel keveredtek.

Erre a **Honfoglalók** genetikai elemzése derített fényt. Így kiderült ki a kb. **40% Germán** eredet is, melyet már a **Hunokkal** együttes Európai vándorlásuk, és a Gótok, Gepidák feletti győzelmük, majd szövetségük eredményezett.

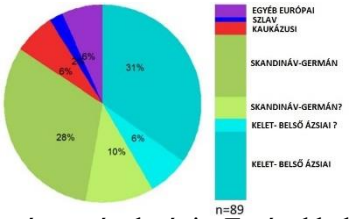

Nyomon kell követni a Honfoglaló törzsekhez csatlakozó népek kultúráit is.

Így a Pazirikek, Jüecsinek, Hsziungnu-Hunok, Szkíták-Szarmaták-Szakák-Alánok, Zsuanzsuanok-Avarok, Türkök, Onogurok, Kazárok és még igen sok más lovas nép történelmét is. E népekkel való kapcsolatunk homályba vész, azonban kulturális örökségünk, genetikánk, lovas kultúránk tanúskodik róla.

Az **Európai Hunok** történetéről már pontosabb adatokhoz juthatunk. Ekkor a **Honfoglaló őseink** törzsei a *„birodalmi hatás”* által, sok más néppel együtt a Hun Birodalomba tagolódtak. Így szokásaikat átvéve, beházasodva, maguk is **Hunokká** váltak, miközben megőrizték saját identitásukat is.

A Hunok kiterjedt birodalmat *(birodalmakat)* alkottak, ezért eleve sokfajta Hun népcsoport létezett.

Nagy birodalmakban számtalan példát találhatunk arra, hogy egy nép képes a birodalomhoz, annak uralkodó népéhez tartozni, azzal azonosulni, miközben saját öntudatát sem veszti el. *(A **Perzsa Birodalomhoz** tartozó népek hasonlóan gondolkodtak, amikor egyszerre tartották magukat **Perzsának**, de azon belül például **Médeknek** vagy **Pártusoknak**. Az **Egyiptomiak** is **Arabokká** váltak, de mégis rendelkeznek önálló **Egyiptomi** öntudattal. A mai Nagy-Britannia lakosai mind **Angolul** beszélnek, de a **Skótok Reformátusként** mindig is önálló nép tudatával /is/ éltek. Az eredetileg balti nyelvű **Porosz nép** a Német-lovagrend által megszállva annyira **Németté** vált, hogy végül ők hozták létre a **Német Császárságot**, miközben büszkén továbbra is **Poroszoknak** vallották magukat.)*

A **Honfoglaló** törzseink ősei így élhettek a **Szarmata**, **Hun**, **Türk**, **Avar**, **Onogur**, majd a **Kazár** birodalomban. Mivel e lovasnépek, hasonló kultúrájába könnyen betagolódhattak, miközben megtartották különálló tudatukat is, a saját kultúrájuk ápolásával. Ez volt tehát a fennmaradásuk kulcsa, és ezt kell tennünk nekünk most is!

A **Hun Birodalom** bukását követően kialakult **Avar Birodalom** számára is fontos lehetett egy ilyen harcias **lovas hadinépet** megnyerni szövetségesként, mert e nélkül nem lettek volna képesen megvédeni a területeiket, és onnét szövetségi rendszerükkel hadjáratot indítani. Például a Kárpát-medence megszerzése érdekében.

Az **Onogur Birodalom** létrejöttéhez az Oguroknak az Avar Birodalommal szemben kellett kivívniuk a függetlenségüket. Az Avar haderő legyőzéséhez szintén nagy szükségük volt egy olyan erős lovas haderővel rendelkező népcsoport szövetsége, mint amilyenek a későbbi **Honfoglaló őseink** voltak.

Amikor az **Onogur örökösödési háború** zajlott az 5 fiú örökös között, akkor a **Kazároknak** volt szüksége szövetségesekre az Onogurok feletti hatalmuk megszerzésére. Így kerülhettek megint előnyös helyzetbe **Őseink**, akik a Kazárokkal együtt végül a nyertesei lettek e trónviszálynak is.

Ne feledjük, a szövetség kötésnek része volt akkoriban is, a dinasztikus házasság is.

Így kerülhetett sok Germán genetika Attila népébe is, a Gepida törzsfőnök pedig a Hun haditanácsba.

Így *„töltődött fel”* az eredeti, pontosan nem is ismert Ugor genetikánk, kultúránk és nyelvünk is *(ahogy a kagylógyöngy képződik egy kis magból)* igen sok lovasnéppel történt szövetségkötésünk, együttélésünk által.

A **Kazár Birodalomtól** kezdődően még több információval rendelkezünk. Ahogy a birodalmuk létrejöttében, úgy a Kazárok Kaukázuson túli *(Bizánciak, Perzsák, majd Arabok elleni)* háborújában is minden bizonnyal részt vettek **Őseink**, melynek haszonélvezőiként még jobban megerősödhettek.

737-ben amikor a **Kazár Birodalom** az **Araboktól** óriási vereséget szenvedett el, és **798-ban** megalázó békére kényszerült, akkor e harci területektől távol élő Őseink törzseink ereje jelentősen tovább erősödhetett.

A Honfoglaló őseinek jelentős hadi erejét mi sem bizonyítja jobban, hogy a Kazár uralkodó ház **830-as belső vallásháborújának** végén befogadhatták a vesztes **Ászi** *(közelebbről Aorsz*) törzset, *(akik magukat **Kabaroknak** nevezték)* és a Kazárok ellen szintén lázadó **Szabirok** szakadár törzsét is.

[2]A **Szabirok** *(Szabarok)* népe *(is)* feltehetően a Közép-Ázsiában alakult ki az **5. sz-ban** Hun/Szkíta népekből. Igen valószínű, hogy gyűjtő névként használhatták, és igen sok **Alán** is tartozott közéjük. **463. évben** Priszkosz tudósított először a **Szabirokró**l. *(Nevük Türk eredettel vándorlót, kóborlót jelent.)* Mely szerint az **Avarok** elűzték őket az eredeti lakóhelyükről, és ők kimozdították helyükről a Szaragurokat, Ogurokat, **Onogurokat**.

A Honfoglaló őseink hadereje velük még erősebbekké vált. *(Ez motiválhatta a Kabarok és Szabirok befogadását. Egyúttal pedig nagyon jól példázza, hogy a törzsszövetség nem csak nemzetiségi, hanem érdek alapon is bővült.)*

[3]Ibn Ruzsta *(Perzsa történelemíró, 903-913 írt könyvének címe: „Az értékes drágagyöngyök könyve")* szerint *„**A Magyarok Türkök, országuk a Bolgárok és Besenyők között helyezkedik el. Vezérük neve Künde, aki 20 000 lovassal indult ki**." (Ekkora lovasságot csak jelentő nép tudott kiállítani!)*
Tehát Őseinket a Kazár Birodalommal szövetséges, igen erős **Türk** jellegű **lovas hadinépnek** kelt tekintenünk.

Egy nagy lovas haderőnek feladatokat kell adni, vagy akár a szövetségeseik ellen is fordulhatnak. *(Akkoriban történelemkönyv nem volt, mégis számon tarthatták a Szkíták esetét a Szarmatákkal, de ugyanígy jártak a Hunok is a Germán szövetségeseikkel. Sőt még emlékezetesebb lehetett, hogy az Őseink segítették az Onogurok függetlenedését, de aztán a Kazárok mellé állva az Onogurok vereségében is jelentős szerepet vállaltak.)*

Nem véletlen, hogy a **Kazár Birodalom** is, az **Onogurok** feletti *(670-es)* győzelmüket követően, a **későbbi** Honfoglaló törzseinknek **Levédián** túli, **Etelköz** irányába való helyfoglalását támogathatta *(680-tól)*, mellyel feladatot is kirótt rájuk, a **Bolgárok** féken tartását. Ugyanakkor a Kaukázuson túl dúló harcokban is részt vehettek.

838-ban a Kazárok **Sarkel** erődjét *(a Kazároktól 830-ban elmenekült lázadó **Kabarokkal**, **Szabirokkal** megerősödött)* **Őseink** miatt is építették. Tehát ekkor még Levédiát is birtokolták. A Kazárok a **Besenyőket** is felhasználhatták Őseink ellen. Azok fenyegetésének is szerepe lehetett a **Szavárd Magyarok Kaukázusba** *(850-860)* településébe.

[4]**839-ben**, Őseink jelentős haderejét jól mutatta, hogy **Bolgár** felkérésre, ekkor velük harcoltak **Bizánc** ellenében.
*(Feltehetően a Bizánciak által ekkor a róluk szerzett tapasztalat is közrejátszhatott, **55 évvel** később, a **894-es** Bizánci „felkérésben". Tehát a későbbi Honfoglalásnak ez egy igen fontos megelőző momentuma volt.)*

896-ot jóval megelőzően a Kárpát-medencén át is vezettek Őseink hadjáratokat, melyről konkrét adataink vannak.
[5]**862-ben** *(34 évvel előtte)* **Hinkmar reimsi érsek** jegyezte be már a **Szent Bertin-kolostor évkönyvébe**, hogy a korábban ismeretlen **Ungrik** is Német Lajos királyságát pusztították. [6]862-ben ugyanis a fia **Karlman** *„Ostmark"* kormányzója, Morva szövetséggel fellázadt apja ellen. Ekkor ő Őseinket is segítségül hívta.

881-ben *(15 évvel előtte)* Őseink a Kabarokkal, Szvatoplukkal szövetségben **Bécs** alatt harcoltak **Arnulf** ellen.

[7]**884-ben** *(12 évvel előtte)* **Álmos** megtámadta haderejével a **Kijevi fejedelemséget** is, amely korábban **Attilának** is adót fizetett, de a magukat Hunok utódjának tartó Őseink ez irányú kérését elutasították. A Kijevi Orosz fejedelem még a **Kunokat** is segítségül hívta, de együttesen is vereséget szenvedtek. A Kijevi Rusz végül megadta magát, a harcban résztvevő Kunok pedig csatlakoztak Őseinkhez. *(Lehet azonban a "Kunok" alatt a Besenyő szövetséghez tartozó **Kangar-Besenyőket** kell érteni, akik keleti szomszédjaik voltak. Akik a későbbi Palócok ősei lehettek.)*

A leírtak jól jelzik, a Honfoglalás és az abban résztvevő törzsek összetétele, és történelme is messze nyúlik vissza, és jóval bonyolultabb dolog volt, mint arról az eddigi tanulmányainkból tudtunk.

[2] https://hu.wikipedia.org/wiki/Szabirok
[3] http://www.tradicio.org/magyar/hun1.htm
[4] Róna-Tas András: *A honfoglaló magyar nép: Bevezetés a korai magyar történelem ismeretébe.* Budapest: Balassi
[5] https://hu.wikipedia.org/wiki/Honfoglalá
[6] B. Szabó János & Sudár Balázs szerkesztette HONFOGLALÁS
[7] https://hu.wikipedia.org/wiki/Beseny%C5%91k

LOVAK KIEMELKEDŐ SZEREPE AZ ŐSKORTÓL RÖVIDEN

A lovak kiemelkedő hatással voltak az Eurázsia és így a Kárpát-medence történetére is.

A **Kőkorszak** hivatalosan **2,4 millió** évvel ezelőttől *(a kőeszközt használó ember kialakulásától)* a **réz** használatáig, a **Kőrézkorszakig *(i.e. 4500-ig)*** tartott. Érdemes ezt jobban átgondolni, mert ez egybeesik a **ló háziasításával**, **mely döntően befolyásolta a történelmet**, ahogy e könyv olvasója is meggyőződhet róla.

A **Kőrézkorszak** helyett, tehát a **Lótenyésztő korszak**, vagy **Lókorszak** név használata volna a helyesebb.

[8]A **Cro-magnoni** őseink **35 000 évvel ezelőtt** vették át a helyet a Kárpát-medencében a **Neandervölgyiektől**.

Korábban azok is vadászták a **lovakat** a többi itt élő állattal együtt, a Cro-magnoni emberhez hasonlóan.

32 000 évvel ezelőtt a Franciaországi **Chauvet-barlangban**, vagy **17 000** évvel ezelőtt a **Lascauxi-barlangban** falfestményeiken ábrázolták az itt Európában élő **vadlovakat** a **Cro-magnoni** emberek.

Ez bizonyítja, a lovak igen jelentős szerepet játszottak mindvégig az életükben, hit és gondolatvilágukban.

I.e. 30 000 Chauvet barlang „ménese";

I.e. 15 000 Lascauxi-barlang ló festménye

A **lovak törzsfejlődését** a kora **eocén korszakig *(52 M. év)*** lehet visszakövetni, melyben az **Amerikai kontinens** is jelentős szerepet játszott. Ott, az utolsó őshonos **lovakat 11 000 évvel** ezelőtt irtották ki a **Clovis-kultúrájú** őslakosok. *(1493-tól Kolumbusz telepítette vissza.)* Az **Eurázsiai vadlovak** nyomai is **i.e. 10 000** után eltűntek.

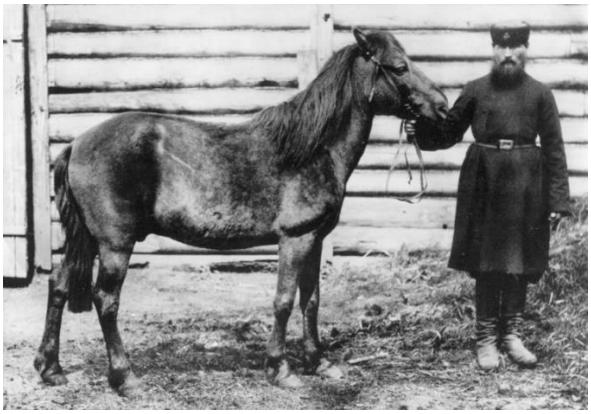

Zagradovskban 1866-ban befogott, Moszkvában 1884 kihunyt utolsó Tarpán; és a Przsevalszkij Mongol vadló

A **Przsevalszkij** *(felfedezőjéről, a Lengyel származású Orosz tábornokról elnevezett, 66 kromoszómás)* **Mongol vadló** állományát sikerült megmenteni a Prágai és Müncheni állatkertekben.

A mai háziló fajták egy hasonló *(64 kromoszómás)* ősre a **Tarpánra**, az **Eurázsiai ős vadlóra** vezethetőek vissza.

6000 évvel ezelőttől újból megszaporodott a lóállomány a **Kelet-Európai** pusztákon, de már **háziasított** lócsont leletek. *(I.e. 4000 Dereivka-lelőhely és Közép-Ázsiában i.e. 3500 Botaji-kultúra.)* A lovakat kezdetben **húsukért**, (***tejükért**, bőrüket, szőrüket is felhasználva*), később **málhás lóként** használhatták. *(Ahogy a félvad rénszarvast tenyésztő népek manapság is teszik.)*

I.e. 2000-től, *(a **Cserkaszkuli** feltételezett **Őshazánk** melletti)*, **Sintashta** kultúra területén kezdték a lovakat könnyű, küllős szekerek elé fogni. A **harciszekeres** hadak sikerei miatt a lovak élettere egyre nőtt, és átlépve a Kaukázust a Közel-keleten is elterjedt, ahogy Kína és India felé is.

[8] http://eso-socialscience.blogspot.hu/2010_10_01_archive.html

I.e. 3. évezredben a Mezopotánia **Úr városában** már nehézkes, tömör kerekes **harciszekereket** készítettek, de ezek húzására csak a **szamár csődör** és a helyben honos **onager** kancák hibridjeit ***(kunga** nevű öszvért)* tudták befogni.

I.e. 1800-tól a **Hurrik** ugyanakkor már könnyű, küllős **lovas harciszekereket** alkalmaztak, és a **Hükszoszok i.e. 1782**-ben ezzel még **Egyiptomot** is le tudták igázni.

*(**I.e. 13. sz-ban** a **Hurri** származású **Kikkuli** írta meg az első **lótenyésztő szakkönyvet**.*

Ekkora az arisztokrata elitcsapatok már mind küllős lovas harciszekereket használtak a Közel-Keleten is.)

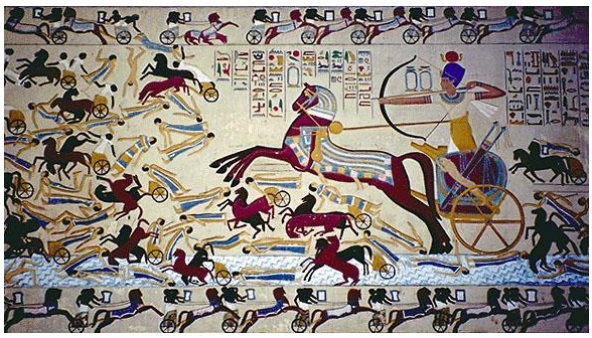

Sumér kungák húzta nehéz harciszekér (i.e. 3. évezred); Hükszoszok elleni csata harciszekérrel (i.e. 1600)

I.e. 3. évezredtől már Nyugat és Közép-Európában is megjelentek az *(ökrös)* **szekér kerámiák**, jelezve az ökrösszekerek akkori jelentőségét.

I.e. 900-tól, a **vaskortól** már hátaslóként is használták a lovakat a harcokhoz, a fennmaradt régészeti leletek alapján.

(Hátaslóként többféle felhasználási módja alakult ki a személyszállítástól, nyájtereléstől a lovas harcászatig. Egyik érdekes, speciális mód a lovas sportok, ahogy a póló is, melyek érthető módon ekkortól kezdődhetett el.)

A tagolt terepviszonyok miatt, a ló leginkább **hátaslóként** válhatott igazából alkalmassá a **harci feladatokra**.

A **nyereg**, a **kengyel**, a **csizma**, a **lovon** jól használható **visszacsapódó íj**, a hajlékony **lovas páncélzat**, és egyéb újításoknak köszönhetően jöhetett el idővel a **lovas harcmodorú** népek igazi sikerének a korszaka. *(Ugyanakkor már jóval előtte lovagolhattak, mivel a lovak tenyésztése, legeltetése elképzelhetetlen lett volna a ménes lovas kísérete nélkül. Azonban, mivel csak egy veszélyes, szolgamunka volt, nem egy dicsőséges vezéri feladat, így nem ábrázolták.)*

I.e. 350-ban Szókratész tanítványa **Xenophón** történetíró írta meg **PERI HIPPIKÉS** című művét*:*

„A LOVAGLÁSRÓL, ESETLEG A LÓ ÉS AZ EMBER KÖZÖTTI KAPCSOLATRÓL*″*

A **lovas harcmodornak** két alapvető fajtája fejlődött ki, a **könnyű lovasok** *(a későbbi huszárok)* és a **páncélos lovasok**. *(Későbbi utódaik a páncélos lovagok.)*

Magyar lovas (aquileai bazilika); Utóda a huszár; Alán páncélos lovasok; Utóda a páncélos lovag

A **lovak gazdasági szerepe** is idővel egyre jelentőssebbé, kiterjedtebbé és nélkülözhetetlenné is vált.

*(A földművelésben, az áruszállításban, a közlekedésben és még számtalan más felhasználási területen, melyek közül a legfontosabbként, a **lovas hadseregben**.)*

A **lovas harcmodornak** már a Mohácsi csatavesztésnél is megmutatkozott a gyengesége, az egyre hatásosabb ágyúk és a puskák használatba állításával, de végül a gépfegyverek és a páncélos járművek vetettek végett a **lovak harci felhasználásának**.

A technikai forradalom **gépei** pedig fokozatosan háttérbe szorították a lovak gazdasági szerepét, és ez a folyamat újfent már a **lovak kipusztulásával** fenyegetett.

Az emberek és a lovak kapcsolata azonban az eltelt 6 évezred alatt oly mértékben megerősödött, hogy ennek köszönhetően nem haltak ki a **lovak**, és mint az **emberek** sportoló **társai** ma újra nő a számuk.

LOVAK MODERN KORI FUNKCIÓI

A **lovak szeretete** a korábbi hosszú időszak alatt úgy beleivódott az emberek lelkébe, hogy a régi bevált funkciójuk elvesztését követően is az emberek ragaszkodtak hozzájuk. Ezért nem váltak feleslegessé, és nem haltak ki, hanem új, sport és egyéb funkciót kapva a lóállomány újra szaporodni kezdhetett.

[9]A **FAO 2008-as** adatai szerint **60 millió ló élt a világban**. *(Valamint 10 M. öszvér, 42 M. szamár, 0,75 M. Zebra.)*
33 M. **ló** az Amerikai kontinensen, 14 M. Ázsiában, 6 M. Európában, a fennmaradó Afrikában és Óceániában él.
(USA 10 M., Mexikó és Kína 6 M., Brazília 5,4 M., Argentína 3,6 M., Mongólia 3 M., Etiópia 2 M.)
A Magyar lóállomány 60 000 alatti, a 6 ló/1000 lakos arány töredéke a nyugati országok lóállományának!

A **lovassportok** kedvelőinek alapvetően fontos szerepük van e csodálatos faj fennmaradásában. Nélkülük a lóállomány kihalásra lett volna ítélve, vagy csak **vágóhús** forrásának, netán **állatkerti** látványosságnak tekintenék.

MUNKALÓ állomány csökken. **Turista** látványosságként megmaradtak a városi **fiákerek**. A **Kvékerek** pedig vallási hagyományaik miatt használják. *(Magyarországon is láthatunk még igás, vagy lőcsös kocsiba fogott lovakat.)*
A **lovaspásztorok** hagyományát folytatják a Dél-amerikai **gaucho**-k, ahogy a magyar **csikósok** is. Utóbbiaknak külön szórakoztató csikós produkciói vannak, közte a legújabb a pusztai ötös, mely már más irányba mutat.
SZÓRAKOZTATÓ FUNKCIÓT képviselik a **cirkuszi lova**k, a **lóidomítók lovai**, a **lovas kaszkadőr**, vagy a **lovasszínházi** lovak is.

TÖRTÉNELMI HAGYOMÁNYŐRZŐ LOVASOK: Kurultáj, **Huszárok**, **Lovagi tornák**, vagy **Lovas íjászat**.

Kurultáj lovasok díszszemléje;

Huszár hagyományőrzők;

Lovagi torna bemutató;

Kassai lovas-íjász

Rejoneador bikaviadalon;

Spanyol iskola;

Fogathajtás;

Magasugratás

TRADICIONÁLIS LOVASOK: Spanyol iskola, **Rejoneador**

KLASSZIKUS LÓ ÉS LOVAS SPORTÁGAK: Galopp, *(akadály pályás is),* **Ügető lovas**, **Ügető fogat**, **Fogathajtás**, **Díjlovaglás**, **Díjugratás**, **Magasugratás**, **Lovastorna**, **Military**, **Távlovaglás** és a sok amatőr lovas által folytatott **Szabadidős tereplovaglás**.

Igen sokféle lovassport fejlődött ki, és e versenyszámokkal már külön **Lovas Olimpiát** tartanak.

SPECIÁLIS LOVAS SPORTOK: Western-reining, **Rodeó**, **Bikafogó rodeó**.

Wesern-reining;

Rodeó;

Bika befogó rodeó

[9] http://www.lovasok.hu/lovak-a-nagyvilagban/az-ensz-se-tudja-hany-lo-van-vilagon/

CSAPAT LOVAS SPORTÁGAK:
Polo, *(Snow, Sand, Arena polo)*, **Lovaslabda**, **Polo crosse**, **Buzkashi/Kokpar/Ox game**.

*„**PÓLÓ A KIRÁLYOK SPORTJA, A SPORTOK KIRÁLYA**”*

A **Póló** eredete Közép-Ázsia területére esik ***(i.e. 900**-tól, ahol ma is játsszák az ősi változatát a **buzkashi**-t, vagy másik gyakoribb elnevezéssel Kokpart), és* onnan terjedt el **Perzsiába**, majd **Indiába**, **Bizánci Birodalomba**, **Kínába**, **Japánba**, ahol az uralkodók *(Perzsa sah, Bizánci, Kínai császár, és Maharadzsák)* kedvenc sportjává vált.

1859-ben Joseph Sherer a Kelet-Indiai **Manipurban** fedezte fel újra, és alakította meg a **Silchar Polo Clubot**.
1862-ben zajlott az első nemzetközi mérkőzés, az akkor alakult **Calcutta Polo Club** és a **Manipuri csapata** között.
1872-ben vitték **Angliába** a Pólót, mely ott meghonosodott, és az Angol királyi ház tagjai azóta is játsszák.
1875-ben, **gróf Batthyány Elemér** *(alig 3 évvel később)* **Magyarországon**, a kontinensen először, tartotta az első póló játék bemutatót, majd az **1880**-as évek elejétől, **gróf Andrássy Géza** jóvoltából terjedt el e sportág.

A **Kasmír-Pakisztáni** határon lévő **Shandur Pass** területen ma is játsszák a póló ősi formáját 6-6 fős csapatokkal, a hágó két oldalán lévő **Gilgit** és **Chitrâl** csapatai között. Az Olimpiai hagyományokkal azonos módon, a tradicionális időben tartott mérkőzések alkalmával mindig hallgattak a fegyverek, még e háborús régióban is.

Shandur pass, póló mérkőzés;Buzkashi ősi lovasportja; Ox game a modern változata; Horse ball/Lovas labda

Polo crosse; Arena, sand polo; Snow polo; MPC Tabajdi póló meccs

Olimpiai sportág volt a póló **1936**-ig. *(Ekkor a döntőben az **Argentin csapat 11:0-ra verte Angliát**, innentől nem Olimpiai sportág.)* Ugyanekkor a **Magyar Válogatott Póló Csapat 16:6**-re verte a Német Csapatot, és **Olimpiai 4. helyezést** ért el. **1939**-es **Hamburgi Európa Bajnokságot** pedig megnyerte a Magyar Póló Csapat.

Az akkori Magyar politika *„**póló diplomácia**”* révén próbált közeledni **Anglia** és az **USA** felé, de sajnos ezen országok politikája miatt a végeredmény az lett, hogy előbb a **Németek** szállták meg hazánkat, majd a **Szovjet csapatok**. Így előbb Hitler, majd Sztálin üldözte az *„Angolszász”* sport követőit. *(A pólójátékosok döntő részét a Gestapo deportálta. Az MPC tiszteletbeli elnöke **gróf Bethlen István** volt miniszterelnök /aki reál politikusként a Szovjetunióval való kiegyezést, és a háborúból való kiugrást is támogatta/ illegalitásba vonult, és a front átvonulásával jelentkezett, de politikai érdemei ellenére az Oroszok letartóztatták, a Szovjetunióba internálták, és ott halt meg.)*

A **Magyar Pólóéletet** betiltották, és csak a **Rendszerváltást** követően kezdődhetett újra a Magyar Póló Sport.
A Tabajdi **MAGYAR POLO CLUB**-ban van egyedül Magyarországon a nemzetközi előírásoknak megfelelő pólópályák, ennek köszönhetően tudott újra éledni e sport, és Magyar csapat **2010-ben** az Európa Bajnokságon is elindulni.
A felkészülésüket **Argentin** sportolók segítik, mivel a Póló *„Mekkája”* ez az ország lett.
A **Buenos Aires**-i **Palermo** stadionban **40-40 gólos** csapatok játszanak a nemzeti bajnokságukon.

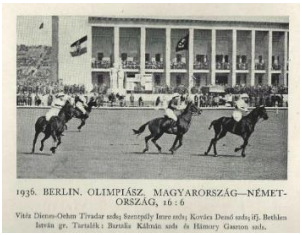
1936. BERLIN. OLIMPIÁSZ. MAGYARORSZÁG—NÉMETORSZÁG, 16:6

1936 Berlin Olimpia, 16-6; 2010 Ebrichsdorf EB; 2016 Albert Monacoi hc. gratulációja; B.A.,Palermo polo stadion;

RÉSZLETES FEJEZETEK

EURÁZSIA LOVAS TÖRTÉNELME

LOVAK EVOLÚCIÓJA 52 M. ÉVTŐL

[10]A **lovak evolúcióját** hosszú időszakra tudják visszavezetni, egy róka méretű **Hyracotherium** nevű ősállattól kezdődően. *(Ezt a kövületet 1839-ben fedezték fel az **Angliai Kent grófságban**, melyet akkor nyúl és a szirtiborz kereszteződéséhez hasonlították.)* Az állat későbbi neve **Eohippus** lett. *(„Hajnalpír ló")* mely az **Ypresi** *(korai eocén)* **korszakban** élt **52 M. évvel ezelőtt**.

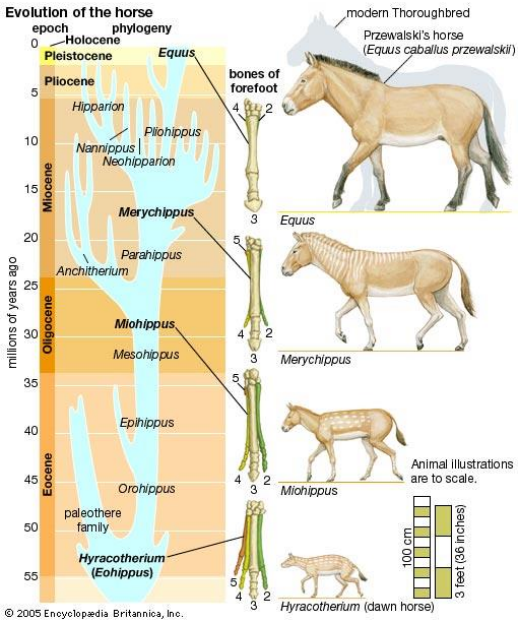

Az első **ló evolúciós családfát** Othniel Charles Marsh állította össze az **1870-es** években, az akkor ismert leletek alapján.

Azóta azonban nagyon sok új őslelet került elő, és így már nem lehet olyan egyszerű, egyenes utat megjelölni. *(Hasonlóan az ember evolúciójához, ahol sok oldalág, zsákutca és kérdőjel is mutatkozik, és már csak a vége felé kezd egyértelműbb lenni a fejlődési vonal.)*

Igazi családfát lehet csak megalkotni, ahol sok oldalág is van, és ennek egyik ágát alkotják a lófélék. A páratlan ujjú patások rendje kb. **10 M. évvel** ezelőtt, a késői **Paleocén korban** jelent meg.

Ide tartoznak a **lófélék**, melyeknek csak egy patája van, valamint még a **tapírok** és az **orrszavúak** is, de utóbbiak egy középső nagyobb és két támasztó oldalsó patával is rendelkeznek.

(A lófféléknek korai fejlődési korszakában is még megvoltak ezek az oldalsó paták, de később ezek elsorvadtak és manapság csökevényes szaru képletként láthatóak csak.)

Orohippus *(„Hegyi ló")* **50 M. évvel** ezelőtt, a közép eocén korszakban élt **Wyoming és Oregon** államok területén. Mellső lábakon 4 a hátsó lábakon 3 ujja volt.

Epihippus 47 M. évvel ezelőtt élt az eocén korszak középső részén.

Mesohippus 40 M. évvel ezelőtt az eocén korszak végéhez és az oligocén korszak elején elkezdődött szárazabb időjáráshoz köthető, ahol füves sztyeppék alakultak ki. *(A koponyáján egy kismélységű nyílás helyezkedett el, mely a mai lónál nagyobb, ez segít a lófélék azonosításában.)*

Miohippus *(„kisebb ló" név már azt jelzi, hogy majdnem ló méretű volt, jóval nagyobb, mint elődei)* **36 M.** évvel ezelőttől, egészen a miocén korszakig élt, és több új fajnak az ősévé vált, melyek már valódi lófélék voltak.

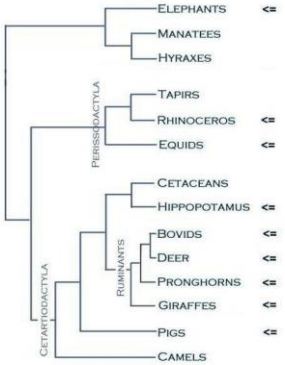

VALÓDI LÓFÉLÉK 20 M. ÉVTŐL

Kalobatippus. Erdőlakó volt. *(Eurázsiában és Észak-Amerikába is élt.)*

Parahippus. Sztyeppei póniló méretű ló, kb. **20 M. éve**. *(Eurázsiában és Észak-Amerikába is élt.)*

Merychippus. A **miocén korszakban**, **14 M. éve** élték virágkorukat. Ekkor legalább 19 sztyeppei fajt alkottak.

*(A **Hipparionnak**, Protohippusnak és a Pliohippusnak is ez az őse.)*

Hipparion 13 M. évvel ezelőtt élt maradványait számos lelőhelyen találtak az **USA-ban**. Rokonai a Cormohippon, Nannihippus, Neohipparon, Pseudhipparon és sok más lófféle, melyek közül legalább egy a **miocén korszakban Eurázsiába** is átvándorolt. E fajnak még 3 lábujja volt, de csak a középső érte a földet.

Az **Európai Hipparionok** kisebb testűek, a legismertebb leletet **Athén** közelében találták meg.

Pliohippus 12 M. évvel ezelőtt élt Coloradóban és Dakotában.

Dinohippus 10,3-3,6 M. év között élt, ez volt a legelterjedtebb **lófféle** a középső pliocén korban Észak-Amerikában. Több, mint 30 lelőhelyen megtalálták kövületeit **Kanadától Mexikóig**.

Plesippus 3,5 M évtől élt. Sokszor átmeneti típusnak tartották a Dinohippus és az Equus között. A pliocén végén az Észak-Amerikai időjárás lehűlt, ezért délebbre kellett vándorolniuk, ugyanakkor egyik csoportjuk 2,5 M. évvel ezelőtt a Bering-földhídon át Eurázsiába költözött. *(Ez az időszak az emberré válás idejével esik egybe.)*

Az idahoi **Hagerman** *(Hagerman réteg, pliocén kori **3,5 M. éves**)* mellett fedezték fel híres maradványokat. Először Plesippus maradványnak vélték, de kiderült valójában **Equus**-ról, van szó, mely már **arab ló** méretű volt.

[10] https://hu.wikipedia.org/wiki/A_lovak_evol%C3%BAci%C3%B3ja

MODERN LOVAK 2,5 M. ÉVTŐL

Equus szóval jelöljük a **modern lóféle** fajokat.
Az **Equus stenosis**-t Olaszországban fedezték fel, mely a **Plesippus**-szerű állatból fejlődött ki.
*(A Plesippus fajok egy csoportja **2,5 M.** évvel ezelőtt a **Bering-földhídon** keresztül átköltözött **Eurázsiába** is.)*

Az **Equus stenosis** elterjedt Észak-Amerikában is, ahol létrejött az **Equus scotti**, melynek az **Equus gigantus** alfaja méretben nagyobb volt a mai lónál. *(Az **Equus lambei** 11 000 évvel ezelőttig az Észak-Amerika **Yokun** területén élt, az **Equus conversidens** pedig a mai **Mexikó** területén.*

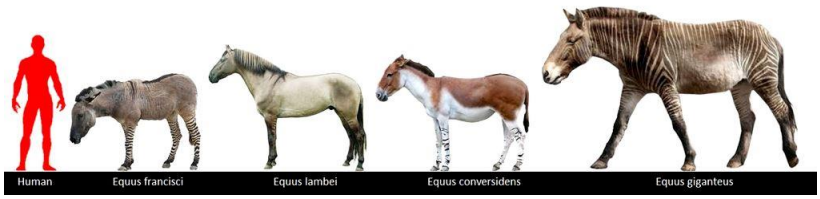

Észak-Ameriában a késő pliocén korszakban és a **pleisztocénben**, ***(3 M.–10 000 évvel ezelőtti)*** időszakban **Equus stetonistól** származóan három genetikailag divergens lófaj ***(Hippidion**, **Equus francisci** és a **Valódi ló**)* alkotott egy kládot.

Hippidoin rövid lábú Dél-Amerikai faj volt, mely a nagy amerikai faunacsere idején költözött délre.

A lovak második, **1 M. évvel** ezelőtti dél-amerikai inváziója modern lovak által történt, de később kihaltak teljesen Dél-Amerikában is.

Equus francisci Észak-amerika endemikus lova, a **pleisztocén korabeli** jégmezőktől délre vonult. Beringiából már **31 000 éve** kihalt, de kontinensről végleg a **Hippidionnal** együtt, **11 000 éve**.

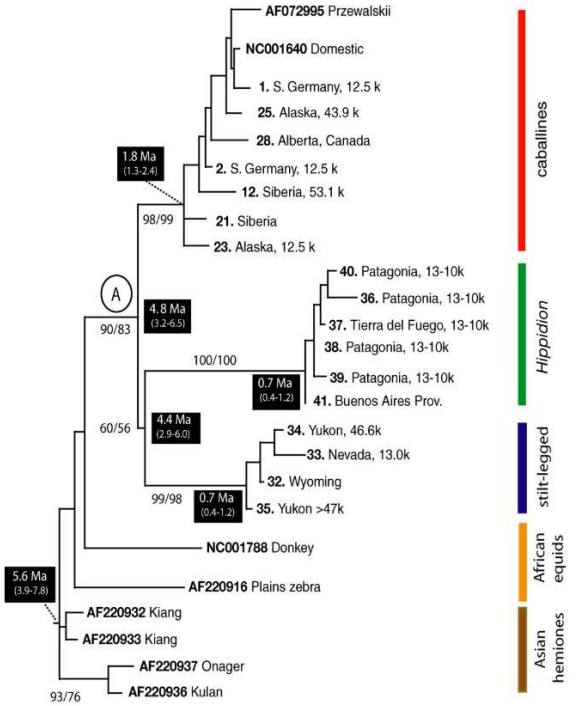

A mellékelt ábra jól mutatja, hogy a **szamár** *(donkey)* áll genetikailag legközelebb a **lovakhoz**.

A **zebra**, és az ázsiai vadszamarak, ***(kiang** /Tibet/, a **kulan** /Közép-Ázsia/ és **onager** /Szíria, Perzsia/)* DNS-e jóval távolabb áll **lovaktól**.

A modern lovak **holarktikus** *(északi sarkhoz közeli)* környezetben élő fajok voltak. Ezáltal a hidegebb korszakokban a Bering átjárón át, több időszakban is átmehettek az egyes fajok az egyik kontinensről a másikra.

A MODERN LOVAK ŐSEI KÉT NAGY KLÁDOT ALKOTTAK:

Az egyik klád az **Észak-Amerikai**, mely **11 000 évvel** ezelőtt kihalt, mielőtt az Eurázsiai lovak szelídítése megkezdődött. A kihalás egybeesett az utolsó jégkorszakkal, és a vadászó **Clovis-kultúra** megjelenési idejével is.

***(1493-ban Kolumbusz Kristóf** segítségével tértek vissza a lovak újra **Amerikába**. Elsőként Hispaniola szigetére, majd Kubába. A kontinensre **Hernan Cortes** által kiválasztott **16 ló** került innét **Mexikóba**. Belőlük alakult ki a **Galiceños** fajta. Későbbi Spanyol betelepítésből lett az Észak-Amerikai **Muszták**, és a Dél-Amerikai **Criollo** lófajta.*
*Az Észak-Amerikai **Indiánok** később befogták a préri **Musztángjait** és fergeteges **lovas** tudásra tettek szert, ahogy az újvilági honfoglaló **cowboy**-ok is. Dél-Amerikai pampákon pedig a **gaucho**-k kialakították a **Criollo** lovaikkal az ottani lovaskultúrát, melynek világhírű **pólója** nemzeti sportjukká vált.)*

A másik klád Európától a Csukcsföldig terjedt el, melyekről később lesz szó.
Ez utóbbi csoport tagjait is vadászták, de végül ezekből kezdődött el a **lovak háziasítása**. *(Lásd később.)*

[11]A **mitokondriális DNS** vizsgálatok eredményei pontosítják a morfológiailag kialakított törzsfejlődési vonalat, de azt is jól szemléltetik, hogy a **szibériai** és az **alaszkai lovak** még a kifejlődésüket követően is oda-vissza átvándorolhattak a **Bering földön** keresztül.

http://journals.plos.org/plosbiology/article?id=10.1371/journal.pbio.0030241

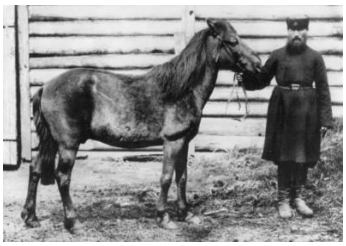

Tarpán ló; *Przsewalszkij-ló;* *Öszvér;* *Núbiai vadszamár*

Equus *(Linnaeus*, 1758) **9 faj**

Equus alnem

Ló *(Equus ferus)*

Przsevaszkij-ló *(Equus ferus przsevalszkij) (Ázsiai v. mongol vadló, a* ***Takhi*** *egyetlen túlélő alfaja.)*

Tarpán *(kihalt 1884) (Equus ferus ferus)*

Háziló *(Equus ferus caballus)* melynek sok fajtája van. *(Háziasítása kb. 6000 éve kezdődött a* ***Tarpánból****.)*

Öszvér a ló és a szamár fajhibridje. *(Mindig az anyára hasonlít, de lószíne van.)*

Szomáliai vadszamár; Óriás és törpe méreten kívül is számos fajtát tenyésztettek ki, színben és szőrhosszban is

Asinus alnem

Vadszamár *(Equus africanus) (Eredeti élettere Marokkótól, Mezopotániáig. Mára alig maradt.)*

Núbiai vadszamár *(Equus africans africans)*

Szomáliai vadszamár *(Equus africans somalicus)*

Házi szamár *(Equus africans asinus) (Kb. 6000-7000 éve háziasították a núbiai vadszamárból Egyiptomban, majd Mezopotániában.)*

(Ázsiai vadszamarak: Onager, Kiang, Kulan)

Onager vagy félszamár *(Equus hemionis) (Az ókorban a Sumérek i.e. 3. évezredben kocsiba fogták. Szíriától Tibetig él. Populációja 28 000.)*

(Sumérok által ***kangának*** *nevezett állat,* ***onager*** *kanca és* ***szamár*** *csődör ösvére volt.)*

Kiang *(Equuis kiang) (Észak-Nepálban a Tibeti határ szélén él. Populációja 29 000.)*

Kulan *(Equus hemionus kulan, Közép-Ázsia területén él. Populációja 2000.)*

Dolichohippus alnem

Grévy-zebra *(Equuis grevyi) (Szomáliai zebra: Ogaden, Awas völgyben és Kenyában él, hasa fehér 2500.)*

Equus simplicidies *(kihalt faj) (Hagermani zebra Észak-Amerikában élt.)*

Hippotigris alnem

Alföldi zebra *(Equus quagga) (Etiópiától Dél-Afrikáig előfordul, hasa is csíkos. Állománya: 750 000.)*

Kvagga *(Equus quagga quagga) (1883-ban kipusztult Alföldi zebra alfaj, csak az eleje volt csíkos.)*

Hegyi zebra *(Equus zebra) (Dél-Afrika hegyvidékén él, toroklebenye különbözteti meg a többi zebrától 600.)*

Hartmann-hegyizebra *(Equus hartmannae) (Namíbia, Angola területén él. Állománya: 1000.)*

Grévy zebra; *Alföldi zebra;* *Kvagga ;* *Hegyi zebra;* *Hartmann-hegyizebra*

EMBER EVOLÚCIÓJA RÖVIDEN 12 M. ÉVTŐL

EMBERŐSÖK 12 M. ÉVTŐL

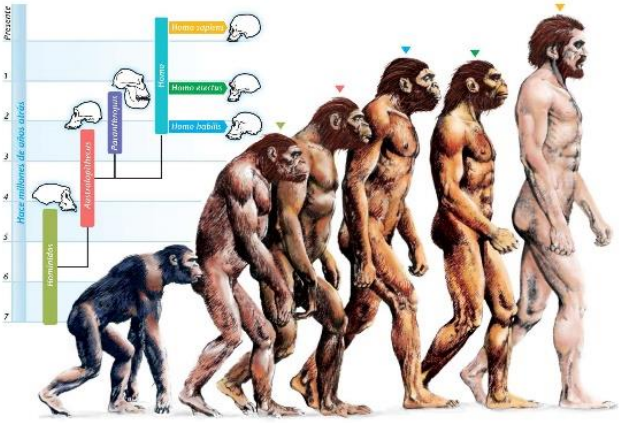

[12]Az embernek és minden emlősnek közös az őse.

Az embereknek közismerten az emberszabású majmok a legközelebbi rokonai. Ez azt jelenti, hogy valamikor egy viszonylagosan közelebbi közös ősük volt.

Az emberősök között található a **Ramapithecus *(12-10 millió évvel ezelőtt)*** és létezik több *„oldalág”* is.

Dryopithecus, Oreopithecus, Kenyapithecus.

Orepithecus esetében ***(14 és 8 M. évvel ezelőtt)*** már a kétlábúság is felmerült.

Magyarországi **Rudapithecus lelet 8-6 M. éves**.

*(Az **emberré** válás folyamata a **ló** evolúciójával párhuzamosan zajlott, így együtt is élhettek.)*

ELŐEMBEREK 8 M. ÉVTŐL

Előembernek nevezzük azokat, amiket még nem sorolunk a **Homo** nembe, de már a homidákhoz sorolhatók.

Australopithecus afarensis volt az eddigi ismereteink szerint az **emberré válás** legelső ismert lénye.

*(Kb. 8 M. éve jelenhettek meg, és **2 M. éves** a legkésőbbi ismert lelet. Első híres lelet neve: **Lucy**.*
*E lénynek egy **3,6 M. évvel ezelőtti** lábnyoma is megmaradt.)*

Közös jellemzőjük, hogy többé kevésbé felegyenesedve jártak, agytérfogatuk pedig 500 cm^3 volt.

Átmenetet képeztek az ősi majmok és a Homo nem között.

ŐSEMBEREK 2 M. ÉVTŐL

Homo habilis *(ügyes ember)* **2 M. éve** jelent meg **Kelet-Afrikában**, mint az első Homo nembe sorolt faj, melynek agytérfogata fele volt a mai embernek, két lábon járt és eszközt készített. *(Afrikában már zebrákkal találkozhatott.)*

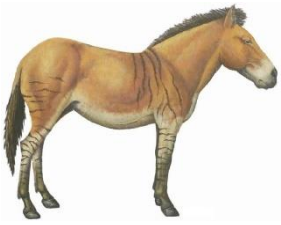

Homo erectus 1,5 M. évvel ezelőtt jelent meg **Afrika** és **Eurázsia** nagy részén, ő a *„felegyenesedett”* ember. *(Eurázsiában már ekkor megjelentek a **Bering-szoroson** átjött **Plesippus-ból** kifejlődött ősi ló fajták is.)*

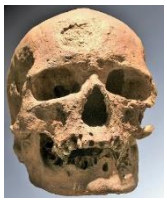

Homo sapiens *(a bölcs ember)* **300 000 évvel ezelőtt** alakult ki.

Több alfaja is ismert.

(H.s. neanderthalinsis, H.s. presapiens)

Homo sapiens sapiens alfaj **40 000 évvel ezelőtt** lépett elő, mely a ma élő ember őse.

Ezek ősei **i.e. 200 000** körül éltek **Afrikában**.

I.e. 36 000-től tűnt fel ezek közül elsőként Európában a Balkánon a **Cro-magnoni** embertípus.

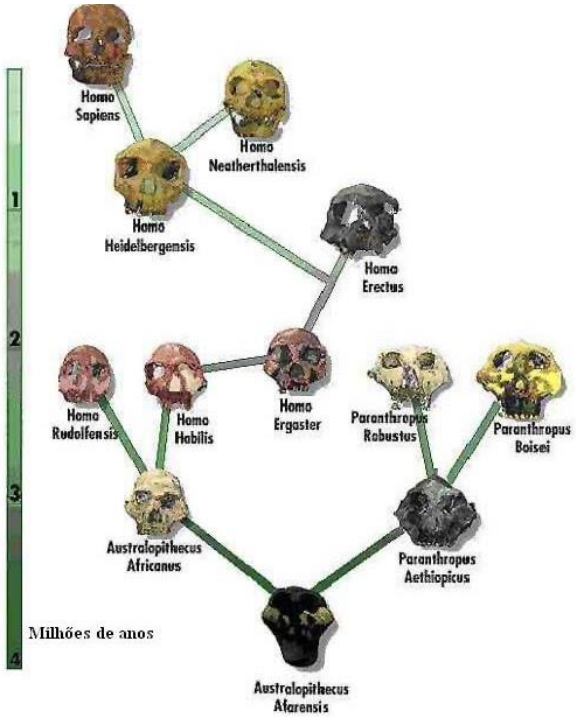

Cro-magnoni az öt **Homo sapiens sapiens** típus egyike.
(Leleteit a dél-franciaországi Eyzies-de-tayc település melletti Cro-magnon nevű sziklafal tövében találták.)

A **Cro-magnoni ember** és a **ló** kapcsolatáról a barlangi ábrázolások és a csontleletek tanúskodnak.

[12] https://hu.wikipedia.org/wiki/Emberr%C3%A9_v%C3%A1l%C3%A1s

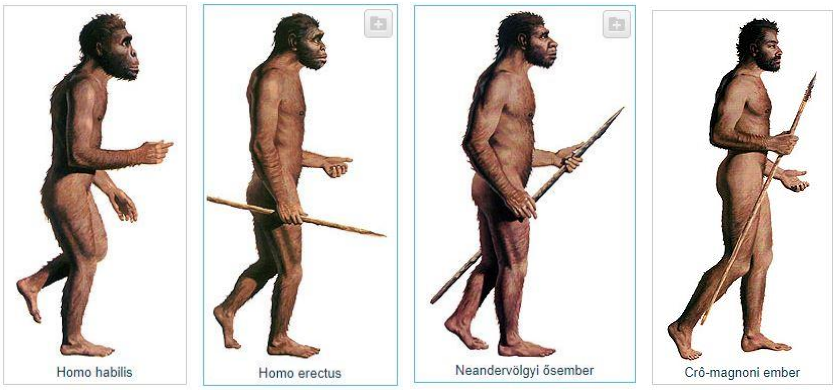

A **Turkana-tó** nyugati partján található igen sok lelet, mely e fejlődésről tanúskodik. Az agytérfogat növekedés igen gyors volt. Az eszközkészítésnek két kultúrája volt az **Olduvai-ipar** ***(Homo habilis)*** és az **Acheuli-ipar** ***(Homo erectus)***. A két eszközhasználat legalább fél millió évig létezett egymás mellett a két Homo fajjal. Az **Acheuli-ipar** készítette finomabb megmunkálással az eszközeit.

A lineális fejlődési vonal túl leegyszerűsített és sokszor vitatott. Azért, mert igen sok lelet töredékes, és folyamatosan új és újabb faj leletei bukkannak fel. *(Minél több az új lelet, annál több új kérdés merülhet fel. DNS vizsgálat nélkül pedig a morfológiai elemzéseken alapuló következtetések pontatlanoknak számítanak.)*

Teljesen természetes az is, hogy léteznek *„oldalágak”* is. Ezért állandóan változnak az elméletek is.

(A Pithecantropus fajait már a Homo nemzetségbe sorolják. A Plesiantropus nemet megszüntették, összevonva az Autralopithecus nemmel. A Homo nemzetségbe sorolt fajok között is vita alakult ki. Egyesek a Homo georgicus, a Homo florensis, a Homo rudolfensis és a Homo ergaster fajok léte mellett állnak ki, mások tagadják, hogy ezek önálló fajok lettek volna.)

Különböző elméletek születtek. *(Vízimajom elmélet, Szavanna elmélet, Dögevés elmélet.)*

Johanson-White-Lowejoy elmélet a **Szavanna-elmélet** javított változata. Ennek lényege, hogy a fák kipusztulása a két lábon járás és a túlzott elszaporodás miatt felmerült problémákra *(„a hátamon cipelem a kölyköm, miközben gyűjtögetek” módszer már nem volt olyan jó)* adott megoldás az új szisztéma. Egymásról gondoskodó hordába tömörülve, a kialakuló társadalmi kapcsolatok révén *(ilyen az állandó szexuális partner is)* az anya helyhez kötötté válhatott, kölykeit gondozhatta, míg a hímeknek védelem és a táplálék beszerzés gondoskodásának feladatkörében válhattak kiemelkedő jelentőségűvé.

Az eszközkészítés mellett a beszéd is nagy jelentőséggel bírt, mely az agytérfogat növekedésével is összefüggött. Az eszközeik révén pedig pótolni tudták azt a teljesítőképesség csökkenést, mely a két lábon járás miatt szenvedtek el. *(Például a hajító dárda és a nyíl.)* E képességeik révén terjedhettek el idővel az egész világon.

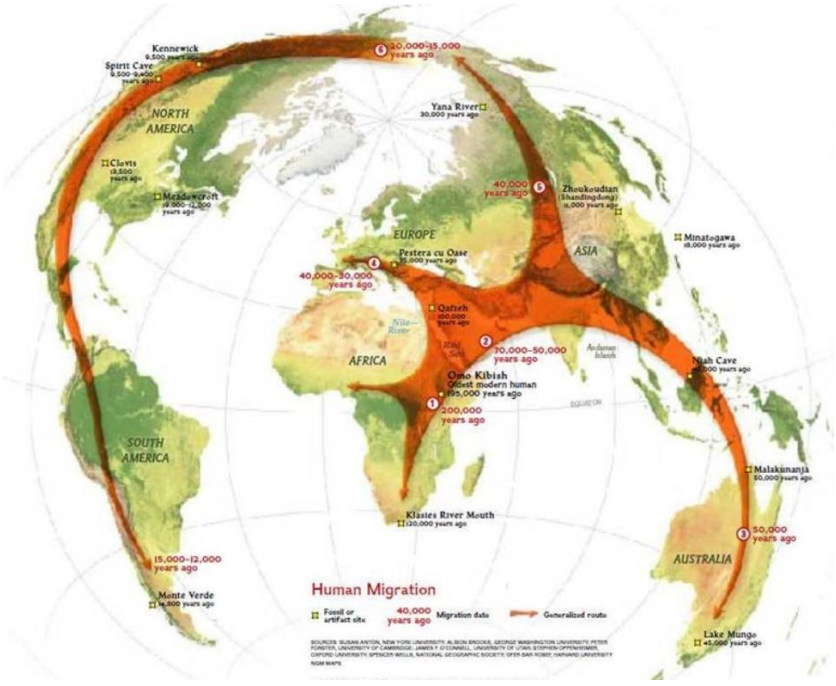

EMBER ÉS A LOVAK KORAI KAPCSOLATAI

CLOVIS KULTÚRA HATÁSA AZ AMERIKAI LÓÁLLOMÁNYRA 11 E. ÉVVEL EZELŐTT

20 000 évvel ezelőtt a **Homo saphiens** fordított irányú utat járt be, mint a **ló**, amikor az **Amerikai kontinens** benépesítésekor átment a **Bering-szoroson**.

Ekkor már ott, a **Beringiai úton** az emberek **lovakkal** nem találkozhattak, mert az **Equus francisci**, Észak-amerika endemikus lova Beringiában, már azt megelőzően jóval korábban ***(31 000 éve)*** kihaltak.

11 000 évvel ezelőtt a Clovis kultúrájú ember *(hatásos dárda és új fegyvereikkel)* kipusztította az Észak-Amerikai ló állományt is.

Szerencsére az **Eurázsiai lóállomány** sorsa másképpen alakult.

NEANDERVÖLGYI, GYENISZOVAI EMBER ÉS A LOVAK KAPCSOLATA 300-30 E. ÉVVEL EZELŐTT

[13]**160 000 évvel** ezelőtt **vadlovak** az **Eurázsiai sztyeppe** keleti végéről indulva terjedtek el nyugati irányba, a Cambridge-i Egyetem kutatóinak genetikai elemzésének eredménye szerint.

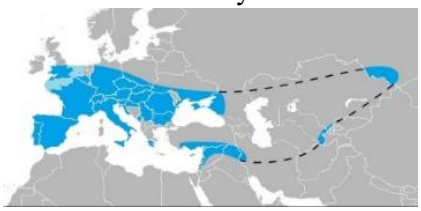

I.e. 300 000-től éltek a **Pre Neandervölgyi** emberek.

[14]**I.e. 250 000-28 000** között pedig már a **Neandervölgyi emberrel** éltek együtt a **lovak**, akiket zsákmányállatként **vadásztak**.

Az **Altáji vidéken i.e. 40 000 körül élt Gyenyiszovai ember** esetében is hasonló volt a helyzet.

A Gyenyiszovai ember e területen együtt élt egy időszakban, sőt keveredett is a Neandervölgyi és a Cro-magnoni emberrel is. *(A genetikai maradványuk a mai Melanéziai emberekben is fellelhetőek.)*

A **Neandervölgyi ember** *(Gyenyiszovai ember)* és a **Cro-magnoni** embernek **660 000 éves** a **közös őse**.

I.e. 200 000 körül Afrikában alakult ki a **Cro-magnoni** ember őse, és **i.e. 36 000**-től tűnt fel **Európában** a **Balkánon**.

A **Neandervölgyi** ember a hűvösebb éghajlathoz alkalmazkodva robosztusabb alkatú volt. Rövidebb lábakkal, erősebb szőrzettel, energia tárolásra alkalmas zsírpárnákkal és világos bőrszínnel. A **Cro-magnoni** ember számára az átvett genetikai állományból ezek voltak hasznosak.

Amennyiben a **Neandervölgyi ember** jobban alkalmazkodott e hideg éghajlathoz, felmerül a kérdés miért haltak ki? Viszonylag egyszerű a magyarázat. A **Neandervölgyi ember** alkatilag jobban alkalmazkodott, azonban **fegyverzetében** és **szervezettségében** a **Cro-magnoni** sokkal fejlettebb volt.

A két egymáshoz közeli faj egyidejűleg élt egy ideig **Európában**, Feltehetően a két faj között harci cselekmények is történhettek, hiszen ilyen egy fajon belül is megtörténik. Egy ilyen harc ugyanakkor mindkét oldalról nagy áldozatokkal járt. Így valószínűleg nem csak harci küzdelmekkel szoríthatták ki a **Neandervölgyieket**. Még annak is van jele, hogy egymással árucserét is folytathattak, és az egymás közötti szaporodásra is van bizonyíték.

A mai **Európai emberek DNS-e 1-4%-ban** tartalmaz **Neandervölgyi DNS** állományt.

Ugyanakkor sok egyéb tényező is közrejátszhatott a **Neandervölgyiek** kipusztulásában, például a **Cro-magnoni** emberek által behurcolt betegségek, vagy egyszerűen, mert **levadászták a Neandervölgyiek** elől az állatokat.

*(Lásd a **Clovis kultúra**, mely az összes Észak-Amerikai **lovat** kiirtotta. E lehetséges magyarázatot igazolja az, ahogy később az **Indiánok** megélhetését tették tönkre készakarva a „**Fehér emberek**”, a **bölények** kiirtásával.)*

A **Cro-magnoniak** távolhordó fegyvereik miatt a vadaknak nem csak a száma, de a viselkedése is megváltozhatott. Így már csak nehezebben tudták becserkészni azokat a **Neandervölgyiek**, az elsődlegesen közelharcra jó lándzsáikkal, *(ahogy csak kézibaltáik voltak)* melyek egy támadó barlangi medve elpusztítására alkalmasak voltak, de feltehetően a **lovakat** csak csapdák állításával tudták elejteni. *(Lásd Solutré 35 000 éve.)*

300 000 éves **Schöningeni** lelet tanúskodik a *(Pre)* **Neandervölgyiek** vadászatáról, ahol egy **ló** csigolyába fúródott falándzsát fedeztek fel.

A Neandervölgyiek csak kisebb fejlődésre voltak képesek, így kipusztultak.

[13] https://24.hu/tudomany/2012/05/08/megvan-a-lovak-eredete/
[14] https://hu.wikipedia.org/wiki/Neanderv%C3%B6lgyi_ember

CRO-MAGNONI LOVAS KULTÚREMLÉKEK I.E 36 E. ÉVTŐL

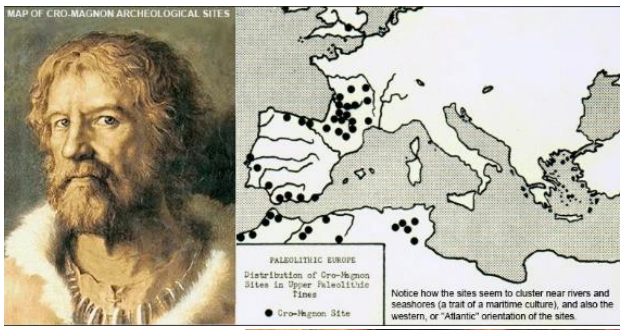

A **Cro-magnoni** emberek már **hajító dárdát**, **bumerángot** és **íjakat** is használtak. Nyilvánvalóan nem véletlenül esik egybe az **Amerikai Clovis kultúra** megjelenése a **lovak kipusztításának** ***(11 000 éve)*** idejével.

Nagyon fontos tényező volt ugyanakkor a **Cro-magnoni** emberek szervezettsége, a feladatmegoldó képessége, és egyéb intellektuális képességei, így a **művészeti alkotásai** is.

A **Homo sapiens sapiens** egyik alfajának számító **Cro-magnoni** ember ***(i.e. 36 000-9000)*** volt az, amely csodálatos művészi érzékkel megörökítette a **ló és az ember kapcsolatát**.

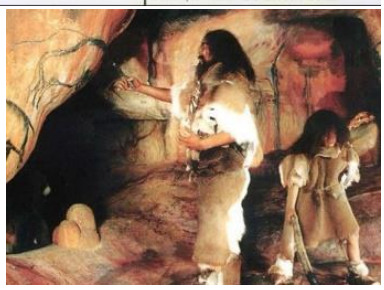

A ló zsákmány állata volt, de egyúttal szakrális tiszteletet is tanúsított iránta.

Ennek jele az **ló ábrázolások** kiemelt jellege és számaránya.

I.e. 6 M. évtől i.e. 4500-ig a **Rézkorig** ***(Lókorszakig)*** tartott az **Őskor**.

[15]A **Cro-magnoni** őseink kb. **36 000** évvel ezelőttől kezdték átvenni a helyet **Európában** a **Neandervölgyiektől**.

A lovak táplálékforrásnak számítottak az **Őskorban**, úgy, mint a többi vadállat, azonban különleges, **mitikus szerepet is kaptak** a hitvilágukban, és ezzel összhangban, a **művészetükben** is.

Eurázsia területén a **Mamuton** kívül is számtalan más, mára már kihalt nagy emlős élt ekkor, melyet elődeink vadásztak. *(Gyapjas orrszarvú, barlangi oroszlán, bölény, medve és több **lófajta** is.)*

A **Cro-magnoni** őseink csodálatos emlékeket hagytak ránk a mai Franciaország déli részén **Chauvet**, **Cussac**, **Combralles**, **Cosquer**, **Pech merle**, **Lascaux**, **Niaux barlangokban**, valamint a **Spanyolországi Altemira és La Pasiega barlangokban** is. Falra festett szén és színes rajzokon, karcolt képeken gyakran ábrázolták az Európában élő **vadlovakat**, sok érdekes, akkor még itt élő nagy emlőssel együtt.

Ez bizonyítja, hogy a lovak jelentős szerepet játszottak az életükben és gondolatvilágukban.

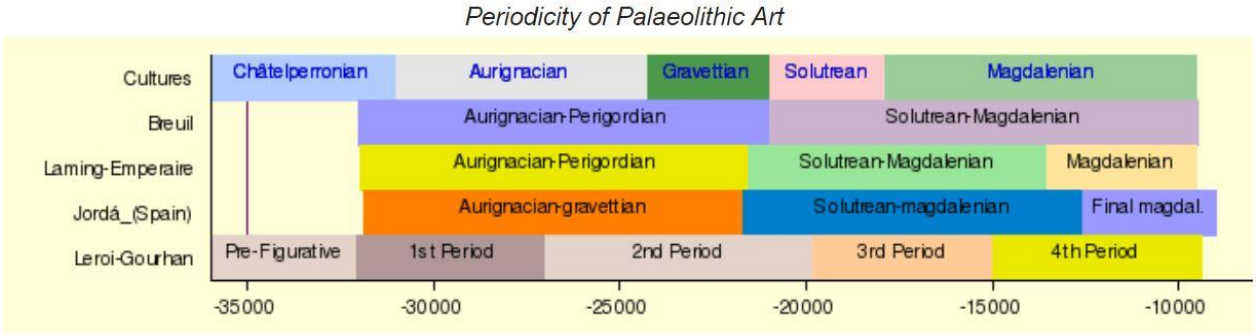

Az ábra jól mutatja, a különböző területeken, mikor váltották egymás a kultúrák

A **Cro-magnoni** kultúrában több korszakot lehet megkülönböztetni. Az első az **Aurignaci kultúra** ideje.
A következő a **Gravetti**, amikor **keleti sztyeppék felől**, fejlettebb fegyverekkel rendelkező, nagyvadakra vadászó népcsoportok érkeztek.

AURIGNACI KULTÚRA (35 000-26 000)

[16]Az **Aurignaci** kultúra az őskorszak utolsó periódusának, a felső paleolitikumnak a kezdeti szakaszára esik.
Megelőző a **Mousteri** *(Neandervölgyiek)* kultúra 300 000-30 000-ig, következő pedig a **Gravetti kultúra**. *(Melynek Közép- és kelet-Európai változata a **Szeleta-kultúra**.)*

Az eszköztáruk pengeszerű kőeszközökből és vésett, faragot csonteszközökből állt. Kő- és csonthegyű lándzsákat, és kővel vagy **mamutagyarból faragott golyóval nehezített hajító pányvákat** használtak vadászfegyverként. *(A Dél-Amerikai gauchok az utóbbit ma is használják a **lovak** befogásához.)*

[15] http://eso-socialscience.blogspot.hu/2010_10_01_archive.html
[16] https://hu.wikipedia.org/wiki/Aurignaci_kult%C3%BAra

Számos lelet tömegvadászatokra utal, ahol a nagyvadak *(például **lovak**)* teljes csordáit semmisítették meg.

Solutréen *(Rhone folyóvölgyében lévő)* falu mellett egy lelőhelyen **40-100 000 ló csontvázát** tartalmazó réteget tártak fel. Veremrendszereket ástak a vadak itatóhelyére vezető csapásaik mentén.

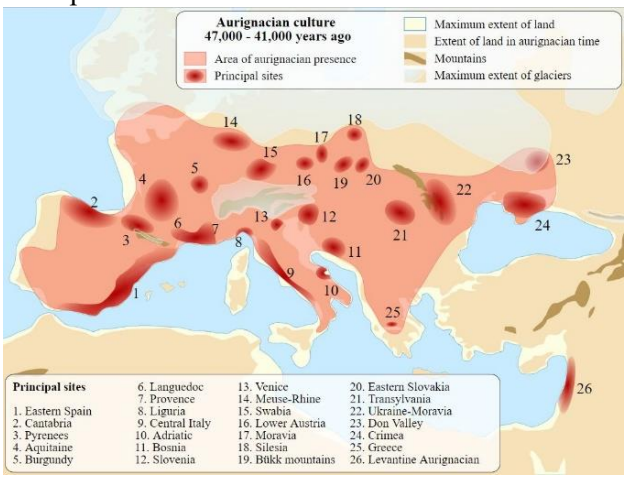

Az **Aurignaci kultúrához** kapcsolódnak a nagyarányú művészeti tevékenységek kezdetei, így a barlangrajzok is. *(Chauvet-, Altamira-, Lascaux-i barlang.)*

E kultúra a **Neandervölgyi** ember létének utolsó szakaszában jött létre, ezért ahol embercsont-leletek nem kerültek elő, ott nehéz meghatározni a **Késő-Neandervölgyi** és a **Korai-Aurignaci** közötti határt.

Az 1990-es évekig úgy gondolták, hogy a **Neandervölgyiek** egyáltalán nem alkottak művészi jelleggel, nem alkalmaztak testdíszítést és nem voltak zeneszerzőmaik.

Mára ennek az ellenkezője egyértelműen bebizonyosodott, de még mindig nem megoldott kérdés, hogy a **Késő-Neandervölgyiek** művészete önálló fejlemény-e, vagy az **Aurignaci kultúra** hatott-e rá.

A legősibb bálványok abban az időszakban **35 000 évvel** ezelőtt keletkeztek, amikor még az **Aurignaci kori Cro-magnoni** és a **Neandervölgyi emberek** együtt éltek.

CHAUVET-BARLANG 32 900 ÉVES „MÉNESE”

[17]A **Chauvet-barlang** 240x100 méteres területen négy nagyobb 15x30 méteres termet foglal magába. Két elkülönülő periódusban használták. **32-30 000** évvel ezelőtti **Aurignaci kultúra**, majd **27-25 000 éve** a **Gravetti kultúra** használta kultikus célra. A barlang utolsó látogatója 25 000 éve egy gyerek volt, akinek lábnyomai és fáklyájának koromnyomai is megmaradt. Egy lezuhant szikla a nyílását 22 000 évvel ezelőtt elzárta, emiatt 1994-ig senki nem járt a barlangban.

A barlangban ezen kívül igen sok lelet volt még, többek között **195 db. medvekoponya** is.

A falakon jól látható módon ott van a **ménes 32 900 éves** festménye**.**

GRAVETTI KULTÚRA (31 000-25 000)

Venus of Willendorf
22,000 – 24,000 BCE, Austria

Az **Aurignaci kultúrát** követte a **Gravetti kultúra**, mely egészen **Szibériáig** elterjedt, és a **Würm-glaciális** második hidegmaximuma *(18 000 éve)* előtti lehűlési időszakra esett. *(Itt is a két kultúra nem azonnal váltotta egymást, egy ideig mindkettő létezett.)*

(Megint egy példája a nyugatról keleti irányba történő népességmozgásnak!)

Jellemzője a *(pattintott kő)* **gravetti nyílhegy**. Rénszarvasra, **lovakra**, farkasra, mezei nyúlra vadásztak, de Kelet-Európában mamutra is. Textíliákat és hálót is már készítettek. Mesteri fokra fejlesztették a **barlangfestést**. Égetett agyagból, vagy mamutcsontból állatfigurákat, ékszereket is készítettek, melyet sírmellékletekként meg is találtak. Jellemző rájuk a **Vénusz-figurák**.

E korszakot *„szobrocskák-horizont”*-nak is nevezik.

CUSSAC-I BARLANG 29 000 ÉVES, METSZETES LÓDÍSZÍTÉSE

[18] A **Cussac-i barlangban 29 000** évvel ezelőtti, elsődlegesen metszetes barlangdíszítésein a **lovak** mellett mamutok, orrszarvúak, bölények jelennek meg. Jurassic parkszerű élményt nyújt abból a korszakból, amikor még e nagyvadak itt éltek Európában.

A 2000-ben felfedezett barlangban több emberi maradvány is fennmaradt, mivel temetőnek is használták.

[17]http://www.origo.hu/tudomany/20150409-elkeszult-a-falfestmenyeirol-ismert-chauvet-barlang-elethu-masa.html
[18]http://www.hominides.com/html/colloques-conference/grotte-de-cussac-bilan-4-annees-recherches-0744.php

COSQUER-BARLANG 19 000 ÉVES FEKETE LOVAI

[19]**Marseille** mellett, Cosquer 1985-ben egy a **víz alatt**, **37 méteres mélységben** lévő barlangbejáratot észlelt. Hat év alatt eljutott a 175 méter víz alatti rész végéhez, ami egy tengerszint feletti csarnokban végződik. Itt nagy meglepetésre *(a radiocarbon meghatározás szerint)* **27-16 000 éves**, **fekete színű lovakat** is ábrázoló barlangrajzokat talált.

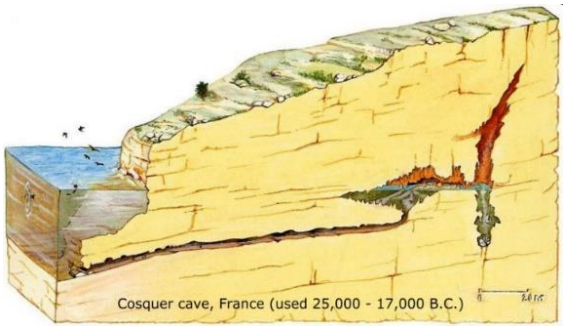

A barlang és megközelíthetőségének térképe;

Barlangbelső lófestményekkel

A barlang kora magyarázza, hogyan juthatott oda az ősünk. Ekkor ugyanis a lehülés miatt úgy 120 méterrel mélyebben volt a tenger, és ezért a tengerpart 11 km-re volt a mostanihoz képest. Tehát szárazföldi barlang volt.

A rajzok két periódusban készültek. A 55 régebbi kézfej kontúr rajz átlagosan 27 000 évesek, a **lovakat** ábrázoló képek **19 000 évesek**, **Solutrean** korszakbeliek. *(22 000-17 000 éve.)* Jellemző rájuk a fekete szín, a festék kréta, okker, szén és állati zsiradék keverékéből készült.

[20]**18 000 évvel** ezelőtt volt a legnagyobb mélységű a **jégkorszak**, ezért az élővilág visszaszorult Európában a Pireneusoktól délre, Balkánra illetve a Kaukázus északi lejtőjéig.

(A tengerszint is mélyebbre süllyedt legalább 100 méterrel, így a Brit-szigetek sziget jellege megszűnt. A levegő átlag 12 fokkal lett hűvösebb. Emberek éltek a fagyhatár feletti, a mai tundrának megfelelő területen is, de sokkal kevesebben. Lásd Lascaux barlang. A barlangok szerepe a jégkorszak téli időjárásában nyilvánvalóan életmentő is volt. Ezért a későbbi, melegebb korszakban is még nagy tiszteletet kaphattak továbbra is a barlangok.)

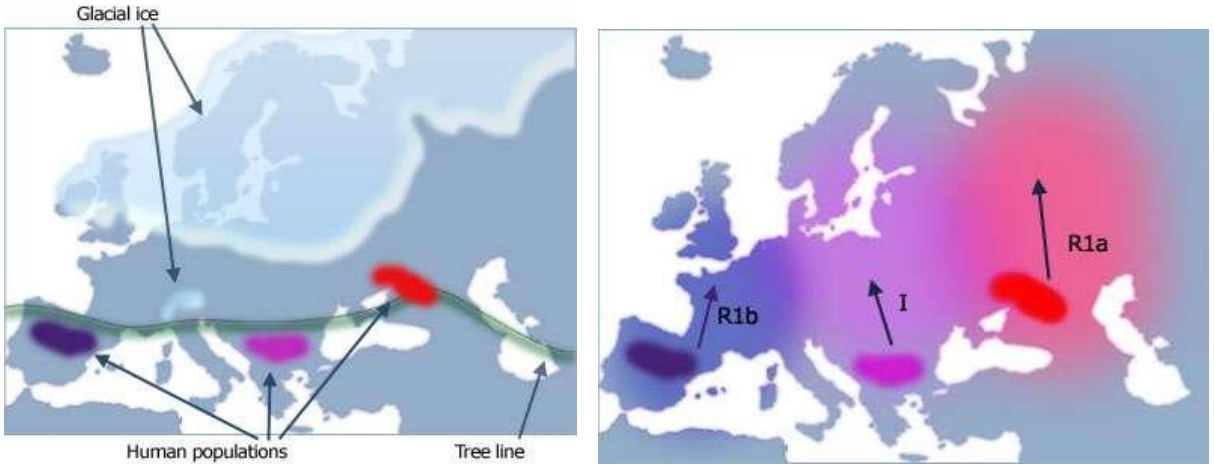

Utolsó jégkorszak eljegesedési határa, tundra és fás öv; az emberi populáció visszavonulása, majd újra elterjedése

Az **arktikus** területen is élő ősi **vadlovak** jól bírták a hideget, tehát itt megélhettek. Ezeket ábrázolhatták.

[21]A **Würm-glaciális** *(a legutolsó jégkorszak)* **110 000** ezelőtt kezdődött, és kb. **18 000** évvel ezelőtt volt a **jegesedés** legnagyobb kiterjedése. Ezt lassú felmelegedés követte **6000 évig**. *(Vagyis 12 000 évvel ezelőttig, tehát i.e. 10 000-ig.)*
Ekkor újra rövid, erős lehülési fázis jött a **driász glaciális**. *(I.e. 10 000-8000-ig.)*
Ezt követően azonban kb. **10 000 évvel** ezelőtt *(i.e. 8000)* már újra és véglegesen enyhülni kezdett az időjárás.

*(**Paleolitikum**/Őskőkor **2,4 M évvel** ezelőttől kb. **i.e. 9 500-ig**, a **Mezolitikum**/Átmenetikőkor kb. **i.e. 9 500-7000**-ig, a **Neolitikum**/Újkőkor vagy csiszoltkőkor kb. **i.e. 7000-4500**-ig tartott, ekkortól kezdődött a **Kőrézkor Európában**.*
*A **Neolitikus** korszak Iránban i.e. 10 000-től, Babilonban i.e. 8000, DK-Európában i.e. **7000**, **Közép-Európában i.e. 5500**, Nyugat és Észak-Európában i.e. 4500 körül jött létre. Tehát eltérő időpontokban.*
Az időjáráson kívül egyéb tényezők is hatottak, ezért nem jelölhető meg egy időpont Európában sem.)

[19] http://www.costadelsolmagazin.com/content/cosquer-barlang
[20] http://donsmaps.com/grottevache.html
[21] https://hu.wikipedia.org/wiki/W%C3%BCrm-glaci%C3%A1lis

SOLUTRÉI KORSZAK (22 000-17 000)

A **Solutréi korszak** jellemzője a nagyon finoman megmunkált kőhegyek, horgok, gyöngyök és egyéb művészi alkotások is. E kultúrát a térképen ábrázolt területen észlelték, azonban e kultúra távoli elterjedését mutatja, hogy az **Amerikai Clovis** kultúrával is összefüggésben lehet. ***(13 500** éve hasonló kőeszközök megmunkálására képes emberek keltek át a **Bering-hídon**, vagy tengeri úton **Amerikába**.)*

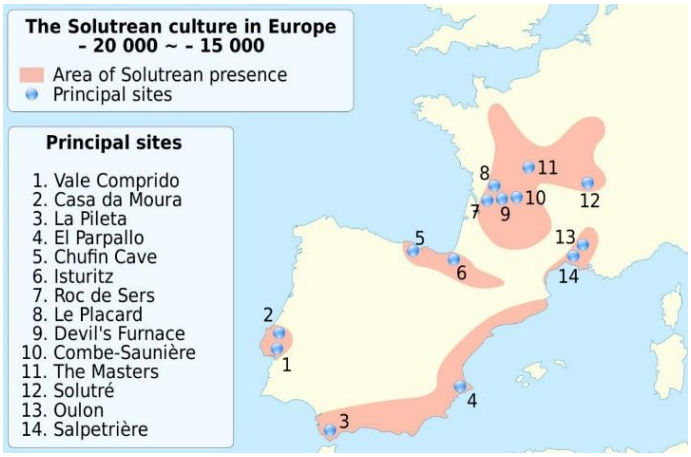

A vádász zsákmányuk között ott szerepelt a rénszarvas, a mamut, a barlangi oroszlán, az orrszarvú, a medve, a bölény és a **ló** is.

LA PASIEGA BARLANG 20 000 ÉVES 80 LOVA

[22]A Spanyolországi **Monte Castillo hegyének** egyik barlangjában 1911-ben fedezték fel az alkotásokat. *(A környéken aztán több, hasonló barlangot is találtak.)* Kiterjedése 120 méter, a fő galéria 70 m és kacskaringós, labirintusok is nyílnak belőle, ahol másodlagos galériák is vannak.

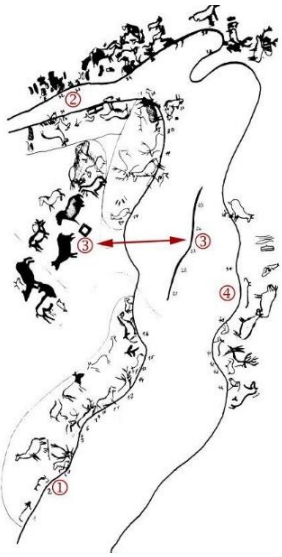

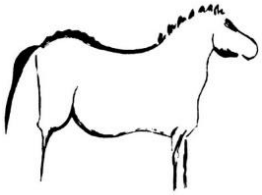

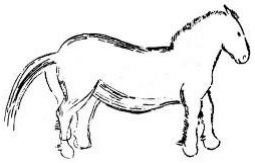

A festményei a **Felső-Solutreán** *(több mint 20 000 éves)* és az **Alsó-Magdalenian** *(15-10 000 éves)* korhoz tartoznak. Az állatok elhelyezkedése szimbolikus tartalommal bír attól függően, hogy periférikus, vagy marginális területen vannak. Hasonló jelentőséget tulajdonítanak az ábrázolások számának.

700 festett formából 97 szarvas és legalább **80 ló**. *(A többi állat jóval kevesebb számban fordul elő.)*

Alkotójuk tehetségét mutatja, hogy milyen egyszerű vonalakkal tudta ábrázolni a lovakat.

MAGDALENIAN KORSZAK (17 000-12 000)

A **Magdalenian korszak** az utolsó jégkorszak végéig terjed. A finoman megmunkált csonteszközök a jellegzetesek rá, *(lándzsahegyek, szigony horgok, tűk)* valamint a nagyon szép művészeti emlékek.

ALTAMIRA-BARLANG POLIKRÓM LÓFESTMÉNYE (15 000 ÉVES)

A **Spanyolországi Kantábriai-hegységben lévő**, **1879-ben** *(elsőként)* felfedezett, kb. 1000 m hosszú **Altamirai barlang** legidősebb **Aurignacianus kultúrához** tartozó, faszén festményei **35 600 évesek**. A **Felső-Solutrean** *(kb. **18 500 évvel** ezelőtti)*, és az alsó **Magdalenian** *(kb. **15 600-14 00 évvel** ezelőtti)* lelőhelyei is vannak.

A leghíresebbek ez utóbbi korszak, mennyezeti színes bölény **polikróm falfreskói**, ahol a barlangfal természetes domborulatait is kihasználva **3 dimenziós** alkotások jöttek létre.

Ló ábrázolás is látható itt *(Solutrean korszakból, i.e. 18 500)* a bal felső sarokban.

*Altamira barlang színes falfestményei, közte **ló** ábrázolások*

[22] https://en.wikipedia.org/wiki/Cave_of_La_Pasiega

COMBRALLES-BARLANG 15 000-13 000 ÉVES 100 LOVA

[23]A **Combralles-barlang** is a Dordonge folyó völgyében fekszik. *(1901-ben tárták fel, de egyes részeit már 1891-ben felfedezték.)*

Vésetekkel díszítették a falakat, néhol festés nyoma is megmaradt. Calcit fátyol borította később ezeket, mely a konzerválásukat segítette.

Lovakat ábrázoltak a legtöbbször. Több, mint **100 ló** ábrázolás látható a barlangban.

(Melyet a mellékelt rajzzal tettek jobban láthatóvá.)

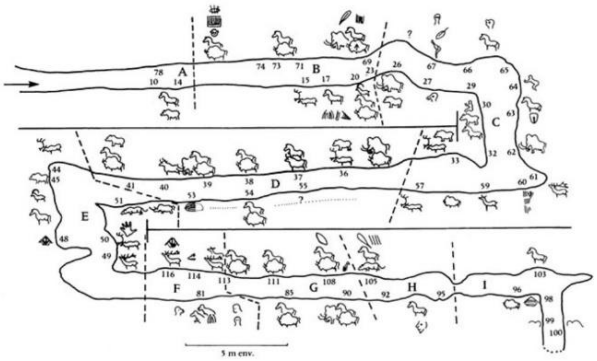

PECH MELRE-BARLANG 16 000 ÉVES PETTYES LOVA

[24]A Francia-középhegység nyugati felén Occitani régióban lévő, földalatti folyóvíz vájta, az igen mély barlangot. *(Több, mint fél mérföldre megőrződtek meg az agyagban gyereklábnyomok is.)*

1922-ben fedezték fel, és idővel 10 újabb járatokat is találtak. A **25 000 évvel** ezelőtti **Gravettian kultúra** falfestményein kívül néhány a **16 000 évvel** ezelőtti **Magdelenian kultúra** alkotásai is megtalálhatóak itt. *(Jégkorszaki menedék volt.)*

Pettyes *(almásderes?)* és **egyszínű lovakat** is ábrázoltak.

LASCAUX BARLANG 17 000 ÉVES LÓ ÁBRÁZOLÁSA

17 000 éves, a Francia-középhegység nyugati lejtőjén lévő Vézére-völgy kb. 250 m hosszú, 30 m mély, 1940-ben felfedezett **Lascaux-barlangjában** lévő *(Magdaleni korszaki)* **ló ábrázolások** nagyon emlékeztetnek a **Przsevalszkij-lovakra**. *(Csak hasonlóságról van szó, azok nem éltek itt. **Tarpán**, vagy esetleg **Ibériai vadlovak** lehettek melyről mintázták. Lásd később.)*

A falakon lévő képek *(ahogy a **ló** ábrázolások is)* szakrális jellegűek.

Veszélyes állatok áldozati helye volt. *(Például oroszlánok, melyek a táplálkozásban nem játszottak szerepet)*

Nagyszámú rénszarvas élt itt, melyet vadásztak, de alig ábrázolták őket, ahogy növényeket sem.

GROTTE DE LA VACHE LOVAS CSONT VÉSETEI 14 000 ÉVE

Grotte de la Vache 14 000 éves állatábrázolásai az eddigi barlangi ábrázolásokhoz képest új, mivel itt a fennmaradt csontokon jelentek meg az állatok, közte **lovak** is. E barlang volt a lakóhelye a másik, a **Niaux barlang** mestereinek, ahol használati tárgyakat, szerszámokat, fegyvereket, gyerekjátékokat és az elfogyasztott állatok csontjait találták meg.

Grotte de la Vache csont vésetek 14 000 éves ló ábrázolással;

Espelugues barlang 8500 éves elefántcsont ló

[23]http://www.hominides.com/html/lieux/grotte-combarelles.php
[24]https://en.wikipedia.org/wiki/Pech_Merle

BARLANGI KÉPÁBRÁZOLÁSOK ELEMZÉSE

A **Grotte de la Vache barlang** csont és kép leleteinek elemzése nagyon érdekes adatot mutat.

Nevezetesen, míg az elfogyasztott húsételeik döntő részét a kőszáli kecske *(Ibex 88%)* képezte.
Ennek ellenére az ábrázolások sorában csak a 2. helyen szerepel e faj *(18%)*.

A szarvas és szarvas félék voltak a második leggyakoribb húsforrás *(Deer and other cervids 5%)* valamint a zerge *(Chamois 5%)*, ennek ellenére a szarvas csak 12%-os ábrázolást kapott, a zergéről pedig azért nincs is adat, mert nem is ábrázolták, ahogy a nyulat *(hare)* sem.

0,01%-os a **ló** ***(Horse)*** fogyasztása, mely azt mutatja, az szinte alig fordult elő étrendjükben. Feltehetően, mivel igen nehéz volt azokat elejteniük.
25,6 % értékével mégis a ló volt a legtöbbször ábrázolt állat.

A marhafélék az ábrázolásoknál a 17%-os értéket képviseltek, de csak 0,24% volt a táplálék között.
A medve 9%, farkas 5%, oroszlán 6% arányt mutattak az ábrázolásoknál, ugyanakkor nem ették meg őket.

Vagyis a ló nem a táplálkozásuk miatt volt elsődlegesen fontos számukra, hanem, mint egy mitikus állat.
(Feltehetően a féktelen energia, szabadság, természet nemességének, szépségének megtestesítője.)

Barlangi képábrázolások elsődlegesen a Nyugat-Európai területeken maradtak fenn. *(Lásd térkép.)*

Percentages at Grotte de la Vache of various species in remains of animals eaten and as decorations

Species	Food	Figures
Reindeer		3.85%
Deer and other Cervids	4.96%	11.54%
Bovids	0.24%	16.67%
Chamois	4.99%	
Ibex	88.25%	17.95%
Saiga Antelope		2.56%
Horse	0.01%	25.64%
Bear		8.97%
Wolf		5.13%
Lion		6.41%
Seal?		1.28%
Hare	0.96%	

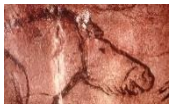

Ugyanakkor a **Kárpát-medencében** is találtak ilyen barlangi képeket. Az Erdélyi **Bánffyhunyad** melletti **Coliboaia barlangban 32 000** éves *(Aurignaci kultúra)* gyapjas orrszarvú és bölény alkotásokon kívül **lovat** is ábrázoltak.

SZIBÉRIAI 400 000 ÉS 42 000 ÉVES ŐSLOVAK

A régészeti leletek egyre pontosabb képet adnak az ősemberek vándorlásáról.

[25]A **Denisova-barlangban** talált leletek is ezt pontosították.
Itt az **Altáji** régióban *(egy ősi **Homo sapiens** mellett)* **Deniszovai** és a **Neandervölgyi** ember maradványait is megtalálták. Ezekből megállapították keveredtek is egymással. *(Lásd későbbi is, hasonló módon itt történt a Sztyeppei lovas népek találkozása és keveredése.)*

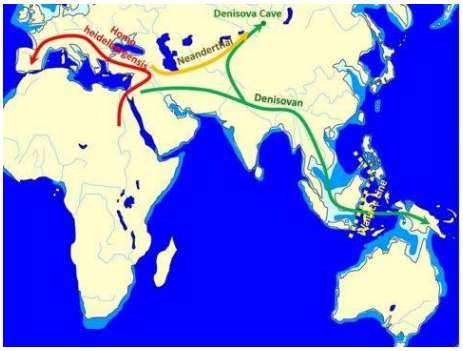

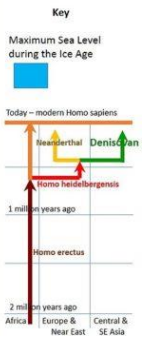

A Dél-Szibériai ***(Khakassia Altáj közeli** régióban Ovodov által megtalált és elsőként általa leírt)* **Ovodov lóról** úgy tudták, **i.e. 500-400 000** év között élt. Kiderült, hogy a ***(Sussamionus** alnemzettségbe tartozó, a mai lovakhoz képest rövidebb lábú, de kb. 143 cm magas, 300 kg súlyú)* **Ovodov ló 24 000** évvel ezelőtt még itt élt az **Anyui-völgyben**. *(Ázsiai vadszamarak társaságában, és zebra jellegű csíkjai lehettek.)* Ezek egyes csontjait megtalálták a **Denisova-barlangban**. E lovakat tehát láthatták a **Deniszovai emberek**.

[26]**42 000** éves iszapba fulladt, 2 hetes korú, teljesen épen maradt **ló csikót** találtak a kiolvadó **Yakuti** permafrosztban. A **Lenskaja-fajú ló** *(Equus Lenensis)* igen jó állapotban maradt fenn, még vérmintát is tudtak venni belőle, ezért még a klónozásán is gondolkodnak.

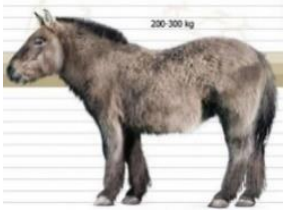

[25] https://www.thevintagenews.com/2017/03/15/24000-year-old-evidence-of-an-ovodov-horse-once-thought-extinct-400000-years-ago-has-been-unearthed-in-siberia/
[26] https://www.dailymail.co.uk/sciencetech/article-6928221/Scientists-liquid-BLOOD-frozen-remains-42-000-year-old-foal.html

LOVAK HÁZIASÍTÁSÁNAK KORSZAKA 6000 ÉVE (I.E. 4000)

6000 éve *(i.e. 4000 körül)* kezdődött a lovak háziasítása, a genetikai elemzések és leletek alapján.

Megelőzte a kutya *(17 000 éve),* kecske és juh *(Ázsia és Közel-kelet, 12 000 illetve 10 000 éve)* a sertés *(Kína, 10 000 éve),* szarvasmarha *(India, Közel-kelet, 10 000 éve),* de még a szamár *(Egyiptom 7000 éve)* háziasítása is.

Faj	Időpont	Hely
Kutya	i. e. 15000	Több helyszín
Kecske	i. e. 10000	Ázsia és Közel-Kelet
Juh	i. e. 8000	Ázsia és Közel-Kelet
Sertés	i. e. 8000	Kína
Szarvasmarha	i. e. 8000	India, Közel-Kelet és Szahara
Zebu	i. e. 8000	India
Macska	i. e. 7000	Mediterrán-medence
Házityúk	i. e. 6000	India és Északkelet-Ázsia
Tengerimalac	i. e. 5000	Peru
Szamár	i. e. 5000	Egyiptom
Vízibivaly	i. e. 4000	Kína
Ló	i. e. 4000	Ukrajna és Oroszország
Háziméh	i. e. 4000	Több helyszín
Láma	i. e. 3500	Peru

18 000 évvel ezelőttől kezdődően, *(ahogy a jégkorszak véget ért, és enyhülni kezdett az időjárás)* a javuló életfeltételek által, ahogy az emberek száma nőtt, úgy a **vadlovak létszáma** is növekedhetett volna.

10 000 éve *(amikor i.e. 8000-től a juh, szarvasmarha, sertés háziasítása megtörtént a közel-keleten)* azonban pontosan az ellenkező észlelhető. A **ló** maradványok szinte teljesen eltűntek, populációjuk jelentősen megfogyatkozott, és az a sors várt rájuk, mint a **Clovis kultúra** hatására **11 000** éve Észak-Amerikában, a kihalás.

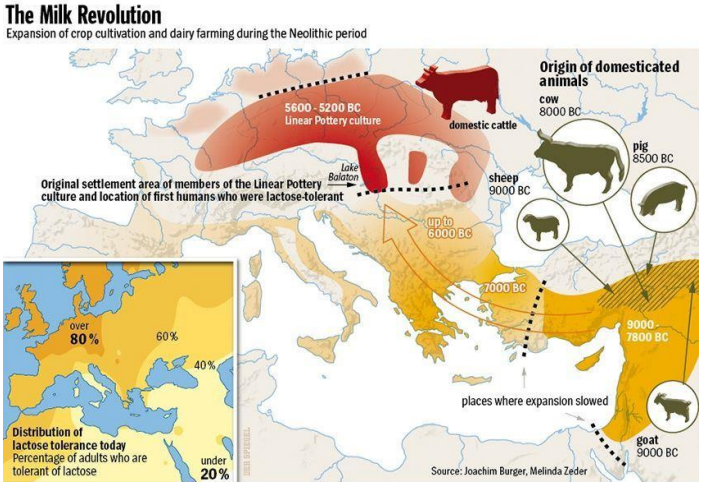

6000 évvel ezelőtt ***(i.e. 4000)*** kezdődő időszakban ugyanakkor az észlelhető, hogy újból megszaporodtak fokozatosan a **lócsont** leletek a **Kelet-Európai pusztákon** és **Közép-Ázsiában**, de a már **háziasított ló** csontleletei. *(Nyilvánvalóan, ezt megelőzően kezdődött el a háziasításuk.)*

A lovakat kezdetben **húsukért** tenyésztették. Bizonyára tejét is használták, *(ehhez nem kell laktóz tolerancia, lásd kumisz)* valamint nyilvánvalóan felhasználták bőrét, szőrét, inát, stb., ahogy a többi levágott állataiknak is. Később pedig már **málhás lóként** is használhatták. *(Ahogy a félvad rénszarvast tenyésztő népek manapság is teszik vándorlásuknál, miután 3000 éve, i.e. 1000-től elkezdték a rénszarvasokat is háziasítani.)*

Az **Őskor** utolsó fázisa a **Kőkorszak i.e. 2,4 millió évtől i.e. 4500 évig**, *(lásd korábban beosztását)*, vagyis az emberi civilizáció kezdeteitől a **rézkorszakig**, a **lovak háziasításáig** tartott. Az **Ókor** innentől datálódik.
(Az Ókor i.e. 4500-tól a rézkortól, a lovak háziasításától kezdődik és i.sz. 476-ig a Római Birodalom bukásáig tart.)

Az **Ókor** kezdete tehát nem csak a réz használatától, hanem a **ló háziasításától** is datálódik, mely valóban egy új korszakhoz vezetett. Ahogy a réz használata, úgy a ló használata is fokozatosan kezdett elterjedni.
A kettő össze is függ, mivel a ló háziasításához, használatához a réz használata is segített.

A **lovak** használata olyan forradalmi változásokat eredményezett, hogy a **Lókorszak** kifejezést kellene használni.

A **Lókorszak** ugyanakkor nagyon hosszú időszakkal túlélte a **Rézkort**, egészen a ***„Gépkorszakig”*** tartott.
Ezért a **Lókorszakot** is fel kell osszuk. A Rézkorszaknak megfelelően **Lótenyésztő korszakra**, a **bronz** használatával *(Bronzkorszakkal)* egyidejűleg a **Szekérkorszakra**, majd a vas használatával *(Vaskorszakkal)* egyidejűleg a **Lovaskorszakra**.

[27]A Cambridge-i Egyetem kutatóinak genetikai elemzésének eredménye szerint:
160 000 évvel ezelőtt, az **Eurázsiai sztyeppe keleti végéről** indulva terjedtek el nyugati irányba a **vadlovak**.

6000 évvel ezelőtt indult meg, az archeológiai leletek szerint, a **vadlovak háziasítása** az **eurázsiai sztyeppén**, a **Kárpát-medencétől** az **Altáj-hegységig** lévő területen. A genetikai vizsgáltok azt mutatták ki, hogy több helyen valósult meg e folyamat. Ráadásul a **háziasított lóállományt** időnként nőstény **vadlovakkal** *„töltötték fel”. „Illetéktelenül”* pedig a vad csődörök is közreműködtek. Ezért is vadászták a vadlovakat.

[28]**2005-ben** mitokondriális DNS vizsgálatokat végeztek számos **mai lófajták** mintái, és **53 000** éves **lócsont** leletekből vett minták felhasználásával.

[27] https://24.hu/tudomany/2012/05/08/megvan-a-lovak-eredete/
[28] https://hu.wikipedia.org/wiki/A_lovak_evol%C3%BAci%C3%B3ja

[29]Kiderült, az összes megvizsgált állat egy kládba tartozott, vagyis közös volt az ősük.

A ma is élő, **Przsevalszkij-ló** eltérő fajta és **66** kromoszómája van, míg a **házilóna**k csak **64**.

[30]A barlangrajzokon az ősi **Tarpánt**, vagy az **Ibériai** lovat ábrázolták, melynek csak rokona a hasonló **Przsevalszkij-ló**. Nagy fej, a szín, a lábak néha csíkosak (!), vastag nyak, felálló merev sörény és eléggé rövid, lábak.

A **DNS** vizsgálatokból nem lehet megtudni pontosan, hány és melyik **ló fajtából** alakult ki a **mai ló**, mivel évezredek során az állatokat sokszor keresztezték egymással. *(Még a Vikingek idején is vontak be vadlovakat a tenyésztésbe.)*

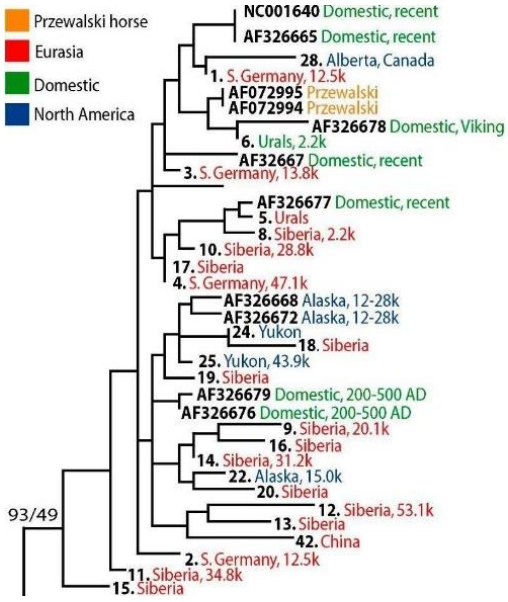

A lovak rendszerezését az alak és a hasznosítási ok szerint alkották meg elsőként, és sokféle feltételezés létezik ezzel kapcsolatban.

(A DNS vizsgálatok ennél jóval pontosabb eredményeket adnak, de a nagy keveredés miatt még így is nehéz biztosat mondani.)

Egyesek szerint **4** alap **lótípus** volt, amelyek külön fajok, vagy inkább alfajok voltak. Mindenesetre elég közel álltak egymáshoz ahhoz, hogy keveredhessenek, és termékeny hibrideket hozzanak létre.

(Az állatkertben, cirkuszokban tenyésztett zebrák esetében, manapság szigorú szabályt alkottak. Csak tiszta vérű zebra fajokat tenyészthetnek tovább, a hibrideket sterilizálják, és így lassan kihalnak.)

(A lótenyésztésnél ez már lehetetlen cél lenne, az említett okokból. Egyes, már kialakult lófajtáknál azonban szigorú tenyésztési elveket vezettek be. Lásd ***Angol****, vagy* ***Arab telivér****. Ezek „****zárt törzskönyvűek****”. A* ***Polo Pony*** *esetében azonban csak a teljesítmény számít, tehát* ***nyílt törzskönyvűek****. Ahogy a régebbi korszakokban is elsősorban a teljesítményük, (vagy esetleg még a színűk és egyéb tulajdonságuk) alapján tenyésztették tovább a lovakat.)*

Manapság a következő **4 bazális ló** prototípusokat fogadják el:

1. *„****Melegvérű alfajok****”,* vagy *„****erdei lovak****” (ajánlott tudományos nevük* ***Equus ferus silvaticus****).*
   Ezekből fejlődött ki az **Equus ferus germanicus**. Lehet, hogy ez az a prototípus, amelyik hozzájárult a *„****melegvérű lovak****”,* valamint a
2. **nehéz lovak** *(mint az* ***Ardeni****)* kialakulásához is.
3. **Igavonó** alfajok *(fogatlovak)*
   Kis, tömzsi, nehéz testfelépítésű állatok voltak, sűrű sörénnyel és szőrzettel. Észak-Európából származnak, ahol az éghajlat hideg és nedves. Hasonlítanak a mai fogatlovakhoz és a shetlandi pónihoz.
4. *„****Keleti alfajok****” (ajánlott tudományos nevük* ***Equus agilis****)* magas, karcsú és fürge állatok.
   Nyugat-Ázsiában fejlődtek ki, ahol forró és száraz az éghajlat. Mai utódai közül megemlítendő az **Akhal tekini** és az **Arab-telivér**. *(Utóbbiból származnak az* ***Angol telivérek*** *is, és még sok más lófajta is, lásd ott.)*

A világon manapság létező kb. **300 lófajta** közötti, fenti csoportosításon kívül létezik több hasonló alkati, vérmérsékleti, és egyéb szempontokon alapuló csoportosítás is.

HÁZIASÍTÁS ÉS A SZELÍDÍTÉS KÖZÖTTI ÓRIÁSI KÜLÖNBSÉG

Az ember képes a vadállatokat megszelídíteni, azonban a háziasítás ennél nagyságrendekkel többet jelent.

A balkáni **medvetáncoltatók**, az indiai **kígyóbűvölők**, a **solymászok**, a jancei **kormorán** halászok a természetből befogott vad állatokat **megszelídítik**, ahogy a cirkuszokban használt **vadállatokat** is. *(Lásd oroszlán, tigris, majom, elefánt, krokodil, kígyó.)* Azzal az egyszerű trükkel lehet legkönnyebben megszelídíteni a vadállatokat, hogy anyjuktól igen korán elválasztva, emberhez szoktatják őket. *(Így az embert vélik anyjuknak, a csapatvezető „domináns nősténynek”, és hozzájuk szocializálódnak. Így kötődnek az őket felnevelő gondozójukhoz, és az emberekhez. Nem véletlen, elsődlegesen olyan állatokat tudtak háziasítani, amelyek közösségben élnek, mert azoknál erősebbek az ilyen ösztönök, melyet így ki lehet használni.)*

Azonban a **házasítás** a **szelídítésnél** sokkal többet jelent. *(Kezdetekben a háziasításnál is biztos alkalmazták az említett módszert, de évezredek alatt sokkal nagyobb változás állt be, mint egy-egy állat szelídítésénél.)*

[29] Weinstock, J., *et al*. (2005). „Evolution, systematics, and phylogeography of Pleistocene horses in the New World: a molecular perspective”. *PLoS Biology* **3** (8). DOI:10.1371/journal.pbio.0030241. *(Hozzáférés ideje: 2008. december 19.*

[30] Bennett, Deb. *Conquerors: The Roots of New World Horsemanship*, 1st, Solvang, CA: Amigo Publications, 2-7. o (1998). ISBN 0965853306

Erre igen jó példa, a vizsla kutya, mely képes megtenni a gazdájának, hogy a vadat csak felhajtja, de nem ront rá, nem közelíti meg túlzottan, hogy a vadász meglőhesse. Ezt követően pedig nem marcangolja szét a vadat, hanem érte megy és odaviszi gazdájának egy dicséretért, netán későbbi kis finom falat reményében.

A **ló háziasításakor** sokkal nagyobb dolog történt, mint az egyszerű **szelídítés**.

A Németek megpróbálták a Tanganyikai gyarmatukon megszelídíteni és hátaslóként használni a **zebrát**, a cecelégy által **álomkórral** fertőzött területeken, mely a lovakra halálos, de a zebrák képesek azt túlélni.

A zebrák használhatóvá tételéért megpróbálták a **zebrát keresztezni** is a **lóval**. Ló-zebra öszvért létrehozva.

*(Ahogy a Sumérek a szamár csődör és a kanca onager hibriddel létrehozták a **kangákat**, a nagyobb testerejű onagerek használhatóvá tétele érdekében, hogy aztán kocsi húzóként alkalmazzák őket.)*

Ahogy a kangák úgy a zebroid, vagy más néven zorse létrehozása is csak mérsékelt eredménnyel járt, ráadásul e hibrideket nem lehet tovább szaporítani.

Báró Bornemissza Pál afrikai *(1904)* utazása során ki is próbálta a zebrát, mások még a kocsiba fogásukat is.

Szelídített zebrával ugratás és 4-es fogat;

Ló és zebra keresztezésével létrehozott zebroid hibridek

A különböző lófélének eltérő kromoszóma száma van, ezért a hibrid utódaik általában terméketlenek. Néha-néha előfordul ugyan, hogy a hibridjeiknek mégis lesznek utódai, kromoszóma variálódások miatt.

A **ló rokonfajainak** kromoszómaszáma

A faj magyar neve	A faj latin neve	A kromoszómák száma	A kromoszómák nagy karjainak száma
Ló	Equus caballus	64	94
Przewalski ló	E. przewalski	66	94
Szamár	E. asinus	62	104
Mongol vadszamár	E. hemionus	56	104
Tibeti vadszamár	E. kiang	nincs adat	
Onager (perzsa vadszamár)	E. onager	56	-
Dél-afrikai zebra	E. zebra	32	60
Szomáli zebra	E. grevyi	46	78
Afrikai zebra	E. burchelli	44	82

A táblázatban lévő adatok alapján a **mongol vadszamár** *(56)* és a **perzsa vadszamár** *(56)* hibridjének szaporodó képesnek kellene lennie, de nincs róla adat.

Ahogy közismerten az **afrikai vadszamár** és a **szomáliai vadszamár** is keresztezhető és termékeny utóduk lesz. Ezek ugyanis nagyon közeli fajok.

A **Przsevarszkij-ló** *(66)* és a **Háziló** *(64)* keresztezéséből létrejött hibrideknél előfordul, hogy termékenyek maradnak az utódai, mivel itt kicsi a különbség a két faj között.

A tudományos magyarázat szerint, a Przsevarszkij-ló két pár acrocentrikus kromoszómája egy pár metacentrikus kromoszómává képes fuzionálni. *(A törzsfejlődés során ez a jelenség valószínűleg gyakori volt, így a fajra jellemző haploid kromoszóma szám eggyel csökkenhet.)*

A különböző zebrafajok esetében sokszor a külső alig mutat eltérést, viszont a kromoszóma szám egyértelműen megmutatja, nagyon is különálló fajról van szó.

A megszelídített zebrák látszólag kezes bárányokká válhattak, még hátaslóként is meg lehet lovagolni őket. Azonban kiderült, a lovakhoz képest alkalmatlanok e szerepkőrre, mert képtelenek azokat a fontos feladatokat és viselkedést teljesíteni, ami egy lótól elvárható, hiányzanak belőlük a lovak háziasítással megszerzett tulajdonságai.

A zebra például egy lapuló oroszlánnak látszó tárgytól pánikba esik, ösztönösen oldalra ugrik, rúgni kezd, ledobva gazdáját hátáról. Az elszabadult zebra nem szalad haza az istállójába, hanem csatlakozik vad társaikhoz. A zebra csődörök a háremüket védve szétrúgnak mindenkit, az oda közelítő embert is.

A lovak háziasítása által sok hasonló, ösztönös viselkedést sikerült megváltoztatni, ezek által lettek igazából **domesztikáltak**. A csődör például megtanulta, hogy az ember a segítő barátja, aki helyhez hozza neki a kancákat.

A kanca hagyja, hogy az ellésnél ott legyen az ember segíteni, a csikójához odamenjen gondozni.

A karámban tartott a ló odasétál a gazdájához, hogy az megfogja, és elvigye munkába. Hagyja, hogy ehhez a fejére tegyék a kötőféket, maga odaáll a kocsi elé. Magától bemegy az istállóba a helyére, hagyja magát ott kikötni, ahogy legeltetéshez is hagyja magát kipányvázni.

Hagyja, hogy körmöljék, beoltsák, tisztogassák, nyergeljék nem rúdja meg közben gazdáját.

Lovaskocsihoz odaköthető, nem tépi szét az istrángot akkor sem, amikor egy zajos kamion megy el mellette.

Húzza az erdőben kitermelt fát. A halászlóval gazdája begázolhat messze a sekély tengerbe is, ha kell.

Tereli a marha nyájat is, a támadó bikától nem menekül el, képes azt *„kitáncolni”* gazdájára hagyatkozva.

Tereli a csikóssal a ménest, de, ha kell *„leválik”* a többi lótól.

Egy képzett lóval át lehet ugratni a tüzet, mert „*vakon*” bízik és engedelmeskedik a gazdájának.

A katonaló átúszik a folyókon, még az ágyúknak, puskatűznek is nekimegy.

A megszelídített zebra mindezekre képtelen.

A lovakat hasonló módon háziasíthatták, mint a többi mai háziállatot, de nem véletlenül, viszonylag későn, mert igen vad és veszélyes tulajdonságai vannak a többi háziállathoz képest.

A vadló csődör, vagy csikóját féltő kanca képes volt akkor szétrúgni a hozzá közeledő embert, családját védve.

*(A **szarvasmarhát** már 4000 évvel hamarabb, **i.e. 8000-ben** háziasították. A bika sem veszélytelen, de lomhább.*

A bikafuttatás, bikatáncoltatás, vagy a bikaviadal a marhatenyésztő népeknél azért alakul ki, hogy a bikán való uralmat gyakorolhassák. Ahogy a rodeó pedig a ló betörését hivatott tradicionálisan bemutatni, és gyakorolni.)

Az első fázis hasonló lehetett, ahogy az északi népek a rénszarvasokat háziasították, és ahogy manapság tartják.

A **rénszarvasok** félvadon, szabadon legelnek, de időnként összeterelik és leválogatják őket.

Néhány állatott meg is szelídítenek annyira, hogy „*meglovagolhassák*” a csorda követőjeként, vagy segítse a tábort átköltöztetni málhás állatként, valamint hasznosíthassák tejelőként.

A pásztor segíti a nyájat, összetereléskor **sót** ad, és terelésekkel megfelelő táplálékhoz is juttatják őket.

A csődörök támadásait kivédendő, a felnövő csődöröket időben kiválogatták, és eladták húsukért. Csak a kiskora óta *„kézhez szoktatott”,* nagyon szelíd, jó adottságú csődöröket használták a tovább tenyésztésre.

Már a szarvasmarháknál korábban is bevált módon, herélték is a csődöröket. *(Lásd eunukok egyes civilizációkban.)*

Kulcsfontosságú lehetett a sóhoz, vagy a szárazabb területeken a vízhez való juttatás is. Ahogy a Hortobágyi csikós is a gémeskutak segítségével itatja a lovakat. Száraz területen ez lehetett az egyik legfontosabb *„fegyvere”* a háziasításnak, nyilvánvalóan függőséget teremtve. A híres Akhal teke lófajta is egy oázishoz kötődik!

A **ló háziasításának** volt egy *(saját lovamnál tapasztalt)* nagyon fontos tényezője, mely nélkül talán, soha nem domesztikálták volna, a túl vad tulajdonságai miatt. Nevezetesen, a korábban háziasított legelőállatoknak melegebb éghajlaton volt az életterük. A sztyeppe északibb részén lakóknak, *(így Őseinknek is)* ezért más, **hidegtűrőbb állat** után kellett nézniük, hogy megfelelőbben tudják hasznosítani az **északi sztyeppék fűtermését**.

A **ló Alaszkából**, **Szibérián** át betelepült, **hideg éghajlati** állat, tehát ilyen szempontból ideális volt ott.

Az arktikus viszonyokhoz is alkalmazkodott állatként, télen ösztönösen **kikaparja patájával** a **füvet** a **hó** alól is.

A melegebb éghajlatról származó szarvasmarhának nincs ilyen ösztöne, tehát hosszabb ideig tartó nagy hóban, emberi segítség nélkül éhen hal. *(A bárány is csak orrával turkálja a havat, mely kis hóban segítség, de nagyobb hóban már őket is éhenhalás fenyegeti.)*

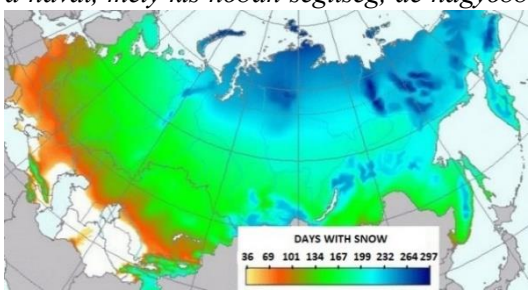

Nyilvánvalóan minél északibb egy terület, annál hosszabb a tél, annál több szénát kell nyáron, fáradtságos munkával begyűjteni és tárolni a marháknak.

(E nehéz munka helyett még több állattal foglakozhattak, akik lovakat tartottak. Ráadásul nem kellett attól rettegniük, hogy a tél hosszabb lesz, elfogy, vagy megromlik a takarmány, és éhen döglik a teljes állatállományuk.)

Olyan helyen érdemes lovat tenyészteni, ahol a fű bőségesen terem. Tehát túl északi tundra vidéken már nem.

Nem véletlen tehát, hogy az Eurázsiai sztyeppe északibb havas *(lásd térkép)* vidékein indult el a ló háziasítása.

Az **i.e. 1000**-től háziasított, még a zuzmót is elfogyasztó **rénszarvas** élettere túl északi volt. Tehát olyan állatot kellett választaniuk, amely jól bírja a hideget azon az égövön, ez pedig a ló volt. *(A **szarvast** is lehetett volna ezen az éghajlaton háziasítani, de az is vad, és ráadásul még ott van a nagy agancsa is, ami még veszélyesebbé teszi.)*

LÓ HÁZIASÍTÁSA

Két területet a **Pontic-Caspian** ***(Dereivka-lelőhely i.e. 4000)*** és a **Közép-Ázsiai sztyeppét** ***(Botai-kultúra i.e. 3500)*** érdemes kiemelni a **ló háziasítása** kapcsán. A genetikai vizsgálatok alapján, valójában több helyen is történt e folyamat. *(Így **Őseink Cserkaszkuli**, hasonlóan északi területe is részese lehetett a ló háziasításának.)*

DEREIVKA-LELŐHELY 6000 ÉVE (I.E. 4000)

[31]**I.e. 4500-3500** között a **Sredny Stog** kultúra uralkodott a **Dnyeper jobb partján** *(a sztyeppe és az erdőzóna határán)* a **Dereivka falu** mellett. *(Jellegzetességük volt az okker festékes temetkezés.)*

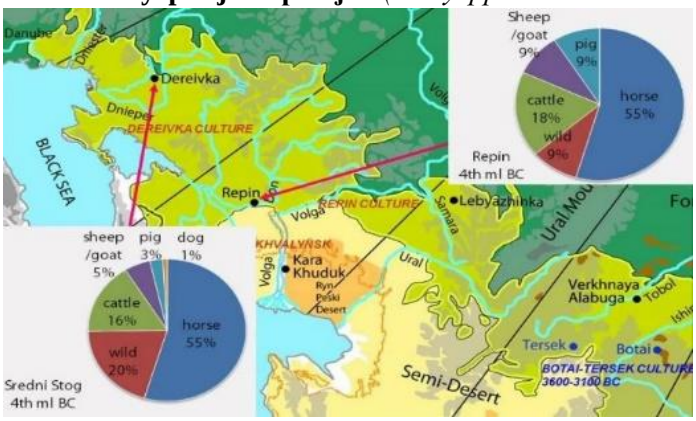

A településen rengeteg **lócsontot** találtak, *(az összes megtalált csont **55 %-a**)*, mely háziasított, tenyésztett lovakra utal. Ezek a legkorábbi a **ló háziasítására** utaló leltek.

A **Dereivkai** lelőhely esetében a DNS vizsgálatok alapján felmerült az is, hogy a megtalált csontok **vadlovaktól** származtak. Ekkor azonban még nem lehetett nagy különbség a **vadló**, és a még **tenyésztésbe** került **fél vad lovak** között. *(Lásd a mai rémszavast tenyésztést.)* Ráadásul a vadlovakkal való rendszeres kereszteződés is gyakori lehetett.

Az biztos, hogy e területen ekkor garantáltan éltek **lovak**, ezért lehetséges, hogy itt *(is)* történt meg elsőként a lovak háziasítása, mely által létrejöttek a mai háziasított lófélék.

A Dnyeper alsó folyásánál éltek az utolsó Tarpán vadlovak is, melyet később fokozatosan kiirtottak.

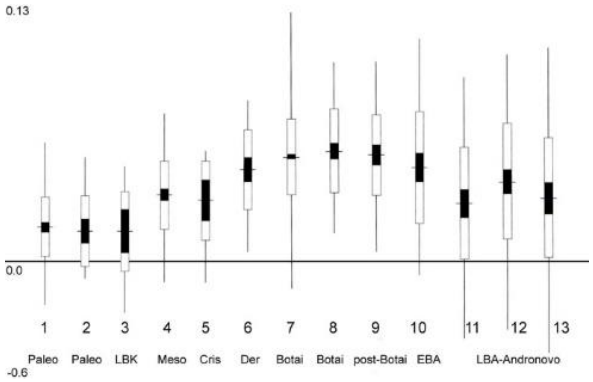

A vadon élő **sztyeppei lovak** *(lásd a Közép-Ázsiaiak 7-9, nyugatra haladva Ukrajnai 4-6)* jelentősen nagyobb méretűek voltak, mint a Nyugat-Európa *(1-3)* póni méretű vadlovai. A háziasítást követően egyre változatosabb méretűek lettek *(i.e. 2500, lásd Csepel-Haros lovak 6)*, Római lovak is idővel egyre nagyobbakká váltak.

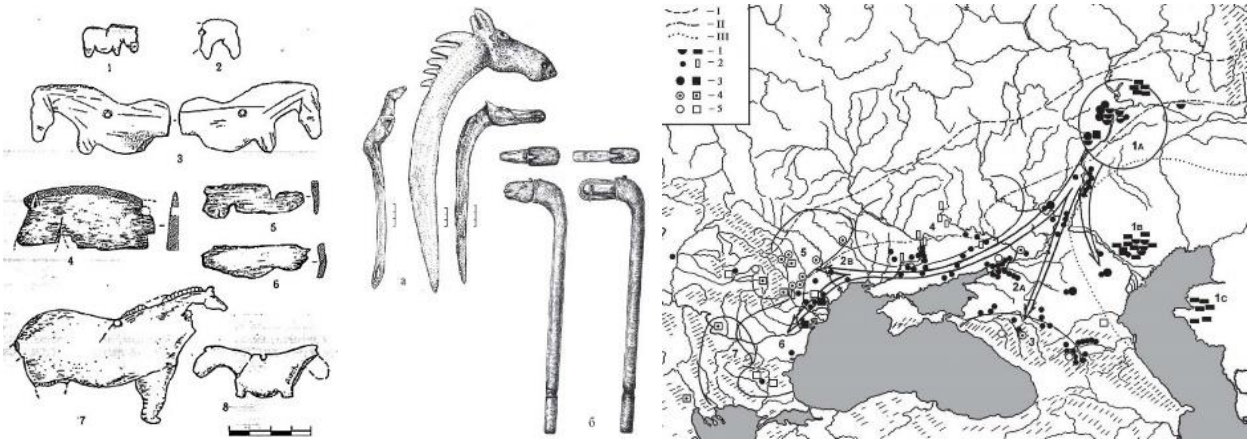

Lovas díszek kultúrájának 6000 éves tárgyai és terjedési iránya

[32]Az eddigi DNS vizsgálatokkal azt mutatják, a lovak háziasítása több helyen is történt, mivel sok ágú a származási DNS. A hasonló jellegű **Samara**, vagy a **Khvalynski kultúra** *(i.e. 4900-3500)* is, részese lehetett e folyamatnak.

I.e. 3500-tól a sztyeppékről származó lovak csontjai jelentek meg a **Duna-völgyében**, majd attól nyugatra is.

[31] https://translate.google.hu/translate?hl=hu&sl=en&u=https://en.wikipedia.org/wiki/Dereivka&prev=search
[32] https://www.wikiwand.com/hu/L%C3%B3

BOTAI KULTÚRA LELŐHELYE 5500 ÉVE (I.E. 3700-3100)

[33]**I.e. 3500** körül az **Észak-Kazahsztáni Krasnyi Yar** telepet az **Eurázsiai szteppén** virágzó **Botai kultúrához** tartozó népek lakták.

5-6000 éve nem voltak nyergek és fém alkatrészek, melyek fennmaradhattak volna. A kantárok, vezető szárak, kötőfékek bőrszíjakból *(vagy kenderből)* készülhettek, melyek régen elkorhadtak. A **háziasításra utal**, hogy itt az összes csont **90%-a lóé** volt, *(marha, juh csont nem is volt)* ráadásul **teljes ló csontvázakat** találtak, *(vadászat esetén a húsos részeket leválasztva vitték haza)* és **azonos** volt a **nemek aránya**. **Vadászatnál** nagyobb számban a **kancákat** tudják elejteni.

Az Amerikai Geológiai Társaság új megközelítést választott, közvetett bizonyítékokat keresett. Elektromágneses berendezésekkel 54 gödörház helyét találták meg. Valamint sok függőleges humuszcsíkot, melyek az **oszlopok helyét** jelölték. Ahol ezek kört formáztak, **karámot** jelöltek.[34]A trágya nyomokat kémiai elemzéssel mutatták ki.

[35]A **Botai** lelőhelyen észlelt **kancatej** maradványok, **fejhető ló** példányokra utalt.

*([36]Magna Hungariaban járt Julián barát jegyezte fel, hogy a **lóvérből** és **tejből** álló keveréket ittak az ottani Magyarok. Ahogy a mai Maszájok marha tej és vér keverékét isszák. A tej fogyasztó népeknél a laktóz intolerancia kevésbé fordul elő.)*

[37]A hidegebb éghajlaton a lótenyésztés jóval előnyösebb, más, korábban háziasított, legelő állatokhoz képest. *(Lásd a télen -70°C-ban is szabadban élt **Yakuti** felszerszámozott ló. A Yakuti és Taimiri lovak is hozzájárulhattak a Házi lovak genetikájához.)* A **lovak** kiválóan alkalmazkodnak a hideghez. *(Lásd az arktikus **Új-szibériai-szigeteken** talált lócsontok.)* Ez tette lehetővé a **Botai** *(és a háziasításban résztvevő kultúrák)* lakói számára, hogy ezen az éghajlaton is megélhessenek.

[38]A **Botai kultúra** ***(i.e. 3500)*** lovainak genetikai vizsgálata meglepő eredményt adott. Kiderült, hogy itt a mai **Przsevalszkij-lóhoz** *(Mongol vadlóhoz)* hasonló lovakat tenyésztettek. *(Azok őseit.)* Tehát **Taki** lovakat.

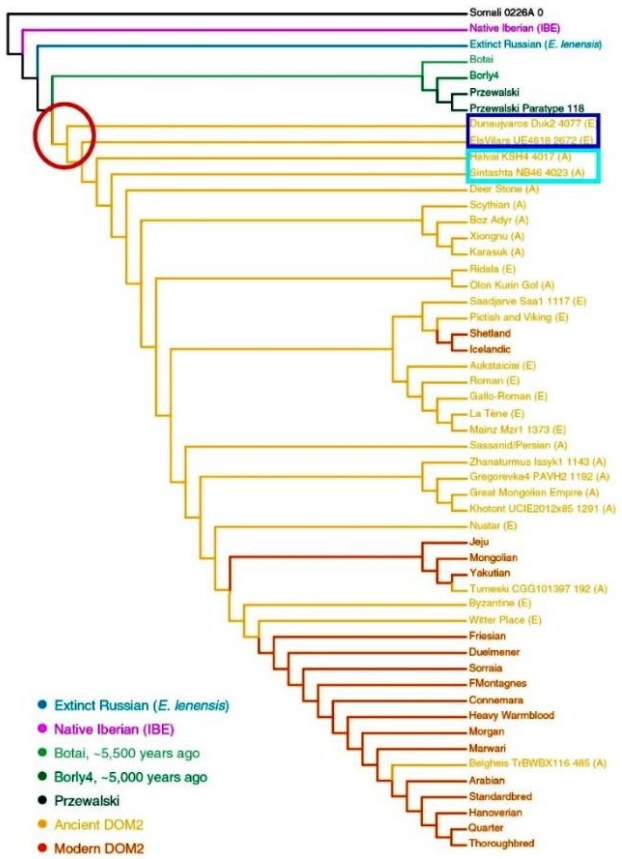

TreeMix Phylogenetic Relationships. *The tree topology was inferred using a total of ~16.8 million transversion sites and disregarding migration. The name of each sample provides the archaeological site as a prefix, and the age of the specimen as a suffix (years ago). Name suffixes (E) and (A) denote European and Asian ancient horses, respectively. See Table S5 for dataset information.* ***Image modified to include the likely ancestor of domesticates in a red circle, represented by Yamna, the most likely direct ancestor of the Dunaujvarus specimen.***

[39]**2019** elején fontos tanulmány jelent meg, jelentős számú **ló genetikai** vizsgálati eredményének feldolgozását követően. Ennek **Magyar** vonatkozásai is vannak. E tanulmány alapján készült ábra azt mutatja, hogy a mai **Háziasított lovaknak** *(piros karikával jelölve a leágazási helyük)* és a **Botai** kultúra **lovainak** közös őse volt. Ugyanakkor a **Botai** *(és a később tenyésztett **Borly**)* lovak nem a mai lovak ősei.

A **Botai lóval** közös ősel rendelkező, **DOM2-**vel jelölt **ősi lófaj** lett végül, a **Háziasított lovak** őse. *(Melynek legősibb vizsgált lelete az a **4077 éves ló**, melyet **Dunaújváros** mellett találtak meg.)*

---

[33] http://www.sportlo.hu/hungarian/horses/domestication.html
[34] Geological Society of America
[35] http://doktori.bibl.u-szeged.hu/911/2/priskinkatalin.PDF
[36] http://mek.niif.hu/07100/07139/html/0011/0006/0006-402.html
[37] http://www2.cnrs.fr/en/2917.htm
[38] https://www.nlcafe.hu/eletmod/20180223/przsevalszkij-lo-dns-vizsgalat/
[39] https://indo-european.eu/2019/05/yamna-the-likely-source-of-the-modern-horse-domesticates-the-closest-sample-yet-from-bell-beaker-hungary/ https://www.cell.com/cell/fulltext/S0092-8674(19)30384-8?_returnURL=https%3A%2F%2Flinkinghub.elsevier.com%2Fretrieve%2Fpii%2FS0092867419303848%3Fshowall%3Dtrue

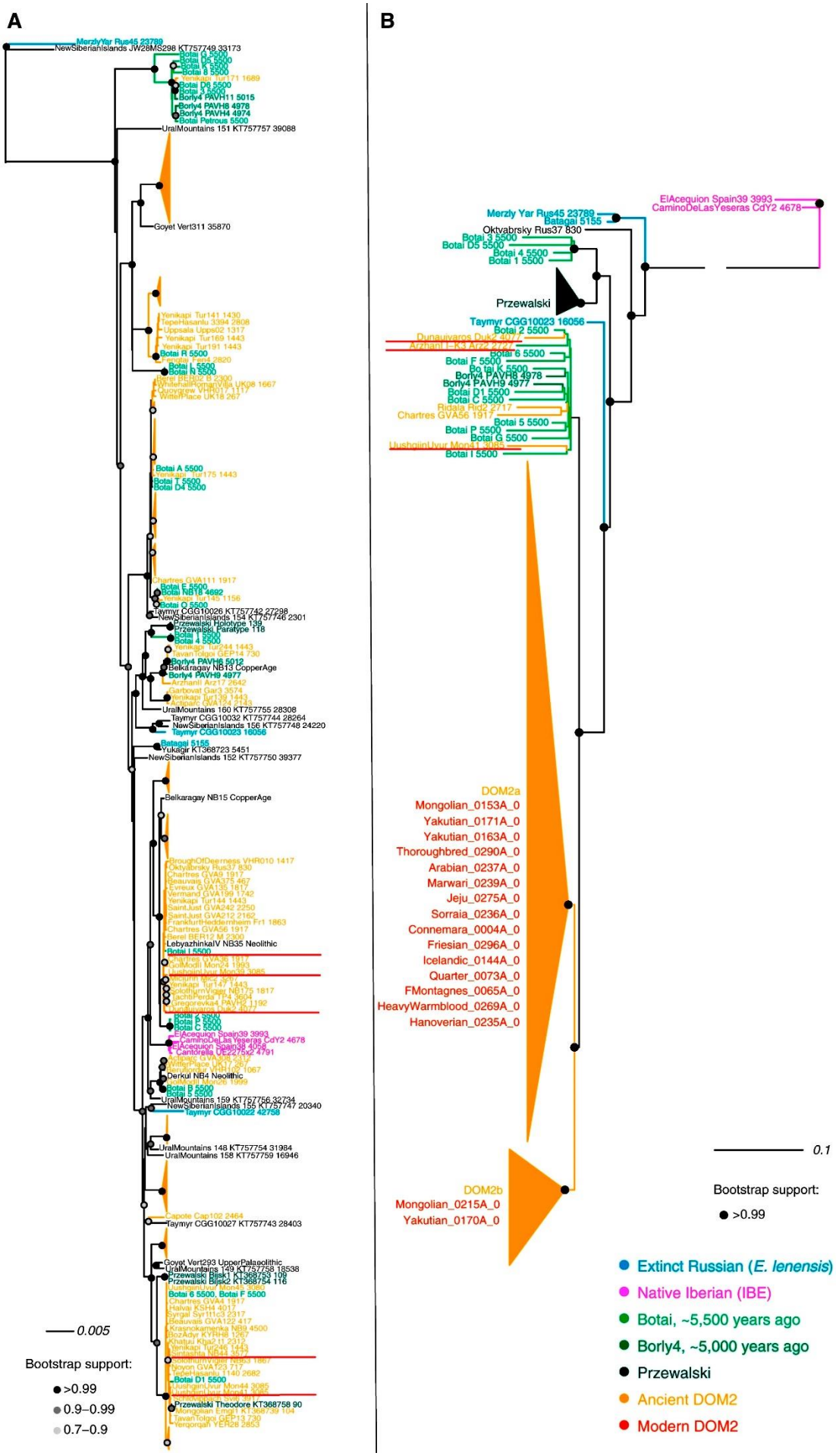

A: Mitokondriális (kancák hordozta) genetika; B: Y kromoszóma (csődörök által tovább adott) genetika

A vizsgálatok azt mutatták ki, hogy a vizsgált lovak között több, mára már kihalt lófaj is volt, melyeknek ősei is közösek a **Przsewalszkij**, és a **mai lóval** is.

A legősibb lófaj példányai az **arktikus Új-szibériai-szigeteken** *(39 000-2300 éves)*, ahogy **Tajmir-félszigeten**, és az **Urálnál** *(32 000-17 000 éves)* is éltek.

Az egyik oldalág a mára kihalt **Ibériai ló** *(4700-3900 éves példányokat azonosítottak)*, mely a családfán látható módon, hamarabb levált önálló faj volt.

*(35,870 éves, Belgiumi Gayet barlangi ló az **Ibériaihoz** volt közel, a **DOM2**-höz képest, de a **Przsewalszkij-lótól** távolabb állt, egy **Tarpan ősló** lehetett.)*

Az **Ibériai** félszigeten élő mai lovak genetikájában kimutatható az ősi **Ibériai** lófaj genetikája is.

A **Przsewalszkij-ló** is kereszteződhetett szórványosan a **Házi lovakkal**, még kb. 1000 évvel ezelőtt is.

*(Az **Y kromoszóma** vizsgálatokkal fellelt közös genetikát mutattak ki, a **Botai** 5500 éves példányai és a mai **Házi lovak** 3000-4000 éves ősei között, és a **Dunaujvaros Duk2 4077 lónál** is.)*

Hasonló módon a **mitokondrium DNS** vizsgálatok is azt mutatják, azonosság mutatható ki az **5500 éves Botai lovak**, egy *(12 000-7000 évvel ezelőtti)* **neolitikus ló**, és a **mai lovak** ősei között. *(Lásd Neandervölgyi és a Cro-magnoni ember közötti géncsere. Biológusok „ökölszabálya" szerint 2M. évvel kevesebb különválás esetén van rá lehetőség!)*

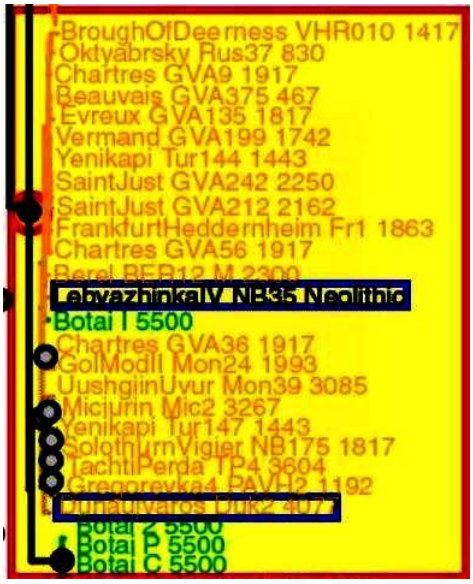

A másik **42 000-5000** éves, mára kihalt lófaj a **Szibériai** *(Equus lenensis)* volt. *(Lásd kép.)*

Még későbbi leágazást képviseltek a **Botai** *(5500-3500 éves)*, a **Borly** *(5000-4900 éves)* és a megvizsgált *(190-90 éves)* **Przsewaszkij** lovak. Utóbbiak nagy valószínűséggel a **Botai/Borly** lovak elvadult utódai. *(Mint a Musztángok elvadult házilovak.)* [40]A **Botai lónak** volt egy **leopárd foltos** változata is, mely a tenyésztőknek tetsző lehetett.

[41]*(A szarvasmarha háziasítása is két őstulok fajra vezethető vissza. Bos primigenius primigenius és a Bos primigenius namadicus fajokra. Ennek megfelelően most is két alfajt tenyésztenek. Az Ázsiai területeken a púppal rendelkező Zebut, míg a világ többi részén a púp nélküli szarvasmarhákat.)*

A **lovak háziasítása** is hasonlóan **több helyen** indult. Senki nem tudhatta akkor, hogy a háziasításba vett lovak netán más fajba tartoznak, olyan kicsi eltérés volt közöttük. *(Lásd a barlangfestményeken lévők is Przsewalskij-lónak tűntek.)*

Tehát egyszerre több helyen, több lófajt is elkezdtek háziasítani, és lehet az döntött, melyik háziasított **fajta ló** felelt meg legjobban. (*Ahogy újabban Zebut használnak Dél-Amerikai egyes részén, mert az jobban bírja az ottani klímát.)*

Lehet az adott lófajt tenyésztő népcsoport egyszerűen sikeresebb volt. *(Lásd Yamna kultúra, vagy a **Sintashta szekerei**. Az ott alkalmazott **lovak**, az ott kifejlesztett **szekérrel együtt** terjedhettek, akár **Dunaújvárosig** is, annak kora alapján.)*

(Ahogy manapság a sikeres Argentin pólójátékosok mindenhol az Argentin lovakat terjesztik, pedig más ló is jó rá.)

4077 éves korával a **Dunaujvaros Duk2** volt a legidősebb a megvizsgáltak mai **lovak ősei** közül, és ez állt a legközelebb a **Botai lóval** való közös őshöz is. Ez az információ azt igazolja, a Kárpát-medence lótenyésztése már akkor is jelentős volt!

A **ló háziasítása** a **Kárpát-medencétől** az **Altáj-hegységig** terjedő sztyeppe északi területeken zajlott, mint a **Dereivkai**, a **Botai**, vagy a **Sintashta/Andronovo kultúra** területei. *(Lásd **Kurgán kultúra**. és annak terjedése.)*

A **Sintashta kultúra** azért fontos, mert az továbbterjedve észak-nyugati irányban, az **Ural felé eső részen**, egy felmelegedési időszakban kialakította a Cserkaszkuli kultúrát. *(I.e. 18-14 sz.)* Mely az **Ugorok** *(közte a Honfoglalóink)* őshazájának tekinthető.

[40] http://tsof.infobaselearning.com/tsofprintarticle.aspx?ID=40399&citation=mla
[41] https://hu.wikipedia.org/wiki/Szarvasmarha

Itt érdemes megemlíteni egy újabb fontos saját tapasztalatot, nevezetesen a lovak nem csak a hó alól kaparják ki az ennivalójukat, hanem a zsiráfhoz hasonlóan előszeretettel eszik a fák leveleit. *(Télen pedig sajnos a fák kérgét is, mellyel nagy kárt tudnak okozni a lovardákban, ahol nem védik meg azokat külön.)* Tehát nem kimondottan sztyeppei állatok, hanem a sztyeppétől északra húzódó erdős, füves jóval hidegebb életérhez is alkalmazkodtak, miközben a marhák elpusztultak. Tehát pontosan ez az a terület, ahol elsődlegesen fontos volt a lovak háziasítása, ahol a feltételezett őseink *(vagy egyik ága)* is laktak!

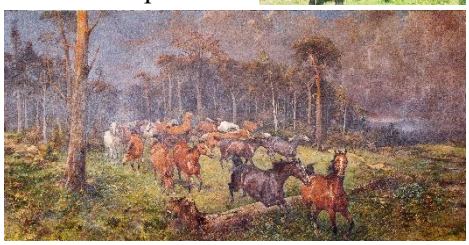

(Itt kell megemlíteni, hogy az EU. letiltotta az erdei legeltetést, mondván a fákat védi ezzel. A valójában a kellő körültekintéssel /a sarjerdő védelmével, és az egy terült túllegeltetésének elkerülésével/ végzett erdei legeltetéssel semmi gond nincs. Ennek bizonyítéka, hogy az I. Világháború előtt 300 ménes volt Erdélyben, /lásd Mikes Ármin Zsabolyai ménesének festménye/ míg a Trianon utáni Magyarországnak csak 4 állami ménese.)

I.e. 14. sz-tól, a későbbi lehűlés miatt délebbre vándorolhattak egyes **Ugor törzsek,** vagyis pontosan a **Sintashta kultúra** *(i.e.2100-1800)* korábbi területe felé, ekkor keveredhettek a **Türk/Hun** és az **Iráni** törzsekkel.

A **Dunaujvaros Duk2 4077 ló**, és a **Sintashtai 4023** ló között csak **55 év** különbség, és a családfán is közel voltak egymáshoz.

Ez jelzi a lovak és vele a lovaskultúra terjedésének gyors és kiterjedt voltát.

A **Botai kultúra** közel esik a **Sintashta kultúrához.** Az sem csoda, hogy a két **lófajnak** közös az őse e családfán.

E vizsgálatok nagy hibája, hogy a Dereivkai kultúrából egy lovat sem vizsgáltak meg.

A megvizsgált **őskori Házi lovak *(ancient DOM2)*** 4500-1200 évesek voltak. A bevizsgált fiatalabbak között nem voltak a **Honfoglaló őseink lovai**, sem Európai Hun, Avar, Késői Avar, Onogur ló. Így ez a feladat mielőbb ránk hárul!

Az eredmények azt igazolták, az elmúlt évezredekben erős genetikai hatásai voltak a **keleti** származású **lovaknak**.

850-1350 között *(vagyis a **Bizánci Birodalom** hatásától, de a **Honfoglaló őseink** megjelenésétől is, és a Mongol Birodalomig bezárólag)* észlelhető jelentős **keleti** haplocsoport dominanciája.

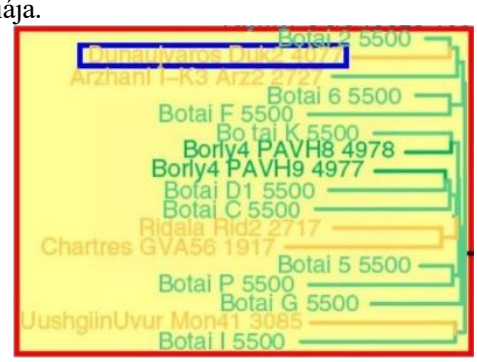

A **Pontos-Kaszpi** sztyeppéről terjedő *„**archaikus**”* **Magyar lovak** terjedését alátámasztja, hogy közös **Y-kromoszóma** vonal csoportot formáznak a **Botai-Borly4-gyel**, *(mely szorosan kapcsolódik a DOM2-hez)*, a **Szkíta** *(Aldy Bel)* **Arzani**, a vaskorszaki Észtországi **Ridala**, a **Hsziungnu** *(Uushgiin Uvur)*, és a Római Autricum *(Chartres)* lovakkal is. *(Lásd ábra.)*

A **Magyarországi *(Kárpát-medencei)* Yamna kultúra** terjedését jelzi a **Dunaujvaros Duk2 4077** Y gén észak-nyugati terjedése. *(Kb. i.e. 3000-2500 között.)*

A **Sitashta NB46 4023** *(és a Halvai KSH4 4017)* minták pedig a **proto-Indo-Irániai** terjeszkedést. *(I.e. 2500-2000.)*

Az **Y kromoszóma** vizsgálat mind **Európában** *(lásd Gall/Római),* mind pedig **Ázsiában** a **lovak** nagy diverzitásáról vall **i.e. 400** évtől, mely a **lovak** iránti **nagy keresletet** mutatja, ahogy a **Keltáknál** ez idő tájt először talált **őszvér** is.

7-9. sz-ban a Szaszanida **Perzsa lovak** dominanciája, míg **700-1000** években az **Arab ló** dominanciája érvényesült.

A Reneszánsz kezdetétől *(14. sz.)* a tenyésztés tervszerűségére utal az Y kromoszóma sokféleségének 10x csökkenése.

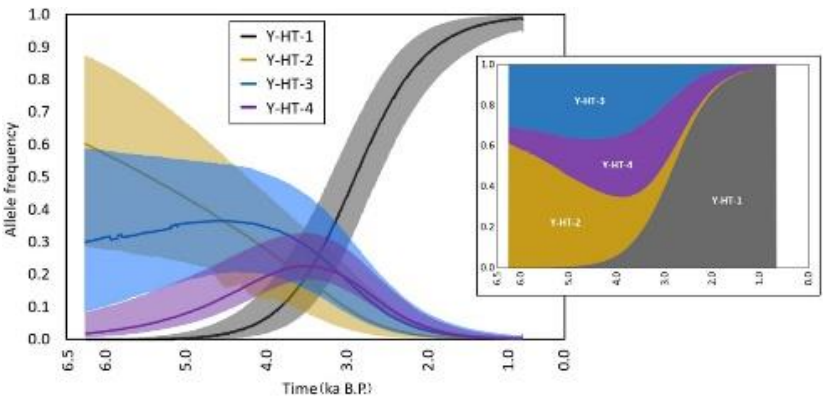

[42]Más genetikai vizsgálat az **Y DNS** alaptípusait vizsgálva, hasonló eredményre jutott. Előbb a *(Y-HT-2)* **Przsevalszkij** megszűnést *(i.e. 2200-900)*, majd *(i-e-900-400)* a **Vaskorszaktól** kezdve a **Hunokig** bezárólag, a 2 másik Y alaptípus is kipusztult, és helyükbe fokozatosan az Y-HT-1 *(dom)* lépett.

[42] https://advances.sciencemag.org/content/4/4/eaap9691

VADLOVAK KIIRTÁSA I.E. 14 000-TŐL

[43]A legújabb vizsgálatok alapján **5-6 millió** éves az a ***(Dinohippusból*** *majd* ***Plesippusból*** *kifejlődött)* **ős ló**, melytől a *(Equus)* **lófélék** *(lovak, vadszamarak, zebrák)* származnak.

[44]Az Észak-Amerikai **Equus francisci** és a Dél-Amerikai **Hippidion saldiasi** lovak már jóval előbb leváltak a családfán. *(Lásd ábrán.)*

Az „***Újvilági***" **ló** *(lásd New World equus caballine)* és a Beringi hídon át **Eurázsiába** vándorolt **lovak** is külön kládot alkottak.

E két ág **500 E. éve** válhatott el egymástól.

A többi **Óvilági Equus** félék *(a különféle vadszamarak, zebrák)* **4-5 millió** éve váltak le.

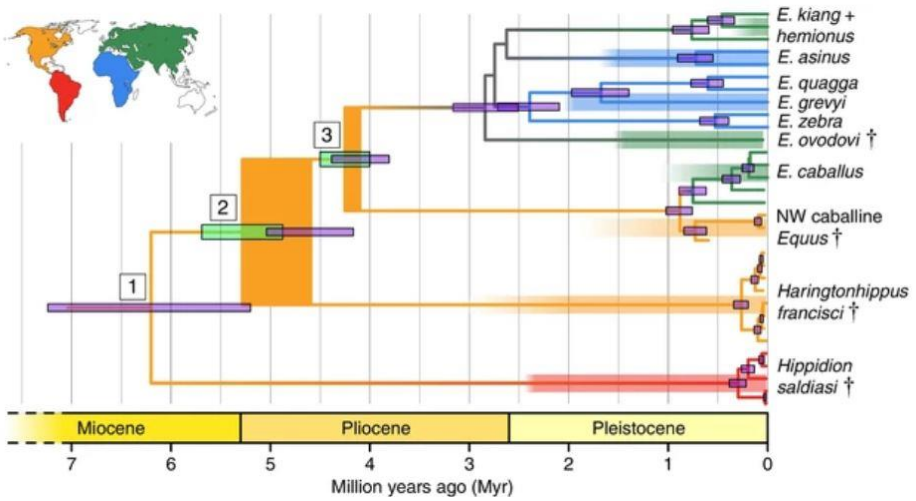

A **Hippidion** a Nagy amerikai fauna csere alkalmával **2,5 millió** éve **Dél-Amerikában** endemikus fajként jelent meg és terjedt el, és az utólagos vizsgálatok azt igazolták, hogy már ez is **valódi ló** volt. *(A képen láthatóan már csak egy patája volt lábán.)* A **Patagóniai sztyeppe** volt a legfontosabb tenyészterületük, ahol kifejlődött a **Hippidion saldiasi** faj.

1 millió éve történt fauna csere alkalmával már az újvilági **Modern ló** elterjedt ott is.

Elsősorban az emberek vadászata következtében **Dél-Amerikában** is kipusztult mindkét ló típus.

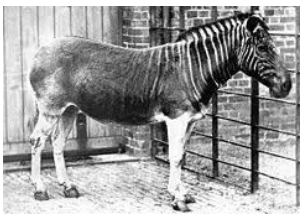

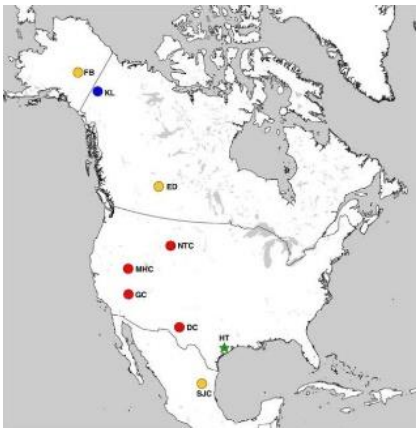

Észak-Amerika endemikus lova az **Equus francisci** ***(Harringtonhippus francisci****, és a New World stilt-legged NWSL.* ***Újvilági gólyalábú lónak*** *is nevezik tehát, a rövid lábú Dél-Amerikai lovakhoz viszonyítva. Lásd régészeti leleteik helyét. A DNS vizsgálatot e téren is jelentős eredményeket tudnak felmutatni, a korábbi anatómiai értékelésekhez képest.)* A képeken ábrázolt módon **Equus francisci** jobban hasonlíthatott a Tibeti Kulanhoz, az Onagerhez, vagy a **Quaggához** *(Alföldi zebra lásd képe)*, mint az Újvilági, vagy az Eurázsiai lovakhoz.

Itt érdemes megmutatnom a Polilla argentin polo pony lovam képét. Éles szeműek láthatják a fekete hátszíjat. Azonban a fakó pej színű ló lábán látható tigris foltozás az érdekes, mely azt igazolja, hogy a zebra és a ló valójában milyen közeli rokon.

A vizsgálatok azt mutatják, hogy **14 000** évvel ezelőttől kezdődött az Észak-Amerikai lovak kiirtása, és *(i.e. 9000-re)* **11 000** évvel ezelőtt, a **Clovis kultúra** kiirtotta véglegesen az **Észak-Amerikai** földrészen is a **vadlovakat**.

10 000 éve *(i.e. 9000-től)* hasonló módon, az **Eurázsiai** pusztákon is nagyon megritkultak a **vadlovak**.

A korábban leírt vizsgálatokba bevont **ló** leletek alapján.

Az **Ibérai vadlovat** is 4000 éve irtották ki. *(A vizsgálatba bevontak 39 400-4000 évesek voltak.)*

A közös **Ősló** maradványai az **Urálnál** *(32 000-17 000) éves,* az arktikus a **Tajmir-félszigeten** *(28 000-17 000)*, és **Új-szibériai-szigeteken** *(39 000-2300)* évesek voltak.

[43] https://en.wikipedia.org/wiki/Evolution_of_the_horse
[44] https://elifesciences.org/articles/29944

Tehát legtovább az **Új-Szibéria-szigeti 2300** éves **ősló** élt, *(majdnem megélte az időszámítás kezdetét)* a vizsgálatba bevont **Őslovak** közül ez volt a legfiatalabb, tehát eddig ott nyilvánvalóan még élhettek az **Őslovak**.

A **Szibériai vadló** *(23 800-5100)*, a többi nagytestű tundrai állatokkal együtt pusztult ki. *(A Gyapjas orrszarvú 10 000 éve, **Szibériai vadló 5100** éve, a Mamutok 4000 évvel ezelőtt haltak ki.)*

A Dél-Szibériai **Ovodov lóról** úgy tudták, **500-400 000** évvel ezelőtt élt.

Kiderült, hogy a ***(Sussamionus** al nemzettségbe tartozó, a mai lovakhoz képest rövidebb lábú, de kb. 143 cm magas, 300 kg súlyú)* **Ovodov ló 24 000** évvel ezelőtt is még itt élt az **Anyui-völgyben**. *(Ázsiai vadszamarak társaságában.)*

Ezek egyes csontjait megtalálták a **Denisova-barlangban**. E lovakat tehát még láthatták a **Deniszovai emberek** is.

[45]Iszapba fulladt **42 000 éves**, 2 hetes korú, teljesen épen maradt **ló csikót** találtak a kiolvadó **Yakuti** permafrosztban.

A **Lemskaja-fajú ló** igen jó állapotban maradt fenn, még vérmintát is tudtak venni belőle, ezért klónozásán is gondolkodnak.

40 000 éve alakult ki egy közös **Őslóból** a **Przsevalszkij** *(Taki)* és a **Tarpán ló**. Ekkor vált el egymástól is e két faj.

Közismert, hogy a **Przsevalszkij-lovat** is kiirtották természetes élőhelyükről, és végül csak az állatkerti példányok révén sikerült a fajt megmenteni.

Újabban azonban már több nagy csoportját tenyésztik. Egy állományuk a Hortobágyon él, és Mongóliába is visszatelepítették.

A legújabb genetikai vizsgálatok szerint ugyanakkor e faj a **Botai kultúra** által háziasított lovak elvadult leszármazottjai. *(Lásd Musztángok.)* Ennek ellenére a genetikai állománya jelentős értéket képvisel.

A **Tarpánok** sorsa is a kipusztulás lett, de utódaik, a mai **Házi lovak**, mely külön fajnak tekinthető, megmaradtak.

A **19. sz-ban** az Orosz földbirtokosok kedvenc szórakozása volt a **Tarpán vadászat**, melyet elsősorban télen szánkóból űztek. A kíméletlen vadászat miatt a Tarpánok száma rohamosan csökkent. *(Azon túl, hogy ezt feltehetően nagy élvezettel űzhették, volt egy racionális érv is. Nevezetesen, a **vadlovak** könnyen elcsalhatták a szabadon tartott, háziasított méneseik lovait, csődöreik pedig a fedeztetés tervszerűségét veszélyeztették.)*

1870 körül már csak egy, néhány kancából álló Tarpán ménes volt, mely Durilin orosz földbirtokos félvad méneséhez csatlakozott, de tisztes távolságot tartva. E Tarpán ménes is egyre apadt, végül már csak egy kanca maradt, mely egy csikót fialt, de azt soha nem lehetett teljesen megszelídíteni. Végül csak annyira megszelídült, hogy télen a többi lóval együtt be tudták hajtani az istállóba. Tavasszal azonban, amikor újra a legelőre kihajtották a lovakat, megszökött. Ekkor elkezdtek rá vadászni, és **1880 januárjában** egy hajtóvadászat alkalmával lábát törte, néhány nap múlva pedig kimúlt. Így pusztult el az utolsó Tarpán vadló. *(E történet szerint.)*

Mások szerint Zagradovskban, korábban, **1866-ban** befogott *(133 cm magas, herélt)* **vadló** volt az utolsó **Tarpán**, mely **1884 május 29-én Moszkvában** hunyt ki.

A kettő információ nem feltétlenül mond ellent egymásnak, mivel ez utóbbi **1866-ban** fogták be.

Ezt követően pusztulhatott ki a természetben előforduló **Tarpán vadló** a leírtak szerint, és **1884-ben** az állatkertben mutogatott **vadló** is.

[45] https://www.dailymail.co.uk/sciencetech/article-6928221/Scientists-liquid-BLOOD-frozen-remains-42-000-year-old-foal.html

KURGÁN KULTÚRA I.E. 6. ÉVEZREDTŐL I.E. 4. SZÁZADIG

A sztyeppei *„nomád”* kultúra gazdasági alapja a háziasított **legelő állattartás** volt. *(Lásd i.e. 8000 szarvasmarha háziasítása.)* A Prekurgán kultúrák is ezen alapultak, de a forradalmi változást végül a ló háziasítása okozta.

[46]A sztyeppei népek *„Kurgán kultúrájának”* **i.e. 4000-1000-ig** történő terjedését később megkönnyítette a **lótenyésztés**, és a **tömör** *(i.e. 4000-től)*, majd *(i.e. 2000-től)* a **küllős szekér** használata.

A **ló megjelenése forradalmi változásokat** eredményezett.

Segítségével nagyobb hódítások is történhettek, melyben a törzsfők szerepe kiemelkedő lett. Ennek hatásaként az addigi **Anyaisten** és a **Termékenységi kultusz** *(lásd ősi vénusz szobrok)* helyébe a **férfi Istenek** és a **törzsfő tisztelete lépett**. Ez utóbbit jelöli a **kurgán temetkezés,** a mesés kincseivel.

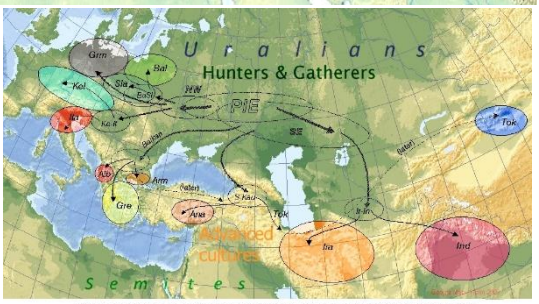

Subgrouping of Main Indo-European Language Branches according to SLRD-Method (Holm 2007), Projected to possible Migration Routes between the 35th and 25th Century B.C.

A **Kurgán kultúra** az Eurázsiai sztyeppéről indult ki, hatása ugyanakkor jóval messzebb területekre is kiterjedt.

Hatását a jellegzetes temetkezési módjuk terjedése is mutatja. *(Lásd Hallstatt kultúra **Százhalombattai** király sírjai.)* Még inkább jól mutatja az **Indoeurópai** nyelvek *(PIE Proto-Indo-Europeans)* és az **R1a DNS** genetikai állományuk terjedése. A Kurgán-kultúra nagyon sok egymással összefüggésben lévő kultúrára hatott, és a **Kimmer**, **Szkíta**, **Szarmata** korszakig is terjed hatása.

Mivel összefoglaló név, így azon is vita van, mely időszak jelenti a kezdetét. *(Vannak, akik az **i.e. 6. évezredtől** egyes **prekurgán kultúrát** is idesorolnak, vannak, akik az **i.e. 3. évezredtől** a **Yamna kultúrát** tartják kezdetnek.)*

A Kurgán kultúra előzményének tekintett ***(Prekurgán)*** kultúrák:

- Bug-Dniester *(i.e. 6. évezred.)* *(A szarvasmarha háziasítása i.e. 8000 történt.)*
- Samara *(i.e. 5. évezred)*
- **Khvalynsk** *(i.e. 5. évezred)*
- Dnyeper-Donets *(i.e. 5-4. évezred)*
- **Sredny Stog** *(i.e. 5. évezred közepétől 4. évezred közepéig. A ló háziasításának kezdetei.)*
- Maikop-**Dereivka** *(i.e. 4. évezred közepétől i.e. 3. évezred közepéig. Háziasított lovak tenyésztése.)*

Három **Kurgán korszakot** különböztetünk meg, mindegyik ugyanazon a magterületen fejlődött ki.

- **Gödörsíros Yamna-kultúra**. Egyszerű gödör sírba temetkeztek. *(i.e. 3. évezred közepétől.)*
- **Katakombás**, amikor a gödör oldalába vájt üregbe temetkeztek. *(i.e. 2000-től.)*
- **Gerendavázas**. Gödör alján koporsóban temetkeztek, felé boronaháztetőt építettek. *(i.e. 1300-tól i.e. 4. sz-ig)*

Yamna *(gödörsíros, v. **okker síros**)* **kultúra i.e. 3300-2600** között fejlődött ki, és jól látható a fenti térképeken, mely irányba, milyen kultúrákra volt hatással. *(Előzményének tekinthető a **Sredny Stog kultúra**, melynek **Dereivkai** lelőhelyén igen sok **lócsontot** találtak.)*

Afanasevo kultúra ***(i.e. 3300-2500)*** az **Altajnál** ugyanazon időszakban, hasonló jellegű volt. Ők is búzát és árpát termesztettek, szarvasmarhát, **lovat**, kecskét, juhot tartottak, de ők még baktriai tevét is tenyésztettek. **Fémművességük** mellett fontos megemlíteni **tömör kerekes szekereiket**, melyek elé **ökröket** fogtak. A **lovakat** még csak **húsukért** tenyésztették, ugyanakkor adatok vannak arra is, hogy már a **tejüket is hasznosították**, és ez irányba is szelektálták őket.

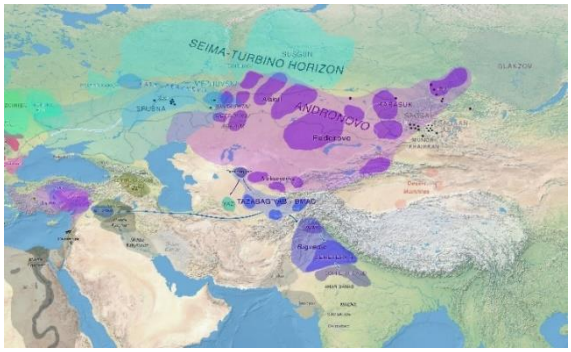

*(A **Hsziungnuknak** és később a Kínaiaknak is átadták e kultúrát. Feltehetően a **Yamna**-kultúrával kölcsönösen egymásra hatással lehettek.)*

Külön érdemes megemlíteni a **Yamna kultúra** nyugaton a **Rajnáig** terjedő **Zsinegdíszes** *(Corded Ware)*, a Rajnán túli **Harangedényes** *(Bell Beaker)*, majd a **Hallstatt-Kelta kultúrára** gyakorolt hatását. **Keleten** az **Andronovo** *(Sintashta)* **kultúrán** túl egészen az **Altáj-hegység** *(Pazirik)* és a **Tarim-medencéig** elért hatásuk.

Délen a **Közel-Keleti** *(Hurri, Mittani, Perzsia)* és az **Indus-medence** felé terjedését érdemes megemlíteni.

[46] https://en.wikipedia.org/wiki/Kurgan_hypothesis

*(Ez a **Hun Birodalmat** és a Népvándorlást évezredekkel megelőző nagy történelmi folyamatra, e népek és kultúrájuk terjeszkedésére utal. Csodálatos lenne, ha ezt jobban lehetne rekonstruálni.*
*Ezen eseményeknek már részesei voltak nyilvánvalóan **Őseink** is.)*

A **Kurgán hipotézis** megmagyarázza az Indo-európai nyelvek elterjedését, valamint a mai európia emberek **R1a, R1b Y DNS haplogen** elterjedését is. [47]*(**R1a** Y haplocsoport terjedését a **Sintashta**, **Andronovo**, **Pazyrik**, **Xiongnu**, **Tarim múmia** leleteknél is észlelték.)*

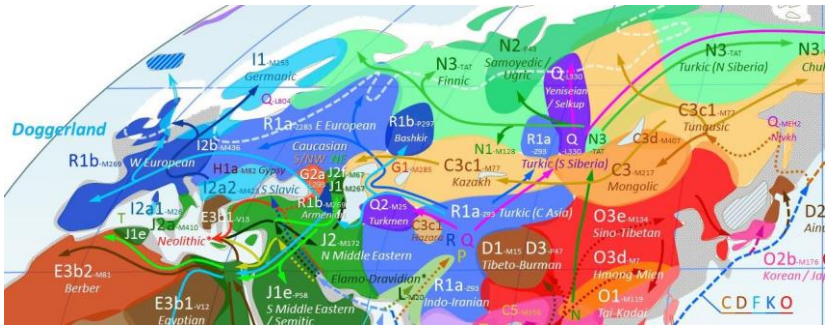

ZSINEGDÍSZES (CORDED WARE) KULTÚRA I.E. 2900-TŐL

[48]**I.e. 2900-tól** kezdődően hatalmas területen uralkodó **Zsinegdíszes** *(kerámiájáról elnevezett)* kultúra genetikai vizsgálata szoros kapcsolatot mutatott a térképen jelölt **Yamna kultúrával**, mely csak jelentős nyugati irányú migrációval jöhetett létre. *(Erre utal az **R1a genetikai** terjedése is.)*

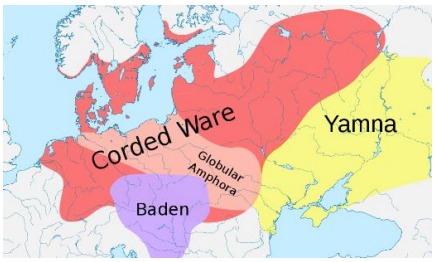

Kultúrájuk is keveredett. *(Magányos sírhalmokat is emeltek. A Zsinegdíszes kultúra elsőként a Lengyelországban, majd Közép-Európa nyugati és déli részén lévő magányos sírokban észlelték.)*

Lovakat, szarvasmarhát tenyésztettek, búzát, árpát termesztettek.

*(Az **Anatóliai hipotézis** felveti, hogy közel-keleti elemei is voltak e sztyeppei kultúrának. A későbbiekben is látjuk, például a **Szarmaták**, majd **Alánok** délről érkezve, jelentős szerepet játszottak.)*

I.e. 2400 körül jelentek meg a **Kárpát-medencében**. *(**Vučedol-Zóki** kultúra.)*

A **Zsinegdíszes** kultúra nyugati határa az **Elba** volt, azon túl már a **Harangedényes** *(Bell Beaker)* kultúra alakult ki.

HARANGEDÉNYES (BELL BEAKER) KULTÚRA I.E. 2800-1800

[49]**I.e. 2800-1800** között a **Rajnától** délre az Ibériai-félszigetig, nyugaton az Ír szigetig terjedt. Lásd **R1b** genetika. Szigetszerűen, a vízi utak mentén terjedtek, mely jó hajózási ismereteket tételez fel. *(A bronzhoz szükséges ón egyik fontos beszerzési helye a Brit sziget volt.)*

A messzi **Ír** területeken is találtak ilyen sírokat. Külön érdemes megemlíteni az itt talált sírt, ahol a női csontváz mellett **szarvast** és **fiatal 7 éves**, **mén** csontvázát találták a sírban.

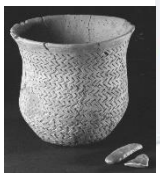

E kultúrához kötődnek a **Megalitikus kultúrák**, a **Stonhenge** óriás kövei is.

CSEPEL-HAROS HARANGEDÉNYES TELEPÜLÉS I.E. 2500

[50]A **ló háziasítással** kapcsolatos **méretváltozás** és a **variabilitás** növekedése, a háziasításhoz képest jóval később történt meg.

I.e. 2500-2000, ahogy a **Csepel-Haros Bell Beaker** *(Harangedényes)* kultúrájú település leleteiben is látható.

Jól látható a térképek alapján, hogy a **Kárpát-medence** már ekkor is a különböző kultúrák metszéspontjában volt.

A **Zsinegdíszes** *(északról)*, a **Harangedényes** *(nyugatról a Duna vonaláig)* és a **Yamna kultúra** *(utóbbiak keletről a Duna vonaláig)* törzsei is éltek és itt hagyták emlékeiket, **lótenyésztő kultúrájukat** a **Kárpát-medencében**.

Mindegyik kultúrában jelentős szerepet játszott a **lótenyésztés**.

Így jól látható, az Eurázsiai sztyeppéről érkező lótenyésztő népek és kultúrájuk jelentős hatással volt a tőlük távol eső Nyugat-Európai területekre is.

[47] https://www.eupedia.com/europe/Haplogroup_R1a_Y-DNA.shtml
[48] https://en.wikipedia.org/wiki/Corded_Ware_culture
[49] https://en.wikipedia.org/wiki/Beaker_culture
[50] https://en.wikipedia.org/wiki/Domestication_of_the_horse

SZEKEREK MEGJELENÉSÉNEK FORRADALMI HATÁSAI

KERÉK ÉS SZEKÉR ALKALMAZÁSA I.E. 4000-TŐL

I. e. 4000 előtt is már az Eurázsiai sztyeppén feltalálták a **szekeres szállítást**, az **ökrök** vontatta tömör kerekkel. *(Lásd Yamna és Afanasevo kultúra.)*

A **Kaukázusban** *(Maykop kultúra),* vagy **Közép-Európában** is azonos időben bukkant fel ez az újítás, de mivel e nehézkes járműveket **ökrökkel** húzták, így igen lassúak voltak. Ugyanakkor nagy tömeget tudtak vele megmozgatni.

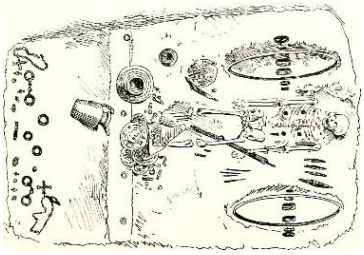

Lengyelországban i.e. 3500 körüli, a **Budakalászi** leletnél **i.e. 3000 körül** keletkezett, égetett agyag **kerámia szekér** ábrázolást találtak. *(Lásd kép.)*

I.e. 4. évezred második felére datálódóan, ***(i.e. 3500** után)* az **Észak-Kaukázusi** Kuban régióban található **Starokorsunskaya halom** temetkezési helyén is, **két** keményfából álló **kerékkel** rendelkező, **szekeret** *(kordélyt)* találtak egy sírban.

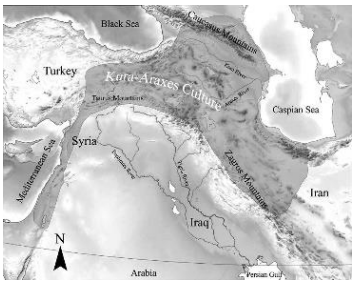

A **két kerekű szekér**, a **kordély** előnye, hogy nagyon könnyen tud fordulni. **Négy kerék** esetében nehézkes volt a fordulás, amíg az első kerék elfordulását meg nem tudták technikailag oldani. *(Előtte csak úgy tudták elősegíteni a 4 kerekes szekerek esetében a **fordulékonyságot**, hogy kicsi volt a távolság az első és a hátsó kerék között.)*

Az Európai sztyeppék és a Közel-Kelet között a **Kaukázus** játszott összekötő szerepet.

I.e. 3400-2000 között bukkantak fel a **kaukázustól** délre, a **Kura-Araxes kultúra** idején az **első lócsontok** *(Lásd később Hurrik és Mittani.)* Korábban csak a tőle északra lévő Eurázsiai sztyeppén éltek lovak.

I.e. 3000 után bukkant fel **Mezopotániában** is a **tömör fakerék**.
I.e. 2500 a **Dél-mezopotániai Ur** városában **tömör fa kerekekkel**, nehézkes **szekereket** készítettek.

Mivel **lovaik** nem voltak, így **szamár** és kanca **onager** *(lásd kép)* hibrideket ***(kangának** nevezett öszvéreket)* tenyésztettek *(Nagar nevű városban)* és azokat fogták a tömör 4 kerekes szekereik elé, melyet inkább **vagonnak** lehet nevezni. Ez inkább csak a szállítmányhoz volt való, mint sem igazi harci feladatokra.

A **Sumérok** könnyebb, *(tömör)* kétkerekű kocsival *(kordéllyal)* rendelkeztek, melyet **négy szamárral** húztak, de ez még így is nehézkes és lassú volt.

Érthető, hogy az **Eurázsiai Sztyeppék** felöl érkező **küllős kerekű lovas harcifogatok** később azonnal kiszorították, ahogy a területre érkeztek az **onager/kangás**, vagy **szamár** fogatokat.

SINTASHTA KÜLLŐS SZEKEREI I.E. 2000

I.e. 4900-3500 terjedő időszakban már a **Khvalinszki kultúránál** észlelhető volt a **lovas** tárgyaknak a sírba való helyezésére, azonban ez és a számtalan **lócsont** is csak indirekt bizonyíték a **ló háziasítására**. *(Lásd korábban.)*

A **ló háziasításának** tényszerű bizonyítékaival ott találkozhatunk, ahol **lovat**, [51] *(legelső ilyen **i.e. 4000** év körüli leletet a **Samara kultúra S'ezzhee Volga parti** temetőjében találták)* vagy **szekeret, lószerszámot** is helyeztek a sírokba.

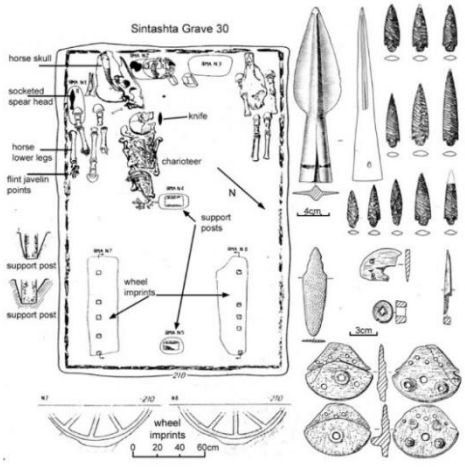

[52]**Sintashta kultúra** *(i.e. 23-15. sz.)* az **Ural hegység** keleti sztyepéjén alakult ki, az **Andronovo kultúrával** *(**i.e. 2000-900**)* rokon kultúraként. A Sintashta folyóról kapta a nevét, ahol komoly **réz és bronz művesség** is folyt.

I.e. 2800-2600 között a **Poltavka kultúra** volt e területen, melyre **i.e. 2500-2200** között az Ural túloldalán, a Volga folyó mellett lévő **Abashevo kultúra** jelentős mértékben hatott, melynek része volt a **ló-tenyésztés**. A Yamna kultúra genetikájának megjelenését kimutatják a genetikai vizsgálatok, és a Zsinegdíszes kultúra elemei is megjelentek.)

Ezt az időszakot törzsi háborúk jellemezték, emiatt készültek az erődítmények *(lásd Arkaim)* és a katonai technika fejlődése is ennek a jele volt. *(Lásd harciszekér.)*

Az **i.e. 2800-1600** között lakott települést egy földfal védte, őr és kaputornyokkal. A folyó kimosott a település hatvan házából harmincat.

Öt temetőt találtak a környéken. **I.e. 2000-re** datálódó néhány sírban **ló csontokat** és **küllős 2 kerekes szekereket** találtak, amelyek az idáig ismert legkorábbi ilyen járművek.

(Nagyon fontos észrevenni, hogy e Sintashtai lovas sírban a Honfoglalókhoz hasonlóan, csak a lovak koponyája és a lábszárcsontok kerültek eltemetésre! Őseink lovastemetkezési kultúrája megegyezik e szokással.)

[53]A **Sintashta** *(Andronovo)* **kultúra** tovaterjedtve hozta létre az **Ural mellett** *(a szekér térképen pirossal jelölt Sintastha kultúrától északabbra)* **i.e. 18-i.sz. 5. sz.** között fennmaradó **Cserkaszkuli kultúrát**. Mely az **Ugorok** *(közte Őseink)* **őshazájának** tekinthető.

I.e. 12. sz-ban viszont lehűlés következett be. Ekkor **Őseink** *(és vele a **Cserkaszkuli kultúra**)* **i.e. 12-10. sz.** között délebbre vándoroltak.

Ekkor a **Türk** és **Iráni** népekkel való találkozással új korszak indult **Őseink** történetében.

Ez a korai **Ősmagyar korszak i.sz. 5. sz-ig** tartott. Ekkor a **Nyugati Hunok** támadása beindítota a **Népvándorlást**.

Nem véletlen a **küllőskerekes szekerek** ez időszakban való megjelenése, ugyanis a **bronzból** már erős *(abroncsos)* **küllős kereket** és **kocsi** alkatrészeket lehetett gyártani.

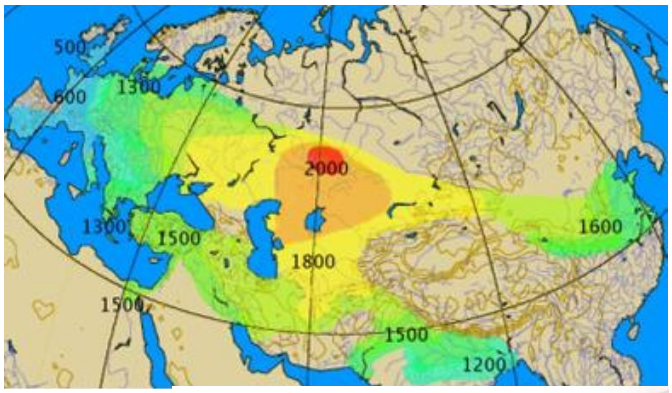

E **hidegebb** éghajlatú területeken pedig a **lovak háziasítása**, majd **tenyésztése** régóta óta zajlott, fontos társadalmi, gazdasági tényezőként.

Ennek jeleként **lovat** is áldoztak az elhunyt mellé, valamint kő, réz és bronz fegyverek, ezüst és arany díszeket is.

Az elkövetkező évszázadok során az **Sintastha/Andronovo kultúra**, és a belőlük eredő kultúrák is, velük pedig a **küllős lovasszekér** is elterjedt az egész Eurázsiai sztyeppén, majd még azon túl is.

(A térképen jól látható módon.)

A **küllős szekér** pedig újabb **forradalmi változásokat** eredményezett. A haderő gyors mozgása nagy birodalmak kialakulását tette lehetővé. Mely kihatott a közlekedés, kereskedelem, ipar, mezőgazdaság és ezek által a kultúrák fejlődésére is.

Ennek egyik jeleként a lovas kultúrák és velük a lovak átlépték a Kaukázust is, óriási hatást gyakorolva, a már történelem könyvekből ismert birodalmak történelmére is.

[51] https://en.wikipedia.org/wiki/Horse_burial
[52] http://www.wow.com/wiki/Chariot
[53] https://hu.wikipedia.org/wiki/Cserkaszkuli_kult%C3%BAra

LOVASSZEKEREK JELENTŐS HATÁSA

Aki eddig kételkedett a **lovasszekerek** megjelenések jelentős hatására, az most figyeljen.
Vajon miért voltak olyan karcsúak az amerikai **űrrepülőgépek** oldalsó **indítórakétái**?

Nos, egymás mellé a **kocsiba fogott két ló fara** határozta meg alapvetően a méretüket.

A lovaskocsit a sztyeppei lovasnépek hozták létre. Ez elterjedt Eurázsiában, így a Római Birodalomban is, akik elvitték a lovasszekereiket Brittaniába is.

A Pompei romoknál jól látható módon, a köves utakon ezek kerekei vályúkat hoztak létre. Az egész birodalomban egységes kerék szélességet vezettek be. *(Ez mai mértékegységgel 143,5 cm.)* A más méretű kerekek ugyanis eltörtek volna. Az Angol gyarmatosítók kezdték építeni az amerikai síneket is, természetesen ilyen méretű vonatkerekekkel és ehhez igazodó alagutakkal is.

Emiatt a **Utah** államban gyártott indítórakéták nem lehettek szélesebbek, annak érdekében, hogy a kilövő állomásra el tudják szállítani. Ilyen mértékben hatott és hat mai is a lovak használata.

FOGATOLÁS MÓDJA

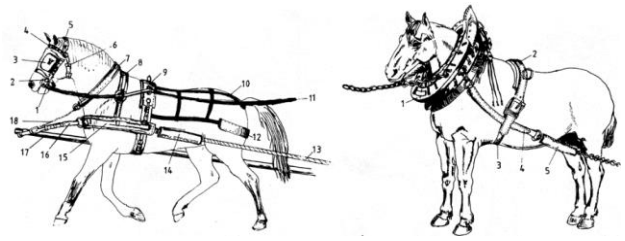

I.e. 2000-től a kocsi vontatáshoz a képeken korábban látható, kezdetben használt **nyakhám** kevésbé volt alkalmas, mint a később kitalált *(bal oldali képen ábrázolt)* **szügyhám**, vagy a nehéz vontatáshoz kifejlesztett *(jobb oldali képen ábrázolt)* **kumet hám**.

LÓSZEKERES ÉS LOVAS TEMETKEZÉSEK

KOSTROMSKAJA I.E. 7. SZ.

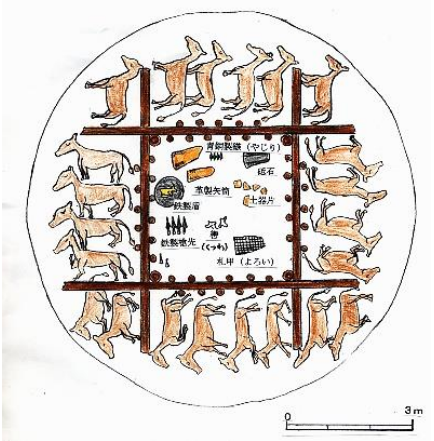

A **lovas temetésre** jellemző az **Észak kaukázusi Kostromskaja kurgán.** *(I.e. 7. sz-i temetkezési halom, mely az Eurázsia térségére jellemző.)*

22 ló mellett, 13 szolgát és számtalan kincset temettek a halott mellé, többek között egy gyönyörű **aranyszarvast** is.

ARANYSZARVAS KULTUSZ I.E. 7. SZ-TÓL

A Kárpát-medencei **Tápiószentmártoni** és a **Zöldhalompusztai** *(i.e. 4. sz.)*, a Krím-félszigeti **Kul-Obai** *(i.e. 4. sz.)*, az Észak-Kaukázusi **Kostromskajai** *(i.e. 7-6. sz.)*, a **Kazahsztáni** *(i.e. 5-4. sz.), a* Dél-Uráli **Filippovkai** *(i.e. 4. sz.),* az Altáj-hegységi **Pazirik-kultúrai** *(i.e. 5-4. sz.)* és az **Ordoszi** Hsziungnu/Hun *(i.e. 4-3. sz.)* kurgánjában fellelt, **Szkíta/Szaka/Paziriki/Hsziungnu/Hun** aranyszarvas leletek, az **aranyszarvas kultuszának** és vele együtt a e lovas harcmodorú népcsoportok hasonló kultúrájának földrajzilag és időben is igen kiterjedt, egységes voltát igazolják.

Tápiószentmárton; Zöldhalompuszta; Kul-Oba; Kostromskaja; Kazahsztán; Filippovka; Pazirik; Hun

Közismertek a **Szkíta népek lovas temetkezési** szokásai. Ugyanakkor más népek is átvették ezt a szokásukat, az oda is elterjedt lovas kultúrával együtt.

[54]**I.e. 2. évezredi** Közép-Iráni **Marliknál** is **lovas sírt** találtak, gyönyörű **griffes**, **szarvasos**, **lovas** arany serlegekkel. *(Lásd Avaroknál.)*

[55]A kisázsiai **Gordiumban** *(Phrygia i.e. 600-550)* is **lovas temetkezéseket** találtak, lovas kerámiával.

A **Phrygiaiak** bátor és szakértő lovasok voltak. A történetük szerint a **Trójai király** segítette őket az **Amazonok** elleni háborúban. A **Trójai háborúban** *(i.e. 1180, lásd később)* viszont ellentételezésként a **Phrygiaiak** segítették őket. *(Akiket a **Kimmerek** vertek meg, lásd később.)*

A **Germánoknál** is a lovaknak jelentős szerepe volt a mitikus világukban, *(termékenységi kultusz is kötődött hozzá, ahogy a **Keltáknál** is)* és ott is elterjedt a **lovas temetkezés**.

Még a távoli **Izlandon** is **115 lovas sírt** találtak, **Norvégiában** hasonló **40 lovas sírt**.

Angliában Sutton Hoo és a **Lakenheath** *(i.e 500) is találtak lovas sírokat. (Lásd kép.)*

Idővel egyre nagyobb területen elterjedt a **lovas** és a **lovas szekeres** temetkezés, így a **Türk népeknél** is, és általuk jutott el a **Kínaiakhoz** is.

KÍNAI LÓSZEKERES TEMETKEZÉS I.E. 771-476

I.e. 771-476 korszakból származó 200 sírt fedeztek fel a **Kínai Henan** tartomány, Yichuan megyéjének **Luoyang** városában.

Az egyik sírban **8 lovat és hozzájuk 4 szekereket** találtak. *(Lásd jobbra.)*

Az itt fellelt **szekér** időpontjához képest, sokkal régebbi **lovasszekeres temetkezést** lehet találni máshol, mivel, a **Sintashta**/Andronovo kultúra felől a küllős szekér csak jóval később jutott el **Kínába**.

Qi Jing herceg *(i.e. 547-490)* sírjába **600 lovat** helyeztek. Itt később a temetéseknél divattá vált helyettük a **terrakotta lovak** használata.

A **Hyksos**-ok pedig az általuk a **lovas szekerekkel** meghódított messzi **Egyiptomban** is gyakorolták e szokásukat.

[54] https://en.wikipedia.org/wiki/Horse_burial
[55] https://en.wikipedia.org/wiki/Phrygia

HURRIK I.E. 2000-1275

I.e. 2000 körül bukkannak fel **Hurrik** a **Kaukázus** felől és telepedtek meg **Észak-Mezopotániában**.

Velük együtt lépték át az **első lovak** is a **Kaukázust**, *(lásd **Tell-el-Ajjul**, i.e. 2100 Gáza)* mely forradalmi változást hozott a térség haditechnikájában.

A **küllős kerekű harciszekereiknek** és **lovaiknak** nagy szerepük volt a **Mitanni** *(i.e. 15. sz.)* és az **Urartu** *(i.e. 9. sz.)* államok kialakulásában, de még az **Asszír** nép történetében is. **Ékírást** alkalmaztak, mely által a nyelvük is fennmaradt. Kultúrájuk jelentősen kihatott a szomszédos népekre is. *(Lásd i.e. 14. sz. Asszírok, Hettiták. Sőt feltehetően még **Őseinkre** is távoli hatással lehettek. Lásd **Eštan/Isten** szavunk, és az **ékírásunk**.)*

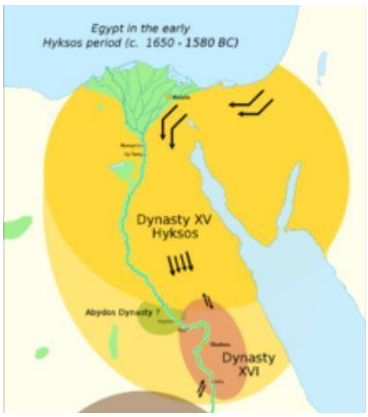

[56] **I.e. 1650-ben** az **Egyiptomra** rátörő **Hyksos**-ok vegyes népében egyesek szerint **Hurriták** is voltak, akik harci szekereikkel végül egész Egyiptomot elfoglalták.

A Hyksos-ok a messzi Egyiptomban is gyakorolták a **lovastemetkezési** szokásukat. *(Lásd Tell-al-Dabai **ló sír**.)* Ugyanakkor a Baál Isten tisztelet Levantei eredetre utal.

Az **Egyiptomiak** hamar átvették a haditechnikájukat *(**harci szekereket**, vele a **lótenyésztést**, az összetett íjat, és a bronz technikát)* és így **100 év** múlva **i.e. 1550-ben** ki is űzték az utolsó királyukat Egyiptomból.

Hurrik vesztét **I. Adad-nirári Asszír uralkodó *(i.e. 1307-1275)*** hadjáratai okozták. Aki, a nyugat felöl támadó **Hettiták** által meggyengített, és éppen polgárháborúba süllyedt **Mitanni** királyságra döntő csapást mért. *(Miközben a Hettiták a Szíriai-levantei térségben csatároztak.)*

Az elfoglalt területeken a Hurrikat irtani kezdték, ezért azok északra menekültek, és később itt északon jelentős szerepet játszottak az **Urartu állam** létrehozásában is.

Asszíria így stratégiai helyzetbe került, a **Hettiták** és az **Egyiptomiak** mellett. *(Lásd az **Avar kincshez** hasonló **szárnyas oroszlánt**, továbbá **Harciszekér** 4 harcossal, és a **lovas vadászt, i.e. 883-859** II. Ashur-nasir-pal Nimrudi reliefjein, aki bevezette az új **lovas haderőt**.*

<u>Ez is azt jelzi, hogy már jóval előtte lovagoltak</u>!)

HETTITÁK I.E. 1700-TÓL

[57]**I.e. 1700-ban** bukkantak fel a **Hettiták** a Kis-Ázsiai régióban megerősített **küllős harciszekereikkel**.

Előretörésükben jelentős szerepe volt a vasművességben is betöltött úttörő szerepük.

Övék volt az első igazi vaskori állam. *(Emiatt lehettek erősebbek szekereik is.)*

Sokáig csak a **Bibliából** volt ismert létük, de idővel a feltárt archeológiai leletek ***(Bogazköy)*** és a megtalált számos **ékírásos** kőtáblák *(közte a **II. Ramszesz** és **Hattuszilisz** közt, a **Kadesi csata** után kötetett béke megállapodás)* szövegének megfejtése *(Bedřich Hrozný)* által, igen sok információ előkerült róluk.

[56] https://en.wikipedia.org/wiki/Hyksos
[57] https://hu.wikipedia.org/wiki/Hettit%C3%A1k

Sok istent tiszteltek, egyik főistenük **Arinna** a **napisten** volt, mellette nagyobb szerepe kapott még **Sziusz.** *(Lásd Görög Zeusz)*. A **Hettiták** feltehetően jelentősen hatottak az ősi **Görög kultúrákra** is. *(Lásd Mükénei kultúra.)*

A **Hettiták** tovább fejlesztették a **harciszekereket**, így később már **nyolc küllőt** alkalmaztak, és a **tengelyt** a szekér közepe alá tették. Az így megerősített kocsiba két harcos helyett három is állhatott. *(Hajtó, pajzshordozó és a lövész, aki a szekér tulajdonosa/vezére volt.)* Alkalmaztak gyalogságot is, és külön **ökrös szekereken** szállították az ellátmányt.

Lovas tudásukról **Boğazkaleben** megtalált négy agyagtábla tanúskodik, amelyet **Kikkuli** írt a lovak idomításáról és tenyésztéséről. A **Hurri** származású Kikkuli Mitanniából lóidomárként került **Hattuszaszba**, a Hettita főváros királyi udvarába.

Kikkuli ***(i.e. 15. sz.)*** lógondozási leirata az első lovas szakmunka. Hettita nyelven íródott művében nagyon sok Hurri szó került, mert nem volt megfelelő Hettita kifejezés rá. Az alapmű 1080 soros ***(CTH#284** táblán maradt fenn)* és a lovak tartásának gyakorlati körülményeivel foglalkozik.

[58]**184 napig** tartó **ló képzési** programot írt le Kikkuli. Mindegyik napra pontosan leírva a mosdatást, edzést és pihenő időt. A lovakat harciszekerekhez képezték, párosan befogva őket. Ő is **takaró használatát** javasolta, hogy izzadjanak, és szokják a meleget, de például folyóban fürdette, **úsztatta** is a lovakat. Táplálláshoz füvet, lóherét, szalmát, árpa és egyéb gabonaféléket használt, de volt böjtnap is. A lovakat úgy képezték, hogy **60 mérföldet** képesek legyenek a harciszekérrel **egy nap** alatt megtenni, különböző járómódban.

Miután egyre nagyobb területet foglaltak el a **Hettiták**, összeütközésbe kerültek **Mitanni** állammal. Ekkor, a régóta gazdasági kapcsolatban lévő **Asszírokkal** összefogva, végül közösen győzték le, a két ország közé ékelődött államot. Észak-Mezopotánia, majd Szíria elfoglalásával a Hettiták már **Egyiptomot** is fenyegették.

KADESI EGYIPTOMI-HETTITA CSATA I.E. 1274

[59]**I.e. 1274-ben** zajlott, az addig valaha is volt legnagyobb harci ütközet, a **Kadesi csata** a **Hettita** és az **Egyiptomi Birodalom** között, ahol a **lovas harci szekerek** döntő jelentőséggel bírtak. *(Mint a Kurkszi csatában a tankok.)*

Az Egyiptomi leírások szerint több, mint **5000 harci szekérrel** ütköztek a hadak. Ebből 2000 két személyes Egyiptomi, és 3000 három személyes Hettita szekér volt. **38 000 gyalogos katona** közül 18 000 Egyiptomi és 20 000 Hettita volt. *(Az Egyiptomi leírás szerint tehát a Hettiták jelentős létszám és technikai fölényben voltak.)*

Magát a csatát azonban Egyiptomi részről ráadásul csak a sereg fele vívta meg, az is ketté osztva, a csata két szakaszában. Ezen felül a Hettitáknak **vasfegyveriek** voltak már ekkor.

Ezen adatok alapján egyértelműen a Hettitáknak kellett volna győzedelmeskedniük.

Nem tűnik tehát véletlennek, hogy II. Ramszesz e győztes csatáját igen sok Egyiptomi mű örökítette meg.

II. Ramszesz felvésette a templomok falára. *(Például Abüdoszban, Karnakban, Luxorban, a nyugat-thébai Ramesszeumban és Abu Szimbelben is.)* Papiruszokon másolatokat készítettek, így igen sok papirusz rajzon is megmaradt a látványos harciszekeres csatajelenete. A fáraó hőstetteit verses formában is megírták.

Az Egyiptomi leírások szerint, ugyanis **II. Ramszesz fáraó** maga is hősiesen részt vett e csatában, saját, egymaga vezette **lovas harciszekerével**, a gyeplőt derekára kötve, hogy két kézzel még nyilazni is tudjon.

Így maradt fent az utókor számára, így ismerhette meg a világ II. Ramszesz hatalmas Kadesi győzelmét.

II. Ramszesz a csatában; Abu Simbel-i relief;

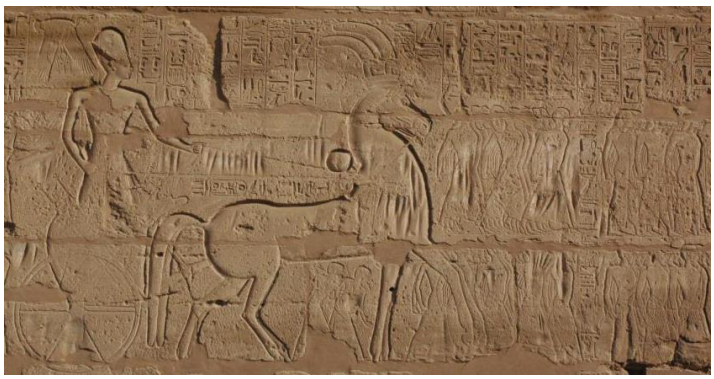

II. Ramszesz felvonulása a legyőzött Hettita harcosokkal

[58] http://worksofchivalry.com/tag/war-chariots/
[59] https://hu.wikipedia.org/wiki/K%C3%A1desi_csata

Korábban, **II. Ramszesz** apja *(I. Széthi)* ugyanitt vívta csatáját *(ahol II. Ramszesz is már részt vett)* melyet az Egyiptomiak elvesztettek. A **Szíriai** *(mai Libanoni határ menti)* **Kades** pedig régóta ütköző zónának számított.

Régebben még a **Mitanni királysággal** is itt hadakozott **Egyiptom**. A **Mitanni** felett aratott győzelmük révén, akkor egészen az **Eufráteszig** nyomultak előre. **Mitanni** meggyengülésével pedig **Kades** megerősödött, melynek hatalmát **III. Thotmesz** hadjáratai zúzták szét.

Idővel azonban e terület feletti **Egyiptomi** befolyás megint visszaszorult, egészen a **Hermon hegyig**.

I.e. 1400-1300 között már a **Jordán folyó** körüli területeken is rablócsapatok garázdálkodásáról számoltak be, és ebben részes volt a hatalmában megerősödött **Hettita Birodalom** is.

Amikor a **Hettita Birodalom** benyomult **Mitanniba**, ők az **Egyiptomiakkal** kötöttek szövetséget.

Azonban Egyiptom több vazallusa is sorra elpártolt, és végül **Kades** városát is így elfoglalhatták a Hettiták.

Ethnaton fáraó *(i.e. 1354-1336)* idején *(aki a **Hettitákhoz** hasonló a **Napisten**, de mint egyetlen Isten imádatát vezetett be Egyiptomban)* tovább hanyatlott **Egyiptom** befolyása.

Később **Horemheb** és **I. Ramszesz** sem tudott e téren tartós sikert elérni. **I. Széthi**, a következő fáraó, ezért **20 000 harcossal** indított hadjáratot Palesztina és Szíria irányába. *(Emlékezzünk, később ennyi lovas harcost tudtak kiállítani a későbbi Honfoglaló őseink is!)* **Kadesig** is eljutott, de végül békét kötött a **Hettitákkal**.

I. Széthi *(i.e. 1323-1279)* fiára, **II. Ramszeszre** *(i.e. 1279-1213)* hagyta a **Hettiták** elleni döntő harcok feladatát.

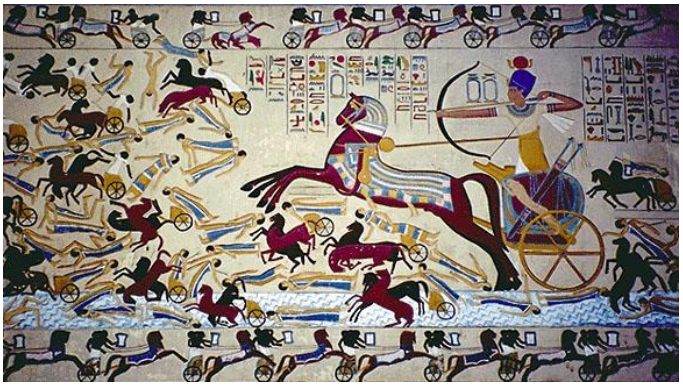

Hükszoszok elleni csata harciszekérrel (i.e. 1600); Tutankhamon sírjában talált (iganyerges) harciszekér

Ezek után érdemes az újkori, valós információkat is megismerni a Kadesi csata vonzatában.

Az utókor ugyanis csak a Hugo Winckler Német régész **1906-ban**, a Törökországi **Bogayköy** közelében talált ékírásos cserép táblái alapján ismerhette meg a való igazságot. Közöttük ott voltak ugyanis az erről szóló információkat tartalmazó táblák is. Közte a **II. Ramszesz** és **III. Hattuszilisz** *(i.e. 1265-1237)* között, a **Kádesi csata** után jóval később megkötött békét megörökítő cseréptábla is, melyet az ékírás mellett hierografikkal is megjelenítettek. Ez alapján Bedřich-hrozný megfejtette a **Hettita ékírást**. Így manapság igen sok új információt megtudhatunk a Kadesi csatáról is. Ezek alapján valójában a következő képen zajlott le a csata.

A **Karkemisben** állomásozó **Hettita hadsereg** célja az átpártolt **Amurru** visszavétele volt, mivel az Egyiptomiak az új vazallusukat *„védték”*. Amurru elfoglalása után itt csapatokat hagytak hátra és tovább vonultak **Kades** alá a **Hettitákka**l harcolni. *(Ekkor azonban Amurru királya értesítette a Hettitákat az Egyiptomi hadmozdulatokról.)*

Az Egyiptomiak útjukon elfogtak két beduint, akik az állították, hogy a Hettitáktól szöktek meg. Hűséget esküdtek **II. Ramszesznek**, és elmondták, a **Hettiták** még **200 kilométerre** járnak **Kadestől**, sőt megálltak Halpa környékén, ahol letáboroztak, mert félnek megütközni az Egyiptomiakkal.

*(A két beduint II. **Muvatallisz király** /i.e.1295-1272/ küldte, hogy félrevezesse az Egyiptomiakat. A Hettita sereg, harciszekereikkel, valójában már az **Orontész folyó** túlpartján a **kadesi hegyek** mögött rejtőzött.)*

II. Ramszesz serege ketté, majd négy felé válva, úgy menetelt Kades felé, mintha Egyiptom földjén, teljes biztonságban vonulnának. Teljesen megelégedve a Beduin foglyoktól hallottakkal, felderítést sem végeztek.

Ré és az **Ámon** hadtest **Ramszesz** parancsnoksága alatt menetelt. A **Ptah** és **Széth** hadtesteket a folyó és erdők választották el tőlük, ráadásul az utóbbi kettő még **Satuba** mellett vesztegelt, amikor **Muvatallisz** már akcióba lépett.

A félretájékoztatott Ramszesz az igazságra csak két Hettita futár elfogása után jött rá. Azonnal futárokat küldött a leszakadt és az Orontész folyó túlsó partján haladó Ptah és Széth hadtesteknek, hogy mielőbb zárkózzanak fel.

Ám mielőtt a fáraó hadserege egyesülhetett volna, Muvatallisz harckocsijaival támadást intézett Ré hadtest ellen.

Az élen járó Amon hadtest ekkor már Kades *(Kinza)* alatt volt, és táborozáshoz készült. *(Ott, ahol Muvatallisz előző nap táborozott.)* A Hettita sereg a nap folyamán ugyanis átkelt az Orontészen, majd Kades felett újra átkelt rajta, így oldalba támadhatta az Egyiptomi haderő negyedét, a Ré hadtestet.

A **Ré hadtest** a Hettiták meglepetés szerű támadásától teljesen megsemmisült. **Ranszesz-nek** alig volt ideje hadrendbe állítania az **Ámon hadtestet**, hogy visszaverjék a **Hettitákat**, míg meg nem érkezik az erősítés a folyón átkelő **Ptah** hadtesttel.

Muvatallisz így egyenként morzsolhatta fel az Egyiptomi hadtesteket. Számításait egyedül csak a saját hadserege húzta keresztül, mely az egyiptomi fáraó táborának elfoglalása után **fosztogató hordává** változott!

Az Egyiptomiaknak így lehetőségük adódott sietve eliszkolni.

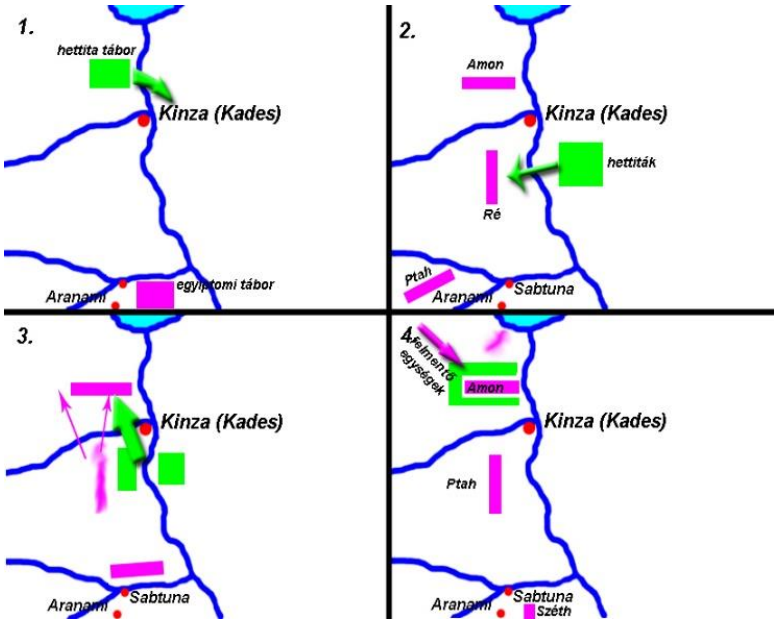

Ramszesz is csak alig tudott elmenekülni.

A hadszíntér Hettita kézen maradt, a Hettiták nem sokkal ezután visszafoglalták **Amurrut** is, valamint még az Egyiptomiak által elfoglalt további településeket is.

A Hattuszaszi levéltár adatai szerint így a korábban megszerzett Hettita befolyási övezett változatlanul megmaradt.

II. Ramszesz pedig messze elkerülte a továbbiakban a Szíriai területeket.

Az Egyiptomi haderő valójában nagyon súlyos vereséget szenvedett a legnagyobb harciszekér csatában.

Az Egyiptomi propaganda ebből csinált óriási győzelmet!!!

Az Egyiptomi emberek azonban már akkor is kételkedhettek *(teljes joggal)* a **hivatalos propagandában**, mivel ők azt érzékelhették, csak a katonáik töredéke érkezett haza. A rengeteg özvegy és árva is mást mutatott, mint a hivatalos nagy győzelmi propaganda. Feltehetően a visszatért katonák, néha őszinte pillanatukban *(netán részegen)* elmondhatták az igazságot. Ezért felkelések sorozata tört ki Egyiptomban, mely által tovább gyöngült Egyiptom.

Feltehetően az Egyiptomi híradásokban szereplő **3000 Hettita harciszekérnek** a töredéke sem volt.
(Már ekkor is divat lehetett, az ellenfél létszámadatainak eltúlzásával nagyítani a siker mértékén.)

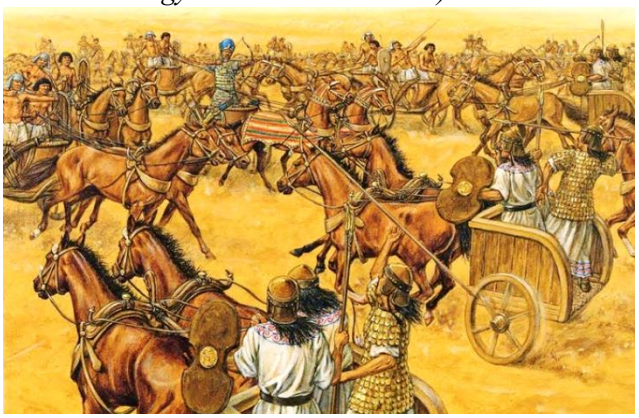

Ugyanis, pontosan azért választhatta a **Hettita király** e zseniális haditervet, mert így a jóval kisebb létszámú **harciszekér hadával** mindig csak egy-egy kisebb Egyiptomi hadtesttel kellett szembe szállnia, és így megfelelő eséllyel fel tudta venni a harcot az Egyiptomiak jóval nagyobb számú harciszekér haderejével.

Fontos megemlíteni. Az Egyiptomiak az őket korábban leigázó **Hyksos-októl** vették át a harciszekér készítés és a lótenyésztés tudását, de az Egyiptomiak találták fel, az iga helyett *(lásd ökrös szekerek)* a szekér elé fogott lovak számára a puhább **iganyerget**, **i.e. 1500 körül**.
(A mellékelt képen jól láthatóak az iganyergek is, mely újítást a Hettiták is gyorsan átvettek. A kumet hám ehhez hasonlít.)

A **Tutankhamon** *(i.e. 1342-1324)* sírjában megtalált szekéren is *(lásd korábban)* jól látható a szekérrúd végződése, melyhez kapcsolódott a ló hátán lévő **iganyereg**.

A **Hettiták** valójában csak azért kötöttek később békét **Egyiptommal**, *(időközben még számos települést elfoglalva Egyiptomtól)*, mert így az időközben megszerzett Egyiptomi területeket is megtarthatták, és az **Asszír fenyegetés** számukra ezt követően, jóval erősebb volt az Egyiptominál. Ezentúl az Asszírok lettek az igazi ellenfelek számukra.

Ez magyarázza a **II. Ramszesz** uralkodásának 21. évében végül megkötött békeszerződést, mely így és ekkor mindkét fél számára már megfelelő volt.

A békeszerződést ezüst táblára vésték, aminek ez az egy agyagmásolat megmaradt, melynek kinagyított másolata megtalálható ma az **ENSZ New Yorki székházában**.

Azzal mindenki egyetértett, hogy erős **lovas harciszekér hadtestek** nélkül nem létezhetett ekkor egy erős birodalom.

Az Eurázsiai sztyeppei lovas kultúra által létrehozott küllős szekér, így vált ekkor a történelem kulcsszereplőjévé.

LOVAGLÁS I.E. 4000-TÓL, LOVAS HARCMODOR KIALAKULÁSA I.E. 10. SZ.

Az ember a ló háziasítása előtt már lovon lovagolt, pedig a lovas szakirodalmak csak i.e. 9 századra jelzik ezt.

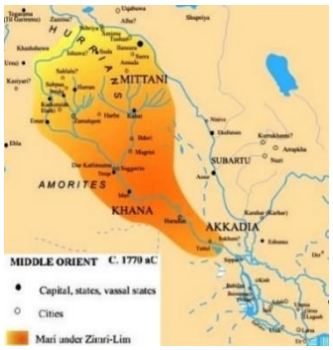

Nem tudták volna **háziasítani** a lovakat, ha nem tudták volna, a kezdetben még **félvad ménest** követni **lóháton**.

Bizonyítékok is igazolják **i.e. 9. sz.** előtt is **lovagoltak**. [60]**Kish** ***(i.e. 2350-2200)*** Akkad uralkodó bélyegzőjén is már **lovaglás** látható. *(Jobbra.)*

I.e. 1776-ban Zimri-Lim Mari királya 410 kg ónt hozott az **Akkád királynak**, a szövetségesének. *(A bronz készítéséhez ón kellett.)* Ekkor hangzott el a tanács: „*Te Akkád király vagy. Uram te ne lovagolj lovon, helyette lovagolj szekéren, vagy öszvéren*.” **Zimri-Lim** tanácsadói egyetértettek, csak a durva barbárok lovagolhatnak, a nagy, izzadt, büdös állatokon.

[61]**Ur** városában talált ***(i.e. 2050-2040)*** **Shu-Sin Sumér király** állatkiadójának pecsétlenyomatán **szamaragolásra** jellemző testtartás figyelhető meg. *(Lásd jobbra.)*

A **Bactriai-Margiana** Archaeological Complex ***(BMAC i.e. 2100-1700****, Közép-Ázsia déli oázisai, lásd Akhal Teke)* területén talált pecsét lenyomatán is ***(gyerek?)*** ember ül a **lovon**.

Tehát már jóval hamarabb bizonyítottan lovagoltak.

A **harcászatban** viszont később válthatott hasznossá, és ezután terjedhetett el általánosan. A lovaglás, a lovak, a lószerszámok, a védő felszerelések, a fegyverzet, lovas harcmodor is csak lassan fejlődött. A kisméretű **visszacsapódó íjat** *(mely szekéren is jobban használható volt)* is csak **i.e. 1200** körül fejlesztették ki keleten. *(Tokárok?)*

I.e. 10. sz-ra tehető a megfelelő értékű **lovas harcmodor** kialakulása, majd elterjedése. [62]**I.e. 883-859** között uralkodó **Ashur-nasir-pal II. Nimrudi** volt az első, akiről biztosan tudjuk **lovas haderőt** szervezett. *(Lásd lovas vadász reliefekje.)*

Trójai háború ***(i.e. 1180)*** **Trójai falova** jelzi, kitűntetett szerepe volt náluk is a lónak.

A Görög vázákon előszeretettel ábrázolták a Trójai háborút, ahol több helyen is **lovas** *(és a **faló** is)* látható.

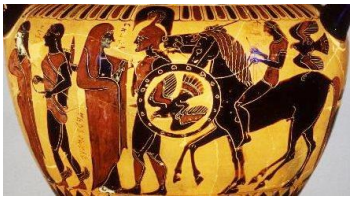
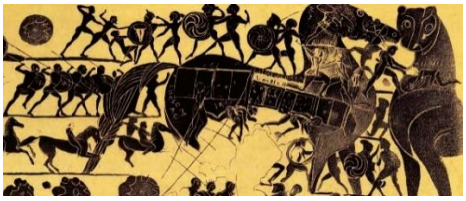

Helene, Hector & lovon Paris; Trójai háború, lovasokkal, & falóval; Trója filmben Helené & Paris lovon; Trák váza

Ezek alapján, a 12. sz-ban már lovagoltak a Görögök, a sztyeppei Lovasnépek nyilvánvalóan már hamarabb is.

Mikor kezdtek lovagolni? Elsőként arra lehet gondolni, **fokozatosan** fejlődött ki. Előbb csak **málhás lóként** használták a szelídebb lovaikat a nomádok vándorlásukkor. A **szekérbe fogáshoz** is szükséges volt a **szekérhám** elfogadására. A ragadozók támadásától félve, *(lásd i.e. 4 sz-i Trák korsó)* a félti hátát. *(Szoktatásként a kiscsikók hátát simogatni kell.)*

A **málhás lóként** való alkalmazásuk is egy új korszakot jelenthetett. Málhaként pedig idővel feltehették a hátára a járásképtelen gyerekeiket, *(idős, beteg, sérült)* felnőtteket is, tehát **lovagolhattak** is.

Alaposabban átgondolva azonban, lovaglás tudása nélkül lehetetlen lett volna a lovak háziasítása.

Valójában nem is az ember találta fel a *„lovaglást”*. A majom *(és más állat)* ösztöneiben is ez kódolva van. Látható, az anyját elvesztő kismajom, a pótmamaként szolgáló kecskén is lovagol.

Az emberek ezt lemásolták. Ugyanakkor először nem a lovakon *„lovagoltak”*, hanem saját anyjuk hátán. *(Mint a kismajom.)* Már 4000 évvel a ló háziasítása előtt is, a marhák háziasítását követően *„**marhagoltak**”*. *(Sőt kocsit húztak, és szántottak is marhával, jóval a Lókorszak előtt.)* Megpróbálkoztak kangás kocsival, és „***szamaragoltak***” is.

Tehát más háziállatokon, jóval hamarabb *„lovagoltak”*, ahogy tudjuk a kocsit is jóval hamarabb találták fel.

[60] https://erenow.net/ancient/the-horse-the-wheel-and-language/16.php
[61] http://s155239215.onlinehome.us/turkic/btn_Archeology/HarnessingHorsepower-AnthonyAndBrownEn.htm
[62] https://hu.wikipedia.org/wiki/II._Assur-n%C3%A1szir-apli

Rá kell döbbenjünk, jóval előbb lovagoltak az emberek, *(még a szelídített lovon is!)*, mielőtt háziasították a lovat.

Az ember képes **kecskén**, **disznón** is **lovagolni**, hogy produkálja magát. Sőt, **vadállatokon** is. *(E könyv szerzője Balin sárkánygyíkon is „lovagolt".)* Korábban volt róla szó, kiskoruk óta **szelídítve** rá tudják venni a vadállatokat, hogy elfogadja, ember lovagol a hátukon. *(Lásd Teddy Roosevert USA elnökét a **jávorszarvasa** hátán, a **vízilovon**, **orrszavún** lovagló emberek. **Zebrával** akadályt ugratnak. A **rénszarvas** hátán menet közben szoptat az édesanya.)*

Még vad **oroszlánokat** is tudnak szelídíteni. Miért ne fordulhatott volna elő, hogy egy-egy **vadló csikót** megszelídítettek a sztyeppén élők, karámban tartva, etetve. *(Anyját feltehetően levadászták.)* Ahogy őzikéket, szárnya törött kismadarakat is ápolnak, befogadnak manapság is.

A **kiscsikót** tehén alá tehették, hogy tudjon szopni, táplálkozni, és így a marhacsorda része lett. *(A ló egyébként is társas állat.)* Egy ideig pár ló része is lehet a tehéncsordának. *(Erre is van hasonló példa, a juhász szamara nagyon jól meg van a birkákkal.)* Amíg csak egy-két ló van a csordában, addig azok elfogadhatják a vezértehén szokásait. Azonban, ha a csordában több ló van, és a lovak felnőve domináns szerepet vállalnak, akkor megijedve és megindulnak, azt pedig a gulyás gyalogosan képtelen lenne *(lett volna)* utolérni.

A lovak alkotta ménesnél tehát már lóhátról irányító lovász kell.

Bizonyára, mindenkinek büszkén mutogatták, a **megszelídített**, de amúgy vadnak tartott lovakat. *(Mint a mai vadasparkokban tartott állatokat.)* A *„produkció"* akkor érhette el csúcspontját, *(lásd vadállatos képeket)* amikor valaki még a **ló hátára is ráült**, és fenn is tudott maradni. *(Lásd már akadályt is ugró, csak szelídített zebrát!)*

A lovagláshoz nem kell kantár és zabla sem, ahogy a 4000 évvel hamarabb háziasított marhákhoz sem használtak ilyet, úgy „***marhagoltak***". *(A lovakhoz a belovaglás elején, kezdetben ma sem használunk zablát.)*

Lehet egy ideig csak csodálattal nézték a **szelídített lovakat**. *(Lásd lovas barlangi festményeket.)*

Akkora sikerük lehetett, hogy érdemessé vált szaporítani, mert kiemelkedő csereértékkel bírt. *(Ahogy az ősidők óta szórakoztató „medvetáncoltatók", kígyóbűvölők, vagy solymászoknál is. Erdély egy időben **sólymokkal** adózhatott a Törököknek, akkor sikerük volt vele.)*

Idővel pedig felfigyeltek rá, míg a marha pótmama nem kaparja ki a hó alól a füvet, addig a ló csikó ezt teszi ösztönösen. Tehát télen sem kell szénát adni neki, tud legelni. Ezen pedig biztos elgondolkodhattak.

Elkezdték tenyészteni, megszelídíteni így a ló háziasítása elindult. *(Nyilvánvalóan először csak félvad állatként tartva. Ezért nem találtak Dereivkán a ló csontokon háziasításra utaló, különösebb jeleket.)*

Mint előbb leírtuk, a marhát, kecskét, birkát lehet gyalogosan követve legeltetni, addig lovak esetén ez lehetetlen.

A **ló 70 km/h** sebességgel is képes vágtázni. Pár óra alatt *(még néha megpihenve is)* akár 70 km-rel odébb lehet már a **ménes**, ha valaki meg nem állítja őket. Ahhoz pedig **lovasember** kell, csak az tud a ménes elé vágtázni és megállítani őket. A lovász által lovagolt vezér ló után ugyanakkor könnyű terelni bárhova a ménest.

Tehát csak úgy tudták a lovakat legeltetve tenyészteni, ha volt, aki a szelídített *(de még nem háziasított)* ló hátán lovagolva terelgette őket a sztyeppén. Ami eleinte, gyakran **életveszélyes munka** lehetett.

Néhány lovat lehet **karámban tartva** etetni, *(odahordva neki a táplálékot)* de az **nem gazdaságos**.

A ló pont azért volt tökéletes, mert télen-nyáron legelt a hidegebb éghajlaton is. *(A marha télen éhen halt volna, széna biztosítása nélkül.)* Ezért terjedt el a lótartás a sztyeppe hidegebb, északibb részén kezdetben.

A **Botai telep** rekonstruált képén sok **karán** van. Azonban a lovakat szabadba kell engedni onnét, hogy legelhessék a füvet. A ménest lovásznak *(csikósnak)* kell terelnie a megfelelő legelőre, a patakhoz, vagy a kúthoz pedig itatni. A lovász és lova átveszi a domináns kanca szerepét, és gondoskodik a ménesről. *(Nem véletlenül, az összes háziasított állat csapatban él, mert így az emberek átvehetik a csapatban a vezérszerepet.)*

A **karán** arra jó, hogy éjjel oda visszahajtsák a ménest, megvédve a farkasoktól, medvéktől. Ott tudták kiválogatni és befogni a lovakat, a fejéshez, gyógyításhoz, netán eladáshoz, vagy éppen a csődörök heréléséhez.

Csak egy csődör maradhatott egy ménesben, ráadásul azt is csak a megfelelő időben *(március második felétől, június első feléig)* engedhették a kancák közé, hogy a csikók tavasszal születhessenek meg, amikor dús a fű. *(A csődört elkülönítő karámba kellett tartani máskor emiatt.)* A karám a **ló idomításához**, a **lovaglás tanulásához** is jó.

Lóháton kell terelni a ménest a nyári *(általában a magasabban fekvő)* és a téli *(alacsonyabb vízparti)* legelőhelyekre. *(A nyílt legelőn nem lehetett kipányvázni, megbéklyózni sem a lovakat, a **farkas** és **medve** veszély miatt.)*

Tehát nyilvánvaló, a ló háziasításának elengedhetetlen feltétele volt a lovagló tudás. A lovász kemény, veszélyes munkája megbecsültebb lehetett, mint a gulyásé, de a törzsfőnökök biztos nem álltak be életüket kockáztatva *„kergetni”* a lovakat, se más „***munkára***”, mivel a munka nem volt dicsőség. Így ilyen szobrok, reliefek sem készültek. Ezért nem maradt fenn lovas régészeti emlék sokáig.

A **törzsi arisztokrácia** főleg **harcosokból** állt. Hosszú ideig ugyanakkor harcra nem tudták használni a háziasított állataikat. *(Furcsa is lett volna a 4000 évvel hamarabb, a háziasított marhán, vagy birkán harcolniuk.)*

I.e. 2000 körül kifejlesztették ki a **lovas harciszekereket**, melyhez nem kellett **lovagló** tudás. A harcos törzsfőnökök büszkén álltak fel a *„tankjaikra”. (A lovászok megbecsültebbek lettek, de lovagló tudásuk továbbra is csak veszélyes munka volt, így továbbra sem örökítették meg azt, sokkal inkább a hadvezérek harciszekérrel elért győzelmeit.)*

[63]Egy találmány sokszor csak a felfedezését követően, jóval később terjed el. Már **1828-ban Jedlik Ányos** felfedezte az elektromotort, és szemléltetésül egy kis modellautóra szerelte fel azt. **1888-ban** építették meg az első **elektromos autót**, és idővel az USA autóinak már a 28%-a ilyen volt. Még sem terjedtek el, a robbanó motorok *„győztek’. (Lásd a szekerek hasonló sikere.)* **2006-ban** aztán a **Tesla elektromos Roadstere** forradalmi változást eredményezett.

Ehhez az olajválság, a holdjármű sikere, a környezetszennyezés gondja is, és sok technikai fejlesztés is kellett.

A lovaglásnak sem látták kezdetben a jelentőségét, csak veszélyes munkaként kalkuláltak vele. *(Nem volt újdonság sem, sok más állaton is lovagoltak már hamarabb.)* Igen sok időbe telt, mire a lovaglás, a lovas felszerelések, ló szerszámok, védőfelszerelések, lovas fegyverek, és a harci taktika fejlődése, valamint a ló háziasításával megváltozott viselkedése által sikeressé vált a lóháton való harcmodor.

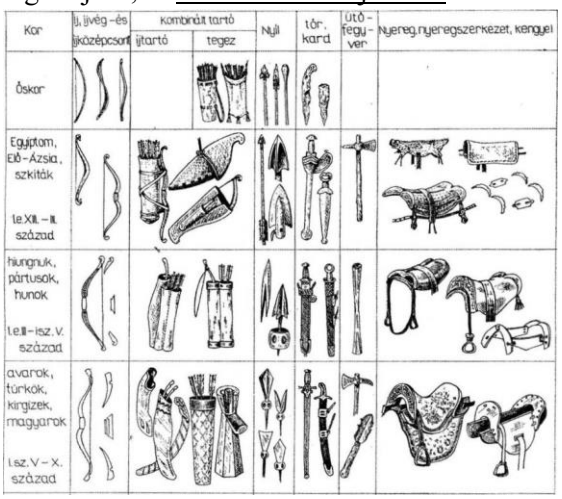

Lehet, a **farkasoknak**, **medvéknek** köszönhetjük, hogy végül a **lovasharcos** tudás kifejlődött. A lovakat őrző lovásznak ugyanis meg kellett védenie a szabadban legelő állatait, ahogy önmagát is. *(A **lótolvajoktól** is.)* Azért terelték **éjszakára karámba** a lovakat, *(mint ahogy a Maszájok manapság is marháikat az oroszlán elleni védekezésül)*, mert ott már gyalogosan is használhatták fegyvereiket az esti ragadozó támadásai ellen, mivel este lóhátról képtelenség lett volna megvédeni a ménest. Ugyanakkor nappal is érte őket támadás a **legelőn**, ezért lóháton is fegyvereket kellett hordaniuk magukkal. A karikás ostor nem csak a lovak tereléshez lett kifejlesztve, *(lásd a cirkuszi oroszlán is fél tőle)* de ezzel csak esetlegesen elriasztani tudta a farkast, megölni nem.

I.e. 1200-tól már az akkor kifejlesztett kis **visszacsapódó íjjal**, lándzsával, dárdával, vagy fejszével *(fokossal)*, karddal, tőrrel is felfegyverezhették fel magukat. *(Lásd a későbbi hajdúkat.)*

A sikerhez *„divatba is kellett jönni”* a **lovaglásnak**, *(amihez lovas oktatók is kellettek)* amikor még a harciszekér volt az elegáns, és az képezte az *„elit”* hadosztályt, mellyel a csaták sorsát eldöntötték. A harciszekerekhez szokott hadvezérek, azt mondhatták, minek az életveszélyes lovaglás, a harciszekérre, anélkül is fel tud szállni és győzni.

A **lovas harci felszerelések** mellett, a **lovas harcmodort** is ki kellett alakítani. Idővel rájöhettek, a kocsihoz képest úttalan utakon is el tudja vinni az embert, fegyverzetével a **ló**, mely nagy előny a harciszekérrel szemben. (*Lásd, Pazirik szétszedhető szekér, melyet ló málhában vittek át, a járhatatlan utakon, hegyeken is át.)*

Eleinte, lehet csak ifjú urak hóbortjaként tekinthettek a **lovaglásra**. *(Ahogy repülés kezdetekor a repülőgépekre, amikor a Zeppelinek már Londont bombázták, az Atlanti óceánt is átrepülték, de az 1937-es Hindenburg léghajó katasztrófája minden megváltoztatott. Időközben a repülőgépek is sokat fejlődtek.)* A harciszekerek is a régebbi korban „*tároltak*”, a lovasok *„ügyetlenkedésével”* ellentétben. Lehet, előbb még csak a **lovas vadászat** volt, férfias **úri passzió**.

A lovas harcmodor fejlődött, és a sztyeppei hadvezérek győzelme bizonyíthatta, jól használható, így elterjedt.

I.e. 2500-tól az **egy** és **kétpúpú tevéket**, **i.e. 2000-tól** az **elefántot** is háziasították és munkára fogták őket. A **lovak** sikere buzdíthatta erre az embereket, ahogy **i.e. 1000-től** a **rénszarvasok** háziasítására is. Azonban soha nem lett akkora szerepük a harcászatban, ha időnként a tevéknek és elefántoknak sikerült is dicsőséget szerezniük maguknak.

Nagy Sándor *(i.e. 356-323)* tette híressé a lovas harcmodort, ő harcolt és győzött még a harci elefántok ellen is.

[63] https://alapjarat.hu/tech/az-elektromos-autok-tortenete

KIMMEREK I.E. 12-8. SZ.

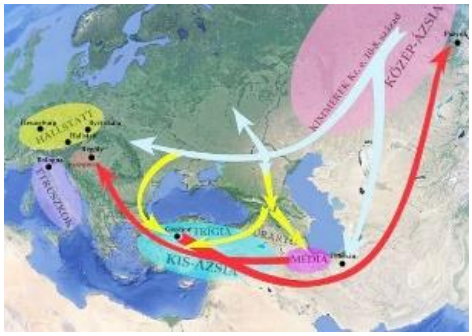

Kimmerek i.e. 12-8. sz. között a **Kaukázustól** és a **Fekete-tengertől** északra uralták a **sztyeppét**, majd nyugati irányban is fokozatosan terjeszkedni kezdtek, betelepülve a **Kárpát-medencébe** és a **Balkánra** is. Ez időszakra esik a **lovasharcmodor** elterjedése.

Perzsa kultúrájú népként tartják számon őket. *(Lásd korábban **Bactriai-Margiana** Archaeological Complex /**BMAC**/, Közép-Ázsia déli oázisai, ahol fejlett **lovaskultúra** alakult ki igen korán, melyre nyilvánvalóan hatott a **Perzsa** kultúra. E kultúrkörből érkeztek később a **Szarmaták, Alánok**, **Onogurok**, **Kazárok**, **Kabarok**, **Szabirok** és az **Avarok** egy része is.)*

A **Márliki királysírok** ***(i.e. 14-10. sz.)*** kincsei is mutatják, e **lovasnépek** igen gazdag kultúrákat alakítottak ki. A Kaszpi tenger déli partján lévő király sírokban **lovakat** is eltemettek, mely jelzi a jelentőségüket a kultúrájukban.

Az első, nagyított képen látható **pálmafa motívum**, később a **Honfoglaló őseink** „***palmettás***" díszítésének fő motívuma lett.

*(A **Cserkaszkuli** területen pálmafák nem nőnek. Ebből is jól látható, hogy a **Honfoglaló Őseink** törzsei e déli népekből és kultúrájából is jelentősen gazdagodott.)*

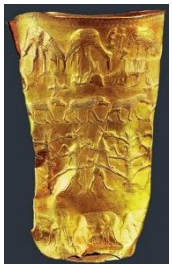

[64]Az **Urartui** trombita, és bronzleletek igazolják, a Kimmerek a **9. sz-ban** a **harciszekereiken** túl már **lovas haderővel** is rendelkeztek.

Valójában **Kimmer** név *(is)* gyűjtő jellegű volt. Minden olyan **lovasnépet** jelölt, mely a **Szkíták** előtt ott élt a sztyeppén. **Indoeurópai** nyelvükből egyedül az **Albán** maradt fenn.

I.e. 8. sz-tól a **Szkíták** délre szorították őket, ekkor két részre szakadtak.

Egy részük átlépte a **Kaukázust i.e. 720** táján, és lerohanták az **Urartu állam** egy részét, majd a fenyegető **Asszír** veszély miatt inkább összefogtak, azonban az **Asszíroktól** végül még így is vereséget szenvedtek.

*(Lásd, **Ashur-nasir-pal II. Nimrudi i.e. 883-859 lovas vadász** reliefjét.)*

A gyönyörű **i.e. 7. sz-ból** származó **Kaukázusi Mingacheviri lovas** dísz is e lovaskultúra túlélését reprezentálja. *(Jobb oldalt.)*

Ezt követően *(i.e. 695-ben)* a **Kimmerek** nyugatabbra voltak kénytelenek vándorolni, és a **Kis-Ázsia** középső területén lévő **Phrügiát** hódították meg.

Később azonban **Phrügia** utódállama **Lüdia** az **Asszírokat** hívta segítségül. Ekkor a **Kimmerek** meg azok régi ellenségét, az **Asszírok** által elnyomott **Médek** lázadását *(I.e. 673)* támogatták.

A Kimmereket egy nagy járvány is gyengítette. Végül az Asszírok által segítségül behívott **Szkíták**, *(nevető harmadikként)* győztek, mind Médek, mind a Kimmerek felett is.

A nyugati ***(Thrako)* Kimmereket** *(akik szoros kapcsolatba kerültek a Trákokkal)* az egyre erősebb **Szkíták** a **Balkánra**, valamint a **Kárpát-medencébe** szorították vissza. Itt a vaskorszak kezdete a **Kimmerekhez** köthető, és ők hatottak a **Hallstatt kultúrára** is.

A **Kárpát-medencében** elő **Kimmereket** is a **7. századtól** kezdődően fokozatosan leigázták a **Szkíták**.

[65]A Trákiai **Kimmerek** utódairól, a ***(Kimmer)* Trákokról** igen sok történelmi adat maradt fenn.

[64] http://david-ancienthistory.blogspot.com/2017/05/
[65] https://en.wikipedia.org/wiki/Thracians

Érdekes, hogy **vörös hajúakként** írták le őket, ahogy később a **Keltákat** is. Ezt a korábbi nyugati-európai területeket is elérő, **Kimmer** hódítások magyarázhatják.

I.e. 6. sz-ban a Trákok a **Perzsákkal** küzdöttek a Balkánon, de a **Perzsák** legyőzték őket. *(A behódolás jeleként földet és vizet kellett adniuk. Lásd Honfoglalóink fehér ló mondája.)*
Ezt követően a *(Kimmer)* **Trákok** már a **Perzsákkal** szövetségben a **Görögök** és **Makedónok** ellen harcoltak.

Miután a **Görögök i.e. 5. sz**-ban győztek a **Perzsáknak** felett, így a *(Kimmer)* **Trákok** is függetlenedhettek a **Perzsáktól**. Ez volt a legdicsőségesebb korszakuk.
Teres *(i.e. 490-464)* volt az első ismert nagy **Trák** uralkodó, de sikeresek voltak utódai is.
Cotys *(i.e. 383-359)* idején élték e fénykorukat. *(Lásd **Mogilanskai** aranyváza lovas harciszekerekkel.)*

BATTLE OF THE CIMMERIANS AGAINST THE GREEKS ACCOMPANIED BY THEIR DOGS.

II. Fülöp *(i. e. 356-336)*Makedon király azonban **Trákiát** is meghódította. *(Lásd Glazomeniai szarkofágról készített harci jelenet másolat, ahol **Kimmer lovasok kutyáikkal** együtt harcolnak. Ahogy a **lovasvadász** jeleneteken is látható.)*
Így kapcsolódott a **Kimmerek *(Trákok)*** és a **Makedon Nagy Sándor** története is.

A **Kimmer-Trák kultúrához** is hozzátartozott a **lovasvadász** kultikus tisztelete.
Igen sok, hasonló **lovas vadász** ábrázolás maradt fenn.
Mely pontosan olyan, a lovas kultúrákat összekötő fontos bizonyíték, mint az aranyszarvas ábrázolások.

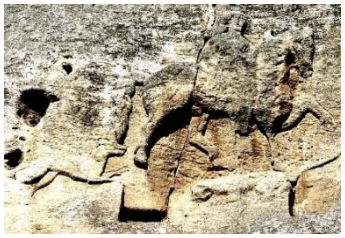

*(Lásd Bulgáriában, a Madar folyó partján lévő lovas vadászt kutyájával ábrázoló sziklafal domborművet, mely jóval később a **8. században Tervel Bolgár Kán** uralkodása alatt készült.)*

Jól látható, a **Szkíta lovasvadász** kultusz utóda a **Keresztény kultúrában** a nagy tiszteletnek örvendő **Szent György**.

Kimmer-Trák; Szkíta lovasvadász; Seuso lovasvadász szarvassal; Avar lovas; Ashurnasirpal; Görög lovas;Szent György

A Szkíta lovasvadász ábrázolások gyűjteménye jól mutatja, hogy e kulturális elem megtalálható a Kimmer-Trák, a Szkíta, a Asszír és a Görög kultúrákban, ahogy a Kárpát-medencei Kelta/Római kori Seuso kincsen, és a Nagyszentmiklósi Avar kincsen is.
Több ábrázoláson a **Pegazus** szárnyát *(lásd Görög lovas vadásznál)* idéző **kabát lobog** a lovas mögött. A lovast általában **kutya** segíti harcában egy állatot üldözve, vadászva, vagy éppen legyőzve.

Számunkra különösen érdekes **Seuso kincs** egyik táljának a lovasvadász jelenete pontosan ilyen, ahol ráadásul **szarvast** üldöz a **lovas**. Ezáltal a Szkíta aranyszarvas kultusz is egyúttal teret kap az ábrázoláson.

Az **Avar** ábrázoláson pedig a **hátrafele nyilazó harcmodor** a kiemelendő. *(A korsó többi részén a **Turul** madár, továbbá a **Griff** és az **aranyszarvas** harca.)* Tehát mindkét **Kárpát-medencei** lelet tartalmazza a **Szkítákra** jellemző **lovasvadász** és a **szarvas** motívumokat.

Végül azonban később a **Kelták** voltak azok, akik a balkánon tönkreverték a Macedónoktól Nagy Sándor halálát követően nem sokára függetlenedett **Trákokat**, majd *„átgázolva rajtuk"* Kisázsiába is eljutottak.
Ahogy a **Szkítákat** is ők győzték le a **Kárpát-medencében**.

A *(Kimmer)***Trákok** Balkáni vereségében nyilvánvalóan szerepet játszott, hogy a keletről érkező *(Kimmereket korábban onnan már kiszorító)* **Szkíták** is támadták őket.

I.e. 146-ban végül a *(Kimmer)* **Trákok** a **Római birodalomnak** hódoltak be a Balkánon.

Igen sok a Római történelemben híres ember származott Trákiából, közte **Spartacus** is, aki közismerten **jó lovas** volt.

Megint egy a Sztyeppéről származó lovas kultúra, mely egy attól távoli birodalomra is jelentős hatással volt.

[66]A **Görög kultúra** igen messzi idő nyúlik vissza, melyben már a **Makedónok** és **Nagy Sándor** előtt is igen jelentős volt a **lovak szerepe**. Ezt mutatják a nagyon régi, **mitikus ló alakok**.

Görög történelem fontos időszakai:

I.e. 2500-1600 **Krétai Minószi kultúra** *(bika kultusszal)*
I.e. 1600-1200 **Mükénei korszak** *(Hettita-Egyiptomi háborúk kora)*
I.e. 1200-800 Görög *„sötét”* kor
I.e. 776-323 a **Poliszok korszaka** ***(323 Nagy Sándor halála)***
I.e. 323-146 Hellenizmus *(Nagy Sándor Hellenikus utódállamai)*
I.e. 146-i.sz. 330 **Római kor**
330-1453-ig **Bizánci kor**

A **Görögök** és a *(Szkíta jellegű)* **Kimmer** népcsoportok között már csak az élénk kereskedelem miatt is szoros kapcsolat alakult ki. Nem véletlen például, hogy az **Amazonokat** lovon, **Szkíta** jellegű ruhában ábrázolták.
*(A **lovas népeknél** a **nők** is **lovagoltak**. Ez a Görögöknél nem volt „divat”, ezért lehetett különleges számukra.)*

Pegazusok; Bellerophontész; Kheiron & Akhilleusz Etruszk vázán; Karthagói/Római női kentaurok

*(Jól látható módon a **Görög mítoszvilág** résztvevői más **Földközi-tengeri** kultúrákban is szerepeltek.)*

PEGAZUS és a **KENTAUR** talán a legismertebbek **Görög kultúrából**.

Pegazus a **szárnyas ló Poszeidon** és **Medusza** gyereke. Amikor Perszeusz lefejezte a Meduszát, akkor ugrott ki a nyakából. **Athéné** egy arany kötőféket adott **Bellerophontésznek**, aki azzal szelídítette meg, majd a pegazus segítségével győzte le az **Amazonoka**t és **Khimairát**. *(Oroszlán fejű, középen kecske, hátul kígyó lángot okádó szörnyet.)*

Az első **Kentaurosz Ixiántól** származik. Féltékenységében **Héra** párt keresett magának a halandók között, hogy ezzel álljon bosszút hűtlen férjén, **Zeuszon**. Az ifjú Lapita királyt **Ixiónt** szemelte ki szeretőjének. Ám Zeusz tudomást szerzett róla, és **Héra felhőből** megformált képmását küldte el. E **felhő-Héra** és **Ixión** szerelméből született meg az első kentaur **Kentaurosz**. Az ő leszármazottjai a **kentaurok**, akik **szerették** a **bort** és az **asszonyi társaságot**, ezért általában **Dioniszosz** a bor és a mámor istenének kísérőjeként szokták leírni, mint a fogatának húzóit.

[67]Más leírat szerint **Kronosz** nemzette őt **ló alakjában**.

Több híres kentaur is volt, közülük legkiemelkedőbb **Kheirón** bölcs kentaur volt, akinek több híres tanítványa is volt, többek között **Akhilleusz** és **Aszklépiosz.** Utóbbinak az orvosok mesterének is ő adta a tudását.

Bölcsességét **Zeusz** a **Nyilas csillagképpel** jutalmazta. A történetnek még itt sincs vége. **Kheiron** feleségül vette **Kharikló** nimfát, aki három lányt szült neki: **Hippét** *(más néven Melanippé vagy Euippé),* **Endeiszt** és **Okirhoét**, valamint fiút **Karüsztoszt**. A család **Pélion-hegyen** élt.

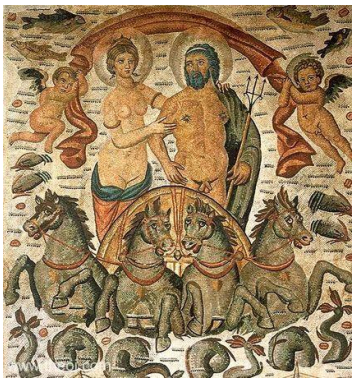

Nereides nimfa szárnyas Hippokamposzon;Poszeidon Hippokamposz fogattal; Poszeidon és Miphitrite négyes fogattal

[66] https://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%93kori_G%C3%B6r%C3%B6gorsz%C3%A1g
[67] https://hu.wikipedia.org/wiki/Kheir%C3%B3n

HIPPOKAMPOSZ a **halfarkú ló**. Nem véletlenül a **Görög** mondavilágban bukkan fel e lény, hiszen a Görögök életében a **tenger** kimagasló jelentőségű volt. Első felük **ló**, hátsó felük kígyószerű hal.

Ők a **tengeri nimfák** *(szárnyas hippokamposz)* és **Poszeidon** *(utóbbi kettes vagy négyes fogattal járt)* segítői.

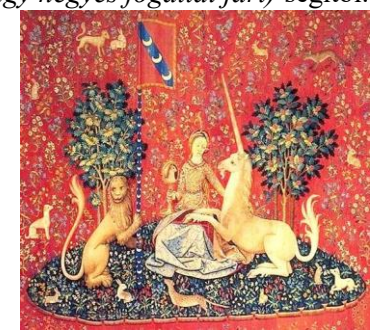

MONCEROSZ az UNIKORNISZ

[68]**Zeusz,** amikor még csak udvarolt **Hérának**, neki ajándékul teremtette a selymes, gyönyörű sörényű, hófehér lovat, homloka közepén a csodaszép szarvval. **Héra** nevezte el **Unikornisnak**. *(Görögül **Moncerosz**.)* Kényeztette, tenyeréből itatta. Amikor gyönyörű csikója megszületett, azt a szűz istennőnek **Pallasz Athénának** adta.

Egyesek szerint az Unikornisz képe **Afrikából**, vagy **Indiából** származik.

Kínában Gili-nek nevezik, és az egyszarvú a négy szent állat egyike, ***(i.e. 4. századtól** ábrázolják)* a Sárkány, a Főnix és a Teknősbéka mellett.

A **Buddhisták** is tisztelik, mert óvatosan járkált a fűben, és nem tapos el semmit.

A **Japánok** szerint az **Unikornisz** felismeri a bűnösöket, egyetlen szarvában pedig gyógyerő van. *(Lásd rinocéroszok kiirtása szarvukért.)*

Ószövetség/Tóra is szerepelteti. A későbbi **Keresztény** kultúrában is sokat szerepel. Van, ahol **Mária-kultusszal** fonódik össze, szüzességre utaló motívumként, de jelentheti a férj szerelmét is felesége iránt. *(Lásd eredeti Zeusz mítosz.)*

XANTHOS és **BALLIOS** két különleges **ló** volt, akik fiai voltak a nyugati szélnek, a **Zefírnek**.

Akhilleusznak a bátor **Görög** hős tulajdonában voltak.

E lovak tudtak beszélni, és a **Trójai háborúban *(i.e.1184)*** tanácsaikkal is segítették gazdájukat. Próbálták figyelmeztetni is **Akhilleuszt**, hogy ne ölje meg **Hektort**, a trójai király fiát, mert ez fogja később az ő vesztét is okozni. Akhilleuszt **Chiron** a bölcs **kentaur** tanította. *(A Görög ábrázolásokon **Akhilleusz lovagol** a **kentauron**, mely megint egy bizonyíték arra, hogy **i.e. 900** előtt is már lovagoltak. A **Trójai háború i.e. 12. sz-ban** zajlott.)*

CYRALLOS és **HARPAGOS Zeusz** fiainak, a két **spártai** királyfinak, a halandó **Kasztórnak** és a halhatatlan **Polüdeokésznek** a fehér lovai voltak. **Polüdeokész** roppant erejével és ökölvívó tudásával volt híres, Kasztór viszont felülmúlhatatlan volt **kocsihajtásával** és a **vadlovak megszelídítésével**. Az **Olimpiai játékoknak** is az elmaradhatatlan szereplői és nyertesei voltak a fogatok és később a hátaslovak.

Mükénéi (Aidonai) kincs gyűrűje

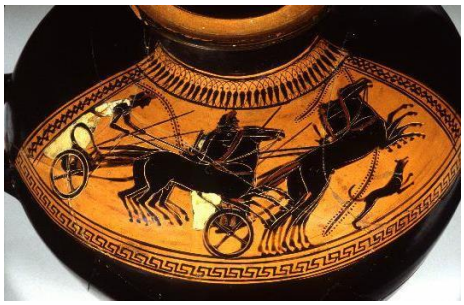

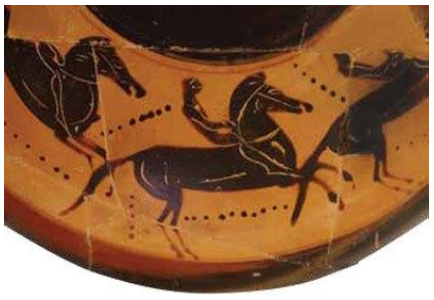

Fogathajtás és Lóverseny görög vázákon

OLIMPIAI JÁTÉKOKON I.E. 680-TŐL NÉGYES FOGAT, I.E 647-TÓL LOVAGLÁS

I.e. 776-tól rendezték meg a **Görögök** az **Olümpiai játékokat**.

I.e. 680-tól építették meg a **Hippondrom**-ot, melyen elsőként **négyes fogatokkal** vettek részt. *(Feltehetően a kor tankjainak számító harciszekerek miatt, a négylovas szekérverseny nyilvánvalóan fontos Olimpiai szám lehetett. A **hátas ló** használatának kifejlődését követően időbe telt, míg a Görögök is annyira átvették e harcmodort, hogy az Olimpiai szám legyen, mely **Nagy Sándor** korában lett igazából fontos **Görög** fegyvernem.)*

I.e. 647-ben, csak **33 év** múlva vezették be az Olümpiai játékoknál a **lovaglást**.

Nagy Sándor lova **Bukephalos i.e. 354-ben** született. A nagy hadvezér tette egyértelművé, leáldozott a **harciszekerek** kora, a **lóháton** harcoló katonák ellenében.

A kocsiversenyek azonban továbbra is népszerűek maradtak a Görögöknél, és később még a Rómaiaknál is.

[68] http://arnolfini.hu/arnolfini-szalon/snk-lo-lenyekrol/

I.e. 401-ben XENOPHÓN *(434-355)* Görög zsoldosként *(a híres „**Tízezrek**” tagjaként)* vett részt az ifjabb **Kürosz** trónörökös oldalán, bátyja **II. Artaxerxész Perzsa** nagykirály elleni hadjáratában.

A hadjárat során egészen **Babilonig** jutott el, és **Kürosz** győztes csatájában is részt vett. A trónkövetelő azonban e csatában meghalt, így a hadsereg vezér nélkül maradt. Ezért külön küzdelmet kellett folytatniuk, hogy hazatérhessenek.

Ugyanakkor az általa e hadjáratról írott mű az „***ANABASZISZ*”** fontos információkkal szolgálhatott **Nagy Sándor** számára is, mivel ő Xenophón-hoz hasonló területeket járt be.

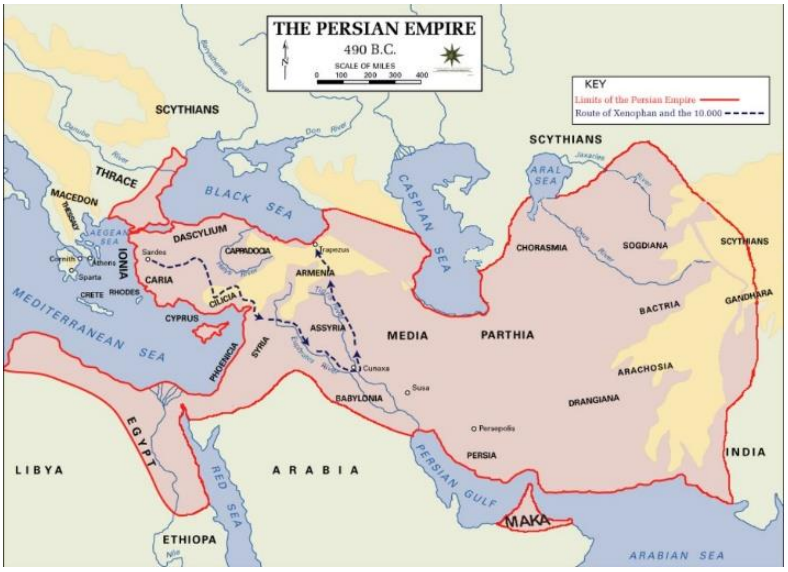

Xenophón külön könyvet írt *„**PERI HIPPIKÉS**”* címmel ***(i.e. 350)***, az akkori **lovaskultúráról**.
Ezt több nyelvre lefordították. Leghíresebb Angol fordítás Morgan Morris Hicky **1893**-ban kiadott műve.

1914-ben Nemes Júlia fordításában Magyar nyelven is megjelent e mű.
[69]*„**PERI HIPPIKÉS**” című, a lovaglás művészetéről és a lovasvezér kötelességéről szóló művében, lefektette a lovaglás művészetének ma is érvényben lévő alapeszméit. Xenophón a ló megértésén alapuló idomítását tanította. Tankönyvként használták, akik lovagolni tanultak, de megtanította azt is, hogyan kell a lovas és a ló között bajtársi viszonyt kialakítani.”*

A különböző nyelven megjelent fordításokban nagyon szép képek szerepelnek a Görög kor lovas alkotásaiból.

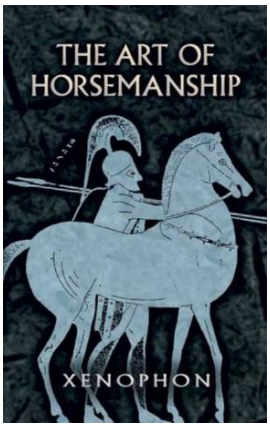

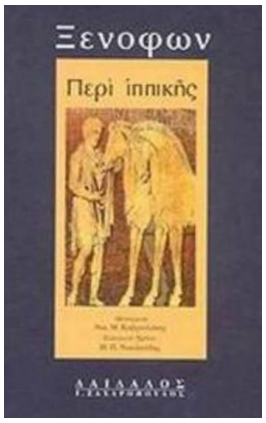

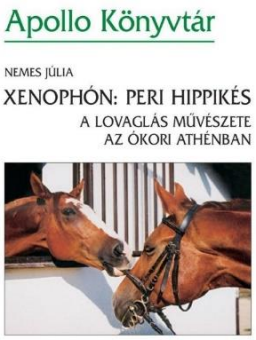

A Görög műalkotásokon előszeretettel ábrázolták a lovakat, lovasokat.

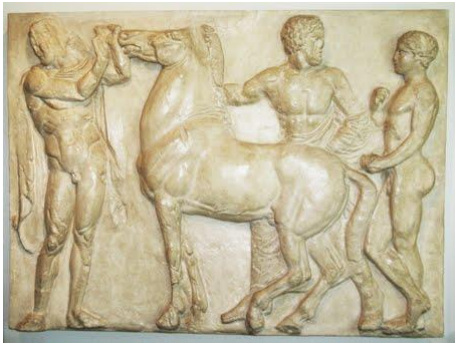

[69] https://hu.wikipedia.org/wiki/Xenoph%C3%B3n

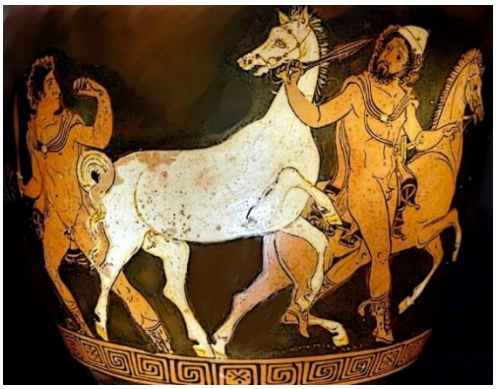

Görög lovas ábrázolások

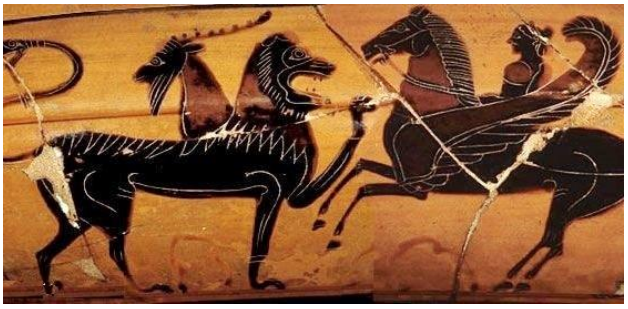

Khimaira szörny (elől oroszlán, középen kecske, hátul kígyó) elleni harc

Görög lovas és lovasvadász ábrázolások; (Lásd később Szárkányölő Szent György ábrázolások)

(Szkíta) Amazon görög vázán; Amazon harca; *Amazon lasszóval*

Trák <u>lovasvadász</u>; Rögzített lótakarót, kantárt, lovagló nadrágot már használtak, de nyergük, kengyelük nem volt

NAGY SÁNDOR I.E 356-323 & GAUGAMELAI KORSZAKVÁLTÓ CSATÁJA I.E. 331

A **Makedon** arisztokrácia tagjai kiskoruktól, kötelezően tanulták a lovaglást, így **Nagy Sándor** is korán kezdte.
II. Philipposz *(i.e. 382, uralkodása i.e 356-336)* Nagy Sándor apja is **jó lovasnak** számított, aki már a **Szkíták** ellen is kénytelen volt több hadjáratot vezetni. *(Korábban a Trákokat már legyőzték és birodalmukhoz csatolták, velük megerősödött a lovas haderejük.)* Feltehetően Trákokkal, majd a Szkítákkal való *„kapcsolat”* is közrejátszott, hogy a **Makedónok** tökéletesen elsajátították a **lovas harcmodort**.

Nagy Sándor *(i.e. 356, uralkodása i.e. 336-323)* volt a leghíresebb hadvezér, aki a birodalmát is **lovas tudásának, lovas hadseregének** köszönheti. **12 éves** korában saját maga szelídítette *(i.e. 344-ben)* meg, az akkor szintén 12 éves vad **Bukephalos** *(„ökörfejű”, lásd görög pénzérmén)* nevű lovát, mellyel később hadserege élén egész **Indiáig** lovagolt.
*(Úgy gondolják, **Bukephalos Akhal Tekini** vérvonalból származó ló volt.)*

III. Dareiosz Perzsa király *(i.e. 381-330)* **Nagy Sándor** elleni *(i.e. 333)* **Isszoszi**, majd a *(i.e. 331 szeptember 20)* **Gaugamélai** csatáiban próbálkozott utoljára **harciszekerek** bevetésével, de csúfos vereséget szenvedett, a létszámban jelentős túlerővel rendelkező hadseregei ellenére. E csatákban döntő szerepet játszott **Nagy Sándor** mindent eldöntő, meghökkentő, gyors **lovasrohamai**. Mely megmutatta a lovas hadtestek fontos, különleges szerepét.

Nagy Sándor *(Alexandrosz)* jóval mozgékonyabb, gyorsabb, általa személyesen vezetetett **lovas harcosai**, valamint a speciálisan képzett **makedón phalanx** *(5 m hosszú szariszákkal felfegyverezett)* gyalogosokból álló hadserege megsemmisítő erejű csatákat nyert meg, és a teljes **Perzsa birodalmat** is leigázta.

<u>Ez jelentette a harciszekér korszak végét és egyúttal a lovashadseregek új korszakát.</u>

Nagy Sándor, és híres lova **Bukephalos**, pedig példaképe lett minden későbbi **lovasembernek**.

Isszoszi csata mozaikja (b.o. Nagy Sándor lóháton, j.o. a megfutamodó III. Dareiosz Perzsa harciszekeren)

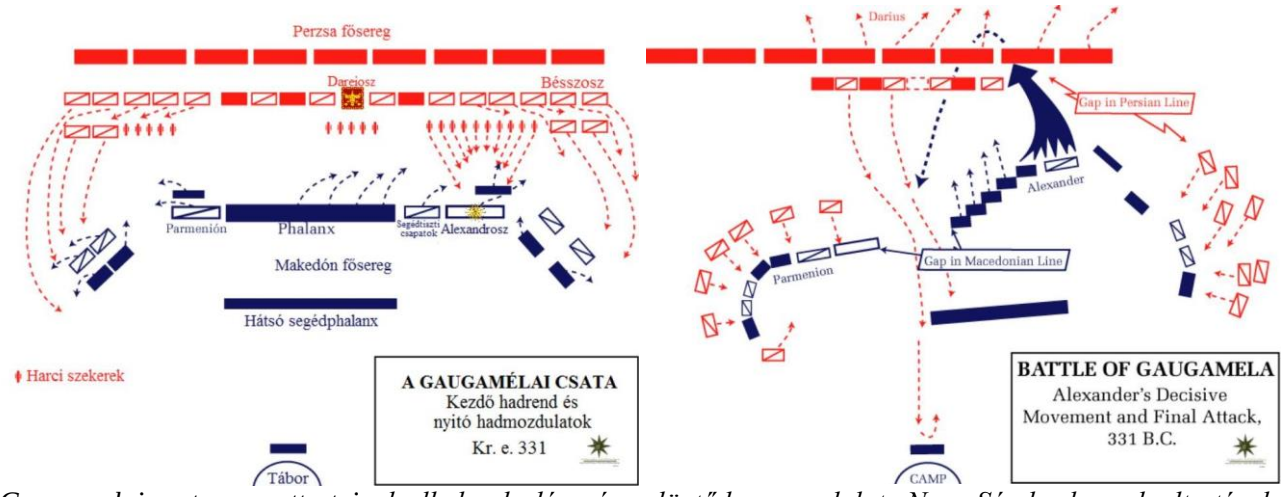

Gaugamelai csata csapattesteinek elhelyezkedése, és a döntő harcmozdulata Nagy Sándor lovas hadtestének

Nagy Sándor nem állt meg a Perzsa király legyőzését követően. Még hosszú ideig tartó hadjárattal, egészen az **Indus völgyig** terjedő birodalmat hozott létre.

I.e. 326-ban *(30 évesen)* múlt ki **Bukephalos** az Indusnál, a **harci Elefántokat** bevető Indiaiakkal való harcokban.

Nagy Sándor még e tartományt is meghódoltatva tért vissza Babiloni fővárosába.

I.e. 324-ben a **Perzsa** és a **Makedon** nép egyesítése érdekében megvalósította a **Szúzai menyegzőt**, ahol ő maga is elvette **Sztateirát III. Dareiosz lányát** *(is)*, és katonáit is kiházasította Perzsa leányokkal. Ezután még tovább akarta növelni birodalmát a Földközi tenger nyugati részével, Arábiával, Indiával, de megbetegedett. Orvosai pedig hasztalanul próbálták gyógyítani *(feltehetően malária-ában is szenvedett)* és **323 június 10-én**, alig **32 évesen meghalt.** *(Lásd szarkofágját, szép lovas relieffel.)*

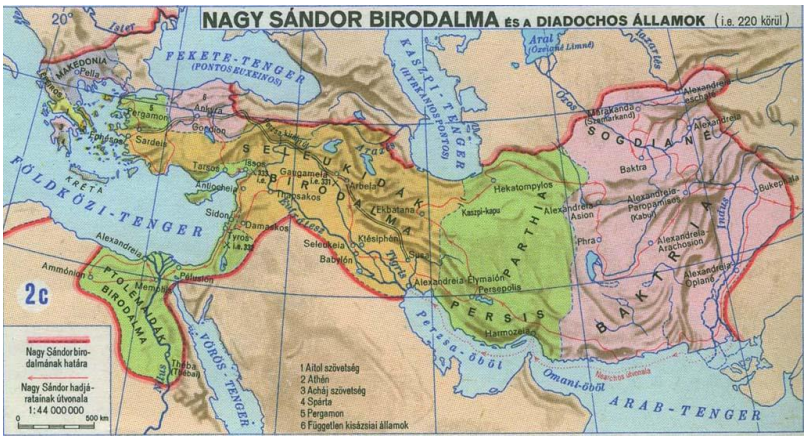

Halála után szülte meg szépséges *(Baktriai uralkodó lánya, másik)* felesége **Rhóxané** Alexandrosz egyetlen fiát, **IV. Alexandroszt**, *(i.e. 323-309)*.

A lovassága azt akarta, hogy várják meg születését és, ha Rhoxáné fiút szül, ő legyen a király.

A falanx alakulatok viszont **III. Philipposz** nagybátyját támogatták.

Egyezséget kötöttek, hogy **Perdikkasz** lesz a régens, és, ha fiú születik együttesen uralkodik nagybátyjával.

I.e. 320-ban Perdikkaszt megölték, a birodalom a szatrapák kézébe került.

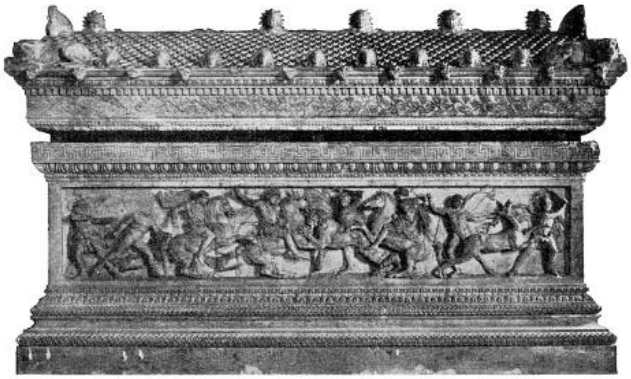

Rhoxáné Makedóniába vonult vissza a gyerekkel, de ott is hatalmi intrikák és harcok kezdődtek. **Olimpiász** *(Nagy Sándor anyja)* ehhez felhasználta a még gyerek **IV. Alexandroszt** is, mert a Makedon harcosok előtt nagy tisztelete volt. Ezért ellenfelei is kénytelenek voltak elismerni, hogy felnőve uralkodhasson.

I.e. 309-ben, pontosan ezért, az akkor 14 éves gyereket, titokban megölették.

Már Nagy Sándor előtt is jelentős szerepe volt a **lovas hadtesteknek**, azonban az ő döntő győzelme III. Dariosz Perzsa nagykirály felett, igazolta be egyértelműen, hogy a **harciszekerek** korszaka nyilvánvalóan lejárt.

<u>Egy birodalom innentől, csak erős lovas hadsereg segítségével tudott terjeszkedni, vagy megtartani a hatalmát.</u>

<u>A lovashaderőt az Eurázsiai sztyeppei Szkíta kultúrák hozták létre, melyet idővel távoli birodalmak is átvettek.</u>

A **harciszekér** fokozatosan kikerült a hadi fegyvertárból, azonban a **szekér**, *(hintó, kocsi, kordé, batár, fiáker)* még **2700 évig** nélkülözhetetlen volt, mint szállítóeszköz. A **gépkorszakban** e szerepkörét is elvesztette, ugyanakkor a **tradicionális** használata, és az ókortól kezdődően a **versenysportoknál** betöltött szerepe megmaradt.

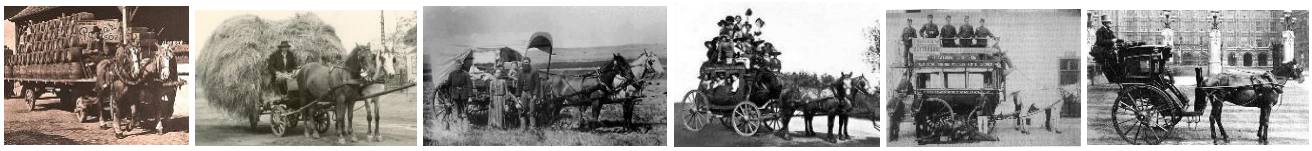

SZKÍTÁK I.E. 8-2. SZ.

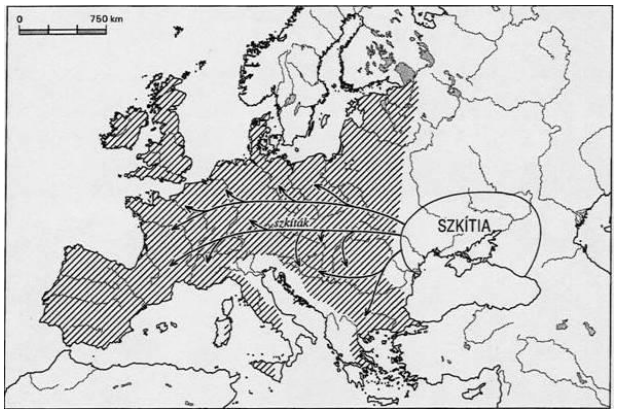

I.e. 8. századtól a keletről, Közép-Ázsia felől érkező *(a Kimmerekhez, majd a Szarmatákhoz hasonlóan* ***Perzsa*** *kultúrájú)* **Szkíták** *(Magyar nyelven* ***Szittyák****)* fokozatosan kiszorították a **Kimmereket** *(a* ***Kárpát-medencétől*** *az Uralig terjedő)* Európai sztyeppei területeikről.

(A Kárpát-medencétől az ***Ordos vidékig*** *uralták ekkor a sztyeppét.)*

A Szkíták sem voltak egységesek. Akkoriban minden e területen élő **lovas népet**, tekintett nélkül nyelvükre, származásukra e névvel illettek a **Görögök**, ahogy a Perzsák meg **Szakának**, a Kínaiak pedig **Hsziungnunak**.

E gyűjtő neveken *(Szkíta, Szaka, Hsziungnu)* belül azonban megkülönböztettek különböző **népcsoportokat**.

Indoiráni nyelvű, Perzsa Birodalomhoz kötődő Közép-Ázsiai népeken kívül, Kelet-európia és Kelet-Ázsiai *(eltérő nyelvű, kultúrájú)* népek is alkotói részei voltak, a különböző időszakban létrejött törzsszövetségeiknek.

A Szkíta törzsszövetségek létrejöttének szertartásához hozzátartozott a **vérszerződés**. *(Ahogy a 896-os Honfoglalók őseinknél is. Lásd a mellékelt aranyszobor.)*

A Szkítáknak több fontos csoportja is létezett a földrajzi elhelyezkedésüktől, és az adott időszak hatalmi változásaitól is függően. A lényegesebbeket érdemes felsorolni, melyek közül több is kapcsolatba került **Őseinkkel**.

Vannak, akik a **Kimmereket Preszkítáknak** nevezik, de azok kései utódait, a *(Kimmer)* **Trákokat** már **Szkítáknak** tartják.

KIRÁLYI SZKÍTA LOVAS EMLÉKEK ÉS KURGÁNOK KINCSEI I.E. 8-2. SZ.

Legtöbbször a **Királyi Szkítákat** nevezték Szkítáknak.

Közép-Ázsiából előretörve, a Don és az Ural közötti területen éltek. Innen folytatták tovább a hódításaikat.

Lótenyésztő és **lovas tudományuknak**, valamint igen erős **lovas hadseregüknek** köszönhették sikerüket.

I.e. 8. sz. végétől említik a **Szkítákat Urartui** és **Asszír** feliratok, amikor a **Kimmereket** már visszaszorították, és helyettük ők törtek be sorozatosan Elő-Ázsiába, Közel-keletre.

I.e. 650-630-ig még a **Médeket** is uralták. Ekkor kezdtek nyugat felé is terjeszkedni. A Szkíták bő **100 évvel** később délről visszavonulva, szövetségesként magukkal vitték a feltehetően **Méd** eredetű *(Indoirán, Perzsa jellegű)* *„**Szaurmatákat**”.*

I.e. 4. században, **300 év** múlva, a **Szarmaták** *(akik korábban a Don bal oldalán települtek le)* fellázadtak a **Szkíták** ellen, önálló birodalmat alapítottak, és hamarosan tovább terjeszkedtek a Szkíták rovására.

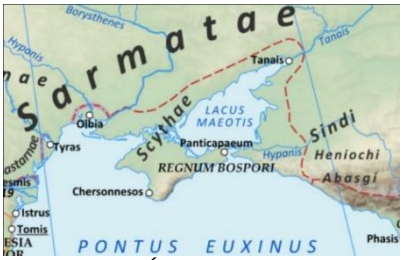

I.e. 3-2. században a Szarmaták már a Királyi Szkítákat és a Görögök birtokait is feldúlták.

A **Szkíták** fokozatosan visszaszorultak a **Krím félszigetre**, illetőleg a Dnyeszter és a Déli-Bug alsó szakaszára.

Utolsó menedékhelyük **Dobrudzsa** lehetett. A népük egy része a **Szarmata** népbe olvadva, velük együtt az **Alföldre** is elvándorolt.

A **Szarmaták** is hasonlóan jártak később, a *(szintén Perzsa kultúrkörből érkező)* **Alán szövetség népei** *(Aszik, Rhoxolánok, Aorszok)* legyőzték őket, és a **Szarmaták** beolvadtak a hódítók tömegébe. A környező népek azonban továbbra is **Szarmatáknak** nevezte az összeolvadt népcsoportokat.

Egy részük *(pl. Roxolánok is)* az **Alföldre** korábban betelepült **Yazigokra** települt rá. *(Lásd később még.)*

Tehát kb. **600 év Királyi Szkíta** korszakról beszélhetünk, és **I.e. 4. sz-ra** tehetők a legszebb emlékek.

Jól láthatóan a Szkíta sztyeppei lovaskultúra is nagy hatást gyakorolt más régiók történelmére is.

KUL OBA ARANYSERLEGE SZKÍTA ÉLETJELENETEKKEL I.E. 4. SZ.

I. e 400-350 között épülhetett *(feltehetően Görög mesterek közreműködésével)* a **Krím félsziget** Kercsi ágán található lépcsőzetes kőboltozatú Szkíta kurgán.

Elsők között, 1830-ban tárták fel, tele drága kincsekkel, mely felkeltette az érdeklődést a **Szkíta kultúra** iránt.

Az arany ékszerekkel feldíszített király mellett arannyal és drágakövekkel díszített ostor, kés és tegez volt.

Tőle balra ciprusfa és elefántcsontból készült szarkofágban feküdt felesége *(vagy kedvenc ágyasa)*, akit brokátos ruhán kívül elektrum diadémmal, nagy arany medálokkal, fülbevalókkal is volt díszítve.

Oldalán bronz tükre volt, aranyozott fogantyúval, lába közé pedig egy csodálatos szép **elektrum csészét** helyeztek.

Az elektrum a természetben előforduló *(70-90%)* arany és ezüst ötvözetű ásvány. *(Az ezüst arányától függően világosabb színű, mint a tisztább arany. Az ókorban Egyiptomban és Lüdiában bányászták. Utóbbi, kisázsiai bányából származhatott valószínűleg a Kul-Obai lelet.)*

E csésze mesterműű volt. Oldalán Szkíta embereket ábrázoltak foglalatosságaik közben, így jól látható a Szkíták **rövid csizmája** és **bő lovagló nadrágja**.

A lovasharcos kultúrában használt lófelszerelések és a fegyverzetek *(lásd a visszacsapódó nyíl, melynek felajzását is ábrázolta a korsó)* mellett legalább ennyire fontos volt a **lovas ruházata** is.

A Rómaiak, vagy Görögök még megtehették a jó időjárás és a nyereg hiányának köszönhetően, hogy akár a megszokott tunikájukban is lóra ülhessenek, a lovakra puha **lótakarót** téve.

A lovagláshoz kevésbé értőknek szükséges elmagyarázni, hogy hidegebb időjárásnál, valamint a nyereg használatakor a **csizma** és a **lovagló nadrág** feltétlenül szükséges a lábszár kidörzsölődés elleni védelme érdekében.

Jól tartó alsó nadrágra is szüksége van a lovasnak, mert máskülönben egy rossz mozdulatnál ráülne heréire.

Amíg nem találták fel a XX. században a **sztreccs nadrágot**, *(egy ideig előtte még a **bricsesz nadrág** is használatban volt)* addig az ilyen *(az elektrum csészén látható)* **bő nadrágra** volt szükség a megfelelő mozgási lehetőség, és a nadrág elszakadásának kivédése érdekében.

A **Solokha kurgánban** talált fésűn is látható *(lásd később)*, e ruházatot kiegészítette a lábszárvédő, sisak és a felsőtestet védő könnyű páncélzat is. *(**Haimanova Mohyla** kurgánban pedig a Kul-Oba korsó hasonmását találták.)*

Tárgyalás (alku?); Foghúzás; Láb kötözése; Visszacsapó íj feszítése Haimanova Mohyla

E **Szkíta** királyi temetésnek része volt még a rabszolgák, bárányok, **lovak**, **egy kocsi**, ezüst tálak, bronz üstök, és amfora, benne borral.

Külön érdekessége volt e sírnak, hogy a sír alatt még egy titkos helyiség is volt, amit kincsvadászok felfedeztek és ki is fosztottak. E kincseket is az Orosz kormány később megpróbálta visszaszerezni. Ezért bizonyos arany tárgyakról csak valószínűsíteni lehet, hogy onnan származott. *(Lásd képeket.)*

„Apa" istennő; Szkíta lovas; Aranyszarvas; Vérszerződés; Lovas nyakláncvég

SOLOKHA KURGAN ARANYLOVASA I.E. 4. SZ.

[70]**I.e. 4. sz-i Szkíta** korszak emléke szintén a Dnyeper bal partján lévő, *(ahol több száz ilyen kurgán van)* 100 m átmérőjű, 19 m magas **Szolokhan-kurgán**, benne két sírral.

Az egyiket kirabolták, melyben az uralkodó felesége volt **két ló** társaságában.

A másik, érintetlen sírban temették el a Szkíta uralkodót. Aki bronz sisakot és lábszárvédőt viselt, oldalán volt aranyozott bronz kardja és tegeze **180 bronz nyílheggyel**. *(A nyílhegyek nagy száma jelzés értékű a rangját illetően.)*

Vele együtt temették el fegyverhordozó szolgáját és **5 lovát**, valamint sok használati tárgyát, így **aranyfésűjét**, mely a leghíresebb mellékletté vált.

Érdemes kinagyítva megnézni a fésű szoborszerű részét, mert igen precízen kimunkált, mesterműről van szó. A fésű 12,3x10,2 cm méretű *(294 gr)*, díszes része így csak kb. 10x5 cm-es, mégis jól láthatóak a részletek.

A csatajelenet a **lovasvadász kultuszhoz** csatlakoztatható.

(Lásd még a bronz edény lovasvadász ábrázolását is.)

A fő **lovas alak** lándzsájával készül ledöfni ellenfelét. A félig már legyőzött ellenfelének lova már az ő lova alatta fekszik *(mint más esetben az oroszlán, vaddisznó, vagy sárkány)*. Ez is jelzi a lovas fölényét. Ahogy más hasonló jeleneteknél a *(Kimmer)* Trák lovasvadász segítője egy **kutya**, *(lásd a Szkíta sírokban igen gyakran fellelhető **kutyacsont**)* de itt most egy gyalogos Szkíta segíti a lovast, ebből is látható a jelentős túlerő.

Annyira precíz a mű, hogy még a Szkíta öltözetének mintázata is kivehető. A baloldali kép alapján hosszú csizmának tűnik viselete, azonban a jobb oldali képet jobban megvizsgálva látható, hogy hosszú bő nadrágot visel *(lásd Kul-Oba kurgánnál a lovas öltözéke)* a baloldali képen a hosszú **lábvértjét** is láthatjuk. *(Lovas katonát e testrészén lehetne legkönnyebben egy gyalogos katonának támadnia, így nem véletlenül fontos e viselet, mely a kurgánban is megtalálható volt.)* A megfelelő stabilitást biztosító nyerge, kengyele még nincs. A ló **kantárja** ugyanakkor már tökéletesen megfelelő.

Hasonlóan jól látható a felső testét védő hajlékony páncélzat, b. oldalán lévő **tegez**, és a hátára csatolt pajzs is.

Igen sok hasonló Szkíta lovasharcos maradt fenn a Szkíta sírokban. *(Ahogy a többi lovas kultúrában is.)*

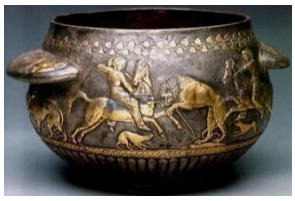

Solokha edény;

Kul Obai lovas;

Kul Obai aranylemez;

Szkíta lovas;

Szkíta lovas;

Kimmer-Trák; Szkíta lovasvadász;Seuso lovasvadász szarvassal; Avar lovas; Ashurnasirpal; Görög lovas; Szent György

[70] http://arheologija.ru/soloha-tsarskiy-skifskiy-kurgan/

[71]CSERTOMLIKI SZKÍTA SÍRLELET, LOVAS KERESZTREJTVÉNNYEL I.E. 3-4. SZ.

Csertomlik folyó mellett *(a Krím félsziget felett)* **Szkíta királysír** legszebb emléke egy csodaszép elektron váza volt, melynek közepén egy szárnyas lovat *(Pegazust)* ábrázoltak.

A váza felső részének tetején a két **griff** győz le egy **lovat**. Ez alatt **lovászok** életét ábrázoló életjelenetek vannak. Például, ahogy a **lovat lasszóval** befogják, pányvát helyeznek elülső lábaira. Láthatjuk a klaszszikus, kengyel nélküli lapos **Szkíta nyerget** is. A középső összetett ábrát sokan próbálták megfejteni.

Végül Hermann Ottó elővette ceruzáját és vonalakat húzott a megrajzolt ábrára, megfejtve a rejtvényt, és közölte: *„Lovat döntenek lóheréléshez."*

Amikor ezt az ábrát egy csikósnak megmutatták, az jelezte, hogy ők is így csinálják, csak kicsit másképpen.

Mert, ha így csinálnák, a ló felvágja a fejét, és akkor bizony az elülső ember elvágódik. Ezért megoldásként, a Hermann Ottó által behúzott köteleket kicsit korrigálták. *(Lásd jobb oldali ábrát kötéllel a ló nyakán.)*

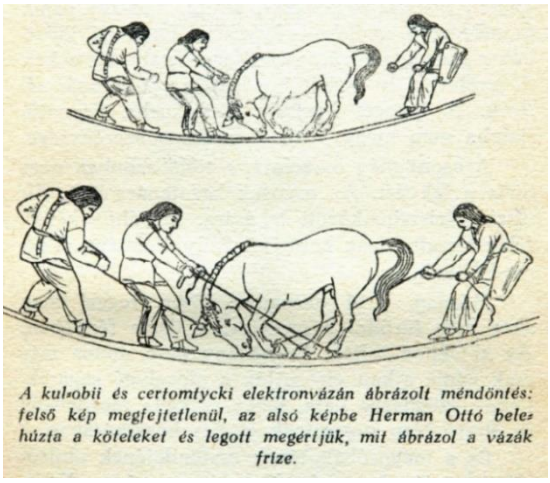

A kul'obii és certomlycki elektronvázán ábrázolt méndöntés: felső kép megfejtetlenül, az alsó képbe Herman Ottó beleházta a köteleket és legott megérljük, mit ábrázol a vázák frize.

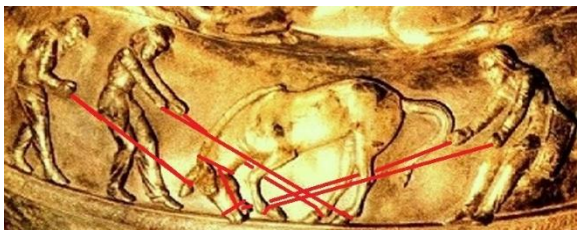

Csertomliki 70 cm-es elektron váza részlete, Hermann Ottó megfejtése, a csíkós és a szerző (piros) korrekciója

(A szerző észrevételei: Lehet, az alkotó direkt nem ábrázolta a köteleket a művén.
Ez a Szkíta váza így egy korabeli keresztrejtvény.

A kortárs lovasoknak kellett megmondaniuk, hol vannak a kötelek. Feltehetően akkor sem mindenki tudta.

Ma is lehet tippelni rá!

Véleményem szerint, csikós a korrekciójával sem tökéletes a megoldás. A megfejtésem, lásd piros vonalakkal. Ugyanis olyan erős a ló nyaka, hogy a fejét úgy /lásd csikós korrigálta kép/ nyakára kötött kötéllel nem lehet lehúzni. Csak, ha kötőféket tesznek rá, azzal lehet a fejét biztonságosan hátra húzni. Ez pedig a legdöntőbb a folyamatban.

Tehát a kötőféket is rá kell rajzolni, és csak ahhoz kötött kötéllel lehet a ló fejet hátrahúzni biztonsággal.
Jól látható, hogy a hátsó ember két kezével, két irányba húz, és a ló bal elülső lába is hátra van húzva.
Tehát a második megfejtésben az is hibás, hogy arra a lábra nem raktak húzókötelet. Pedig az első, Hermann Ottó megfejtésénél ott van, nem véletlenül.

Nagyon fontos ugyanakkor a csapatmunka. Ugyanis, ha a hátsó ember nem tartja meg biztonságosan a ló fejét, akkor az elülső embert a ló fejével állon vágja. Ekkor nyilvánvalóan az elengedi a kezében lévő két kötelet, minek következtében a ló ki rúg hátra és kiüti a hátsó embert is, aki hátraesik. Tehát e két embernek nagyon meg kellett bíznia egymásban.

Egyedül csak a harmadik ember van, viszonylagos biztonságban. Azonban, ha ő nem végzi jól a dolgát, a ló nem dől el a megfelelő oldalra.

A fentiekből is látható, a lovász mesterség igen nagy tapasztalatot, átgondolt tudást és megbízhatóságot igényel.

[71] http://martelyman.blogspot.com/2011/01/a-csertomliki-szkita-vazarol.html

TOLSTAJA MOGILA KURGÁN GRIFFES LOVAS NYAKÉKE I.E. 4. SZ.

A **Krím félsziget** és környékén nagyon sok **Szkíta** kurgán található.
I.e.4. századból származó csodálatosan szép nyakéket találtak a **Tolstaja Mogila** Szkíta kurgánban.

A **Tolstaja Mogila** nyakék és a **Csertomliki kurgán** aranyvázáján is hasonló **griffek** által megtámadott **ló** volt látható.
[72]A **Kuban folyóhoz** közeli **Shpakovsky** régióban hasonló leletet találtak napjainkban. Ahol a **griffek** egy **lovat**, az aranykupa másik oldalán pedig egy **szarvast** támadnak.

Avar; Tolstaja Mogilia; Csertomliki; Shpakovsky

I.e. 4. századból származó, ember és állatalakos ábrák a Szkítákra jellemzőek.
Érdemes ezt összevetni a **Nagyszentmiklósi kincslelet** *(6-8 sz.)* állatküzdelmét ábrázoló jelenetével.
Ebből jól látszik, a **Szkíta kultúra** tehát tovább élt az **Avar Birodalomban** is. A **Késői Avar Griffes-Indás** népcsoport elemzésénél lesz e tudásnak jelentősége.
*(Az itt látható **szárnyas griffes** képek éppen olyan sorozatot képeznek, mint a könyvben lévő **Aranyszarvas**, a **Lovasvadász** képsorozat, vagy a **Hun ütők** térképe, mely a **Szkíta népek kultúráinak** térben és időben való elterjedését jól mutatja.)*

Tolstaja Mogila kurgán nyakékszerének alsó során a **szárnyas griffes** jelenet mellett, más állatok küzdelmét is láthatjuk.
Az felső sorban az állataikat, és azzal való foglalatosságot ábrázolták. *(Birkanyúzást, fejést, marhát borjával, **kancát csikójával**.)*

Oroszlán és gepárd szarvast és vaddisznót teper le; Birkáját fejő juhász;Kis csikó anyjával

Az **oroszlán** *(piros-kék)* és a **gepárd** *(piros-barna színű)* életterüket ábrázoló térképek jól mutatják, hogy ezek a **Krím-félszigeten** nem éltek. Tehát a Szkíták Közép-Ázsiából, legvalószínűbben Perzsiából, vagy a Közel-Keletről hozhatták magukkal ezen állatok tiszteletét.

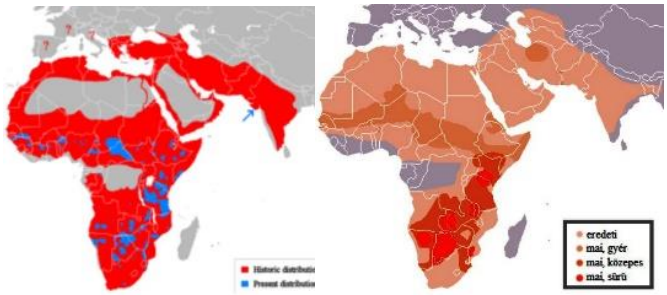

[72] https://bumtorg.ru/sporstmeny--zvyozdy-sporta/v-krym-vernulos-skifskoe-zoloto-skifskoe-zoloto-sokrovishcha-stepnyh/

SZKÍTA LOVAK

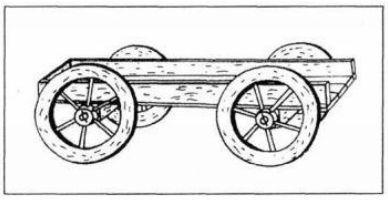

2. kép. Szkíta kocsi, Bökönyi Sándor rekonstrukciós rajza a Szentes–vekerzugi 13. sír leletei alapján (BÖKÖNYI 1956. 1. kép)

[73] A **Szentes-Vekerzúgi i.e. 6-5. századi Szkíta leletek** különlegessége, hogy **2 lóval** a **4 kerekű szekeret** is eltemették. *(Lásd rekonstruált kocsi.)*

A szekeret feltehetően a lovak behelyezését követően, fent a sír mellett gyújtották meg, és utána a sír oldaláról bedöntötték. Ez a 4 kerékabroncs helyzete alapján valószínűsíthető. Ezzel magyarázható, hogy 2-2- abroncs egymáson feküdt. Az alatta levő **lócsontokon** pedig égési nyomokat találtak.

A rozsdás vas kerékagyak is megmaradtak, melyek együtt forogtak a kerékkel. A leletek alapján 6 küllője volt a kerekeknek. A lovak szerszámzata Szkíta jellegű volt.

Ez volt a **Kárpát-medence első lovaskocsi** lelete. Igen egyszerű szerkezetűként, mely feltehetően a temetéshez készült. Az eltemetett **lovak Szkíta Tarpán** jellegűek voltak.

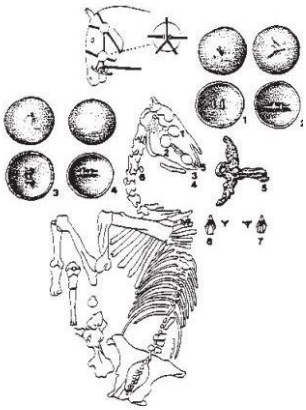

A Vekerzúg **16. lósírban** teljes **lócsontváz** találtak kantárral. *(Nem temettek mellé halottat, a gazdáját e sírtól messzebb temethették el. Lásd mellékelt képen, rekonstruált kantárral.)*

A lósírok mutatják a **lovak** fontos szerepét a **Szkíták** kultúrájában.

A Szkíta lótemetésekre jellemző, hogy általában egy jó állapotú ló mellett a többi sánta, vagy öreg ló volt.

A jó állapotú ló lehetett az eltemetett halott lova, a többit tiszteletből kapta, de ehhez igyekeztek kevésbé értékes lovakat áldozni. *(Az eddig feltárt legnagyobb Szkíta lóáldozatnál, az Ulszkij kurgánban 360 ló csontváz volt.)*

Hérodotosz szerint a Hüpanisz *(ma Bug)* folyónál **fehér vadlovak** legelnek.

A Lengyel Vetuláni megfigyelte ezek egyik jellegzetességét: A **Szkítát** földjén lévő **vadlovak egérszínűek** voltak, sötétebb színű fejjel, hátszíjjal, sörény és farokkal. Télen viszont sokkal világosabb lett a színük, alkalmazkodásként.

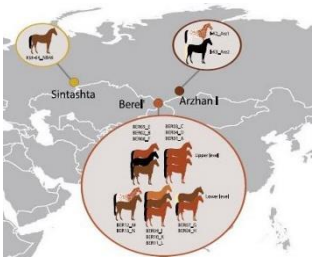

A **Pazirik** eltemetett lovai a fagyott földben mumifikálódtak, ezért színük megmaradt. Főleg sárga színűek voltak, az aranysárgából is a legsötétebb sárgáig, és nem voltak rajtuk fehér jegyek. *(Csillag, hóka, kesely.)* A vadlovakra sem jellemző ez. Nem szerették ezt, mert közismerten a patának ott rosszabb a tűrőképessége.

Az Arab közmondás úgy szól: „*Ha egy lónak egy lába kesely, vedd meg; ha kettő nézd meg; ha három üsd agyon." (Négyről már nem is beszéltek.)*

Sok eltemetett **Pazirik ló patáján** egyenetlen redők voltak, mely átélt **téli éhezésekről** tanúskodtak.

A **Szkíta** (*Tolstaja Moghilia, Chertomlyk, és a Cserkaszkuli /?/)* lóábrázolásokon egyértelműen látható, hogy a **harcosok** által használt **lovak** más alkatúak, mint a **Tarpán vadlovak**. Jóval hosszabb a lábuk, „*nyúlánkabbak*". *(Lásd Akhal Teke és Türk ló.)*

Külön érdekes számunkra az itt látható nyeregábrázolások. *(Lásd **I.e. 3. századi Thokar**, vagy **Jüecsin** kezdetleges **párna-nyereg** szerkezete, mely a **ló gerincével** párhuzamos szőrrel bélelt bőrpárnából állt, amelyet hevederek /a has alatt, de elől a szügynél és hátul a farnál is/ rögzítették a megfelelő helyzetben.)*

Ahogy a **Cserkaszkuli lónál** is látható, a **Chetomlyki nyeregnél** nincs hátsó rögzítés.

Mindkét ló esetében **oldalpálcás zablát** használtak, ahogy a **Vekerzúginál** is látható.

A legrégebbi **zablák** szarvasagancsból, vagy csontból készülhettek. Később, réz, bronz, majd vas alapúak voltak.

(Zablát a lovak kocsiba fogásakor is már használták. Ott jóval messzebbről kell irányítani a lovat. Lóhátról könnyebb feladat.)

A **kantár anyaga**, annak korhadó jellegénél fogva, nem állapítható meg mindig. Lehetett **bőrszíj** is.

Hérodotosz szerint a **kender** a **Szkíták** földjének egyik különleges növénye, így ez is használhatták.

A **lovak sörényét** nyírták, de nem teljes hosszában. A mar fölötti részét meghagyták, hogy abba kapaszkodva **lóra** ugorhassanak. A **lovak farok** szőrzetét is nyírták a farok tövétől 20-25 cm-ig.

[73] http://www.baranta.gportal.hu/gindex.php?pg=1569372&nid=3005298

A **Szkítáknál** említettük, hogy **I. e. 653-625** között a **Kimmerek** ellen az **Aszszírokkal** szövetségben harcolva uralták a **Médek** országát. Mikor visszavonulásra kényszerültek, magukkal vitték szövetségeseiket, így a **Szarmatákat** is, akiknek a **Volga mentén** biztosítottak területet.

Ez is magyarázza, hogy a **Cserkaszkuli területtől** nyugatra eső *(i.e. 4-i.sz. 4.)* **Szargatka kultúrát i.e. 4. sz-tól** délről, jelentős **Szarmata** és **Szaka** behatás észlelhető, majd **i.e. 3. sz-tól Ősszamojéd**, és **Hun** hatás is érte e területet.

A **Szarmaták** a területükön 300 évig, hűbéresként igyekeztek hasonulni a **Szkítákhoz**, kultúrájukat átvéve, de saját kultúrájukat is részben megőrizve.

I.e. 4. sz-ban aztán fellázadtak a hűbéruruk a **Királyi Szkíták** ellen önállóvá váltak, majd nyugati irányba szorították őket.

A **Szkíták** idővel a **Krímre** szorultak vissza, ahol **Görög** szövetséggel próbálkoztak ellenállni. **I.e. 3-2. sz-ban** a **Szarmaták** már Moldva és a mai **Ukrajna** területén voltak. **Pikkelyszerű páncéljuk** jellegzetes, *(lásd Traianus 107. évi győzelmét éltető oszlopán őket)* ugyanakkor igen hatásos védő felszerelés, mellyel **lovaikat** is védtek. E **könnyűpáncélos lovas harcmodorral** jelentős sikereket értek el.

I.e. 2. sz-ban a Közép-Ázsia felől felbukkanó **Alán szövetség népei** *(Ászik, Rhoxolánok, Aorszok)* legyőzték őket. A Szarmaták beolvadtak tözseikbe, azoban a környező népek továbbra is együttesen **Szarmatáknak** nevezték őket.

*(Ahogy korábban a lovasnépeket mind **Szkítáknak** neveztek a Görögök e területen. Két közeli Iráni kultúrájú népnél könnyen megvalósulhatott az összeolvadás, még, ha előtte háborúztak is egymással. Ahogy a Besenyők, Kunok is beolvadtak a Magyar népbe, pedig előtte egymással harcoltak.)*

A Szarmaták/Alánok együtt harcoltak az új fenyegető szomszéd a **Gótok** ellenében, és azok is már egységes **Szarmata** népként tekintettek rájuk.

[74]**2. századi Szarmata** lelet került elő az **Asztrahánhoz** *(Volgához)* közeli **Nikolskoye** mellett.

180 cm magas **lovasharcos** sírja, apró aranydíszekkel, melyek feltehetően egy feje alá tett párnából származhattak, arany és türkiz díszekkel ellátott kések, övcsat, tükör, és térdei között kis **türkizzel díszített arany lófej**. A lovának fején hasonló módon ezüst és bronz díszes **kantár** volt. *(Lásd alább.)*

Két másik sír egyikében bronztükörrel, bárányáldozattal nőt temettek el. A másikba egy fiatal férfit teljesen ép fogazattal, tojás alakúra **torzított fejjel**. *(Ami bizonyítja, hogy e szokás nem kizárólagosan **Hun** jellegű volt.)*

[75]A **Szt.Pétervári Hermitage** gyűjteményében van az **1. sz-i Khokhlach kurgánban,** *(Azovi tenger csúcsánál)* **Novocherkaszk** mellett fellelt hasonlóan szép kövekkel, arany szarvasokkal ékesített, **Szarmata** női fejdísz, és a másik, szintén a [76]**Khokhlach** kurgánban talált, ékkövekkel díszített **Griffek** alkotta arany fejék is.

3. században a **Gótok** legyőzték a **Szarmata/Alán** népet. Azok részben a **Gót Birodalom** fennhatóságát elfogadva, segéd **lovas hadinépeként** élték tovább életüket, kisebb részben, pedig egyes rész területen *(pl. Volgától keletre)* önállóan is, éltek tovább.

Őket az **Európai Hunok** győzték le később. Így a Hunok segédnépeiként velük végül a **Gótok** ellen harcoltak, és győztek ellenük.

[74] https://www.lovecpokladu.cz/home/zemedelec-nasel-sarmatsky-hrob-valecnika-z-2-stol-v-mohyle-z-doby-bronzove-7623
[75] https://ferrebeekeeper.wordpress.com/tag/kurgan/
[76] https://depts.washington.edu/silkroad/museums/shm/shmeeur.html

GÓTOK SZKÍTA NÉPEK FELETTI HATALMA I.E. 400-TÓL

[77]A **Germán** törzsek **Skandinávia** déli területéről elindulva, **i.e. 400** körül déli irányba kezdték meghódítani **Közép-** és **Kelet-Európa** egyes részeit. Az első **Rajnát** átlépő és a **Keltákkal** hadakozó törzs neve *„Germani"* volt, így aztán minden hasonló törzs e gyűjtő nevet kapta.

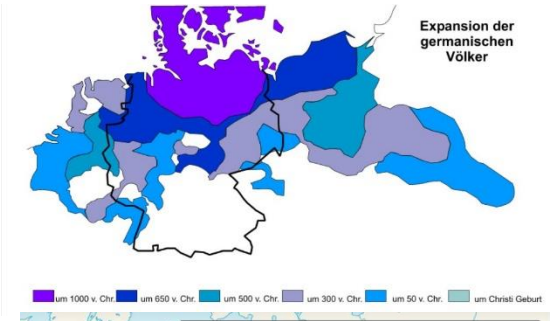

[78]A **Gótok** voltak az egyik legnépesebb keleti Germán csoport.

Kezdetben *(150-ig)* a **Visztula folyóig**, majd onnan **3. sz-ig** a Sztyeppe vidékén át egészen a **Fekete tengerig** tudtak terjeszkedni. *(Eközben a **Gepidák** a **Kárpát-medencébe** jutottak el.)*

A **Gótok** sikeresen beolvasztották *(legyőzték)* az ott élő Iráni eredetű **Szarmata** és **Alán szövetség** *(Ászik, Rhoxolánok, Aorszok)* népcsoportjait. Ahogy, idővel a Fekete-tenger északi részének Hellenizált népeit is.*(Köztük voltak, már korábban letelepült **Germán** rajok is.)*

A **325-ős Nizai Zsinaton** egy püspök a Gót egyház fejeként vett részt, mivel megindult a **Kereszténység** felvétele is részükről.

A Gót Birodalom uralma idővel a **Tiszától** a **Donig**, a **Balti-tengertől a Fekete-tengerig** terjedt.

A később hasonló utat bejárt **Varégokhoz** hasonlóan a folyókat kihasználva, vízi utakon való katonai terjeszkedésük mellett, a kereskedmükkel teremtették meg a hódításuk gazdasági alapjait.

300 körül ketté váltak, *(nyugati)* **Vizigót** és *(keleti)* **Osztrogót** államra. Ezt követően az **Ostrogótok** hatalmukat egészen a **Volgáig** terjesztették ki **Hermanarik gót** király uralma alatt.

374-ben fia, **Vitimer** elesett a harcokban, **Balambér Hun király** elleni csatában.

375-ben aztán a **Hunok** megdöntötték a Birodalmukat. Az akkor **110 éves Hermanarik** öngyilkos lett.

Később az **Vizigótokat** is megverték a **Hunok**. A **Germánok** harcias népnek számítottak, de a **lovas harcmodorhoz nem értettek**. *(**Attila** korában is még a gyalogos /lásd kép/ hadtesteik domináltak, és szövetségesként harcolva erősítették, de meg is lassították a közös haderejüket.)*

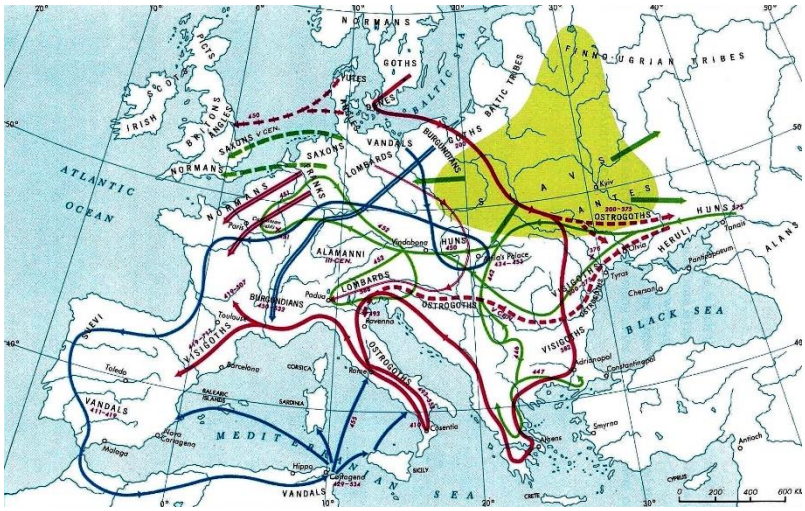

A **Gótok** egy része így kénytelenek volt behódolni, és innentől szövetségesként a **Hunokkal** együtt harcoltak, ahogy idővel a többi **Germán** törzs is.

Más részük a Római Birodalomba menekült, ahol óriási pusztítást vittek végbe. Egy ideig a Rómaiak a **Hunok** segítségével még sikeresen hárítani tudták e támadásokat. *(Germánokat lásd bordó vonalakkal a térképen.)*

453-ben, **Attila** halálát követően a **Germánok** újra erőre kaptak, nem csak a **Hun Birodalmat** döntötték meg, hanem a **Római Birodalmat** elözönlötték. *(Lásd később bővebben.)*

A Hun Birodalomban élő lovasnépektől részint megtanulták a **lovasharcmodort**, részint e népeket megnyerve szövetségesnek, velük együtt hódítottak. *(Lásd Vandál/Alán szövetség.)*

A keleti területeiket nem tudták visszaszerezni, ott a Hun Birodalom lovas népei újjászervezték magukat.

[77] https://hu.wikipedia.org/wiki/Germ%C3%A1nok
[78] https://hu.wikipedia.org/wiki/G%C3%B3tok

SZAKÁK A KÖZÉP-ÁZSIAI SZKÍTÁK

Szaka volt a **Közép-ázsiai Szkíták** összefoglaló neve.

*(Így nevezték ott a közelükben élő **lovasnépeket** gyűjtőnévvel a **Perzsák**. Amikor Európába vándoroltak, ott már a **Szkítáknak** nevezeték őket a Görögöktől átvett névvel mások is. E gyűjtőnéven túl minden népnek saját megnevezése is volt.)*

E területen az idők során, a folyamatosan változó hatalmi tényező mellett, igen sok **Szaka** *(Közép-Ázsiai Szkíta)* **lovasnép** élt. *(A **Jüecsin/Thokárok**, és más **Szaka** nép is feltehetően szerepet játszott **Őseinek lovas nomád** életformájának a kialakításában.)*

Innen származtak *(vándoroltak el)* a **Királyi Szkítákon** kívül, az **Alánok**, **Avarok**, **Türkök** is.

E területen át érkeztek keletről a **Hunok** *(**Hsziungnuk**)* is, meghódítani az Európát.

Őseink egyes törzsei is a **Perzsákhoz** közeli területről származtak, több itt élő nép vegyült az idők során. Érdemes ezért több **lovasnépet** is megemlíteni.

I.e. 5. századi arany lovas dísz igen érdekes. Két lovasharcost ábrázol lovaikkal, ahol az egyik magas fejdíszes hölgye *(lásd később Pazirik fejdísz)* ölébe fekteti a fejét. *(Lásd középkori szent László legenda.)* Nemrég szállhattak le a lovukról, mert azok jól átható módon, kezdetleges, kengyel nélküli nyereggel fel vannak még szerelve. Az Ermitázsban lévő mű pontos fellelési helyszíne ismeretlen, van aki az i.e. 4.-i.sz. 4. sz-ig terjedő Szargatka kultúrához köti. *(Lásd bekarikázva a térképen.)*

[79]A **Szargatka kultúra** *(a Cserkaszkuli kultúra mellett)* az Irtis folyó és az Ural közötti területen az **Ugorok** egyik feltételezett őshazája volt, melyet a **Hunok i.sz. 2-4. sz.** körül elfoglaltak. **Őseink** ekkor, így kerülhettek először velük kapcsolatba.

KANGAROK I.E. 130-TÓL, PALÓCOK?

[80]**Kangarok** az Ásziktól északabbra, a Szir-darja középső szakaszának alföldjét, és a Talasz és Csu lapályt birtokló lovasnép volt.

A **Hsziungnu** támadása miatt ***(i.e. 166-129)*** **Jüecsinek** *(Yuezhi, Tokhárok, Kusánok)* kényszerű ide vándorlása hirtelen változásokat okozott e területen. *(Lásd a Tokharok és a Hsziungok történelmét.)*

I.e. 130 év táján a **Kangarok** *(feltehetően a Jüecsikkel szövetségben)* terjeszkedve, a területükhöz csatolhatták Szongia egy részét, valamint az **Ászik** és az **Isszédok** birtokait is, és Közép-Ázsia egyik legerősebb államát hozták létre. Uralták a Selyemút egy részét is.

I.sz. 4. században a **Heftaliták** *(Fehér Hunok)* vetettek véget hatalmuknak.

Később az **Úzok**, illetve az **Újgurok** közé tartozó **Besenyők**, **Kunok**, **Palócok** között tűntek fel, akik részt vettek a **Szeldzsuk Birodalom** megszervezésében is. A **Mongolok** hódítása következtében a Karakalpagok, Kazahok, Üzbégek, Nogaji Tatárok közé vegyültek a Kangarok.

Később e népekkel együtt a Kárpát-medencébe települtek le a Kangarok, mint Kun, Besenyő, Palóc, vagy Csángó csoport.

Vannak, akik a **Bosnyák** népet tőlük származtatják.

ISSZÉDOK I.E. 8. SZ.-I.SZ. 3. SZ.

[81]**I.e. 8. sz-ban** az **Isszédok** az **Altáj hegy** környékén éltek, és az **i.e. 7. sz-ban** mentek az **Ural keleti részéhez**. *(Az **Ugor törzsekhez** közel!)*

I.e. 6. században az **Isszédok** még az **Urál keleti oldalán** laktak. ***(Hérodotosz** beszámolója szerint, rajtuk túl már csak az Arimasztoknak címzett egyszemű ek, melyeket túl pedig az aranyat őrző **Griffek** laktak. /Nagyon sok Griffes díszítésű aranytárgy maradt fenn a Szkítáktól./*

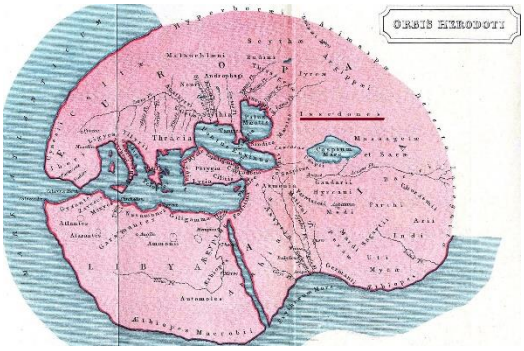

*Az egyszemű ek elüldözték az **Isszédokat**, azok meg a **Királyi Szkítákat**, azok meg a déli tengernél tanyázó **Kimmereket**.)*

*(Tehát ez idő tájt is volt egy nagy népvándorlás, melynek végül a nagy vesztesei, mint már tudjuk a **Kimmerek** lettek.)*

I.e. 130 évben az **Isszédok** *(az Ászikkal együtt)* a korábban említett **Kangarok** igája alá jutottak, és csak **i.sz. 3. században** a **Hunokkal** szövetségben sikerül javítani helyzetükön, betagozódva a birodalmukba.

[79] https://julianusbaratai.blog.hu/2016/09/12/a_szargatkai_kultura_es_a_hunok
[80] https://hu.wikipedia.org/wiki/Kangarok
[81] https://hu.wikipedia.org/wiki/Issz%C3%A9dok

ÁSZIK I.E 6. SZ-TÓL (MASSZAGÉTÁK, ALÁNOK, AORSZOK, ROXOLÁNOK, JAZYGOK) JÁSZOK

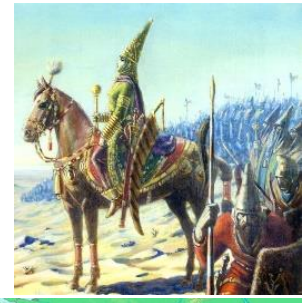

A Szakák közé tartozó **Ászi** *(Görög nevén **Masszaget**)* szövetségnek, 3 törzse volt, *(Ászik, Aorszok, Roxolánok)* és a Perzsiához közeli *(Szír- és az Amur-darja folyóknál)* területen éltek. *(Lásd térkép.)*

*(Hol korábban a BMAC, **Bactria-Margiana** civilizáció élt i.e. 2400-1600.)*

I.e. 6-5. században Óperzsa sziklafeliratokon írnak az **Ászikról** először.

II. Nagy Kuros *(lásd b.o. lovas kép, uralkodása i.e. 559-530,)* lerohanta **i.e. 530-ban** e területet. Azonban **Tomyris Ászi fejedelem asszony** végül legyőzte a Perzsa királyt. *(Öregbítve az **Amazonok** hírnevét. Lásd j.o. kép.)*

Később azonban az **Ászik** betagozódtak lovas haderejükkel a **Perzsa birodalomba**, segítve **Egyiptomi** és **Európai** hadjárataikat.

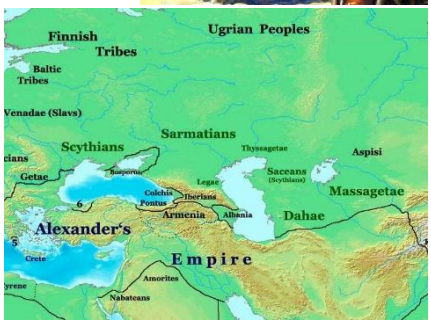

I.e. 334-331-ig az **Avarokkal**, az e területet is meghódító **Nagy Sándor** ellen harcoltak.

Európai történetüket a **Jüecsik** *(a későbbi **Kusánok, i.e. 166-129**)* támadása indukálta.

I.e. 130 év tájától kerültek ők is a **Kangarok** uralma alá.

Alánoknak hívták magukat, az alávetettségből kitörő **Ászi** törzsek szövetségét ***(Ászik, Roxolánok, Aorszok)***, akik a Kangarok uralma alól kitörve a **Kaukázustól** északra telepedtek le. Vezéreik és a tehetősebb törzsfők felvértezett **nehézlovasok** voltak, a közrendű könnyű lovasoknak bőr vértjeik és bőrvértre erősített fém-, vagy szarúpikkelyekből készült páncéljaik voltak. Így megtarthatták a lovon való mozgékonyságukat. Buzogánnyal, dákossal, íjjal, pajzzsal, pányvával, szekercével fegyverezték fel magukat.

Később az **Alánok** a **Kárpát-medencéig** terjedően legyőzték és beolvasztották a **Szarmatákat**. *(Ahogy az Azovi-tengerhez vándorolt, korábban az Ural hegységnél az **Ugorokkal** kapcsolatban álló **Isszédokat** is.)* Mivel hasonló **Iráni kultúrközhöz** tartoztak ők is, ezért a környező népek nem sok változást észleltek, és emiatt együttesen továbbra is, a már megszokott néven, **Szarmatáknak** hívták őket is.

I.e. 2. sz. végére legyőzték a **Szkítákat**, és az **Ászi *(Jazyg)* törzsek** az Al-Dunáig nyomultak.

I.sz. 3. századra az eredeti helyükön **Közép-Ázsiában** maradt maradt **Ászik** is visszanyerték önállóságukat. *(Ekkor a Kárpát-medencétől Közép-Ázsiáig terjedt a birodalmuk.)*

3. században az **Alán** *(Ászi, Roxolán, Aorsz)* népcsoport vereséget szenvedett a **Gótoktól** Európában.

Egy ideig az **Ural környéki** és a **Közép-Ázsiai** törzseiket még függetlenek maradhattak.

I. sz. 350 év táján azonban az **Ászik** Ázsiai területeit *(Alán/Szarmata, Ászi népeket)* a **Hunok** szállták meg, és beolvadtak a Hunok kötelékeikbe, így velük együtt harcoltak tovább.

375-ben aztán a **Hunok** átkeltek a Volgán, megverték a **Gótokat**, átvették a Kelet-Európai sztyeppék feletti hatalmat. Így birodalmukba illesztették a maradék **Alán/Szarmata** népeket is.

A Hunokkal szövetséges népekhez *(Kutrigurok, Utrigurok, Szabarok, Kazárok, Eszkilek, Kunok)*, más népcsoportok, így a későbbi **Honfoglaló őseink** törzsei is betagozódtak. A **Hunor és Magor mondát** sokan az **Alánokhoz** kötik. Igen sok **Perzsa** szó az **Alánok** által került nyelvünkbe.

A **Hunok** a **Gótok** féken tartására és utánpótlásként alkalmazták őket. Az **Alánok** egy része a Hunok uralma idején csatlakozott a Germán **Vandálokhoz** is, és velük együtt **Nyugat-Európán** is átverekedték magukat. *(Páncélos hadai a középkori lovagkultúra kialakulásában jelentős szerepet játszhatott.)* Végül **Észak-Afrikába** is eljutottak. Onnan a **Vandálok** hajókkal elindulva *„vandál módon"* pusztították **Rómát**.

Kárpát-medencében az **Alföldre** beköltöztek a **Jazygok**, majd a **Roxolánok**. **173-174 telén** a **Duna** jegén csatáztak a **Rómiakkal,** végül békekötés részeként **8000 Alán/Szarmata lovas** a Rómaiakkal harcolt, még **Brittániában** is. *(Lásd **Artúr legendája**.)*

248-250 között az **Alánok** megszálták **Daciát**, **254-ben Pannóniát** is megtámadták. **270-ben**, később a **Kvádokkal** és *(ekkor a Kő rösöknél is élő)* **Vandálokkal** szövetségben újra támadtak.

3-4. sz-ban a **Rómaiak** engedélyezték is nagyobb **Ászi** tömeg letelepedését. *(18 központban Gallia és Itália között. Itt **Szarmata** elnevezésű helyneveket hagytak maguk után.)* A Római légiókban is harcolt, az akkor már *„Szarmataként"* nevezett Ászi nehézlovasság.

A **Hun Birodalom** bukását követően, mintegy **100 évig** a **Gót-Germánok** hűbéreseiként folytatták életüket, majd az **Avarok** köznépévé váltak.

830-ban, jóval később, az egyik Ászi *(közelebbről Aorsz)* kötelék *(magukat Kabaroknak nevezve)* elpártolt a Kazároktól, és az ellenük szintén lázadó Szabarok szakadár csapatával együtt végül a Honfoglaló őseink törzsszövetségéhez csatlakoztak.

Egy részük, a **Mongolok** támadásakor a **Kunokkal** tartva, végül szintén a **Kárpát-medencébe** kötött ki, ők a mai **Jászok**.

A korábban Közép-Ázsiából elvándorolt **Ászik**, az **Alánok** egy része mindvégig a **Kaukázustól északra** élve megőrizte népe függetlenségét egészen **1222-ig** a **Mongol hódításig**. Ők a mai **Oszétek**.

KAZÁROK 555-1106

A **Kazárok** is, az Alánokhoz hasonlóan, a Közép-Ázsiából a **Kaukázustól északra** eső területre való elvándorlást választották.

555-ben egy **Zakariás** rétorhoz csatolt **Szír** forrás említi más népekkel *(Onogurok, Ogurok, Szabírok, Bolgárok, Avarok, Heftaliták)* együtt a **Kazárokat** is. *(Lásd Kazár lovas lófelszerelés és ló ábrázolást.)*

*(Tehát a közép-Ázsiai **Avarok** is, **3** évvel a **Türköktől** elszenvedett vereség után e területen voltak. Azonban a Türk Birodalom később ide is kiterjesztette a hatalmát.)*

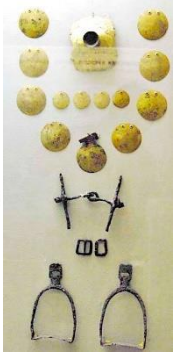

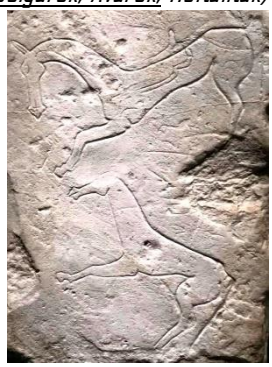

620-ban Hérakleiosz Bizánci császárral szövetségben **40 ezer Kazár** lovas harcolt a **Perzsa Szaszanidák** ellen.

630-ban már függetlenítették magukat a **Türk Birodalomtól**, és uralkodójuk felvette a Kagán címet.

665-tól, Kuvrat Onogur uralkodó halálát követően, az **5 fia** közti polgárháborút kihasználva, a **Kazárok** *(A későbbi Honfoglaló őseink segítségét is igénybe véve)* felszámolták **Kuvrat** államát, **670-re** létrehozva a **Kazár Birodalmat**.

8. század elején beavatkoztak már a **Bizánci Birodalom** belharcaiba is.

A **Szászánida Perzsa** hatalomnak az **Arabok** támadásai miatti összeomlását követően, a **Kazár birodalom** a **Bizánci** és az **Arab haderők** harcának kereszttüzébe került.

737-ben a **Kazar Birodalom** vereséget szenvedett **Omajjad II. Marwán Arab Kalifától**, ekkor hatalmuk jelentősen lecsökkent, és csak **798-ban** sikerült nehezen lezárniuk a háborút az **Arabokkal**. Így végül, ugyanakkor megvédték a **Kaukázustól északra** lévő területeket az **Arabok további hódításától**. Hatalmuk viszont jelentősen lecsökkent.

Közismert, hogy a **8. század végén** a **Bizánci Birodalom** felől terjeszkedő **Kereszténység** és a délről terjeszkedő **Muszlim** Abbaszida Kalifátus között elhelyezkedő **Kazár Birodalom** uralkodója **Obajda Chanuka kagán** (**Álmos** és **Levedi** kortársa) a Sámánista hite helyett előbb felvette a **Kereszténységet**, majd a fokozódó Bizánci befolyásnak és az iszlám hódításnak is ellenállva a **Zsidó** vallást, mivel az **Őszövetséget** minkét vallás elismerte. E három vallásból adódóan ezért vallási feszültségek is felléptek.

830-ban tört ki a **vallásháború**, amikor **Obadja** központosító törekvései ellen lázadás tört ki, melyet levertek.

A lázadást túlélő Kabarok és Szabarok Őseink törzseihez csatlakoztak, mely által ők jelentősen megerősödtek.

838-ban, ezért építették védekezésül a Kazárok **Sarkel** erődítményét. *(Lásd légifelvételt.)*

*(A mellékelt **Magyar nép** vándorlását ábrázoló térkép szépen jelöli a **Kabarokat**, **Kangarokat**, sőt a **Szavard magyarokat** és a **Jászokat** is. Ahogy még a **893-as Úzok** elleni **Arab** támadást is, és az ezt követő **Besenyő inváziót** is.)*

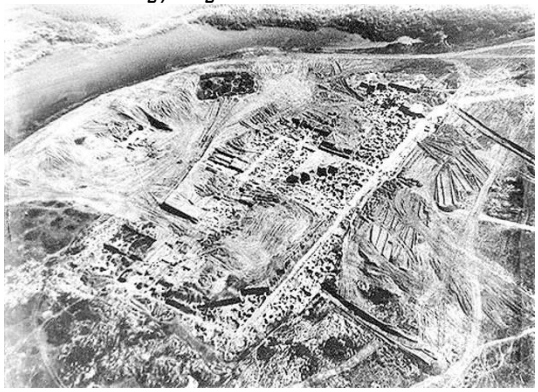

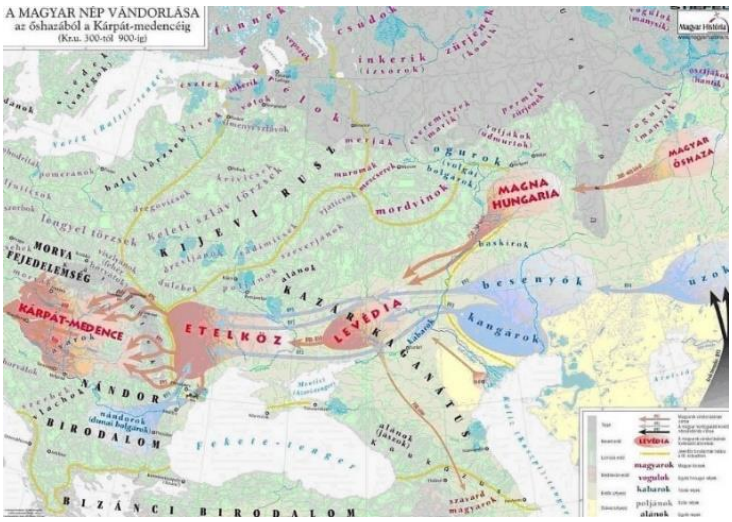

10. sz-ban a **Volgai Bolgárok** is függetlenedtek.

Kijevi Rusz látva a **Kazárok** meggyengülését fokozatosan támadásba lendült ellenük.

965-ben esett el **Sarkel**, **968-ban** megdöntötték a birodalmukat a fővárosuk **Atil** elfoglalásával.

A **Kazár** nép maradványait még egy évszázadik említik. **1106-ban** a **Kunok** támadása semmisítette meg véglegesen őket.

SZABIROK & KABAROK 463-830

A **Szabirok** *(Szabarok)* népe feltehetően a **Közép-Ázsiában** alakult ki az **5. sz-ban Hun/Szkíta** népekből.

463-ban tudósít Priszkosz először a **Szabirokról**. *(Nevük Türk eredettel vándorlót, kóborlót jelent.)* Aki szerint az **Avarok** elűzték *(457-ben)* a **Szabirokat** az eredeti lakóhelyükről, és azok kimozdították helyükről a **Szaragurokat**, **Ogurokat, Onogurokat**.

A Szabiroknak részük volt korábban a **Kazár Birodalom** megszervezésében is.

[82]A **Bíborban született Konstantinnál** járt „*Magyar"* küldöttség elmondása szerint a **Kabarok** is fellázadtak a **Kazár Birodalom** ellen. Egy részüket lemészárolták, másik részük csatlakozott hozzájuk. Vélhetően **Kabar** törzsnév az **Örs**. *(Közöttük Muszlim hitre tértek is voltak, őket nevezték **Kálizoknak**. A Berény, Berencs nevek Kabarnak tekinthetők.)*

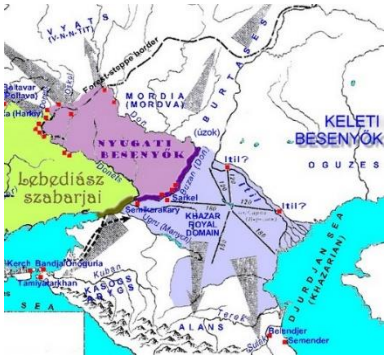

830-as vallásháború nagy vesztesei ők voltak.

[83]A **Kabarok** és a **Szabirok** a Dnyeper alsó folyásához vándoroltak, és **Madzsar** nevet öltötték magukra. *(Ahogy **Dunnoi, Dungroi, Tourkoi** néven is emlegették őket.)*

Tehát **66 évvel** a **896-os Honfoglalás** előtt, *(vagyis jóval korábban),* csatlakoztak **Őseinkhez** a **Szabirok** *(Szabarok, Szavirok)* és a **Kabarok** *(Kavarok)* is.

A háborús időszak és vele a Kazárok meggyengülése, felértékelte a későbbi Honfoglaló őseink ázsióját, ezért jelentősen önállósodhattak. Csak így fogadhatták be a Kabarok *(Kavarok)* egy részének hozzájuk csatlakozhatott törzseit, ahogy a Szabirokat is.

Igen valószínű, hogy ezt is gyűjtő névként használhatták, és igen sok **Alán** is tartozott közéjük.

Három törzsük „Magyar" vezért kapott, és a harcok idején ők alkották az élővédet. *(Ez így volt természetes a csatlakozott hadinépeknél.)*

[84]**881-ben** Hinkmar reimsi érsek Szent Bertin-korostor évkönyvébe jegyezte be, hogy a korábban ismeretlen **Ungrik** is Német Lajos Királyságát pusztították. A **Őseink** a **Kabarokkal** együtt, **Szvatopluk Morvai fejedelem** szövetségeseiként, a mai Bécs alatt harcoltak a **keleti Frankok** ellen. *(Lásd bővebben a Honfoglalásnál.)*

892 nyarán már **Arnulf keleti Frank királyt** segítették **Szvatopluk** ellenében.

894-ben a Morvákkal együtt **Pannóniát** feldúló sereg **Kabarokból** és **Székelyekből** állt.

*(Feltehetően **896-os Honfoglaló** törzsekhez csatlakozó **Kabaroknak** tulajdonítható az Alsószentmihályfalvai **Kazar rovásírás**. Lásd mellékelve.)*

AVAROK KÖZÉP-ÁZSIÁBAN I.E. 7. SZ.-I.SZ. 565

[85]A **Várkony** *(Avarhun)* kifejezést a Közép-Ázsiai **Avarokra** használták, akik a **Szakák** közé tartoztak.

Az **Avaroknak** a **Kopet-dag** *(Perzsa határvidék)* lehetett a Közép-Ázsiai szállásterületük. *(Lásd Akhal tekini ló.)*

I.e. 7. században írtak első ízben róluk is az **Asszírok**, mint a **Perzsa Birodalommal** kapcsolatba lévő népről.

224-ben az **Avarok** a **Parthus Birodalom** *(i.e. 3.sz. - i.sz. 3.sz.)* bukása után a **Perzsák** hűbéresei lettek. *(A **Párthusok** a **Perzsákkal** szomszédos, igen híres és erős **lovas haderővel** rendelkező **Szaka** népesség volt. Lásd később.)*

4. sz. közepén az **Avarok Baktriában** *(azt elfoglalva)* a **Kusánok** *(Jüecsinek, Tokharok)* korábbi birtokán tűnnek fel. Harcban álltak ekkor *(is)* a **Perzsákkal**.

367-368 években legyőzték **II. Sápur** ellenük küldött seregét, és az **Avarok 370-380** között birodalmat alapítottak. Hozzájuk tartozott ekkor már **Baktria** *(a mai Afganisztán északi része)* és **Szogdia** *(Afganisztántól északra eső terület)* egy része is. A harcok azonban tovább folytatódtak.

390-396 között, már kiterjesztették hatalmukat az **Indiai félsziget észak-nyugati részére** is *(Gandhára, Kasmírra, Oddijára, és a mai Pesavar környékére)* a **Kusánok Indiai** területeire is, és a Kusánok helyébe léptek.

*(Feltehetően velük össze is olvadtak velük, mert sokan a Kusán uralom végét akkorra teszik, amikor a **Heftaliták** megverik az **Ázsiai Avarokat** Indiában.)*

Ekkor a **Perzsákon** kívül, **Szogdiában** a **Hunokkal** is harcolniuk kellett, egy ideig sikerült is távol tartaniuk **őket**.

[82] https://hu.wikipedia.org/wiki/Kavarok
[83] https://hu.wikipedia.org/wiki/Szabirok
[84] https://hu.wikipedia.org/wiki/Honfoglal%C3%A1s
[85] https://hu.wikipedia.org/wiki/V%C3%A1rkonyok

420-ban a **Kabulisztánt** megszálló **Vörös Hunokat** az **Avaroknak** még sikerült megverni a régi ellenfeleikkel a **Perzsákkal** szövetkezve, de a **456-tól** meg már a **Heftalitákkal** *(Fehér Hunokkal)* kellett harcolniuk.

457-ben a Heftaliták *(Fehér Hunok)* megverték végül az Avarokat, megszállták **Baktriát**. Ekkor az **Avarok** betagolódtak a **Heftalita Biroldalomba.**

Ugyanekkor űzték el a **Szabarokat** Khoraszánból *(Perzsiától északra eső terület),* akik a **Kelet-Kaukázusi** vidékre költöztek. *(Lásd a Szabarokat a Kazár és a 896-os Honfoglalók történelménél.)*

[86]Az **Avarok** tehát a *(Heftalita)* **Hun Birodalom** kötelékébe tartoztak **i.sz. 457-től**, ezért a történetírók őket is **Hunoknak**, **Türk** népeknek tartották. *(Bizánciak Avar Hunokként említették.)*
Nem véletlenül. Sokáig éltek együtt *(vagy éppen lázadóként harcoltak)* a **Heftalitákkal** *(a Fehér Hunokkal)*.

*(Egy érdekes és fontos hír **Attila** korából, hogy fiát **Ernákot** azzal bízta meg, hozzon létre egyezséget a **Fekete-tenger** északi részét lévő **Hunokkal**, az **Akatzirokkal**. Ez is azt mutatja, hogy a **Hunoknak** több, önálló része és szállásterülete volt ekkor is. Amikor **Attila** népe nyugatra tört, maradtak keleten is **Hun törzsek**, akik élték a maguk életét, küzdöttek fennmaradásukét, vagy éppen a hatalomért. A **Fehér Hunok** pedig pontosan **Attila** halálát, birodalmának bukását követően váltak jelentős hatalmi tényezővé. Feltehetően Attila fiainak megvert és elmenekült hadi népei erősíthették őket.)*

552-ben bukkantak fel **Európában** az **Avarok**. Az *„álavar"* vita régóta folyik a származásukról.

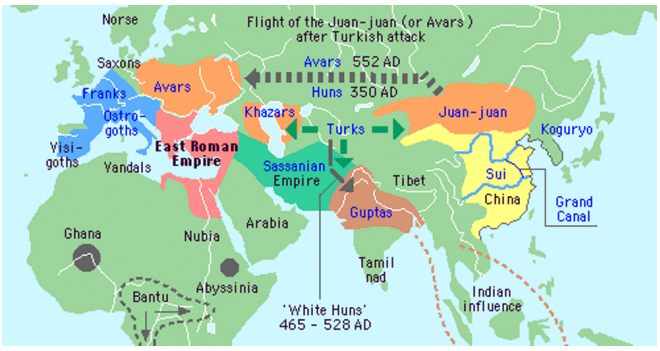

551-ben mértek vereséget a **Türkök** a **Zsuanzsuanokra**. *(Juan-Juan, vagy **Ázsiai Avarokra**, lásd később részletes történetüket.)* Akiknek menekülniük kellett. Ezért a legvalószínűbb, hogy a nyugati irányba menekülő **Ázsiai Avarok** voltak jelentős mértékben az **Európában** megjelenő **Avarok** előőrsei. *(Ahogy a térkép is ábrázolja.)*

565-ben azonban a **Türkök** a **Fehér Hunokat** *(Heftalitákat)* is megverték, és a Türkök *(az uralmuk alá vetett népekkel együtt)* megalakították a **Türk birodalmat.**
*(A Türkök által megvert, elnyomott sok Közép-Ázsiai nép közül, többen fellázadtak és létrehozták „**Avar" szövetséget**. A kor szokásának megfelelően az Avarok csak a vezető réteget képviselték e törzsszövetségben, a lázadásban résztvevő más, e területet szintén elhagyó népek/törzsek mellett. Ők is nyilvánvalóan erősítették az egyre nagyobb területet elfoglaló Európai **Avar Birodalmat**.)*
A **Zsuanzsuanok** és a **Heftaliták** birodalmai szomszédosak voltak a **Türk** támadás előtt. Semmi akadálya nem volt annak, hogy a **Türkök** elöl menekülő **Zsuanzsuanokhoz** *(a Heftaliták uralma alatt álló, de már azok ellen többször is lázadó)* Közép-Ázsiai **Avarok** is csatlakozzanak. Az **Avar** név pedig igen híres volt régóta, és ezt jól fel lehetett akkor használni.
*(Egy jó nép név, vagy ős említése igen előnyös tud lenni. Lásd hány nép vallotta korábban magát **Hsziungnunak**, vagy később **Hunnak**. Ahogy később **Honfoglaló őseink**, de az Onogurok, vagy a Törökök is Attila és a Hunok leszármazottainak vallották magukat.)*

558-ban az **Avarok** már a **Bizánciakhoz** is követeket küldtek.
560-ban az Avarok hódoltatták a Fekete-tengertől északra élő, útjukba eső nyugati **6 Kutrigur Bolgár törzset**, valamint a **Szlávokat** is.

567-ben az **Avarok** a **Langobárdokkal** szövetségben megverték a **Gepidákat**, elfoglalva területüket.
568-ban a rákövetkező évben pedig megverték a **Langobárdokat** is, így az egész **Kárpát-medencét** is birtokba vehették.
*(Nem lehetett véletlen e terjeszkedés időpont sem, az **565-ben** alakult „Avar szövetség" erősíthette a hadaikat.)*

[86] tps://hu.wikipedia.org/wiki/Heftaliták

PÁRTUSOK I.E. 238-I.SZ 224

[87]**Pártusok** *(i.e. 238-i.sz. 224-ig)* **Szaka** ***(Szkíta)*** hagyományokon alapuló népcsoport volt.
(Lásd Pártus lovas ábrázolás, mely tökéletesen beleillik a lovasvadász gyűjteménybe.)
Akik a hódolásukat követően átvették **Nagy Sándor Görög** kultúráját is, ahogy korábban az **Akhaimenida Perzsa** kultúrát is, *(így a **Zoroasztrizmus** vallást is)* ötvözve saját kultúrájukkal.

[88]**I.e. 9. században** a Közép-Ázsia **Szaka** *(„Turáni", Szkíta)* népcsoportok kezdték el a **pólót**, így nem csoda, hogy **Perzsiai** uralkodásuk idején *(i.e. 247- i.sz. 224)* a **Pártusok** Perzsiában is űzték a **póló sportot**.
A Pártusok törzsterülete a Kaszpi-tengertől keletre eső terület volt.

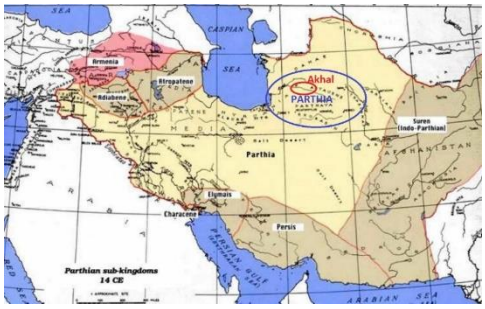

AKHAL TEKINI & NISEAN LÓ

[89]Az **Akhal tekini** kiemelkedő jelentőségű **lófajta**, az egykori **Közép-Ázsiai** Türk lóvak leszármazottja. *(Lásd más hasonló Türk lófajtákat is.)*
A hajdani **lovashadak** lóállományára is jelentős hatással lehettek, ahogy fordítva a lovashadak állományából is javíthatták állományukat.

I.e. 1. században a **Kínai** krónikák tesznek róluk elsőként említést, mint csodálatos *„vért verejtékező mennyei ló"*.
E mítosznak a magyarázata az lehet, hogy a vékony bőrük, és a takaró használat miatt, *(melyet csak versenyek alkalmával vettek le)* a testszőrük is vékony, ezért az erek átlátszanak. Az erek sérülésekor pedig a vér összekeveredik az izzadságukkal.
(A takarót azért használták, és használják ma is a póló játékosok is, mert a ló eredetileg a hidegégövhöz alkalmazkodott állat, ezért a meleget nehezebben viseli el. Kivéve, ha ahhoz hozzá szoktatják a takaróval. Így amikor leveszik róla a takarót, melegben is nagyobb teljesítményre képes.)
A **Kínaiak** sorozatos, sikertelen hadjáratokat indítottak e *„mennyei"* lovak megszerzéséért.

A **Kopet-dag hegység** és **Karakurum sivatag** között elterülő **Akhal-oázis** környéki, **Teke Türkmén** törzsről lett elnevezve, az általuk kitenyésztett lófajta.
3000 éves történelme van, tehát a **lovaspóló** kezdeteitől.

1935-ben az **Ashabad-Moszkva** közötti **4300 kilométeres** távlovaglás tette később világhírűvé. A **30 Türkmén lovassal** indult versenyen **84 nap** alatt tették meg e távot. **3 napon át** víz nélkül tettek meg egy sivatagi szakaszon 235 mérföldet, vagyis **378 kilométert**. *(1 mérföld 1609m.)* E hihetetlen teljesítmény, egyben valószínűsíti, azt a teóriát, hogy az **Arab lovak** ősei is e fajta volt. *(Ahogy említettük **Nagy Sándor** lova, **Bukephalosz** is feltehetően ilyen származású volt.)*

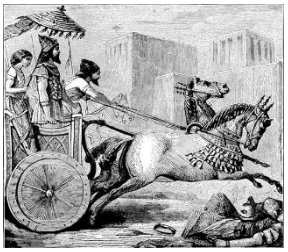

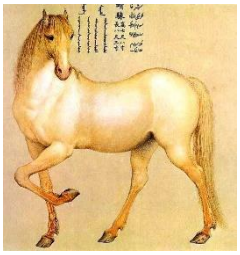

Sokan azonosnak tarják *(vagy közeli vérvonalnak)* az **Akhal teke** lovat a híres **Nisean** lóval is, melyről csodákat meséltek, és melyet **i.e. 430-ban Herodotos** is említett. Ezek nagyon keresett lovak voltak az ókorban. A Zoroaszteriánus **Ahura Mazda** szekerét is négy **Nisean ló** húzta, ahogy a sah szekerét is.

YOMUD, GOKLAN, NOKHORLI, MAI TRÜK LÓFAJTÁK

Az **Akhal teke** lófajtához hasonló a mai ***„Türk"*** lófajta, a **Yomud**, **Goklan**, és a **Nokhorli** is. *(Jól látható módon az **Iráni Türkmén** ló is. Lásd sorba őket.)*

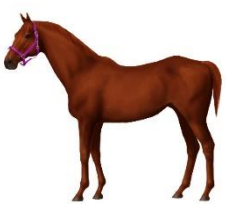

A **DNS** vizsgálatok közös őst mutatnak. Nyilvánvalóan kereszteződés is történt a különböző törzsek által tenyésztett lovak között.

1881-től Türkmenisztán az **Orosz Birodalom** része lett, és egy ideig a harcokhoz használták is az **Akhal teke** lovakat. Később azonban elkezdték húsukért levágni őket, miközben a **Türkmének** nem hajlandóak **lóhúst** enni. Végül már csak **1250 ló** maradt meg. Ezért később több beltenyésztésből adódó probléma is felmerült.

A mai Türkmén kormány ugyanakkor nemzeti büszkeségként kezeli őket és segíti a tenyésztésüket.

[87] https://hu.wikipedia.org/wiki/P%C3%A1rtus_Birodalom
[88] Horace A. Laffaye The Evolution of Polo
[89] https://hu.wikipedia.org/wiki/Akhal_tekini

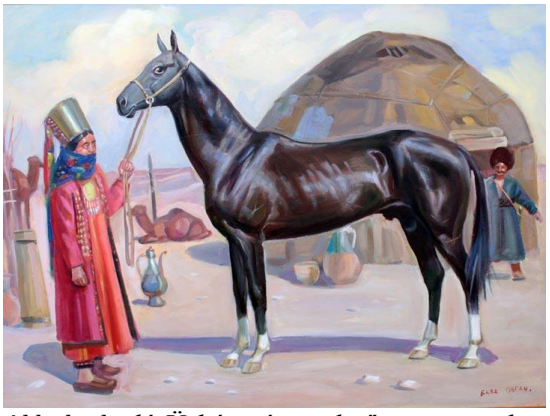

Akhal teke ló Üzbég népviseletű asszonnyal;

Cári katonatiszttel

Akhal teke;

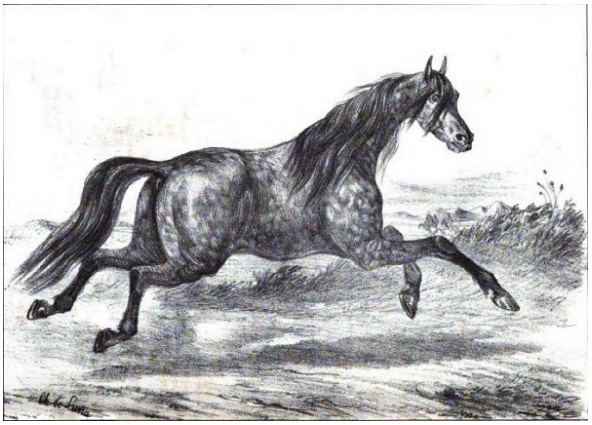

Hozzá nagyon hasonló „Türk ló”

Csodaszép Akhal teke lovak

Akhal teke ló és népviseletben női lovasa;

Kurultaj gyűlésen páncélos lovas Akhal teke lóval

KÖZÉP-ÁZSIA A LOVAGLÁS ÉS A PÓLÓ ŐSHAZÁJA I.E. 900-TÓL

A **Közép-Ázsia lovas népei** kezdték el játszani a **buzkashit** *(szó szerint „kecske húzás”, más nyelveken: kokpar, kupkari, kökbörü, gökbörü, ulak tartysh)*, majd a **pólót** is kb. **i.e. 900-tól**.

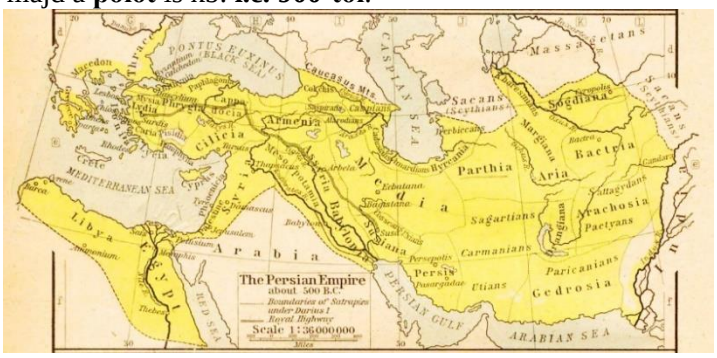

[90]**I.e. 8. sz-ban** vették át a **Perzsák** e sportot, mely ország a **póló** központja lett majd két évezreden át. Miközben a **Bizánci**, **Arab**, **Egyiptomi**, **Indiai**, **Mongol**, **Kínai**, **Japán** uralkodók is átvették, és előszeretettel űzték e sportot.

[91]Hatalmas segítség **Nagy Ferdowsi** *(940-1020)* a leghíresebb **Perzsa** epikus költő ***„Shâhnâmeh”*** műve, mely igen fontos információkat tartalmaz számunkra a **Perzsa** és a **Közép-Ázsiai lovas népek kultúrájáról** is. Művében a **mitikus Perzsa** korszakról ír, és dicséri **Siyâwash pólótudását**. Beszámol **Siyâwash Perzsa** póló csapata és **Afrajsiyaf**, a **Turáni** uralkodó csapata között zajlott **Perzsa-Turáni** mérkőzésről, mely az első nemzetközi póló verseny volt.

A könyv felsorolja azokat a híres Perzsa uralkodókat, akik **pólóztak**. Az adott időszak **lótenyésztő népeinek kultúrájáról** is igen sokat megtudhatunk.

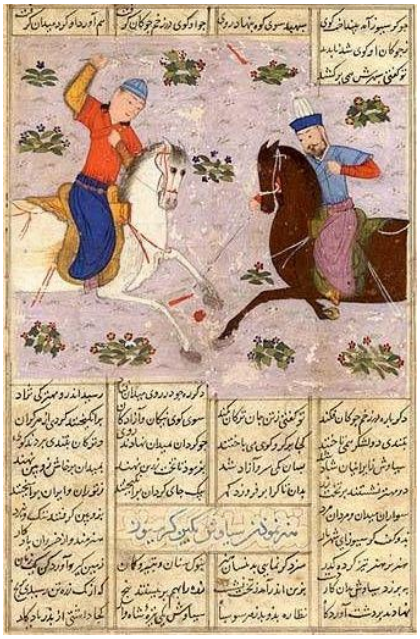

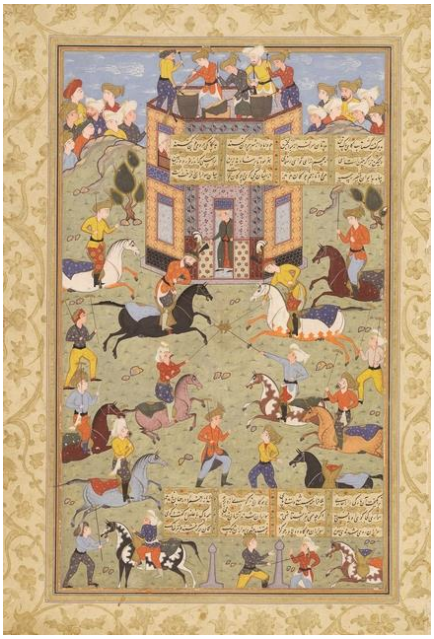

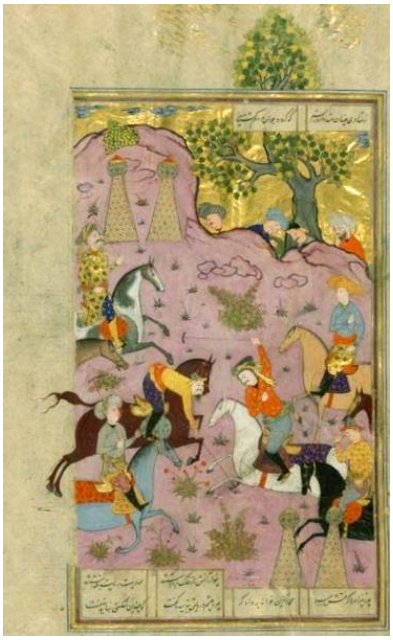

Siyâwash és Afrajsiyaf (~i.e.650); Gushtâsp pólója (~i.e.600); Ardasír nézi fia Sápour játékát(~i.sz. 250)

A **Perzsa történelemre** jellemző, hogy az *(a Kínaihoz hasonlóan)* **Birodalmi** jellegű volt. A Perzsa Birodalom óriási területeket uralt, sok néppel, melyek kultúrái hatottak egymásra, és ezért a Perzsa kultúra valójában e népek együttes a kultúráját jelenti. *(„Birodalmi hatás”)*

Kínával hasonlatos módon, az északi **Szkíta** jellegű lovas népekkel *(melyeket ők **Turániaknak**, **Pártusoknak, Szakáknak** is neveztek, általánosítva)* állandó harcban voltak. *(Azon túl, hogy a birodalmon belül is állandó belső harcok dúltak a hatalomért.)* Idővel a **Kínai Birodalommal** is szoros kapcsolatot alakítottak ki a **Perzsák**.

Siyâwash *(Perzsa uralkodó fia)* és **Afrajsiyaf** *(Turáni uralkodó)* nevével fémjelzett történet a két nép közös történelméről szól, egyben a két nép rokoni kapcsolatát is bizonyítja. *(Ahogy a Hun és a Kínai nép rokonságát is régi, közös dinasztiára vezetik vissza.)*

Újabb példa arra, a sztyeppei lovas népek egy nagy birodalom életét jelentősen befolyásolták.

[90] http://www.cais-soas.com/CAIS/Sport/polo.htm
[91] http://www.cais-soas.com/CAIS/Sport/polo.htm

KELETI SZKÍTA KULTÚRÁK

PAZIRIK & HSZIUNGNU LOVASKULTÚRA AZ ALTÁJ HELYSÉGNÉL I.E. 21-7. SZ.

[92]A **Bronzkorban** *(i.e. 21-7. sz.),* majd a **Vaskortól** *(i.e. 7. sz-tól)* az **Altáj-hegység** Mongóliai oldalán élő népesség, újabban feltárt sírjaiban talált csontokból végzett genetikai vizsgálatok érdekes eredményt adtak. **50-50% arányú** genetikai arány volt az **Európai Szkíta** és az **Ázsiai Hun** *(Hsziungnu)* népcsoportok között, akik itt az **Altáji-hegység** körül keveredtek.

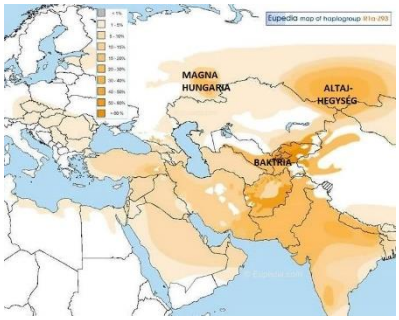

[93]Nagyon érdekes összefüggés, hogy e területen, valamint **Baktria** és Észak-India területén élő népek genetikai ***(R1a Z93)*** rokonságot mutatnak. Ez különösen érdekes annak vonzatában, hogy **III. Béla** királyunk legújabb genetikai elemzésének eredménye ***(Z2123)*** alapján az **Árpád-ház** *(a csodás Akhel Teke lóról híres oázishoz közeli)* híres **Baktriából** származik, 4500 év távlatából. E genetika a **Baskírokkal** *(akik a Julian barát által megtalált **Magna Hungaria** területen élnek ma is)* való rokonságot is kimutatott.

[94]

[95]*Sziklarajz lovasvadász jelenet; Övcsat harcoló lovakkal; (Honfoglaló jellegű) Hsziungnu lovas sír i.e.1.sz.*

A **Szkíta** kultúra e jellegzetes **lovasvadász** jelenete itt is felbukkant tehát. Érdekesek az *(európai arcú)* bajszos **Pazirik lovas ábrázolás** lobogó palásttal, sőt a **lovas** és **szarvasos** szőnyeg is. *(Tehát a szarvas motívum is megjelenik itt is.)*

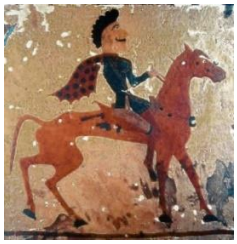

[96]

Bajszos lovas I.e. 3. sz.; Lovasos, szarvasos szőnyeg i.e. 5. sz.; Négy kerekű szekér i.e. 5-4. sz; Sziklarajz lovassal, szekérrel

Az **Altáj-hegység** stratégiai jelentőségű volt. Nem csak azért, mert mellette vezetett el a **Selyem út** egyik ága, de azért is, mert például arany, ezüst és vasérclelőhelyek is találhatóak itt. A hegyi rétek pedig kiváló legelőket biztosítottak a lovaknak. *(Nem véletlenül itt keveredtek az európai és az ázsiai emberek és kultúráik, e speciális földrajzi helyzete okán. Lásd később **Ural-Altáji** nyelvcsaládot.)*

12 000 évvel ezelőttől kezdődően már fejlett emberi közösségek éltek itt. Később a nyugati **Szkíták** és a keleti **Hunok** ősei is ide érkeztek, és ezt követően is folyamatosan lakott területnek számított, miközben keveredtek e népek és kultúrák.

I.e. 2300-1500 között kiemelkedő jelentőségű volt, az **Altáj-hegység** nyugati oldalán a **Jamna kultúrából** származó, **Andronovo** *(Sintashta)* **kultúrával** szinkron, **Afanasevo kultúra**, a fém megmunkálásával és lovas *(szekér)* kultúrájával.

Nem véletlenül itt találtak e kultúra területén is nagyon sok **lovas temetkezési** leletet. ***(120 helyen 600 sír**, közte **91 Hun sír**.)*

I.e. 6-2. század közé datált, igen gazdag **Szkíta** és **Hun királysírt** is találtak kincsleletekkel, melyet **Paziriki-kultúrának** neveztek el. A sírokban csodálatos kincseket találtak, **lovast** ábrázoló képet, **szekeret**, és **szarvasagancs** díszekkel **felszerszámozott lovakat**.

A fagyos **permafrosztnak** köszönhetően a **szekér** is kiváló állapotban maradt meg. A 150 cm magas kerekek **34** küllővel rendelkeztek, és alig **5 cm** távolság volt az elülső és a hátsó kerekek között. *(Ez által voltak fordulékonyak, mivel az elülső kerekek ekkor még nem voltak elfordíthatóak.)* Az egész szerkezetet faszegecsek és bőrpántok tartották össze. Ezáltal szétszedhető és **lovon** is szállíthatóak voltak alkatrészeik, ha úttalan tájon, hegyeken akarták átvinni.[97]

[92] http://www.origo.hu/tudomany/tortenelem/20121114-keveredes-az-altajhegyseg-keleti-reszen-megfejtettek-a-szkita-nep-kialakulasanak.html
[93] https://mttmuzeum.blog.hu/2018/08/29/az_arpad-haz_eredete_iii_bela_kiraly_csontjainak_tanusaga
[94] https://edspace.american.edu/silkroadjournal/v16_2018_kulinovskaya_leus/
[95] https://alfahir.hu/az_altaj-hegys%C3%A9g_%C3%B6r%C3%B6ks%C3%A9ge-20110802
[96] https://web.archive.org/web/20000106182748/http://www.hermitagemuseum.org/html_En/03/hm3_2_7e.html
[97] https://web.archive.org/web/20000106182748/http://www.hermitagemuseum.org/html_En/03/hm3_2_7e.html

Pazirik aranyszarvas; Pazirik harcoló Aranyszarvas; Szarvas díszes ló; Pazirik szarvas lódíszek és nyereg

PAZIRIK HERCEGNŐ LOVAS ÖLTÖZETBEN, CSODASZARVAS TETOVÁLÁSSAL (I.E. 500)

Az **Altáj-hegység** északi oldalán, az **Ukok-fennsíkon 2300-2500 m** magasan kurgán sírokban eltemetett **Pazirik** fejedelmek teste mumifikálódott a hidegtől, ezért láthatóak ma is a bőrfelületükön *(sok esetben állatküzdelmeket ábrázoló)* tetoválások.

[98]**I.e. 500-ban** *(2500 éve)* elhunyt **Pazirik hercegnő** mumifikálódott tetemét 1993-ban találták meg az **Ukok-fennsíkon**, a kurgánja fagyott talajában. A vizsgálatok kimutatták, hogy 25-28 éves korában hunyt el, mellrákban, csontsoványan, és igen gazdag sírmellékletet kapott.

6 felszerzámozott lovat temettek el vele és aranyból készült tárgyakat. **Kannabiszt** is tettek mellé, minden valószínűség szerint ezzel enyhítette a fájdalmait. *(Gyógyászati felhasználása újra legalizására került sok helyen.)*

A hercegnő feje teljesen leborotvált volt, **lószőrből** készült magas **parókát** hordott, melyet fából készült **szarvasfigura** is díszített. Kínai selyemből készült hosszú ruházatot és díszes, **hosszúszárú csizmát** viselt. *(A kínai selyem drágább volt az aranynál is, ez is bizonyítja, viselője igen előkelő, magas rangú volt.)* Amikor megpróbálták a jég fogságából kiszabadítani és átszállítani a terület fővárosába, akkor vették észre a bal vállán lévő *„csodaszarvas”* tetoválását.

CSODASZARVAS KÖZÖS EURÁZSIA SZKÍTA JELKÉP I.E. 7. SZ-TÓL

Kárpát-medencei a **Tápiószentmártoni** és a **Zöldhalompusztai** *(i.e. 4. sz.)*, a Krím-félszigeti **Kul-Obai** *(i.e. 4. sz.)*, Észak-Kaukázusi **Kostromskajai** *(i.e. 7-6. sz.)*, **Kazahsztáni** *(i.e. 5-4. sz.)*, Dél-Urali **Filippovkai** *(i.e. 4. sz.)*, az Altáj-hegységi **Pazirik-kultúra** *(i.e. 5-4. sz.)* és az **Ordoszi** Hsziungnu/Hun *(i.e. 4-3. sz.)* kurgánokban fellelt, Szkíta-/Szaka/Paziriki/Hsziungnu/Hun aranyszarvas leletek, az **aranyszarvas kultuszának** és vele együtt a lovas harcmodorú népcsoportok közös, hasonló kultúrájának földrajzilag és időben is igen kiterjedt voltát igazolják.

Tápiószentmárton; Zöldhalompuszta; Kul-Oba; Kostromskaja; Kazahsztán; Filippovka; Pazirik; Hun

Nyilvánvalóan vadásztak is szarvasokra, azonban az aranyszarvas leletek ennél jóval nagyobb szerepről tanúskodnak. A **szarvasoknak mitikus** jelentőségük volt, ahogy a szarvas üldözésének is. *(Lásd **Hunor-Magor csodaszarvas monda**.)*

A szarvas az **ősanya** jelképe, az **agancsa** a tőle származó családi ágakat, az egész törzsszövetséget is jelképezhette.

BEREL KURGÁNOK I.E 4-3. SZ.

Altáj-hegység nyugati oldalán található **Pazirik kultúrához** tartozó, *(i.e. 1 évezredi)* **Berel-hegyi kurgánok** közül az elsőt 1865-ben ásták ki. E *„királysírban”* **17 ló** is volt. *(E titulust az kapta, ahova legalább 8 lovat temettek el.)*

Napjainkig 20 síremléket ástak ki, és több, mint **80 lovat** találtak benne. Az eltemetett **lovakat felnyergelték** *(lásd képet, kengyelt még nem alkalmaztak)* és csodálatos szarv és néha **agancs** fejdíszeket kaptak. Olyan jó állapodban maradtak fenn, hogy még az eredeti színük is megállapítható volt.

Természetesen a sorozathoz illő **aranyszarvas** itt sem hiányozhatott.

Berel kurgán szerkezete;Lovak bőrszíne is látható; Lovak színei; Nyereg & szarvdísz, Agancsdísz; Aranyszarvas

[98] https://mult-kor.hu/igy-nezhetett-ki-a-tetovalt-sziberiai-hercegno-20150130

TOKHAROK (JÜECSINEK) I.E. 230-TÓL, KUSANOK I.SZ. 30-375

Korábbi időszakokban is voltak nagy **népvándorlások**, melyek közül több is keleti irányú, Ázsia felé terjeszkedő volt.

Yamna-kultúra *(i.e 3600-2300)* időszakában is ilyen történt, melyet a közös **R1a1 DNS Haplogen** jelez. *(Lásd két térkép.)* Az Európai **Zsinegdíszes kultúra**, vagy **Andronovoi** kultúra *(i.e. 2000-től, melynek része volt Őseink Cserkaszkuli kultúrája i.e. 1800-1400)*, sőt attól keletebbre eső **Afanaszjevói kultúra** *(i.e. 2300-1500)* is ebből eredeztethető. *(Ahogy a Tokharok által később létrehozott Kusan kultúra is.)*

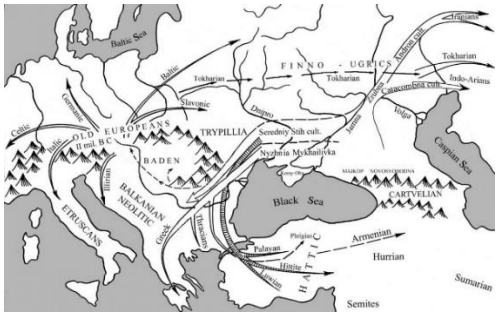

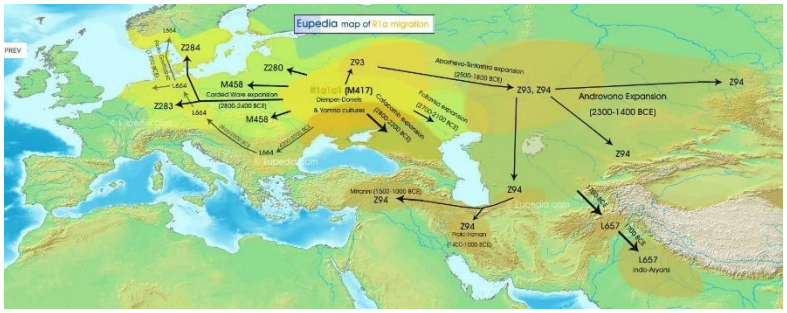

A **Tokharok** *(Kínai írásokban **Jüecsinek**, a későbbi **Kusanok**)* eredete is e nagy népvándorláshoz köthető. *(Az **Altáj hegység** nyugati oldalán kifejlődött **Afanaszjevói kultúra**, és annak késői képviselői **Paziriki kultúra** i.e. 600-300, is rokonságban volt a **Tokharokkal**.)*

[99] Az 1990-es évek elején a **Tarim-medencében** különös európai orrú, szőke hajú múmia leletekre bukkantak. [100]**92%-ban R1a1 Y haplocsoportúak** voltak! Közéjük tartozott a **Loulani szépség**.

Több száz ilyen múmiára bukkantak itt, és a **DNS** leletek igazolták, hogy nyugatról érkezett, vegyes eredetű népességűek voltak, akik kb. **3800 évvel** ezelőttől *(i.e. 1800)* éltek ott. A leletek nagy hasonlóságot mutattak a tőle **1000 km**-re lévő **Pazirik** kultúrával.

Olyan eszközök kerültek elő, mely akkor még **Kínában** nem voltak ismertek. Ilyen a **bronz**, a gyapjúszövet és a **kerék**, mely szintén a **lovaskultúrát** jelzi. Hasonló eszközöket találtak ez időszakból a mai Németországban, Ausztriában és Skandinávia területén is.

A felelt múmiák gyapjú ruhái a **Hallstatt** kultúrához hasonlatosak voltak. *(Amit most skótkockásként ismerünk.)* Ez is a származásukra utaló nyomok.

Egy sámán múmiáját is megtalálták. Mely a **Szkíta** népekre jellemző hitvilágot mutatja. Vadkendert is helyeztek sírjába, melyet a szertartásoknál használhatott.

[101]Szintén a **Tarim Medencében**, annak **nyugati részén** fekvő **Turpani Yanghai** sírokban találttak két kb. **3000 éves lovaglónadrágot** viselő múmiát is, melyeknek külön érdekessége, hogy legalább 100 év volt a korbeli eltérésük, tehát ez az akkori **lovas** *„egyenruhának"* volt tekinthető. A képen látható **lovaglónadrág**, jól láthatóan, fenekén meg volt foltozva, vagy erősítve. A térdnél lévő mintázat is igen érdekes.

[102]A ***„Chercheni Ember"*** **i.e. 1000** körül élt *(3000 éve)*. A kb. 2m magas, világos hajú múmia **szarvasbőr csizmát**, és a világ legrégebbi **lovagló nadrágját** viselte. *„Egy **nyerget** is találtak a sírjában. A közelében egy **ló koponyáját** és **patáit**."*

*(Vagyis a **Honfoglaló őseinkhez** hasonlóan temették vele a **lovát**!*
*Feltűnő hasonlóság, szintén, hogy **R1a1** Y haplocsoportú volt.)*

(Amennyiben az adatok pontosak, akkor <u>ez is azt igazolja, a lovaglás korábban kezdődött</u>, mint eddig a szakirdalmakban leírtak. Ez egyben magarázhatja e nép elterjedésének egyik okát is. E hírben a legfeltűnőbb, hogy nyereg is /?/ volt a halott mellett. Ennek időpontbeli pontos meghatározása fontos lenne, és jó lenne látni is, mert képet nem sikerült fellelni róla.)

[103]A Kínai írásos emlékekben említett **Jüecsinek** voltak a **Tokharok**, a későbbi **Kusanok**. Akik az **Andronovoi** kultúrával rokon, attól keletebbre, az **Altáj hegység** felé eső **Afanaszjevói kultúra** késői leszármazottai, akik keveredhettek más népekkel is nyilvánvalóan.

---

[99] https://mult-kor.hu/20081121_mumiak_miatt_irhatjak_ujra_a_kinai_tortenelmet
[100] https://en.wikipedia.org/wiki/Tarim_mummies
[101] https://www.archaeology.org/issues/146-1409/trenches/2381-china-worlds-oldest-pants
[102] http://www.ng.hu/Tudomany/2009/06/Kina_rejtelyes_mumiai_1_resz
[103] https://hu.wikipedia.org/wiki/Kus%C3%A1nok

[104]**I.e. 1000 körül** a **Jüecsinek** a **Mongólia** és **Tibet** közti átjáróban lévő **Gansu** *(Kanszu)* tartomány területén éltek.

I.e. 1. évezred közepén *(még a **Hsziungnuk** előtt)* a nagy **Jüecsin Birodalom** *(páncélos lovasainak köszönhetően)* már **Koreától** az **Irtis** vidékig erjedt.

Ilyen nagy birodalom létrejötte nyilvánvalóan azzal is járt, hogy a *„birodalmi hatásra"* a **Tokharok** Európa származású népe keveredett más népekkel.

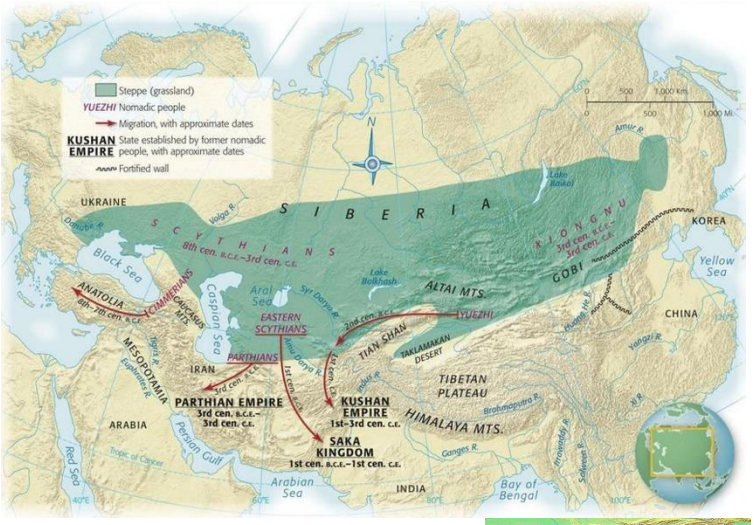

I.e. 174-ben a **Hsziungnuk Laosang** nevű uralkodója döntötte meg a **Jüecsin** birodalmat, megölve uralkodójukat is. *(Akinek koponyájából ősi szokás szerint ivócsészét készíttetett.)* A **Kusánok** uralkodóinál leírt **fejtorzítási** szokás azért érdekes, mert később a **Hun** *(Hsziungnu)* arisztokráciának is az egyik jellemző szokása volt. *(Lásd pénzen.)*

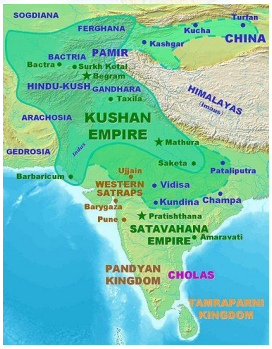

A **Jüecsinek** a **Tarim-medence** felé menekültek, nyugati irányba. *(Más csoportjuk Tibet felé vette útját.)* Hosszú utat bejárva végül **i.e. 100** körül lépték át az Oxus *(Amu-darja)* folyót.

A Tarim-medencében, a **Takla-Makán** sivatag peremén lévő romvárosaikat elsőként **1900-1901** között **Stein Aurél** tárta fel.

Előbb meghódították az akkor már *(Nagy Sándor hódítás miatt)* **Görög** kultúrájú **Baktriát**, Itteni uralkodásuk jelei a **Görögös** stílusban formázott bronz pénzérmék.

Heraios Kusán Király *(i.sz. 1-30)* Görögös ezüst pénzérmén neve is feltűnik. **Lovon** ülve ábrázolják, ahol a feje fölé a szárnyas görög győzelem istennő **Nikè** koszorút tart. *(Másik oldalán a torzított koponyájú király látható.)*

Később innen **India** felé törve, **i.sz. 50 körül** megalakították a **Kusán Birodalmat** India nyugati részén.

A **Kusánoknak** jelentős szerepe volt a selyem úti kereskedelemben, és a **Kínai Buddhizmus** terjesztésében is.

Indiában **30-375**-ig uralkodva már **elefánton** lovagolva ábrázolták királyaikat.

Gupta Birodalom *(320-550)* délről terjeszkedve buktatta meg végül őket. Akinek első uralkodója **I. Csantragupta** *(uralkodása 320-335)* házassága révén tudott felemelkedni, felmenői még a **Kusán Birodalom** egyik hűbéresét szolgálták.

A **Gupták** a régi **Brahmanista** kultúra újbóli felvirágoztatására törekedtek. Kivájt barlangokban csodálatos szentélyeik maradtak fenn, valamint sziklákból kifaragott monolit templomaik.

Számunkra a legérdekesebb e kultúrából **Keshi** a **ló démon**, mert a **lovakat** más kultúrában elsődlegesen pozitív jelleggel szerepeltették.

I.e. 1-4 századi közötti történet szerint, *(mely tehát jóval megelőzi a Jézushoz kötött hasonló történetet)* amikor **Krsna** megszületett, az a jóslat terjedt, hogy ő fogja megölni, Mathura gonosz királyát, anyai nagybátyját. Ezért **Kamsa** nagybátyja **Keshit** küldte, hogy az öljön meg minden fiú gyereket. **Keshi** hosszú szőrű **ló démon** formáját öltötte magára, aki a gondolat sebességével vágtatott, patájával pusztította a földet, sörényével pedig az eget és a felhőket. Ordított, mint egy oroszlán és patájával **Krsnát** támadta, aki őt párbajra hívta ki.

Krsna először messzire hajította a ló démont. Majd a dühében száját kitátva támadó **Keshi** szájába tette a karját, melytől kihullott annak össze foga, és hiába rugdosott meghalt. **Krsna** ezért büszkén viseli **Keshit megölő** a címét.

Indiában a szent teheneket tisztelik, ezért itt nem meglepő módon, világon egyedüliként, a ló nem pozitív jellegű.

[104] https://en.wikipedia.org/wiki/Yuezhi

[105]A **Hsziungnuk** a Kínai krónikaírók szerint a **Csunvej** leszármazottai, aki a **Csiennek** *(i.e. 1728-1675)*, a **Hszia-dinasztia** utolsó uralkodójának egyik fia volt.

A **Hszia-dinasztia** *(i.e. 23-18. sz.)* az első **Kínai** uralkodó ház volt, melynek uralma a mai Senhszi és Honan tartományok egyes részeire terjedt ki.

*(Sok szomszéd népnél megfigyelhető, hogy közös őst neveznek meg eredetmondáik. Az Arabok és Zsidók, mind **Ábrahámtól** származtatják magukat. A Perzsa és a Közép-Ázsiai népek pedig **Siyâwash** és a **Pártus hercegnő** leszármazottai. A Magyarok, Törökök, Bolgárok pedig **Attila** utódainak vallják magukat. A nyugati királyok pedig **Julius Caesar**-tól igyekeztek levezetni a családfájukat.)*

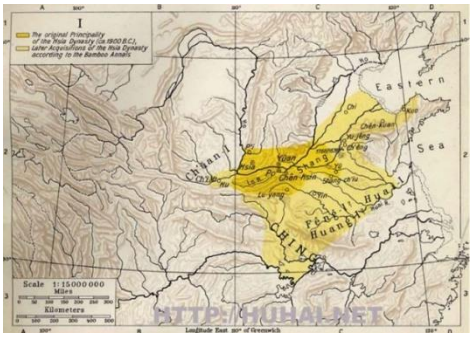

A **Hsziungnukat**, *(Keleti, vagy Ázsiai Hunok)* **i.e. 4 századtól** említik a **Kínai** iratok.

Egyre erősebbé váltak, és végül az **i.sz. 4. századig Belső-Ázsia nagy részét** is ellenőrzésük alatt tartó törzsszövetség vezető népe volt. Ez utóbbit igen fontos kiemelni. Ugyanis egy másik törzs legyőzésekor azt igyekeztek szövetségessé tenni, hiszen azáltal még erősebbé válthattak a következő harchoz. Ez azzal is járt, hogy rokoni kapcsolatokat is létre hoztak. Idővel pedig így a legyőzött, majd betagozódó nép pedig maga is **Hunnak** vallhatta magát, *(„birodalmi hatásként")* vagy legalább is azzal szövetséges nép tudatával rendelkezett hamarosan.

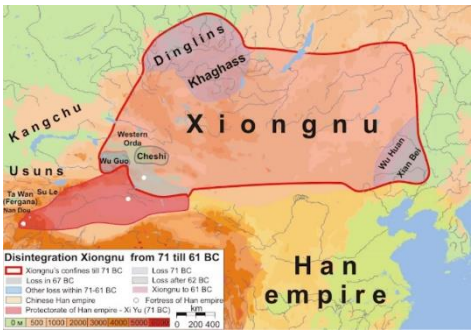

A **Hsziungnuk** hosszú ideig, váltakozó sikerrel harcoltak a **Kínai** állammal, akik miattuk, ellenük kezdték megépíteni a **Kínai nagyfalat**.

Ők voltak a későbbi **Közép-Ázsiai** és az **Európai Hunok elődei**, a **Hun birodalmak** vezető néprétege, mivel ekkor is sok szövetséges törzzsel, azokkal sokszor akár egybeolvadva, együtt érték el hadi sikereiket. *(Lásd Hsziungnu arany korona.)*

Ennek megfelelően a **Hsziungukat** sem lehet teljesen egységes nemzetként elképzelni, *(ahogy Szkítáknál is)* mivel sok sztyeppei nép kultúrájának, törzseinek, nemzetségeinek szövetségéből, egymásba olvadásából jött létre, ráadásul folyamatos változáson estek át az idő előrehaladtával.

Így nem lehet egységes a **Hsziungnu genetikát** sem megállapítani, még az is felmerült, hogy Europid genetikával is ők gyarapítottak e keleti területeket. *(Lásd korábban **Afanasevo kultúra**, valamint a **Thokarok vándorlása**, **Jüecsinek**, és **Pazirik**, mely kultúrákból is eredezhetett a **Hsziunu** nép és a Birodalmuk.)*

A **Kínai ősökkel** is rendelkező *(de a Szkíta lovas kultúrával is kapcsolatban lévő)* **Hsziungnuk**, idővel magukba olvasztottak **Türk**, **Mongol**, **Mandzsu** törzseket, kultúrájukkal együtt, de ennek ellenére ők továbbra is Hsziungnunak *(Hunoknak)* tekintették magukat. *(Ahogy a csatlakozott törzsek tagjai is később Hsziungnunak vallották magukat.)*

Így lehet megérteni az is, hogy a **Kínaiak** hiába győzték le az adott **Hsziungnu haderőt**, mindig újra felbukkant egy **újabb Hsziungnu nép**. Mert mindig akadt egy olyan törzs, amely a Hsziungnu kultúrába korábban betagolódva, átvette a legyőzöttek helyét e névvel.

A Hsziungnuk tehát a **Türk** népekkel is rokoni kapcsolatba kerültek. *(Amikor nyugati irányba vándorolva „átgázoltak" rajtuk. Ennek köszönhető Attila népének Türk, később pedig **Gót/Germán** legyőzését követően e népek genetikai állománya is.)* Ettól még ők továbbra is megőrizték Hun tudatukat, és a *„birodalmi hatásra"* a *„Hunosodott"* törzsek is idővel már **Hun** tudattal rendelkeztek.

A **Hun Birodalom** kötelékébe betagozódó törzsek *(lásd **Avarok, Onogurok**, és a később **Magyarrá** vált törzsek is)* szintén így vallhatták büszkén magukat **Hunoknak**, vagy Hunok rokonainak, leszármazottainak, a birodalmukban élve, és még később is. *(Ahogy a mai Törökök is.)*

Ebben semmi kivetni való nincs, mert ősi szokás szerint, amikor e népek törzsszövetséget kötöttek, az együtt járt azzal, hogy össze is házasodtak egymással a **családtagjaik**, vagy **vérszerződést** kötöttek, és ezáltal váltak vérrokonokká.

(Korábban volt róla szó, hogy a mai Maszájokhoz hasonlóan lótejjel kevert lóvért is ihattak a lovas népek. Ne feledjük vértranszfúzió akkor még nem volt, a vérvesztéssel járó sebesülések vérpótlásához is ez előnyös volt. A vér általános roboráló hatása miatt is, a vér ivása megszokottabb dolog volt a mai emberek szokásaihoz képest. Bár egy jó vérpaprikás, vagy a véreshurka ma sem megvetendő dolog.)

A hasonló **lovas kultúrkörbe** tartozó népek között, ha eredetileg távoli törzsekről is volt szó, vérszerződéssel jöhetett létre a törzsszövetség *(A Hszungnuk hathattak még az Ural melletti ős hazában lévő **Őseinkre** is, **Attila Hun Birodalma** úgyszintén.)*

Így válhattak különböző népcsoportok a **Türk**, **Hun**, **Avar**, **Onogur**, **Kazar**, majd a **Honfoglaló törzsszövetség** szerves részévé.

Honfoglaló elődeink törzsszövetségébe is beléptek más népek pl. Kabarok, Szabirok, Székelyek igen sikeres együttműködéssel.

[105] https://hu.wikipedia.org/wiki/Hsziungnuk

ÁZSIAI HUNOK A HSZIUNGNUK TOVÁBBI TÖRTÉNETE I.E. 318-TÓL

I.e. 318-ban jelentek meg először a **Hsziungnuk** történelméről a **Kínai** írásos forrásokban adatok, amikor az egymás ellen harcoló **Kínai** fejedelemségek segédcsapatokként használták őket.

I.e. 3. sz-ban erejük nagyon megnőtt. **Csin Si Huang-ti** halála *(i.e. 210)* után **Touman sanjü** *(az első ismert nevű uralkodójuk)* vezetésével azonnal támadólag léptek fel **Kína** ellen. *(Lásd i.e. 1-3.sz-i aranydíszek, **griff** győzelme **ló** felett és **cső dörök** harca.)*

*(Feltehető en a **Kínai Csin-dinasztia** később, a **Hunok lovas hadseregétől** elszenvedett korábbi **i.e. 215-ös** vereség miatt, szervezte meg a saját új, erős lovas haderejét.)*

BATUR HSZIUNGNU BIRODALMA

I.e. 209-ben Batur *(Maotun)* félelmetesen erős szövetségbe rendezte a Hsziungnukat.

Batur, miután sikerült megteremteni az egységet, kiterjesztette a hatalmát minden irányba. Északra is sok nomád népet leigáztak, keletre **Mongolokat**, **Mandzsukat**, délen a **Selyemúthoz** vezető **Gansu-folyosót** területét, és visszafoglalta a Sárga-folyó túloldali kanyarulatában lévő **Ordoszt** is.

I.e. 174-ben, Batur *(Maotun)* halála körül érte el a Hsziungnu Birodalom a legnagyobb kiterjedését **Koreától az Aral tóig** terjedően.

HSZIUNGNUK TOVÁBBI TÖRTÉNELME

I.e. 174-ben ugyanis a Hsziungnuk **Laosang** nevű uralkodója megdöntötte a **Jüecsin** *(Yuezhi, Tokhar)* birodalmat is, megölve uralkodójukat is.

*(Az új hazát kereső **Tokharok** népvándorlási folyamatot okoztak a Közép-Ázsiai Szkítáknál a **Szakáknál**. Mely az **Avar**, **Alán**, **Onogur** és még sok más nép vándorlását indította el nyugat felé, akik a **Honfoglalásnál** szerepet játszottak később.)*

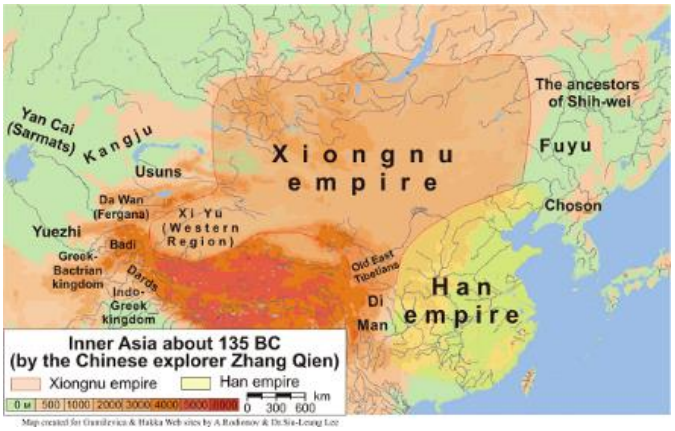

I.e. 1. sz-tól a **Hsziungnu** uralkodók nem tudták már hatékonyan kormányozni és összefogni a népeiket. A helyi kiskirályok önállósodási törekvései meggyengítették a birodalmukat, miközben **Kínai-Hsziungnu háborúk** tovább zajlottak. A hatalmi elitet **7 sanjü** alkotta, amelyek között hatalmi vetélkedések is jöttek létre.

I.e. 60-ban, **Tucsitang** a **Nyugati Hszunknu** törzsek vezetője *(a „jobb oldali bölcs király")* vált **Vjancsuti sanjüvé**. Alighogy trónra ült, elkezdte írtani a Keleti *(„bal oldali")* csoportokat. Ezért a **Keleti Hsziungnu** nemesség **Huhanjét**, saját sanjüjévé választotta meg vezetőnek.

I.e. 57-ben harc folyt a hatalomért öt területi csoportosulás között. Mindnek volt saját sanjün önálló vezetője.

I.e. 54-ben Huhanje elhagyta fővárosát északon, miután legyőzte testvérét, **Csicsi sanjüt**, aki vereségét követően népével és haderejével nyugat felé vonult, megalapítva a **Nyugati Hszingnu Birodalmat.**

I.e. 51-ben Vu Ti Kínai császár le tudta győzni, a belső harcoktól meggyengült *(keleti)* **Hsziungnukat**, akik a megerősödött **Kínai állam** alá rendeződtek.

Csicsi által *(**i.e. 54-ben**)* alapított **Nyugat Hsziungnu Birodalom** alávetett népei között már sok legyőzött, majd szövetségessé tett **Türk** is volt. A birodalmuk határa ekkor elérte a **Talasz** és a **Csu folyót**. *(A Közép-Ázsiai Aral tengerbe folyó Szir Darja oldalágai.)*

I.e. 36-ban a **Kínaiak** megtámadták a **Nyugati Hsziungnukat** is, és elfoglalták székhelyüket. A csatában **Csicsi** is elesett. A Hsziungnuk maradékai **északra vonultak**, újjászervezték magukat, majd az időszámítás utáni években ismét **Kínára** támadtak.

I.sz. 91-ben azonban újra vereséget szenvedtek, és ekkor végleg nyugatra vonultak a Nyugati Hsziungnuk. *(Lásd Nyugati Hunok).*

A **Keleti Hsziungnuk** a Kínai **Han-dinasztia** bukását követően is még, mint zsoldosok szolgáltak a későbbi **Kínai uralkodók** alatt.

289-ben a **Kínai Birodalmat** irányító **Csin dinasztián** belül trónviszályok törtek ki, amelynek egyes résztvevői az északi nomád népek csapatait, közte a *(Keleti)* Hsziungnukat hívták segítségül, akik óriási pusztítást végeztek **észak Kínában**.

304-ben Liu Yuan Hsziungnu fejedelem szinte az egész akkori Észak-Kínát *(a mai Shanxi és Henan területeket)* uralma alá hajtotta és **Kínai császárrá** kiáltotta ki magát.

316-ban Liu Cong Hsziungnu uralkodó elfoglalta a **Kínai Birodalom** akkori fővárosát Chang'ant *(mai Xi'an, Shaanxi)* és Han Zao államuk székhelyévé tette. Azonban belső hatalmi harcaik miatt területeket vesztettek.

329-ben a *(Keleti)* Hsziungnuk hatalmát megdöntötte a saját, Kínai származású tábornokuk Shi Le, a későbbi Zhao dinasztia alapítója.

HO-LIAN POPO XIA KELETI HUN ÁLLAMA 407-425

[106]**407-ben** foglalta el a **Hsziungnuk** *(északi)* **Tiefu** törzse **Ho-lian Popo** *(v. Hélián Bobo) (381, trónon 407-425)* fejedelem vezetésével a **Senhszi** *(Shaanxi)* tartomány északi részét, ahol *(újabb)* erős **Hsziungnu** államot hozott létre. Ő építtette a Sárga folyó mellett, az **Ordos sivatag** szélén, a **Ta Hszia Hun királyságának** egyetlen fennmaradt, **Tongwang** *(máshol Tongwangcheng)* nevű fővárosát. Ez ideális helyen volt, mivel ide érkezett a **Selyemút** és a Kínai területek felől érkező utak is. *(Lásd alábbi képek és a ló szobrot.)*

100 000 ember építette agyag-rizspelyva vályog alapanyagból. Jó munkát végeztek, mert manapság is állnak az épületek. Elég erős *„doppingot"* alkalmazott építtetője. Ugyanis, ha nem találta elég szilárnak az építményt, az építőmestert beleépítette a falba. *(Lásd Kőműves Kelemen mondáját.)*

Liu Popo 382-ben született. Apja fontos Hsziungnu vezető volt a **Csien Csin** *(Kínai)* állam vazallusaként.

A **Csien Csin állam** összeomlott az északiak támadásától. Véres hatalmi harc alakult ki, melyben egész családját kiirtották.

Liu Popo meg tudott szökni. Jó képű, intelligens fiatal férfiúként népszerűvé vált **Hou Csin császár** vazallusa Kaoping hercege még egyik leányát is hozzá adta. Később azonban udvari intrikák miatt mellőzték.

407-ben miután a császára sorozatos vereséget szenvedett és ki akart egyezni a Liu családját is legyőző és kiirtó **Zsuanzsuan kánnal**, az általuk küldött **ló szállítmányt Liu Popo** elfogta, és katonáival puccsot végre.

*(A Nagy Jü a **Hszia-dinasztia** alapítójának leszármazottjának deklarálta magát, és az államát is **Hsziának** nevezte el. Liu nevét **Ho-lian**-ra „Égi Hercegre" változtatta, mely az Égiekkel való kapcsolatra utalt.)*

417–ben a császár csapatait is legyőzte, Csangan fővárost is elfoglalva, császárnak kiáltotta ki magát.

Helian Popo Keleti Hun király **407-425** között uralkodott. A trónon fia Ho-Lian Csang követte.

5. sz-ban, **Helian Popo** halála után, fokozatosan hanyatlásnak indult a **Keleti Hun birodalom** és **Kína átvette** a **Selyem út** feletti ellenőrzést.

431 után a korábban említett Zsuanzsuanok *(Ázsiai Avarok)* elsöpörték a korábban említett Hszia *(Keleti Hun, Hsziungnu)* államot is.

460-ig egy kisebb utolsó **Hsziungnu** állam még tudta tartani magát, utána eltűntek a **Hsziungnuk** *(Hunok)* keleten.

EURÓPAI HUN BIRODALOM 311-453

A nagy ***„Népvándorlásnak"*** nevezett történelmi eseménynek több kiváltó oka volt.

Egyik legfontosabb, hogy a **Kínai Birodalom**, **Han Vu Ti Kínai császár** uralkodása alatt *(i.e. 140-87)* nagyon megerősödött, és a **Kína**, valamint a **Hsziungnuk** *(az Ázsiai Hunok, a Kínával szomszédos „Szkíta" jellegű népcsoport) „hagyományos"* küzdelme végül, **i.sz. 91-ben Kína** győzelmével végződő, mely látványos változásokat okozott. Ennek részeként a **Nyugati Hsziungnuk** *(Hunok)* nyugati irányba mozdultak el. *(Lásd korábban.)*

[107]**Kínai** nézetek szerint az **Európai Hunok** ősei a **Nyugati Hsziungnuk** voltak, vagy legalábbis közöttük a Hsziungnu arisztokrácia fontos szerepet játszott. *(Lásd a Kusánoknál/Tokároknál is már észlelt **koponya deformitási** szokásuk.)*

311-es nomád támadásról szóló **Szogd** *(Hellenizált Kelet-Iráni nép)* nyelvű krónikában bukkant fel elsőként a **Hun** népnév, a **Hsziungnukra** használva, akik ekkor a **Kínai** támadás elől **Tokarisztánba** *(Közép-Ázsiában)* mentek, ahol jelentős törzsszövetséget alkottak. Korábban itt **Szaka királyság** volt. A **Szakák** egy része, létrehozta az **Alán szövetséget**, és elmenekült a Volgán túlra, a **Kaukázus északi részébe** települve le. A helyben maradtak pedig valószínűleg betagozódtak a **Hun Birodalomba**.

Másik nagy **Hun** szállásterületet, ezzel nagyjából egy időben, a **Nyugatra vándorolt Hun** törzsek a **Volga vidékén** alakították ki.

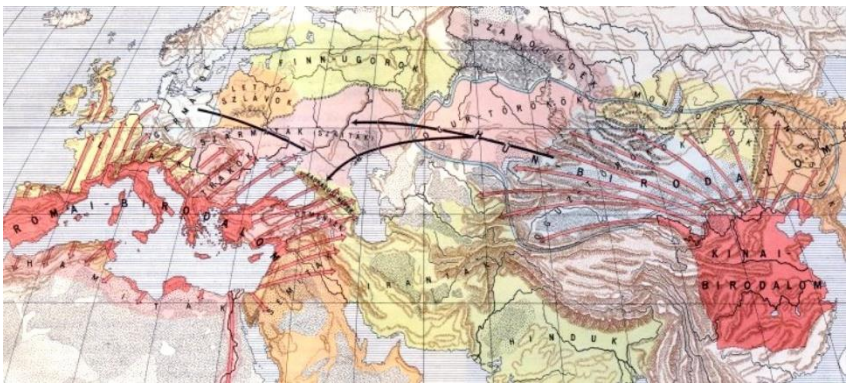

[106] https://hu.wikipedia.org/wiki/Ho-lian_Po-po
[107] https://hu.wikipedia.org/wiki/Hunok

A Róma által keletre tolt **Germánok** *(Gótok)* a Kína által nyugatra űzött **Hunokkal** a **Volgánál** találkoztak.

378 k.	Balambér
400–412	Uldin
412–422	Kharaton
422–432	Oktár és Rugila
432–434	Rugila
434–445	Bleda és Attila
434–453	Attila
453–454	Ellák
455–469	Dengitzik
469–503	Ernák

370-es években, **Balambér** vezetésével e **Hunok** átkeltek a **Volgán**, legyőzték az **Alánokat**, az **Osztrogótokat**, majd a **Vizigótokat** is, beindítva az Európai nagy **Népvándorlást**. E népek a **Hunok** és a **Rómaiak** közé szorultak és a **Kelet-Római Birodalomtól** kértek menedéket.

Nagy Teodosius császár *(379-394)* halálát követően, amikor a **Gótok** a **Római Birodalmat** kezdték fosztogatni **Balambér** *(szül: 313, hatalmon 370-378)* és fia **Uldin** *(uralkodása 378?-412, 400-ban említik első ként)*, majd **Kharaton** (412-422) **Hun** uralkodók még segédkeztek is a **Gótok** leverésében a **Rómaiaknak**.

400-ban Mondzsuk *(Bendegúz)* apja **Uldin** az **Al-Dunánál** vereséget is mért a **Gainas** vezette **Vizigót** seregre, mely korábban a **Keletrómai Birodalmba** menekülve, azt kezdte fosztogatni. Jó szándékának jeléül **Uldin** el is küldte **Gainas** fejét **Arcadius** első Keletrómai császárnak. *(377; trónon 395-408.)*

406-ban a **Hunok** a **Nyugat Rómaiakat** segítették ki, katonai támogatásukkal. **Stilicho** Nyugatrómai hadvezér így tudott győzni **Radagaisus** *(Vandál, Burgund, Svév katonáival)* Észak-Itáliába betörő **Germán** sereg felett.
Arcadius Keletrómai császár *(408-as)* halála után már a **Keletrómai Birodalom** ellen vonult **Uldin**.
*(Fiai **Oktár**, Bendegúz/**Mondzsuk**, **Ruga** csak később követték a hatalomban, előbb **Kharaton** uralkodott.)*

Kharatont *(412-422)* uralkodásával egyidejűleg jelzik **Mundzsuk** uralkodását is. *(Élt 390-434, nagykirály 415-420. Aki **Bleda** és **Attila** apja. Mondai neve **Bendegúz**. A táblázatban nincs a neve. Feltehetően csak társuralkodó minőségben, **Kharaton** idejében uralkodhatott.)*
Kharaton halálát követően, **Mondzsuk** testvérei, **Oktar** *(422-430)* és **Ruga** (422-434) is, társuralkodók voltak. *(Ahogy Bleda és Attila is társuralkodók voltak, de Bleda volt idősebbként az igazi vezető, míg élt. **Oktar** 430 körül meghalt a Burgundok elleni hadjáratban.)*
Ruga (422-434) halálát követően **Bleda** *(390, hatalmon 434-445)* és **Attila** *(410, uralkodása 434-453)* követte a trónon. *(Ez esetben is amíg élt Bleda ő volt a nagyobb hatalmú.)*

432-re Ruga *(365, uralkodott 422-434)* egyesítette a Hunokat. Neki sikerült évi **350 font arany** béke-tributumot megszereznie a **Kelet Rómaiaktól**, és ő helyezte át székhelyét a Kárpátok keleti oldalán lévő Bodza folyó mellől a **Kárpát-medencébe**, ahol a Tiszántúl déli részén építette ki a **Hun** központi **ordut**.
Ruga támogatta a Nyugatrómai **Flavius Aëtiust** a **Galliába** betörő **Vizigótok**, **Frankok**, **Burgundok** elleni harcában, miközben a **Hun Birodalom** határait, **Germániai** hódításaival a **Rajnáig terjesztette ki.**
433-434-ben visszasegítette a hatalomba Aëtiust. Barátsági szerződés révén Rugának átengedték Pannonia Primát és Valeriát.

*(**379-ben** már **Gót-Hun-Alán** csoportok portyáztak **Pannóniában**. A tartomány átalakulásának egyik része volt az is, hogy a béke érdekében, barbár népeket be kellett befogadnia a Római Birodalomnak. **Gót-Hun-Alán** foedaratusok, telepesek érkeztek, mely tekinthető egyfajta hódításnak is részükről, de ezzel még a **Római joghatóság** fennmaradt. **383-ban** erre egyik bizonyítékaként **Pannóniai** gabona jelent meg az **Itáliai** piacokon.)*

434-ben Ruga újra hadjáratot indított a **Kelet Római Birodalom** ***(II. Teodosius)*** ellen az elmenekült néhány renegát törzs kiadatásáért. Margusnál, rátört **Moesiara**, és eközben érte a halál.
A hadjárat ennek ellenére sikeres volt **Bleda** és **Attila** közreműködésének köszönhetően, és az azt követő békét már ők kötötték meg. *(Ők Ruga unokaöccsei, **Mondzsuk/Bendegúz** fiai voltak.)*

Bleda Budaként vált ismertté. *(390, uralkodása Hun nagykirályként 434-445. Nevének jelentése „bölcs uralkodó".)*
435-ben, a **Margusi békeszerződést** már ő *(és Attila)* tárgyalta *(diktálta)* *(**Hun** szokás szerint **lóháton ülve**)*, mely évi **700 font** *(229 kg)* **arany** megfizetésére kötelezte a Kelet Rómaiakat.

440-441-ig, *(5 év békét követően)* újabb sikeres háborút vívtak a **Kelet Rómaiak** ellen, akiknek haderejét lekötötte a **Vandálokkal** és **Perzsákkal** való háborújuk. Ennek köszönhetően a **Balkán irányában** növelhették birtokaikat elfoglalva **Pannonia Secundát**. *(Szerémséget, beleértve Sinfidumot a későbbi Belgrádot is.)*

II. Theodosius kénytelen volt **Afrikából** visszavonni a **Vandálok** ellen küzdő hadait, és sok új pénzt is veretett a **Hunok** elleni háború folytatására, de **443-ban** a **Hunok** már **Konstantinápoly** elé értek, és már csak a vastag falakban bízhattak. **Theodosius** ezért inkább elismerte vereségét. A **443-as** *„Anatolius első békéje"* révén Bizánc kénytelen volt **6000 font arany** *(kb. 1963 kg)* kárpótlást fizetni, az éves adó pedig **2100 font** *(687 kg)* **aranyra** növekedett.

A források szerint higgadt, vidám természetű **Bleda nagykirályt 444 végén**, vagy **445 elején Attila** ölte meg saját kezűleg, és katonai kísérete, *(valamint Germán /!/ vazallus fejedelmek segítségével)* erővel foglalta el a trónt. Vele a **Hun** vezető rétegen belül a háborús párt győzött. Ugyanakkor a **Hunok** gyengeségének, hanyatlásának jeleként egyre több **Germán** volt a haderejükben. Akik ezáltal meglassították a harcmodorukat.

ATTILA URALKODÁSA 434-453

Attila Hun nagykirály *(szül. 410, trónon 434-453, apja Mundzsuk más néven **Bendegúz**. Házastársai **Réka**, /fiai **Ellák**, **Dengitzik**, **Ernák**/, **Krimhilda**, **Ildikó**)* kora egyik leghatalmasabb birodalmát uralhatta.

Nyugat-Európában *„Isten ostoraként"* emlegették, *(lásd ennek szellemében készült alábbi festményeket)* történetíróink azonban művelt és nemes uralkodóként tartják számon.

Atta+ila *(atya+kicsinyítő képző)* jelentése tiszteletreméltó apa, uralkodó **Gót** nyelven. Ata *(atya)* és az „il" *(föld)* szóból származtatva, név jelentése *„föld atyát"* jelent **Türk** nyelven. **Etil** volt az ótörök neve a **Volga** folyónak, innen is származhat a neve.

A **Germán** *(Gót, Gepida)* népeket a **Hunok** sokáig csak alattvalóként kezelték. A **Hun** seregben és haditanácsban nem vehettek részt. **Attila** viszont a **Germánok** támogatásával került hatalomra, és a **Gepida** törzsfőnök **Ardarik** is tagjává vált már a **Hun haditanácsnak**. *(Ez magyarázat a **40 % Germán genetikára** is, mivel a hóditás leányrablással, a szövetség pedig kölcsönös házassággal is járt.)*

Korábban a **Hunok** katonai stratégiája az volt, hogy az ellenfelet kisebb csapatok rajtaütésével, lehetőleg távoli nyílzáporozással, addig zaklatták, amíg szét nem zilálták soraikat. Kerülték a közelharcot, színlelt megfutamodással pedig lesben lévő csapatok elé terelték az ellenséget. *(Lásd később a Magyaroknál.)* E taktikánál fontos szerepe volt a lovasok gyorsaságnak és a mozgékonyságnak.

Mivel **Attila** bevonta a legyőzött, és végül szövetségessé tett **Germánokat**, onnantól a **gyalogos Germán** hadseregek határozták meg a hadjárataikat, ezzel óhatatlanul megváltozott a **haditaktika** is. Elvesztették nagy mozgékonyságukat.

447-es hadjáratuk jól példázza ezt, amelyben túl lassan tudták csak megközelíteni a leomlott falú **Konstantinápolyt**. Igaz a **Germánoknak nehéz lovassága** is volt már ekkor, de ezeknek be kellett várniuk a csatákhoz a gyalogságot.

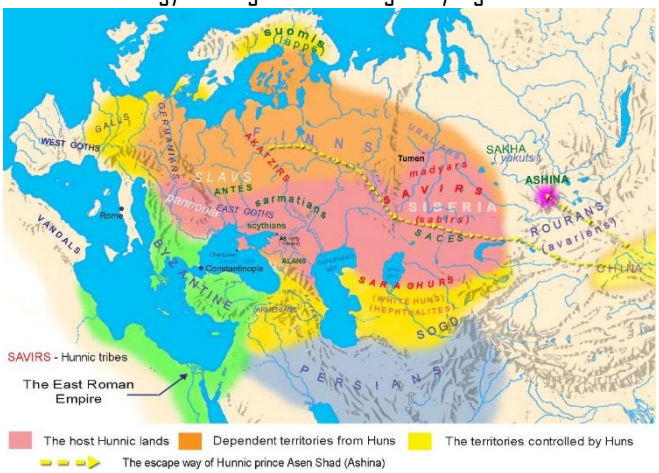

450-ben II. Theodosis bizánci császár *(408-450)* meghalt, utódja **Marcianus császár** *(450-457)* megszüntette *(a 443-tól fizetett)* 20 700 font arany éves adót. **Attila** kénytelen volt **saját aranyából** bizánci mintájú solidusokat veretni **Germán** szövetségesei járandóságára. *(Micsoda változás, hogy a Hunok fizettek a szövetségeseiknek!)*

Honoria Nyugat-Római tárcsászárnő házassági ajánlatott tett ekkor **Attilának**, **Galliát** ajánlva hozományul, mivel öccse fogságba vetette. Amikor ezt **III. Valentinianus császár** megtudta nővérét eltüntette, és beszüntette ő is az adófizetést. Ez vezetett a korszak legnagyobb csatájához.

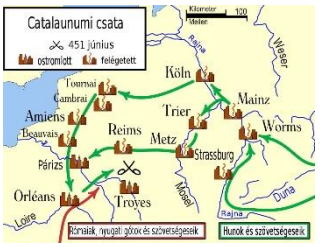

451-ben Attila Gallia megtámadását határozta el a kieső jövedelmek pótlása céljából, de ekkor a félelmetes **Hun lovashadai** a **Kaukázusban** harcoltak a **Perzsák** ellen. Így **50 ezres** seregének döntő része **Germán** *(főleg **Osztrogót** és **Gepida**, de **Burgund**, **Frank**, és más Germán törzs)* volt, és csak viszonylag kisebb **Hun lovasság** tartott velük.

A másik oldalon azonos számú *„**Római**"* haderő **fele** eleve **Vizigót** volt, akik el sem akartak menni, mert előző évben a **Római** hadvezér, **Aëtius** ellenük harcolt. A *„Római"* vegyes, másik fél haderő **Alánokból**, **Szarmatákból**, **Burgundokból**, **Frankokból** állt. *(Utóbbiak ezen az oldalon is harcoltak)*

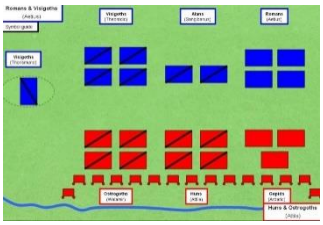

Attila már **Gallia** északi részét végig pusztította, és éppen **Orléanst** készült bevenni, mire a *„Római"* haderő megérkezett. *(Ekkor már a **Hunok**, **Alánok** és **Szarmaták** mellett az **Ostrogótok** és a **Vizigótok** is rendelkeztek **lovas haerő vel**.)*

A **Catalaumi csata** csata vegyes sikerrel zajlott. Az elején az **Alánok** nem tudták kivédeni a centrumban támadó **Hunok** rohamát, meghátráltak. Az **Ostrogótokat** is sikerült **Attila** haderejének szétzilálni, sőt **I. Theuderich** királyuk is elesett. Azonban a csatában résztvevő fia **Thorismund** ettől csak még hevesebben harcolt. A **Hunoknak** ugyanakkor nem sikerült **Aëtius** hadtestét hatalmas veszteségek árán sem megrendíteni. Estére **Attila** hadereje a szekérvára által védett támorba vonult vissza, és reggelre meglepődve azt látták, hogy az ellenfelük elvonult.

Mivel a **Vizigót király** meghalt, ezért fia **Thorismund** hazament biztosítani, hogy őt válasszák királlyá. Állítólag ezt **Aëtius** is támogatta, mert érdekében állt az erőegyensúly fenntartása, nehogy a **Vizigótok** győztesként megerősödjenek.

Bár Aëtius győztesnek kiáltotta ki magát, de a csatateret ő hagyta el, és a továbbiakban a Hunok Róma elleni hadjáratai során semmilyen ellenállást nem tanúsított velük szemben.

452-ben Attila megerősödött hatalmát jelezve betört újra **Róma** felé, **III. Valentinianus császár Ravenna** erős falai mögé menekült, de **Nagy Leó pápa** bátran **Attila** elé járult **Mantovánál**, béke kieszközölése érdekében. *(Lásd Raffaello festménye.)*

Leó pápa *(440-461)* végül sikerrel járt. A **Hunok** békével visszavonultak, amiben az is közrejátszott, hogy a **Hun seregben járvány** tört ki, valamint, hogy a **Keletrómaiak** hadmozdulatai már **Pannóniát** fenyegették.

453-ban Attila, **Ildikóval** történő új házasságának **nászéjszakáján**, hirtelen meghalt.

[108]Ezt követően **fiainak örökségéért folyó harcai** meggyengítették a **Hun** birodalmat.

A küzdelemből elébb **Ellák** *(453-454)* került ki győztesen, de már nem bírta hatalmát megszilárdítani. Sorra lázadtak fel a **Hunok** által hódoltatott népek, majd kialakult a **Germán** népek szövetsége **454-ben**, és a **Pannóniai Nedao** melletti csatában legyőzték a **Hunokat.** A csatában **Ellák** is életét vesztette. A **Hun birodalom** kezdett széttöredezni.

Dengitzik *(454-469)* nevű öccse lett ezután a **Hunok** királya, aki kénytelen volt kivonulni a korábbi szállásterületükre a **Fekete tenger mellékére**. Ott viszont a **Gótokkal** kellett harcolniuk.

465-466 körül **Dengitzik, Ernák** testvérével jelentős haderőt összegyűjtve, újra támadást indított **I. Leó** *(457-474)* **Keletrómai császár** ellen. A háború elhúzódott. **Thrákiában** már **Germánok** védték a **Rómaiakat**, mivel tőlük többet remélhettek.

469-ben Dengitzik egyik csatában elesett, a Hunok pedig vereséget szenvedtek.

(Állítólag Anagast Gót parancsnok ölte meg Dengitziket. Levágott fejét Konstantinápolyban győzelmi felvonuláson hordozták körbe.)

Ernák *(469-503)* ekkor utolsó, még élő **Attila fiúként** lett a **Hunok királya**. A vereséget követően békét kötött a **Rómaiakkal**, és az **Al-Duna vidékén** *(Dobrudzsa)* letelepedett népével, belátva, a **Hunok** meghatározó jellegű uralma véget ért.

Ernák békében élhetett, mert ezt követően nincs információ. Pontosabban a **Magyaroknál Árpád** eredet történetében szerepel **Ernák**:

Attila/Etele – *(3.fia)* **Ernák**/Irnik – **Ed – Ügyek – Álmos – Árpád**

Még egy **Attila fiúról** többször is említést tettek: **Ardarik Gepida királynak** a **Hun haditanácsban** való résztvételét azzal magyarázzák, hogy az ő **lánya** is felesége volt **Attilának**, és tőle származott **Giesmos**. Hun uralkodó fiaként **Trapsztila Gepida** király udvarába került elvéve **leányát**, akitől legalább egy fiú gyerek **Mundo** született. **Giesmos 488** körül halhatott meg, amikor **fia Mundo** is menekülésre kényszerült a **Gepida** udvarból **Sirmiumból**. Csapatával Morava irányába tört, ahol a **Bizánciak** által felbérelt **Bolgárokkal** került szembe, ezért a **Gótoktól** kért segítséget, emiatt fennhatóságuk alá került. **Mundo 505 után Itáliába** követte **Nagy Theodorich királyt** *(475-526),* aki közel akarta tartani **Attila** unokáját.

A Hunokkal kitüntetett módon szükséges foglalkoznunk, mivel a legújabb DNS kutatási eredmények is azt igazolták, hogy a Magyar őstörténet és a Honfoglalás sokkal bonyolultabban zajlott, mint azt az eddigiekben megismerhettük, és igen sok szállal kötődik a Honfoglalók ősi történelme, kultúrája és törzsei a Hunokhoz.

Attila halálát és a **Nyugati Hun Birodalom** a bukását követően ugyanaz a folyamat zajlott le, mint más birodalmak felbomlását követően. Nevezetesen újabb birodalmak, országok, népek, kultúrák jelentkeztek, melyek mind a **Hunok**, vagy a **Rómaiak** jogos örököseinek vallották magukat.

Tették ezt nyilvánvalóan nem alaptalanul, mivel a korábbi birodalomhoz való tartozásuk során jelentős kapcsolódási pontok alakulhattak ki. *(„Birodalmi hatás.")* Nyelvük, kultúrájuk, családi *(DNS)* kapcsolatuk, harcmodoruk, gazdasági életük, és sok egyéb közös tényező miatt.

Hunok helyét az **Európai Sztyeppén** később *(558-635)* a területén kialakult **Avar Birodalom** vette át.

Így fonódhatott össze a Szkíták, Hunok, Avarok, Onogurok, Kazárok, Magyarok, és egyéb népek története, genetikája és lovaskultúrája is.

[108] tps://vlaston.webnode.hu/news/attila-fiai/

Ahogy a **csodaszarvas** ábrázolások *(mely kulturális elemet a **Hunok** is átvettek)* által jól követhető, a térben és időben igen kiterjedt, sok nép által képviselt sztyeppei a **Szkíta lovaskultúra**, úgy a **Hunok** útja is végigkövethető az **bronzüst** leleteik által.

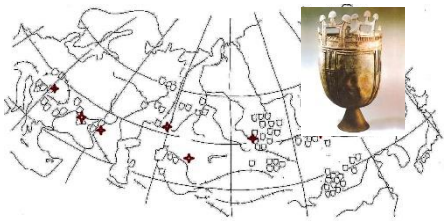

Látható, hogy a **Hun üstök** *(lásd kis üstök jelzéseit)* ugyanazt az *„utat járták be”*, mint az **aranyszarvasok**. *(Piros csillaggal jelölve a leletek helyét.)*

Tápiószentmárton; Zöldhalompuszta; Kul-Oba; Kostromskaja; Kazasztan; Filippovka; Pazirik; Hun

HEFTALITÁK (FEHÉR HUNOK) 370-557

453-ban halt meg Attila, mely után nemsokára összeomlott, az Európai Hun Birodalom is.

456-ban, tehát **3 év múlva** erősödnek meg a **Heftaliták** ***(Fehér Hunok)***, jelentős haderőt kiállítva. *(Ez nem lehet véletlen, feltehetően sok Európai Hun törzs hadereje őket erősítette.)*

A **Heftaliták** ekkor legyőzték az **Avarokat** Közép-Ázsiában. *(Akik később szintén jelentős hatással lesznek a **Kárpát-medencére**, és a **896-os Honfoglalók** történetére is.)*

Heftaliták *(Fehér Hunok)* a **Tielö szövetség** népeiből és a Közép-Ázsiai **Szkíta** *(Szaka)* népességből alakultak ki.

A **Heftal-dinasztiáról** kapták a nevüket. A dinasztia alapító **I. Khingila király** *(430-490)* egyesítette az **Uar** és **Hjóno** törzseket, ezért szerepelnek a forrásokban a **Heftalita** név mellett **Uarhun** *(Avarhun)* névvel is. *(Az Avarokat legyőzték, majd beolvasztották.)*

370-körül mozdultak el az **Altáj** és **Tien-san hegységnél** lévő szállásterületükről.

A **Tielö-szövetség** a **Kínaiak** által a **Türk nyelvű** népek összefoglaló neve volt. Az **Ogurok**, **Ujgurok**, **Oguzok** *(is)* közéjük tartóztak.

A **Türkök** egyes törzsei a **Zsuanszuanok**, *(az Ázsiai Avarok, akik szintén a Hsziungnuk leszármazottainak vallották magukat)* által szorongatva elköltöztek szülőföldjükről az **Altáj-vidékről Közép-Ázsia felé**, meghódítva e területet.

A **Fehér Hun** elnevezésük a keleti lakóhelyükre utal, nem pedig bőrük színére. A **Hunok** égtájanként más színekkel jelölték seregrészeiket. Az északi Hunok voltak a kékek, a déliek a vörösek, a nyugatiak *(Attila népe)* a feketék, a keletiek pedig a fehérek.
*(Ebből látható, egykor a **Heftaliták Altáji-hegységi** telepei, voltak a Kínaiak által előzött **Hunok** legkeletibb lakóhelyei.)*

420-ban *(a Déli)* **Vörös Hunok** elfoglalták **Ganhárát** *(ma Afganisztán)*, de **II. Jazdagird Perzsa király** *(az Avarok segítségével)* megsemmisítő vereséget mérve rájuk, visszafoglalta azt.

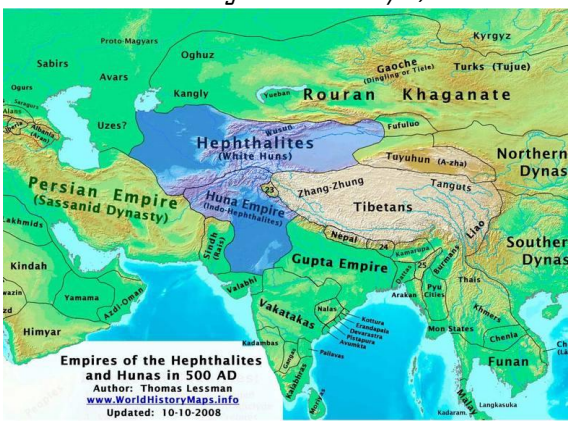

456-ban bukkantak elő **Heftaliták** *(Fehér Hunok)*, mint jelentős haderő. **457-ben** a **Heftaliták** *(Fehér Hunok)* már az addig az **Avarok** által birtokolt **Baktriát** is elfoglalták. Akik harcba keveredtek a **Szabarokkal** és elűzték őket.

A **Szabarok** pedig kimozdították a Szaragurokat, **Ogurokat** és **Onogurokat**, akik a **Kelet-Kaukázusi** részre költöztek velük együtt. *(Innen már ismerősebb a történelmük.)*

457-ben ekkor, az **Avarok** egy része a **Fehér Hunokkal** *(Heftalitákkal)* szövetkezett. *(Betagozódtak a birodalmukba. **100 évvel** később, a **Türkök** megnövekvő hatalma miatt, az **Avarok** a hozzájuk szegődött Szkíta, Hun és egyéb törzsekkel együtt feltűntek **Kelet-Európában**.)*

459-ben I. Péloz *(459-484)* Perzsa trónörökös szövetkezett a **Heftalitákkal**, hogy trónkövetelésének érvényszerezzen. El is foglalták a Heftaliták a **Perzsa** királyi székhelyet **I. Pélozzal**. Később azonban egymással is háborúznak, és **I. Péloz** kénytelen volt adót fizetni a Heftalitáknak.

477-ben Heftaliták már az **Avarok Indiai** területeit is elfoglalták, és egészen a **Gangeszig** hatoltak.

508 évben a Heftaliták már a **Tarim-medencét** is birtokolták. A következő évben pedig már az **Avarok** utolsó Közép-Ázsiai menedékét **Szogdiát** is elfoglalták.

522-ben érték el a Heftaliták a hatalmuk csúcsát. Az **Altajtól** elindulva tehát elfoglalták **Közép-Ázsia** jelentős részét, majd az **India félsziget** nagy területét is.

532-re azonban kiszorultak **Indiából**. **557-ben** pedig a **Türkök**, a **Perzsákkal** összefogva **Közép-Ázsiában** is megszüntették uralmukat.

[109]**Zsuanzsuanokat Ázsiai Avaroknak** is hívták. A **Hsziungnuk** birodalomból váltak ki, győzelmet aratva uralkodójuk felett.

Vannak, akik őket is **Hsziungnu** eredetűnek tartják. A birodalomukba tagozódva, *„birodalmi hatásra"* kultúrájukból nyilvánvalóan sokat átvettek. Egyik törzsük neve **Var** volt.

A **Hsziungnu Birodalom i.sz. 2. századi** felbomlát követően a **Közép-Ázsiából** az **Alánokat 350**-es években kiszorító **Avar** népet is a **Zsuanzsuanokkal** hozzák kapcsolatba. Ekkor tünnek fel ott ugyannis az **Uar** és a Hjóno, **Hiunghu** nevek, Előbbit az **Avar**, legútóbbik a **Hun** névvel azonosítják. *(Lásd később Álavar vita. Mely vitát megoldja, ha tudjuk e népek kultúrái „ birodalmi hatásra" összefonódtak, egymásra hatottak.)*

A **456-ban,** később felbukkanó *(a Közép-Ázsiai **Avarok** területeit elfoglaló Hun)***Heftalitákat Avarhunoknak** is hívták.

Haderejük a **lovasságra** épült, de az alávetett **Kaokü** nép által jelentős **harcikocsi** erejük is volt. **Lópáncélt**, előkelőik pedig **aranyazott lószerszámot** is használtak. Hadszervezetükben a tizes számrendszert használták. *(Lásd Mongoloknál részletezve.)*

Kerek **nemezsátrakban** laktak, melyet vándorlásokkor összecsomagoltak és kocsijaikon továbbszállítottak. Táplálékuk a **kumisz** és a hús volt, valamint frissen főt gabona, köles és kendermag. Hajukat konytba fonva hordták. Fejlett bronz és **vasművességgel** is rendelkeztek.

Törzsi vezéreik minden év azonos időszakában összejöttek a **kagán** vezetésével, és ünnepélyes áldozatot mutattak be, majd tanácskoztak. *(Kagatunnak, vagy **katunnak**, a kagánasszonynak is jelető s szerepe volt, főleg a trónutódláskor. Lásd **Sarolt** szerepét **István** királyunk hatalomrakerülésekor!)* A **Zsunazsuanok** is a **Tengrizmus** követői voltak.

*(A leírtak hasonlóságai miatt akár ők is a **896-os Honfoglalók egyik ősei lehettek**. Vagy a már megismert „birodalmi hatással" is hathattak rájuk, hiszen a birodalmuk kiterjedt egész az **Urál hegységig**, az **Ugor** területekig is. Így is átvették kultúrájukat **Őseink**.)*

394-402 között hódoltatták az **Ordoszi Hunokat, Hszienpejeket, Kaoküket**. *(Lásd térképen **Rouran Khaganate**.)*

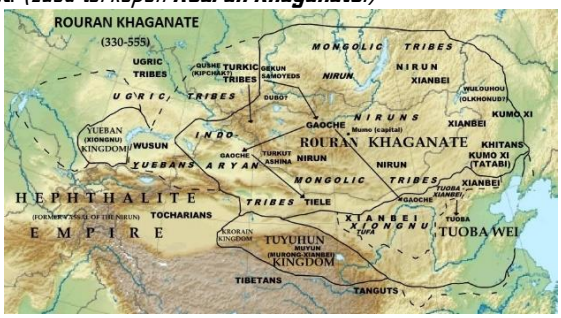

402-ben Sölun uralkodójuk ekkor vette fel a **Kagán** címet, mely később igen elterjedt uralkodói névvé *„Kán"*-ná rövidült.

431 után a **lovasnomád haderejükkel** a **Zsuanzsuanok** teljesen elsöpörték a **Hszia** államot. *(Egy kisebb utolsó Hsziungnu állam még **460-ig** tudta tartani magát, utána teljesen eltűntek a Hsziungnuk keleten. Lásd térképen.)*

400-550-ig *(150 éven át)* komoly harcok folytak a **Kínaiak** és a **Zsuanzsuanok** között.

453-ban halt meg **Attila,** mely után összeomlott a **Nyugati Hun állam** is.

456-ban erősödtek meg a **Heftaliták** *(Fehér Hunok)*, és legyőzték a Közép-Ázsiai **Avarokat**.

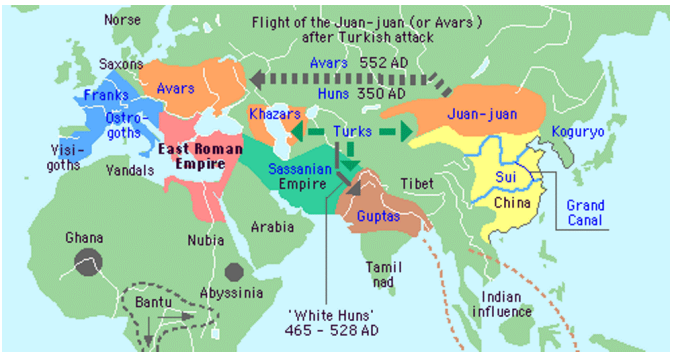

551-ben a *(Kínaiak által támogatott)* **Türkök** megverték a **Zsuangzsuanokat**. Egy részük **Kínába** menekült, de azok kiadták a **Türköknek**, akik kivégezték őket. Más részük nyugati irányba menekült, útközben más törzsek is csatlakoztak hozzájuk. *(Köztük azok is, akiket legyőztek.)*

552 táján így tüntek fel az Avarok Kelet-Európában. *(Lásd később külön az Európai történelműket.)*

565-ban a **Türkök** megverték a **Fehér Hunokat** *(Heftalitákat)* is, és megalakították a **Türk birodalmat.** *(Lásd később történelműket.)* Az új Türk Birodalom területéről ekkor sok nép elmenekült, így a Közép-Ázsiai **Avarok** egy része is.

Egyesek szerint a **Zsuanzsuanok** hozták létre az **Európai Avar birodalmat**. Mások **Álavaroknak** tartják őket.

*(Az „Álavar" vita régóta zajlik. Az **552-ben** Európába érkező „Avar" népszövetség nyilvánvalóan nem lehetett teljesen azonos a **Zsuanzsuanokkal**, hiszen útközben számos más törzs is csatlakozott hozzájuk. Akár a **Közép-Ázsiai Heftaliták** uralma ellen lázadó **Avarok** is. Akik származása és kultúrája feltehetően szintén a **Hsziungnu Birodalomakhoz** is kapcsolódik. Tehát a **Zsuanzsuanok** és a Közép-Ázsiai **Avarok**, akik a **Fehér Hunokkal** kerültek szoros kapcsolatba, hasonló kultúrát képviselhettek, részben közös ősökkel.)*

***565** után, a **Türk** hódítás elöl Közép-Ázsiából menekülő **Közép-Ázsiai Avarok**, és a velük érkező más törzsek jelentős tömege is jelentősen erősítette az **Európai Avar Birodalmat**. Nem lehet véletlen, hogy rá egy évvel, **567-ben** törtek be és foglalták el a **Kárpát-medencét**, megverve a **Gepidákat**, majd **568-ban** a **Langobárdokat** is.)*

[109] https://hu.wikipedia.org/wiki/Zsuanzsuanok

TÜRKÖK 535-TŐL

TÜRK BIRODALOM 535-744

Göktürk Kaganátust az ázsiai **Ashina klán** hozta létre a **Mongol fennsíkon**.

A **Zsuanzsuanok** felettük uralkodó népe nomád életformában élt. Elsődlegesen a **lótartásra** specializálódtak, kiegészítve birkatartással.

A **Türkök** alávetett népként éltek uralmuk alatt, az **Altáj-hegyvidék** inkább csapadékosabb északibb területein, ahol ők inkább sertés és marhatartással, valamint földműveléssel foglalkoztak, továbbá vasművességgel is.

A **lótartás** és a nomád életmódjuk kedvezett a **Zsuanzsuanok** hódításainak. Azonban az **535. évi** világméretű éghajlati katasztrófa alapjaiban változtatott a helyzeten, mivel a sztyeppén **több évtizedes szárazság**, és emiatt **éhínség** következett be.

Emiatt az **Zsuanzsuanok lóállománya** *(fegyveres erejük bázisa)* drasztikusan lecsökkent.

[110] *(Egyesek szerint a Krakatau, vagy más, hasonló nagy vulkánkitörés, netán óriás meteor okozta. Mások a Halley-üstökösre gyanakodnak, mely túl közel haladt el, és a róla leváló anyagok meteorit záport okoztak Az **540-ben** Konstantinápolyt elérő, első **Európai Pestis járványt** is ehhez kötik, mely, óriási embervesztességet okozott. A Közép-Amerikai Maja kultúrában is ekkor nagy hanyatlás következett be.)*

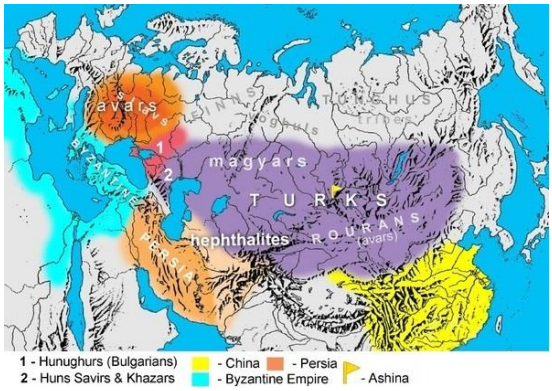

A **csapadékosabb éghajlaton** élő **Türkökre** ez kevésbé hatott.

[111]**545-ben** a **Göktürkük** vezetők a kapcsolatba léptek a **Kínaiakkal**.

546-ban még **Bumin kagánjuk**, a **Zsuanzsuanok** érdekében, az ellenük lázadó **Ujgurok**, **Ting-lingelet** *(Tielő k)* hadait megverték. *(Lényegében ők akadályozták meg, hogy a Zsuanzsuanokat kiirtsák e népek.)* Ezt követően azt várták, hogy szövetségesi rangot is kapnak a **Zsuanzsuan dinasztiába**.

Miután ez elmaradt, a **Kínai Nyugat Vej** állammal szövetkeztek.

551-ben Bumin, testvérével **Istemivel** a **Türkök** legyőzték az addigi uraikat a Zsuanzsuanokat, és ezzel elindul a nagy és gyors hódítási sorozatuk, mellyel az óriási létrehozták **Türk birodalmat**. A **Türkök** 552-re már a **Selyemút** területét, később pedig az **Aral tó** vidékét is elfoglalták. **552-ben**, tehát nem véletlenül tűntek fel az **Avarok Európában** a **Türkök** elől menekülve.

557-ben a **Türkök** végül **I. Huszrau** ***(Khosrow)*** **Perzsa királlyal** *(uralkodása 531-579,)* szövetkezve legyőzték a **Heftalitákat** is Buhara közelében, megosztotva egymás között a Birodalmunkat.

Ekkor a Közép-Ázsiai **Avarok** is ***(Szkíta** és **Hun** népcsoportokkal együtt)* megindultak **Kelet-Európa** felé.

568-ban a **Türkök Bizánccal** is felvették a diplomáciai kapcsolatot a **Selyemút** biztosítása érdekében.

[112]**Menandosz** *(Maurikiosz Bizánci császár /582-602/ történelemírója, aki következtében a Türkök országában járt)* megemlíti, hogy az **Ugorok** a **Volgától nyugatra** éltek. *(A **Meotisz vidéken,** akiket már valószínűleg jóval korábban a **Hunok** mozdították ki az őshazájukból)* A nekik behódolt **Alánokkal** együtt elfogadták a **Türk főséget**, de az **Ugorok** helyi hatalma megmaradt.

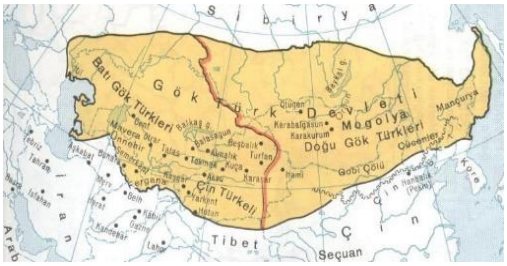

576-ban már Fekete-tenger melletti **Kercset** is elfoglalják a **Türkök**. A meghódított **Szavír**, **Alán**, *(keleti)* **Onogur**, **Ugor** népeket egyetlen szövetségbe, a velük szövetséges **Kazárok** törzsszövetségébe szervezték, de ekkor meghalt **Istemi**.

581-ben a **4. kagán** halálát és belháborúk sorozatát követően **Keleti-Türk** és **Nyugati-Türk** államra bomlott birodalmuk, mely által meggyengültek.

626-ban Illig Kagán még győzött **Li Shimin Kínai** császár felett. *(Akit a **Tang dinasztia** alapítójaként tartanak számon.)*

Ekkor egy fehér ló feláldozásával békét kötöttek, melynek értelmében a Tang uralkodó 67 települést átengedett és kompenzációt fizetett.

627-ben azonban már nyáron fagyok voltak, majd már októberben több láb mély hó fedte a Mongol és Madzsuriai legelőiket, ezért nem tudták legeltetni a **lovaikat**. *(Úgy jártak, mint korábbi uraik a **Zsuanzsuanok**. **Lovaik nélkül** gyakorlatilag **harcképtelenné** váltak.)*

A **Göktürkök** nehézségeit látva a **Tielő népek** *(40, javarészt szintén Türk néptörzs, Ujgurok vezetésével)* fellázadtak **Tang** császárral szövetkezve.

630 június 27-én Li Jing Kínai parancsnok legyőzte **Illig Kagán** csapatait, ezzel a **Keleti-Türk** állam megszűnt.

630-ban, ugyanez évben a Kaukázusban sikeres harcot folytató Tong Yabghu Kagán megölték, és ezzel Nyugati-Türk állam is meggyengült.

Ekkor több szövetségese is elszakadt a Birodalomuktól. Majd a **Kínai Birodalom** is több sikeres háborút vívott ellenük.

---

[110] https://qubit.hu/2018/08/12/a-jegkorszakoktol-a-globalis-felmelegedesig-amikor-az-eghajlat-irja-a-tortenelmet
[111] https://hu.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_Birodalom
[112] https://bandizsuzsanna55.blog.hu/2018/08/23/az_ugurok_ugorok_lakohelyerol_569-ben_es_nehany_mas_kerdeshez_kiegeszites

A területszerzéseik révén közvetlen összeköttetés jött létre **Kína** és **Perzsia** között.
635-ben Kuvrat vezetésével függetlenedtek a *(Türk)* **Bolgárok keleti törzsei** a *(Nyugati)* **Türk Birodalom** fennhatósága alól.
*(A **Nyugati Bolgár 6 Kutrigur törzs** pedig az **Avar Birodalomtól** függetlenedett, és közösen megalakíttották az **Onogur Birodalmat**.)*

682-ben a **Nyugati-Türk** állam újra erőre kapott, **Qapagan Kagán** vezetésével sikeresen harcoltak a **Kínai Tang dinasztia** ellen.
713-ban azonban már az **Omajjád Kalifátus Muzulmán** hadereje ide is elérkezett, és győzedelmeskedett felettük.

(732-es év egyik érdekes híre, hogy Kültegin Türk kagán temetésén az Ázsiában maradt Avarok is képviseltették magukat.)

744-ben I. Kutlug Kagán *(a szintén Türk nép)* **Ujgur** vezére legyőzte az utolsó *(Nyugati)* **Göktürk Ozmish Kagánt** *(fejét elküldte a Tang-udvarnak)*, ezzel véglegesen megszűnt a **Göktürkök uralma**.

UJGUR 745-840, KIRGIZ 840-927 KAGANÁTUS, KITAN 907-1125

744-ben I. Kutlug Kagán *(744-747)* győzött tehát a **Türk Birodalom** felett, ezáltal az **Ujgurok** lettek az új hatalmi tényezők e térségben. *(Az Ujgurok a **Magyarokkal** is rokonoknak tarják magukat.)*

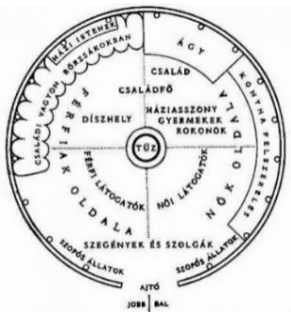

745-840, **100 évig** létezett az **Ujgur Birodalom**.

840-927 között a tőlük északra élő **Kirgizek** vették át az irányítást e sztyeppei területek felett, leigázva az **Ujgurokat**, akik végül **Kelet-Turkesztánban** telepedtek le.

A felső térképen látható, a **Kirgizek** Mongólia felett éltek, és onnan hódították meg az **Ujgur Birodalmat**.

Azonban nekik is vándorolniuk kellett, megőrizve nomád hagyományaikat. *(Lásd jurta beosztást, Kirgiz lovasok **Kökpár /Buzkashi/**, és **lovasbirkózás** nomád játékait.)*

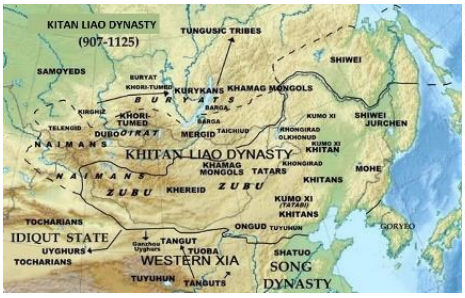

Utánuk pedig a **Mongol Birodalom** ***(1206-1368)*** emelkedett fel. *(Lásd később.)*

907-1125 a **Mandzsúriai** *(Mongol nyelvű)* **Kitaj Liao-dinasztia** által alapított **Kitan Birodalom** vette át az uralmat.

A **16. sz-tól** pedig már az **Orosz** és a **Kínai Birodalom** hódította meg e területeket is.

Török khaganate 552–744	
Nyugat-török	
Keleti török	
Khazar Khaganate 618–1048	
Xueyantuo 628–646	
Nagy-Bulgária 632–668	
Duna Bulgária	
Volga Bulgária	
Kangar union 659–750	
Turk Shahi 665–850	
Türgesh Khaganate 699–766	
Ujgur Khaganate 744–840	
Karluk Yabgu állam 756–940	
Kara- Khanid **Khanate** 840–1212	
Nyugati Kara-Khanid	
Kelet-Kara-Khanid	
Ganzhou Uyghur Kingdom 848–1036	
Qocho 856–1335	
Pecheneg Khanates 860-1091	**Kimeki konföderáció** 743-1035
Cumania 1067-1239	**Oghuz Yabgu állam** 750-1055
Ghaznavid Empire 963–1186	
Seljuk Empire 1037–1194	
Rum szultánsága	
Kerait khanate 11. század – 13. század	
Khwarazmian Empire 1077–1231	
Naiman Khanate –1204	
Qarlughid Királyság 1224–1266	
Delhi szultánát 1206–1526	
Mamluk-dinasztia	
Khalji-dinasztia	
Tughlaq-dinasztia	
Arany Horda [1] [2] [3] **1240–1502**	
Mamluk Szultánátus (Kairó) 1250–1517	
Bahri-dinasztia	
Bengáli szultánát, 1352–1487	
Ilyas Shahi-dinasztia	

KAZAHOK, TÜRKMÉNEK, ÜZBÉGEK, AZERIEK 13. SZ-TÓL

A *(Keleti és Nyugati)* **Türk Birodalom** felbomlása után a területükön sok új, más **Türk** állam is létrejött. *(Lásd előbbiek és a mellékelt táblázat.)* Ezek közül néhány fontosabbat érdemes kiemelni, melynek a **Magyar történelemben** is szerepe volt.

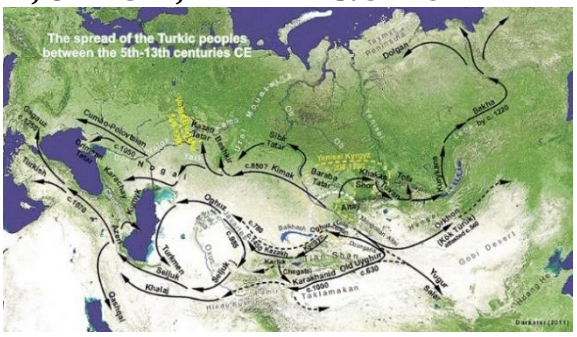

Míg keleten az **Ujgurok**, nyugaton az **Avarok**, majd **Onogurok**, **Kazárok** hozták létre államukat. Közöttük eső területen is több nép élt, pl. a **Besenyők**, **Kimek**, **Kipcsakok**, **Úzok/Oguzok**. A **Besenyő** *(Pecheneg)*, **Kun** *(Cumania)* kaganátusok történetével lehet érzékeltetni a **Türk** és a **Mongol** Birodalmak között időszakban a sztyeppei területen zajló történelmi eseményeket. *(Lásd később, ahogy az **Avar**, az **Onogur**, a **Kazár**, és a **Szeldzsuk Birodalomról**, a **Delhi Szultanátusról**, és **Mamelukokról** is még bővebben lesz szó.)*

Érdemes megemlíteni néhány rokon jellegű Türk lovasnépet, malyeknek sikerült túlélniük a sztyeppei harcokban bővelkedő időszakait.

KAZAK

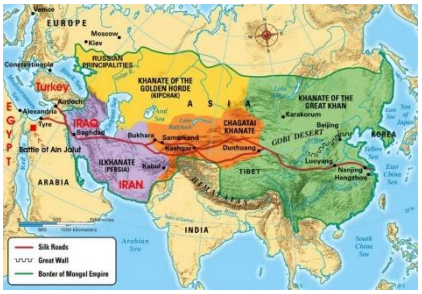

[113]A **13. században** a **Mongol Birodalom** szervezte területi egységbe a **Türk** népeket a **Chagatai Kaganátusban**, melyből kifejlődött az önálló **Kazah Kánság** ***(1465-től** Janibek és Kerej kán vezetésével)*, mely által alakulhatott ki az állattenyésztő **Türk törzsek Kazah** nyelve és öntudata. *(E területeken is indult el annak idején a **lovak háziasítása**.)*

Folyamatos harcok zajlottak a terület egyben tartásáért és a külső hatalmak ellen. Így a **17-18. sz-ban** a nyugati Mongol **Ojrátokkal** szövetségben a *(Balhas-tó és vízgyűjtő területén létrejött)* **Dzsungár Birodalom** ellen, majd az **Ojrátokkal**, valamint a **Kalmükökkel** is, míg végül a cári **Kozák** csapatok meghódították az egész **Közép-Ázsiát**. Az elnyomás részeként nem csak az „*Oroszosítás*" és a kollektivizálás történt, hanem a **Szemipalatyinszki** atomkísérleti robbantások sugár szennyezése is. **1991 12 16-án** kiáltották ki a függetlenségüket. Gazdaság növekedésük alapja a jelentős kőolaj és földgáz kincsük. Az ősi **lovas tradíciójukat** büszkén őrzik.

KURULTÁJ, TÜRK TANÁCS, NOMÁD VILÁGJÁTÉKOK

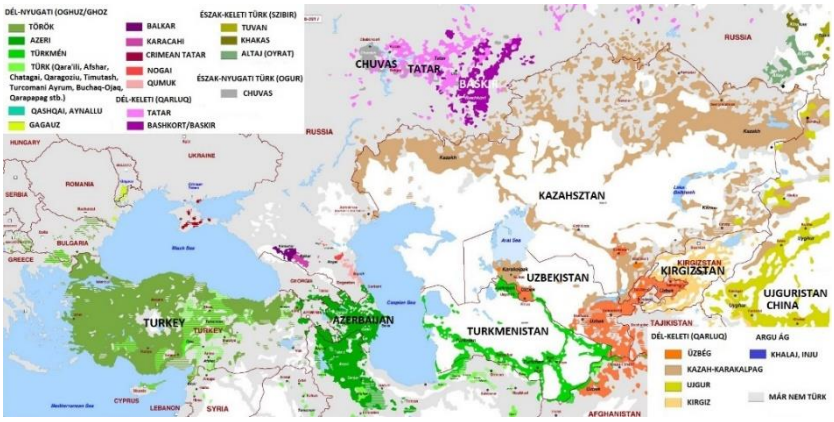

2007-ben rendezték meg az első **Kurultajt** *(törzsi gyűlés)* a Kazahsztáni Saga településen az ottani **Madjar** törzs *(lásd később róluk bővebben)* és a **Magyar** küldöttség részvételével.

2008-tól minden második évben megrendezésre kerül a **Kurultaj Magyarországon,** Bugacon a Magyar Turáni Alapítvány szervezésében, Bíró András Zsolt vezetésével, Lezsák Sándor fővédnökségével, ahol a **Hun** és **Türk** tudatú népek hagyományőrző képviselői találkozhatnak. *(Lásd a mai Türk népek.)*

2007-ben alapították a **TÜRK TANÁCS** geopolitikai szervezetet, melynek **Magyarország** megfigyelő státuszú tagja. *(Lásd mellékelt térkép.)*

E szervezet lehetőséget biztosít az érintett országok közötti politikai és gazdaság együttműködésre.

A **NOMÁD VILÁGJÁTÉKOK** a sport révén ápolja a **nomád népek** kapcsolatait.

2018-ban Kirgíziában megrendezett 3. Nomád Világjátékokon a **Magyar** sportolók 4 aranyérmet nyertek és az előkelő **5.** helyezést érték el.

*(Egy időben ülésezett a **Türk Tanács** is.)*

Érthető módon, e sportversenyen több **lovas sportág** is szerepel.

2020-ban Törökországban tartják a következő sportrendezvényt.

TÜRKMÉNEK

Területüket a **Partusok Szkíta** és más igen híres **lovas népek** uralták. *(Lásd korábban, közte **Akhal teke** lófajta.)*

Az **Oguzokból** kivált **Szeldzsuk Türk törzs** hatalmas birodalmáról is később olvashatunk, melyet a **Mongol Birodalom** döntött meg.

Azt követően **7 évszázadig** különböző birodalmak uralma alatt álltak, ez idő alatt különültek el a **Türkök** külön etnikai csoporttá, és *(a Kunok támadása miatt)* az **Iráni** határvidékre vándoroltak.

A **19. sz-ban** őket is meghódították a **Kozák lovascsapatok** a többi Közép-Ázsiai néppel együtt, sorsukban is osztozva, így **1991-ben** lehettek ők is függetlenek.

[113] https://hu.wikipedia.org/wiki/Kazahszt%C3%A1n

ÜZBÉGEK

[114]**Baktiria** tartomány igen híres történelmi eseményeknek adott otthont, **Nagy Sándor** is meghódította, ahogy a **Mongolok**, majd annak örökségét valló **Timur Lenk** is. A **Timuridák** uralmát **1500-ban** a **Kipcsak-törökök** döntötték meg az **Aranyhorda** felöl, akik **Üzbek** *(1313-1341)* uralkodójuk után „*Özbegnek*" hívták magukat.

Sejbán alapította a **Bukhara Kánságot**, ebből szakadt ki 1709-ben a **Kokandi Kánság**. 1598-ban jött létre a **Hívai kánság**, melyet 1873-ban **Oroszok** bekebeleztek, ahogy 1868-ban már előtte a **Kokani** és a **Bukharai** Kánságot is.

1936-ban csatolták a **Kalakalpak** területeket **Üzbegisztánhoz**. 1991-ben függetlenedtek.

AZERIEK

A **Kaukázus** vidéke igen sokszor lett említve, mivel az attól északra és délre lévő birodalmak „*átjáróháza*" volt.

A **Hurrik** idején a lovasszekerekkel együtt itt lépték át a **lovak** déli irányban az addigi tenyészterületüket.

I.e. 550 körül az **Archaimenidák** hódították meg. Az **i.e. 4 sz-tól Albán királyság** alakult, ahova a Perzsák, a Görögök, a Rómaiak is hódítókként mentek. Az **i.sz. 4. sz-tól** egészen **667-ig Keresztény királyság** volt a Kaukázusi Albánia, majd egymás váltották a hódítók.

A **Kazár Birodalom** esetében itt is ádáz harcok folytak a Muszlin Arabokkal, mely harcokban **Őseink** is részt vettek. A **11. sz**-tól a **Szeldzsuk törökök** kezére került, később az **Oguz Gazdavida**, majd **Timur Lenk** hódította meg.

Az **Azeriek** szempontjából kiemelkedő jelentőségű volt az **1539-től** a Perzsa Birodalomban uralkodó **Síita Szafavida Azeri** dinasztia, amely a **Szunnita Törökök** ellen harcolt.

I. Abbasz sah *(1571, trónon 1588-1629)* nevéhez fűződik a Perzsa főváros **Iszfahanba** való költöztetése, ahol a világ legszebb **pólós** terét alakította ki, a kedvenc sportja számára.

Azerbajdzsán a Cári csapatok **19. századi** hódításai által megosztottá vált. Északi részét az **Orosz Birodalom** meghódította, az **Azeriek** lakta másik területrész továbbra is a **Perzsa Birodalomban** maradt, és mai is odatartozik. Így határ vágja ketté népüket most is, miután a Szovjetunió felbomlását követően az északi területek függetlenné válhattak 1991-ben.

CSUVASOK, TATÁROK, BASKÍROK 737-TŐL

A később részletesen taglalt **Onogur** történelem fontos eseménye volt, amikor **Kotrag** vezetésével a **Kazár Birodalomból** kiválva, **737** után a Volga vidékén megalakították a **Volgai Bolgár** államot.

A később említett **Mongol Birodalomba** pedig a **Tatárok** tagozódtak be, a hódítok részévé válva. A hódításaik helyein a **Mongol**, **Tatár** és **Türk** népek keveredtek. Végül számbeli fölényük miatt együttesen **Tatárokként** lettek számon tartva, akik szétszóródva élnek ma is a **Bajkál-tótól** a **Kárpátokig**. A térképen ez úgy ábrázolódik, mintha a **lovaik** „*nyomot*" hagytak volna. *(A **Mongol** inváziót mi is „**Tatárjárásként**" említjük, ahogy később a **Krími Tatároknak** a **Török Birodalom** szövetségeseként történő támadásait is.)*

Onogur rokonaink nálunk rosszabbul jártak. **1236-ban** a **Tatárok** *(Mongolok)* legyőzték őket, és ezt követően az **Arany Horda** részévé váltak. A lakosság döntő része beolvadva, átvette a Türk **Tatár** nyelvet is.

Kisebb részük, a **Csuvasok** megtartották őseik **Bolgár-Ogur** nyelvét.

A **Baskírok** is az egykori **Volgai Bolgár Állam** területére települt, és ma ott élő **Muzulmán Türk nép**. A nyelvük a Tatárokéhoz hasonló **Kipcsak Türk** nyelvekhez tartozik. *(Címerükben egy **lovas** szerepel!)*

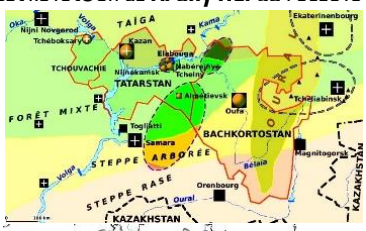

A három **Türk** nép Oroszországon belül egymás mellett kapott lehetőséget, hogy részleges önállósággal élve ápolhassa kultúráját. Zöld színnel jelölve jól láthatóan a **Csuvasok** *(kb. 1,7 millió fő)* az eredeti Volgai Bolgár Államnak megfelelő területen élnek szétszórtan. A mai napig zajlik a vita kik a **Volgai Bolgárok** utódai. A **Volgai Bolgárok** többsége még a **Tatárok** előtt, **922-ben** felvette a **Muzulmán** hitet, míg a **Csuvasok Ortodox Keresztények**. Feltehetően a **Kotrag** vezérletével **737** után a **Kazároktól** kivált **Onogur** törzsek sem voltak egységesek, és a történetük során is tagozódtak. A **Csuvas** a **Türk** nyelvek közül egyedüli (**!**) mely **rotacizáló**, ahogy a **Magyar** is. *(Lásd később.)*

Sokáig éltek **Őseinkkel** együtt. Vannak, akik a **Csuvas** nyelvet **Türkösödött Ugor** nyelvnek tartják.

A Magyar nyelv Honfoglalás előtti Türk jövevényszavainak többsége pedig egy rotacizáló *(pergő hangú)* nyelvből ered.

[114] https://hu.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkm%C3%A9nek

BESENYŐK 8-11. SZ

A **Besenyőknek** közismerten igen negatív szerepe volt a **Honfoglalásunknál**. Azonban a két szomszédos népnek óhatatlanul jelentpős kapcsolatai voltak. A **Hölbling elmélet** még a két nép közötti rokonságot és törzsszövetséget is feltételez, sőt egy a Kárpát-medencéből oda *(Lebedibe),* majd a honfoglalásnál vissaztérő népcsoportot is említ.

[115]**692-es** adat szerint a **Kipcsak türk** néppel együtt élő Közép-Ázsiai *(Iráni Szaka kultúrájú)* **Kangarok** vezetésével jött létre az erős törzsszövetségük, a Fekete Irtis és a Szúr-Darja között. az **Oguzok** és **Kimek** szomszédságában.

894-ben Oguzok *(a későbbi Kunokba olvadó Úzok)* a **Bokharai** emírtől szenvedtek. Ez egy népvándorlást váltott ki. Az **Oguzok** délről, a **Kimekkel** szövetkezve a **Besenyők** területére támadtak sikerrel. Azok pedig a **Őseink Etelközi** területeit támadták meg és foglalták el **Bulgár** szövetséggel. Amikor éppen Őseink egyik csapata a **Balkánon** harcolt a **Bulgárok** ellen, a másik csapata pedig **Árpád** vezetésével **Kárpát-medence** Keleti részének megszerzéséért harcolt az ottani **Bolgár** hadakkal. Őseink ezért hagyták el korábbi hazájukat és telepedtek be a **Kárpát-medencébe**.

965-ben Szvatoszláv kijevi fejedelem, az **Oguzokkal** szövetségben legyőzte a **Kazárokat**, ezt követően a **Besenyők** léptek a helyükre. **972-ben Szvatoszlávot** is végül a **Besenyők** gyilkolták meg.

993-ban a **Kijevi fejedelemnek** sikerült a hatalma alá kényszeríteni a **Keleti Besenyőket**.

1027-ben a **Bizánciak** visszaverték a **Besenyő** támadást.

1036-ban a **Kijev** ellen küzdő **Besenyők** újabb vereséget szenvedtek. *(Lásd kép.)*

1048-ban az újabb **Oguz** *(Kun)* támadás miatti belharc következtében két fejedelmük **IX. Kónsztantinosz császártól** kért menedéket, és ott meg is keresztelkedtek.

1048-49 telén nagy **Besenyő** sereg tört **Bizáncra**, de egy **járvány** miatt kénytelenek voltak letenni a fegyvert, és megkeresztelkedve Szófia, Nis, Szkopje térségében telepítették le őket. *(Lásd Besenyő harcost és fegyverzetét.)*

1055-ben az **Úzok** *(Kunok)* el űzték őket a **Dnyepperen** túli területeikről is. **1059** telén a befagyott **Dunán** újabb **Besenyő** csoport kelt át, de a **Bizánciak**, immáron **I. Endre Magyar király** segítségével legyőzték.

1068-ban már a **Kunok** *(Úzok)* törhettek be **Magyarországra**, annyira felmorzsolták már a **Besenyőket**.

1071-ben már **Moldvából** is kiszorították őket. **1074-ben** a megmaradt **Besenyők** még nagy zavargásokat okoztak a **Bizánci birodalomban** az elmaradt zsoldfizetésük miatt, a szövetségesükké vált **Nesztor Bizánci kormányzó** segítségével. Elindultak **Bizánc** felé, de útközben viszály támadt köztük és pusztítva visszavonultak.

I. Alexiosz császár is háborúzott ellenük, de vereséget szenvedett, az **1087-es Drisztrai** csatában, és alig tudott elmenekülni. A **Kunok** szerepe ekkor vált döntővé. A **Drisztrai csatához** a **Besenyők** által szövetségesként meghívott a Kunok késve érkeztek, de látva a hatalmas zsákmányt a **Besenyőkre** támadva, legyőzték őket. Amikor azonban az élelem elfogyott elmentek. A **Besenyők** pedig végig pusztították ezt követően a **Balkánt**.

1091-ben a **Besenyők** végül már **Konstantinápoly kapuinál** voltak, *(amit a **Szmirnai emír** a tenger felől is támadt)*, ekkor a **Bizánciak** megvették szövetségesnek a **Kunokat**. Az így végleg legyőzött **Besenyőket Észak-Macedóniában** a Vardar folyó mentén telepítették le. *(Vannak, akik a mai **Bosnyákokat Besenyő** eredetűnek tartják.)*

Gyakran **Kunokként** említik a **Besenyőket**, a több nép alkotta **törzsszövetségükben** ugyanis **Kipcsak törökök**, vagyis **Kunok** is voltak.

Ez lehet a magyarázata a **884-es Álmos** vezetésével **Kijev** elleni hadjáratban megemlített **Kunokra** is. Ők a leírás szerint **7 vezérükkel** a **Kijevi fejedelem** segítségére siettek, de veszítettek. Az **Oroszok** behódoltak a *„Kunok"* pedig **Álmoshoz** csatlakoztak. *(Sokan őket **Besenyő knek**, **Kabaroknak**, **Kangar-Besenyő knek** tartják.)*

A **Gesta Hungarorum** szerint **931-ben Zoltán** *(Zolta),* **Árpád** unokája **Besenyőket** telepített az **Őrségbe**.

Anonymus szerint az **Augsburgi csata** *(955)* után, **Taksony fejedelem** *(aki a Kunok földjéről, valójában a korábbi **Besenyő** földről hozott feleséget)* uralkodása alatt **Tonuzoba** vezetésével a **Talmács Besenyő** törzs telepedett le **Magyarországon**.

I. István *(997-1038)* is még, szétszórtan letelepített **Besenyőket**, akik a **Székelyekkel** együtt a királyi sereg elővédjét alkották. Sokan később még királyi kíséretének szerepét is megkapták **II. István** idejében. *(Lényegében nemesi rangban lehettek. Nem kellett adót fizetniük, de kötelesek voltak a **Nádor** hívására hadba vonulniuk.)*

1352-ben Nagy Lajos szüntette mega **Besenyő ispánságot**, de ekkor a Fejér megyei **nemes Besenyőket** felvette az országos nemesek közé, a többiek közrendűek lettek. Sok, eredeti helyén megmaradt **Besenyő** beolvadt a területeiket elfoglaló **Kunok** közé is.

[115] https://hu.wikipedia.org/wiki/Beseny%C5%91k

KUNOK 986-1241

[116]A **Magyarok** által **Kunokként** ismert nép a **Türk Kipcsak** és **Sárga Ujgurok** által vezetett törzsszövetség népe volt, mely a **11. sz-ban** nagyon megerősödtek, és **250 évig** támadta az Orosz, **Magyar**, Lengyel, Bizánci és Délszláv népeket. *(A kép az Orosz-Kun harcokat ábrázolja.)*

A névadó **Kunok** elődei az **5-7. sz.** között az **Amur** vidéki, **Mongolos** jellegű törzsszövetségből váltak ki.

986 körül a **Nesztoriánus Kitajok** megtámadták a mai Pekingtől Észak-Nyugatra fekvő területeiket, és ezzel indították el nyugat felé a **Kunokat**, a nyomukba a szintén a **Kitajok** elől menekülő **Kájokkal**.

1008-ban a **Kitajok** tovább nyomulva legyőzték a **Tarim-medence** nyugati részén, a **Nansan hegység** környékén élő **Sárga Ujgurokat**. *(Köztük kereste Körösi Csoma Sándor a Magyarok elődeit.)*

A **Kunok** és **Sárga-Ujgurok** nyugatra vonultak a **Türkmének** földjén át. *(A Türkmének nyugatabbra, a Szir-darja déli partjára költözve kitértek előlük.)* Miután a **Kipcsakok** csatlakoztak a törzsszövetséghez, és így már a **Volgától** a **Balhas-tóig** terjedő területet uralták. **1043-ra** a **Kipcsak-Szári-Kun** törzsszövetség *„összecsiszolódott"*. **1048-ban** tovább szorították nyugatra az **Oguzokat** *(Úzokat)*, azok meg a **Besenyőket**.

1054-re a **Kunok** már **Európában** is feltűntek.

1070 körül megjelennek az **Al-Dunánál** is, alávetve a **Besenyőket** és az **Oguzokat** is. Akiket alávetettségük jeleként **Fekete Kunoknak** hívtak. *(Az **Oroszok** pedig a **Kunokat Polovecként** emlegették, ami halvány sárgát /hajat/ jelent, mely még a **Tokhárokkal** való keveredésük miatt alakulhatott ki. Ezért a **Sárga Ujgur** név.)*

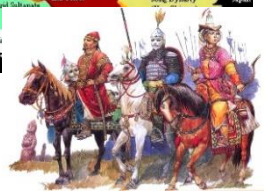

A **Kunoknak 5** nagyobb csoportjuk alakult ki, területileg elkülönülve az **Irtistől Havasalföldig**.

Utóbbiak ellen kellett harcolniuk a **Magyaroknak**, mivel **Erdélyt** többször is megrohanták.

II. András *(1176, trónon 1205-1235)* a **Német Lovagrendnek** adományozott **Erdélyben** birtokot, hogy harcoljanak ellenük. Azonban, amikor azok **Havasalföldek** meghódítva, önálló államot akartak létrehozni, **1211-ben** neki kellett őket levernie.

12. sz. végén **Köncsek**, majd fia **Jurij** megpróbálta központosítani a **Kunokat**. Azonban a **Mongolok** megjelenésével gyökeresen megváltozott a helyzetük. **Jurij** elesett a velük való harcokban.

1223-ban a **Mongolok** megverték az egyesült **Orosz-Kun** hadsereget is, és a **Mongolok** vették át az uralmukat már akkor is, jelentős területeik felett.

A **Kunok** tömegesen menekültek. **Moldva** és **Besszarábia** maradt meg **Kunországnak**. *(Cumania).*

1227-ben a **Dnyeppertől** nyugatra lakó **Bortz Kun fejedelem** *(és népe)* felvette a **Kereszténységet**, és a **Magyar Királyság** védelme alá rendelte országát.

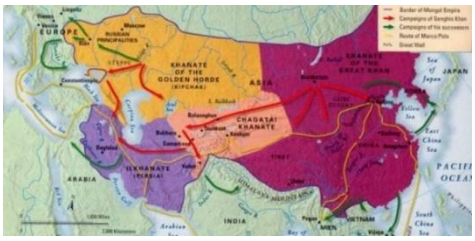

[117]**1227-ben Dzsingisz kán** meghalt, de még életében 4 részre osztotta a **Mongol Birodalmat** 4 fia, **Dzsodzsi** *(-1227)*, **Chagataj** *(1226-1241)*, **Ödögej** *(1186-1241)*, **Tolojotcsigin** *(1192-1232)* között. *(Kijelölve a meghódítandó területeket is.)* Minden fia egy-egy terület felett hatalmat gyakorolhatott. *(Kánként, mint egy alvezér.)*

Dzsozsi kapta a **nyugati részek**, így a *(Kipcsak)* **Kunok hódoltatásának** feladatát, de ő is meghalt, mielőtt ez sikerült volna. **Ödögejt** *(1229-1241 12. 11.)* választották **nagykánná**, és apja jogán **Batu kánt** *(Dzsodzsi fiát)* jelölték ki e feladatra. Amit el is végzett. *(Lásd külön fejezetet a **Mongolokról.**)*

1237-ben indultak újra **Mongol** hadak, bevették a **Volgai Bolgárországot** és az **Orosz** városokat. **1238-tól** már a **Cumaniat** is támadták.

1239-ben Kötöny Kun fejedelem népe egy részével *(40 000 Kun)* **IV. Béla királytól** *(1206, trónon 1235-1270)* menedéket kérve Magyarországra menekült, és a **Duna-Tisza** között települt le. A **Mongolok** ellen szerették volna felhasználni őket, de a beilleszkedésükkel gond volt. A korábbi **Kun támadások** *(és a félig pogány, nomád szokásaik)* miatt is a lakosság ellenszenvvel fogadta őket. *(A nomád életmód miatt az állataik gyakran megdézsmálták a vetéseket, és a rablásokat is a nevükre írták.)*

1240 12 06-án, a **télen** támadó **Mongol lovashadak** bevették már **Kijevet** is.

*(Ráadásul **IX. Gergely pápa II. Andrástól**, még **1232-ben**, **interdiktummal** fenyegetve, megszerezte a királyi **só jövedelmet**, plusz **10 000 márkás kárpótlást, adómentességet**, jelentősen lecsökkenve a király katonai védekező képességét.*

***1241-ben** pedig **IX. Gergely pápa** és **II. Frigyes császár** egymással háborúzott. Így a **Magyarok** csak biztató szavakat kaptak tőlük. Ahogy később is a **Török veszedelemkor**, a **Mohácsi csata** előtt is.)*

[116] https://hu.wikipedia.org/wiki/Kunok
[117] https://hu.wikipedia.org/wiki/Mongol_Birodalom

A **Halicsot** is bevevő **Mongolok** egy része **Erdélyt** pusztította. A fő haderő 1241 március 12-én átkelt a **Vereckei hágón** és *(5 nap alatt!)* március 17-re egészen **Pestig** nyomult.

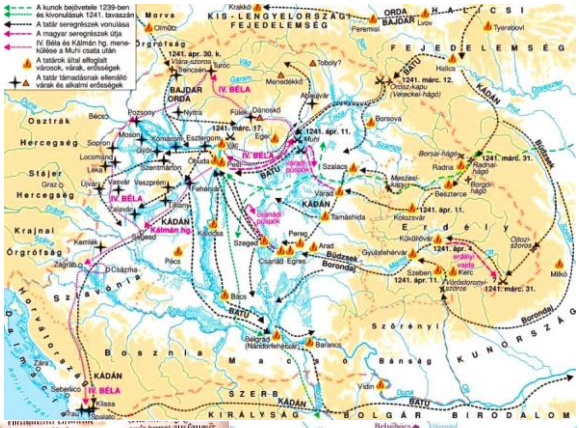

IV. Béla által ellenük szervezett királyi haderő 50 000 fős volt, és a **Kunok** is **10 000 fős** haderejükkel is már a **Pest** alá vonultak. Ezért a **Mongolok** visszavonultak egészen a **Sajó** folyóig. Útközben a **Magyar főurak**, *(a királyi tiltás ellenére)*, megütköztek a **Mongolokkal**, és nagy emberveszteséggel vereséget szenvedtek. A **Magyarok** haderejét erősítő **Babenberg Frigyes** osztrák herceg azonban kisebb győzelmet aratott, és az elfogott Mongolok között **Kunok** is voltak. A vereséget szenvedő **Magyar főurak** bosszú vágytól hajtva **1241 03 17**-én **megölték Kötönyt**. A **Kunok** emiatt, déli irányban, elkerülve a **Mongolokat**, rabolva kivonultak az országból. *(Ezzel is nyilvánvalóan jelentősen gyöngítve a Magyarok védekezés erejét.)*

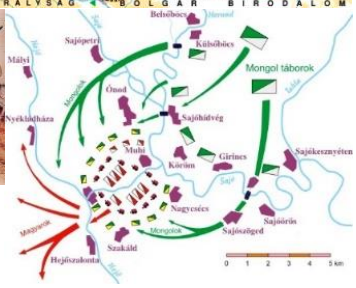

A **Lengyeleket** is támadó **Mongol** hadak időközben a **Legnici csatában** *(1241 03 09)* legyőzték a **Cseh/Lengyel/Német** csapatokat, és rá **2** nappal *(1241 04 11-én)* már **Batu kánhoz** csatlakoztak, akik így megerősödve **Muhinál** rátámadtak, a létszámban megegyező **Magyar** hadakra.

Mivel a **Sajó** megáradt, ezért csak egy hídon keresztül támadhadtak, melyet a király **páncélos lovashadak** jól tudtak védeni, jelentős veszteséget okozva a **Mongoloknak**.

Így a királyi hadak a győzelem hitében vonulhattak vissza este a kiépített **szekérváruk** védelemébe.

Azonban ez a kevés szekér miatt túl szűknek bizonyult később, ezért a **lovashadaik** nem tudtak felfejlődni, a **Mongol** íjászoknak pedig jó célpontot nyújtottak. Az igazi gond akkor keletkezett, amikor a Mongoloknak *(ahogy a **Brentai** csatában a Magyaroknak)* sikerült gázlót találniuk éjszaka, és meglepetésszerűen másnap megtámadhatták, bekeríthették a **Magyar** haderőt, felgyújtva a szekérvárat is. Az így kialakult reménytelen helyzetből sikerült **IV. Béla királyt** kimenekíteni, de óriási emberveszteséget szenvedtek el, mivel a Mongolok üldözőbe is vették a menekülőket.

A királyt is egészen a Dalmáciai **Trau** váráig üldözték, de ahogy a többi **várral** is gondjaik voltak a Mongoloknak, ezt sem sikerült bevenniük. *(A **Magyarok** szívós ellenállása miatt nem lett **Magyarország** az **Arany Horda** része.)*

1242 márciusában Batu kán és hada *(egy év pusztítás, a lakosság felének kiirtásával, ugyanakkor jelentős **Mongol** veszteséggel, Magyarország teljes legyőzésének hiányában)* sietősen elhagyta a Kárpát-mendencét. Feltehetően **Ödögej Mongol kán** *(1229-1241 12. 11.)* halála miatti hatalmi harcok miatt is, és a **Mongol Birodalom** Európai részén idővel létrehozta az **Arany Hordát** *(1442-1502)*.

IV. Bélának *(1235-1270)* sikerült normalizálni a országot, és **1246-ban** újra beengedte a **Kunokat**, *(sőt kun fejedelem lányához **Szejhánához** adta fiát, a későbbi **V. Istvánt**, /1270-1272/ a ő fia volt **Kun László**)* akik végre letelepültek. *(Lásd Csengelei **Kunvezér lovas sír**.)* Azonban újabb problémák merültek fel velük. A **Kunok** még mindig őrizték pogány hagyományukat és önállóságukat. Az anyai ágon **Kun** származású *(Kun)* **IV. Lászlónak** *(1262, trónon 1272-1290)* pedig szüksége volt támogatásukra, a **Magyar** főurak ellen. A király ezért kesztyűs kézzel bánt a **Kunokkal**. *(Édua, Köpcsecs, Mandula nevű szeretőit/feleségeit is közülük választotta.)*

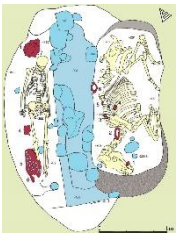

Az **1279-es Kun törvény** betartása vonzatában is igen engedékeny volt. A pápa kiközösítési fenyegetése miatt végül mégis neki kellett levernie **Kunok** haderejét, az **1282** *(augusztus 18 körüli)* **Hód-tavi** csatában. Győzelmében nagy szerepet játszott, hogy a 3 napig tartó csata végén a **Mártélyi síkon** a magukat újraszervező **könnyűlovas Kunok íjait** a megeredt eső eláztatta, és így azok használhatatlanná váltak.

1290-ben végül *(Kun)* **László Kun** főurak ölték meg.

A **Kunok** hosszú idő után asszimilálódtak a **Magyar** lakosságba. Megmaradtak tárgyi emlékeik, és a **Kis-** és **Nagy-Kunság** lakói pedig máig őrzik emléküket, ahogy a **Kunfakó lovaikat** is tenyésztik.

Batu kán függetlenítette az **Arany Hordát** a **Kipcsak Kaganátust**. Az **Arany Horda** és a többi **Mongol utódállam** uralta ezt követően a sztyeppét **lovas haderejével**, idővel **Kínát** is elfoglalva.

*(**1285**-ben a **Tatárok** újra **Pestig** hatoltak, nagy pusztítást végezve az ország keleti részén. **IV. László** szétverte, majd a **Kárpátokig** üldözte őket, így kataszrófális vereséget szenvedtek.)*

KÍNA LOVAS KULTÚRÁJA I.E. 10. SZ-TÓL

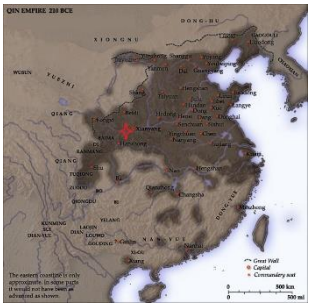

CSIN-DINASZTIA (I.E. 221-206) LOVAS HADEREJE

I.e. 10. sz-ban jött létre a **Csin** állam a **Vej folyó** völgyében, mely a **Kínai-alföldtől** messze **nyugatra** helyezkedett el, ahol régóta és igen gyakran kellett harcolniuk a **sztyeppei lovasnépekkel**.

Felemelkedésüknek is ez lehet a magyarázata. A lovasnépektől átvett haditechnikával kialakított, harcedzett **lovas hadseregükkel**, és az akkor szintén újdonságnak számító **vasfegyvereikkel**, idővel sorba le tudták győzni a csak **harci szekereket** és gyalogos katonákat alkalmazó többi Kínai fejedelemséget. *(Kína sok fejedelemségre tagolódott elő tte.)*

Az Eurázsiai Szkíta lovasnépek fontos távoli hatására ez egy újabb, igen jó példa.

[118]**Csin Si Huang-ti** *(Csin első császára **i.e. 221-210**)* egyesítette **Kínát**.
*(Ők adták a „**China**" ország nevet. A Kínaiak ugyanakkor **Han**-oknak hívják magukat, mely a következő uralkodói család nevéből ered.)*

Első császárként egyesítette a hivatalnoki rendszert, írásmódot, pénzt, mértékegységet, még a **kocsikerekek** távolságát is. *(Ez nagyon fontos, mert a különböző kereknyom távolság kerék- és tengelytörésekhez vezethetett.)* A tartományok közötti falakat lebontatta, és elkezdte építeni a **Kínai nagy falat**. Sok régi szokás, szabályt eltüntetett. A régi hagyományok tiszteletét hangoztató **Konfuciánusok** ez ellen felléptek, ezért letörésük érdekében több százat kivégeztetett *(460-at élve elásatott)*, könyveiket elégette.

Halálát követően **Agyaghadseregek** által védett helyen temették el, a mai **Hszian várostól** nem messze. *(Az eredeti **Csin** állam területén.)* Eddig 8000 katonát, **130 harciszekeret**, **520 lovat**, **150 lovast** találtak. *(Lásd a képen a **Szkíta nyerges** és **pálcás zablás lovat**.)*
Fia tehetségtelen, de még zsarnokibb természetű volt, ezért elsöprő erejű felkeléssorozat **206-ban** megbuktatta.

HAN-DINASZTIA (I.E. 206-I.SZ. 220) HSZIUNGNUK FELETTI GYŐZELME

[119]A **Han-dinasztiát**, ***(i.e. 206-i.sz. 220)*** a **Csin-dinasztia** bukását követő zűrzavaros időben győzedelmeskedő egyik lázadó hadvezér, **Liu Pang** alakította. A **Hanok** igyekeztek bölcsebben, kompromisszumokra készen, hatalmat megosztva uralkodni.

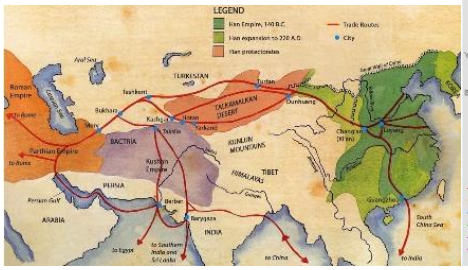

Han Vu Ti ***(i.e. 141-87)*** Liu Pang unokája felfejlesztette a **lovas haderejét** és még a **Hsziungnukra** is sorozatos vereséget mért, mely által megnyithatta a **Selyemutat nyugati** irányba.

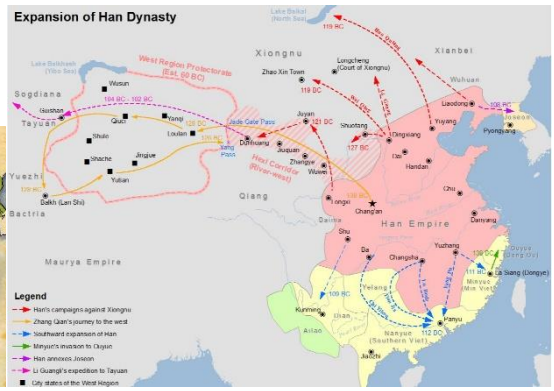

TANG DINASZTIA (618-907) LOVASKULTÚRÁJA

Kínai uralkodók állandó harcban álltak az északról és nyugatról betörő **lovasnépekkel**, miközben a belső harcaikat is meg kellett vívniuk.
[120]A **Tang-dinasztia** *(618-907)* korszakában virágzott a gazdaság, ez volt a **Kínai** civilizáció aranykora.
Taj-cung császár *(唐太宗, Taizong 626-649)* nagy létszámú **lovassereget** kiépítve, legyőzte a **Keleti Hunok bukását** követően megerősödött **Türköket**. *(Lásd később ennek jelentőségét a Kazár Birodalomra és a Honfoglaló őseinkre.)*

A **Tarim medence** felé való terjeszkedéssel újra biztosítani tudták a **Selyemút**at a Közép-Kelet felé.
Tai-cung császár diplomáciai kapcsolatba lépett **Bizánci császárral** is a növekvő **Muszlim** hódítás veszélye miatt.

[118] https://hu.wikipedia.org/wiki/Csin-dinasztia_(i._e._221_%E2%80%93_i._e._207)
[119] http://news.artron.net/20170822/n952194.html
[120] https://hu.wikipedia.org/wiki/Tang-dinasztia

KAO CUNG CSÁSZÁR (628, TRÓNON 649-683)
WU HOU CSÁSZÁRNŐ WU ZETAIN (624, TRÓNON, 690-705)

Taj-cung császár halálát követően fia **Kao Cung császár** *(628, trónon 649-683)* követte őt a trónon.

Gyengekezű uralkodó volt, aki helyett második felesége, **Wu császárné uralkodott**. Az ő uralkodásának időszakra alatt az **Arab Iszlám** hódítók meggyilkolták az utolsó **Perzsa Szaszanida** uralkodót **III. Yazdegerd**-et, és ezért a fia **III. Peroz** *(636-678 előtt?)* **Kínától** kért segítséget **669-ben**.

670-ben a Perzsia Arab megszállását követően embereivel III. Peroz a Pamír-hegységen át Kínába menekült.

Wu Zetain 624-ben, jómódú családban született.

Vu Hou néven *(690-705)* uralkodott **első és egyetlen Kínai császárnőként**.

Négy fia közül 3 császári rangot kapott. Egyik unokája lett a híres **Xuanzong császár.**

Tai-cung császárnak **tizennégy fia** volt, de a legfiatalabb fia **Kao-cung** ***(Li Zhi)*** követte a trónon, aki még apja uralkodása idején megismerte **Wu**-t, és később meglátogatta őt a kolostorban. *(Ahova apja halálát követően került, mert apjának „kegyeltje" volt.)* Szépnek és intelligensnek találta, és úgy döntött, visszaviszi az udvarába ágyasának.

Kao-cung-nak **Wang Empress** volt a felesége, ő azonban nem szült gyereket.

Wu viszont **652-ben** *(Li Hong)* és **653-ban** *(Li Xián)* is szült egy-egy fiú örököst, majd **654-ben** egy lányt. Utóbbi meghalt és **Wu Wang Empress**-t keverte gyanúba, mondván megfojtotta leányát, mert neki nem lehetett gyereke. Végül **Wu** császárné rangot kapott, és fiai is *(így Li Hong és Li Xián is)* trónörökösökké váltak.

Kao-cung pedig inkább visszavonult életet élt fejfájásai, látásvesztései miatt. A császári udvar ügyeit pedig **Wu császárné** intézte helyette. Az udvari intrikák sokszor halálos következménnyel jártak. Sokakat száműztek.

ZHANGHUAI (LI XIAN) KORONAHERCEG LOVAS SÍRJA *(653-684)*

Shaanxi tartományban, ahol a híres **Agyaghadsereg** is van, a **Wei folyó** völgyében található a **Tang-dinasztia** tagjainak hegybe vájt sírjai.

Így **Kao-cung** *(Gaozong)* **császárnak** *(649-683)* a hatalmas mauzóleuma is.

Később mellé temették el **Wu Zetain** nevű feleségét is. *(Wu császárnőt.)*

Zhanghuai koronaherceg *(653-684) (ismert nevei még:* ***Li Xian***, 章懷太子, *Zhānghuái Tàizǐ)* sírjának lejárata oldalfalain szép **lovas**, közte **póló** jeleneteket ábrázoló freskókat találtak. Ez alapján nyilvánvalóan jó **lovas** és **pólójátékos** volt.

TIBETI PÓLÓ DIPLOMÁCIA (709)

[121]**709-ben Csung Cung** *(Li Zhe)* uralkodása alatt, **Tibeti** nagykövetek jöttek a fővárosba **Chang'anba**, hogy **Jincheng** hercegnőt feleségül vigyék **Tibetbe**.

A **Tibeti** nagykövet **pólójátékot** javasolt, a küldöttséggel érkezett **Tibeti** póló csapat és a **Tang-dinasztia** udvarának pólócsapata között.

(A 709-es pólódiplomácia és frigy magyarázatát adja a lovascsapatokkal hódító Araboktól való közös félelem. A térképen jelölve a 751-es Talasi csata helye, ahol az Arab lovascsapatok jelentős győzelmet arattak a Kínai csapatok felett.)

JAPÁN PÓLÓ DIPLOMÁCIA (821)

[122] A **Tang-dinasztia** idejében **Kínai** kulturális hatásként még **Japánban** is elterjedt a **póló**.

821-ben Kínai-Japán nemzetközi póló mérkőzés zajlott a **Japán** napkövet és a **Kínai** csapat között.

[123]**Tang-dinasztia** volt a **Kínai póló** és **lovasélet** aranykora, mivel **Taizong** *(Tai Cung, uralkodása 625-649)* császár határozottan támogatta. *(A lovaskatonák képzéséhez tökéletesen alkalmas volt a póló.)* **19 császára közül 11 pólózott.**

Xuanzong császár *(685-762, trónon 712-756)* mellett a **Tang-dinasztia** nemesei is **pólóztak**.

---

[121] http://wemedia.ifeng.com/23908008/wemedia.shtml
[122] https://books.google.hu/books?id=9i-bgOjaVysC&pg=PA307&lpg=PA307&dq=E.+H.+Parker+The+origin+of+the+polo&source=bl&ots=rPdDf8-Zyl&sig=jgSdnLKYKSW2I99vFQUgu7sJqmc&hl=hu&sa=X&ved=0ahUKEwj4kt-46ffYAhUPLVAKHe52DnAQ6AEIPDAH#v=onepage&q&f=false
[123] http://wemedia.ifeng.com/23908008/wemedia.shtml

[124]Sok szép kép és terrakotta **lovas** szobrocska maradt hátra e korszakból, **női póló játékosokkal**, ugyanis a Kínaiak imádtak a szép **udvarhölgyek póló játékában** gyönyörködni.

125 126 127 128

Tang korabeli pólót ábrázoló terrakotta festett szobrocskák

Kína történelmére igen jellemző, hogy időnként óriási káosz és vele éhínség alakult ki, milliók halálával.

Amikor viszont sikerült az országot egyesíteni és megfelelő politikai, gazdasági irányítás alá került, akkor hatalmas teljesítményekre volt képes az ország.

Csin Si Huang-ti *(uralkodása i.e. 246-210)* az első Kínai császár által elkezdett **Kínai nagy fal**, vagy a híres és hatalmas **Agyaghadsereg** nagyon jól példázza Kína teljesítő képességét.

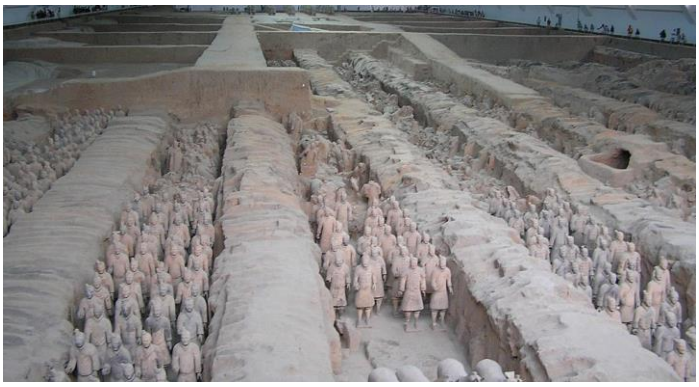

Kevésbe ismert, de az **i.e. 490** körül élt, **Qi herceg** sírja *(a Kínai Shangdong tartomány Linzi kerületének **Yatou** falujában)* legalább ennyire jól példázza Kína hatalmas teljesítő képességét.

Egy *(215m hosszú, tehát egy pólópálya méretű)* sírban **145 ló** áldozat látható, összesen pedig **600 lovat** temettek el itt.

Ez az eddig ismert legnagyobb méretű **lóáldozat**. *(El lehet képzelni mennyi **lovuk** lehetett, ha ennyit fel tudtak áldozni. Ez jóval nagyobb érték, mint amennyi agyag **ló** volt, az agyaghadseregben.)*

A **Tang Dinasztia** uralkodása alatt **Kína** olyan erős haderővel rendelkezett, hogy már a **Közép-Ázsiai** területek felett is hűbéri uralmat gyakoroltak.

[129]**751-ben** azonban, *(mint említettük)* e **Közép-Ázsiai népek** a Kínai uralom ellen lázadva, a **Muzulmán Abbaszid Arab lovas hadsereggel** együtt harcoltak és a **Kínaiak** súlyos vereséget szenvedtek, a mai **Tadzsikisztánban**. *(Lásd **Mohamed** és az **Arab lovak** története.)*

Később pedig Dzsingisz Kán és utódai lovas haderejükkel teljesen meg is hódították Kínát.

[124] http://wemedia.ifeng.com/23908008/wemedia.shtml
[125] https://hu.pinterest.com/pin/354799276863848799/
[126] https://hu.pinterest.com/pin/552465079277964711/
[127] https://hu.pinterest.com/pin/369998925609167152/
[128] http://app.antiquitiesinc.com/items/view/429/Ancient_Chinese_Tang_Dynasty_Terracotta_Polo_Player.html
[129] https://terebess.hu/szorolapok/tanglovak.html

ARAB LOVASKULTÚRA 570-TŐL

MOHAMED (570-632) & ARAB ISZLÁM BIRODALOM

[130]**Muḥammad** ibn ʿAbd Allāh ibn ʿAbd al-Muṭṭalib ibn Hāšim ibn ʿAbd Manāf al-Qurašī *(Mekka **570** /vagy 573/ - **632** június 8 Medina)* az **Iszlám vallás** alapítója, *„Isten prófétája”,* hírnöke.

Kurajs törzsbe tartozó apja, **Abdallah** születése előtt meghalt, anyját **Amína**-t is igen fiatalon elvesztette 577-ben.

Ekkor nagyapja vette gondozásba, de az is két év múlva meghalt. Ezért, kereskedő nagybátyja **Abi Talib** folytatta nevelését, saját fiával **Alival** együtt. Így **Mohamed** karavánokkal eljutott **Szíriába** és a **Kelet-Római Birodalomba** is.

Ez idő tájt a **Keresztény** és a **Zsidó** vallás is terjedőben volt e területen, tanaik nagy hatással voltak **Mohamedre**.

610-ben *(40 évesen)* **Mohamednek** a **Hira hegyen** megjelent és utasításokat, kinyilatkozást adott **Gabriel arkangyal**. Onnantól kezdte el terjeszteni az **Iszlám hitet**. *(20 éven keresztül voltak ilyen jelenései, melyben megismerte Isten szavait. Ezek gyűjteménye a **Korán**.)*

Idővel egyre többen követték **Mohamedet**, de egyúttal összeütközésbe került a **Mekkai**, sok Isten hívőkkel.

622-ben ezért híveivel Jaszriba *(a későbbi **Medinába)*** menekült **lóháton**. *(Ez a Hidzsra, ettől kezdődik a Muzulmán időszámítás, ugyanakkor jelzi az **Arab lovak** fontosságát is, mellyel **Mohamed** is kitüntetően foglalkozott. Lásd később.)*

[131]Az elbeszélések szerint Mohamedet, amikor már 12 éve próféta volt, szárnyas, páva farkú, emberfejű, lószerű lény, **Burak** repítette **Mekkából** egy nap alatt **Jeruzsálembe**, majd másnap éjszaka a szent szikláról a 7. mennyországba is. **Armageddon** napján is **Mohamed Burak** hátán fog lovagolni. A Muzulmán hit szerint annak idején **Ábrahámot** is e lény vitte Mekkába **Hágárhoz** és közös gyerekükhöz **Ismáelhez**, este vacsorára már vissza is repítette Ábrahámot **Sárához**.

Medinában Mohamed sikeresen toborozta híveit, és a **Mekkai** karavánokat kezdték fosztogatni, emiatt komoly harcok voltak a két város hadereje között. 624 Badri, 625 Ohod-hegyi csaták, 627 Medinai árok háború.

630-ban, a csatározásokat követően, már győztesen tér vissza Mohamed Mekkába. Innentől egyre több törzs csatlakozott hozzá, egyre több Arábiai terület került irányítása alá, egészen a **632-es haláláig.**

595-ben, még 25 évesen Mohamed feleségül vette 40 éves, özvegy, gazdag munkaadóját **Hadídzsát** *(555-619). (6 gyerekük született, 2 fiú, akik hamar meghaltak és 4 lány. A legfiatalabb lány **Fatima** volt a kedvence, aki **Ali Talib** felesége lett.)*

Felesége, Hadídzsa volt az első nő, aki Iszlám hitre tért. *(Első feleségével monogám életet élt 25 évig, de annak halálát követően **10 felesége** és **2 ágyasa** volt még Mohamednek. Legtöbb szövetségkötés céljából.*

*Később, híveinek már csak 4 feleséget engedélyezett. Legkedvesebb felesége, harcostársának Abu Bakrnak a leánya **Ajsa** volt, akit **9 évesen** vett el feleségül. E frigynek is köszönhetően lehetett első utódja **Abu Bakr**.)*

ELSŐ 4 KALIFA 632-661

Mivel Mohamednek nem maradt fiú örököse, ezért halála után **Abu Bakr** *(632-634)* apósa, majd **I. Omár** *(634-644)* apósa, **Oszmán ibn Affán** *(644-656)* veje, végül **Ali ibn Abi Tálib** *(656-661)* unokatestvére és veje, mint családjának férfi tagjai, közmegegyezésen alapulóan, folytatták kalifaként **Mohamed** által elkezdett terjeszkedést, és az **Iszlám hitre** való térítést. *(Ők voltak az első 4 Kalifa.)*

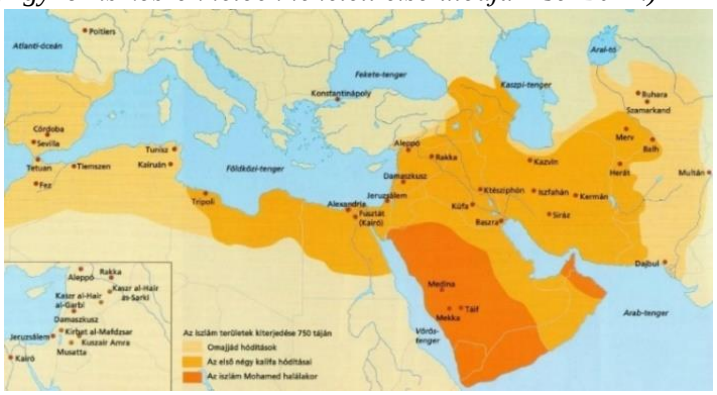

Utóbbi **Ali ibn Abi Tálib** volt Mohamed legközelebbi rokona: unokatestvére, veje, és unokáinak apja. *(Kedvenc leányának férje).* Az ő támogatói lettek később az *„ali pártja” (siat Ali)*, azaz **Síiták.**

OMAJJÁDOK BIRODALMA 661-750

Omajjádok *(661-750)* már az Umajja-családhoz tartozó **Oszmán kalifa** alatt megerősödtek **Muávija** vezetésével.

Oszmán kalifa meggyilkolást követően, a gyilkosság kivizsgálása ürügyén fellázadtak **Ali** ellen.

658-as Sziffini csatában győzött **Ali**, de utána tárgyalások kezdődtek, és a saját párttársai is elhidegültek tőle, végül pedig **661-ben** meggyilkolták. Így **Muávija** *(602, trónon 661-680)* átvehette a hatalmat, felvéve a **Kalifa rangot**.

Omajjádok alatt érte el a legnagyobb kiterjedését az **Arab birodalom**. *(A **lovas haderőre** épülő haderejükkel a **Pireneusoktól**, egészen **Kínáig** terjesztették határaikat, mely még **Indiai** területeket is magába foglalt.)*

Ez időszakban építette Abd al-Malik *(646, trónon 685-705)* a híres **szikla mecsetet Jeruzsálemben**.

---

[130] https://hu.wikipedia.org/wiki/Kalif%C3%A1k_list%C3%A1ja

[131] https://hu.wikipedia.org/wiki/Bur%C3%A1k

ABBASZIDÁK BIRODALMA 750-945, MAJD BÁBURALKODÓKKÉNT 1517-IG

747-ben kezdődött **Abú al-Abbász** forradalma, **750-re** elsöpörte az Omajjádok Kalifátusának a hatalmát.

Innentől kezdődik az **Abbászindák** uralma. *(Egy békülési találkozón az összes Omajjádot legyilkolták, csak egy családtag Abda ar-Rahmán menekült meg, aki megalakította* ***Córdobai kalifátust*** *az* ***Ibériai-félszigeten****.)*

[132]Az **Abbászidák** *(Abbász-törzs)* a mekkai **Kurajs** törzs egyik ága volt, így közeli rokonságban állt Mohamed prófétával.

A család alapítója **al-Abbász** éppúgy Abd al-Mutalib fia volt, mint Mohamed apja, Abdalláh.

Politikailag kisebb súllyal rendelkeztek kezdetben, mígnem a **8. században** szervezkedni nem kezdtek az Omajjádok ellen, és végül ők álltak annak a mozgalomnak az élére, mely **750-ben** megdöntötte az Omajjád kalifa dinasztia hatalmát.

Szíriából, **Bagdad** *(Bagdadi-Kalifátus.)*

751-ben, egy évre rá a **Kínai** hadsereget is megverték a **Talasi csatában**. *(Lásd még Kínánál.)*

Legismertebb uralkodó az **Ezeregyéjszaka** meséiben is helyet kapó **Hârúm-al-Raschid** volt, aki még **Bizáncot** is adófizetésre kényszerítette.

HÂRÚN AR-RASCHID BAGDADI KALIFA (763, TRÓNON 766-809)

[133]**Hârún ar-Raschid** *(763, trónon 766-809)* imádta a **lóversenyeket**, és népszerűvé tette a **pólót.**

A Bagdadi és a Rakkai **hippodromban** pedig a kalifa színeiben versenyeztek a **lovai**, és amikor nyertek, nagyon boldog volt. Költőket hivatott, hogy megünnepeljék.

Asmai tudós írta meg ekkor a *„Lovak könyvét”.*

[134]**Jukandar póló mester** is jól ismert volt a kalifátusában.

Az Arab uralkodók kitüntetett figyelmet szenteltek a lovaikra, sikereiket lovas haderejüknek köszönhették

[135]*Az Abbászidák póló iránti rajongását jól példázza, hogy még a csempéken is megjelenítették a póló sportot*

[136]**Abbászidák** *(750-1517)* igen sokáig megőrizték hatalmukat. A komoly belső harcok miatt azonban idővel egyre kisebbé vált a birodalmukban. Ugyanakkor az ő idejük az Arab Iszlám Birodalom fénykora. Valójában a hatalom a **X. századtól** átcsúszott a hadurak, emírek, szultánok kezébe, *(lásd még Perzsa történelem)* és egyre erősebbé vált a **Szeldzsuk török** katonai elem hatalma.

1258-ban Hülegü kán Mongoljai elfoglalták **Bagdadot** és végeztek **Musztaszim** kalifával. Az Abbaszida dinasztia maradéka az **Egyiptomi Mameluk Szultánságban** keresett menedéket.

A **Mongolok** további hódítását végül a **Szeldzsuk Törököknek** sikerült megállítani, jelezve katonai képességüket és erejüket.

1517-ig az Abbászidák már csak névlegesen uralkodtak **Egyiptomban**, mígnem ekkor az **Oszmán** ***(Török)*** **uralkodó, I. Szelim** Egyiptomot is meghódította, és az utolsó kalifát **Isztambulba** vitte, hogy ott lemondassa a jogairól.

Az **Oszmán Törökök** átvették a hatalmat az **Arabok** felett.

A Magyarok elleni támadás, és az 1526-os Mohácsi tragédia követte ezt.

---

[132] https://hu.wikipedia.org/wiki/Abb%C3%A1szid%C3%A1k
[133] http://www.mainlesson.com/display.php?author=audisio&book=harun&story=hunt
[134] https://hu.wikipedia.org/wiki/Kalif%C3%A1k_list%C3%A1ja
[135] Chogan-artworks-masnavigoyvachogan-06
[136] https://hu.wikipedia.org/wiki/Kalif%C3%A1k_list%C3%A1ja

ARAB TELIVÉR

Az Arab hódítók birodalmukat a gyors és szívós lovaiknak is köszönhették.

[137]Az Arab félszigetről induló hódítás és vele járó Iszlám térítés nem valósulhatott volna meg az Arab lovak nélkül.

Az **Arab telivérek** ősei még az időszámításunk előtti korokban a harciszekerekkel **Közép-Ázsiából** kiindulva *(lásd Türk ló)* jutottak el Mezopotániába, majd az **Arab-félszigetre**, és azon túl később az **Arab** hódításoknak köszönhetően **Egyiptomon** át egészen a **Pireneusig**.

A nagy földrajzi kiterjedésének is köszönhetően több alfajtát is megkülönböztetnek. *(Lásd Perzsa, Berber, Török.)*

A 3 leghíresebb törzs a **Kohaylan** a legnépesebb, a finomabb felépítésű **Saklavy**, és a versenyló a **Muniki**.

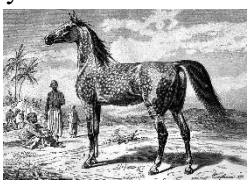

Tenyésztését az **Arabok** fejlesztették tökélyre, akik a mozgékonyságuk, tűrőképességüket a hadászatban rendkívüli sikerrel alkalmazták.

A **lónemesítést** az Iszlám vallás is erősítette. **Mohamed próféta kancái** voltak a leghíresebb kancacsaládok ősei. A sivatagi nomád törzsek Mohamed tanításai szerint, gondos tenyésztést folytattak, mely nem csak vallási kötelezettség volt, hanem a törzs jólétét is befolyásolta.

A **Nedzsid-fennsíkon** élő **Vahhabita** törzs által tenyésztett **lovak** kitűntek a többiek közül, állóképességükkel, szépségükkel. A háborúk során a **Nedzsid-fennsík lóállományának** nagy része **Egyiptomi** kézre került.

Itt az **El Zahraa ménesben** folyt, és azóta is folyik a tenyésztésük.

Magyarországi ló állományra a **Török** hódoltság ideje alatt nagymértékben hatott a **Török/Arab lótípus**, főleg **Erdélybe** *(mely kénytelen volt jó viszonyt ápolni a Törökökkel)* került sok ilyen ló.

Magyarországon, **Bábolnán 1789** óta 15 generáción át tenyésztik a tisztavérű **Shagya Arab** lovakat, méreteiben kicsit nagyobbak, így több célra is használhatóak.

ANGOL TELIVÉR

Angol telivér tenyésztés alapja 3 **Arab mén** *(és 50 Angol kanca)* volt, tehát **Angol-Arab** kereszteződés.

Az első őst **Byeley Turk**-ot a Bécset, v. **Budát** ostromló **Töröktől** zsákmányolta **Robert Byerley** dragonyos kapitány.

A másik a beduinoktól, Darley család híres ménesébe vásárolt **Darley Arabian** volt.

Az ő leszármazottja volt **Kincsem** is. *(Az **Ozorai Esterházy ménesből** származó **Waternymph** kanca & a Viktória királynő méneséből származó **Cambuscan** mén csikójaként, Tápiószentmárton született 1874 03 17-án és 1887 03 17-én Kisbéren, kólikában pusztult el. 54 rajtból 54 győzelmet aratott kancaként csődörök ellenében is, mely rekord. **Kincsem 5 csikót** hagyott hátra.)*

Darley leszármazottja volt az 1764-ben született **Eclipse**, melynek vérvonala a ma élő telivérek 90%-a. Ő gyakorolta a legnagyobb hatást az **Angol telivér fajta** kialakulásában.

A harmadik Arab ősmént **Godolphian lord** angol lótenyésztő szerezte be **XV Lajos francia király** istállóján keresztül, aki a lovat **Marokkóból** kapta ajándékul, de nem tetszett neki.

Manapság *(60 M. ló között)* **1 millió Angol telivér** van a világon, Angliai törzskönyvében 19 000 körüli, **Magyarországon** pedig kb. **800 kanca**, utóbbinak fele áll galopp tréningben.

Első 21 **Angol telivér** lovat **Széchenyi István** vásárolta, majd **Wesselényi Miklós** újabb 21 lovat.

Tenyészetük zárt törzskönyvű és a legfontosabb szelekciós szempont a gyorsaság.

Byerley Turk;

Darley Arabian;

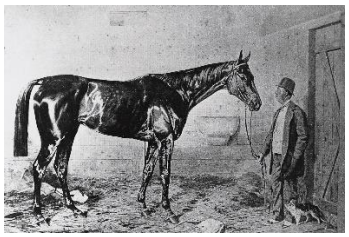

Godolphian Arabian; Kincsem Hesp Róbert & macskája

[137] https://hu.wikipedia.org/wiki/Arab_teliv%C3%A9r

ANDALÚZ LÓ

Az Iszlám dzsihád hódítása során a Muzulmán birodalom határai **Kínától Európáig** terjedtek.

Az **Arab lovak** eljutottak **Türkméniától** egészen az **Ibériai-félszigetig** is, melyet a **VII. században** az **Észak-Afrikai Berber törzsek** a keleti vérvonalú **lovaikkal** hódítottak meg.

732-ben sikerült csak megállítani *(a Poitiersnél vívott csatában)* a **Mór inváziót** a **Frankoknak**, de addigra a lovaik genetikai állománya már elterjedt.

[138]Az **Ibériai-félsziget** lova a **Sorraia póni**, *(mely állítólag már Julius Ceasar óta itt tenyésztett, és a Római birodalom kedvenc harci lova volt, amelyek **Núbiai/Karthágói** eredetűek voltak*) valamint az **Arab lovakkal** is nemesített **Mór lovak** keresztezéséből alakult ki az **Andalúz ló.**

II. Fülöp 1571-ben alapította a **Córdobai ménest**, az első **Andalúz tenyészetet**.

Az **Ibériai-félszigetről** származó lovak szerelmese volt **Caligula** római császár, **Oroszlánszívű Richárd**, **Nagy Frigyes** és **Napóleon** is.

Három fő vérvonala van. Az ősi **Carthausai**, valamint a versenyzésre inkább alkalmas **Escalera** és **Bohorquez.**

A középkor utolsó századaiban egy **Dél-Spanyol** kolostorban folyt a tenyésztése, mivel egy híres nemes, Don Alvaro Obertus de la Valeto végrendeletében a szerzetesrendre hagyott egy 40 km^2-es, **lótenyésztésre** kiválóan alkalmas területet. Így **1476-ban** bekövetkezett halála után a **Carthauziak** vették át a tenyésztését.

Az **Andalúz lovak** csúcsteljesítménye a **Spanyol Királyi Lovasiskola** idomításai, és a **Rejoneador** akrobatikus tánca a bikával.

Az **Andalúz ló** a lovagkori Európa kedvenc lófajtája volt. A **Spanyol kolonalizáció** miatt igen nagy hatással volt az **Amerikai lófajtákra** is.

Számos lófajta nemesítéséhez is használták*:* **Lipicai**, Klabrudi, Frederiksborgi, Oldanburgi, Orlov, **Quarter Horse**, Appaloosa, Clevland Bay, Nápolyi ló, Alter real, Luzitán és az **Argentin Criollo**.

(Kisebb részben Andalúz vér van a Nóniusz, a Holsteini, a Hannoveri, a Württembergi és a Connemara fajtában is.)

CRIOLLO & POLO PONY

A **Criollo ló** vált később az **Argentin Polo pony** tenyésztés alapjává. E ló fajta **nyílt törzskönyvű**, elsődleges szempont a **póló** sportra való alkalmasság.

A legkiválóbb **Polo pony**-kat manapság embrió beültetéssel is szaporítják *(Ellerstina/Pieres csapat)*, sőt még **klónozzák** is őket. *(Lásd **Cambiaso** kedvenc lovának **Cuartetera**-nak **6 klónjával**. A hókájukból látható, hogy a klónok sem teljesen egyformák.)*

A **Polo pony** gyorsaságának fokozására pedig **Angol telivéreket** használnak. *(Ahogy az Argentin polo pony kancákkal megindult **Magyar polo pony** fajta tenyésztéséhez is. A képen láthatóan, a póló ló idomítása <u>zabla nélküli</u> lovaglással indul.)*

Újra **Széchenyiekre** és **Wesselényiekre** van szükség, akik a **Magyar pólósport fejlesztéséhez** szükséges anyagi hátteret biztosítják.

Sajnos sokan még azt sem ismerik, hogy létezik póló sportág, mivel a II. Világháború végén előbb Hitler internálta az angolszász érzelmű és németellenes pólójátékosokat, majd Sztálin a még szabadlábon lévőeket, közte a MAGYAR POLO CLUB tiszteletbeli elnökét **Bethlen István** korábbi miniszterelnököt is.

A két világháború között oly sikeres póló sport tiltottá vált, és sikerült még az emberek emlékezetéből is kitörölni azt. A **Magyar pólósport** csak a rendszerváltás után tudott újra indulni, az említett okokból így igen jelentős hátrányokkal, hiszen sokan nem is tudnak róla. *(Még a ló szeretők, lovasemberek sem.)*

<u>Messze jutottunk az Arab telivértől, ahogy látható az Arab telivér lovak utódai is igen messze eljutottak.</u>

[138] https://hu.wikipedia.org/wiki/Andal%C3%BAz_l%C3%B3

BIZÁNCI TÖRTÉNELEM & LOVASÉLET 401-TŐL

A Bizánci történelem és lovasélete igen jelentős szerepet játszott a Honfoglalást megelőző, a Honfoglaló, majd az azt következő Magyar történelem során is.

II. THEODOSIUS CSÁSZÁR (401 TRÓNON 408-450)

II. Theodosius a 2. Kelet-Római császár nevéhez fűződik a Konstantinápolyi **pólópálya Tzycanisterion** *(a képen „S" betűvel jelzett)* megépítése. *(„A" betűvel jelezve a lovas versenyek helyszíne a* ***Hyppodrom*** *is.)*

[139]Horece A. Laffaye THE EVOLUTION OF POLO, **1935-ben** kiadott művében külön megemlíti, hogy **II. Theodosius császár pólózott**. Halálát, ötvenedik életévében, **vadászaton** történt **lovasbaleset** okozta.

Uralkodása alatt, **413-ban** építették, a **447-es** földrengést követő javításokat követően még **1000 évig** fennálló városfalat is, a **Hunok** által jelentett fenyegetés ellen. *(A* ***LOVAS TÖRTÉNELEM*** *ilyen nyilvánvalóan kapcsolódik* ***Bizánchoz****. Lásd még a Nyugati* ***Hun Birodalomnál****.)*

II. Theodosiust apja **Arcadius**, már **1 évesen** társcsászárra tette, aki később meghalt amikor ő még csak 7 éves volt.

Ekkor **Anthemius** Bizánci miniszter intézte a birodalom vezetését. Igyekezett megállítani **Attila** és fivére **Buda** *(Bleda)* vezetésével a Balkánra betörő **Hunokat**.

Szerencsétlenségükre **447-ben földrengés** megrongálta a városfalat is *(57 torony omlott össze)* ezért a **Hun sereg** közeledtével **2100 fontnyi aranyat** fizetett inkább sarcként.

Megpróbálta merénylettel megöletni **Attilát**, de annak kudarca miatt az újabb sarcot eredményezett.

414-től a szüzességi fogadalmat tevő, később szentté avatott Pulcheria nővére segítette **II. Theodosiust** az uralkodásban. Ő segítette a házasságát is, amikor még 421-ben elvette Aelia Eudociát, de három gyerekükből csak **Licinia Eudoxia** élte meg a felnőtt kort, akit **Valentinianus Nyugat-Római császárral** háziasított ki **437-ben**.

A **Kereszténység** támogatójaként lépett fel, de a **431-es Epheszoszi zsinat Nestorius** Konstantinápolyi pátriárka tanait eretnekké nyilvánította, akinek követői keletre menekültek, és ott sikeresen terjesztették tanaikat. *(Lásd például a Mongol* ***Kereitek*** *később, akik szintén e* ***Tamás Apostol*** *által* ***i.sz. 3-ban*** *alapított Keresztény vallás követték.)*

421-ben pedig vallásháború is kitört **Perzsiával**. mert egy **Keresztény** püspök Szúza városában felgyújtotta a **Zoroasztrista** templomot. Végül **Örményország** kettéosztásával kötött békét a két birodalom.

E könyv terjedelme nem teszi lehetővé, hogy minden jelentősebb bizánci császárt felsoroljunk, ezért csak azokra kerítünk sort, akik az **Őseink történelmével** kapcsolatosak.

VI. (BÖLCS) LEÓN BIZÁNCI CSÁSZÁR (866, TRÓNON 886-912)

VI. ***(Bölcs)*** **León** ***(apja I. Baszileiosz, anyja Eudokia Ingeria*** *a császár szeretője, későbbi felesége)* a Makedon dinasztia 2. tagja volt, akinek uralkodása egybeesett a **Honfoglalásunkka**l.

I. Baszileiosz *(836, trónon 876-886)* egy Makedóniába telepített **Örmény** család tagja volt, akit a **Bolgárok** rabságba vetettek. *(Ezért „kimondottan szerethette" Bolgárokat.)* Rabságából kiszabadulva egy Daniélisz nevű hölgy kegyelje lett. Az istállófiúként dolgozó férfi testi erejére felfigyelt *(Részeges)* **III. Mikhaél császár** *(841, trónon 842-867)*, akinek testőrévé, később bizalmasává vált.

III. Mikhaél ideje alatt a társcsászárrá kikiáltott **Barbasz hadvezér** sikeresen harcolt az **Arabok** ellen, visszaszorítva őket. Majd a **Bolgárokat** a **Bizánci kereszténység** felvételére kényszerítette. *(A Bolgároknál is vetélkedés zajlott a keleti és a nyugati kereszténység között, és itt is le kellett verni a térítés miatti pogány lázadást.)*

I. Baszileosz előbb *(Részeges)* **III. Mikhaélt** megbízásából leszúrta a sikeres **Barbaszt**, ekkor ő vált társcsászárrá, majd az éppen részeg **III. Mikhaélt** is megölte.

I. Baszileosz ugyanakkor sikeres katonai hadviselést és diplomáciát folytatott.

Meg kellett küzdenie a **Bogumil eretnekekkel** is. *(A Balkánra telepített* ***Örmények*** *hozták magukkal a* ***Paulikánus Keresztény*** *tanokat, mely a jó és a rossz harcát helyezi középpontban, mint a* ***Zoroasztrizmus.)***

[139] Horace A. Laffaye The Evolution of Polo

Továbbá az Itáliára, Dalmáciára törő Abbászida Kalifátus Arab hódítóikkal is. *(A képen fehér lovon, koronával **I. Baszileosz**, karddal fia **VI. León**.)*

886-ban I. Baszileosz meghalt egy vadászbalesetben, első fia már korábban is, így **VI.** ***(Bölcs)*** **Leóné** lett a trónt.

889-ben visszavonult I. Borisz Bolgár kán *(828, trónon 852-889)*, aki a **Kereszténységet** is felvéve, *(ezután I. Mihály néven)* a **Bizánciakkal** békében élt. Idősebb fia **Vlagyimir** *(889-893)* uralkodása alatt teret engedett a pogányságnak, ezért **I. Borisz** visszatért az uralkodásba és őt megvakította. *(Lásd **I. István királyunk** és **Vazul** később.)* Majd kisebbik fiának **I. Simeonnak** adta át a hatalmat.

I. Simeon ***(863, trónon 893-927)*** megerősítette haderejét és megnövelte országát. Előbb a **Kárpát-medence** irányába terjeszkedett tovább, majd hamarosan háborút indított **Bizánc** ellen a **Balkánon**, *(lásd kép)* mert az a kereskedelmi jogaikat súlyosan korlátozta.

894-ben ezért VI. *(Bölcs)* **León Honfoglaló őseinkhez** követeket küldött, felkérve őket a **Bolgárok elleni** harcra. Mivel az **Etelközben** tartózkodó **Honfoglaló őseinket** a **Besnyők** régóta fenyegették és szorították nyugati irányba, ezért ők a **Kárpát-medence** felé kerestek kiutat e szorongatott helyzetükből. Ennek a keleti, feléjük eső részét pedig a **Bolgárok tartottak** javarészt megszállva, ezért egyébként is velük kellett volna harcba szállniuk, így örömmel vállalták a **Bizánci** szövetséget a **Bolgárok** ellen. A sikeres **Itáliai hadjáratról** hazarendelt **Niképhorosz Phókasz** elfoglalta délen a **Bolgár** határvidéket, **Euszthtiosz** hadiflottája pedig az **Árpád** idősebb fia **Levente** vezényletével harcoló seregét északon támogatta a Dunán való átkelésben és az utánpótlás biztosításában a **Bolgárok** ellenében.

895-ben a **Levente** vezette sereg többször is győzött **Simeon Bolgár cár** hadai felett az Al-Dunánál, aki **Szilisztra** várába szorult be. Kétségbeesett helyzetbe kerülvén fegyverszünetet kért és kötött **VI.** ***(Bölcs)*** **Leónnal**, aki ezáltal cserben hagyta a **Magyarokat**.

I. Simeon szövetséget kötött a **Besenyőkkel**, ezért a **Magyarok** két irányú védekezésre kényszerültek. ***(Bizánc** súlyos árat fizetett később a **Magyarok** elárulásáért.)* **Levente** hada visszavonulásra kényszerült a **Balkánról**, véres utóvéd harcot folytatva. A két haderő által, két oldalról támadott **Etelközből** is menekülniük kellett.

895-ben egyidejűleg szerencsére, az az **Árpád** vezette fő haderő megtörte a **Bolgárok** erejét a **Kárpát-medencében**, így kerülhetett sor a **Honfoglalásra, és az Etelközi kivonulás** *(menekülés)* viszonylag kis emberi áldozattal, így sikeresnek mondhatóan megvalósulhatott, döntően a **895. évben**, majd a **896. évben** az be is fejeződött.

896-ban I. Simeon a **Bulgarophügoni csatában VI.** ***(Bölcs)*** **León** haderejét megverve kárpótolta magát a **Kárpát-medencei** veszteségéért, mivel **Bizáncot** adófizetésre és területátadásra kényszeríthette a béke feltételeként.

904-ben az **Arabok** feldúlták **Thesszalonikét**, sőt az **Arab flotta** miatt már **Konstantinápoly** is veszélyben volt, és ezt **I. Simon** kihasználta, **Bulgária** határát **Thesszalonikéig** tolta ki.

907-ben a **Kijevi Oleg fejedelem** *(845, trónon 882-912)* hajóhada is megjelent **Konstantinápolynál**, és a béke ellenében igen előnyös feltételeket sikerült kiharcolnia neki is.

(Bölcs) **VI. León** utódlása sem bizonyult egyszerűnek. Apja által rákényszerített első felesége meghalt utód nélkül. **898-ban** így elvehette addigi szeretőjét **Zóé Zautzinát**, aki **899-ben** szintén meghalt. *(Előtte tiltotta meg császári rendelettel a kettőnél többszöri nősülést!)* Ennek ellenére az örökös biztosítása érdekében **900-ban** elvette **Eudokia Baianát**, aki **901-ben** halt meg. **VI.** *(Bölcs)* **León** nem mert újra megnősülni, helyette **Zóé Karbonopszina** személyében szeretőt tartott, aki 905-ben fiút szült neki. Müsztikosz pátriárka csak azzal a feltétellel volt hajlandó jogos örökösként elismerni és megkeresztelni a fiút 906 01 06-án, ha nem házasodik újra. VI. *(Bölcs)* León rá 3 nappal elvette és császárnővé nevezte ki Zóét. Emiatt **Müsztikosz pátriárka** megharagudott és nem engedte be a **Hagia Szophia** székesegyházba a császárt. *(Gyakorlatilag kitagadta.)*

(Bölcs) VI. León III. Sergius pápához fordult. Sikeresen, mert ezzel elérte Müsztikosz pátriárka visszakozását. 908 05 15-én VII. *(Bíborbanszületett)* Kónsztantinoszt társcsászárrá koronázta. *(Ténylegesen trónon 945-959.)*

[140] *(Bölcs)* **VI. León** az eddig leírtak alapján kevésbé érdemelte ki a *„bölcs"* előnevet. Azonban apja által elkezdett és által befejezett törvénykezések sikereseknek bizonyultak, irodalmi munkássága is jelentős volt, ezekkel már kiérdemelhette az előnevét. A **Taktikon** című művében összegezte a hadtudományokban szerzett tapasztalatait, melyben írt a **Magyarok** szokásairól is.

(Bölcs) VI. León **912-es** halálakor fia VII. *(Bíborbanszületett)* Kónsztantinosz is még csak 6 éves volt, ezért az addig, **879** óta társcsászári rangot betöltő III. Alexandrosz került trónra *(912-913)*. Eltávolította Zóé és León embereit, de korai halála után újra Zóé uralkodhatott VII. *(Bíborbanszületett)* Kónsztantinosz helyett anyacsászárnőként.

[140] https://hu.wikipedia.org/wiki/VI._Le%C3%B3n_biz%C3%A1nci_cs%C3%A1sz%C3%A1r

VII. (BÍBORBANSZÜLETETT) KÓNSZTANTINOSZ CSÁSZÁR (905, TRÓNON 945-959)

VII. ***(Bíborbanszületett)*** **Kónsztantinosz** írói munkásságának köszönhetően sokat tudhatunk a **Magyarokról.**

Uralkodásának kezdetekor már komoly gondok keletkeztek.

I. Simeon hadseregével megjelent **Konstantinápoly** előtt és azt követelte, hogy őt koronázzák császárrá. Végül, a **Kónsztantinosz** helyett az uralkodói funkciót ellátó **Régens tanács** kompromisszumként, csak **Bolgár császárrá** koronázta meg **Simeont**, ugyanakkor egyezség született, hogy leányát Konstantinhoz fogják adni. *(Így idővel Simeon leánya császárnővé, unokája pedig Bizánci császárrá vált volna.)*

E kompromisszumos megoldás is, megalázó volta miatt, lázongáshoz és a **Régens tanács** lemondatásához vezetett. **Zóé anyacsászárnő** vette át a hatalmat, aki nem ismerte el az egyezséget, mely több, számukra vesztes **Bolgár** háborúhoz vezetett.

A helyzetet **Zóé** pártfogoltját, **León Phókaszt** *(keleten igen sikeres hadvezér, lásd kép)* a nyeregből kiütő, közrendű, örmény származású **Rómanosz Lekapénosz** flotta parancsnok oldotta meg. Leányához **Helenéhez** adta **Kónsztantinoszt** és így **császári após** címmel **920-ban társcsászárrá** vált. **944-ig** vezette a birodalom ügyeit **I. Rómanosz** néven, utóbb már **főcsászárként**, kiszorítva a hatalomból **Kónsztantinoszt**.

931-es bukását **I. Rómanosz** végül saját fiainak köszönhette. Ugyanis meghalt a trónörökösnek kijelölt Khrisztophorosz, de ő nem helyezte kisebbik fiait VII. Kónsztantinosz elé. Emiatt **944-ben** puccsot hajtottak végre ellene fiai, amelyből **VII. Kónsztantinosz** profitált. **I. Rómanoszt** száműzték Prote szigetére, aki **948-ban** ott is halt meg.

I. Rómanosz uralkodása alatt **I. Simeont** ügyes diplomáciával ellehetetlenítette, melyben szerepe volt az erős flottájának, amely megakadályozta, hogy összefogjon az **Arabokkal**. Flottáját köszönhetően az **Égei-tenger** feletti ellenőrzést is átvette. Keleten is sikeres hadjáratokat vezetett hadvezére.

927-ben I. Simeon meghalt, fia **Péter cár** békét kötött **Bizánccal**, *(érezve a Magyarok erejét)* de a **Bolgárok** hatalma leáldozott, **930-as** években el kellett ismerniük **Rácország** függetlenségét is.

[141]934-965 között a Magyarok több alkalommal is lerohanták és kifosztották mindhárom országot.

934-es kalandozásukkor a **Besenyőkkel** összefogva *(nagy visszavágásként* ***896-ért)*** sikerült a **Bolgárokat** és **Bizáncot** is megverve, adót kicsikarni tőlük.

943-ban is a **Bizánci Birodalomban** pusztítottak, majd jelentős adó fejében 5 éves béke megállapodást kényszerítettek Bizáncra.

948-ban Bulcsú vezetésével küldöttség érkezett **Bizáncba**, amikor busás ellentételezés után meghosszabbították a békét, és **Bulcsú megkeresztelkedett**. Az ekkor már trónjához jutott **VII.** ***(Bíborbanszületett)*** **Kónsztantinosz** lett a **keresztapja**.

953-ban a ***„Türkök"*** rangban második személye a **Gyula** *(feltehetően az 5 éves adót megerősítendően érkezve)* **Bizáncban** járt, aki szintén megkeresztelkedett, a **Stefanosz** nevet kapta.

957-ben az **Augsburgi vereség** után azonban **VII.** ***(Bíborbanszületett)*** **Kónsztantinosz** megtagadta az adófizetést.

958-ban ezért a **Magyar** hadak **Thrákiát** végig fosztva **Bizáncig** törtek előre. A **lovashaderejükre** jellemző módon már **április 11-én Konstantinápolyi** városfala alatt álltak, de azt bevenni nem tudták. *(Lásd* ***Botond*** *legendája.)* Ugyanakkor egy éjjelen a **Bizánciak** rátörtek a **Magyar** táborra, és azok menekülésre kényszerültek. Ettől kezdve a további Bizánci hadjáratok sem voltak már igazából sikeresek.

959-ben halt meg **VII.** ***(Bíborbanszületett)*** **Kónsztantinosz**, aki szinte egész tényleges uralkodása alatt a **Magyarok** adófizetője volt. *(943-958 között, 15 évig megvásárolta a békét. A busás adót jelzi, a Tisza melléki leletanyagokban kiemelkedő mértékű az e korszakból származó aranyszoliduszok száma. Ibrahim ibn Jakub* ***965-ben*** *jegyzi fel, hogy a* ***Türk*** *kereskedők a prágai vásáron aranypénzekkel fizetnek.)*

VII. Kónsztantinosz kezdetben **Bardasz Phókasz** hadvezérére támaszkodott, majd 954-től fiára **Niképorosz Phókászra** *(később trónon 963-969*) és **Jóannész Tzimiszkészre** *(később trónon 969-976)*.

VII. Kónsztantinoszt II. Rómanosz *(945, trónon 959-963)* fia követte a trónon. Nem sok ideig. Mindkettőjük halálában szerepet játszhatott a *(kocsmáros leány)* **Theophanó** *„segítő keze",* aki **anyacsászárnőként** egy ideig II. Rómanosz kiskorú gyerekei **II. Baszileiosz** és öccse **VIII. Konstantinosz** nevében is uralkodott.

968-ban néhány száz fővel végrehajtott betörés volt az utolsó sikeresnek mondható Magyar hadi vállalkozás. Thesszaloniki mellett győztek. Az állítólag csak 300 fős sereg sikeresen tért haza 500 fős Bizánci fogollyal. *(Gyorsaságuknak köszönhették sikerüket.)*

[141] https://hu.wikipedia.org/wiki/VII._K%C3%B3nsztantinosz_biz%C3%A1nci_cs%C3%A1sz%C3%A1r

I. BASZILEIOSZ BIZÁNCI CSÁSZÁR *(957, TRÓNON 976-1025)*

II. Baszileiosz Bizánci császár Géza fejedelmünk *(945, uralkodása 972-997)* és **I. Szt István királyunk** *(975?, uralkodása 997-1038)* kortárs uralkodója volt.

[142]**II. Baszileioszt** *(957, trónon 976-1025)* és öccsét **VIII. Konstantinoszt** *(961, trónon 1025-1028)* még uralkodása alatt tárcsászárrá tette apja **II. Rómanosz** *(938, trónon 959-963)*.

II. Rómanoszhoz gyerekkorában, apja által erőltetetten hozzáadott, nála 8 évvel idősebb felesége, Hugó Itáliai király törvénytelen lánya, **Eudokia** hamar meghalt, gyerek születése nélkül.

Így **II. Rómanosz** gyerekei már szerelmi házasságból születtek. Édesanyjuk egy **kocsmáros lánya Theophanó** *(941-978)* volt.

II. Rómanosz is igen fiatalon, egy vadászatot követően megbetegedett és meghalt. *(Felmerült, hogy második felesége, a kocsmáros leánya, **Theophanó** császárné mérgezte meg.)*

[143]**II. Baszileiosz** ekkor még csak 5 éves volt, ezért először **Niképhorosz Phókasz** hadvezér, majd egy másik tábornok **I. Ióannész Tzimiszkész** vette át a hatalmat, akik új virágkor kezdetét hozták a **Bizánci Birodalomnak**.

[144]**Niképhorosz Phókasz** *(912, trónon **963-969**)* hadvezér az özvegy **Theophanó** császárnőt feleségül véve vehette át a hatalmat, és folytatta hadisikereit. Bukását is az özvegy **Theophanó** *(kocsmáros leány)* császárné okozta, aki a durva külsejű és modorú **Niképhorosz** ellenében az ifjú, vonzó, finom modorú, és a harcmezőn legalább annyira sikeres **Ióannész Tzimiszkész** *(tzimiszkész neve örményül vörös csizmást jelent*) szeretője lett. Aki **Theophanó** biztatására barátaival együtt meggyilkolta **Niképhoroszt**, és **I. Ióannész** *(924, trónon **969-976**)* néven elfoglalta a trónt.

I. Ióannész átvette a két kiskorú társcsászár feletti gyámságot is, de az anyjukat nem vette el feleségül. Helyette **VII. Konstantinosz** lányát **Theodórát** vette el, amivel a császári család rokonává vált. *(Miután Polüeuktész pátriárkától bűnbocsánatot nyert Niképhorosz megöléséért, és ennek részeként száműzte **Theophanót** a kocsmáros leányát.)*

A **Bizánciak** a **Bulgárok** *(újabb)* Balkáni fenyegetésének ellensúlyozása érdekében szövetkeztek a **Szvjatovszláv kijevi** fejedelemmel. Így míg Balkánon kettőjük harca folyt, addig a Bizánciak keleten hódíthattak.

970-ben azonban **Szvjatovszláv** a **Bolgárokat** legyőzve, a **Besenyőkkel** és a **Magyarokkal** szövetkezve a **Bizánci Birodalom** ellen indult. *(Ezt szokás a **Magyarok** utolsó kalandozó hadjáratának tekinteni. Ez időszakban Taksony 955-972 fejedelem uralkodott.)*

Feldúlták egész **Thrákiát**, de az **Arkadiopoliszi csatában** vereséget szenvedtek csapataik.

971-ben Ióannész ellentámadást indított, és elfogta a **Bolgár Sziliszta** várba visszahúzódó **Szvjatovszláv Kijevi fejedelmet**, akivel végül békét kötött. Őt azonban úton hazafelé a **Besenyők** megölték. Fiai pedig polgárháborúba bonyolódtak a hatalom megszerzéséért.

*(**II. Borisz Bolgár cárt** is **Ióannész** szabadította ki **Szvjatovszláv** fogságából, és maga mellé állítva indították az ellentámadást. **Ióannész** halálát követően azonban újra önállósodtak a **Bulgárok** és újra **Bizáncot fenyegették**.)*

I. Ióannész Tzimiszkész keleten is harci sikereket ért el, egészen **Jeruzsálemig** szorította vissza az **Egyiptom** felől támadó **Fatimidákat**, és így **Szíriát** a birodalomhoz csatolta, aki **976-ban** hazafelé úton, feltehetően **tífuszban halt meg**. Így kerülhetett öröklése jogán hatalomra **II. Baszileosz**.

II. Baszileiosz hatalma biztosítása érdekében kénytelen volt feleségül adni húgát, **Annát I.** ***(Nagy)* Vlagyimir kijevi fejedelemhez** *(989)*, mely által **6000 Normann-Szláv katonát** kapott. *(Ebből lett később a császár **Varég** testőrgárdája.)*

*(A Közel-keleten szokás manapság is a mennyasszonyért fizetni, de minden valószínűség szerint ez az ár a Guinness rekordok könyvébe is bekerülhetett volna. **Anna** a róla készült képek alapján gyönyörű lehetett, azonban az árat feltehetően az emelte, hogy ezáltal a Kijevi Rusz családja a Római császárokkal vált rokonná, mely ez egyúttal politikai szövetségkötést is jelentett.)*

976 óta terjeszkedett **Sámuel Bolgár cár** *(958, trónon 997-1014)* a Balkánon, és uralma már a Fekete tengertől az Adriáig, a Dunától pedig egész Athénig ért már ekkor. Tehát már olyan területeket is megszerzett, mely évezredek óta Görög terület volt. **II. Baszileiosz** bosszút esküdött és elhúzódó háborút indított.

[142] https://hu.wikipedia.org/wiki/II._R%C3%B3manosz_biz%C3%A1nci_cs%C3%A1sz%C3%A1r
[143] https://hu.wikipedia.org/wiki/II._Baszileiosz_biz%C3%A1nci_cs%C3%A1sz%C3%A1r
[144] https://hu.wikipedia.org/wiki/I._I%C3%B3ann%C3%A9sz_biz%C3%A1nci_cs%C3%A1sz%C3%A1r

Niképhorosz Ouranosz, II. Baszeleiosz kiváló hadvezére és bizalmasa a **997-ben** a Közép-Görögországi **Sperchios folyó** partján jelentős győzelmet aratott. Előző napok jelentős esői miatt a **Bolgárok** biztosak voltak, hogy a **Bizánci lovas haderő** nem tud átkelni a folyón, de **Ouranosz** seregével éjszaka átkelt, és váratlan rajtaütésével óriási sikert ért el. *(Majd további győzelmeket aratott keleten is.)*

Sámuel Bolgár Cár ezt követően kitért a döntő ütközet elől, remélve, hogy a túlerőben lévő **Görögök** kimerülnek.

Végül azonban sikerült sarokba szorítani **Sámuelt**, és a **Kleidioni csatában** ***(1014)*** döntő győzelmet aratott **Baszileiosz**. **14 000 foglyot ejtett**, akiket megvakítva küldött haza, minden századiknak meghagyva egyik szemét, hogy az vezethesse társait haza. **Sámuel** állítólag belehalt a fájdalomba, amikor meglátta vert, megvakított seregét.

E háborúhoz **I. István Magyar király** *(975?, uralkodása 997-1038)* is segítséget adott, mert már **Magyarországot** is fenyegette a **Bolgár cár**. Így végül sikerült teljesen leigázni a **Bolgárokat**. Ezért kapta **II. Baszileiosz** a **Bulgaroktorosz** melléknevet. *(Lásd II. Baszileiosz birodalma a Bulgárok feletti győzelem után.)*

Ezt követően rövidesen keletre is támadást indított, és ott is sikeresen harcolt, sőt **Itáliában** is sikereket ért el a **Normannok** ellen.

[145]Amikor **1025-ben II. Baszileiosz meghalt**, kérésére nem családtagjaival egy helyen temették el, hanem a **lovassági gyakorlótér** mellett, ahol kedvenc sportját, a **pólót** is űzhette. *(A képen jól látható a Bizánci Palota egyik oldalán a **Hyppodrom** és **Pólópálya** a Márvány-tenger partján.)*

II. Baszileiosz ifjú korában szoknyavadász hírében állt, de trónra lépve meg sem házasodott, gyereke sem született, utódokról nem gondoskodott. Ezt követően is többször felmerült az öröklési gond, azonban e gazdag birodalom vezetésére mindig akadt jelölt, közülük több tehetséges vezető is akadt, akik még sokáig biztosították az álam fennmaradását.

A **Bizánciak** vesztét végül a **Szeldzsuk Birodalmat** követően megerősödő **Oszmán Török Birodalom** okozta.

SZELDZSUK 1037-1194 ÉS OSZMÁN TÖRÖK BIRODALOM A 13. SZ.TÓL

Az **Altáj-hegység** és a **Bajkál tó** közötti területről származó *(a **Tielő** népcsoporthoz tartozó)* **Oguzok** *(Úzok)* **lovasnomád** törzsei, az **Első Türk Birodalom** *(552-630)* népeként tűntek fel. Ázsia felöl a **Besenyőket** hátba támadták, akik pedig emiatt **Őseinkre** támadtak. E folyamat vezetett végül a **Honfoglalásunkhoz**.

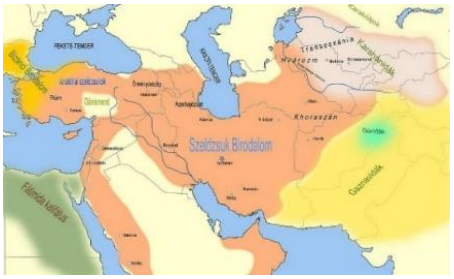

A **Besenyők** után nyugati irányba költöztek az **Oguzok** is, mivel ő hátukba meg a **Kunok** voltak. Végül vereséget szenvedtek, és szétszóródtak. Egy részük az Al-Dunánál fennmaradt **Gagauzként**, a többiek **Kijevi Fejedelemségbe**, **Magyarországba** a **Kunokkal**, **Erdélybe** *(lásd Úz völgy)*, és a **Bizánci Birodalomba** menekültek. Keleti részük a **Számánidákhoz** csatlakoztak.

Később azonban létrehozták a Bizánci Birodalomra *(Manzikert 1071 lásd kép)* is vereséget mérő hatalmas **Szeldzsuk Birodalmat** ***(1037-1194)***, mely csak rövid ideig tudott fennmaradni, **Malik Sáh** halálát követően, fiainak hatalmi harcai miatt szétesett.

Romjaim a kisázsiai részén létrejött **Türk** emirátusok egyik kis **Oszmán** nevű törzsfőnökének vezetésével jött létre fokozatosan az **Oszmán Török Birodalom** a **13. sz-tól**.

I. Murád ***(1359-1389)*** a **Bizánci Birodalom** rovására, **Drinápoly** elfoglalásával Európai hídfőt hozott létre.

1453-ban később pedig **II. Mehmed** ***(1444-1446, 1451-1481)*** bevette **Konstantinápolyt** is, véget vetve a **Bizánci Birodalomnak**. Ezután az **Oszmán Birodalom** tovább folytatva a hódításokat Közel-Keleten és a Balkánon is, és hivatásos, **lovas szpáhi** és a gyalogos janicsár haderejének, valamint a kiváló **lőfegyvereiknek** is köszönhetően hatalmasra nőtt.

1526-ban az ellene addig sikeresen harcoló a **Magyar Királyság** csapatát is megverve, majd **150 évig** Európát fenyegették.

<u>1923-ban, a vesztes I. Világháborúi részvételt követően szűnt meg a birodalmuk, a világi Törökország létrejöttével.</u>

[145] https://hu.wikipedia.org/wiki/II._Baszileiosz_biz%C3%A1nci_cs%C3%A1sz%C3%A1r

SZALADIN (TIKRIT 1137, TRÓNON 1171-1193)

[146]**An-Nászir Szaláh ad-Dín Júszuf ibn Ajjúb**, **Kurd** származású hadvezér volt az **Ajjúbida Birodalom** megalakítója. Az egyik leghíresebb Muzulmán hős.

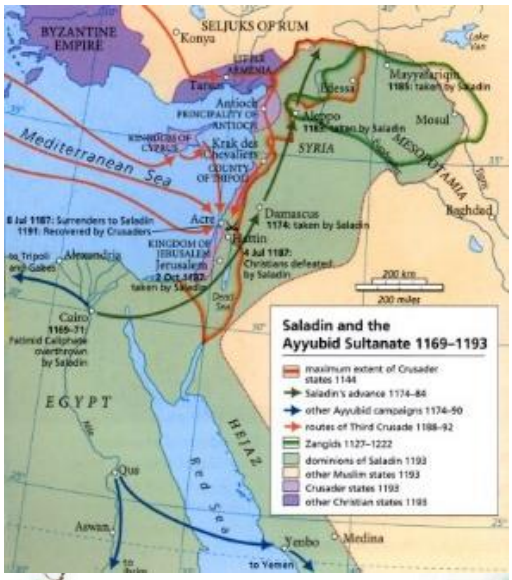

Hírnevét a Keresztes hadak elleni győzelmével és **Jeruzsálem** visszaszerzésével alapozta meg. Hadvezéri képességén túl a lovagiasságát még a **Keresztes lovagok** is elismerték.

Alexandria ostromát követő tárgyalások alkalmával **Szaladin** sok barátra tett szert a Keresztesek között, kegyes magatartása által.

Apja **Ajjúb** katonai parancsnok volt. Fiatal korában vallási tanulmányokkal is foglalkozott, majd nagybátyja **Aszad ad-ín Sírkuh** oldalán három **Egyiptomi hadjáratban** is részt vett. Nagybátyja halálát követően **1169-ben** ő lett az **Egyiptomban** állomásozó **Szíriai** csapatok vezetője, és a **Fátima Kalifátus** nagyvezírje.

A **Síita Fatimida kalifa** azt remélte, a fiatal kora és tapasztalatlansága miatt a fátimida tisztviselőkre fog hagyatkozni, de **Szaladin** buzgó Szunnita lévén a Síita Fátimidákat megfosztotta a tróntól, és visszaállította a **Szunnita Abbaszida kalifa** fennhatóságát. Visszatérítette a lakosságot is a Szunnita hitre. Az **Abbaszida kalifa** pedig kinevezte a Muszlinok teljhatalmú vezetőjévé.

A Közel-Keleti Muzulmán államok egyesítését követően, ***(1183-ban)* Szaladin** megverve Ima al-Dint, **Szíriát** is megszerezve, majd óriási haderejével a **Jeruzsálemi Királyság** ellen fordult.

1187-ben aratta döntő **Szentföldi** győzelmét ***„Hattín szarvainál”***. *(Genezareti tótól nem messze. Lásd képen a csatát.)*

*(A **Kereszteseket** valójában a vízhiány győzte le, ugyanis nem gondoskodtak a **nehéz páncélos lovashaderő vízutánpótlásáról**, miközben roham menetben lovagoltak a forró éghajlaton. **Lovaik kidőltek**, mely nélkül egy páncélos lovag gyakorlatilag harcképtelen.)*

Szaladinnak még az évben magát a szent várost, **Jeruzsálemet** is sikerült bevennie. Ezt követően **Szaladin** és katonái civilizáltan és türelmesen bántak a város lakóival. *(Ellentétben más, közte Keresztény hódítókkal.)*

[147]**Szaladin** új közigazgatási rendszert alakított ki, melynek lényege az volt, hogy ne egy személy birtokában legyen a hatalom, hanem az uralkodó család vezető férfi tagjai között hatalommegosztás legyen. Az egyes tartományokba a saját rokonait *(hercegeket)* nevezett ki *(17 fiút gyereke volt)*. Az adott hercegség, vagy fejedelemség bizonyos jövedelmet szakított ki *(apanázs)* a központi hatalomból, ugyanakkor joviálisnak kellett lennie a központhoz.

Az általa megteremtett birodalom, halálát követően azonban rokonai között szétdarabolódott. **1250-ben** halt ki a főág, amikor **al-Muazzam szultánt** a **Mamelukok** meggyilkolták, majd ugyanők később a Homszi mellékágat is **1268**-ban elpusztították. A Damaszkuszi és az Aleppói ágak az **Ilhánidák** hódításainak estek áldozatul ***(1260)***.

MAMELUKOK (1254-1517)

[148]A **mameluk** szó arab jelentése *„uralt”, „birtokolt”* dolog. Speciálisan egy rabszolga jogállású, katonai és állami adminisztrációs feladatokat ellátó csoport tagjait nevezték így. A **9. század** óta általános volt a Muszlin világban. Azonban csak az **Ajjubidák** uralma alatt, a **8. századtól** váltak rendkívüli népessé és befolyásossá.

A **Mamelukok** kiválóan képzett, **nehézlovas elitkatonaként** *(és tisztségviselőként)* szolgálták urukat. Szinte kizárólag eurázsiai sztyeppékről vásárolt, **Türk** népektől származó, **Iszlám** hitre térített fiú rabszolgák voltak, akiket különös lojalitással nevelték uraik felé. *(Lényegében ugyanazt a módszert alkalmazták kis fiú gyerekeknél, mint, amikor az állatszelídítők korán elvonják a szüleiktől a kis állatot. Lásd **lovak szelídítése**.)*

Amikor **asz-Szálih Ajjúb** *(1240-1249)* meghalt, kijelölt utódja **al-Muazzam Túránsáh** Anatóliában tartózkodott, és csak hónapok múltán érkezhetett haza **Egyiptomba**.

Francia IX. *(Szent)* Lajos vezette **Keresztesek** ugyanakkor **Egyiptomot** fenyegették.

[146] https://hu.wikipedia.org/wiki/Szaladin_egyiptomi_szult%C3%A1n
[147] https://hu.wikipedia.org/wiki/Hatt%C3%ADni_csata
[148] https://hu.wikipedia.org/wiki/Maml%C3%BAk_Birodalom

Ezért a szultán özvegye **Sadzsar ad-Durr** és a legbefolyásosabb **Mamelukok** összefogtak, *(eltitkolták **Ajjúbb** halálát)*, és sikeresen harcoltak a Keresztesek ellen.

Miután **Túránsáh** hazaérkezett, jutalom helyett, elkezdte lecserélni a veszélyben helytálló **Mameluk** vezéreket a saját embereivel. **Túránsáht** ezért rövidesen meggyilkolták, és **Sadzsar ad-Durrt** tették meg **szultánnővé**.

Ez a példátlan cselekedett felzúduláshoz vezetett, ezért a szultánnő lemondott, és **al-Muizz Ajbak** néven Ajjúb egy **Mamelukja** vette át a hatalmat, de a maguk a Mamelukok is **Ajjubida** restaurációt követeltek. Ráadásul **an-Nászir Júszuf** aleppói fejedelem be is jelentkezett a trónra.

Ajbak lemondott, és egy kiskorú **Ajjúbida** herceget tett a trónra, aki helyett továbbra is ő irányított. Amíg fel nem számolta az aleppói fenyegetést és hazai ellenzékét, megölve annak vezérét, száműzve az életben maradt híveit.

Ajbakkal az időközben feleségül vett, **Sadzsar ad-Durr** végzett hatalomféltésből. Ezért őt is meggyilkolták, és **Ajbak kiskorú fiát** ültették a trónra. Mellette atyja egyik mamelukja **Kutuz** gyakorolta a hatalmat, mígnem a felcseperedő gyerek **1259-ben** lemondatta.

Kutuz ekkor kibékült az 1254 óta Szíriában zsoldoskodó, Egyiptomba be-betörő Mamelukokkal, akiket **Bajbarsz al-Bundukárí** vezetett.

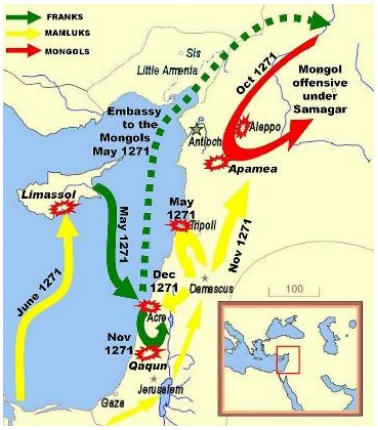

1260-as Ajn Dzsáluti csatában, együttesen sikeresen megállították a **Mongolokat**. Így a birodalomhoz csatolhatták még **Szíriá**t is, mely része maradt a szultánságnak, annak bukásáig. *(Ez az első jelentős katonai vereség, melyet a **Mongolok** elszenvedtek. Előtte **Hülegü Mongol** vezér seregét hazavitte utódlási vitája miatt, ezért a megvert sereg csak **Kitbuqa** Szíriai Mongol helytartó csapata volt.)*

Bajbarsz úton hazafelé megölte **Kutuzt**. *(Mivel az a támogatásáért neki ígért Aleppói emírségi rangot nem adta meg.)* Majd személyében a legnagyobb **Mameluk** szultánok egyikeként lépett a trónra.

I. Bajbarsz *(1223, trónon 1260-1277)* **IV. Egyiptomi mameluk szultán**. Nevéhez kötődik a **Keresztesek** végleges kiszorítása a **Szentföldről**. *(Mivel a **Keresztesek** még a **Mongolokkal** is összejátszottak.)* Ő stabilizálta Egyiptom fennhatóságát is Szíria és Hidzsász felett.

Kipcsak-Török származású volt. A Fekete-tengertől északra élt népe, mígnem a Mongolok elől Anatóliába nem menekült. Itt egy helyi **Török** törzsfőnök tőrbe csalta és rabszolgasorsba kényszerítette őket.

Bajbarsz megjárta Sivas, Aleppó, Damaszkusz és Hamá rabszolgapiacát is, míg végül **asz-Szálih Ajjúbb** egyiptomi szultán egyik mamelukja vásárolta meg, de ő kiesett az uralkodó kegyéből, és ezért kénytelen volt átadni Bajbarszot is a királyi kíséretnek.

Kemény harcot folytatott Aleppo és az Aszaszinok ellen is, még a Mongolok is fenyegették a hatalmát, akik a Törökök **Ikóniumi Szultánságát** is hűbéresküre kötelezték.

A **Mamelukok** szerencséjére a **Mongol Birodalomban** polgárháború tört ki, a később győztes **Kubiláj** és **Böke** között. Az **Arany Hordát vezető** muszlim **Berke kán** Bökét támogatta, aki vesztett. A vesztes ugyanakkor azt mondta alattvalóinak, álljanak a Mamelukok szolgálatába, így igen sok **Mongol** települt le **Szíriába**.

Ezért az **Arany Horda** és a **Mameluk Birodalom** között szoros kapcsolat alakult ki. Az Arany Horda vált a **Mamelukok** legfőbb rabszolga szállítójává, mintegy két évszázadig.

Bajbarsz szultáni rangban uralkodott, ugyanakkor minden uralkodó korábban a **Bagdadi Kalifától** kapta kinevezését, és ez volt a legitimációjuk alapja. Azonban a **Mongolok 1258-ban** elpusztították **Bagdadot** és meggyilkolták **al-Musztaaszim kalifát**. Ezért még **Kutuz** is igyekezett felvenni a kapcsolatot túlélő **Abbászida** herceggel, **Abú I-Abbász Ahmaddal**. Ám Bajbarsz még azelőtt végzett a Kutuz szultánnal, hogy az megállapodhatott volna vele.

Bajbarzs törvénytudósai egy másik trónkövetelőt nyilvánítottak **kalifává al-Musztanszír** néven, akinek ünnepélyesen hűségesküt tett, az pedig elismerte őt Egyiptom, Szíria, Hidzsáz, Jemen, Dijár Bakr, Mezopotánia és a többi még esetlegesen meghódítandó terület szultánjának.

Al-Musztanszír cserébe sereget kapott, hogy birtokaikat visszaszerezze, de sorozatos vereséget szenvedett, utódai ezért visszatértek **Egyiptomban**, ahol kalifa rangban, de hatalom nélkül éltek ezt követően. Egészen **1517-ig** ott, míg az **Oszmán Törökök** el nem foglalták Egyiptomot. ***(I. Szelim** 1470, trónon 1512-1520.)*

Bajbarsz sem tudta átadni fiatalkorú örököseinek a hatalmat, egy harcostársa **Kalávú al-Alfí** vette végül át azt.

A **Mamelukok** még sokáig meg tudták őrizni hatalmukat, bár igen sok zavaros időszakot át kellett vészeljenek. **1517** elején ezért szűnt meg a **Mameluk Birodalom** is, az említett módon az **Oszmán Törökök hódításával.**

Ezt követően a **Törökök** ***(I. Szulejmán** 1494, trónon 1520-1566.)* minden erejükkel **Magyarok** ellen fordulhattak

MONGOLOK LOVAS HADSEREGE ÉS BIRODALMA 1187-1368

DZSINGISZ KÁN (1162, URALKODÁSA 1187-1227)

Kína *(földmű velő)* és a tőle északra lévő *(döntően nomád)* **lovasnépek** között mindig is állandó harc folyt. Védekezésül építették meg a **Kínai nagy falat**.

A **Tang** korszakban létrehozott erős **lovas hadseregük** sikeresen vette fel a harcot a **Türk Birodalom** ellen, azonban a fenyegetettség elmúltával már kevés figyelmet fordítottak e haderőre.

Dzsingisz Kán idejében így már nem volt erős **lovas hadseregük** a **Kínaiaknak**, ezért idővel a **Mongol lovasok** egész **Kínát** elfoglalhatták.

[149]**Temüdzsin** *(1162 04 16-1227 08 18)* a Khentii-hegységi kis Mongol **Bordzsigin törzs, Kijat nemzetségének** tagjaként született. Apja **Jiszügej-baaturt Mongol kán** volt, de ők ekkor jelentéktelen törzsnek számítottak, a szintén Mongol nyelvcsaládhoz tartozó nagyobb múltú **Tatárok**, vagy a hatalmas **Kereitek**-hez képest *(elmongolosodott Türkök, aki ekkor már **Nesztoriánus** Keresztények voltak)*, akiknek **Tooril kánja** volt ekkor a sztyeppe legtekintélyesebb uralkodója. Kulturálisan pedig a **Najmanok**, **Merkitek**, **Orjátok**, **Burjátok** voltak a fejlettek.

Amikor **Temüdzsin 9 éves** lett, apjával elment feleséget választani az **Olkonutokhoz**. Útközben találkoztak **Dejszecsennel**, akinek lányát **Börtét**, el is jegyezték **Temüdzsinnel**. Hazafelé menet azonban **Tatárokkal** találkoztak, akik megvendégelték, de ezálta mérgezték apját, aki néhány nap múlva meghalt.

Höelün, anyja támasz és hatalmon nélkül maradt. Neki kellett még eltartania férje, másik feleségtől Jiszügeltől származó két fiát is. *(Egy ellopott hal okozta vita miatt **Temüdzsin** és öccse **Kaszar** megölte féltestvérét **Bektert**.)*

Temüdzsin a Tajcsiut nemzetségű, új Mongol kán számára fenyegetést jelentett, ezért az igyekezett őt eltenni láb alól.

Temüdzsin ugyanis apja örökségét át óhajtotta venni. Így miután elvette **Börtét**, a hozományával, egy cobolyködmön ajándékkal, apja régi szövetségeséhez **Tooril kánhoz** ment, akit fogadott atyjának tekintett. *(Ő volt a korábban említett **Kereitek** kánja, aki korábban apjának a fogadott testvére volt.)* Amikor tőle hazafelé tartott, a **Merkitek** a régi sérelem *(apja tőlük rabolta feleségét Höelünt)* **Temüdzsinre** támadtak, és elrabolták feleségét **Börtét**. **Temüdzsinnek** alig sikerült elmenekülnie lovával.

Temüdzsin ekkor a **Dzsazsirat** nembeli **Dzsamuka**-hoz fordult segítségül, akivel **vérszerződést** kötött. *(E szokás ekkoriban is divat volt, ahogy a **Honfoglaló őseink** is ezt tették jóval korábban.)*

Dzsamuka-val együtt sikerült legyőzniük a **Merkiteket**, valamint visszaszereznie feleségét **Börtét**, aki hamarosan fiút szült. Temüdzsin elismerte **Dzsocsit** fiának, mondván már terhes volt Börte, amikor fogságba esett. Származását azonban sokan kétségbe vonták.

1187-ben a **Mongolok** *(Dzsamuka ellenében)* megválasztották kánjuknak **Temüdzsint**, aki felvette a **Dzsingisz kán** nevet. Ezt követően Dzsingisz kán és a szintén Mongol Dzsamuka között konfliktus támadt, egy ménes körüli vita miatt.

Dzsingisz kán a **Kereit Tooril kánnal** szövetkezve együtt harcolt a **Tatárok** ellen is, Dzsingisz kán megmérgezett apját megbosszulandóan. A **Tatárok** feletti győzelmüknek a **Kínaiak** is nagyon örültek, és győzelmüket követően harcostársa megkapta tőlük a **Tooril Ong kán** megtisztelő nevet.

Dzsamuka ekkor a Mongolok kisebb részével **gürkánná** választatta magát, de **Dzsingisz** kán, **Tooril Ong** kánnal együtt legyőzték őt. *(Dzsingisz kán ekkor megsérült.)*

1202-ben a **Tatárokra** végső vereséget mértek. Összes felnőtt férfit megölték, az asszonyaikat a gyerekekkel együtt szétosztották egymás között a **Mongolok** és a **Kereitek**. Így Dzsingisz kán sokadik felesége egy előkelő **Tatár** lány lett. *(E Tatár kapcsolat jelentős súlya miatt, a későbbiekben a **Mongolokat Tatároknak** is nevezték.)*

Dzsingisz kánnak ezután egyedül kellett legyőznie a **Najmanokat**, mivel a **Kereitek** támogatása elmaradt. Ezért később a **Kereiteket** is legyőzte, majd újra a **Najmanok** élére álló **Dzsamukát** is.

1205-ben pedig a **Merkiteket** igázta le véglegesen.

1206-ra hatalma így megerősödött, és az **Onon folyó** partján a **Mongolok nagykánjává**, **kagánná** választották.

Dzsingisz kán kinyilatkoztatta egy Istenben való hitét, de semmilyen felekezethez nem tartozott, megmaradt ősei hite a **Tengrizmus** és **Sámánizmus** mellett, szabad vallásgyakorlást biztosítva a sztyeppe népeinek.

[149] https://hu.wikipedia.org/wiki/Dzsingisz_mongol_nagyk%C3%A1n

[150]A **Tengrizmus** és **Sámánizmus** *(a kettő összetartozóan)* a sztyeppei nomád népek *(közte a **Hunok**, **Magyarok**, **Törökök**, **Mongolok**)* vallása volt. A **Tengri** az éggel azonosítható főisten. **Türk** nyelvben **Tengri** szó *„**ég**"* jelentésű.

Hitük szerint a **Tengri** hozta létre a világot. Még 12 Istenség van: **Tél**, **Nyár**, **Eső**, **Szél**, **Fa**, **Ember**, **Ló**, **Víz**, **Nap**, **Éjszaka**, **Halál**, **Föld**.

A legnagyobb azonban a 13. Istenük az **Ég ura**, a **Tengri**, aki az **Életet** jelenti.

A **Türk** uralkodókat a **Kagánoka**t a **Tengri** teremti. A **Tengrizmusra** jellemző a **Szent királyság**.

Hitvilágukhoz hozzá tartozik az is, hogy a **Kagán** a nép jólétének letéteményese, akinek, ha lejár az ideje, rituálisan meggyilkolják. *(Általában megfojtják, hogy vérük ne folyjon. Lásd a **Álmos fejedelem** rituális megfojtását.) (Lásd selyemzsinór a Törököknél.)*

A szakrális uralkodó mellett, a hatalmat ténylegesen gyakorló uralkodót, *(közte a hadak irányítóját)* is szokás választaniuk, ez a **szakrális kettős királyság**.

[151]A **Sámánizmus** nem klasszikus vallás, *(így írott dogmája sincs)* sok benne a hiedelmekhez kapcsolódó rituális tevékenység, melyeket kötődnek a Tengrizmusban leírt istenségekhez. E hiedelemben is igyekeznek megtalálni a helyes utat a szélsőségességek között.

Sok, szóban továbbadott őstörténet is kötődik hozzá. A **sámánok** azok, akik ezt és a hozzá kötődök rituális szokásokat, hiedelmeket egymásnak átadják.

*(Még ma is **10 millió Sámánista** hívő él **Mongóliában**, **Koreában**, **Szibériában**.)*

Hitük szerint a Sámánoknak *(**Magyar** nyelvben a **Táltosok**)* szerepük van nagyon sok mindenben: jó időjárásban, egészségben, betegségben, gyereknemzésben, termékenységben, bőséges termésben stb.

A **Sámán** közismerten dobot és egyéb érdekes tárgyat, *(néha kábító növényeket, gombákat, italokat is)* használ a rituáléhoz, melytől **révületbe esik**, és ilyenkor távoli világba tesz utazást, az **égiekkel** kerül kapcsolatba.

Dzsingisz kán igyekezett átültetni a civil lakosságra is a hagyományos nomád hadrend szervezési rendjét.

10-es csoport volt a szakasz, az **Arban**, melynek kiállításáról a közösségnek kellett gondoskodnia. Az Arban maga választhatta a vezetőjét, de a csapat minden tagja kollektíven felelős volt minden tagjának tetteiért.

10 Arban alkotott egy századot, **Dzsagunt**, akinek vezetőjét a 10 Arbat vezető választotta ki.

10 Dzsagunt alkotott egy ezredet, **Mingant**, melyből

10 alkotott egy hadtestet, **Tument**. *(10 000 harcost.)* Melyre már komoly hadifeladatokat bízhattak.

A *„**HORDA**"* három Tumenből állt, tehát **30 000 lovas harcost** jelentett.

A tízes számrendszerrel így létrehozott, **könnyű lovas** íjászok, *„hordák"* alkották a hadseregе gerincét.

A **kiváló lovagló képességű** katonák, **íjai 300 méternél** nagyobb hatótávolságúak voltak, és különböző nyílvesszőket, közte nehézfejű, páncéltörő nyílvesszőket is tartottak maguknál.

Páncélzatként bőrből, **nyersselyemmel** bélelt felöltőjük védte őket a nyílvesszőktől. Emellett bőrpajzsuk volt, és a handzsár *(ível kard, szablya)* mellett, még felkarjukra szíjazott tőrt is viseltek.

A lovasok fel voltak mindenféle eszközzel szerelve saját maguk ellátására. *(Tű, cérna, váltásruha, halászzsineg, horog, kulacsok stb., vízhatlan táskában.)* Így minden lovas önellátó volt. Ezért e **lovassereget** hihetetlen mozgékonyság és önellátás jellemezte. *(Lásd Magyar **huszárok**.)*

1219 őszén a **Dzsingisz kán ötezer katona** élén, **966 kilométer** tett meg a **Horenzi hadjárata** idején.

Lovasfutár szolgálat gondoskodott a **Dnyepertől** a **Sárga tengerig** terjedő birodalom hírhálózatának működéséről.

40 kilométerenként volt egy-egy futárállomás, ahol átlagosan 25 pihent lovat tartottak. Az érkező lovast nyergén lévő apró harangocskák jelezték, így mire beért a futár, már várta a felnyergelt ló. Becslés alapján kb. **tízezer állomáson 250 000 ló** állt rendelkezésre. Így **1 hónapon belül** a legtávolabbi pontról is megkapták a hírt.

A császári testőrség külön, elit alakulat volt. Tagjai a *„**kesik**"* szerepe nem csak a kán védelme volt, hanem adott esetben ez a legütőképesebb válogatott csapatként, a csatákban gyakran stratégiailag a legfontosabb szerepet játszották.

Vörös szegélyű **fekete zubbonyt** viseltek, és **éjfekete lovakat** használtak.

Ismereteink szerint **Dzsingisz kán** testőrségének tagjai is **pólóztak**, ahogy a Nagy kánnak is a kedvelt sportja volt a **póló**.[152]

[150] https://hu.wikipedia.org/wiki/Tengrizmus
[151] https://hu.wikipedia.org/wiki/S%C3%A1m%C3%A1nizmus
[152] http://www.genghiskhanpolo.com/polo-renaissance/

Nagykánná való megválasztásakor ***(1206)*** már olyan erős volt **Dzsingisz kán**, hogy **Észak-Kínai** területe ellen fordulhatott, ahol először kellett megbirkózni a nomádok számára furcsa első erődítményekkel. Kínai hadifogoly mérnökök segítségével sikeres módszert dolgozott ki, ostromgépeket építettek ki.

Elsőként a **Hszi Hszia** *(Xi xia)* államot hódította meg, majd a Dzsürcsik és a Tangutok ellen harcolt.

1213-ra már a **Kínai nagy falig** jutott, amit **lovas hadseregével** egyszerűen megkerült, majd feldúlta Észak-Kínát, és **1215-ben** a fővárost **Jancsinget** is.

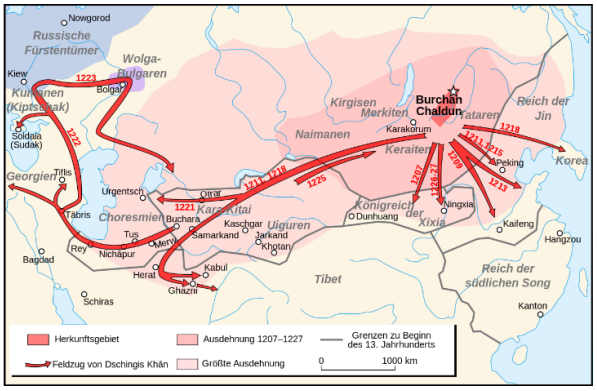

Ezt követően a **Kaszpi tenger** melletti **Kara-kitaj Birodalom** leigázását vette célba.

1218-ra a **Mongol Birodalom** elérte nyugaton a **Perzsa Birodalmat**.

1223-ban a **Kalka folyónál** nagy győzelmet arattak az **Orosz fejedelem** felett is.

E hadjáratai közben **Nyugat-Hszia** a **Kínai Csin**-nel szövetségre lépett, ezért ellenük óriási hadsereget gyűjtött össze **Dzsingisz kán**. Azonban amikor csapatai, **1227 nyarán** már a fővárosukat ostromolták, **Dzsingisz kán meghalt**.

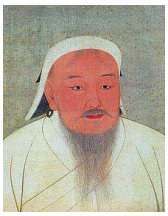

*(Állítólag testét visszavitték **Mongóliába**, és a mai **Khentii** hegységben temették el, melyet maga jelölt ki sírhelyének. A temetést végző katonák mindenkit megöltek, aki arra járt, hogy ne lehessen tudni hova temették el.)*

*(**IV. Béla Magyar** király csak **1235-ben** kapott információt **Juliános baráttól** a vad **Mongolok Volga vidéki** portyáiról, de ekkor még messzinek tűnt a **Mongol** fenyegetés, azonban **1240-re** már **Kijev** is elesett.)*

Dzsingisz kán örökösének **Ögödej** nevű fiát jelölte ki, de **1227-ben** halálos ágyán **Toluj** nevű fiának adta át terveit, mely szerint a **Csin dinasztiát** meg kell semmisíteni.

Dzsingisz kán utódai tovább folytatták a hódítást.

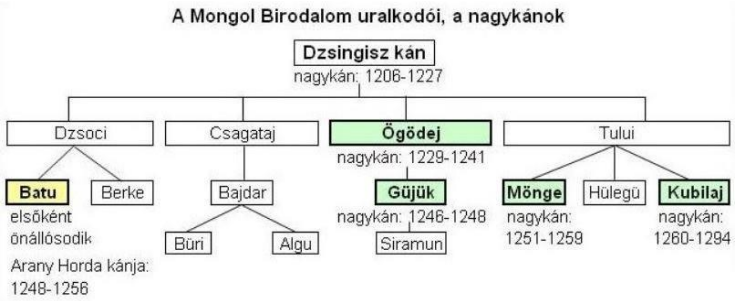

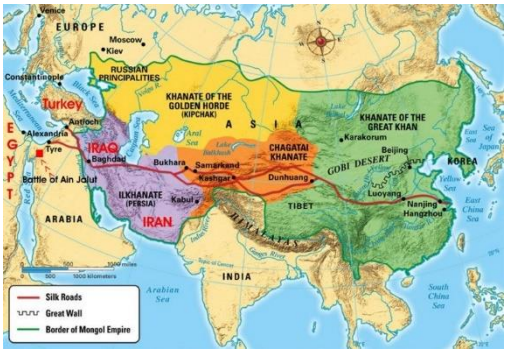

Örökösei elfoglalták **Kínát** és **Európa** felé is előrenyomultak. Így jutottak el egészen a **Magyar Királyságig** ***(1241-1242)*** is, melyet végig pusztítottak. E pusztításuknak **Ögödej kán** halála vetett végett. Mert a trónöröklés miatt **Batu kán** *(Dzsingisz kán unokája)* kivonult e területekről, és végül megalakította saját államát, az **Aranyhordát**.

Ezáltal az eddig egységesen uralt Eurázsiai sztyeppe megint szétvált két részre, a **Hunoknál** már látott módon.

Dzsingisz kán egy emberöltő alatt még **Nagy Sándor birodalmánál** is jóval nagyobb, az addig valaha létezett legnagyobb méretű birodalmat hozott létre.

Utódlásban is sikeresebb volt másoknál, sőt utódainak még sikerült a birodalmat tovább növelniük.

[153]**Dzsingisz kán** *(sok felesége és ágyasai révén)* igen sok örököst hagyott maga után. Genetikai elemzések alapján a **Mongolok 8%**-a, és a világ népességének 0,05%-a, **16 millió férfi** ma az ő egyenesági utóda.

Az addigi haditaktikát fejetetejére állítva, **télen,** a befagyott folyókon, szabadon átgázolva támadt Európa felé gyorsan mozgó **lovas csapatokkal**. Otthoni takarmány készleteit ezzel is kímélve, ilyenkor fosztogatta a leigázott országok készleteit.

Lovas hadserege egyszerűen megkerülte, kiiktatta, és így teljesen értelmetlenné tette a sok évezred alatt óriási emberáldozattal létrehozott **Kínai nagy falat**. Ezt követően pedig elözönlötte a **Kínai Birodalmat**.

1368-ban sikerült csak a **Ming Kínai dinasztiának** megdönteni a **Kubiláj kán** által alapított **Jüan Mongol** dinasztiát.

A **Mongolok** sikerének kulcsa egyértelműen a hatalmas, gyorsan mozgó **lovas haderejük** volt.

[153] https://www.ranker.com/list/private-life-of-genghis-khan/melissa-sartore

MONGOL-PERZSA-TÖRÖK TIMURIDÁK 1405-1507

[154]**Timurlane** *(1336, uralkodása **1370-1405**), **Csagatáj** anyanyelvén **Temur** „**vasat**” jelent, **lame** pedig „**sánta**”, ez utóbbit két nyílvessző okozta sérülése miatt kapta, mely a jobb lábát és a jobb kezét sértette. Utóbbi miatt két ujját is elvesztette. Mindez nem gátolta, hogy hódításait véghez vigye.)*

Egy viszonylag jelentéktelen eltürkösödött család tagjaként született, de azt híresztelte, hogy a **Barlasz törzsből** származik, akik Dzsingisz fiát **Csagatájt** szolgálták, ezért **Dzsingisz Kán örökösének** vallotta magát.

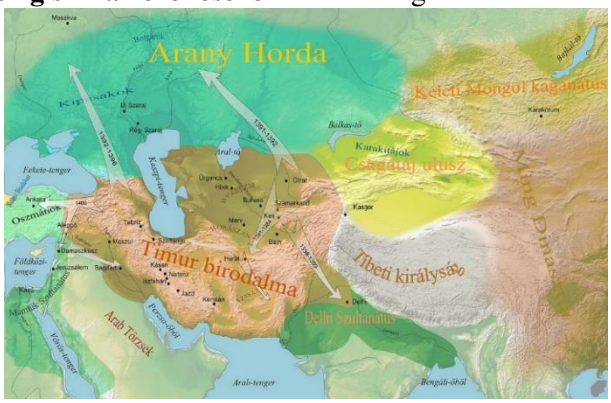

Ennek jogán folytonos harcokban igyekezett visszafoglalni a **Mongolok** korábbi területeit, melyhez óriási kegyetlenségektől sem riadt vissza. A fellázadt **Isfaham** esetében például lemészárolta a lakosait, **100-200 000** embert. A szemtanúk 28 levágott fejekből álló tornyot láthattak.

[155]**Timurlane** rettegett volt kegyetlenségeiről. Egyszer állítólag megparancsolta lovasságának, hogy legyőzött fogjaik fejével játszanak **pólót**.

Ugyanakkor **Timurlane** a birodalmában **biztonságot** teremtett, és ezért a kereskedelem fellendült.

Az **Arany Horda kánját Tokhtamysh**-t megsegítette a **Moszkvai fejedelem** ellenében, de amikor az ellene támadt, a **Kondurcha** folyónál zajló csatában megverte.

Timur 100 000 fős lovas csapata képes volt **700 mérföldet** megtenni a sztyeppén északi irányba, majd **1000 mérföldet** nyugatra *(1 mérföld 1,61km, tehát összesen 2740 km)* így érte el a **Kurducha** folyót, ahol az **Arany Hordát** legyőzte. Majd döntő vereséget mért a **Mamelukokra** és az **Oszmánokra** is. *(Lásd ketrecben tartott I. Bajadzid szultán.)*

Betört **Indiába**, elfoglalva **Delhit** is.

Timur **Samarkandot** jelölte ki fővárosnak.

Perzsiában és **Mezopotániában** is megszilárdította a hatalmát. **Timur** több **Perzsát** is bevont az államirányításba, akiknek a művészeti életbe is jelentős szerepük volt.

Dzsingisz kánhoz való tartozását egyik leszármazottjával *(az utolsó **Csagatáj** kán lányával)* **Saray Mulk Khanum-mal** *(1343-1405)* való házasságával erősítette meg. Neki az első férje Amir Husay Balkh volt, de amikor **Timur** legyőzte őt, akkor a háremét is megszerezte, vele feleségeit is. **Saray** gyönyörű volt, és öt évvel fiatalabb **Timurnál**, akinek *„kedvenc”* felesége lett, bizalmasa tanácsadója és Börtéhez hasonlóan *„**Nagy császárnő**”* címet is megkapta.

1404 őszén **Timur Kína** ellen indult, de a **Szir-Darja** mellett megbetegedett, és **1405 februárjában meghalt**. Bebalzsamozott testét ébenfa koporsóban hazavitték, és eltemették **Szamarkandban**, a **Gur-i Emir** néven ismert mauzóleumban.

1941 június 19-én Szovjet tudósok **exhumálták Timur** Szamarkandi sírját. A következő üzenet volt ráírva: *„Amikor felemelkedek a halálból a világ remegni fog”.*

Állítólag egy levél is volt a sírban: *„Akik kinyitják a síromat szörnyűbb támadót szabadítanak magukra, mint én”*.

Sírjának felbontását követő harmadik napon **Adolf Hitler** megindította a **Barbarossa hadműveletet**.

Sztálin a fenyegetést komolyan vehette, mert **Timurt** még a Sztálingrádi csata győzelmét megelőzően, teljes **Iszlám rituáléval** temették vissza!

Timur halálát megelőzően felosztotta birodalmát két fia és unokái között.

Általános örökösének kedvenc unokáját **Pír Muhammadot** jelölte, akinek **1406-os** halálát követően Timur **Sáh-Ruh** fiának még sikerült egyesíteni a birodalmat, de csak átmenetileg.

Ezt követően évszázadik tartó káosz következett be a birodalomban, mely **Perzsiát** is jellemezte.

A legtöbb kormányzó függetlenné nyilvánította a területét.

1502-ben I. Iszmáil sah *(uralkodása 1501-1524)*, az **Azeri-Kurd** gyökerekkel rendelkező **Szafavidok** vezetője, végül **Perzsia** uralkodójává nyilvánította magát.

Timur kései utóda **Bábur** *(1483-1530)* pedig magához ragadta a hatalmat **Kabulban**, majd elfoglalta **Delhit** és ezzel megvetette a **Mogul Birodalom** alapjait.

[154] https://en.wikipedia.org/wiki/Timur
[155] http://www.cais-soas.com/CAIS/Sport/polo.htm

INDIAI MAMELUKOK, MOGULOK

MAMELUK-DINASZTIA 1206-1290

A **Mogulok** Indiai feletti uralmát a **Mameluk dinasztia** alapozta meg.

India nyugati része régóta a **Perzsia** és a legtöbbször hozzá tartozó **Afganisztán** felől érkező hódítók látókörében volt. *(Lásd a Perzsák, Nagy Sándor, majd Muszlim hódítók.)*

[156]**Qutb ud-din Aibak szultán** *(Turkesztán 1150, trónon 1206-1210)* emlékműve a Lahorei bazár mellett található, aki egy pólómérkőzésen veszítette életét, amikor pónija bukott. *(1210)*

[157]**Qutb ud-Din Aibak Lahora és Punjab szultánja** a **Delhi Szultanátus** alapítója a mameluk dinasztia tagja volt. A **Kipcsak** ***(Türk)*** **törzsből** származott, de gyerekkorában elfogták és eladták *(mameluk)* katonának. *(Ahogy honfitársa* ***Az-Záhir Bajbarsz*** *is járt, aki végül a* ***4. Egyiptomi mameluk szultán*** *lett.)*

Aibak-ot Nishapur qazi parancsnok vette meg, és saját fiaként nevelte.

Íjászatot és **lovaglást** tanult. Amikor mestere meghalt, Nishapur fia eladta újra kereskedőknek. Ekkor **Qutb ud-Din** vásárolta meg. *(Előnevét tehát új gazdájától kapta.)*

[158]**Muhammed Ghori szultánnak** egyetlen fiú gyereke sem volt, csak egy lánya, ezért örömmel vásárolt **Türk** mameluk szolgákat és oktatta is őket. Így őt is megvásárolta **Qutb ud-Din**-tól, és mivel egyik kis ujja törött volt ezért kapta az **Aibak** nevet hozzá.

Látva képességét és hűségét, **Ghori** megtette **lovászmesterének**, és így részt vehetett **Gujarat**, **Peshawar**, **Lahore** és **Delhi** elfoglalásában. A **Rajputok** elleni győzelmével megalapozta a Muzulmán dominanciát **Indiában**.

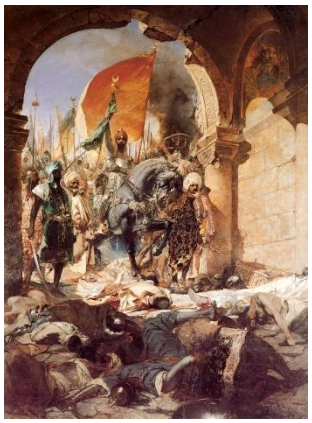

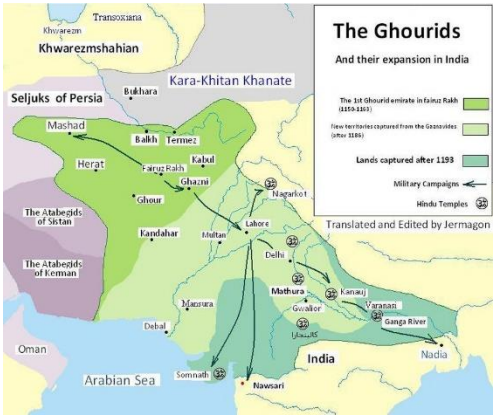

Muhammed Ghori halálát követően Birodalma darabokra hullt, **Qutb ud-Din Aibak** kihasítva belőle egy részt, **Delhi szultánjává** kiáltotta ki magát. *(Itt csodálatos minaretet építtetett.)*

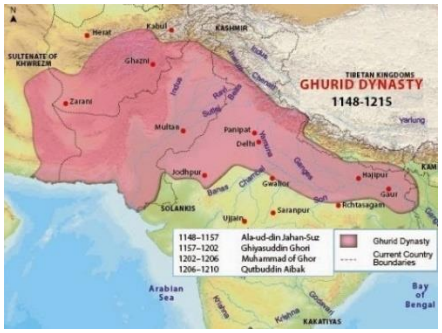

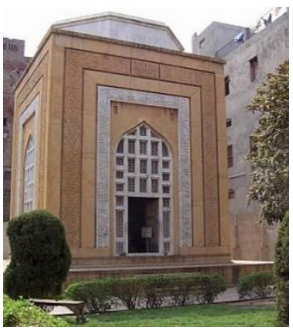

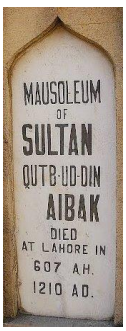

Qutb ud-Din Aibak Delhi szultánjaként csak négy évet uralkodhatott, mert **1210-ben** egy véletlen balesetben meghalt, amikor lova elbukott és a nyereg alá szorulva halálos sérült szenvedett el.

Előtte **Qutb ud-Din Aibak** feleségül vette **Taju-d din Yalbuz** lányát, aki három lányt szült neki.
Nasir-ud-Din Qabacha feleségül vette Aibak legidősebb lányát, amikor ő meghalt elvette a legkisebb lányát.

A második lányát **Qutb Begum**-ot **Shams-ud-din Iltutmish** vette el.
Később ő lett **Aibak** egyik utóda a Delhi Szultánság élén és ő fejezte be **Aibak mauzóleumát**.

Aibak sírját **1241-ben** a mongolok *(Moghulok)* elpusztították.
1970-ben egy új sírt építettek ugyanazon a helyen.

[156] http://www.cais-soas.com/CAIS/Sport/polo.htm
[157] http://www.wikiwand.com/es/Qutb-ud-din_Aibak
[158] https://anjanadesigns.blogspot.hu/2017/09/qutb-al-din-aibak-slave-becomes-king.html

[159]**Radiyya Begum** *(1205, trónon **1236-1240**)*, a mameluk szultánok listáján is megtalálható, **Iltutmish** lánya, **Aibak** unokája volt. Az **egyetlen nő**, aki **Delhi szultánjaként** uralkodott.

(A korabeli irodalmi műveknek és a mai filmiparnak ma is kedvelt témája az egyetlen Delhi szultána uralkodó.)

Radiyyanak volt fiú testvére **Nasir ud din Mahmud**, azonban ő hirtelen, **1229-ben** meghalt.

Radiyya az uralkodó család tagjaként kiváltságosként nőtt fel és közel egyforma rangja volt a háremen belül anyjáéval, aki annak vezetője *(valide)* volt.

Ettől jóval alacsonyabb rangúként élt két rabszolgalánytól származó fiú féltestvére. *(Rukn ud din Firuz és Muiz ud din Bahram.)*

Radiyya 5 éves korában halt meg nagyapja **Aibak**. Apja **Iltutmish** kedvenc gyerekeként ott vele, miközben ő az államügyeket intézte. Később is, *(mint a hercegnőket, hogy férjüket távollétében helyettesíthessék)* képezték az államügyek intézésre, ahogy anyja is ezt tette.

Sultans of Slave Dynasty

1) Qutub uddin Aibak
2) Aram Shah
3) Iltutmish Shams ad Din
4) Fîruz Shah I
5) Radiyya Begum / Razia
6) Bahram Shah
7) Allauddin Masud Shah
8) Mahmud Shah I
9) Ghiyasuddin Balban
10) Kay Qubadh / Kaiqubadh
11) Kayumarth (Infant son: Controlled and quickly deposed by Jalaluddin Khilji).

Apja **Iltutmish**, **Mahmud** fia halálát követően úgy érezte, távollétében csak **Radiyya** tudja a régens feladatot ellátni. Aki **1230-ben**, *(amikor apja Gwalior ellen indult)* jól is látta el feladatát a szultán megbízható minisztereinek segítségével, ezért **apja** őt tette meg **örökösének**.

Ennek ellenére **Iltutmish 1236 április 30-i halálát** követően fiát **Rukn ud din Firuzt** helyezték a trónra, aki anyjával, Shah Turkannal együtt kormányzott, de **1236 november 9-én** a népharag leváltotta, és a nemesség **Radiyyat** ültette a trónra.

Radiyya hatékony és igazságos uralkodó volt. Híres volt **Malik Ikhtiar ud din Altunia** Bathinda kormányzójával, gyerekkori barátjával való szerelmi kapcsolata.

Amikor **Altunia** Bathindában tartózkodott, **Radiyya** romantikus kapcsolatba került **Jamal ud Din Yaqut** Abesszin rabszolgával, ami faji ellentéteket is szított.

Altunia féltékenysége miatt felkelést szított, és így másik fiú örökös **Muiz ud din Bahram** elragadhatta a trónt.

Altunia ekkor **Radiyya** mellé állt, és feleségül is vette. Felvállalva a harcot a trónjáért, de **1240 októberében legyőzték** és **október 13-án megölték mindkettőjüket**.

Ezt követően együtt temették el őket.

Muiz ud din Bahram csak két évet tudott uralkodni, mert le kellett mondania az uralkodásra való képtelensége miatt.

Zűrzavaros időszak következett, melyből a **Mongolok** igyekeztek hasznot húzni.

1290-ben egy Bengáli Khalji vezető megölte a tízedik, utolsó szultánt.

A **Delhi Szultanátus** nem maradt gazda nélkül. **Hildzsik** *(1290-1320)*, a **Tuglukok** *(1320-1414)*, a **Szajjidok** *(1414-1451)* és a **Lódik** *(1451-1626)* dinasztiája követte egymás, *(közben sorozatos **Mongol** pusztítással járó betörésekkel)*, hogy aztán végül átadják a helyüket a **Moguloknak** (*Mongoloknak)*, az **1526-os Pánipati csatát** követően.

(Vagyis a Mohácsi csatavesztésének évében.)

[159] https://en.wikipedia.org/wiki/Razia_Sultana

MOGUL BIRODALOM 1526-1540, MAJD 1555-1857
BABUR (1483, DELHI SZULTÁN 1526-1530)

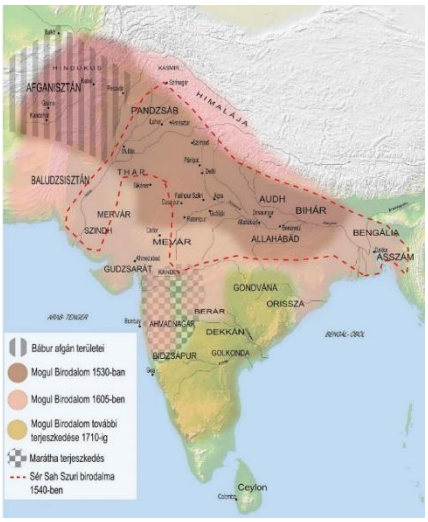

[160]A **Mogul Birodalmat** *(1526-1540, majd 1555-1857)* a **Mongol-Türk Bábur**, *(Üzbegisztán 1483, Delhi szultánja 1526-1530)* **Timur** leszármazottja alapított, **Agra** központtal. *(Mongol **Perzsául Mogul** innen a név.)*

Nyugatról többször is meghódították már India e részét. *(Lásd Pártusok, Perzsák és Nagy Sándor.)* A **Mamelukok** szinte egész északi részét elfoglalták, a **Delhi Szultanátus** öt dinasztián át uralkodott 1206-1555-ig.

Timur 1398-ban kirabolta és felgyújtotta a fővárosukat, **Delhit**, de nem csatolta birodalmához. Halálát követően birodalma széttöredezett, és a hadurak által uralt területrészek függetlenedtek.

1494-ben Baburnak a **Fergánai-medence** kánjaként, még az **Üzbégekkel** kellett megküzdenie, de 10 éves csatározásai vereséggel végződött, és **Timur** fővárosát **Szamarkandot** feladva **Afganisztánba** vonult.

Kabul központtal alakította ki új birtokát **Zahír ad-Dín Muhammad Babur**, az Indiai **Lodi Afgánok** belső hatalmi harcát kihasználva.

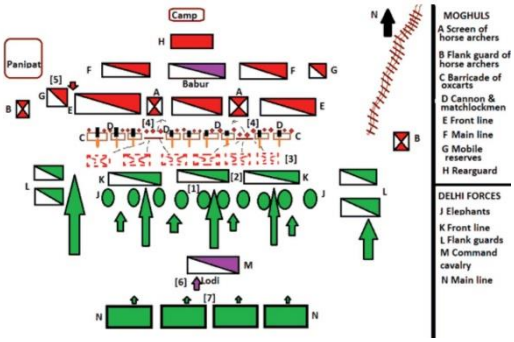

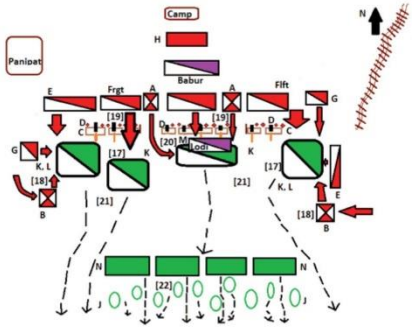

1526-ban Delhi közelében **Pánipatnál** került sor a döntő csatára.

[161]**Baburnak** csak **15 000** sztyeppei harcosa volt, döntő részük **könnyűlovas íjász**, kisebb részük **páncélos lovas**.

Ugyanakkor **Ibrahim Lodi szultán** serege elérte a **100 000** főt, gyalogsággal, könnyű és nehéz lovassággal, valamint 100 fölötti **harcielefánttal** is rendelkezett. E hatalmas állatokkal terrorizálták az ellenfeleiket. Vagyis, egyértelműen győzelemre esélyes volt.

Baburnak gyalogságot a Lodiktól hozzá átálltak szolgáltattak, a **Törököktől** és **Perzsáktól** beszerzett **ágyúi** *(20-24)*, **lőfegyverei** is voltak, melyet a védekezésül a környéken begyűjtött szekerekből felállított szekérvár mögé helyezett el.

A **Szultán elefántjaival** támadt, a bevált módon terrorizálni óhajtva ellenfelét. Azonban az **ágyúk hangjától** az **elefántok** megijedtek, és nem tudták őket nekivezényelni az ellenfélnek. Ekkor a **Szultán** a **nehézlovasságot** *(a régebb óta háziasított, képzett harcilovak engedelmesebbek voltak)* vetette harcba a szekérvár ellen, de onnét az **ágyúk** mellett **nehézpuskák** és **nyílzápor** fogadta őket, ezzel meg tudták állítani a rohamot. **Babur** lovas csapataival ezután bekerítő manővert is végrehajtott.

A **Szultán** látva a csapatainak szorongatott helyzetét, maga próbált segítségükre lenni, de halálos sérülést szenvedett, csapatai ettől demoralizálódtak. **Babur lovasai** mészárlásba kezdhettek, a Szultán hadai fejvesztett menekülésében **elefántjaik** a saját embereiket taposták. ***(Babur** hamarosan India jelentős részét elfoglalta.)*

Babur és utódai kedvelték az uralkodó sportját a **pólót**. **Agra** közelében, mai is láthatóak a hatalmas istállóik.

Négy éves *(1526-1530)* uralkodásának ideje alatt **Babur** a **Rádzsput** hercegeket a kormányzásba bevonva új államszerkezetet alakított ki, majd **fiára Humájunra** hagyta a birodalmát.

Humájun-nak *(1530-1540, 1555-1556)* **15 éves** uralkodási szünetét az okozta, hogy a **Portugálok** is időközben megérkeztek, és a Biharban uralkodó Afgán **Sér Sáh Szúri** *(1540-1555)* hatalmát támogatták, aki e rövid időre elűzte a **Mogul** uralkodót. **Humájun** azonban a **Szafavida** uralkodó **Nagy Tahmász Sah** segítségével igyekezett visszaszerezni hatalmát.

1544-ben visszafoglalta **Kandahárt**, 1547-ben **Kabult**, majd **1554-ben Delhit** is, visszaszerezve a birodalmát. Azonban nem sokáig uralkodhatott. **1556-ban** elesett a könyvtára felé vezető lépcsőn és meghalt.

Utóda **Akbar** lett. *(1542, trónon **1556-1605**)*

[160] http://www.cais-soas.com/CAIS/Sport/polo.htm

DZSALAL AD-DÍN MOHAMMED AL AKBAR *(1542, TRÓNON 1556-1605)*

Dzsalal ad-Dín Mohammed al Akbar, *(Humájun fiatalkorú utóda, Babur unokája)* helyett egy ideig a tehetséges **Türkmén Bajrán kán**, régensként tevékenykedve **India északi részeit** a birodalomhoz csatolta.

Akbar 14 évesen, apja halálát követően lépett a trónra, és a Mogul dinasztia legnagyobb személyiségeként tartják nyilván. Meghatározta a XVI. századtól **India** fejlődését.

Folyamatosan egyensúlyoznia *(háborúznia)* kellett a **Perzsia**, a **Türkök** és az **Indiai Rádzsputok** hatalmi törekvései között, végül csak az **Indiai Rádzsputok** *(fejedelmek)* segítségével tudta megőrizni hatalmát, velük egyezett ki.

Ez sikeres együttműködés volt, melynek része lett a vallási türelem is a **Muszlinok**, **Hinduk**, **Dszainák, Szikhek** között.

Sőt **Zoroasztriánusok**, **Szábeusok** és később a Goai **Jezsuiták** is látogathatták az udvarát. Utóbb pedig egy saját szektát, egyféle vallási csoportosulást hozott létre **Díni Illahi** néven, mely elsősorban a napot, a tüzet dicsőítette, mely **Zoroasztriánus** hatást mutat. A jól szervezett államrendszer a gazdaság felvirágzását is eredményezte.

Akbar is kiváló **pólójátékos** volt, bevezetett néhány pólószabályt. Előszeretettel nézte háremének pólójátékát is.

Akbar utódja **Dzsahángír Núr ad-Dín** *(1605-1627)* idővel az **ópium** rabja lett, hatalmát felesége gyakorolta.

Az ő utódja **Siad ad-Dín Dzsahán** *(1627-1658)* újra hódításba kezdett elfoglalta a **Dakkán államokat**.

Látványos építkezésekbe is belefogott. Tizenegyedik gyermekének születésébe belehalt **feleségének** síremléket építtetett a **Tádzs Mahalt**, majd megépítette a **Vörös erődöt**, mely épületek azóta is a Muszlin építészet és India ékkövének számít.

Építkezései és sikertelen hadjáratai, *(Timur örökségének visszavételére)*, kimerítették az államkincstárat, ezért lázadások törtek ki. Az utódjai között is vetélkedés történt.

Muhir ad-Dín Aurangzeb Alamgír bizonyult erősebbnek, aki apját haláláig *(1666)* börtönbe ***(Vörös Erődben)*** tartotta, ahonnét ráláthatott a **Tadzs Mahalra**.

Szigorú intézkedéseket vezetett be, melynek része volt a **Muszlin vallás** erőltetése is. Bevezette újra a nem Muszlinok külön adóját. Ez felkelésekhez vezetett.

Ezt kihasználták ki a **Perzsák** és az **Angolok** is, és a **Mogul birodalom** részállamokra szakadt.

A **Mogul uralkodók** innentől már csak statisztaszerepet töltöttek be **Angol** uralom alatt.
1857-1858-as a **Britek** elleni felkelés ***(Szipojlázadás)***, melyet **II. Gahádír mogul** sah vezetett, elbukott.
A győztes **Britek** leváltották a **Mogul** uralkodót és **Burmába** szállították.
Ezzel végleg megszűnt a **Mogul** uralkodók dinasztiája, és vele majdnem a **póló** sport is.

Manipuri póló játékosok; Calcutta Polo Club 1864-65-ben; Angliába viszik a pólót; Margitsziget gr. Andrássy G.

Egy szerencsés véletlennek köszönhetően a **Burmai háborúba** küldött **Angol lovastisztek** a Kelet-Indiai **Manipurban** az **1850-es** években megláttak az ottani uralkodó ház tagjainak **pólójátékát**, és mivel megtetszett nekik először elkezdték ott **Indiában** játszani.

Később **Angliába** is elvitték, így **1869-től** már ott is elkezdődhetett a **póló** sport.
1875-ben Magyarországon, *(már 6 év múlva)* a kontinensen először, **gr. Batthyány Elemér** tartotta az első póló bemutatót, majd az **1880-as** évektől **gr. Andrássy Géza**, aki megvalósított hazánkban e sportágat.

Ennek köszönhetően jött létre a **modern póló sport**. *(Lásd POLO TÖRTÉNELEM című könyv.)*

KOZÁKOK 14. SZ-TÓL

A **Kozákok** a **14. sz-tól** kezdődően szabadként katonáskodó *(a Hajdúkhoz hasonló)* **lovas hadi nép** volt.
A **Lengyel**, **Litván**, **Orosz** földesurak elől a sztyeppére elűzött, kivert, szökött emberekből állt össze népük.
Nevük feltehetően a **Türk kazak** *„**szabad**”* névből ered. Elsőként a **Kun** nyelven nevezték így őket. Ez mutatja azt is, hogy jelentősen keveredtek az e területen élő **Türk** *(Török, Tatár)* népekkel.

„Szabadcsapataik” állandó harcokban edződtek. Méltányos zsold fejében a **Lengyel**, **Litván**, **Orosz** országok mellett, legtöbbször a **Tatárok**, **Törökök** ellen harcoltak.
Sikereiket látva később már az Osztrák, Erdélyi és **Magyar** seregek is toboroztak **Kozákokat** a Törökök elleni harcokhoz.
[162]Az **Orosz Birodalom** felemelkedésében, és az óriási területeinek megszerzésében *(így **Szibéria** és a **Közép-Ázsia** gyarmatosításában is)* a **Kozákoké** a fő érdem. *(Kétes dicsőségeik is voltak. Így az **1848-as Segesvári** csatát a **Kozák** lovasok rohama döntötte el, és feltehetően **Petőfi Sándort** is egy Kozák lovas döfte le.)*
Míg más országok tengerjáró hajóikon messzi tájakat gyarmatosítottak, addig **Oroszország** a szárazföldön terjeszkedett, köszönhetően annak, hogy a **Mongol Birodalom** a **15. századra** nagyon meggyengült.

[163]A **Retteget** előnevet kiérdemlő **IV. Iván** *(1530, Moszkva nagyfejedelme 1553-1547, Orosz cár 1547-1584)* idején kezdődtek a nagy hódítások. A *„Rettegett”* előnév megszerzésében szerepet játszott a hosszú és kegyetlen belső és külső hadakozásai mellett, szenvedélyes jelleme is. *(Mivel nem helyeselte, ha valaki házasságon kívüli kapcsolatot tartson fenn, ezért gyakran cserélte a feleségeit, mint VIII. Henrik. **6 hitvese** volt, a 7. frigyét már az egyház nem szentesítette. Még az is szóba került, hogy I. Erzsébet egyik udvarhölgyét is veszi el.)*
IV. Iván az első **Orosz cár**, édesapja halálát követően 2 nappal, **3 évesen** lett Moszkva nagyfejedelme. *(Augusztus Római császártól származtatta magát. A Bizánci uralkodókkal való korábbi kapcsolatok révén hivatkozhatott erre.)*
Édesanyja, **Jelena Glinszkaja** és kegyence **Obolenszkij** uralkodtak helyette. *(Ez adott okot azon pletykáknak, hogy valójában IV. Iván is az ő gyereke volt.)*
1538-ban Jelena, feltehetően mérgezésben, meghalt. A gazdag bojárok hatalmi harca következett ekkor.
1547 január 16-án *(17 évesen)* koronázták meg **IV. Ivánt**, február 3-án vette el első feleségét **Anasztázia Zaharina-Jurjevját**. *(E családból származott a később **Romanov uralkodóház.**)*
1552-ben, hosszú harcokat követően sikerült, döntően **Kozák lovasokból** álló hadseregének a **Volga Tatárok** felett győzelmet aratni, majd az **Asztrahani kánság** is behódolt neki.
Ezt követően hosszú háborút kezdett a **Balti-tengeri** kijárat megszerzése érdekében, de ez annyira kimerítette az országot, hogy **1572-ben** a **Krimi Tatár** seregek még **Moszkvát** is képesek voltak feldúlni.
A **Krími Tatár Kánság** mellett harcoló **Oszmán Birodalommal** is elhúzódó harcai voltak.

Kucsum *(1563-1591)* **Szibériai kán** megpróbálta az **Urál** környéki **Finnugor** törzseket hatalma alá venni. *(Akik a cárral kereskedtek korábban.)*
Ekkor **VI. Iván** a **Tatár** származású **Sztroganov** kereskedő-arisztokrata családot bízta meg az **Uráltól keletre** eső területek megszerzésére és benépesítésére, jelentős kiváltságokat adva e megbízáshoz.
Tyimofejevics Jermak a **Volgai Kozákok atamánjának** vezérletével **800** válogatott **lovas Kozákot** fegyvereztek fel a **Szibériai kánság** elleni hadjárathoz.
IV. Iván ekkor üzenetet kapott, hogy **Kucsum kánnal** jobb lenne nem *„húzni ujjat”*, ezért **Sztroganovéknak** üzent, parancsolják vissza a **Kozákokat**, de már későn, mert azok már átlépték a határt, és tudták egyetlen *„lehetőségük”* a győzelem. *(Ismerték **Retteget Iván** jellemét, ha ő megharagszik valakire.)*

1581-es évben **Jermak Kozákjai** az hosszú menetelésbe kezdtek, *(ahogy Cortes maréknyi csoportjával elfoglalta az Azték Birodalmat, ahogy Pizzaro meghódította az Inka Birodalmat)* és e **Kozák** expedíció is sorozatos győzelmeket aratott. Ebben szakállas és kanócos **puskáik** éppen úgy szerepet játszottak.
1582-ben elfoglalták a Kánság fővárosát Csingi-turát is. *(Mai **Tyumen**.)* Tovább nyomultak a **Tobol-folyó** partján, erősítést kérve. *(300 harcost és ellátmányt kaptak Sztroganovéktól.)* Ezután tovább nyomultak az **Irtis** és az **Iszker** folyó találkozásánál lévő Kaslik város felé. *(Orosz nevén, akkor **Szibir**, innen a **Szibéria** név, ma **Tobolszk**.) (E meghódított Szibériai területeken voltak a valamikor **Őseink Cserkaszkuli** és **Szargatka** kultúrái.)*

[162] https://mult-kor.hu/20140919_igy_szuletett_meg_az_orosz_birodalom?print=1
[163] https://hu.wikipedia.org/wiki/IV._Iv%C3%A1n_orosz_c%C3%A1r

Az erőit összegyűjtő **Kucsum kán Tatárjai 1584-ben** egy rajtaütéssel megölték **Jarmakon**, amikor éppen 50 fős testőrségével **Moszkvába** tartott. **Kucsum** győzelme azonban rövid életű volt, **1591-ben** végleg megdöntötték hatalmát, és megnyílt az út a további terjeszkedés előtt.

Kanada gyarmatosításához hasonlóan, az akkor igen értékesnek számító **prémkereskedelem** *(róka, rozsomák, hermelin, vidra, hód, és leginkább a coboly prém)* adta a hódítás pénzügyi alapjait, mely akkor a cárok egyik legértékesebb bevételévé vált, amit az **Angol** kereskedők adtak tovább busás haszonnal. *(Ki gondolt még akkor a Szibériai olajra és az érckészleteire.)*

15 évvel Jarmak halálát követően **Orosz erődök** sorakoztak az **Ob** mentén.

1619-ben alapították **Jenyiszejt**. Az ismeretlen területeket előbb **Kozák** prémkereskedők járták be, majd hódították meg.

1628-ban Krasznojarszkot, **1632-ben** már Léna parti **Jakutszkot**, **1648-ban Ohotszkot** elfoglalva, elérték a **Csendes-óceánt 60** év alatt!

I. Péter cár *(1682-1721)* alatt is folytatódott a terjeszkedés.

I. Pál cár ideje alatt *(1796-1801)* már **Alaszkára** is kiterjedt a cár uralma, egészen **Kaliforniáig**. *(Melyet **1867-ben**, a **Krimi háború** miatti pénzügyi gondjai által kényszerült a cár eladni az **USA**-nak.)* Sőt még **Hawaii**-in is erődöt építettek. *(Az Erzsébet erőd **1816-ban** építették fel, de egy év múlva el kellett hagyják.)*

Ezután is folytatódtak a hódítások, melyben a **lovas Kozák** haderő szerepe kiemelkedő volt, míg végül a korábbi nagy **lovas birodalmak** *(lásd korábban)* területeinek megfelelő hatalmas **Orosz Birodalom** létre nem jött.

*(Meghódították még a **Közép-Ázsiai Türk** népeket is, bár végül a nagy cél a „meleg tengerekre" való kijutást sikerült meghiúsítani az **Angoloknak** szövetségeseikkel, közte az **1853-1856** között folyó véres **Krimi háború**-val.)*

LOVASHADERŐK ELAVULÁSA A 20. SZ-RA, LOVAS SPORTOK A LOVAK MEGMENTŐI

Orosz Birodalom volt, mely a **lovas birodalmak** területeit utolsóként egyesítette, azonban a **lovas hadseregek** korszaka hamarosan véget is ért.

Már a **Mohácsi csata** *(1526)* beigazolta, hogy a **nehézpáncélos lovasok** semmit sem érnek a nagy tűzerejű fegyverek ellenében, sőt a lassúságuk miatt még hátrányban is vannak a **könnyű lovasokhoz** képest.

A **könnyű lovasokat** fel lehetett szerelni könnyebb vértekkel és fegyverezni kézi **lőfegyverekkel**, mozgékonyságukat így is megtartva. Ezért a továbbiakban ők még egy ideig ütőképesek maradhattak, ha más haderő *(tüzérség, tűzfegyverekkel felszerelt gyalogosság)* is része volt a hadseregnek.

A **Krími háborúban** *(1853-1856)* a **könnyű lovasok** támadásának ***(Baklavai csata 1854)*** hatalmas kudarca megmutatta, a haditechnika változása *(tűzfegyverek hatóerejének fejődése)* miatt a korábbi harcmodorok ideje eljárt.

Az **I. Világháború** lövészárkos, drótkerítéses, géppuskás frontvonalainál már végleg nyilvánvalóvá vált, egy könnyűlovas rohammal nem lehet áttörést elérni. Ezért elsődlegesen csak a felderítő és hírvivő tevékenység, valamint szállításnál vették még igénybe a **lovakat**.

A **II. Világháború** után pedig idővel elavult technikának számított minden, ami **ló erővel** működött.
Úgy tűnt a **lovak** megint kihalásra lesznek ítélve.

Az emberekben azonban nagymértékben megmaradt a **lovak** szeretete, és a **lovas sportoknak** köszönhetően a **lovak** nem pusztultak ki, hanem újra az ember megbecsült társává válthattak.

EURÓPÁBÓL AMERIKÁBA BETELEPÍTETT LOVAK 1493-TÓL NAPJAINKIG

A MODERN LOVAK ŐSEI KÉT NAGY KLÁDOT ALKOTTAK:

Az egyik klád az **Észak-Amerikai** volt, mely **11 000 évvel** ezelőtt kihalt. A kihalás egybeesett az utolsó jégkorszakkal, de a vadászó **Clovis-kultúra** megjelenési idejével is.

Szerencsére az **Eurázsia klád**, **háziasított lovai** túlélték az ugyanezen időszakban elkezdődött intenzív vadászatot.

KOLUMBUSZ RÉVÉN ÚJRA LOVAK AMERIKÁBAN

[164]**1493-ban Kolumbusz Kristóf** második útjára már **lovakat** is vitt *(vissza)* **Amerikába**, **Hispaniola** szigetére, majd onnan **Kubába** is.

1519 áprilisában **Hernan Cortes** *(1485-1547)* által kiválasztott **530** katonával és **16 lóval** *(belőlük alakult ki a **Galiceños** fajta ló)* innen indult az **Azték Birodalom** meghódítására.

Cortes az **Azték Birodalmat** igen rövid idő alatt meghódította, melyben szerepet játszott az is, hogy az Azték indiánok a **lóháton** érkező hódítókat egy régi jövendölés miatt **mitikus isteni lényeknek** vélték. *(Nyilvánvaló harci előnyt jelentettek számukra a **lovaik**, valamint **vas**- és **lőfegyvereik** is.)*

Francisco Pizarro *(1471-1541)*, rokona volt a vakmerő és sikeres Cortesnek. *(Aki ekkor mindenki példaképe volt az Azték Birodalom meghódítása miatt.)*

1526-ban kezdte **Pizarro** meghódítani *(a reményei szerint aranyban gazdag) „**Eldoradot**”*, az **Inka Birodalmat**, **160 emberrel** és néhány **lóval**.

1532 áprilisában az **Atahualpa Inka király** a találkozójukra **50 000 fős** sereggel érkezett, melyből **6000** embere el is kísérte Cajamarca erőd terére, ahol **110 Spanyol gyalogos** és **67 lovas** várta **3 muskétával** és **2** kis **ágyúval**.

Itt is óriási lélektani hatást gyakoroltak a **lovaikkal**, **lőfegyvereikkel**, és vérfürdőt rendeztek a **300x** túlerőben lévő királyi testőrgárdában. Az **Inkák** alig fejtettek ki ellenállást, így elfoghatták, majd *(miután az Inkák átadták a kiváltásáért kért **aranyat**, mégis)* kivégezték a királyt, és ezt követően teljesen elfoglalták az **Inka Birodalmat**.

A **lovaik** így terjedhettek el *(újra)* **Dél-Amerikában** is, később megalakítva az első **Argentin** településeket is.

A Dél-Amerikai **pampákon** a **gaucho**-k kialakították a **Criollo lovaikkal** az ottani **lovaskultúrát**, melynek világhírű **pólója** nemzeti sportjukká vált. *(Melyről már volt szó.)*

WADNYUGAT LOVAI & WESTERN FILMEK

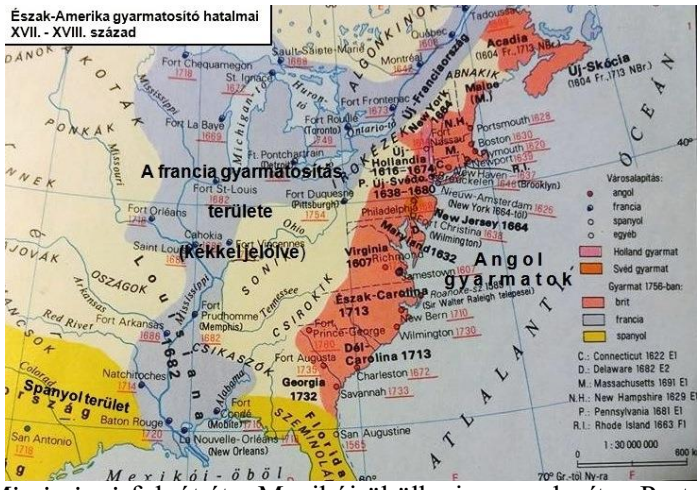

Spanyol telepesek a sikereiken felbuzdulva az elkövetkező évtizedek alatt északra, onnan pedig keletre terjeszkedtek, a már helyben tenyészett **lovaikkal**. *(Lásd térképek.)*

1665-ben Florida felől is elkezdődött a **lovak** betelepítése **Kubából** és **Hispaniolából**.

17. sz-tól Angol és más telepesek is hoztak be **lovakat**, melyek keveredtek egymással.

Idővel a már nyugati irányból érkező, előbb említett **Galiceños** fajtájú **lovakkal** is keveredve kialakult az Észak-Amerikai **Musztáng**.

Franciák északon kezdték a hódításukat a Szent Lőrinc-öblön, majd folyón át, végig a vízi utakat követve. Így jutottak a Nagy-tavakon át, majd le a Mississippi-folyót át a Mexikói-öbölbe is, megalapítva Port St. Louist, majd New Orleanst. *(Nouvelle Orléans.)* Ezzel beékelődtek a **Spanyol** és az **Angol** hódítók közé.

1587-ben hozta létre **Francis Drake** kalóz az első **Angol** települést *(1590)* **Roanoke szigetén I. Erzsébet** uralkodása idején, akinek tiszteletére az azt övező területet Virginiának nevezték el. Az első település 3 év múlva kihalt.

1607-ben az Angol **Maflower** hajóval érkező, vallásüldözés elől menekülő betelepülők alapították meg **Plymouth** települést, akiknek a fele a téli hidegben és nélkülözésben meghalt. A Hálaadás ünnepén emlékeznek arról, hogy e kezdeti kritikus időszakban a megmaradt **51 lakos** segítséget kapott az őslakos az Indiánoktól.

1773-ban elkezdődött a függetlenségi háború korszaka. **1776 07 04-én** a 13 állam Philadelphiai Kongresszusa elfogadta a **Függetlenségi nyilatkozatot**, és ezzel elszakadtak a **Brit Birodalomtól**, megalakítva **USA**-t.

1783-ig elhúzódó harcokkal sikerült **Angliával** elismertetni **függetlenségüket**.

[164] http://galiceno.org/history-of-horses-in-the-americas.html

A **7 éves háborút** lezáró korábbi, **1763-as Párizsi Béke** a Francia Észak-Amerikai gyarmatokat **Angliának** ítélte, és ekkor **Floridát** is megkapták

1783-as békében ezt felülbírálták. A Franciák támogatásával függetlenné váló **USA** megkapta a Mississippitől keletre eső részeket Angliától, míg az attól nyugatra eső **Louisianat** visszakapták a Franciák. Spanyolok pedig **Floridát** kapták vissza. *(Amit 1821-ben az USA bekebelezett.)*

1803-ban a Napóleoni háborúk idején Franciaország eladta **Louisianat** az **USA**-nak.

Elkezdődhetett a *„Vadnyugati”* területek betelepítése. Mivel a Sztyeppei területek nem rendelkezett utakkal, ezért óriási szerepük volt a **lovaknak**.

1846-ban USA az 1821-ben függetlenné vált **Mexikóval** szállt hadba **Texas** miatt, mely **1836-ban** elszakadt Mexikótól és független állammá nyilvánítva magát.

USA totális győzelme után hatalmas területeket, közte **Kaliforniát** is megkapta.

A nagy pusztákon értelemszerűen a **lovas haderőknek** kiemelt szerepük volt, ahogy **lovas cowboyok** vigyáztak a tehéncsordákra, és **lovasszekeres postajáratok** biztosították a közlekedést, meg a postát.

A betelepülők pedig **lovas szekérkaravánokon** haladtak egyre nyugatabbra.

Az **Indián** őslakosság ugyanakkor megpróbált ellenállni a betelepülő hódításainak, a már korábban a Spanyoloktól megszerzett **lovak** és **lovas tudásuk**, valamint lőfegyvereik birtokában.

A **Vadnyugat** betelepülését és e véres, hosszú küzdelmeket később látványos cirkuszi előadásokkal mutatták be.

Majd ezek sikerén felbuzdulva látványos **lovas western filmek** készültek. Melyek sikerei ma is hatnak.

E filmek a *„**Cowboy mítoszt**”* a kitartó, vakmerően, erős, az igazáért harcoló **lovas** képét erősítették. Az egyedül *(vagy többen a túlerő ellen)* az igazságért harcoló **cowboy**, a nyugati társadalom lovagi eszméjét képviselték.

A valódi áldozatokat, az **Indiánokat** *(akinek a földjét elvették, akiknek a megélhetését biztosító bölény csordáit kiirtották, ahogy az Indiánokat is levadászták)* általában rossz emberként ábrázolták, néhány kivétellel.

Egyben volt közös az ábrázolásmódjuk, hogy a Cowboyok és az Indiánok is nagyon szerették a **lovaikat**.

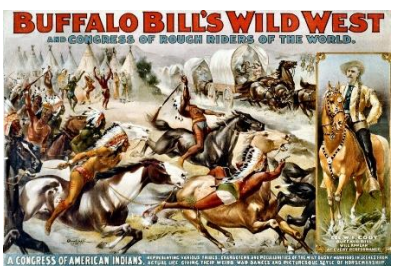

A **vasúthálózat**, majd a **gépesítés** az **USA-ban** is azt eredményezte, hogy a **lovak** feleslegessé kezdtek válni.

A **Musztángokat** hasonló módon elkezdték **irtani**, mint korábban a bölényeket, immáron a farmjaik védelmében.

A világon ugyanakkor igen sok generáció látta a **Western filmeket** és ennek is köszönhetően ma sokan **lovagolnak**.

Nem véletlen, hogy ma az **USA-ban** van a legnagyobb, **10 milliós lóállomány**, *(a legtöbb **lovaspóló** játékos is)*, ahol külön **Western lovassportok** is kifejlődtek. A megmaradt utolsó **Musztángok** pedig védelmet kaptak.

KÁRPÁT-MEDENCE & MAGYAROK LOVAS TÖRTÉNELME

KÉSŐ-MIOCÉN KOR 10 M. ÉVE RUDAPITHECUS & HIPPOTHERIUM INTRANS ŐSLÓ

[165]A **Rudabányai vasércbánya** területén, az érctelep fedőrétegét alkotó **késő-miocén** *(pannóniai)* rétegeiben nagyon sok ősgerinces maradványt találtak.

A lignittelepet is tartalmazó agyagos réteg mintegy **10 millió** évvel ezelőtt rakódott le a Pannon-tó mocsaras partján. Ebben csaknem 100 különböző gerinces faj maradványait fedezték fel.

Közte ragadozókat *(medvekutya)*, ormányosokat *(őselefántokat, mastodonokat)*, rinocéroszokat és **<u>lófféléket</u>.**

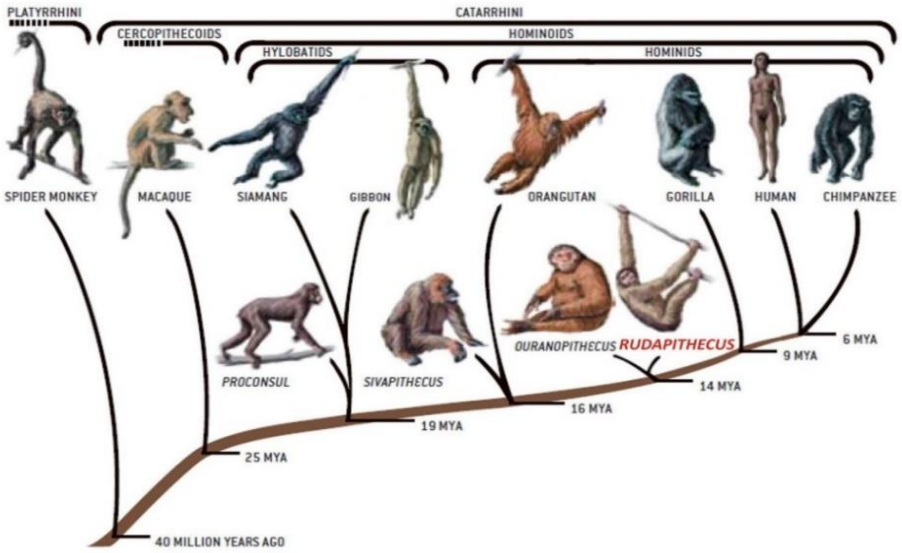

Három **ősmajom** nemzetség *(Bodvapithecus, Anapithecus, Ataxopithecus)* mellett, kiemelkedő jelentőségű az **emberré válás** korai állapotát mutató **Rudapithecus hungaricus** maradványai, melyet **1965-ben Hernyák Gábor** geológus fedezett fel. 1985-ben megtalált egy nőstény koponyát is. *(Melyet elsőre Gábornak neveztek el megtalálójáról, de nemének tisztázása után Gabi lett.)* A 120-130 cm testhosszúságú emberelődött ma az afrikai rokonságú **Dryopithecus** európai képviselőjének tekintik. Döntően fán élt, gyümölcsökkel, növényekkel táplálkozott. A Rudapithecusnál primitívebb Anapithecus ősmajom maradványait is megtalálták.

23,030-5,332 millió évig, a **Miocén kor** melegebb korszaka volt a **Kárpát-medencében**, trópusi élővilággal. Így nem csoda, hogy a **majomfélék** is itt éltek, ahogy a négy agyarú masztodon faj, a kapafogú őselefántok is, valamint **tapírok**, **orrszarvúak** *(a **lovak** rokonai is)*, valamint a **lovak fejlődési vonalához** tartozó állatok is. ***(Hippotherium intrans** háromujjú őslovak.)*

A **Kárpát-medence** mélyebb részeit a **Pannon-tenger** borította. *(Ez a **Paratethis** tengerrésze volt, mely később az 5,332-2,580 millió évig tartó **Pliocén korszakban** egyre sekélyebbé vált. Ekkor a Pannon tenger édesvízi tóvá alakult, majd meg is szűnt. A Paratethis maradványa manapság a Fekete- és a Kaszpi-tenger, valamint az Aral-tó.)*

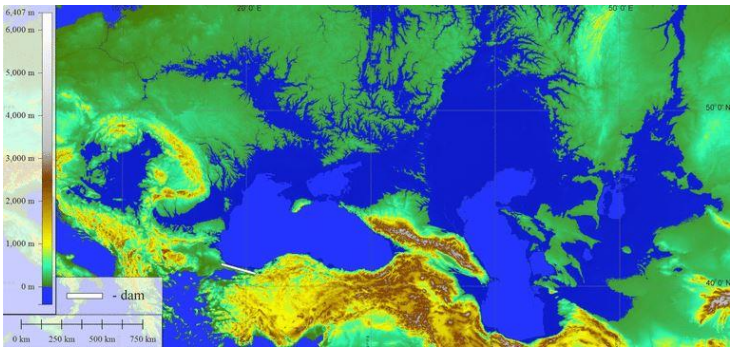

Paratethis;

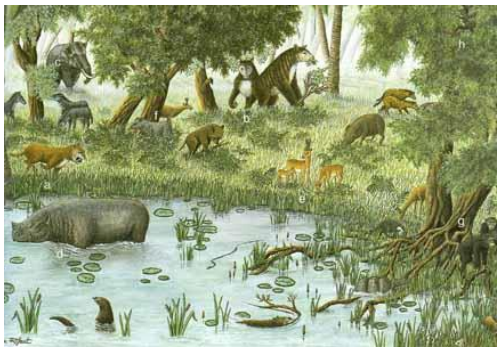

[166]*Rudabánya korabeli tájképe, b.o. lovakkal*

[165]http://www.origo.hu/tudomany/20081202-osmajom-osbalna-es-mecseki-dino-hazai-oslenyek-feltamasztasa.html
[166]http://www.termeszetvilaga.hu/szamok/kulonszamok/k0802/kordos.html

HIPPOTHERIUM INTRANS (RUDABÁNYAI 3 UJJÚ ŐSLÓ) 11-12 M. ÉVE

[167]**11-12 millió éve** érkezve özönlöttél el **Észak-Amerikából** Európát, az Alaszkát és Szibériát összekötő **Beringián** át a **háromujjú őslovak**. Akik, a ma élőkkel ellentétben, mindegyik lábukon három patát viseltek, de már a középső pata viselte a testsúly javarészét.

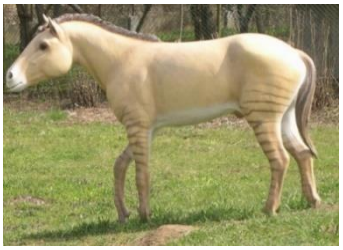

A **rudabányai háromujjú őslovat** **Kretzoi Miklós** **Hippotherium intrans** néven olyan új fajként írta le, amely legkorábbi bevándorlókhoz tartoztak. Mellette kimutatott egy **kisebb**, ősi, később gyakoribbá váló **lófajt** is.

A legkorábbi **Hippotherium** *(korábbi nevén **Hipparon**)* **fajok** még kicsi, **póniló méretűek** voltak, fogkoronájuk a mai lovakkal ellentétben alacsony volt, és éles vágóredőkben végződtek. A fogak rágófelületének mikroszkopikus méretű kopásai megőrzik az *„utolsó vacsora”* táplálékainak nyomait. A táplálék jellege más és más nyomot hagy a fogzománcon, ami az elpusztulásuk előtti kb. egy hónapig is megmarad.

A **rudabányai ősló** *(lásd rekonstruált formáját a képen)* és a későbbi **őslovak táplálkozási szokásainak** ismerete fontos bizonyíték a megváltozott környezet rekonstruálása szempontjából.

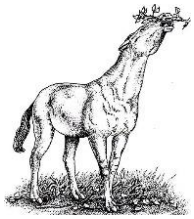

A **rudabányai őslovak** *(lásd Rudabányán fellelt ősló állkapocs)* még a fák leveleivel táplálkoztak, ugyanakkor a **7-8 millió éves** leszármazottaik már nagyrészt áttértek a fű legelésére. Ez fontos alkalmazkodási folyamat arra utal, hogy megváltozott az ökoszisztéma. A szubtrópusi-trópusi nedvesebb erdőt a nyíltabb, **szavanna** jellegű környezet váltotta fel.

Néhány méterre Gabi mellett volt a háromujjú **ősló** a **Hippotherium intrans lábának** csont maradványai is.

Érdekes megfigyelni a **Hippotherium intrans** fajjal együtt *(16-10 millió évvel ezelőtt)* itt élő más patás élőlények ábráját.

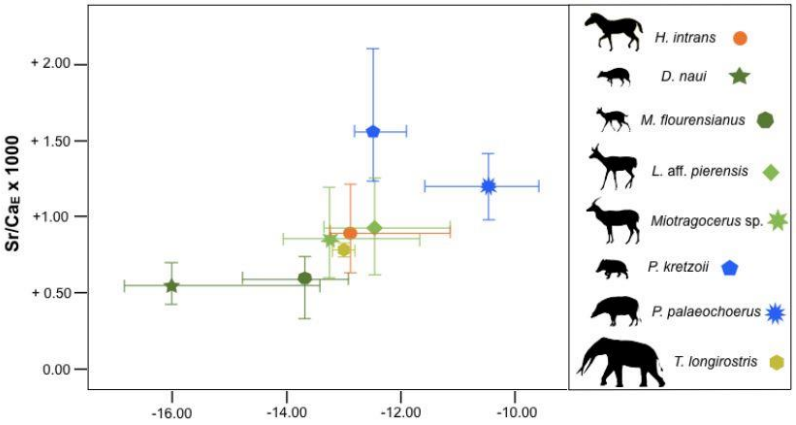

[168]Fontos megemlíteni a **Csákvári-barlang** *(több korszak által feltöltött rétegei közül)* **Hipparion-fauna korszakbeli** *(feltehetően az ott lakó hiénák által oda behurcolt)* csontjai között fellelt *(11-4M év között itt élt)* **8-9 M. éves Hipparion primigenium háromujjú őslovakat** ***(Hipparion cf. gracile** és az attól kissé eltérő **Hipparion sp. ind** fajait)* melyek fejlettebbek az ez időszaki Észak-Amerikai Hipparion fajokhoz képest. Ezek csontjait őszsiráf, tapír, rinocérosz, masztodon, kardfogú tigris és csákvári-hiéna maradványai között nagy számban találták, ezért róluk nevezték el a faunát.

A fiatalabb **Aurignaci** ***(35-26 E. év** közötti)* rétegből *(ahol elefántcsont karperecet, átfúrt gímszarvas fogat is leltek)* **Equus cf. woldrini** csontokat találtak.

A legfiatalabb *„humuszos”* rétegben pedig pattintott nyílhegyet *(Gravetti kultúra **25-18 E**. éve)* és **Equus Caballus ssp. indet**. *(a ma élő lovak őse)* csontokat is találtak, 66 másik faj mellett.

Ez egyúttal tisztázza, hogy a **középső kőkorszakban** valójában milyen **őslovakat** ábrázolhattak az emberek barlangjaik falán.

A **Pannon őstenger Rudabányai** és **Csákvári** szárazulatán kívül több más helyen, így **Vértesszőlősön** is jelentős jeletekre bukkantak.

[167] http://www.termeszetvilaga.hu/szamok/kulonszamok/k0802/kordos.html
[168] https://hu.wikipedia.org/wiki/Cs%C3%A1kv%C3%A1ri-barlang

KŐKORSZAKI KÁRPÁT-MEDENCE I.E. 2,4 M. ÉVTŐL I.E. 4500-IG

VÉRTESSZŐLŐSI HOMO ERECTUS SEU SAPIENS PALAEOHUNGARICUS 350 E. ÉVE

[169]**350 000 évvel ezelőtt** élt Európa egyik legidősebb előembere a **vértességlősi Homo erectus seu sapiens paleohungaricus**, mely a **600-200 ezer** évig itt élő **Homo Heidelbergensist** tagja volt. *(Sok tudós a Homo erectus európai változatának tartja, és a **Neandervölgyi ősének** tekintik. Szokás **preneandervögyinek** is nevezni.)*

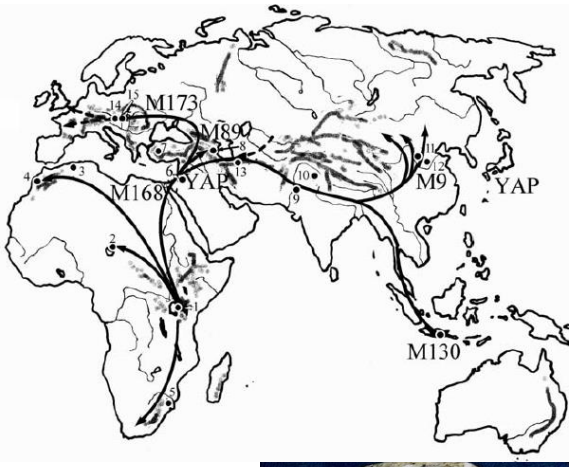

A **Homo erectus** *(Előember)* **1,5 M. évvel** ezelőtt Afrikából terjedt el. *(Tehát ekkor is voltak „Népvándorlások”.)*

1962 augusztus 21-én, *(Sámuel napján, ezért lett a neve **Samu**)* Dr. Vértes László ásatásai által kerültek napvilágra e leletek, a felnőtt nyakszirtcsont, és később két gyerekfog.

A lelőhely értékét az adja, hogy komplett táborhelyet találtak, rengeteg lelettel. Megtaláltak egy lábnyomot, kvarcit és kovakő pattintott kavics eszközöket, *(„microchopper”)* tűzhelyeket, *(a Homo erectus kb. **1,5 millió** évvel ezelőtt kezdte elsőként a **tüzet** használni)* valamint rengeteg csontot.

Mindezt egy területen lévő, egymáshoz közeli, legalább 8 táborhelyen.

Samu a **Homo erectus** faj késői képviselője volt, mely átmenetet képez a még csak felegyenesedő ember és a már *„értelmes”* ősember között. Intelligens lényként kőeszközöket és tüzet is használt már.

A tűzben és a körül voltak találhatóak a széttört állatcsontok.

*(A megtalált emberi csont is ilyen helyen volt, ezért még az is felmerült, hogy **Samu**-t is **megették**. Ahogy egyes kutatók feltételezik még azt is, hogy dögöt is ettek.)*

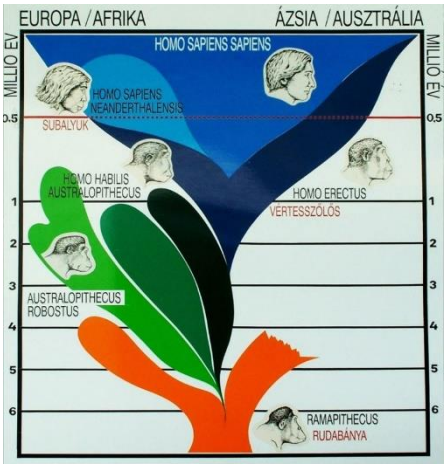

A tudósok szerint kis állatokat képesek voltak agyonütni bunkóikkal, de a vértességlősi előember nem vadászhatott nagy állatokra. *„Azért, mert ilyen volt a civilizáció szintje, és életformája.”*

Nagy állatokat elejteni nem tudtak tehát, ezért a ragadozók *(pl. kardfogú tigris, medve)* által elejtett és ott hagyott állatokat ***(ősi, kihalt fajú lovat** is, valamint etruszk orrszarvút, ősbölényt, ősi szarvast is)* vihették magukkal, és ették meg a táborhelyükön.

Az **emberek** feltörték a csontokat a **velőért**, és a rengeteg csontszilánk ott maradt, majd lassan beágyazódott a mészkőbe. Helyenként erősen átégett 5-6 cm vastag tűzhelyfoltok is voltak, benne átégett csontok, égett csontpor.

Faszenet nem találtak, ezért feltételezik, zsíros csontokkal tüzeltek. *(Ekkor még nem tudtak tüzet előállítani, csak fenntartani, ezért az állati csontokkal folyamatosan tüzelniük kellett.)*

A lelet azért nagy értékű tudományosan, mert hosszú ideig funkcionáló, településről van szó, annak komplett leleteivel. A fauna az alsó réteg idején még meleg, mérsékelt éghajlatú volt, a felső réteg már a jelentős lehűlésre utalt.

A **Gerecse-hegység** repedéseiből kifolyó karsztvíz **hőforrás** óriási jelentőségű volt. Ez magyarázza, hogy miért volt ilyen hosszú ideig lakott e telep. Ide járó növényevő, csordában élő állatok csontjai voltak a legtöbb leletben. Kb. 150-230 állat csontmaradványa került elő, melynek nagy része emlős volt.

[170]*(A szerző megjegyzése: A primitívnek tartott Neandervölgyi emberről is időközben kiderült, hogy sokkal civilizáltabb volt, mint előtte hitték. Idővel a vértességlősi emberekről is kiderülhet, hogy nem is voltak olyan rossz vadászok. Lásd Schöningeni 380 E. éves hajító lándzsa.)*

Durva becsléssel e csontmaradvány is kb. **52-88 ezer kg**. hústáplálékot jelez. A **vértességlősi** ember **hústáplálléka** is elérte azt a mennyiséget, amennyit sokkal később a **Neandervölgyi** embercsoport vadászott.

[169] https://hu.wikipedia.org/wiki/V%C3%A9rtessz%C5%91l%C5%91s_%C5%90stelep
[170] https://en.m.wikipedia.org/wiki/Schöningen_spears

NEANDERVÖLGYI MOUSTÉRIEN KULTÚRA & LOVAK A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN I.E. 130-30 E. ÉVE

130 000-30 000 évvel ezelőtt éltek a **Neandervölgyi emberek**, a pleisztocén korszak három jégkorszakában is.

30 000 évvel ezelőtt végül a **Cro-magnoni** ember teljesen kiszorította Európából is.
A Bükk-hegységben igen sok barlang van, tele e korokból származó csont, közte **vadló csontlelettel** is.
E korszakban mindkét embertípus vadászta a **vadlovakat**.

KORAI NEANDERVÖLGYIEK 130-70 E. ÉVVEL EZELŐTT
SUBA-LYUKI 70 E. ÉVES VADLÓ

A **korai Neandervölgyiek** a Riss-gracialis végétől a Riss-Würm-intergraciális korig *(130 000-70 000 év)* éltek.

[171]Az Egri-Bükkalján lévő **Suba-lyuki-barlang** *(nevét Suba Miska betyárról kapta)* **ősember** leletéről híres.

Egy 25-35 éves **Neandervölgyi nő** álkapcsát, és egy három éves gyermek koponyacsontját is megtalálták, korukat **71-61 000 évesre** teszik. Az 50 m hosszú barlang csontleletei alapján vadászó életmódot folytattak. Fő zsákmányuk a barlangi medve, **vadló**, zerge, nyúl, mamut és a többi pleisztocén állat volt.

Jellemző kultúrájuk a **Moustérien**, ahol levél alakú **obszidián kőhegyeket** használtak lándzsa csúcsként, és húsoló, nyúzókésként is. Fegyvereikhez az obszidiánt a **Zemplémi hegységből** szerezték be. *(Ami légvonalban kb. 70 km, gyalog bőven 100 km feletti, veszélyes utat jelentett a területükről.)*
(A későbbi Szeleta kultúra szakócáit is megtalálták Miskolc környékén.)

NEANDERVÖLGYIEK (70-30 E. ÉVVEL EZELŐTT)

A **klasszikus Neandervölgyiek** a Wür-graciális alatt *(70-30 E. évig)* éltek.

[172]**Szeleta-barlangi** leletük az egyik legértékesebb. *(A lillafüredi Palotaszálló mellett.)* Legrégebbi rétegében Bábonyi és a Taubachi kultúra, a felsőbb rétegekben pedig a Szeleta, a Sankovich és két **Moustéri kultúra** maradványai is előkerültek. *(Lásd Kárpát-medencei Paleolitikum időrendje)*

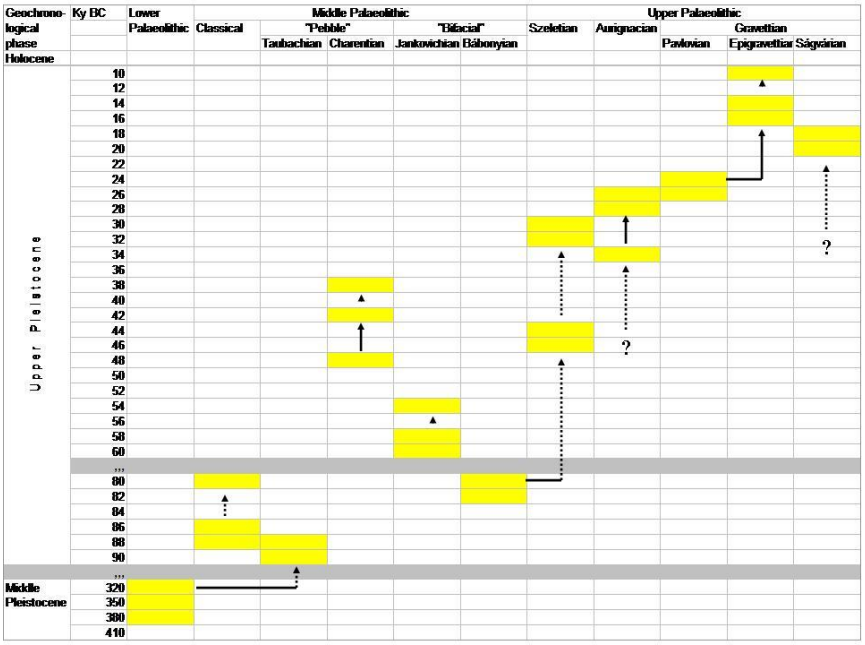

Mellékágában az **Aurignaci kultúra** anyaga került elő, mely az **Istállós-kői-barlangból** is ismert. A felsőbb réteg **22 000 év** körül, az utolsó eljegesedés hidegcsúcsához közeli korszak. Még ennél fiatalabb neolit és újkőkori rétegben kőbalták, kőpengék és obszidián magkő is előkerült.

[173]A Szalajka-völgy feletti 46 m hosszú **Istállós-kői-barlagban** két réteget lehet elkülöníteni.

Az elsőt **36 000** évvel ezelőtt a **Neandervölgyiek** használták. ***(Aurignac-I. kultúra)***. **30 000** éves réteget pedig már a **Cro-Manoniak**. ***(Aurignac-II. kultúra)***. *(Mamut agyar amulett, csontsíp, csont dárda, új leletekkel.)*

[174]**Diósgyőrtapolcai-barlang** manapság a langyos Szent György-forrás vize által táplált melegvizű strand.
Óriási érték volt régen a barlang és a forrás. Az 1932-34 ásatások alkalmával sok állatcsont mellett 860 darab őskőkorszaki lelet került elő. *(130 000 éves legrégebbi rétege)* Feltételezhetően paleolit eszközkészítő központ volt.

[175]**Pes-kő-barlangban** is megtalálták az **Aurignac-kultúra** *(40-26 E. éves)* leleteit. *(Közte 400 db medvecsontot.)*

---

[171] https://hu.wikipedia.org/wiki/Suba-lyuk
[172] https://hu.wikipedia.org/wiki/Szeleta-barlang
[173] https://hu.wikipedia.org/wiki/Ist%C3%A1ll%C3%B3s-k%C5%91i-barlang
[174] https://hu.wikipedia.org/wiki/Di%C3%B3sgy%C5%91rtapolcai-barlang
[175] https://hu.wikipedia.org/wiki/Pes-k%C5%91-barlang

BÜDÖS-PEST BARLANG 130 E. ÉVES VADLÓ CSONTVÁZZAL

A Bükk-fensíki **Büdös-pest barlangban** *(legrégebbi rétege 130 E. éves)* is találtak **vadló csontvázat** *(barlangi medve, barlangi oroszlán, farkas, borz, barlangi hiéna, jávorszarvas, rénszarvas, kőszáli kecske, őstulok, bölény, gyapjas orrszarvú, mamut csontvázzal együtt)* a pleisztocén rétegben.

REMETE-HEGYI-KŐFÜLKE LÓCSONTJA

[176]A **Pleisztocén korszakból**, *(i.e. 2,5 M.-12 000 évig terjedő idő)* a **Budai-hegységben** a Remete-szurdokban lévő *(Triász, dachsteini mészkőbe keletkezett)* **Remete-hegyi-kőfülkében** *(13 méteres bemélyedésben)*, az 1914-es feltáráskor megtalált **lócsonton** kívül barlangi medve, barlangi hiéna, rénszarvas, sarki róka, coboly, hermelin, menyét, görény, vadmacska, mezei nyúl, szibériai őrvöslemming, rozsomák, és egyéb állat *(közte sok madár)*, összesen kb. 5000 csontja került elő.

A **Remete-barlangból** *(a kőfülkétől nem messze)* is sok lelet került elő, közte őskőkorszakbeli *(i.e. 2,4 M.-11 500 évig)* ősember által használt kőeszközök is. Kőbalta, dörzsölőkő és csonteszközök is, valamint még vadkan nyakék is.

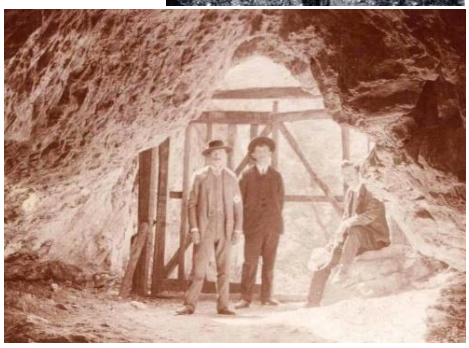

A **Remete-völgyi Felső-barlang** *(30m-es járatában)* **Neandervölgyi** ember fogat is találtak, valamint a jankovichi kultúrához *(felső paleolitikum 30-10 E. évvel ezelőtt a Würm eljegesedési periódus alatt)* tartozó **Cro-magnoni** ember által használt őskőkorszaki eszközöket is, és ősállat maradványokat.

(Előkerült egy bronzkori 62 tagból álló kincslelet is, bronzbaltákkal, aranykarikákkal, borostyánkő gyöngyökkel.)

(Szerző megjegyzése:
*Fantasztikus érzés megismerni, hogy azokban a barlangokban, melyek a lakásunktól pár száz méterre vannak, amelyekben sokszor jártunk gyermekeinkkel, valamikor **Neandervölgyi** és **Cro-magnoni** embertársaink laktak, és e „szomszédaink" még ott legelő **vadlovak** is láthattak.)*

E korszakban már a **Bering átjárón kb. 500 E. éve, Észak-Amerikából** átvándorolt a **mai lovak ősei** éltek itt a **Kárpát-medencében** is.

ÖSSZEFOGLALÓ EMBEREK ÉS LOVAK EGYÜTTLÉTE A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN 10 M. ÉVTŐL

10 M. évvel ezelőtt együtt élt a **Rudapithecus Hungaricus** *(Dryopithecus)* és a **Hippotherium intrans ősló**.

350 E. évvel ezelőtt a **vértesszőlősi Homo erectus seu sapiens paleohungaricus**, és azóta kihalt **ősi vadló**.

130-30 E. éve itt éltek a **Neandervölgyi emberek** a pleisztocén korszak három jégkorszakában is a **vadlovakkal**.

30 E. évvel ezelőttől pedig a **Cro-magnoni** emberek éltek itt a Kárpát-medencében, a **mai lovak őseivel**.

Fontos tény: Mindegyik **Kárpát-medencei** embertípus együtt élt itt a **lovakkal**. *(Ősemberek az őslovakkal.)*

[176] https://hu.wikipedia.org/wiki/Remete-barlang_(Nagykov%C3%A1csi)

AURIGNACI I.E. 47-22 E. ÉVE, SZELETA KULTÚRA I.E. 45-22 E. ÉVE

A **Neandervölgyi** embernek és a **Cro-magnoni** embernek **660 000 éves** a közös őse.

I.e. 200 000 körül Afrikában alakult ki a **Cro-magnoni** ember, és **i.e. 47 000** éve tűnt fel Európában a **Balkánon**.
Onnan terjedt tovább az **Aurignaci** kultúra a **Kárpát-medencébe**, mely csak fokozatosan szorította ki a **Neandervölgyi** embertípust, és egy ideig együtt is élt.

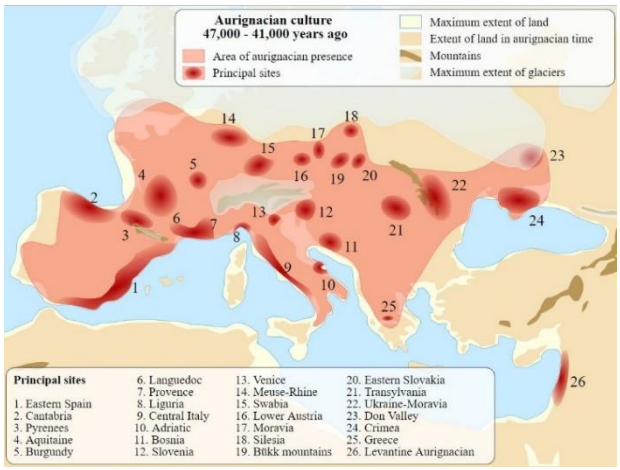

Igen sok barlangunk esetében fordult elő az, hogy a régebbi korokból megtalált **Neandervölgyi** kultúra felett rétegződött az **Aurignaci kultúra** leletei, melyet Kelet-Európában **Szeleta kultúrának** neveznek. (*Ezért van az, hogy a már korábban leírt barlangok ismétlődnek.)*

[177]Az egyik legismertebb a **Szeleta-barlang**. *(A lillafüredi Palotaszálló mellett.)*
Legrégebbi rétegében **Bábonyi** és a **Taubachi kultúra**, a felsőbb rétegekben pedig a **Szeleta**, a **Jankovich** és két **Moustéri kultúra** maradványai is előkerültek.

Mellékágában az **Aurignaci kultúra** anyaga került elő, mely az **Istállós-kői-barlangból** is ismert.
A felsőbb réteg **22 000 év** körül, az utolsó eljegesedés hidegcsúcsához közeli korszak. Még az ennél fiatalabb neolit és újkőkori rétegben kőbalták, kőpengék és obszdián magkő is előkerültek.

[178]A **Szalajka-völgy** feletti 46 m hosszú **Istállós-kői-barlagban** két réteget lehet elkülöníteni.
Az első réteget **36 E. évvel** ezelőtt a **Neandervölgyiek** használták. ***(Aurignaci-I. kultúra)***.
A **30 000 éves** réteget pedig már a **Cro-Manoniak**. ***(Aurignaci-II. kultúra)***. *(Mamut agyar amulett, csontsíp, csont dárda, íj.)* Az itt élt emberek fő fegyvere a csontdárda és az e korban **feltalált íj** volt. Csont- és mamutagyar amulettek is előkerültek, valamint barlangi medve csontból készült háromlyukú furulya.

[179]Pes-kő-barlangban is megtalálták az **Aurignaci kultúra** leleteit. *(Közte **400 db** medvecsontot.)*

[180]Számunkra legértékesebb barlanggá vált az Erdélyi **Szedgyesi-völgyben** lévő **Semsey-barlang** *(más néven Cigány-barlang, Kópé vajda-barlang, Románul **Coliboia**)*, miután a **Kárpát-medencében** egyedülállóan itt az **Aurignaci kultúrához** tartozó barlangi festményeket találtak 2009-ben. **32 000 éve** ott élő állatokat *(gyapjas orrszavút, bivalyt, egy macskafélét)* ábrázolt a festője, közte **vadlovat** is.

A további kultúrák betelepülésének következtében manapság nem jelentős az **Aurignaci korszak** utódaiknak az aránya a **Kárpát-medencében**. *(Máshol azonban jelentősebben megmaradt az arányuk: Csehország, Észak-Európa, Franciaország, Észak-Afrika, és a Kanári szegetek őslakói a Guancsok.)*

[181]A mai **Kárpát-medencei Magyar** lakosság genetikai állományának 90%-a, *(tehát őse)*:
2-4 % Neandervölgyi eredetű. *(Ez jóval magasabba arányú volt, de fokozatosan „hígult".)*
8,5% *(M170-I1)* a 45 000 éves **Aurignaci kultúra** a paleolit vadászó-gyűjtögető eredetű Európai.
30% *(M 173-M17-**R1**)* 30 000 éves **Gravetti kultúra** paleolit vadászó-gyűjtögető eredetű **eurázsiaiakból**.
Az **Aurignaci** és a **Gravetti kultúra** is egy ideig együtt élt.

8000 évtől kezdődően ***(i.e. 6000)*** földműves népek telepedhetek meg:
16% Közel-Keletről Körös-Starcevo kultúrájú, **8%, Mediterrán**, **6,5% Anatóliai Lengyeli kultúrájú.**
18,5%-a sztyeppei Kurgán kultúrájú legelő állatokkal, így **lovakkal**, és kiegészítő növénytermesztéssel.

Vagyis a legnagyobb a **Gravetti** és a **Kurgán kultúrából** megmaradt **keleti**, **eurázsiai** genetikai állomány.

---

[177] https://hu.wikipedia.org/wiki/Szeleta-barlang
[178] https://hu.wikipedia.org/wiki/Ist%C3%A1ll%C3%B3s-k%C5%91i-barlang
[179] https://hu.wikipedia.org/wiki/Pes-k%C5%91-barlang
[180] https://celpontban.blog.hu/2018/08/09/orrszarvu_erdelyben
[181] http://magyarokeredete.blogspot.com/p/iiiregeszet-osszefoglalo.html

GRAVETTI KULTÚRA MAMUT ÉS LÓ VADÁSZOK A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN I.E. 30-10 E. ÉVE

I.e. 30 000-25 000 között **Gravetti kultúrához** tartozó **mamutvadász nép** jelent meg keleti puszták felől a **Kárpát-medencében** és fokozatosan kiszorította az **Aurignaci** népességet. *(Lásd a mamutok elterjedésének térképét Eurázsiában.)* A legújabb DNS kutatások azt mutatják, ezzel összefüggésben **14 E. éve** kezdett elterjedni a **kék szem** és a **sápadt bőrszín** is.

*([182]Érdekes egybeesés, hogy a **kelet-Európai vadló** és a vadszamár is ekkortájt a holocén korszakban i.e. /11 700/ körül telepedett meg a Kárpát-medencében. Ez azzal is lehet összefüggésben, hogy a korábbi paleolitikus /i.e. 2,4M-11 700/ **vadlóállományt** jelentősen megritkították. A Neolitikumban **/i.e. 5500/** aztán e **vadlóállomány** is a vadszamárral együtt jelentősen megritkult.)*

[183]Érdemes kiemelni, a **Pavlovi kultúrához** tartozó ***(i.e. 28 000-26 000)*** Zempléni-hegység déli része alatt a **Bodrogkeresztúri** Henye-hegyi lelőhelyét. Itt volt az egész **Kárpát-medence obszidián** ellátó központja. *(E korban az **obszidián**, mint a vágóeszközök és vadászeszközök alapanyaga, és a **tűzkő** „stratégiai" alapanyagnak számított. Mint ma a kőolaj és a földgáz.)*

Délre a Nagy-alföldön a nagy vadak *(közte mamut és **vadló**)* tenyésztek. Tehát ideális lakóhelynek számíthatott.

A **gravetti nyíl-** és **dárdahegyeknek** is köszönhetően jobb hatásfokkal vadászhattak.

Egy mamut elejtése jelentős zsákmánynak számított, de veszélyes zsákmánynak is egyúttal. Ugyanakkor egyre kevesebb mamut élt idővel a Kárpát-medencében. Ezért is a kisebb állatok jelentették az étrendjük jelentősebb részét.

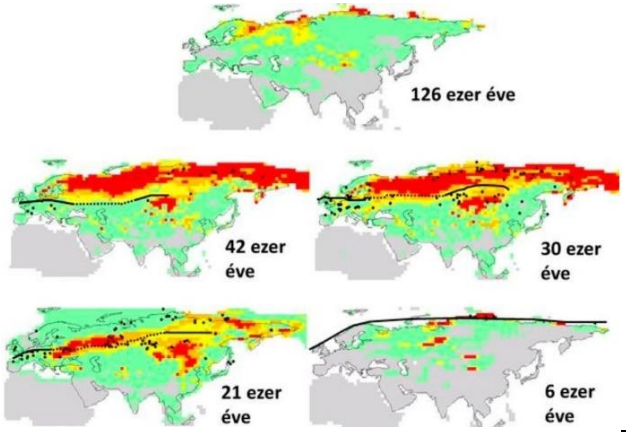

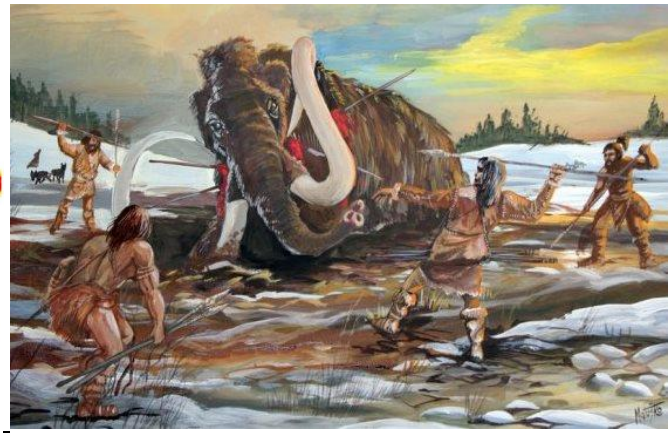

Szeged-Öthalom térségében, az Alföldön, még **i.e. előtt 14 000** környékén is **mamutvadászok** *(Keleti-Gravetti kultúra)* táboroztak.

[184]A térkép jól mutatja, hogy *(feltehetően a jégkorszaki hatások miatt)* **i.e. 21 000** táján még a **Kárpát-medencében** is igen elterjedtek voltak a Mamutok.

Ugyanakkor **i.e. 6000 évre**, feltehetően a mamutvadászoknak is köszönhetően, már csak elszórtan a sarkköri területen maradhattak fenn **mamutok**.

A **jégkorszak végeztével**, **11 000 évvel ezelőtt**, több tucat más nagytestű állat is kihalt.

*(Eurázsiai kontinensen az óriás szarvasok, a barlangi medvék, a gyapjas orrszavúak, a sztyeppei bölények és a gyapjas mamutok. Ahogy az **Észak-Amerikai lóállomány** is kihalt.)*

Ez a sors várt az **Eurázsiai vadlovakra** is, populációjuk drasztikus csökkenést mutatott ez időszak alatt.

FEJÉR MEGYE ŐSKORA 20 E. ÉVE

[185]**20 000 évvel ezelőtt Fejér megye** területén is léteztek emberi települések, például a mai **Nadap** és **Csór** községek környékén.

E korszakot *„**szobrocskák-horizont**"*-nak is nevezik

A **Bicskéről** *(Galagonyás)* előkerült, a **neolitikum** idejéből származó kis szobor leletek világhírűek.

Dunántúli vonaldíszes kultúra, Bicske-Galagonyás – 10. típus (Makkay nyomán)

[182] http://www.ace.hu/curric/elte-archeometria/irodalom/Magyar_regeszet_az_ezredfordulon.pdf
[183] http://www.litikum.hu/project/a0006_dobosi_holl/
[184] http://www.eletestudomany.hu/perujrafelvetel
[185] Fekete Mária: Gondolatok egy neolitikus idoltípus ürügyén

KÁRPÁT-MEDENCE I.E. 10 000-TŐL

Világunkban **i.e. 10 000-től** megkezdődött a **fölművelés**, és **i.e. 8 000 évtől** az **állattartás** *(juh, sertés, szarvasmarha, indiai zebu, a kecske még hamarabb i.e. 10 000-től, a* ***lótartásra*** *még az* ***i.e. 4. évezredig*** *kellett várni.)*

E folyamatot részint a föld megnövekedett lakossága, részint pedig a *(korábban említett módon)* a levadászható nagytestű állatállomány megfogyatkozása is sürgette, elősegítette. Emiatt szükségszerűek voltak tehát e változások.

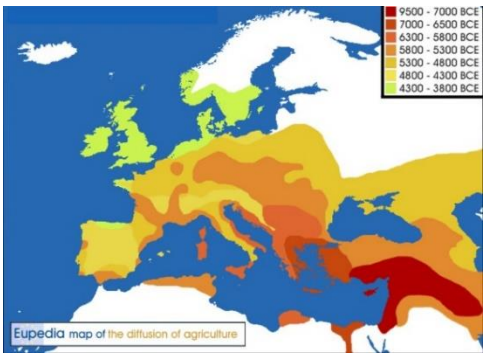

A **Kárpát-medence** keleti, **Alföldi** vízjárta része főleg **nomád állattartása** volt alkalmas, *(utóbbi viszont csak* ***i.e. 8000-tól*** *valósulhatott meg, főleg a szarvasmarha háziasításával)*, míg a nyugati rész a **földművelésre**. Ezért a történelem során gyakran fordult elő, hogy a földrajzilag eltérő nyugati és keleti részén eltérő kultúrájú nép élt.

Az **állattartó**, **nomád életmódot** gyakran próbálják bemutatni alsóbbrendűnek. Azonban alacsonyabb népesség szám mellett az ilyen **állattartó gazdálkodás** igen gazdaságos és biológiailag sokkal előnyösebb életformát kínált. A földet nem kellett felsérteniük nehéz munkával, a legelő állatok maguk elvégezték a föld „megművelését". Lényegében csak a korábbi vadászó életmóddal elpusztított *(kipusztított)* állatok helyébe léptek állataik, így biogazdálkodásnak tekinthető. *(Nem tévesztendő össze a mai vegyszereket, nagy infrastruktúrát alkalmazó intenzív állattartással.)*

A **földművelés** sokkal **intenzívebb** módon használja és változtatja meg a természetet, sokkal több munkával jár, viszont nagyobb termés érhető el, több embert tud el tartani egy adott földterület. Azonban a sokkal több ember sokkal nagyobb terhertételt jelent a természetnek. Mivel az utóbbi nem volt akkor szempont, így más tényezők döntöttek az egyik vagy másik termelési mód között. Ugyanakkor a nomád népeknél is folyt földművelés és fordítva a földművel életmódnál is állattartás. Egy adott területhez alkalmazkodva igyekeztek az egyensúlyt megtalálni. A kultúrák változását igen sok, egyéb tényező is befolyásolta még. *(Időjárás, háborúk, járványok, technikai vívmányok, kulturális és egyéb tényezők. Lásd réz, vagy a* ***ló*** *használata.)*

KÁRPÁT-MEDENCEI FÖLMŰVELÉS I.E. 7. ÉVEZREDTŐL

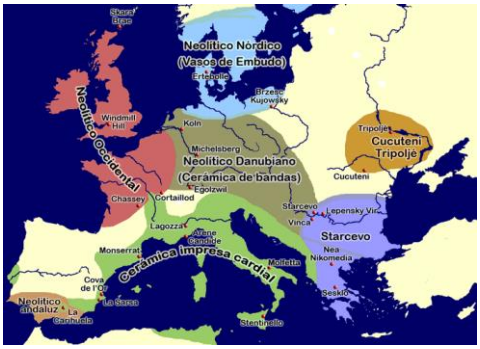

[186]**I.e. 7-6. évezred** fordulóján terjedt csak el a **földművelés** a **Kárpát-medencében**. A **Balkán** felől érkező, a **Körös-Starcevoi kultúra** népcsoportja, élelemtermelő gazdálkodást folytatott. Közel-keleti eredetű **búzaféléket** és a Földközi-tenger keleti partvidékéről származó **juh**, **kecske**, valamint **szarvasmarha**, **sertés** és **kutya** fajtákat honosítottak meg. Emellett a gyűjtögetés és a halászat is fontos maradt számukra. Falvaik a vízpart mentén húzódtak *(Maroslele, Deszk, Pitvaros, Tiszasziget, Röszke)*. Ők készítettek először a Kárpát-medencében „*hurka*" technológiás agyagedényeket. *(Lásd még Méhteleki vénusz.)*

I.e. 6. évezred második felében a Maros völgyétől északra *(Hódmezővásárhely, Tisza-Maros szöge)* letelepedett **vonaldíszes edények népe** *(i.e. 7500-6500)*, a **Tére-parti kultúra** irtásos, talajváltó földművelést folytatott.

A Marostól délre *(Szőreg, Deszk, Tiszasziget)* a **Vinča kultúra** az Égei-tengeri, **mediterrán** hagyományokat követte, az emberek már talajváltó gazdálkodást folytattak. Voltak már temetőik, a településeik pedig több száz éven keresztül lakottak voltak.

A két szomszédos népcsoport keveredéséből később egy új szokású közösség, a **Szakálháti kultúra** született később, megjelentek a kalapált **réz** ékszerek és a lakóhalmok is.

I.e. 5. évezred első felében az **Alföld** legjelentősebb újkőkori kultúráját a **Tisza kultúra népe** teremtette meg. Városias településeken laktak *(Hódmezővásárhely-Kökénydombi vénusz, Szegvár-Tűzköves sarlós férfi)*.

A sírjaik családi elkülönítésben feküdtek. A férfiak társadalmi és gazdasági jelentősége megnőtt, ezt mutatja a tűzköves Sarlós isten is.

[186] http://www.kanizsaujsag.hu/hirek/23670/dr-papp-attila-a-karpat-medencei--bacskai-terseg-tortenete-

I.e. 5. évezred végén, a **4. évezred elején** már **nagyállattartó pásztortörzsek** ***(Kurgán-kultúra****, lásd korábban)* érkeztek a **Dél-Alföldre**, a mai Szentes, Szeged és Hódmezővásárhely környékére. A Tisza és a bőséges legelők miatt telepedtek le e számukra ideális helyen. Erre utal az is, hogy a temetőiket hosszú időn keresztül használták.

A térség legnagyobb újkőkori építményeit, a ***„Kunhalmokat"*** a vezéreik temetkezési helyeként emelték. Az Alföldön épült kb. **40 000** ***„Kunhalom"*** legtöbbjét ők emelték, *(jelezve társadalmuk erejét),* a későbbi népek csak kisebbeket építettek, inkább rátemetkeztek, vagy ráépítkeztek. *(Igen sok ezek közül megsemmisült az intenzív mezőgazdaság által.)* E temetkezésük során halottaikról való gondoskodás okán igen sok leletet tettek sírjaikba.

Csak a **késői sírokban** észlelhető, hogy **lovakat**, **lószerszámokat** temettek a halott mellé. Jelezvén az általuk tenyésztett **lovak** fontosságát életükben és még holtukban is a szokásiak alapján. *(Lásd korábban Yamna kultúra.)*

[187]Az első fellelt **lócsontokból** még azt is megtudták állapítani, hogy a kezdeti időszakban azokon nem észlelhető **lószerszám** használatnak a nyomai. Ezért úgy vélik, e népeknél a **lovakat** kezdetben a többi nagyállatokhoz hasonlóan csak **húsukért** *(esetleg még **tejükért**)* tartották, félvad nomád állattartásban.

Füzesabony-gubakútnál *2db.* ***Neolitikus i.e. 5500-4500*** *időből* ***kentaur*** *kisszobrot is találtak. (A leírások szerint a háromszög alakú fej, női jelleget jelent.)*

[188]**Dunántúlon neolitikumi korszaki** ***(újkőkori****, mely Közép-Európában* ***i.e. 5500-4500*** *között volt, mely után már* ***kőrézkor*** *jött)* **Sormás-Mántai-dülői** *(Zala megye)* leleteire már a földművelés és a háziállattartás megindulása a jellemző. A szerző ennek kapcsán megemlíti, az állatcsontleletei között a 704. objektumban *(29. árok)* **lovat** is találtak, bár a **lócsont** leletek felbukkanásai a **rézkorra** jellemzőek. Leírja még **Balácán** is **ló** maradványát találták, *(Vörös in Regenye 1996, 45.),* mely megállapítása szerint feltehetően **vadló** *(Equus ferus A.)* lehetett, és a vadállatok csontmaradványai közé sorolta. Jelzi még, a **vadló** leletek viszonylag gyakoriak a **mezolitikumban** *(i.e. 11500-5500)* és az azt követő **neolitikum** második felében, így eddig **13 alföldi** lelőhelyről került elő **vadló** maradvány. *(Vörös 2005, 215.)*

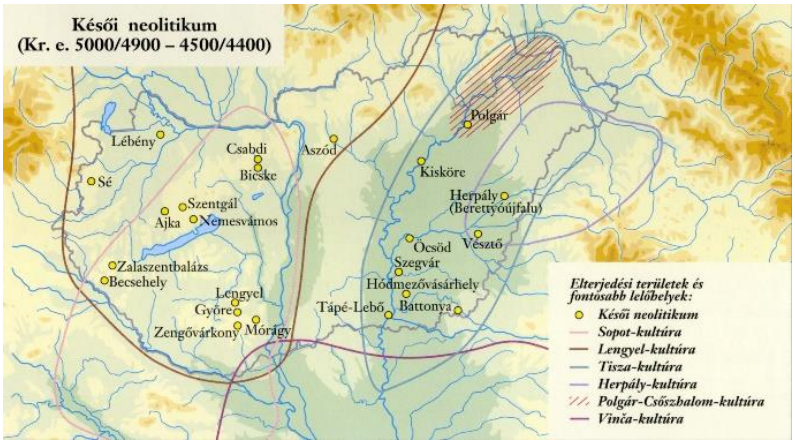

[189]A **Dunától nyugatra** *(Tolna megyei Lengyelnél lévő „Török sáncnál")* a **Lengyeli kultúra** *(i.e. 5000)* leleteit gr. Apponyi ásatta ki. E kultúrára jellegzetes, kézre fektetett fejjel, zsugorított tartású temetkezéseket találtak, és méhkas alakú földbevájt tároló helyeket. Sárga és vörös kerámiákat kis bütykökkel, valamint **háziasított állatok** csontjait és búzaszemeket is felleltek.

[190]Hasonló kultúrájú, **heves megyei Szihalomnál** feltárt telepen, sok szarvascsont mellett, találtak disznó-, medve- és őz- és **lócsontot** is.

E **lócsont** igen figyelemre méltó, ugyanis ekkortájt indult el a **lovak** háziasítása. Kérdés, már **háziasított**, *(netán **szelidített**)* vagy **vadló** volt-e?

[191]**Kárpát-medencei oroszlán** leletekkel együtt talált csontokról közölt táblázat szerint. A **rézkorszaki Lengyeli** kultúrához tartozó, **Tiszaföldvári** leletnél **1**, a **Tiszalucinál 32**, a későbbi **Bádeni kultúrájú Gyöngyöshalásznál** pedig **9** együttes **lócsont** leletet észleltek.

Fentiek igen fontos információk. Ugyanis az **Altáj hegységtől** a **Kárpát-medencéig** terjedő **Sztyeppei élettérhez** tartozó **Kárpát-medencében** is, ezek szerint megmaradtak a **vadlovak/lovak**, és mint leírtuk, e területen a népek és kultúrájuk egymással kapcsolatban álltak.

A **lovak háziasítása** pedig nem egy, hanem több területen is zajlott. Ezért a **Kárpát-medence** is a **lovak háziasításának** szintere lehetett.

A **Koszider-padláson** talált **Dunaujvaros Duk2 4077** *(éves a Sintashta **kultúra lovaival** egyidős)* **bronzkori ló** már **háziasított** volt. Ahogy a **Füzesabonyi** kultúránál *(i.e. 1700-1300,)* is már **felszerszámozott lovakat** temettek el. *(Lásd mindkettőt később.)*

A **Kárpát-medence i.e. 5500-2000** év közötti időszakának **ló leleteit** érdemes lenne jobban megvizsgálni.

[187] http://julianusbaratai.blog.hu/
[188] P. Barna Judit: A Lengyeli kultúra kialakulása a DNy-Dunántúlon
[189] https://www.arcanum.hu/en/online-kiadvanyok/MagyarNemzetTortenete-a-magyar-nemzet-tortenete-9A23/szalaybaroti-a-magyar-nemzet-tortenete-9A24/magyarorszag-az-arpadhaz-kihaltaig-6/i-magyarorszag-a-magyarok-bekoltozese-elott-1C/1-bevezetes-oskor-1D/
[190] http://doktori.btk.elte.hu/hist/barnajudit/diss.pdf
[191] https://library.hungaricana.hu/hu/view/FoliaArchaeologica_34/?pg=49&layout=s

[192]**I.e. 4500-től** a **Rézkorszakkal** kezdődő **Ókor** váltotta fel a **Kőkorszakot**, mely **i.sz. 476-ig** a **Római Birodalom** bukásáig tartott.

I.e. 4. évezredtől kezdődött a **lovak házasítása** az **Eurázsiai sztyeppén**, tehát a **Rézkorhoz** köthetően.

I.e 3. évezredtől vannak már adatok **ökrök** által vontatott nehéz **tömör kerekes kocsikról** a **Kárpát-medencében**.

I.e. 2400-900 tartott a **Bronzkor**, ***(Szekérkorszak)***.

I.e. 900 évtől kezdték a **lovakat** használni a **lovashadseregek** a **Kárpát-Medencében** is, vagyis a **Vaskorhoz** köthetően.

BADEN-PÉCELI KULTÚRA A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN I.E. 3600-2800

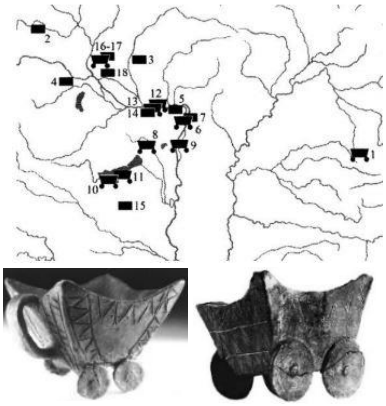

I.e. 4200-3800 között **klímaromlás** volt a **Kárpát-medencében**

I.e. 3600-2800 között **késő rézkori**, **szarvasmarha tenyésztő** nép kultúrája volt az **egész Kárpát-medencében**. Ekkor indult az **ökrök vontatta szekéren** való szállítás is, mely úgy tűnik igen sikeresnek bizonyult.

Ennek emléke a **Budakalászi** és **Szigetszentmártoni** négykerekű **szekérmodell**.

Ez időszakból több helyen is találtak hasonló leleteket. *(Lásd a térképet.)*

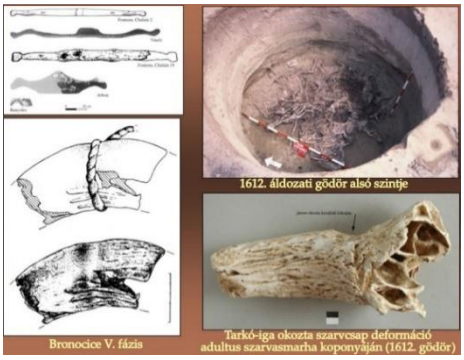

A **Balatonőszödön** fellelt áldozati, 1612-es sírgödörben **ökröket** helyeztek áldozatként a sírba, *(további sírokba összesen 7 kecskét, 5 kutyát, birkát, vagy később **lovakat**)*, melynek szarván a **járomba** fogáshoz szükséges nyom látható. *(A lassú állatoknál ez elég, a **zabla** a gyors járású **lovaknál** kellett.)* A **lovak szekérbefogásához** az „ihletet" az ökrösszekerek adták nyilvánvalóan, csak ehhez könnyíteni kellett a szekerek súlyán, melyhez a **bronz** használat segített.

[193]*(A szomszédos **Moldáviai** Uszatovo-ban a **Cucuteni-Tripolje** kultúra i.e. 3700-3300 leletei között is találtak **lócsontokat**.*

[194]**Hódmezővásárhelyen** *(Kopáncs Olaszt-tanya)* **Bádeni kultúra** 8800 db csontleletei között **perzsa oroszlán** és **lócsont** lelet is előkerült. *(A korábbiak alapján felvethető, hogy ez a **háziasítás folyamatához köthető ló** volt már.)*

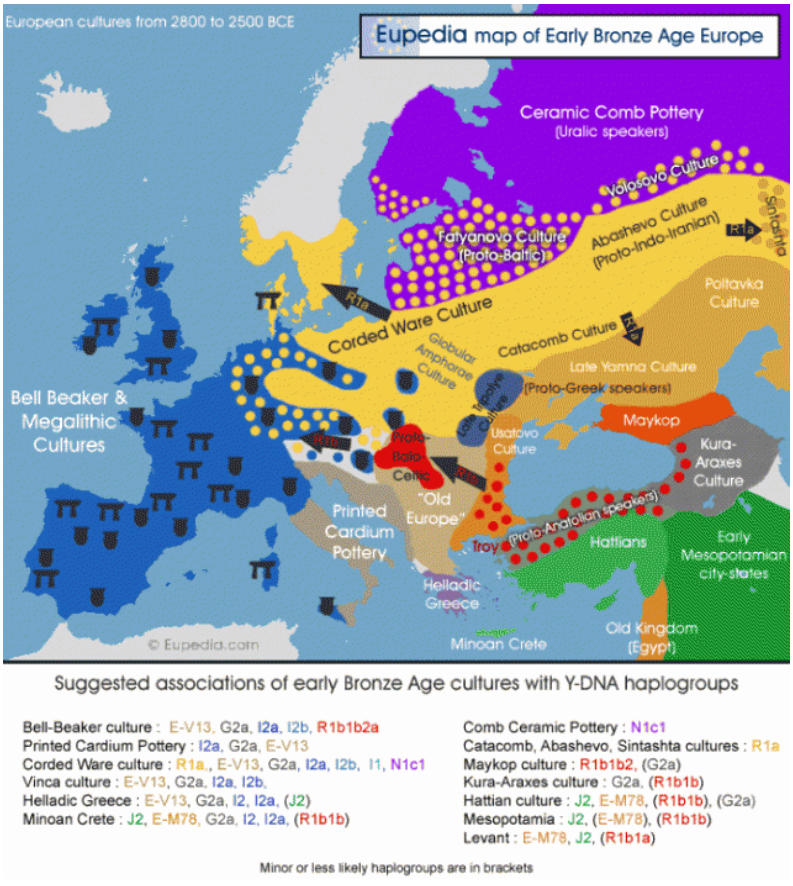

Suggested associations of early Bronze Age cultures with Y-DNA haplogroups

Bell-Beaker culture : E-V13, G2a, I2a, I2b, R1b1b2a
Printed Cardium Pottery : I2a, G2a, E-V13
Corded Ware culture : R1a., E-V13, G2a, I2a, I2b, I1, N1c1
Vinca culture : E-V13, G2a, I2a, I2b,
Helladic Greece : E-V13, G2a, I2, I2a, (J2)
Minoan Crete : J2, E-M78, G2a, I2, I2a, (R1b1b)
Comb Ceramic Pottery : N1c1
Catacomb, Abashevo, Sintashta cultures : R1a
Maykop culture : R1b1b2, (G2a)
Kura-Araxes culture : G2a, (R1b1b)
Hattian culture : J2, E-M78, (R1b1b), (G2a)
Mesopotamia : J2, (E-M78), (R1b1b)
Levant : E-M78, J2, (R1b1a)

Minor or less likely haplogroups are in brackets

KURGÁN HIPOTÉZIS

A Kurgán hipotézis *(mely a Kurgán kultúra és annak terjedését mutatja a Yamna területről kiindulva, lásd korábban erről bővebben)* megmagyarázza az Indo-európai nyelvek, valamint a mai európia emberek **R1b**, **R1a Y DNS haplogen** genetikájának elterjedését is.

A **bronzkorban** is voltak népmozgások.

A Hettiták, Egyiptomiak, Mezopotániak történelmét jól ismerjük, *(korábban volt is szó róluk)* azonban az európai népek történelméről kevés szó esik, pedig éppen úgy fontos ezeket is megismerni.

[192] Horváth László András: A rézkor történelmi vázlata
[193] https://en.wikipedia.org/wiki/Cucuteni%E2%80%93Trypillia_culture
[194] file:///D:/Users/Ivanics%20Gy%C3%B6rgy/Downloads/Csontvelo_felhasznalasanak_bizonyiteka_H.pdf

KÁRPÁTMEDENCEI BRONZKOR (SZEKÉRKOR) I.E. 2800-900

[195]A **Rézkor** végén, a **Bronzkor** elején *(i.e. 3. évezred elején)* megváltozott a kulturális kép a **Kárpát-medencében**.

Kelet felől újabb immáron **lovas népek** érkeztek **Kelet-Magyarországra**, melynek vezetői is impozáns sírhalmok, **kurgánok** alá temetkeztek. A **Kurgán síros temetkezések** és a **szekér terjedése** azonosságot mutat.

Kurgán sírok elterjedése;

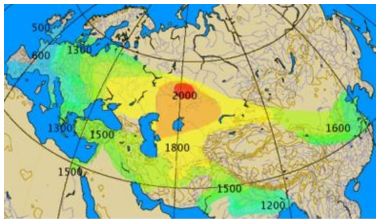

Küllős szekerek terjedése;

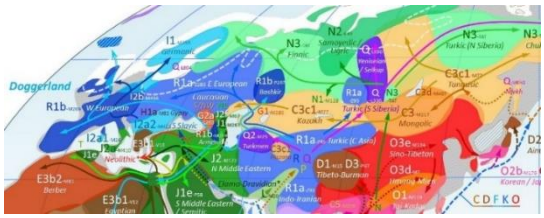

R1b, R1a Y haplogen genetikájának terjedése

[196]A **Jászdózsa-Kápolnahalmi** *(tell jellegű település, melyeknek hazánk a legészakibb előfordulásai)* leletei a **korai bronzkor** ***(i.e. 2200-1500)*** képviselője. Az ásatásoknál itt is előkerült **lócsont**.

[197]A tenyésztett állataikat *(a kutyáikat is)* megették, jellemző ugyanakkor, milyen idősen. A húsukért tartották állatokat fiatalon vágták *(mint a marhákat, mely az állatcsontok 90%-a)*, a másra használt állataikat idősebb korukban, mikor már haszontalannak tartották. *(Utóbbiak közé tartozott a **ló** és a kutya is.)*

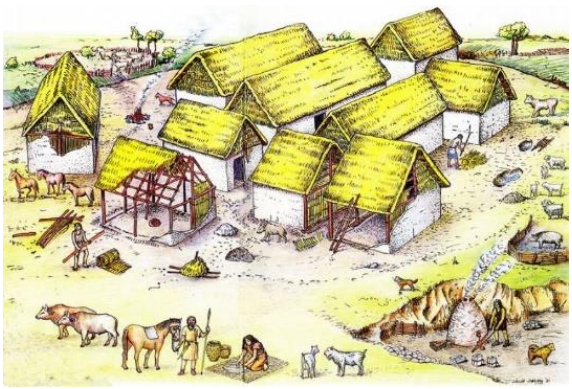

Tehát ez időszakban igazoltan folyt **lótenyésztés**, ahol a **lovakat** már **szekérhez** alkalmazhatták. *(Bár a rekonstruált képen **szkíta nyereggel ábrázolt ló** van.* [198]*Roska Márton szerint már a **bronzkor** végi **bölömi** és **törökbecsei lószerszám** leletek arra utalnak, hogy ezen átmeneti időben is megülték a **lovat**; tehát számolnunk kell egy akármilyen vékony belföldi réteggel, mint **lovas** elemmel is.)*

Alakor és tönke búza mellett árpát, kölest, rozst is találtak, de a **zabot** csak később kezdtek termeszteni. Ugyanakkor **hélazabot** gyomnövényként találtak.

A **lovasszekérrel** való kereskedés kiterjedt voltát és a kultúrájuk gazdagságát mutatja az elásott kincslelet. *(Mely támadásra utal, a **Hatvani kultúrát** a **Füzesabonyi** váltotta.)* **Arany hajfonatkarikákon** kívül borostyán, és fayance dísz is előkerültek a bronzeszközök mellett.

[199]A **Székelyföldi Cófalvi** *(i.e. 19-14 sz)* aranylelet a leggazdagabb e korszakból, ahol 4 arany fokos *(darabja fél kg.)* és további arany láncok mellett **arany lószerszámokat** *(nyeregszerhez tartozó boglárok, arany lóállazat)* is találtak 1840-ben. E műveltség a távoli **Andronovoi** és a **Mükénei kultúrával** mutatott rokonságot. *(Sajnos az aranytárgyak javarésze elveszett, csak rajzok maradtak fönn.)* A **Kárpát-medencei bronzkorszak** is már úgytűnik „***aranykor***" volt.

BRONZ AGANCS ZABLA I.E. 1500,

[200]A **Füzesabonyi kultúra** *(i.e. **1700-1300**)* lényeges változásokat hozott a temetkezési szokásokban, az edény- és fémművességben is. A hamvasztásos temetkezés megszűnt. A holtak mellé temetett eszközök mutatják a **lovakat i.e. 1500** körül már **felszerszámozva** használták. Az Öregdomb leletei között találtak **szarvasagancsból készült oldalpálcás zablát, szíjelosztó koronggal**. *([201]Hasonló leleteket találtak Gyulavasándi, Székudvari, Tiszafüredi, Vattinai ásatásoknál.)*

---

[195] http://www.latvanyraktar.hu/3korabronzkor/korabronzkor.htm
[196] http://www.ace.hu/curric/elte-archeometria/irodalom/Magyar_regeszet_az_ezredfordulon.pdf
[197] http://www.jaszdozsa.hu/e107_files/downloads/ertektar/tarnokijudit.pdf
[198] file:///D:/Users/Ivanics%20Gy%C3%B6rgy/Downloads/BCUCLUJ_FP_451152_1942_002.pdf
[199] http://files.archaeolingua.hu/2018TA/Puskas_H18TA.pdf
[200] http://www.fuzeskonyvtar.hu/Helyismeret/helyism/regeszet%20vegleges.pdf
[201] file:///D:/Users/Ivanics%20Gy%C3%B6rgy/Downloads/BCUCLUJ_FP_451152_1942_002.pdf

*(A **bronz zablárol** nincs kép, csak az **agancsdíszekről** és egy kantár rekontrukciós kép, mely nem szekérbefogáshoz alkalmas, hanem hátaslovaglásához használható kantárt mutat. Feltehetően a kép készítője nem tudta, ez az idő még a „Szekérkorszak", a „Lovaskorszak" a szakirodalmak szerint csak **i.e. 900-tól** kezdődött. Lehet megsejtett valamit, mivel az is igaz ugyanakkor, hogy a **szekérkorszak lovait** is „**csikósoknak**" kellett felnevelniük, melyhez a **ménest lóháton** kellett kísérniük.)*

[202]Ez az első konkrét lelet, mely igazolja, ekkor **i.e. 1500-tól** a **Kárpát-medencében** a **lovakat felszerszámozva, feltehetően szekérben befogva alkalmazták**.

A **szekéren** történő szállításnak a kereskedelemre gyakorolt hatása jelentős szerepet játszott a kultúrák között cserékben is. A civilizációk kapcsolódásának a megnövekedésére jellemző, hogy ekkor a **Kárpát-medencei** népek már a **Mükénéi civilizációval** ***(i.e. 16-12. sz.)*** is tartották a kapcsolatot.

I.e. 1200 időszakra eső *(összegyűrt)* **arany lábvértet** találtak Gyálarét mellett. E későbronzkorban jöttek divatba a bronz lábvértek. *(Mely a **Lovaskorszakban** válik kiemelt jelentőségűvé, mert a a **lovasharcos** lába enélkül védtelen.)* Az aranyból készült vértnek ceremoniális felségjel értéke lehetett.

ZSINEGDÍSZES (CORDED WARE) KULTÚRA A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN I.E. 2400-750

[203]A hatalmas területen uralkodó **Zsinegdíszes** *(kerámiájáról elnevezett)* **kultúra** genetikai vizsgálata ***(R1a** Y DNS Haplogén)* szoros kapcsolatot mutatott a térképen jelölt **Yamna kultúrával**, mely jelentős, keletről jövő migrációval jöhetett csak létre. Kultúrájuk is keveredett a sztyeppei népek kultúrájával.

*(A **Zsinegdíszes kultúrát** elsőként Lengyelországban, majd Közép-Európa nyugati és déli részén lévő magányos /**kurgán/** írokban észlelték. A halott mellé temetett **kőbalta** is hatalmi szimbólum volt, Lásd korábban a **Cófalvi** aranybalták is ilyenek voltak.)*

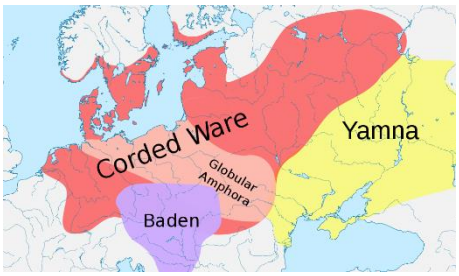

A **Zsinegdíszes kultúra** nyugati határa az **Elba** volt, azon túl már a **Harangedényes** *(Bell Beaker)* kultúra alakult ki.

Szarvasmarhát, juhot és **lovakat**, tenyésztettek, *(I.e. 3400-tól van rá bizonyíték, hogy **tejet** is ittak)* valamint búzát és árpát termesztettek.

*(**I.e. 750-től** a **Hallstatt kultúra** váltotta e kultúrát a **Kárpát-medencében**.)*

Jól látható a térképek alapján, hogy a **Kárpát-medence** akkor is a különböző kultúrák metszéspontjában volt.

AGYAG CSÍZMA I.E. 2400 VUČEDOL-ZÓKI A KÁRPÁT-MEDENCEI ZSINEGDÍSZES KULTÚRA

I.e. 2400 körül jelent meg a **Kárpát-medencében** a **Zsinegdíszes kultúra**, melyet itt **Vučedol-Zóki kultúrának** hívnak. A szerémségi *(Vukovár melletti)* **Vučedol** településen **arzénes rézfeldolgozás** folyt, ez adta a gazdasági fellendülés alapjait.

E kultúra a **Badeni-péceli kultúra** után virágzott. *(Lásd korábban.)*

A itt élő **Protoillirek** a **Mükénei kor** elődei lehettek. *(Ezzel egyidejűleg zajlott a mezopotaniai **Sumér** és az **Egyiptomi Óbirodalom** civilizáció is.)*

I.e. 2400 közötti időpontban készült, **Vučedolban** fellelt **kerámia csizma** jól mutatja, hogy a **csizmát** már a **lovaglás korszaka**, sőt a **lovas szekér** korszaka előtt is használtak. Tehát a **lovat domesztikáló**, tenyésztő népek is **csizmát** viselhettek már korábban is. *(A **zablát** pedig a **szekerekbe fogott lovaknál** is már alkalmaztak a **Lovas korszak** előtt.)*

A **csizmát** az **állattenyésztő népek** kezdték alkalmazni, ez jelzi e kultúránál az állattenyésztés jelentőségét.

SOMOGYVÁRI-VINKOVCI KULTÚRA I.E. 2300-1600

[204] **I.e. 2300-1600** között *(a Vučedol-Zóki kultúrának megfelelő területen, annak mintegy folytatásaként)* máig ismeretlen nevű, **délről** betelepült földművelő és állattartó *(bronzkori)* népek is éltek itt Dunántúlon, akik **földvárakat** is építettek.

(Lásd Tabajd melletti /Váli/ Kerekdomb Bronzkori Földvár képe.)

[202] file:///D:/Users/Ivanics%20Gy%C3%B6rgy/Downloads/Heves-megye-muemlekei.pdf
[203] https://en.wikipedia.org/wiki/Corded_Ware_culture
[204] http://epa.oszk.hu/02000/02007/00031/pdf/EPA2007_bp_regisegei_28_1991_009-043.pdf

ÁLLATCSONTOK ELEMZÉSE

[205]Az állatcsontleletek elemzése nagyon érdekes információ, a **korai bronzkori** ***(i.e. 2500-tól****, lásd Harangedényes kultúra)* **ember** és **állatainak** kapcsolatáról.

Az ásatások során feltárt állati csontleletek elemzéséből kiderült, a vadászatok révén ekkor még **őstulok** csontokat is találtak, azonban döntően már **domesztikált állatok** csontjait. *(Középső bronzkor i.e. 2000-1500 lásd Koszider-Padlás Nagyrévi-Vatyai átmenet.)*

A Duna menti, **Szigetcsépen** a **késő rézkori** lelet együttesben még a három fő húshasznú emlős *(marha, sertés és kiskérődzők)* közel egyforma arányban vannak jelen, a **ló** csak a negyedik leggyakoribb faj volt.

Dunakeszi-Székes-dűlőben mindkét korszakban a szarvasmarha-leletek uralkodtak, ezeket követték a juh- és kecskecsontok, kisebb arányban a sertés.

A **Bronzkor végére** a **lócsont** leletek lényegesen gyakoribbá váltak, arányuk megközelítette a sertését.

A **Bronzkor** viszonylagos **békét** hozott, és a népesség szám is jelentősen gyarapodott. Ezt a települések hosszú fennmaradására utaló nyomok, így a népes számú temetők jelzik.

HARANGEDÉNYES (BELL BEAKER) KULTÚRA A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN I.E. 2500-2000

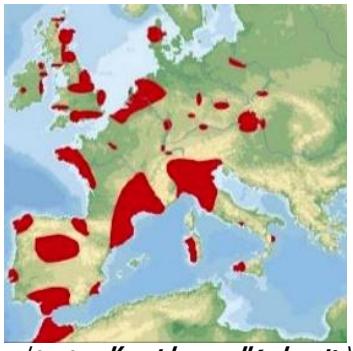

[206]A **rézfeldolgozással** együtt az **Ibériai-félszigetről** terjed e kultúra, elsődlegesen a vízpartok mentén, szigetszerűen egészen a **Rajnáig**. *(Mely jó hajózási képességükre utal.)* Itt lehet fellelni a **Harangedényes kultúra** jellegzetes formájú kerámiáit. *(Idővel beolvadtak a megtelepülési helyükön lévő népekbe és kultúrájukba.)*

A **Kárpát-medencében** a **Zsinegdíszes** *(északról)*, a **Harangedényes** *(nyugatról a Duna vonaláig)*, és a **Yamna** *(utóbbiak keletről a Duna vonaláig)* kultúra törzsei is éltek, akik itt hagyták emlékeiket.

Mindegyik kultúrában jelentős szerepet játszott a **lótenyésztés**. *(Lásd később* ***Csepel-haros*** *település, és a* ***Koszider-padlás lovait****.)*

CSEPEL-HAROS HARANGEDÉNYES TELEPÜLÉS I.E. 2500

I.e. 2500 körül érte el a **Kárpát-medencét** e kultúra. **Nyugat felől Ibériai-félszigetről** indulva a Stonhenge kőkörein át, egészen a **Csepel-szigetig** is elérkezett a **Harangedényes kultúra** népe a vízpartok mentén, sokszor szigetszerűen megtelepedve. E terjedési forma jelentős hajózási ismereteket tételez fel.

(Szerző megjegyzése: A ***Dunát*** *szárazföldi úton is követhették a partján. A víz közelségére pedig az állataik itatása miatt is szükségük lehetett.)*

A hazai településeik hulladékgödreiben talált **nagyszámú lócsont lelet a lótenyésztésük** kiemelt szerepére utal.

[207]A **ló háziasításához képest** később történt meg a **lovak** méretváltozása és a variabilitásának növekedése.

I.e. 2500-2000 időszakban már így volt, ahogy a **Csepel-Haros Bell Beaker** *(Harangedényes)* kultúrájú település leleteiben is látható.

DUNAUJVAROS DUK2 4077 (ÉVES) LÓ, KOSZIDER-PADLÁS & SINTASHTA KULTÚRA ROKONSÁGA

[208]1950-ben a Sztálinvárosi *(ma Dunaújváros)* Vasmű építésének elindulásakor régészeti feltárások kezdődtek a Duna parti fennsíkon, ahol **bronzkori sírokat** tártak fel. Ezt követő években újabb ásatások, illetve *(a* ***Sintashtai*** *leletek keletkezéséhez hasonló)* partfalomlás következtében újabb és újabb leletek kerültek felszínre, melyet a régészek begyűjtöttek.

A régészek 6 m mélyen ástak. Alul a kora bronzkori **Nagyrévi kultúrához** ***(i.e. 2500-2000)*** tartozó lakógödröket tártak fel. *(E kultúrára több, de leginkább a* ***Harangedényes kultúra*** *hatott.)* Felette a vastagabb **Vatya-kultúra** ***(i.e. 1800-1350)*** emlékeit találták. ***(I.e. 2000-1900*** *között volt a* ***Nagyrév-Vatya*** *átmenet ideje, a kora és középső bronzkor átmenete.)*

---

[205] Gál Erika: Ember és állat kapcsolata Dél-Dunántúlon a kora bronzkor idején
[206] https://en.wikipedia.org/wiki/Beaker_culture
[207] https://en.wikipedia.org/wiki/Domestication_of_the_horse
[208] Nováki Gyula Régészeti kutatások Magyarországon 2008

A **Vatya kultúra** középső bronzkori ***(i.e. 1800-1350)*** időszakára esett a Théra ***(Santorini)*** kitörése is. ***(I.e. 1500 körül)***, mely egyértelműen hatással lehetett a **Minószi kultúra** *(i.e. 2700-1450)* bukására. A vulkánkitörés akkora volt, hogy a **Kárpát-medencére** is kihatott. **I.e. 1350-től** a **Vatya kultúrának** a *„**Tumulus kultúra**" **(halomsíros kultúra i.e. 1600-1200**, katonatársadalmának)* támadása vetett végett.

Mivel a **Dunaujvaros Duk2 4077** lelet *(2019 elején készültek a vizsgálatok)* **4077 éves**, ezért számunkra a **Nagyrévi kultúra** érdekes.
*(A **lócsontok** nem **lovas sírból** származtak. E **lovat** megették és **csontjai** a szemétgödörbe kerültek, hogy aztán a Vasmű építésekor kiássák és **4077 év** múlva csont DNS mintát adjanak belőle. A **háziasított lovaknak** ez volt a sorsa. Kevésnek adatott meg az a dicsőség, hogy híres vezér mellé eltemessék. A **Honfoglaló őseink** is megették a **lovaikat**, csak a **„nyúzadék"**, a **bőr**, vele pedig a **fej** és a **lábak** kerültek a sírba!)*

A legtöbb megvizsgált **lócsont** hasonló eredetű. *(Lásd **Dereivka** és **Botai** leletek.)* Korábban megemlítettük:
[209]A **ló háziasítással** kapcsolatos méretváltozás és a variabilitás növekedése később történt meg. **I.e. 2500-2000** időszakban már így volt, ahogy a **Csepel-Haros Bell Beaker** *(i.e. 2500, Harangedényes)* kultúrájú település leleteiben is látható.
A hazai településeik hulladékgödreiben talált **nagyszámú lócsont lelet a lótenyésztés** kiemelt szerepére utal.

A **Koszider-padlás** ásatásnál **Nagyrévi kultúrához tartozó *(i.e. 2500-2000 kora bronzkor)* gödörlakásokat** *(vagy tároló helyeket)* találtak. **Tószegen** döngölt falú házakat. A **Nagyrévi kultúra** temetkezésénél kezdeti, szórt **hamvasztásos temetkezést** követően, **urnás temetkezést** is találtak, ahogy **csontvázas** temetkezést is. Ez arra utal, hogy több kultúra is hatással volt rá.

Gödörsíros Yamna-kultúra volt **i.e. 3. évezred** közepétől, melyet **i.e. 2000**-től a **Katakombás** kultúra követett.

A **Sintashta *(Andronovo)* kultúra *(i.e. 2100-1900)*** is erre az időszakra esik, ez azért fontos számunkra, mert az továbbterjedve észak-nyugati irányban, az **Ural felé eső részen**, egy felmelegedési időszakban kialakította a **Cserkaszkuli kultúrát**. ***(I.e. 18-14. sz.)*** Mely az **Ugorok** *(közte a Honfoglalóink)(egyik?)* **őshazájának** tekinthető.
I.e. 14. sz-tól, a későbbi lehűlés miatt délebbre vándorolhattak egyes **Ugor törzsek**, vagyis a **Sintashta kultúra** korábbi területe felé. Ekkor keveredhettek a **Türk/Hun** és az **Iráni** törzsekkel.

A **Dunaujvaros Duk2 4077 ló**, és a **Sintasthai 4023** *(éves)***ló** között csak **55 év** a **különbség**, és a családfán is közel voltak egymáshoz. Ez jelzi a **lovak** és vele a **lovaskultúra** terjedésének **gyors** és **kiterjedt** voltát.

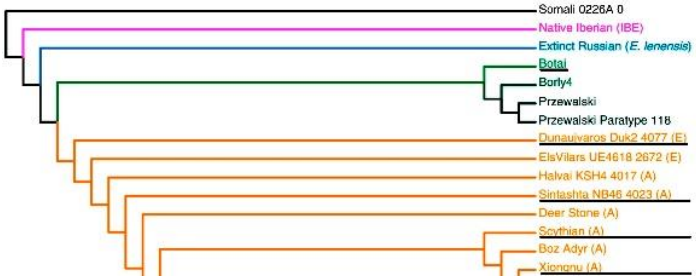

4077 éves korával a **Dunaujvaros Duk2** volt *(a megvizsgált **lovak** között)* a **háziasított lovak** közül a legidősebb, és ezért ez állt a legközelebb a **Botai lóval** való közös őshöz is.
Ez az információ is azt igazolja, a **Kárpát-medence** jelentősége a **lótenyésztésben** már akkor is nagy volt!

A **ló háziasítása** a **Kárpát-medencétől Altáj-hegységig** terjedő sztyeppe északi területein zajlott. *(Lásd **Dereivka**, **Botai**, vagy a **Sintashta/Andronovo kultúra**. Továbbá a **Kurgán kultúra**, és annnak terjedése.)*

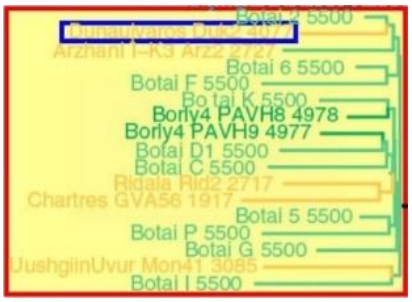

A **Przewalszky** ló kereszteződhetett is a **Házi lovak őseivel**. *(Az **Y kromoszóma** genetikája /jobbra/ rokonságot mutatott a **Botai 5500** éves példányai és a **mai Házi lovak 3000-4000** éves ősei között, és a **Dunaujvaros Duk2 4077**-tel is.)*

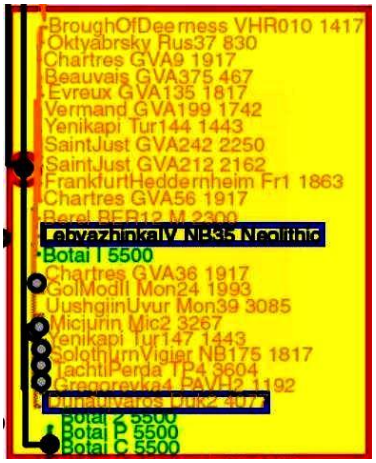

A **mitokondrium DNS** vizsgálatok alapján is azonosság mutatható ki az **5500 éves Botai lovak**, egy **neolitikus** *(12 000-7000 évvel ezelőtti)* **ló**, és a **mai lovak** ősei között.

Az elmúlt évezredekben erős genetikai hatásai voltak a **keleti** származású **lovaknak**. A **Pontos-Kaszpi** sztyeppéről terjedő ***„archaikus"*Magyar lovak** terjedését mutatja a közös **Y-kromoszóma** vonal csoportot a **Botai-Borly4-gyel**, *(mely kapcsolódik a **Duk2**-hez)*, a **Szkíta** *(Aldy Bel)* **Arzani**, a vaskorszaki, a **Hsziungnu** *(Uushgiin Uvur)*, és a Római Autricum *(Chartres)***lovakkal** is.
A **Magyarországi *(Kárpát-medencei)* Yamna kultúra** terjedését is jelzi a **Dunaujvaros Duk2 4077** Y gén észak-nyugati terjedése. A **Sitashta NB46 4023** *(és a Halvai KSH4 4017)* minták pedig a **proto-Indo-Irániai** terjeszkedést. *(I.e. 2500-2000.)*

[209] https://en.wikipedia.org/wiki/Domestication_of_the_horse

KÁRPÁT-MEDENCEI VASKOR A LOVASKOR I.E. 900-TÓL,

KIMMEREK I.E. 10-8. SZ.

I.e. 10-8. sz. között a *(Pre-Szkíta)* **Kimmerek** a **Kaukázustól** és a **Fekete-tengertől** északra lévő sztyeppét uralták. Idővel hatalmuk és vele kultúrájuk elterjedt nyugatra is, így a **Kárpát-medencére** is.

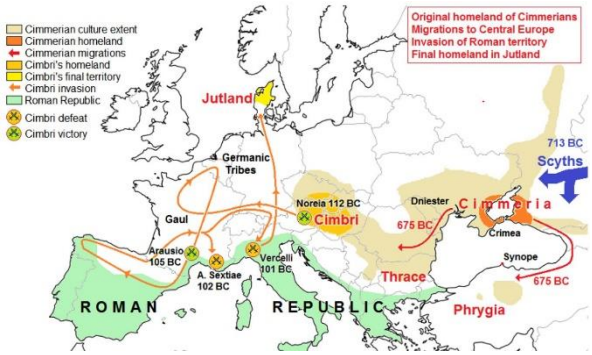

E korszakra tehető a **lovas harcmodor** elterjedése. Az Urartui trombita igazolja, hogy a **Kimmerek** a **harciszekereiken** túl már **lovas haderővel** is rendelkeztek. *(Lásd még a **lovasvadász** ábrázoláson a kengyel nélküli hátra íjazást, és a térképen a **Kimmer-Szkíta** harcokat és a **Kimmerek** útját.)*

[210]**I.e. 1. évezredben** a **Kárpát-medence** éghajlata **szárazabbá** vált. Ez kedvezőtlen volt a földműveléshez, azonban a **legeltető állattartáshoz** az **Alföld** vízjárta vidékei kedvezőek maradtak.

(A XIX. századi vízszabályozásig az Alföld negyedét a víz rendszeresen elborította, mely bőséges fű termést eredményezett.)

MEZŐCSÁTI KULTÚRA LOVASTEMETKEZÉSE I.E. 9-8. SZ.

Az **i.e. 9-8. sz-ban**, az itteni **vaskor** kezdetén az **Alföld** földműves civilizációit felváltotta a **Mezőcsáti kultúrának** nevezett **Pre-Szkíta** ***(Kimmer-Trák)*** kultúra. Ekkor vált itt is divatossá a **csontvázas lovastemetkezés**, *(lásd Mezőcsáti lovastemetkezés),* és a sírokba a **lószerszámok** elhelyezése.

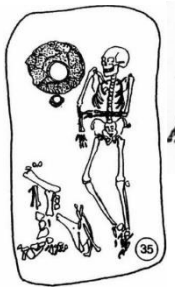

KIMMER ZABLÁK I.E. 9-8- SZ.

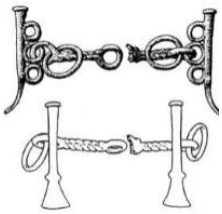

[211]A **Füzesabonyi Öregdombnál**, 15 db. **kora vaskori** ***(Kárpát-medencében i.e. 9-8. sz.)*****Pre-Szkíta** ***(Kimmer)*** sírban **lókoponya** mellett **bronz zablát** is találtak. *(A **vas** könnyen korrdálódott volna a **ló szájában**.)*

*(A **lókoponyán lékelés** nyoma volt észlelhető, az agyvelő elfogyasztása miatt.)*

A **Biharugrai** ***(i.e. 9-8. sz.)*****Pre Szkíta** leletnél **bronz zablát**, **bronz kantárdíszekkel** is találtak. Ahogy a **Gyula-Remetepusztai** leletnél is szintén **pálcás zablát**. (Balra.)

E jellegzetes **zablák** és **kantárszíjelosztók** messzire, **Balkánra** és **Itáliáig** is eljutottak. Jelezve e népek odáig érő *„kapcsolatait".* A sírokból előkerültek **bronz** markolatú, **vas** pengéjű tőrök, vas lándzsahegyek, fokosok is, melyek a **lovasharcosok** fegyverzetéhez tartozott. *(Mindez Fekete-tengertől északra lévő sztyeppei **lovaskultúrákra** volt jellemző.)*

Valójában a **Kimmer** név *(is)* gyűjtő jellegű volt, minden olyan **lovasnépet jelölt**, mely a **Szkíták** előtt ott élt. Indoeurópai nyelvük egyetlen ma élő nyelve az **Albán**.

Az **i.e. 8. sz-ban** nyugati irányból a **Hallstatt kultúra** kezdte kiszorítani a **Kimmereket** egészen a **Duna** vonaláig. Győzelmüket az elő segítette, hogy a **Kelet-Európai** síkságon lévő központi törzsterületükön a **Szkíták** győzedelmeskedtek. Ezt követően pedig a többi területeiket is sorra elfoglalták. Kultúrálisan nem volt nagy különbség a két népcsoport között, és a **Kárpát-medencei** területeik elfoglalását követően a két nép feltehetően összeolvadt.

Végül a **Balkánra** szorultak vissza a **Trákokkal** egyesülve.

A **Balkáni** ***(Kimmer)*** **Trákok hatalmát** végül a nyugatról támadó *(Hallstatt néppel rokon)* **Kelták**, és keletről érkező **Szkíták** szüntették meg jóval később. *(I.e. 150.)*

A **Kimmerekhez** hatottak a **Hallstatt kultúrára** is. *(Jellegzetes kapocs a két népcsoport között a **lótenyésztés** kultúráján túl, a minkét népcsoportnál domináns **vörös haj**, mely a későbbi **Keltákra** is jellemző volt. Ezt a korábbi nyugati irányú **Kimmer hódítások** magyarázhatják.*

A két népet azért is volt könnyű „összemosni", mert a Kelták a Kimmerek útját járták a Balkánon át, akik végül még Kisázsiába is eljutottak.)

[210] http://mek.oszk.hu/07600/07609/07609.pdf
[211] file:///D:/Users/Ivanics%20Gy%C3%B6rgy/Downloads/Fuzesabony-regeszeti-leletei%20(1).pdf

HALLSTATT (LOVAS) KULTÚRA I.E. 8-5. SZ. A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN

A Franciaországtól **Dunántúlig** terjedő *(a **Felső-Ausztriai Hallstatt** tó mellett elterülő, hasonló nevű, sóbányáiról híres település lelőhelyéről elnevezett)* **Hallstatt kultúra** *(**i.e. 750-500**)* is a **Kárpát-medencei** vaskorszakot jelöli. *(Hallstatt jelentése „só helye".)*

Hallstatt-kori vezéri sír tartalma;

Hallstatti kultúra határai (La Tene és Hallstatt helye)

Magyarországon Százhalombattán láthatóak a királysírhalmaik.

[212]Az **Urnamezős kultúrából** fejlődött ki. Tömegesen használtak **vasfegyvereket**, **vaseszközöket**. Hegyormokon, meredek dombokon nagy kiterjedésű városokat hoztak létre. Az arisztokrácia 8-10 m magas faszerkezetű földsáncokkal megerősített várakban élt. *(Lásd Százhalombattai földvár.)*

Halottaikat kamrasírokba temették, a férfiak mellé **vasból** készült fegyvereiket, gyakran **lovaikat** és **kocsijukat** is eltemették.
(Itt alkalmazták első ször a keréken vasabroncsot.)

Szekereikkel a **Dél-Franciaországban** ekkor a már meglévő **Görög gyarmatokkal** és az **Etruszkokkal** is kereskedtek.
*(Ahogy a **Római Birodalommal** is később. Melynek áruszállítása elsődlegesen a hajózásra épült, ezt jól kiegészítette a **lovasszekér** a szárazföldi szállításnál. Ez igen fontos része lehetett a gazdaságuknak, ha a halottaik mellé is eltemették.)*

Uffingtoni fehér ló Anglia; Vixi lovaskocsi (Francia o.); Szobrok (SZFVár) I.e.7.sz;Tál (FVCsurgó) i.e. 8-7. sz.

A Százhalombattai halmok **vaskori** lelőhelyein **vadkanagyaras zabla** találtak.

A **Burgenlandi Császárkőbányán** barlangban pedig egy **lógerincet**, benne **nyílheggyel** e korból. *(I.e. 8-7. sz.)*
E **lócsont** lelet az egyik legkorábbi, **hidegvérű** jellegű **lócsontváz**.

A **Székesfehérvár** mellett fellelt **i.e. 7. századból** származó **lovas szoborkák** és a **Fehérvárcsurgói** *(i.e. 8-7 sz.)* **lovastál is** arról tanúskodnak, már ez idő tájt a **lovaglás** elterjedt lehetett. Mely a **Pre-Szkíta népek** területén fejlődhetett ki, és a **Szkíták** révén válhatott ismertté e régióban.

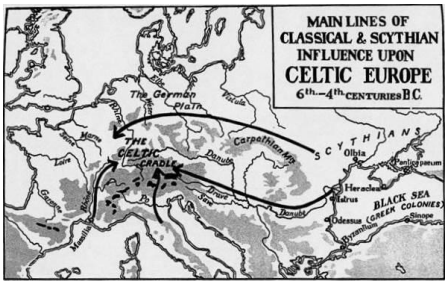

I.e. 6-4. sz-i a **Szkíta** *„kalandozásoknak"* miatt szűnt meg a **Hallstatt kultúra** a **Dunántúlon**. A **Szkíták** korábban leigázták a Dunától keletre élő a **Kimmereket** is. Így az egész **Kárpát-medencére** kiterjeszthették **i.e. 500 körül** a hatalmukat.
A **Szkíták is** *„kalandoztak"*, ahogy a **Kimmerek**, később pedig a **Hunok**, és a **Magyarok**.
A **Hallstatt kultúra** fennmaradt a nyugatibb területen, és a **La Tene** kultúraként új életre kelve később visszafoglalta a **Kárpát-medencét**.

[212] http://mek.oszk.hu/07600/07609/07609.pdf

KÁRPÁT-MEDENCEI SZKÍTÁK I.E. 7-4. SZ.

I.e. 7. sz-ban a **Szkíták** rendszeres támadásaikkal meggyöngítették, majd kiszorították a **Hallstatt** uralmat is a **kárpát-medencéből**.

I.e. 450-től kezdődően a **Hallstatt** kultúra nyugati, ***(Szkíta** kalandozásokat túlélő)* **La Téne** ágából kifejlődött **Kelta kultúra** népe kiszorította őket előbb a **Kárpát-medence** nyugati részéből. Később a keleti területeken is legyőzték **Szkítákat**, de itt hűbéresként tovább élhettek, mígnem **i.e. 3. sz-ban** a **Dákok** fennhatósága alá kerültek a **Tiszától** keletre lévő területeik. *(A **Duna-Tisza közé** eső területeket pedig később a **Szarmata Yazigok**, szerezték meg.)*

Ezzel a **Kárpát-medence** megint széttagolttá vált.

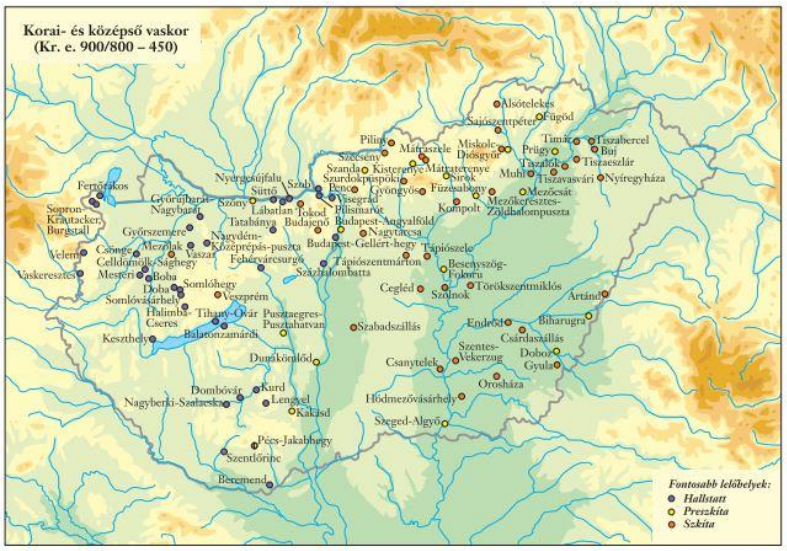

A **Szkítákat,** a régészeti lelőhelyeik alapján a *(Szentes)* **Vekerzug-kultúrával** és az Erdélyi **Csombord-csoporttal** lehet összekapcsolni.

Jelentős **Szkíta** leletanyagot tártak fel temetőikben. *(Hetény, Kustánfalva, Szentes-Vekerzug.)*

Tápiószentmártoni és a **Zöldhalompusztai aranyszarvasok** kiemelkedő jelentőségű **Szkíta** leletek. *(Lásd a Szkíta aranyszarvas összesítőt.)* Ezek igazolják, az **Eurázsiai sztyeppe** egész területe kulturálisan egységes volt.

Tápiószentmárton; Zöldhalompuszta; Kul-Oba; Kostromskaja; Kazasztan; Filippovka; Pazirik; Hun

A jászsági **Tápiószentmártoni** *(elektronból készült, kisimítva kb. 22 cm-es, feltehetően eredetileg pajzsdíszként használt)* **aranyszarvas** leletet az **Attila domb** tetején, 1923-ban történt ásatásnál találták meg, *(rituálisan)* összehajtott állapotban egy tűzpad mellett, egy kúpos dísztagos elektron fülbevalóval, és fazekas korongon készült cseréptöredékekkel együtt.

[213] A *(Mezőkeresztes melletti)* **Zölhalompusztán** 1928 áprilisában megtalált leletnek jóval kalandosabb a története. A 25 m átmérőjű, de már csak 1 m magas halomszerű kiemelkedés a Kubik-család temetője volt, és új sír ásásakor találtak rá a híres leletekre a sírások. Azok a talált kincseket gyorsan egymás között szétosztották. Ennek áldozata lett az **aranyszarvas** is, melyet az osztozkodáskor szétdaraboltak. *(Ezek árusításakor, mutogatásuk révén derült fény a leletre.)*

A Magyar Nemzeti Múzeum munkatársai csak júniusban, igen későn mentek próba ásatásra ki a területre. Alig találtak valamit. *(A **Kárpát-medencei Szkíta** és **Hallstatt/Kelta** leletek legtöbbjénél hamvasztásos temetkezés történt, emiatt a legtöbb tárgy megsemmisült.)*

A leleteket megtaláló munkások állítása szerint az észak-déli irányú sírt, hosszúkás hamu jelölte. Egy csomóban a hamu alján feküdtek az értékes leletek, égett csontmaradványok között.

Feltehetően más tárgyak is voltak. Ezek közül sikerült, nehezen visszagyűjteni: a leroskadó, fejét hátrafelé fordító, aranylemezből domborított **37 cm-es aranyszarvas**, *(lásd fenn)* továbbá három oroszlánnal díszített, 8 aranyszálból összefont, két végén halfej alakú hüvelyben végződő aranyláncot, 136 db arany félgömb alakú pitykét *(díszgomb)* és egy csüngőt.

[213] http://sirasok.blog.hu/2010/04/10/aranyszarvasok_az_alfoldon_a_szkitakori_elit_emlekei_magyarorszagon_1

VEKERZUGI SZKÍTA SZEKÉR LÓ ÉS LOVAS SÍR I.E. 5. SZ.

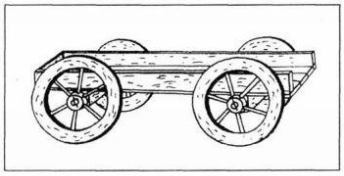

2. kép. Szkíta kocsi, Bökönyi Sándor rekonstrukciós rajza a Szentes–vekerzugi 13. sír leletei alapján (BÖKÖNYI 1956. 1. kép)

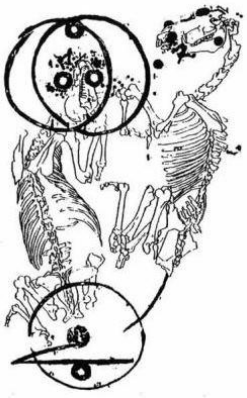

[214]A **Szentes Vekerzugi leletek** mutatják a **lovak** kitüntetett helyzetét a **Szkíta** kultúrában.

Az ott feltárt **151** sírból **14** volt **lósír**, ahol a **lovakat** felszerszámozva temették el. *(Csak **ló** volt e sírokban, a halottaikat külön sírba temették, mely azt mutatja, hogy a **lovaik** különleges szerepet töltöttek be.)* Az egyik sírba **két** felszerszámozott *(még a bronzcsörgői is ott voltak)* **lovat** és **szekeret** is eltemettek.

A **szekeret** feltehetően a **lovak** behelyezését követően, még fent a sír mellett meggyújtották és utána a sír oldaláról bedöntötték. Ez a 4 kerékabroncs helyzete alapján valószínűsíthető. Csak ezzel magyarázható, hogy 2-2 abroncs egymáson feküdt. Az alatta levő **lócsontokon** pedig égési nyomokat találtak. A rozsdás vas kerékagy is megmaradt. A leletek alapján 6 küllője volt a keréknek.

Ez volt a **Kárpát-medence első kocsi lelete**. A **kocsi** igen egyszerű szerkezetű volt, feltehetően a temetéshez készült.

A **lovak szerszámzata Szkíta** jellegű volt. *(A **Hallstatti kultúránál** is szokás volt a **kocsis** temetkezés.)*

Az eltemetett **lovak Szkíta Tarpán** jellegűek voltak, és a kép alapján teljes egészében temették el, nem úgy, ahogy a **Honfoglalóknál** látjuk. *(Lásd Vekerzúgi I6. **Ló** sír kantárdíszekkel és a rekonstruált **kantárral**.)*

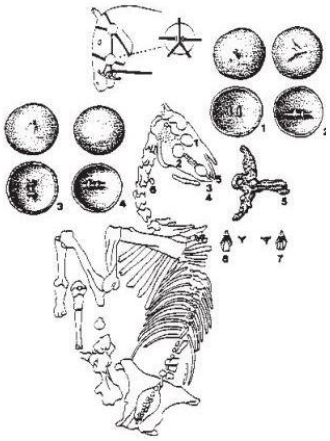

A **lovak farkát** 2. farokcsigolyánál átmetszve levágták. *(Ezt nem temették a sírba, megmaradt emlékül a síron kívül. A Mongol és Türk népeknél a **lófarok** rangjelző is volt.)*

[215]A **kocsiknak** különlegesen fontos szerepe volt. Például a fejlett vasművességükhöz az **Északi-középhegységből** szállították a **vasércet** az Alföldi kovácsműhelyeikbe. Ezek látták el az Alföld lakosságát **vas** szerszámokkal és fegyverekkel. *(A férfi harcosok mellé vasfokost, lándzsát, kést, tört, bronz nyílhegyet, fenőkövet, **vaszablát /kantárt/** tettek. E vastermékeket messze elszállították. A Morava folyó völgyén át egészet a **Görögökig** is, vagy a Kárpátokon át a Fekete-tenger mellékéig.)*

A **Szkíta lótemetésekre** jellemző, hogy általában egy **jó állapotú ló** mellett a többi sánta, vagy **öreg ló** is volt. A jó állapotú **ló** lehetett az **eltemetett lova**, a többit tiszteletből kapta a halott, de ehhez igyekeztek kevésbé értékes **lovakat** áldozni.

[216]18. **Lósírban** a **2-2½ éves mén** mellé egy **kutyát** is eltemettek, *(36., 139. lósírba is)*, ahogy a **lovasvadász** jelenteken is mindig egy **kutyával** együtt harcol **a lovas**.

Egy férfisírba is tettek **kutyát**, a 2. férfi sírban átfúrt **farkasfog** is volt, a 73. sírban az elhúnyt fölé **gímszarvas-agancsot** helyeztek. A **lovak „*aranyszarvas*"** pózban voltak eltemetve.

I.e. 4. sz-tól a **Kelták** a leigázott **Kárpát-medencei Szkítákat**, hűbéres szövetségesként kezelték. *(A korábbi vereségükben jelentős szerepe lehetett annak is, hogy a tőlük keletre eső, utánpótlást jelentő, **Király Szkítákra** a **Szarmaták** vereséget mértek.)*

[217]A győztes **Kelták** keveredtek az ott élő **Kárpát-medencei** népekkel. A **Dunántúlon** az **Illír-Pannon** törzsekkel, az **Alföldön** pedig a **Szkítákkal.** *(Ennek révén a **Szkíta kultúra** folyamatossága részben megmaradt.)*

[214] http://www.baranta.gportal.hu/gindex.php?pg=1569372&nid=3005298
[215] http://magyarokeredete.blogspot.com/p/iii6-regeszet-vaskor.html
[216] https://akademiai.com/doi/abs/10.1556/ArchErt.135.2010.3
[217] https://hu.wikipedia.org/wiki/Kelt%C3%A1k

KELTÁK KÁRPÁT-MEDENCÉBEN I.E. 5. SZ-I. SZ. 9.

A **Kimmereket** a **i.e. 7. sz-ban** legyőző **Szkíták** vetettek véget a **Hallstatt kultúra** virágzásának is az **5. sz-ban**.

I.e. 450-től azonban a **Hallstatt-kultúrából** kinőtt, **La Tene** területről származó **Kelta** *(Gall-nak, Galata-nak is mondott)* kultúra vált erőssé a korábbi Hallstatt területeken, Is ők fokozatosan visszaszerezték a **Kárpát-medence** feletti ellenőrzést is a **Szkítáktól**.

A **Kelták** a térképen jól látható módon, hatalmas területre terjesztették ki uralmukat, akiknél döntő szerephez jutottak a **lovak**, mind a gazdaságban, mind a haditechnikában.

I.e. 391-ben Brennus a **Gall Szenonok törzsfőnöke** Észak-Itáliai területéről betörve **Rómát** is **elfoglalta**. *(Kivéve a Capitoliumot.)* Majd, csak hatalmas hadisarc ellenében volt hajlandó távozni.

Korábban volt róla szó, a **Hallstatt kultúra** a **Kimmerekhez** is kötődött. Így nem csoda, a **Kelták termékenységi istennője** egy **fehér ló**, **Epona** volt. *(Jelentése Nagy Kanca.)* Mely még a **Római** hitvilágba is elterjedt, mint a **lovasok**, **lovas katonák patrónusaként** is.

Epona képmását az istállók falára tették, védelmet, termékenységet remélve tőle.
(Lásd Macedoniában fellelt dombormű.)

A **Kelta** mitológiában a **fehér lónak** külön tisztelete volt. A **fehér** a tudás és bölcsesség színe is volt.
A **királyválasztásnál** is szerepe volt, és hitük szerint a **fehér ló** szállítja a lelkeket a **túlvilágra**.

*(E **fehér ló kultusz** nem volt egyedülálló. Lásd később a **Fehér ló mondáját**. **Árpád vezér** méneséből felnyergelt **fehér lovat** ajándékozott **Szvatopluk**-nak, egy kulacs vízért, egy marék földért és egy kis fűért, így vásárolva meg az új **Kárpát-medencei hazát**.)*

I.e. 450-től kezdték el a **Kelták** a **Kárpát-medence** területét elfoglalani és benépesíteni.
*(Majd tovább mentek még **Balkán** felé és még **Kis-Ázsiába** is betörtek. Sőt még az **Egyiptomi** uralkodó testőreiként is szolgáltak.)*

Az első **Rómaiak** által nevében is ismert **Kárpát-medencei Kelta** népcsoport a **Pannonok** voltak. *(Innen ered **Pannonia** neve.)* Ők délebbre voltak a *(Dráva-Száva közén),* mint a **Dunántúli Azalok**.

A Fejér-megyei **Tabajd** Környékén az **Araviszk** törzsek éltek. Késői, Romanizálódott utódai hagyták hátra a **Kelta lovast** és **szekeret** ábrázoló sírkövet. *(Lásd mellékelt kép.)*

A **Szkíták** a **Dunától** keletre **Alföldi** területekre szorultak ki **Kelták** elől, de ott is leigázták őket, akiket ezt követően hűbéresként kezeltek.
A **Kelták** szoros kapcsolatot tartottak a **Római Birodalommal**, és sok mindent átvettek tőlük.

Így például a pénzérme használatát is. Ez azonban még régebbi eredetű lehetett. Minden jelentős **Kelta** kiskirály saját pénzt veretett hatalmának bizonyítékául, melyhez **II. Philipposz Makedon király** *(i.e. 386-336, Nagy Sándor apja)* tetradrachmája volt a minta. *(Ismerve a **Kelták ló** imádatát, nem lehetett véletlen, hogy egy **lovast** ábrázoló pénzérmét választottak etalonnak. Lásd **Erdélyi Kelta** érme leletek.)*

[218]Több pénzérmén is látható **ló** és **kocsi kerék**, mely **Tanaris** isten ábrázolásához kötődik.
*(Lásd Tanaris isten ábrázolást, és a Tótfalúnál talált i.e. 2. sz-i **3 péniszű lovat**.)*

Tanaris a **Kelta** „***mennydörgés istene***", a **Római Jupiter hadúr** és **égistennek** a megfelelője.
Tanarist ezért a **napkerékkel** ábrázolták.
Sok ezer ilyen **Tanaris napkereket** találtak a **Kelta** szentélyekben is, fogadalmi ajándékként.
Ez magyarázza **Szárazd-Regölyi Kelta** arany kincslelet Taranis napkerék *(i.e. 1. sz-i)* díszeit is.

Északról a **Germánok**, délről a **Rómaiak** támadták a **Keltákat** Európában.
A **Kárpát-medence** északi részét a **Germánok**, nyugati felét a **Rómaiak**, míg a keleti felét a **Dákok** szerezték meg, 3 felé osztva azt.
Később pedig a **Dákok** rovására az **Alföldet** a **Szarmata Yazigok** foglalták el 4. osztozó félként.

[218] https://balkancelts.wordpress.com/2012/08/

GÉTÁK I.E. 1 ÉVEZREDTŐL, DÁKOK I.SZ. 4. SZ-TÓL

A **Havasalföldről** még az **i.e. 1. évezredben Erdélybe** települő *(Hérodotosz **Gétáknak** nevezett)* **Gáva-Holihrad** kultúrát létrehozó, mezőgazdasággal foglalkozó népére, **i.e. 8. sz-ban** rátelepült *(**Trák-Kimmer lovas kultúrával** rokon)* **Szigünna** *(más néven Agathürsz)* **Iráni** származású, **Szkíta** jellegű **lovasnép**.

I.sz. 4. sz.-ban, a velük keveredett *(a **Szkítákat** is legyőző, azokkal is keveredő)* **Kelták** együttesen létrehozták a **Dák** kultúrát.

Idővel a **Dákok** elkülönültek a **Keltáktól**, de sokáig *(**i.e. 1. sz-ig**)* jelentősebb hatalmi tényezőként nem szerepeltek.

I.e. 2. sz-tól kezdtek el kereskedni az **Illír**, majd **Görög** kereskedőkkel.

Az **Erdélyi aranybányáiban** megtermelt érc ellenében a legnagyobb behozatali cikkük a **bor** volt.

I.e. 63-60 között **Boirebisztasz** egyesítette a **Dák** törzseket, majd a tőle nyugatra élő **Kelta**, és a délre élő **Illíreket** is meghódította.

Idővel az **Al-Dunánál** élő **Germán** *(mások által **Szkítának** tartott)* **Basztarda** népet is leigázták, és már a **Római Makedonia** provinciát is fenyegették.

Boirebisztasz uralkodása alatt belső tagozódás jött létre. *(A **Rómaiak** feljegyezték a **Dákokról**, hogy **nadrágot** viseltek, mint a **Gallok** /Kelták./ A tehetősebbek a boron kívül **lótejet** is ittak, de nem vetették meg a **lóvérből és tejből álló keveréket** sem. Ők csúcsos süveget viseltek. Ezért nevezték „**Süvegeseknek**" az uralkodói réteget, a „Hosszúhajúak" voltak az „alantas" réteg.)*

Boirebisztasz lázadásnak esett áldozatául. Ezt kihasználandóan, **Róma** már **Caesar** idején **i.e. 44-ben** háborút tervezett ellenük, de **Caesar** halála ezt megakadályozta. **Boirebisztasz** halála után a **Dák birodalom** kettészakadt, és a Római polgárháborúba is belebonyolódtak **Antoniusz** oldalán, aki végül vereséget szenvedett. Ez is közrejátszhatott abban, hogy a **Dákok** ekkor már **5 felé** szakadtak.

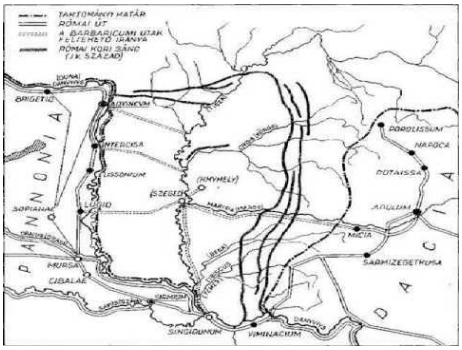

A **Rómaiak Pannon háborújába** is beavatkoztak, ennek következtében **i.e. 11-re** több **Dák** törzset is legyőztek a **Rómaiak**, és ezután már csak **Erdélyre** szűkült a területük.

Ekkor támadták meg őket a **Szarmaták** is, és ezt követően tudtak **i.e. 7-ben** a **Jazyg** törzseik betelepülni az **Alföldre**, majd a **Dákok** rovására további területeket is megszerezni. *(A két nép közötti harc és hosszantartó háborús helyzet maradványa az „**Ördög" árka**, más néven **Csörsz-árok**. Lásd később.)*

Idővel a **Roxolánok** egy másik *(**Szarmata** jellegű, **Ázsi**)* törzs is erősítette a **Jazigokat**.

85 majd 86-ban, Decebál uralkodása idején, szerencsés körülmények folytán, még sikerült a **Római hadak** ellen győzniük, de **Dominatus** császár végül legyőzte a **Dákokat 88-ban**, és **89-től** már kliens királysággá vált. *(Ami még mindig kedvező volt Decebálnak.)*

101-102-es, majd **105-ös** két **Dák** háborúban **Traianus császár** teljesen megsemmisítette a **Dák** államiságot. **Decebál** öngyilkos lett, **Dacia** pedig **Római provincia**. Értékes bányái a birodalmat szolgálták.

270-ben, a **Gótok** támadása miatt ürítették ki végül a **Rómaiak Dáciát**.

A **Dáko-Román** elmélet erre a **170-éves Római** uralkodásra, és a **Román-Latin** nyelv hasonlóságára alapoz. Mellyel a **területi követelésüket** igyekeztek erősíteni és kiterjeszteni, amikor az I. Világháborúban vesztes **Magyarországot**, *(1919-ben a kommunista hatalomátvételt követően, az Antant hatalmak támogatásával)*, **Budapestet** is elfoglalva megszállták és kifosztották, majd **Erdély** és a **Partiumot** bekebelezték, sokmillió ott élő **Magyart** megszállva, vagy elüldözve.

Azonban e **Dák** terület már a **Római Birodalom** keleti, **Görög** nyelvhasználatú területére esett. Az **Illír** tartományok voltak a **Latin** területek. Később ezen **Illír** területekről odavándorolt, a jóval hosszabb Római uralom által, a **Latin nyelvet** átvevő népcsoportoknak köszönhető a **Román nyelv** és nemzet kialakulása. *(Lásd térképet.)*

A **Szarmaták** *(Szaurmaták)* **Méd** származásúak voltak. *(Történetüket részletesen lásd korábban.)*

A **Szkíták i.e. 653-625** között a **Kimmerek** ellen az **Asszírokkal** szövetségben harcolva uralták a **Médek** országát. Amikor visszavonulásra kényszerültek magukkal vitték szövetségeseiket. Így a **Méd** származású **Szarmatákat** is, akik **300 évig**, hűbéresként szolgálták, de fellázadva legyőzték a **Szkítákat**.

I.e. 3-2. sz-ban a **Szarmaták** már a **Fekete-tengertől északra** fekvő sztyeppe urai voltak.
A **Szkíták** idővel már a **Krímre** szorultak vissza, ahol **Görög** szövetséggel próbálkoztak harcolni.

A **Szarmaták** neve idővel éppen olyan gyűjtő névvé vált, mint a **Szkíta** név. Ez lehet a magyarázata, hogy a később felbukkanó **Alánokat** ***(Ászi** népeket)* is e névvel említették. *(Erre az is okot szolgáltathatott, hogy a **Szarmaták**, a szintén Perzsa jellegű kultúrával rendelkező **Alánokkal** idő vel összeolvadva, együtt harcoltak az új fenyegető szomszédok a **Gótok** ellenében.)*

Így az **i.e. 2 sz-ban** Közép-Ázsia felől felbukkanó *(Szaka kultúrájú)* **Ászi** *(közte **Jazig, Jász**)* népeket is **Szarmatáknak** hívták később.

I.e. 1. sz-ban *(az **Alánokkal** bő vült)* **Szarmaták** már **Moldvai** és **Al-Dunai** területeken is ott voltak.
I.e. 78-76 között a **Rómaiak** már büntető hadjáratot is kénytelenek voltak vezetni a megerősödő **Roxolánok** ellen az **Al-Dunánál**.

I.sz. 7-től a **Jazygok** voltak, akik kihasználták **I.e. 11-ben Burebista Dák király** országának összeomlását és betelepültek a **Kárpát-medencében**. *(Feltehető en ők is a **Vereckei-hágón** át érkeztek.)*

A **Dákok** ellenében való folyamatos harcukkal egyre nagyobb területet foglaltak el a **Nagy-Alföldön**.

Traianus császár ***(98-117)*** idejéből vannak adatok arról, hogy rendszeres kapcsolatok voltak a **Rómaiak** és a **Jazygok** között.

A **Jazygok** beszorultak a **Római Pannóniai** és a **Dákok** megmaradt birtokai közé. *(Illetve később Traianus **101-105 Dák háborúját** követő en **Róma Dacia** tartománya közé.)*

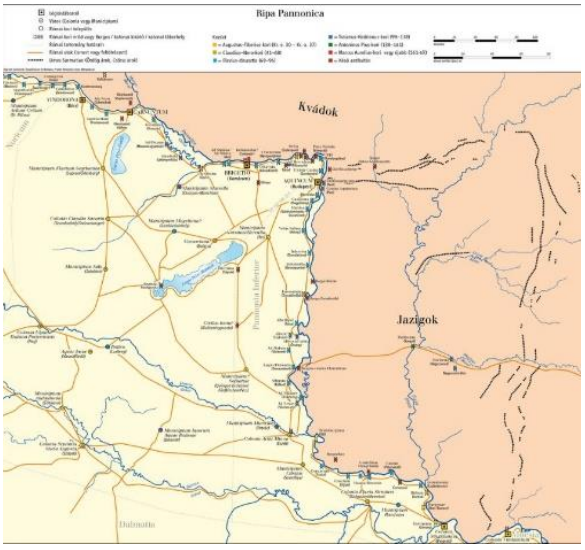

Északon pedig **Germán** törzsek szorongatták őket. *(Később újfent keletről is, miután **Erdélyt** elfoglalták a **Gótok**, majd **Gepidák**.)*

A **Jazygok** által épített **1260 km** hosszú **Csörsz árok** ennek a nyilvánvaló jele.

*(A más néven **Ördög árkának** is nevezett hatalmas, árokkal és fa cölöpökkel erősített földsánc létesítményhez a Kínai Nagy fal, vagy még inkább a Római Limes adhatta az ötletet. Később ezt a Rómaiak is, egy ideig használták a Népvándorláskor, őrtornyokkal megerősítve.)*

Idővel a **Rómaiak** és a **Jazygok** között szövetségesi viszony is kialakult a **Germánok** ellenében.

A **Jazygokat** később *(a már ekkor **Szarmatának** nevezett)* **Roxolanok** is erősítették.
A **Szarmaták 500** éves korszakuk alatt, a rokon **Alánokkal** erősödtek, de még így is idővel, a Germán **Gótok** győzedelmeskedtek felettük.

Az **Erdélyi Dák** területeket végül, a szintén a Germán **Gótok** foglalták el a **Rómaiaktól**, majd egy másik, Rómával szövetségre lépett Germán törzs, a **Gepidák** hódították el tőlük, a **Hunok** megérkeztéig.

A **375-ben** bekövetkezett **Hun** támadás söpörte el **Keleti Gótok** uralmát és a maradéka **Szarmata/Alán uralmat** is a Kelet-Európai síkságon.

Nem sokára a **Hunok** tovább nyomultak, megverték a **Vizigótokat** is, majd a **Gepidákat** is, ezt követően a **Jazygok Kárpát-medencei uralma** is megszűnt. *(Később **Hunok** a **Rómaiaktól** megszerezték **Pannóniát** is.)*
A **Jazygok** fokozatosan betagolódtak a **Hun**, majd az őket követő **Avar**, **Onogor**, **Magyar**, **Besenyő**, **Kun** népekbe.
Alán *(**Ászi**)* eredetűek *(mely népbe a **Jazygok** is beolvadtak)* a mai **Jászok**.

SKANDINÁV MITOLÓGIA LOVAI

[219]**Sleipnir** a **Skandináv** mitológia **8 lábú csődöre**, aki **Asgard** várának építésekor született. Az istenek rendkívül erős falakat szerettek volna építeni a város köré, ebben segített az építőmesternek rendkívüli erejű **ménje**.

E **fekete ménnek** és **Loki Skandináv istennek** az átváltozásából született **Sleipnir**. A nyolc lábú ló **Odin** elválaszthatatlan társa lett. **Sleipnir** nem csak csatamén volt, hanem a **költők védője** is. **Lovasával** együtt halt meg az **Istenek csatájában**, Ragnarökban, mely az istenek pusztulását és egy új korszakot eredményezett.

Hrimfaxi és **Skinfaxi** a **Norvég** mitológia szerint éjszaka és a nappal lovai.
Hrimfaxi a *„jéglovat”* jelenti, sörényéből, farkából jégcsapok lógnak.
Hrimfaxi a fekete ló, **Nott**-ot az éjszakai megtestesítőjét szolgálta.
Skinfaxi név *„ragyogó sörényű”* jelentésű, ő a fehér ló húzta a **Dagr**-nak az új nap képviselőjének a **szekerét**.
Skinfaxi lovasával együtt elhozza a **világosságot**, a fényt. A két ló egymást váltotta minden nap.

GERMÁNOK TÖRTÉNELME I.E. 400-TÓL

[220]**I.e. 400** körül a **Germán** törzsek **Skandinávia déli területéről** indultak el déli irányba, és hódították meg **Közép-Európa** északi, valamint **Kelet-Európa** egyes részeit. *(Ősi kultúrájuk közös volt az indoeurópai népekkel.)*

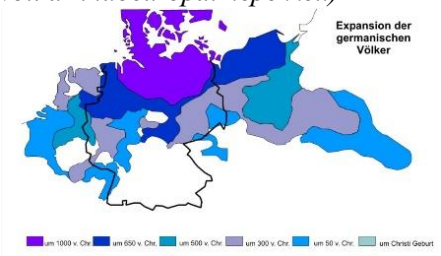

A kezdeti közös **Germán** nyelvük ellenére nem alkottak egységes állam-alakulatot *(gyakran háborúztak egymással is a törzsek),* és attól függően, mely népekkel kerültek kapcsolatba, differenciálódott, nyelvük és kultúrájuk is. Az útjukba eső földművelő népeket *(pl. Keltákat)* magukba olvasztották.

Az első **Rajnát** átlépő, és a **Keltákkal** hadakozó törzs neve volt a *„**Germani**”*, így minden hasonló törzs e **Germán** gyűjtő nevet kapta.

A **Germánok** észak felől, a **Római Birodalom** pedig délről fokozatosan gyengítette a **Keltákat**, egyre több Kelta területet megszerezve.

Így a két nép közé szorult **Keltákat**, ahogy a Rómaiak, úgy a **Germánok** is könnyebben legyőzhették, és ők észak felől, fokozatosan kiszoríthatták területeikről. A **Kelták** egyre kisebb területre szorultak vissza. Egy ideig még a **Kárpát-medencében** élhettek. Onnét egész Kis-Ázsiáig is elvándorolva keresték a helyüket. Nyugaton pedig a **Brit-szigeteken** maradhattak meg, de mindkét helyen követték őket a **Római** hódítók.

Idővel már a **Germánok** és a **Rómaiak** uralták a korábbi **Kelta** területeket, így szomszédossá váltak egymással. A **Rómaiak** folytatni is óhajtották a hódításaikat a **Rajnán** túli, ekkor már **Germán** területeken is.
I.sz. 9-ben azonban a **Teuton** erdőben a **Germánok** a **Rómaiakra** is hatalmas vereséget mértek.
Ennek köszönhetően megmaradt a **Rajna-Duna limes** határként közöttük a továbbiakban hosszú időre.

Így a **Germánok** is csak keleten terjeszkedhettek tovább.

GÓTOK I.E. 1. SZ-TÓL

[221]A **LOVAS TÖRTÉNELEM** szempontjából az egyik legnépesebb **Germán** csoport, a **Gótok** a fontosak.
Kezdetben a **Visztula folyóig**, majd onnan **i.sz. 3. sz-ig** a **Sztyeppe vidékén** át, egészen a **Fekete tengerig** tudtak terjeszkedni.
Sikeresen egybeolvasztva az ott élő keleti, *(Iráni jellegű **Szarmata, Roxolan, Alán, Jazyg**)* népcsoportokat.
Idővel a **Fekete-tenger** északi részét, azok **Hellenizált** népeit is uralták. *(Közte a már korábban letelepült **Germán** rajokat is.)*
Megindult a **Kereszténység** felvétele is közöttük.**325-ös Nizai Zsinaton** egy püspök a **Gót egyház** fejeként vett részt. Idővel a **Gót Birodalom** uralma a **Tiszától** a **Donig**, a **Balti-tengertől** a **Fekete-tengerig** terjedt.

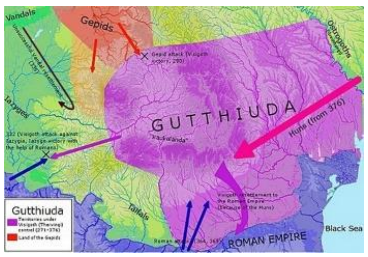

248-ban I. Philippus Római császár idején támadtak először a **Római Birodalomra**, 300 000 fős *(feltehetően túlzó Római adat)* haderejükkel elárasztották **Erdélyt**, **Pannoniát**, **Moesiát**.
*(Lásd a **Gótok** által elásott **Krasznai** Római aranyrudakat.)*

[219] http://www.lovasok.hu/index-archive.php?i=73323
[220] https://hu.wikipedia.org/wiki/Germ%C3%A1nok
[221] https://hu.wikipedia.org/wiki/G%C3%B3tok

A császárnak a *(szintén Germán)* **Gepidákat** kellett megnyerni szövetségesként, hogy vissza tudják szorítani a **Gótokat**. Közben a légiók között lázadás tört ki, mely a császár bukásához is vezetett.

I.sz. 296-tól, ennek eredményeként végül a **Gepidák** vetették meg a lábukat **Erdélyben.** *(Lásd később őket.)*

250-251-ben még két **Római sereget** is megsemmisítettek a **Gótok**, a **Krím félszigetet** is elfoglalva. Itt hajókhoz jutva, tengeren eljutottak **Krétára**, **Ciprusra**, amelyeket kifosztottak.

Végül **Thesszalonikinél** szálltak partra **320 000 fős** haderővel, de **II. Claudius 269-ben** legyőzte őket **Naissusnál**.

270-ben Rómaiak végül átengedték nekik a **Duna bal partján** lévő területeket, melynek fejében vállalták, hogy **évi 2000 harcost** küldenek **Róma** segítségére. Ezt követően békésebb volt sokáig a viszonyuk.

A **3. században** ***(291-ben** említik első sorban külön őket)* a **Gót nép** kettévált keleti, **Ostrogóttá** és nyugati, **Vizigóttá**.

Az **Osztrogótok** a **Balti-tengertől** a **Fekete-tenger tengerig**, a **Dnyepertől** a **Donig** terjedő területeket birtokolták.

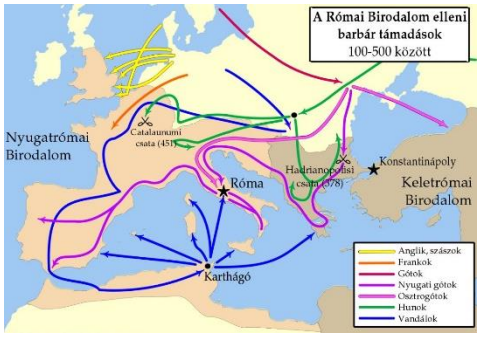

VIZIGÓTOK I.E. 3. SZ-TÓL

A **Vizigótok** birtokolták a **Dnyepertől nyugatra eső területeket**. *(Erdély, Alsó-Duna, Moldova, Levédia területét.)*

355-ben a **Vizigótok** már nagy inváziót indítottak **Észak-Itália** ellen, de **II. Constantinus** hadvezére, **Arintheus** visszaverte őket.

Később a **Hun** előrenyomulás miatt engedélyt kértek és kaptak a **Rómaiaktól**, hogy **Thrákiában 200 000 Gót** letelepedhessen, de az adófizetést idővel megtagadták, és gyakorlatilag függetlennek nyilvánították magukat.

Ezért háború indult ellenük, de **378-ban** a **Drinápolyi csatában** legyőzték **Varens Bizánci császárt**.

Nagy Theodosius kénytelen volt békét kötni és átengedni még **Moesiát** is, sőt az Erdélyi **Gepidák** is betelepülhettek, és a **Gót** harcosok egy része **Bizánci** zsoldba szegődött.

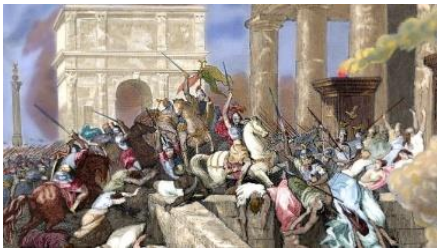

395-ben Alarikot választották királyukká, aki hol Keleti-, hol meg Nyugatrómai szövetségben halcolt a birodalom másik része ellen. Mígnem **410-ben**, a kor döbbenetére, a **Vizigótok** egyszerűen elfoglaltál, és megsarcolták **Rómát.**

Alarik 410 őszén bekövetkezett halálát követően a **Vizigótok** Dél-Galliába, onnét pedig a **Frankoktól** elszenvedett vereségük után **Hispániába** költöztek. **Hispániai** államuknak az **Arab** hódítás vetett véget. *(Az **Arabokat** végül csak a **Frankok** tudták megállítani.)*

OSTROGÓTOK I.E. 3. SZ-TÓL

Ostrogótok hatalmukat a **Dnyeppertől** egészen a **Volgáig** terjesztették ki **Hermanarik Gót király** *(351-374)* uralma alatt.

375-ben a **Hunok** döntötték meg birodalmukat. Az akkor **110 éves Hermanarik** öngyilkos lett.

374-ben már fia **Vitimer** is elesett a harcokban, **Balambér Hun király** elleni csatában.

Ezért az **Ostrogótok** kénytelenek voltak behódolni, és innentől szövetségesként a **Hunokkal** együtt harcoltak. Így ott voltak **451-ben** a **Catalaunumi** csatában is **Attilával**, a többi, időközben szintén meghódolt **Germán** törzzsel együtt.

Attila ***(453)*** halálát követően a **Hun Birodalmat** a fiainak belháborúja tovább gyengítette. A **Gótok** és a többi **Germán törzsek** újra megerősödtek, és a hatalmi harcokat kihasználva előzték a **Hunokat**.

*(A **Kárpát-medence** keleti részét újra a **Gepidák** vehették birtokba. Lásd később.)*

Pannóniában rendezni tudták a sorukat az **Osztrogótok**, és **475-ben Nagy Teodorik** lett a királyuk.

Ő, mint a **Bizánci Birodalom** szövetségese, a **Kárpát-medencét** elhagyva megdöntötte **Odoaker Itáliai királyságát**. *(Helyükre **Pannóniában** a **Langobárdok** léptek.)*

536-540 között aztán **Flavius Berisarius** hadvezér az **Osztrogót** királyság nagy részére kiterjesztette a **Kelet-római** ***(Bizánci)*** **Birodalom** hatalmát, megsemmisítve a **Ostrogót** uralmat.

Pannoniát fokozatosan hódították meg a **Rómaiak**, az Adriai tenger melletti **Illíria** felől.

I.e. 49-35-ben először csak a déli részt foglalták el, ahol a **Pannon** törzsek éltek. Róluk lett elnevezve e terület **Pannóniának**.

Hadi sikereikhez nagyban hozzájárulhatott, hogy a **Kelták** ekkor már más területeken is sorozatos vereséget szenvedtek. Délről a **Rómaiak**, északról a **Germánok**, keletről pedig a **Dákok**, majd a *(Szarmata)* **Jazygok** támadták őket. *(Lásd **Szarmata lovas** korongfibula; Kistelek 2-3. sz.)*

I.e. 35-14. között **Augustus** hódította meg a **Balatontól nyugatra** eső területeket. *(Pannonia Superior.)*

I.sz. 6-9 között végül, fogadott fia, **Tiberius** fejezte be e területrész meghódítását, aki leverte a **Pannon-Dalmata lázadást** is.

Ezt követően új önálló provinciát alapított **Pannonia** néven, az addig Illíriához tartozó meghódított új Pannon területeken. *(„**Oszd meg és uralkodj!**")*

I.sz. 46-49 között **Claudius** foglalta el egészen a **Dunáig** az addig **Kelta** területeket. *(Addigra már a független **Kelta** törzsek nagyon meggyengültek, mivel kelet felől a /Szarmata/ **Jazigok** is fokozatosan győzedelmeskedtek felettük.)*

I.sz. 7-30-ig el is foglalják tőlük a teljes Duna-Tisza közét, majd a **Dákoktól** is nagy területeket a **Jazigok**.

Később a **3. sz-ban** a **Havasalföldről** a másik **Szarmata** törzs a **Roxolanok** is csatlakoztak a **Jazigokhoz**.

A **Keltáknak** a **Kárpát-medencében** megmaradt utolsó része ezért már nagyobb ellenállás nélkül került **Római uralom** alá.

Ez magyarázza azt is, hogy jelentős létszámú **Kelta** lakosság maradhatott meg, akik **Romanizálódtak**.

[222]A **Kelta** seregek fő fegyverneme a **lovasság** volt. Mint **lovasok** nagy hírre tettek szert, így a **Rómaiak** és szívesen helyt adtak nekik a seregeikben.

A **Rómaiak** is szerették a **lovakat**, a **fogatversenyeket** pedig különösen. A versenypálya, a **Circus Maximus**, közvetlenül a császári paloták mellé épült.

Caligula *(Caius Iulius Ceasar i.sz. 12, trónon 37-41., apja Germanicus, Tiberius császár adoptált fia volt, anyja Agrippa Augusztus császár unokája)* **konzullá tett Incitatus** nevű *(jelentése gyors, sebes)* **lova** vált a leghíresebbé.

Cirkusz Maximus;

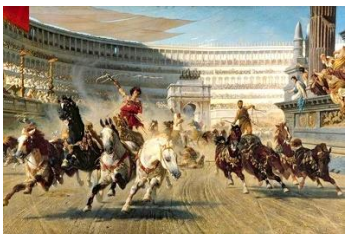

Fogatverseny;

***Caligula lovasszobra**; Caligula konzullá teszi lovát*

Incitatus fényűző életet élhetett. **Suetonius** leírása szerint **18 saját rabszolgája volt**, **istállója elefántcsontból** és **márványból** készült. Szerszámait drágakövekkel ékesítették, **arany kupából ehette** az arannyal kevert zabot. Meghívták a császári lakomákra, ahol a **szenátoroknak** kellett **őt etetniük**.

Caligula Incitatust a legmagasabb szenátusi rangra, **konzullá nevezte ki**.

I.sz. 9. 9. hó 9-i Teutoburgi vereség **Augustus** császár **Germánok** elleni terveit a derékba törte. A **Germán** fenyegetés elhárítása érdekében a **Rómaiak Pannóniában** jelentős katonai erőt állomásoztattak.

A **Duna** parti **Carnutum** volt ekkor a légió székhelye. **Vespanianus** császárrá választását is e légióknak köszönheti.

A **Római** jelenlét szép emléke, a **Hódmezővásárhely** melletti **Szikáncsi** pulyka által kifordított 1439 db. 6,5 kg **arany solidus** lelet. Továbbá az aranyozott, ezüst borítású, vas sisak. *(Lásd másolatát.)* Melynek összehajtogatott maradványait *(a vas sisakról lehántott, aranyozott ezüstöt)* Dombóvár mellett **Alsóheténypusztai** erőd feltárásakor találták az egyik oldaltoronyban, ahova a tolvaj rejtette a **4. sz.** végén. Viselője keresztény volt, az orrvédőt Krisztus rövidített ☧ monogramja díszíti.

[222] http://mek.oszk.hu/01200/01267/html/04kotet/04r02f04.htm

I.sz. 81-96 között Domicianus megerősítette a **Rómaiak** hatalmát, és ő építette ki a **Duna** menti védvonalakat is.

*(Ekkor romanizálódtak végleg a **Kelta-Pannon** törzsek: **Araviszkok, Herkuniatek, Goiok, Azalok**.)*

A **Rómaiak** az északra lévő Germán **Markomannok** ellen több háborút is viseltek.

170-ben a **Markomannok** betörtek **Pannóniába** és hatalmas pusztítást végezve, eljutottak egész az **Itáliai Aquilea-ig**.

*(A **Rómaiak Pannóniából** csapatokat vontak ki ekkor a Keleti frontra a **Partusok** elleni háborújukhoz. E háborút megnyerték, de a hazatérő győztes csapatok magukkal hozták a **pestist**, mely hatalmas pusztítást végzett, meggyengítve a Birodalmat.)*

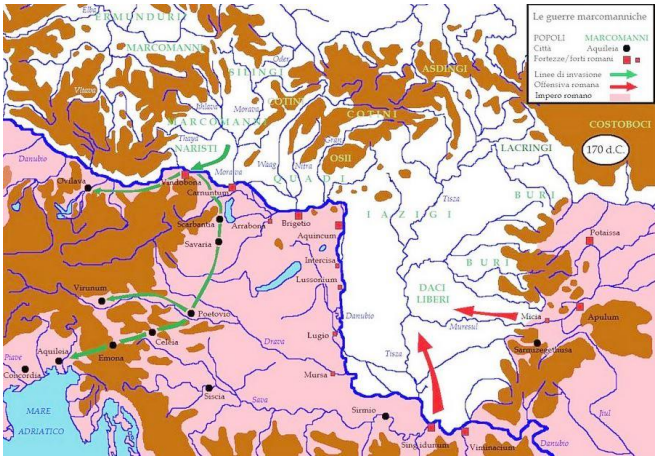

Marcus Aurerius császár végül azonban, jelentős csapatlétszámot összegyűjtve megállította, és véres csatákban kiverte a **Markomannokat Pannóniából**.

M. A. sestertiusa; Lovas Díszsisak;Abonyi, Juppiter szentély lova;Kővágóőrsi lovas; Pécs lovas istenek

A zavaros helyzetekre jellemzően, **374-ben** közös **Kvád-Szarmata** *(**Jazygokhoz** csatlakoztak a Kárpát-medencében a **Szarmaták**)* inváziót éri **Pannóniát**, mert meggyilkolták a **Rómaiak** a küldöttségbe érkező **Kvád királyt**.

*(Ekkor, vagy más barbár betörés alkalmával **4-5. sz-ban** ásták el a **Seuso kincsleletet**. Mely jól mutatja, nem csak azt, hogy milyen virágzó vidék volt **Pannónia**, hanem azt is, a korábbi Kimmer/Hallstatt/Szkíta/Kelta **lovas kultúra Pannóniában** a Római uralom alatt is fennmaradt!)*

A tál legfelső részében a **Szkíta lovasvadász** jelenet ismerhető fel.

Korábban mindenki a Seuso tál **Pelso** feliratát emelte ki, mely a **Balaton** latin neve.
Ugyanakkor sokkal értékesebb és fontosabb a **Seuso tál Lovasvadász szarvast üldöző** felső jelenete.

A **Szkíta lovasvadász** ábrázolások jól mutatják, hogy e kulturális elem egyetemlegesen megtalálhatóak a **Kimmer-Trák**, a **Szkíta**, a **Perzsa** és **Görög** kultúrákban, de e **Kárpát-medencei Kelta/Római kori Seuso kincsen**, ahogy a **Nagyszentmiklósi Avar kincsen** is.

A **lovasvadász** jeleneteken a **Pegazus szárnyát** idéző kabát/mente lobog a **vadászó lovas** mögött legtöbbször, és a **lovasvadászt** egy **kutya** segíti a harcában, zsákmányának elejtésében.

Számunkra különösen érdekes ezért a **Seuso kincs** táljának e **lovasvadászt** ábrázoló jelenete, aki ráadásul **szarvast** üldöz.

Ezzel mindkét **Szkíta kultusz** is teret kap az ábrázoláson. A tál széli díszítésén is **szarvas** és **lovas** motívumok láthatóak.

*(Vagyis a tál készítője tökéletesen ismerte a **lovasvadász** és az **aranyszarvas kultuszt**, mely tovább élt a **Római korban** is itt. Mivel a korábban itt élő lakosság tovább élhette életét, és megőrizhette kultúráját, sőt át is adta azt az itt élő **Rómaiaknak**.)*

*(A **Nagyszentmiklósi Késői Avar** leleten a koronás emberfejes szárnyas oroszlánon lovagló **lovasvadász** ábrázoláson a hátrafele nyilazó harcmodor a kiemelendő. Ahogy a korsó többi részén a **turul madár**, a **griff** és a **szarvas** harca.)*

Tehát mindkét Kárpát-medencei lelet tartalmazza a **Szkíta** kultúrára jellemző **lovasvadász** és a **szarvas** motívumot.
A **Nagyszentmiklósi Késői Avar** lelet pedig ezen túl a **griffet** és a **turul madárt** is, mely szintén közös **Szkíta** motívum.
A **griff** és a **turul** madár is **Koreától** a **Kárpát-medencéig** több helyen felbukkanó, szintén **Szkíta** kultúrára jellemző mítikus állatok.
A **turul** madár a **Magyarokhoz** és a **Hunokhoz** is szorosan kötődik.

Kimmer-Trák; Szkíta lovasvadász; Seuso lovasvadász szarvassal; Avar lovas; Ashurnasirpal; Görög lovas; Szent György

PETROSSAI ARANYKINCS 5. SZ.

1837-ben a Kárpátok délkeleti csücskében talált rá két földműves. A királyi jellegű *(27 kg arany)* kincs hasonló **Római kori** stílusjegyeket tartalmaznak, mint a **Seuso-kincs**. Lásd Bacchus mulatság jelenete, vagy a kancsó. A kőberakásos fibula és sas díszek viszont már a **Hun Birodalom** korszak végére 5. századra volt jellemző, és a **Szilágysomlyói** aranykincsekhez hasonló.
Feltételezések szerint a **Hun** korszak végi zavaros időszakban temethették el.

FEJÉR MEGYE A RÓMAI KORBAN (I.SZ. 9-453)

Rosty Zsigmond szerint:
*„E megye területén voltak még Floriana (Velence vagy Vereb vidékén), (**Tabajd vidékén**) **Ad Herculem** nevű római telepek. Sárpentelén pedig a római államvallás Alsó-pannoniai székhelyén, egy fogadalmi követ találtak, melyet a tartomány összes papsága emelt Jupiter Dolicheusnak."*

[223]TABAJD RÓMAI URALOM IDEJÉN

Gronovszky Iván szerint a **Római korból** származó sírköveken a **Kelták**, és az általuk leigázott **Illír** népek nevei olvashatóak. *(Személynevek: Annamatra, Annamatus, Atavillus, Bageton, Bassa, Tripon.)*
Gronovszky külön meg is említi:
*„Sírkövetken is gyakran látható az a jelenet, ahol a halottat **szekéren** viszik a másvilágra."*

A Tabajdi Önkormányzat **Római Kőtárában** látható egy **2. sz-i Kelta** sírkövön a halottas **szekér**, melyet egy **lovas** kísér.

A romanizálódott **Kelták** igazi **lovas népként** éltek tovább a **Római** uralom alatt, egészen annak megszűntéig.

A **Római** Birodalom **i.e. 49-453-ig** terjedő **Pannóniai** hatalmának a **Hunok** vetettek véget **lovas haderejükkel**.

[223] FEJÉR MEGYE NÉPE ÉS VALLÁSI VISZONYAI A RÓMAI URALOM IDEJÉN *Marosi Arnold összeállítása*

NÉPVÁNDORLÁSTÓL 375 A HONFOGLALÁSIG 895 A KÁRPÁT-MEDENCE

HUN-GÓT-ALÁN CSOPORTOK PANNÓNIÁBAN 379-TÓL, 434-TÓL HUN FENNHATÓSÁG)

375-ben a **Hunok** átlépve a **Volgán** megdöntötték az **Ostrogót Birodalmat**, mellyel beindították a **Népvándorlást**.

A legyőzött **Gótok** javarésze betagozódtak az **Európai Hun Birodalomba**, a **Hunok** elől elmenekülők viszont a **Római Birodalom** felé mentek. A **Gót-Hun** harcokról és a **Római Birodalomban** a **Germánok** okozta felfordulásról már volt szó.

Erdély korábban a **Gepidák** területe volt. A **Hunok** őket is legyőzve és szövetségessé téve, velük erős szövetségben voltak, ahogy a **Gótokkal** is. *(Lásd **Honfoglalók őseink 40%-os Germán** genetikáját később.)*

379-ben már **Gót-Hun-Alán** csoportok portyáztak **Pannóniában**. A tartomány átalakulásának egyik része volt az is, hogy a béke érdekében, „***barbár***" népeket be kellett fogadnia a **Római Birodalomnak**. **Gót-Hun-Alán** foedaratusok, telepesek érkeztek, mely tekinthető egyfajta hódításnak is részükről, de ezzel még a **Római joghatóság** fennmaradt.

383-ban erre egyik bizonyíték, hogy **Pannóniai** gabona jelent meg az **Itáliai** piacokon.

395-ben **Nagy Theodosius** meghalt, és a **Római Birodalom** ketté vált, mely tovább gyengítette *(megosztotta)* a **Római Birodalom** erejét.

418-ban, **Bendeguz** fiát **Attilát**, 12 évesen, béke megállapodás révén **Honorius császár** római udvarába küldték. *(Gyakorlatilag túszcsereként.)*

Ruga ***(422-434)***, **Attila** nagybátyjának vezetésével egyesültek a **Volgától** nyugatra élő **Hunok**, és átkerült a hatalmi súlypontjuk a **Al-Duna** vidékére. **424-425**-ben már a **Tisza** vidékén voltak a fő erőik.

425-ben pedig már a **Rajnáig** terjesztették ki hatalmukat északon, meghódítva azon **Germán** területeket is, melyek meghódítása a **Rómaiaknak** sem sikerült.

433-434-ben pedig, miután visszasegítették **Aetiust** a hatalomba, megkapták **Pannonia Prima** és **Valéria** tartományokat is.

(Lásd fenn Balatonlellei Hun üst és Hun torzított koponya /Tamási/ 5. sz. eleje .)

434-ben a **Bizánc** ellen indítottak háborúnál **Ruga meghalt**. Ekkor *(Bendegúz két fiára)* **Budára** és **Attilára** *(utóbbi ekkor 29 éves)* szállt a hatalma.

435-ös, következő évben ők fogadták **Bizánc** küldötteit, és kötöttek szerződést. **Hun** szokás szerint **lóháton**.

HUNOK A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN ATTILA ALATT 434-453

A **Hunok** addig csak **Bizáncot** támadták, de a vidám természetű **Bleda nagykirályt 444 végén**, vagy **445 elején Attila** megölte saját kezűleg, és katonai kísérete, *(valamint **Germán** /!/ vazallusai segítségével)* erővel elfoglalta a trónt.

Vele a **Hun** vezető rétegen belül a háborús párt győzött. Ugyanakkor a **Hunok** gyengeségének, hanyatlásának jeleként egyre több **Germán** volt a haderejükben. Akik ezáltal meglassították a harcmodorukat.

Jól példázza ezt **447-es** hadjáratuk, amelyben túl lassan tudták csak megközelíteni a leomlott falú **Konstantinápolyt**. Igaz a **Germánoknak nehéz lovassága** is volt már ekkor, de ezeknek be kellett várniuk a csatákhoz a **gyalogságot**. A **Keletrómai Birodalom** elleni két hadjárattal a két Római birodalom között egyensúly alakult ki.

E hadjáratok során jelentős sarcot kaptak a **Hunok**. *(Lásd Hun áldozati leletegyüttes, **aranyozott oldalpálcás zablával** /Pannonhalma/ 5. sz. eleje, és **Hun fejedelmi** kincs /Szeged-Nagyszéksósi/ 5. sz. eleje.)*

Ezt követően **Attila** a **Germán** szövetségeseivel a **Nyugat-Rómaiak** ellen vonult, azonban nem **Róma**, hanem **Gallia** irányába.

451-ben a **Catalaumi csata** eldöntetlenül végződött. Bár **Aëtius** győztesnek kiáltotta ki magát, de a csatateret ő hagyta el, és a továbbiakban a **Hunok Róma elleni** hadjáratai során semmilyen ellenállást nem tanúsított velük szemben.

452-ben Attila újra betört, és **Róma** felé vonult. **III. Nagy Leó pápa** bátran **Attila** elé járulva békét eszközölt ki.

453-ban Attila, **Ildikóval** való **nászéjszakáján**, hirtelen meghalt, birodalma hamar szétesett. A **Germánoké** lett a **Kárpát-Medence**.

VANDÁLOK KÁRPÁT-MEDENCÉBEN 271-406

Az igen szépen ***„Népvándorlásnak”***, elnevezett káoszra jellemző, hogy a **Római Birodalom** befogadta még a **Vandálokat** is **Pannóniába**. *(Bízva, hogy ők megvédik e keleti határokat.)* Akik az őket legyőző **Osztrogótok** elől menekülve először **271-ben Dacia** nyugati részébe, majd onnan **330** körül **Pannóniába** mentek.

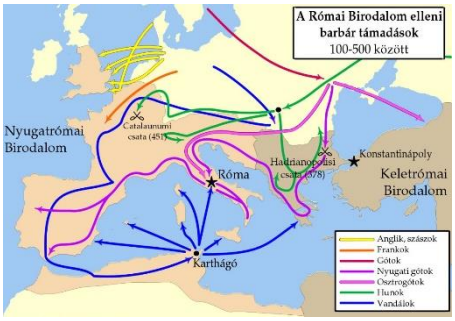

406-ban később a **Vandálok** *(szövetségeseikkel, az **Alánokkal** és a **Svévekkel**, ahogy a szabad Germánokat hívták)* feltehetően már a **Hunok** elől menekülve nyugat irányba vándoroltak ki **Pannóniából**, de a **Rajnánál** a **Frankok** útjukat állták.

Előbb vereséget szenvedtek, azonban az **Alán páncélos lovasok** segítségével végül mégis győztek. ***(406 december 31-én** keltek át sikeresen a befagyott **Rajnán**. Az **Alán páncélos lovasság** példás fegyelmezetten harcolt, és ezzel egyesek szerint jelentős szerepük volt a középkori lovagi kultúra kialakulásában is.)*

A befagyott **Rajnán** átkelve a **Vandálok** végig rabolták **Galliát**, és a **Pireneusi** félszigetre települtek le.

429-ben onnan átmentek **Afrikába**, és **Karthágóban** saját királyságot alapítottak. Onnét aztán hajókon elindulva ***„vandál módon”* 455** június 02-án feldúlták **Rómát**. *(Lásd **Római Birodalmat** érintő főbb **Népvándorlások** térképe.)*

A **Vandálok** valójában semmivel sem voltak dúvábbak a korabeli Európai háborúkhoz *(vagy a Rómaiakhoz)* képest, de a történelmet nem ők írták, hanem a Rómaiak.

ALÁNOK (JÁSZOK) PANNÓNIÁBAN 380-406

Az **Alánok** a **380**-as években, a korábban leírtaknak megfelelően települtek be **Pannóniába.** *(Onnét a **Vandálokkal** együtt távoztak **406-ban**, a fenyegető **Hun** terjeszkedés elől tovább menekülve.*

Az **Iráni** népcsoporthoz tartozó **Alánoknak** a **Kaukázusban** volt az államuk. *(Most is ott van Oszétia.)* Közép-Ázsiából elmenekülve települt e **Szkíta** nép Európába, de a **Hunok** itt is megtámadták őket, és ezért több nagyobb népcsoportjuk a további menekülést választotta. *(Lásd Vandálokkal való útjuk.)*

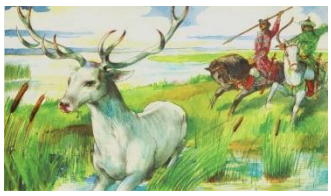

Alánok másik törzse a **Hunoknak** behódolva, velük harcolva helyükön maradt, majd jóval később a **Kazár Birodalom** kötelékéből kiválva a **Honfoglaló őseinkhez** is csatlakozott, ők a **Jászok**.

*(Lásd **Hunor és Magor monda** elbeszélése, a **Dula Alán király** leányainak elrablásáról.)*

GERMÁN NÉPEK URALKODÁSA PANNÓNIÁBAN 454-568

KVÁDOK, (SZVÉBEK) MARKOMANNOK PANNÓNIÁBAN 454-469

I.e. 8. körül telepedtek le a **Kvádok** a **Morvaország** területére, mely a **Pannonia** provinciával határos és rendszeres fenyegetést jelentettek a **Római Birodalomra**.

A velük rokon nép a **Markomannok** pedig a **Morva** és a **Vág** folyó területére telepedtek le.

Egy ideig békében éltek a **Rómaiakkal**. Azonban a **Rómaiaknak** a **Szentendre-szigeti** gázlóhoz erődítést építettek a folyó túloldalára az átjárás védelmére, és ez okozta az első nagyobb háborút. Ez Római győzelemmel végződött, de innentől a háborúskodás folyamatos lett.

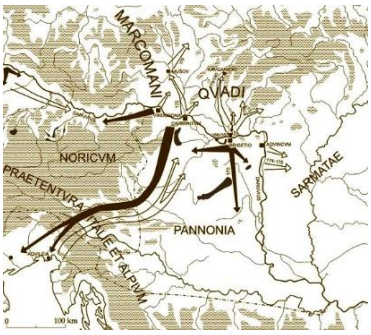

170-ben a **Markomannok** betörtek **Pannóniába**, és hatalmas pusztítást végezve, eljutottak egész az **Itáliai Aquilea**-ig.

Marcus Aurerius császár azonban végül, jelentős csapatlétszámot összegyűjtve megállította, és véres csatákban kiverte a **Markomannokat Pannóniából**.

A **Kvádok** a **Hun** Birodalom összeomlásakor *(454)* településhetett be **Pannóniába**. Más jelentős részük még korábban a **Vandálokkal** és az **Alánokkal** elvándorolt egészen **Ibériai félszigetig**.

A **Kvádok** utódait **Szvébeknek** nevezték a **Kárpát-medencében**, Észak-Dunántúlon telepedtek le.

Szembe kerültek az **Osztrogótokkal** és **469-ben** a **Bolia menti csatában** vereséget szenvedtek, ezt követően pedig beolvadtak.

OSTROGÓTOK A PANNÓNIÁBAN 454-540

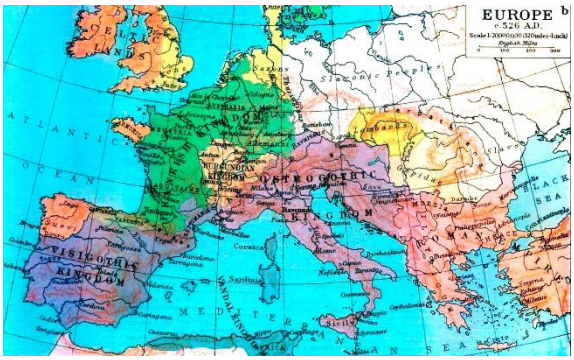

Attila *(453)* halálát követően a **Hun Birodalmat** a fiú utódainak belháborúja gyengítette meg. A **Gótok** és a többi **Germán törzsek** újra megerősödtek, és a hatalmi harcokat kihasználva elűzték a **Hunokat**.

476-ban hivatalosan is megszűnt a **Római Birodalom**, *(ezzel ért véget az **Ókor**)* miután a **Vizigót**, **Hun**, **Vandál** és más *„barbár"* népek pusztítását követően, a 12 éves **Rumulus Augustulust** *(Germán származású)* testőrparancsnoka **Odoaker** letaszította a trónról.

475-ben lett **Nagy Theodorik** az **Ostrogótok királya**.

493-ban *(**Bizánccal** szövetkezve)* megdöntötte **Odoaker Itáliai Királyságát**, és **Rómát** elfoglalva, **Itáliába** települt népével.

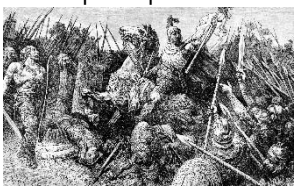

540-ben aztán **Belizár Kelet-Római** hadvezér legyőzte őket, megsemmisítve a **Gót** uralmat, és az **Osztrogót** királyság nagy részére kiterjesztette a **Keletrómai *(Bizánci)* Birodalom hatalmát**.

Az **Ostrogótok** felmorzsolódtak, helyüket pedig **Pannóniában** a **Langobárdok** vették át.

LANGOBARDOK 540-568 ÉS GEPIDÁK 453-567 A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN

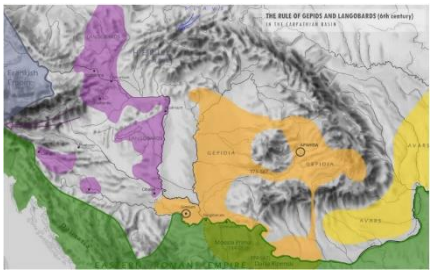

A Langobardok *(540-568)* az **Osztrogótok** felmorzsolódását *(540-ben)* kihasználva, a **Morva-medence** felőli területeikről kiindulva, birtokba vették **Pannóniát**. *(Lásd Csehországban talált **Lombard sörényvágóolló** és **vaspatkó!**)*

A **Gepidák *(454-567)***, mint említettük, **Attila** halálát ***(453)*** követően fellázadtak a **Hunok** új királya **Ellak** ellen, és megszerezték a **Kelet Kárpát-medencét**.

*(Lásd **Szilágysomlyói aranykincsek**, mely lelet együttes 1797-ben fellelt részét a Habsburgok **Bécsbe** vitték. /Ahogy a **Nagyszentmiklósi kincseket** is./ Constantinus 294-378 Valens császár között datált arany pénzérme és egy gyönyörű mell lánc a legszebb része ennek.)*

*1889-ben, 15m-rel odébb fellelt, értékesebb lelet darabjait azonban szerencsére sikerült hazánkban tartani, a **Nemzeti Múzeumban**. E lelet jóval későbbi **5. sz.** eleji a **Hun** korszak jeleit mutatja, míg az első lelet a **4. sz** végére datálható.)*

Két **Germán** nép birtokolta tehát ekkor a **Kárpát-medencét**, mely délről a **Kelet-Római Birodalommal**, nyugatról pedig az igencsak megnövekedett a **Frank Birodalommal** volt szomszédos. Keleten ugyanekkor felbukkantak az **Avarok**.

567-ben a **Langobardok** az **Avarokkal** összefogva szétverték a *(Kelet-Rómával szövetséges)* **Gepida** hadakat, akik ezért a **Kelet-Római Birodalomban** kerestek menedéket.

A **Langobardok** nem sokáig örülhettek a **Gepidák** feletti győzelmüknek. A rákövetkező**, 568-as** évben az **Avarok** őket is megverték, és azért az **Itáliai** a Pó síkságra *(Lombardia)* menekültek.

Hozzájuk kötődik a **Lombard** „***vaskorona***", mely valójában aranyból és drágakövekből áll, azonban a mítosz szerint **Krisztus** egyik **vasszegéből** kovácsolt 1 cm széles **vaspánt** van a belsejében.

Ez a kis korona a középkori **Itáliai királyság** szimbólumává vált, igazi értéke, hogy ezzel koronázták elsőként **Páviában Itália Királyává** a mindenkori **Német-Római császárt**, ahogy **Napóleont** is. A **Habsburgok** 1859-ben, amikor **Lombardiát** el kellett hagyniuk, ezt is **Bécsbe** vitték, de **1866-ban** a vesztes Porosz-Osztrák-Olasz háború után vissza kellett adniuk.

A **Honfoglaló őseink 898-as Itáliai hadjárata** is e **korona** miatt történt. E hadjáratra őket felkérő **Arnulf** *(akit **896**-ban császárrá koronáztak)* valamint **Brengár** és **Guido** éveken át folyamatos háborúban álltak Észak-Itália, így **Lombardia *(Pádua)***, a császári rang birtoklása szempontjából fontos területért. Később a **Magyarokat** már **Berengár** hívta segítségül, akit szintén, **915-ben** végül **császárrá** koronáztak.

AVAROK A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN 567-805-895

A **Hunokon** kívül az **Avarok** is döntő hatással voltak **Őseinkre**, ahogy a többi **Türk** jellegű nép, így az **Onogúrok** *(Kései Avarok)*, **Kazárok** és a **Honfoglalókhoz** csatlakozott további népek is.

567-ben az **Avarok** a **pikkelyes vaspáncélzatot** alkalmazó **lovashaderejük** révén tudták a **Gepidákat** *(is)* legyőzni, a **Langobardokkal** is szövetkezve. Így juthattak először a **Kárpát-medence keleti részéhez.** *(Lásd korábban bővebben eredetük történetéről.)*

568 április 2-ig, alig **1 év** alatt teljesen kiverték utána a **Langobardokat** is **Pannoniából**, akik a Pó síkságra *(Lombardia)* települtek át. *(A Langobardok „**rossz lóra tettek**" az **Avar** szövetséggel.)*

A **Hunok** használtak először **fémkengyelt**, *(első lelet **i.e. 2. sz** Dulga-Ul Mongólia)* de az **Avarok** nevéhez fűződik a **fémkengyel** használatának meghonosítása **Európában**. *(Jóval korábban tudott elterjedni helyette, a melegebb éghajlatú területeken, mint például **India** a nagylábujjat megtámasztó **szíjkengyel**.)*

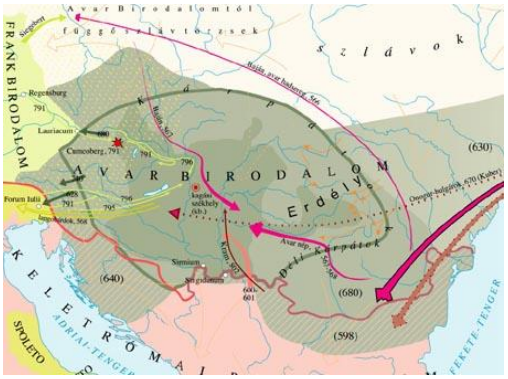

Az **Avarok** nomád nagyállattartó, **páncélos lovasnépként** léptek a **Kárpát-medencébe**, de az itt élő, letelepült **Szláv** és **Gepida** lakosságot uralva ők is letelepültek, földművelőkké is váltak, beolvadva a társadalmukba.

Az **Avarok** egyesítették a **Kárpát-medencét**, majd **250 évig** birtokolták új hazájukat, de **803** után már csak szorványnépként élhettek.

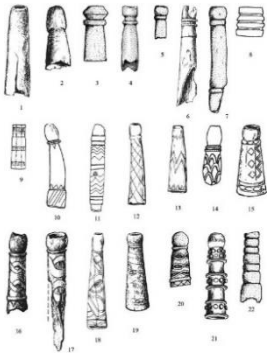

Az **Avar** sírleletek igen fontos tényekre mutatnak rá. A **Honfoglalóhoz** hasonlóan az **Avar** harcos mellé is eltemették **lovát.**

[224]Az **Avarok** több **Szkíta** népet is egyesítettek. Ennek megfelelően, van olyan sír, ahol a harcosnak a **lovával** együtt való elégetésre utaló nyomok maradtak. Máshol az egész, sőt **több lóval** temetkeztek, és volt, ahol **részleges lótemetkezés** észlelhető, mint a magyaroknál.

A mellékelt kardgyűjteményből jól kivehető, hogy míg az **Avarok** *(lásd sírlelet)* és *(az Onogur)* **Kuvrat** kardja is hosszú egyenes volt, addig a **Késői Avaroké** már szabja jellegű volt, ahogy a **Honfoglaló ősinkké**, *(utalva közös kultúrájukra)*, ahogy a korabeli **Türköké** is.

Külön érdekes a **szopóka készlet** leletek, mely a **kumisztömlő** végén volt, ami az **erjesztett lótej** fogyasztásának bizonyítékai.

A **lovasnépek**, így **Őseink** is, nem elsősorban az **alkohol** tartalma miatt itták ezt. A friss **kumisz édes** a tejcukortól, pezseg a **széndioxidtól** és csak kb. **2 % alkoholt** tartalmaz, vagyis elsősorban **üdítő, tápláló ital**. A már 3 napos, erős kumiszban is csak kb. **10 %** az alkohol, a borét sem éri el, miután az összes laktóz átalakult alkohollá. **Laktóz intolerancia** esetén friss tejet nem is ihattak volna. Az ártézi víz hiánya miatt, a fertőzött vizekhez képest a **lótej fertőzésmentes** és **tápláló** is volt, az **alkohol fertőtlenítő** hatása pedig közismert.

A **Késői Avar** leletnek tulajdonítható **Nagyszentmiklósi kincs** kiemelkedő jelentőségű.

A leghíresebb korsójának oldalain látható a **győztes hadvezér**, a hátrafelé nyílazó **lovasvadász**, *(mely kapcsolódik a Szkíta **lovasvadász kultúrához**, lásd korábban a Rómaiaknál)* a **Griffmadár** és a **szarvas** harca, valamint a **solymos** *(**Turul**)* motívum is ott van. *(**Lásd Emese álma.**)* Melyek a **Honfoglaló őseink kultúrájával** való rokonságukat egyértelműen igazolják.

[224] https://epa.oszk.hu/01600/01614/00015/pdf/nyjame_30-32_1987-1989_173-244.pdf

Nagyszentmiklósi kincsen Griff/Szarvas;Hadvezér;Szárnyas oroszlán, „Turul”; 7. sz korsón is; Szárnyas dzsin

A **7. sz. laposabb korsó** nagyobbik oldalain is e ***„Turul”*** *és egy („**égberagadás**”)* jelenet van. *(Lásd a **Perzsa** kultúrájú **Ziwiye** imádkozó szárnyas **dzsinje**, és **szárnyas oroszlánjai**, középen a **palmettás** díszítéshez hasonló dísz.)*

A **7. sz. laposabb korsó** keskenyebb oldalainak **mitológiai lovas** ábrázolásai igen érdekes összefüggésekre utalnak.

Felső lovas **<u>négylábú, emberfejű kétkezű, almásderes lovon</u>** ül. *(Kezeiben **pálmaággal**, ahogy „**Emese”** j. kezében is az van, és a lenti képen a **Kentaurnál** is.)*

E lény *(Görög v. Phrigiai)* **Kentaur** lehetne, ha emberi felső teste is lenne, így viszont a **14. sz-i** első Perzsiai **Mohamed** ábrázolás **<u>Burak</u>**-jának felel meg. A hátul lebegő köpeny szárnynak hat, mint a **Szt. György** ábrázolásokon. Régebbi **Thebai** ábrázoláson hasonló emberi test nélküli, „***fejes lovat***” ábrázoltak, de kezek nélkül. A **Mohamed** alatti és az **Avar felső lovas** alatt található ez az érdekes **kezes Kentaur** lény. **Burakot** későbbiekben már inkább **Pegazus** szerűen, de **női fejjel**, a két kéz helyett **szárnyakkal**, ugyanakkor **páva farokkal** ábrázolták. Ez az ábrázolás pedig az Indiai **Kamadhenu** ábrázoláshoz hasonlít nagyon. A **pávafarok** fontos régi szimbólum volt e régióban. A **Yazidi** hitvilágban és a **Tausi Malek** szimbólumukban ma is fontos szerepet van.

Kentaur; Phrigiai; Thebai ló, Avar; Mohamed Burákon; Szárnyas Burákok; Kamadhenu;Tausi Malek

Mielőtt valaki **Muzulmán** hatásra gondolkodna. Az első **Burák** ábrázolás 14. sz-i. Tehát inkább arról lehet szó, hogy ez egy olyan mitológiai alak, mely akkor a **Perzsa** kultúrában létezett. *(Innen származhatott a művészete.)*

*(Perzsa és Indiai „birodalmi hatásnak” tulajdonítható be, hogy egyáltalán **Mohamedet** ábrázolták. Hiszen a **Muzulmán** vallás, ahogy a **Keresztény** is alapjaiban tiltotta az ilyen ábrázolást. A korai Keresztények ezért szobor rombolók voltak, és csak később, a **Római Birodalom** hatásának tulajdoníthatóan jelenhettek meg emberi ábrázolások.)*

Alsó lovas pedig egy **<u>emberfejű szárnyas oroszlánon</u>** *(Szfinxen)* lovagol, szintén a kezeiben tartva egy szimbólumot.

Nagyszentmiklósiak;Egyiptomi ff. & női szfinxek;Görög; Hettita; Asszír; Perzsa; Kánaánita; Kmer

Sokfajta **szfinx** ábrázolás volt az idők során. A klasszikus **szfinx női** fejes, **szárnyas oroszlán**. Azonban láthatunk sok **emlős**, **férfifejes**, és **szárnyatlan oroszlánt** is. A **Nagyszentmiklósi Szfinx** ábrázolások különlegessége, hogy sehol máshol, de itt **<u>meglovagolják</u>** a **<u>szfinxet</u>**. Ez nyilvánvalóan a sztyeppei **<u>lovas kultúrából</u>** eredeztethető ábrázolás mód. Ahogy az is, hogy itt minkét mitológiai alak, **hím nemű**. A hadvezéreik ugyanis **csődörökön** harcoltak.

A közép-ázsiai **Avarok** kapcsolatban álltak a **Perzsa** jellegű, **lovas** kultúrájú **Pártusokkal**, ahogy a többi onnan érkező többi **Szkíta** néppel is, így az **Onogurokkal** is. *(Lásd **Késői Avarok**.)*

791-ben megkezdődtek a *(Késői)* **Avarok** a háborúskodásai a **Frankokkal**, és **795-ben** a Frankoknak sikerült is betörniük az **Avar** területekre, kihasználva az **Avarok** belháborúját. Ekkor a kincstár egy részét is elrabolhatták.

803-ban végül a **Pannóniai Avarokat** behódolni kényszerültek a **Frankoknak**.

805-ben a **Bolgár kán** is győzelmet aratott a megmaradt, jelentősebb fennmaradt **Avar régiók** felett, így elfoglalták a **Dél-Erdélyi** sóbányáikat is.

(Ez utóbbi időszakra valószínűsítik a Nagyszentmiklósi kincslelet elásását.)

<u>Ezt követően az **Avarok** hatalma leáldozott, azonban még több helyen *(Alföldön)* szorvány népességként fennmaradhattak a ***(Kései)*** **Avarok**.</u>

<u>Így a utódaik jelentős szerepük lehetett **Őseink Kárpát-medencei 895-896-os Honfoglalásában.**</u>

FRANK 482-843, MAJD 843-TÓL KELETI FRANK URALOM PANNÓNIÁBAN 803-899

[225]**3. sz-ban** tűntek fel a **Frank** *(Germán)* törzsek a **Rajna** túloldalán. **356-360** között egyre többet zaklatták a **Római Birodalmat**. Ekkor **Iulianus** császár még hárította a támadásaikat.

4. sz-ban Római engedéllyel, azzal szövetségben átkeltek a **Rajnán**, és letelepedtek **Gallia** északi részében, összeolvadva a már **romanizálódott** *(Kelta)* lakossággal. Feladatuk volt védeni a **Limest** a **Germán** betörésekkel szemben.

451-ben együtt harcolt **Attila** ellen a **Catalaunumi** csatában a **Római**, a **Frank**, a **Vizigót**, az **Alán** és a **Szász** haderő.

476-ban a kiskorú **Romulus Augustus** császárt **Odoaker Germán** hadvezér megfosztotta hatalmától, *(ezzel az ókor véget ért)* és **Itáliában** önálló **Germán királyságot** hozott létre. A császári jelképeket pedig **Konstantinápolyba** küldte.

Ezzel jogilag **megszűnt a Nyugat-Római Birodalom**. Ugyanakkor a birodalom széttagolódása, még időbe telt.

486-ban a **Frankok** legyőzték **Syagriust** az utolsó **Római** helytartó hadait a **Soissons-i** csatában,

496-ban az **Alemannokat**, **507-ben** a **Nyugat-gótokat** is. Ekkor teszi meg a **Frank Birodalom** fővárossá **Párizst**.

732-ben Martell Károly *(688-741)* verte vissza a **Pireneusok** felől támadó **Arabokat**. *(A sikerükben közrejátszott, hogy a felázott esős talajon a **Frankok** előnyösebb helyzetbe kerülhettek a **vas patkóikkal**.*

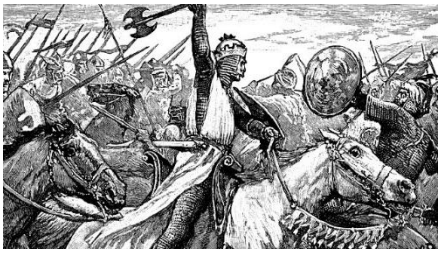

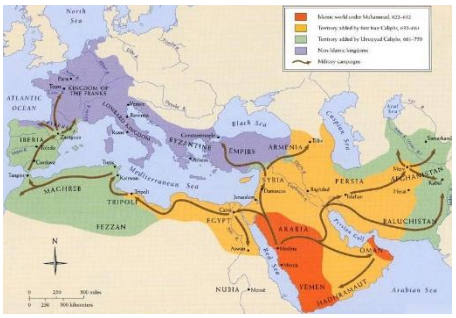

*A szárazabb éghajlathoz szokott **Araboknak** a területeiken nem volt szükségük patkóra.)*

801-ben elfoglalták tőlük már **Barcelonát** is.

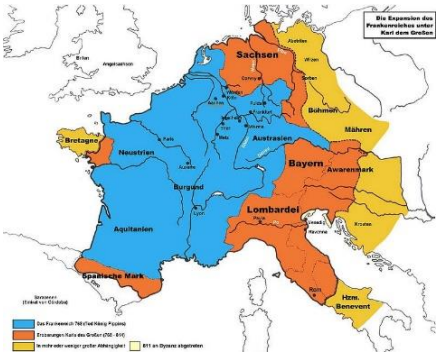

772-ben a **Szászokat**, majd **774-ben** a **Langobardokat Nagy Károly** *(742, trónon, 768-814)* verte meg.

800-ban Nagy Károlyt *(742-814)* **Római császárrá** koronázták. Birodalmában kialakult a **feudalizmus**.

Ahogy terjeszkedett keletre a **Frank Birodalom**, idővel a két ország szomszédossá vált, és haderejük szembekerült az **Avarokkal**.

791-ben már megkezdődtek a háborúskodások a két ország között. *(Lásd Pozsonypüspöki **Avarkori** temető, **lovas** sírjában talált **Nagy Károly** /771-793/ érme)*

795-ben kihasználva az **Avarok** belháborúját, a **Frankoknak** sikerült is betörniük az **Avar** területekre, és ekkor a **kincstárt** is elrabolták.

803-ban a **Pannóniai Avarok** behódoltak a **Frankoknak**, majd **805-ben** a **Bolgár kán is** nagy győzelmet aratott az **Avarok** felett, és bevonult **Dél-Erdélybe**. *(A **Morvák** pedig a Felvidék nyugati részét szálták meg.)*

[226]***(Jámbor)*** **I. Lajos** *(778, trónon 814-840)* utódja nehezen tudta uralni a sok népből álló hatalmas **Frank Birodalmat**.

843-as Verduni szerződéssel végül a három fia véglegesen felosztotta a **Frank Birodalmat** egymás között. Így a Frank Birodalom megszűnt. Utódállami azonban tovább virágoztak.

*([227])**(Német)*** **II. Lajos** *(804, trónon 843-876)* vált a **Keleti frank** területek *(a későbbi Német-római Birodalom)* birtokosává, a **Pannóniai hódítás** feletti uralmat megtartva.

862-ben fia **Karlmann** *„Ostmark"* kormányzója **Morva** szövetséggel fellázadt apja ellen. Ekkor ő segítségül hívta már **Őseinket** is.

Ez **33 évvel** a tényleges **Honfoglalás** előtti dátum. Mely azt mutatja, a **Őseink** képesek voltak a **Kárpát-medencén** keresztül hadat vezetni, melyhez felvonulási útvonalat kellett biztosítaniuk a **Morvák** és a **Bolgárok** által megszállt **Kárpát-medencei** területrészek között. Tehát, általuk, és a szövetségeseik ***(Késői Avarok, Ruszinok)*** által ellenőrzött területrész volt. *(A **Megyeri rév** és a **Vereckei-hágó** közötti **korridor**.)*

---

[225] https://hu.wikipedia.org/wiki/Frankok
[226] https://hu.wikipedia.org/wiki/I._Lajos_frank_cs%C3%A1sz%C3%A1r
[227] B. Szabó János & Sudár Balázs szerkesztette HONFOGLALÁS

*(**Német**)* **II. Lajos 876-os** halálát követően ő is három fiú örököst *(**Karlmann**, **Lajos**, **Károly**)* hagyott maga után, akik egymás ellen *(is)* hadakoztak.

Karlmann (*829, trónon 876-880)* **Keleti Frank Király** lett végül az utódja, a legidősebb *(lázadó)* fia. Mivel neki nem volt törvényes legitim gyereke, így **880-ban** 2 testvérének adta át hatalmát. ***(876-ban** ugyanakkor, egyetlen, törvénytelen fia **Arnulf** már megkapta a **Karinthia őrgrófi** címet, és vele együtt **Pannóniát** is.)*

[228]**881-ban Magyarok** és **Kabarok** *(**Szépszemű**)* **I. Szvatopluk** *(840, trónon 870-894)* **Morva uralkodóval** szövetségben **Bécs** alatt harcoltak **Arnulf** ellen.

882-ben viszont **Arnulf** támadt **Bolgár** fegyveresekkel megerősített hadaival **Szvatoplukra**.

884-ben a hatalmi harcok során **III. *(Kövér)* Károly** *(a törvénytelennek számító **Arnulf**)* unokaöccse ellenében **I. Szvatopluk Morva uralkodóval** szövetkezett. Elhúzódó harcok folytak kettőjük között, egészen **887-ig III. *(Kövér)* Károly haláláig**.

887-ben Arnulf-ot *(850, trónon 887-899)* végül királlyá koronázták, *(előbb még az alábbi felsorolt királyok váltották egymást)* de **Arnulf** illegitim születése miatt, a hatalmi harcok tovább folytatódtak később is.

[229]**III. *(Ifjabb)* Lajos** *(830, trónon 880-882)* kapta előbb 880-ban a **Német területeket**, de ő is törvényes fiú örökös nélkül halt meg.

III. *(Kövér)* Keleti Frank Károly *(839, trónon 882-887)* örökölte így a birtokait *(Német területeket)*, aki addig csak a **Karlmanntól** kapott **Itáliát** birtokolhatta.

[230]**II. Karlmann Nyugati Frank Király** *(866, trónon 879-884)* uralkodójának halála után, ***(II. Karlmannt** epilepszia kínozta, és sikertelen hadjáratot indított az Itáliába betörő Szaracénok ellen, a **Párizsra** rontó **Vikingeknek** pedig sarcot fizetett)* **III. *(Kövér)* Keleti Frank Károly** megörökölte a **Nyugati Frank királyságot** is, **884-től**. *(Tehát az egész Frank Birodalom irányítását megszerezte végül.)*

III. *(Kövér)* Károlynak *(839, trónon 882-887)* sem maradt azonban életben legális, fiú örököse. Ezért ő is az egyik szeretőjétől született *(törvénytelen)* **Bernád nevű fiát** *(882-891)* próbálta elfogadtatni, sikertelenül.

[231]**887-ben**, ezért **Karinthiai Arnulf** *(850 trónon 887-899) (Karlmann törvénytelen fia, III. Kövér Károly király unokaöccse)* a lázadó **II.-Engelschalk osztrák őrgróffal** szövetkezve, a **Szlávokat**, valamint a **Bajorokat** is maga mellé állítva, belépett a területére *(a már gyengélkedő)* **III. *(Kövér)* Károly** nagybátyja által kijelölt **Aribo osztrák őrgróf** ellenében.

*(Fontos adat ezen időszakból, hogy Őseink **884-ben Álmos** fejedelem vezetésével megtámadták a **Kijevi fejedelemséget**, amely korábban **Attilának** is adót fizetett, de a magukat **Hunok** utódjának tartó **Őseink** ez irányú kérését elutasították. A **Kijevi Orosz fejedelem** még a **Kunokat** is segítségül hívta, de még így, együttesen is vereséget szenvedtek **Őseinktől.***

890-ben V. István pápa arra kérte **Arnulfot**, tegyen rendet **Itáliában**, ahol **Berengár Friuli őrgróf**, majd **Vid spoletói herceg** is **Itália királyává** *(utóbbi Római császárrá is)* koronáztatta magát. **Arnulf**, hogy hátát biztosítsa az **Itáliai** harcokhoz, **Csehországot Szvatopluknak** adta hűségesküjét követően. Az elfoglalta e területet, majd megtagadta az engedelmességet.

892-ben ezért **Arnulf Őseinkkel** szövetkezve harcolt a **Morvák** ellen. **892-ben** a Birodalmi gyűlésen, ahol résztvettek a **Őseink** képviselői is, **Szvatoplukot** ellenségnek nyilvánították, és ekkor a **Őseink** megkapták **Daciat** *(Erdélyt)*, mint megtámadható és elfoglalható területet.

***(Erdélynek** feltehetően csak az északi része jöhetet ekkor még reálisan szóba, melynek egy része feltehetően ekkor már amúgy ténylegesen is a "befolyásuk" alatt állt. Az **Alföld déli** részét és **Dél-Erdélyt**, a sóbányáival a **Bolgárok** birtokolták. Lásd mellékelt térképet, rajta jelölve a „Magyar korridort".)*

***893-ban Arnulf** a **Bolgárokhoz** küldöttséget menesztett, a **Morvák** által feldúlt **Pannonia** kikerülésével. Szövegséget is kötöttek, melynek része volt, hogy a **Bolgárok** ne adjanak el **sót** a **Morváknak.**)*

A további történések már a **Honfoglaláshoz** tartoznak.

[228] B. Szabó János & Sudár Balázs szerkesztette HONFOGLALÁS
[229] https://hu.wikipedia.org/wiki/III._K%C3%A1roly_r%C3%B3mai_cs%C3%A1sz%C3%A1r
[230] https://hu.wikipedia.org/wiki/Karlmann_nyugati_frank_kir%C3%A1ly
[231] https://hu.wikipedia.org/wiki/Arnulf_keleti_frank_kir%C3%A1ly

SOKSZOROS KÁRPÁT-MEDENCEI HONFOGLALÁS

A **Magyarok Honfoglalását** eddig úgy tanították, hogy a **Magyarok** elindultak az **Uralon** túli **Őshazából** és végül diadalmasan megérkeztek **896-ban** a **Kárpát-medencébe**. A **Honfoglalásunk** ennél sokkal összetettebb volt.

A **mai Magyar lakosság** és legfőképpen a **Honfoglaló sírok genetikai elemzése** igen érdekes új eredményt adott, mely alapján is, csak egy sokkal bonyolultabb folyamatként lehet leírni a **Honfoglalást**.

A korábbi **Honfoglalásról** szóló történelmi elbeszélések nagy hibája, hogy az **Eurázsiai lovas kultúrákról**, a **Hun**, **Türk** és a többi **Szkíta Birodalmakról**, és népeiről szinte alig esik szó a **Honfoglalásunkkal** összefüggésben.

A **Honfoglaló Őseink**, az **Európai Hunokhoz** nagyon hasonló ***(40% Belső-Ázsiai és 40% Germán)* genetikával** rendelkeztek, akiknek birodalmában hosszú ideig éltek **Őseink**. A **Hunok** pedig az ázsiai **Hsziungnuktól** származtak, de útjuk során ők is több legyőzött néppel is vegyültek. *(Ahogy a **Magyarok** is a hosszú történelmük során.)* Ezért is a **Honfoglaló Őseink** történetét jóval messzebb nyúló, és jóval összetettebb folyamatokra lehet csak visszavezetni.

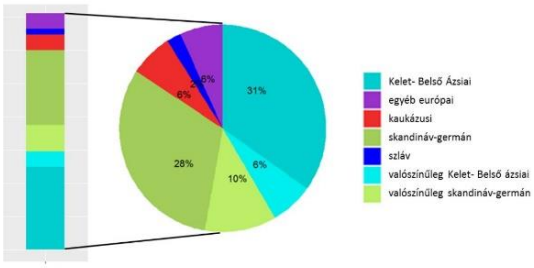

16. ábra Az általunk vizsgált 89 honfoglaló haplotípusainak valószínűsíthető eredete oszlop-, és kördiagramon

Ráadásul a **Kárpát-medencében** ma itt élő **Magyar** haplocsoport genetikai állományának **kb. ¾ része** a kőkorszaktól *(i.e. 35 000)* kezdődően már itt élő **korábbi honfoglaló Ősöktől** származik.

Amennyiben a **Kelet-** és **Belső-Ázsiai genetikai** arányt vizsgáljuk, akkor a **Honfoglaláskori 40%-os arány** helyet, manapság maximum **4%-os arány** találunk. *(Ami még mindig a legmagasabb az itt élő népek között.)* Tehát az eltelt utóbbi **1000 év** alatt is sokat változott, keveredett, *„hígult"* a **Magyar** lakosság újabb *„Honfoglalókkal"* is. Így a mai Magyar lakosságnak maximum kb. **10 %**-a, az eredeti **896-os Honfoglalók** *(genetikai)* örököse. *(Értelemszerűen, **kulturálisan mindannyian** azok **örökösei** vagyunk.)*

A keleti területről, a védtelen **sztyeppei sztrádán** vonuló törzsek, *(így **Őseink** is)* hasonló módon nagy változásokon eshetett át, több évezred alatt! Sokszor kellett, a harcaik során keletkezett létszám veszteségüket, más törzsekkel való szövetséggel pótolniuk. Mely által **genetikájuk** és **kultúrájuk** is igen sokat változott útjuk során.

E folyamatnak már csak a végeredménye a **896-os Honfoglalók genetikai állománya** és **harcias lovas kultúrája.**

A fentiekből az is következik, hogy a **896-os Honfoglalókon** kívül a **Kárpát-medencébe** igen sok **lovasnép** érkeztek **Honfoglalóként**, *(előbb, sőt még utóbb is)* így őket is óhatatlanul **Elődeinknek** kell tekintenünk. *(Ezért is tartalmazza e könyv kiemelten sokuk történelmét is.)*

A **Magyar nép** tehát **sokszoros honfoglalással** jött létre a **Kárpát-medencében.**

A legérdekesebb a közeli, **lovas kultúrájú** népek a **Kimmerek**, **Hallstatt-Kelták**, **Szkíták**, **Jazygok-Szarmaták**, **Hunok**, **Avarok**, **Onogurok Kárpát-medencei Honfoglalásai**, valamint **896-os Honfoglalók** eredetének kutatása.

A **896-os Honfoglalás** megértéséhez egy, a mai **nép** értelmezéséhez képest teljesen új szemléletet kell kialakítanunk.

Nagyon fontos megérteni a *„**birodalmi hatást**"*. Ennek lényege, hogy egy Sztyeppei **lovas birodalmakba** betagozódó nép, az adott uralkodó néphez hasonultak. Velük szoros kulturális és genetikai kapcsolat jött létre. Így idővel az uralkodói nép tagjának érezhették magukat, *(Türknek, Hunnak, Avarnak, Onogurnak, Kazárnak)*, miközben megőrizhették saját népük/törzsük öntudatát is. *(Lásd **Székelyek**, **Kunok**, **Jászok**, **Palócok** stb., akik egyértelműnek **Magyarnak** érzik magukat, miközben büszkék arra, hogy ők Székelyek, ……..)*

Idővel e nagy birodalmak uralkodó népcsoportjai is óhatatlanul tagolódtak, változtak.

Legjobb példa **Attila népének** a **Nyugati Hunok történelme**. Az ő genetikájuk és kultúrájuk is sorozatos változáson ment át, hasonlatosan a **896-os Honfoglalókéhoz**. Ahogy az Ázsiai *(Xsziungnuk)*, az Európai *(Attila népe)*, vagy a Fehér Hunok *(Heftaliták)* is, más-más népekkel, genetikával és kultúrával vegyülve, **más-más Hun Birodalmat** alkottak, közben változtak maguk is. Az egyes régiókban élő **Hun törzsek** így igen eltérő genetikával, kultúrával rendelkeztek. *(Mégis mind büszkén **Hunnak** vallotta magát, ahogy **Őseink** is.)*

Mivel a **Magyarok** őstörténelme sehol nincs egzaktan leírva, ezért csak a meglévő adatokból következtethetünk.

A könyv első részében leírt **Eurázsia lovas történelem** azt a célt szolgálta, hogy aki azt elolvassa, az már valószínűsítheti **Őseink** *(több lovas népcsoportból származó, fokozatosan változó összetételű)* **történelmét** is, mert az ott van e **Lovas történelemben**, mint *(a sok)* „***tű a szénakazalban***".

Azon történelmi népek ki vannak emelve, **külön** betűtípussal, melyek közeli kapcsolatba álltak a **Honfoglalóink törzseivel**.

E népek, népcsoportok vándorlásának, *„honfoglalásoknak"* sok oka lehetett korábban is, azonban **lovasszekér**, majd a **lovas harcmodor** volt az, mely e népvándorlásokat igazából gyorssá és látványossá tehette.

KÁRPÁT-MEDENCEI ŐSI HONFOGLALÓI IE. 400 000-1000

I.e. 250 000-től itt élő **Neandervölgyi** embert, a **Cro-magnoni** embertípus kb. **i.e. 40 000 évtől** kezdődően kezdte felváltani.

160 000 évvel korábban Alaszka felöl, az **Eurázsiai sztyeppéken** át elterjedő mai **lovak** őseire már mindketten vadásztak. *(Lásd korábban.)*

A **Cro-magnoni** emberek **műalkotásaiból** kiderült, szinte **vallásos tisztelette**l tekintettek a szilaj **lovakra**. *(Elsőként az **Aurignaci** korszak képviselői **36 000 éve**, majd a keletről a nagy állat vadászok, a **Gravetti** korszak képviselői is. Ságvár-Lyukasdomb **17 770 éve.**)*

A **Neandervölgyiek 4%-a**, az **Aurignaciak 8,5%-a,** majd a később az Eurázsiai **Sztyeppék** felől betelepült **mamut** és **ló vadász Gravetti kultúrájú népek 30%-os** DNS állománya maradt meg a ma itt a **Kárpát-medencében** élő **Magyar népességben**.

10 000 évvel ezelőtt a jégkorszak véget ért, és ennek köszönhetően **8000 évvel** ezelőtt ***(i.e. 6000)*** földműves népek telepedhedtek meg itt. A Közel-Keleti **Körös-Starcevo kultúra 16%-a, a Mediterrán 8%-a, Anatóliai Lengyeli kultúra 6,5%-os DNS** állománya maradt meg.

A **Kárpát-medencében** élő mai népesség **18,5%-a** pedig a **sztyeppei Kurgán kultúra** utóda, melynek gazdasági alapja a háziasított legelő állatok, így a **lovak tartása** volt, de emellett növénytermesztést is folytattak.

6000 évvel ezelőttől *(i.e. 4000-től)* kezdődően forradalmi változások jöttek létre a **lovak háziasítása** által, mely az **Eurázsia északi**, hidegebb éghajlatú részének több területén kezdődött el.

Ez mentette meg a **lovakat**. *(Amerikában kipusztították őket **i.e. 11 000** körül.)*

[232]E hidegebb éghajlaton a **lótenyésztés** jóval előnyösebb volt, más, korábban háziasított legelő állatokhoz képest, mert télen a havat lábával elkaparva is tudott legelni, nem kellett külön táplálni. *(Lásd Yakut lovas temetkezést.)*

A **lovakat** ekkor **húsáért, tejéért** tenyésztették, idővel a szelídebbeket **málhás lóként** is hasznosíthatták.

Ugyanakkor más a még csak **szelídített lovakon is lovagolniuk** kellett a **kezdetektől**, ahhoz, hogy a **lovakat terelni** tudják a legelőkön.

I.e. 4000-1000-ig a **Kurgán kultúra** terjedését megkönnyítette a **tömör** *(i.e. 4000-től, ökrök vontatta)*, majd *(i.e. 2000-től)* a **lovak vontatta küllős szekér** használata.

A **harci szekerek** segítségével pedig nagy hódítások történhettek, melyben a törzsfők szerepe lett kiemelkedő. Ennek jellemző hatásaként az addigi **Anyaisten** és a **Termékenységi kultusz** *(lásd ősi vénusz szobrok)* helyet, a **férfi Istenek** és a törzsfők tisztelete lépett. Ez utóbbit jelölte a **kurgán**, a **mesés kincsekkel**.

E sikeres és győztes kultúra népei elterjedhettek jelentős területen, és mivel a **harciszekereikkel** együtt **lovaikat** is vitték, így a **lovak** is elterjedhettek sok olyan területen, ahol korábban soha nem is éltek.

Ezt igazolja, hogy a **Dunaujvaros Duk2 4077 ló**, és a **Sintashtai 4023 ló** között csak **55 év különbség**, és a **családfán** is közel voltak egymáshoz. E fontos bizonyíték jelzi a **lovak** és vele a **lovaskultúra** terjedésének **gyors** és **kiterjedt** voltát.

A **Sintashta kultúra** *(i.e. 2100-1800)* fontos számunkra, mert továbbterjedve észak-nyugati irányban, az **Ural felé eső részen**, kialakította a **Cserkaszkuli kultúrát**. ***(i.e. 18-14 sz.)*** Mely az **Ugorok** *(közte a Honfoglalóink)* **őshazájának** tekinthető.

E harcias, **lótenyésztő**, később a **lovashadakat** is adó kultúrkörből származtak a **896-os Honfoglaló őseink**, de az őket is megelőzte a **Kárpát-medencei betelepülők** jelentős része. A **Kimmerek**, **Hallstatt-Kelták**, **Szkíták**, **Jazygok-Szarmaták**, **Hunok**, **Avarok**, **Onogurok**, ahogy a később meg jöttek a kései betelepültek a **Besenyők**, **Kunok**, de még az itt pusztító, országunkat kirabló, *(ugyanakkor a hódításaikkal törvényszerűen együtt járóan, genetikájukat jelentős mértékben itt hagyó)* **Mongolok**, **Tatárok**, **Törökök** leszármazottjai is. *(Lásd a LOVAS BIBLIÁBAN róluk is szóló információkat.)*

Mindezek alapján, nem csak a Kettős Honfoglalás elméletét kell elfogadjuk, hanem a Sokszoros Honfoglalás tényét is.

[232] http://www2.cnrs.fr/en/2917.htm

896-OS HONFOGLALÓ TÖRZSEINEK ŐSI TÖRTÉNETE & KULTÚRÁJUK EREDETEI

(„KERESD A TŰT A SZÉNAKAZALBAN”!)

A **Szkíta** és más **lovas népek** történeti leírásainál külön jelezve voltak, **más** betűtípussal, azon információk, melyek feltehetően a **Honfoglaló őseink** törzsszövetségének **népeire**, **kulturájára valamilyen módon** hatással lehettek.

896-os Honfoglaló népesség és azok kultúrája is több, más-más területről érkező, különböző eredetű törzsekből jött létre. *(Ahogy például a **Hun Birodalom** és más sztyeppei **lovas** birodalom is több nép, sokszor változó szövetségéből alakult ki.)* Ezért több történelmi területet és népet is számításba kell venni, és figyelemmel kell kísérni. *(Akár csak a **kulturális** hatásuk miatt is.)*

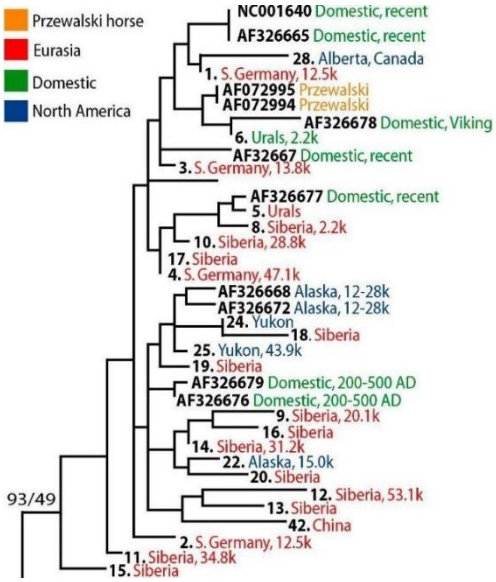

Senki ne ábrándozzon arról, hogy a térképen egy pontra mutatva meg tudja jelölni a **896-os Honfoglaló** elődeink ősi, **kizárólagos** hazáját, és azt az egyetlen törzset, mely változások nélkül eljutott onnan egészen a **Kárpát-medencéig**!

Több helyre, több népre, népcsoportra kell rámutassunk, mint valószínűsíthető részbeni **ősre**, akik hosszú történelmi utat megtéve *(egymással szövetségre lépve, később egy néppé válva, vagy szétválva)*, végül részt vettek a **896-os Honfoglalók törzsszövetségében**.

Igen sok, ismert és kevésbe ismert nép kerülhet eleve látótérbe, mint akik a **Kárpát-medencei** és **Őseink** történelmére hatottak. *(Lásd **Kimmer/Szkíta Hallstatt/Kelta/Dák**, **Jazyg/Szarmata**, **Hun**, **Avar**, **Onogur**, **Késői Avar**, **Ugor**, **Besenyő**, **Kun**, stb.)* Messziről érkezett **Őseinkre** is igen sok nép, és annak kultúrája is hatással volt.

A **896-os Honfoglalók** *„**ősi hazája**”* valójában ezért az **Eurázsiai Sztyeppe** jelentős területe volt. *(Beleértve a szárazabb és az erdős sztyeppei részeket is, és más területeket is.)*

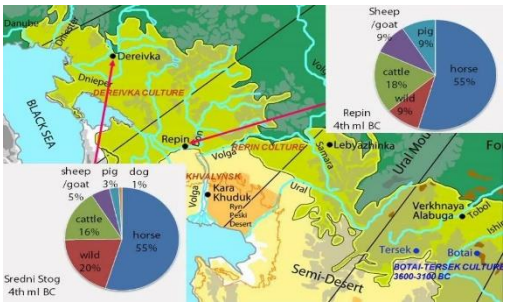

Honfoglaló törzsek ősei is részesei voltak **i.e. 6. évezredtől** a háziasított nagyállattartó **Prekurgán**, majd a **Kurgán** kultúráknak, vagy azok által befolyásolt kultúráknak. Ez időszakokra is jelentős **népmozgások**, és vele együtt kultúráinak terjedése volt a jellemző.

Így az ott élő **Őseink** részesei lehettek, az **i.e. 4000-ben** kezdődő, **lovak háziasításának** is. *(Amely, a genetikai elemzések szerint is, több régióban történt, így az Uráltól keletre eső területeknek is jelentős szerepük volt. Ahogy a Kárpát-medence se maradhatott ki e folyamatból.)* Ahogy a háziasított **lovak** tenyésztésében is. *(Ehhez kötődő ismertebb kultúrák: A **Sredny Stog** i.e. 5. évezred közepétől 4. évezred közepéig, a **ló háziasításának** kezdetekor. A Maikop-**Dereivka** i.e. 4. évezred közepétől i.e. 3. évezred közepéig, valamint a **Botai** i.e. 3700-3100, melyekhez a **háziasított lovak tenyésztése** kötődött. Lásd mellékelt térkép.)*

A **Gödörsíros Yamna-kultúra** *(i.e. 3. évezred közepétől i.e. 2000-ig)* terjedéséről már pontosabb ismereteink vannak, melyet a genetikai elemzések tovább pontosítottak. A népvándorlás nem csak a genetikai állományban és kultúrában észlelhető, de egyúttal az **Indoeurópai nyelv** terjedésében is nyomon követhető.

Jól látható módon terjedt nyugati Európa *(Corded ware/**Zsinegdíszes kultúra**)* felé és keleti irányban, az Urálon túli Ázsiai területekre. *(Lásd **Andronovo** kultúra i.e. 20-9. sz., **Sintastha** i.e. 21-18. sz., Ugor ős haza **Cserkaszkuli** kultúrája i.e. 18.-i.sz. 5. sz., vagy a **Szargatka kultúra** i.e. 4-i.sz. 4. sz, még keletebbre **Afanesevo** kultúra i.e. 23-15. sz., később **Pazirik kultúra** i.e. 6-3. sz., **Jüecsinek/Tokharok** i.e. 10. sz.-174, majd igen sok **Tielő** nép.)*

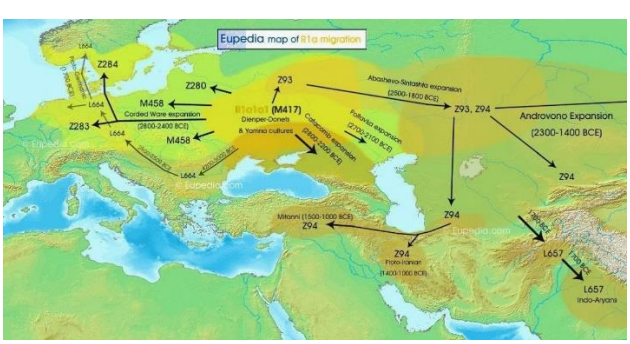

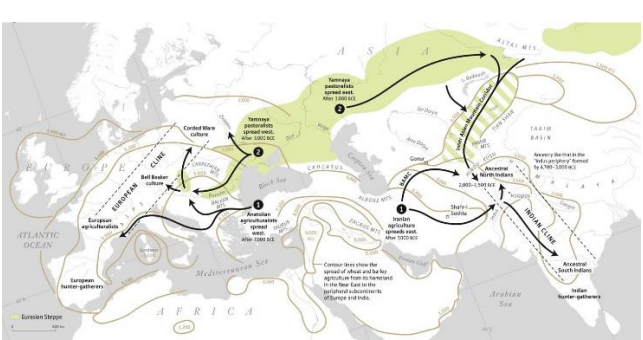

Az **Uráltól keletre** fejlődött ki az **Andronovo kultúra i.e. 20-9. sz.**, melyet gyűjtőnévként használnak, és valójában igen sok kultúra tartozik hozzá.

Kiemelendő a **Sintashta kultúra** *(i.e. 21-18. sz.)* az első **lovaskocsi** lelete miatt. A **Cserkaszkuli kultúra** *(i.e. 18-14. sz.), (térképen piros körrel jelölten),* és a **Szargatka kultúra** *(i.e. 4-i.sz. 4. sz.), (kék körrel jelölten),* mint az **Ugorok** lehetséges **őshazája**.

Az **Altáj-helység** északi részén kialakult **Afanasevo kultúra** is e kultúrkörhöz kapcsolódik. *(Lásd **Pazirik**, , **Jüecsin/Tokhar**, **Hsziungok/Hunok** majd igen sok **Tielő** nép, mely e kultúrkörből táplálkoztak. Lásd **Ogurok**, **Ujgoruk**, **Oguzok**.)*

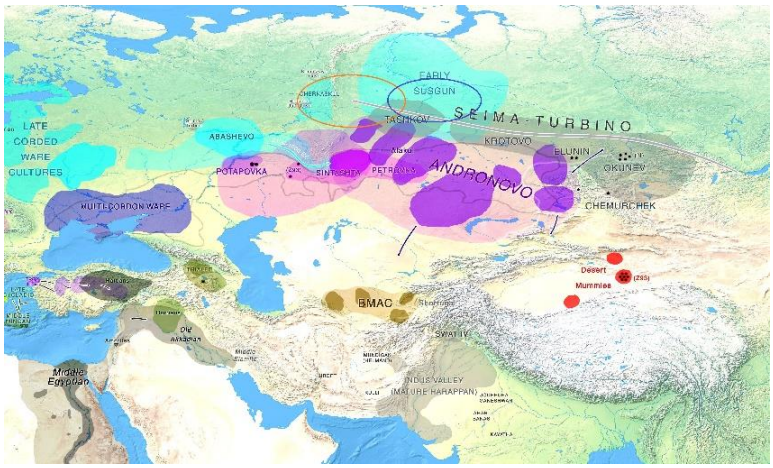

A **ló háziasítására** utalnak a fellelt **lócsont** leletek számának ugrásszerű megnövekedése. *(Lásd előző oldalon, ahol a diagram alapján több, mint **50%** volt **lócsont** lelet.)*

Az adatok arra utalnak, hogy a **lovak háziasításának folyamata** több helyen is zajlott. *(Lásd korábban a lovak DNS „családfája".)* A **Kelet-Európai síkság** északi részén túl, leginkább az **Urál környéki** *(ahonnan terjedtek el a **lovas szekerek** is)* és **Szibéria** füves régióinak északi zónája jöhet szóba.

Tényszerű bizonyítékokkal ott találkozhatunk, ahol a **lovat**, vagy **szekeret**, **lószerszámot** helyeztek a sírokba.

I.e. 2000-től indult el **lovas temetkezések** kultúrája, érthető módon a **lótartó Eurázsia sztyeppéken**.

Sintashta kultúra *(i.e. 21-18. sz.)* az **Andronovo kultúra** része volt, az **Urál hegységtől** keletre. **Réz és bronz művesség** is folyt a településen. *(Lásd **Sinthashta** a fenti térképen bíbor színnel jelezve. Alább pedig a küllős **lovas szekér** terjedése.)*

I.e. 2000-re datálódó néhány sírban **ló csontokat** és **küllőskerekes szekereket** találtak, amelyek az idáig ismert legkorábbi ilyen **lovas szekerek**. *(A **lovakat** a marháknál ismert **járomigával** fogták ekkor a szekerek elé.)*

A **lovasszekér** használata azon területről terjedhetett el, ahol a **lovakat háziasították**. *(Fogatba már csak a **jól szelídített** és **idomított lovat** lehet befogni.)*

Nagyon fontos észrevenni, hogy e típusú **lovastemetkezés** módja **hasonló** a **Magyar Honfoglalókéval** mivel csak a **ló koponyát** és a **lábszárcsontokat** *(a nyúzadékot)* helyezték a halott mellé. *(Itt két **lovat**, amennyit a **szekér** elé fogtak.)*

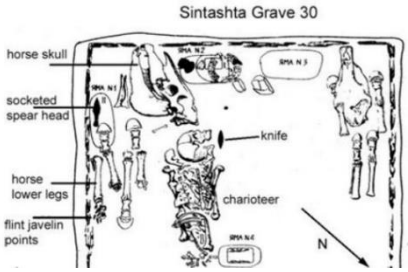

Sintashta harci szekér rekonstrukciója;

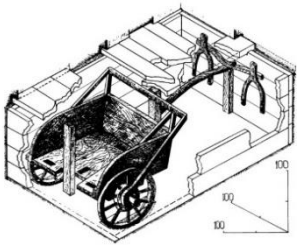

Sintashta 30 sír szekere, járom igával;

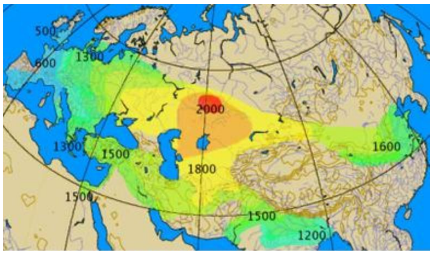

Küllős szekér terjedése

Nincs pontos adat, hol használták elsőként **hátaslóként** a **lovakat**, de ezek után fel kell tételezni, hogy arra is elsőként e területen került sor. Amelyik **ló** alkalmas **kocsiba fogásra**, *(tűrte a hátul zörgő szekeret, hátán a **jármot**)* az **hátaslóként** is szolgálhatott. Úgy lehet elképzelni a ló hátán való **lovaglás** kifejlődését, hogy **málhás lóként** használhatták először. A **lóra** málhaként pedig beteg, járásképtelen embert, sebesült katonát is feltehettek, és a **lovat** vezették. Később rájöhettek a módjára, hogyan lehet a **lovat** a **ló hátáról** is irányítani.

A gond csak az, e teóriával, hogy a **lovakat** tenyészteni, **legeltetni** nem lehet **gyalogosan** követve őket. Csak **lóháton** lehet velük tartani, terelni őket. Tehát előbb történhetett a **vadlovak szelídítése**, majd a **meglovaglása**, *(lásd zebrás lovaskép)* és csak utána a **tenyésztésük**. Akkor ez **nagyon veszélyes**, szolgai munka lehetett.

Csak hosszú idő után tudták megvalósítani a hadicélú felhasználását, miután a **lovagláshoz** és a **harci feladatokhoz** kifejlesztetek igen sok fontos dolgot. *(Kantár, csizma, lovagló nadrág, nyereg, kengyel, visszacsapódó nyíl, könnyű páncél stb., és hozzá a megfelelő haditaktika.)* Ezek által válhatott, idővel dicsőséges feladatkörré.

[233]A **Sintashta** *(Andronovo)* **kultúra** tovaterjedtve, létrehozta **Ural mellett** *(a szekér térképen pirossal jelölt **Sintastha** szomszédságában, attól **északabbra**)* a **Cserkaszkuli kultúrát.** ***(I.e. 18-i.sz. 5. sz.)*** Ez az **Ugorok** *(közte a **Honfoglalók**)* **őshazájának** tekinthető.

I.e. 26-22. sz. között ugyanis globális éghajlatváltozás, felmelegedés történt. Emiatt e lombos erdős terület fokozatosan **ligetes sztyeppévé** vált, ezzel összhangban életmódváltozás következehetett be.

Lakóhelyükön a **Paleolitikum** óta éltek **lovak**, így ők is részesei lehettek a **lovak háziastásának**, majd a **küllősszekér kultúrának**. Fejlett fémműves, fazekas és szőnyeg készítő kultúrájuk is, a **Sintastha** *(Andronovoi)* kultúrához volt hasonlatos.

Temetkezésükben kettősség észlelhető. *(Jelezvén, hogy e népre is már több nép hatott.)* Az északi és nyugati területeken halottaikat összehúzott testhelyzetben temették, délen halottégetés és halomépítés volt a jellemző.

I.e. 12. sz-ban viszont lehűlés következett be. Ekkor a helyben maradó **Obi Ugorok** vadász-halász életmódra tértek vissza.

*(Az eredeti területen maradt Hanti /Osztyák/ és Manysi /Vogul/ **Ugor** népekre a későbbi **Tatár** hatás is érvényesült. Tehát ők is változtak.)*

Míg **Őseink** *(és a **Cserkaszkuli kultúra** is)* **i.e. 12-10. sz.** között délebbre vándololtak. *(Ezzel összhangban i.e. 1300-ra teszik az **Ugor** nyelvek szétválását.)* Ez a korai **Ősmagyar korszak i.sz. 5. sz-ig** tartott. Ekkor a **Nyugati Hunok** támadása beindította a **Népvándorlást**, és a **Türk** valamint **Iráni** népekkel való találkozással új, mozgalmasabb korszak kezdődött **Őseink** történelmében.

Az **Őseink** további történetének megismeréséhez igen sok további nép ***(Pazirik, Jüecsinek/Tokharok, Kangarok, Isszédok, Ászik, Hunok, Zsuanzsuanok, Avarok, Türkök, Onogurok, Kazarok)*** történetét is ismernünk kell, ezért kellett foglalkozni velük.

E könyv első nyomtatása után jelent meg az a hír, mely ezt jól igazolja. **III. Béla genetikai** vizsgálata alapján az **Árpád-ház** a *(Tokharok/Jüecsinek által is meghódított)* híres **Baktriából** származik.

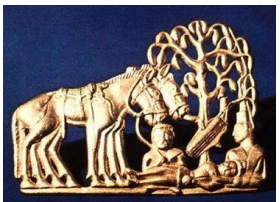
Tobolszk, Irtisz és Tobol vidéke
Szibéria, Kr. sz.e. VI. sz.

*(A **Cserkaszkuli területtől** nyugatra eső **Szargatka kultúra** /i.e. 4-i.sz. 4. sz./ vonzatában viták vannak, milyen mértékben tekinthető **Őshazánknak**, mivel e területen **i.e. 4. sz-tól** délről, jelentős **Szarmata** és **Szaka** behatás észlelhető, majd **i.e. 3. sz-tól Ősszamojéd**, és már akkor is **Hun** hatás is érvényesült. Így e népesség kevert **Europid-Mongol** jellegű volt. **I.sz. 4. sz-tól** e népesség is elvándorolt. A nyugatra távozók hozták létre a **Dél-Urali Szilvai** és a **Kusnarenkói** kultúrákat.)*

Akik a **Szargatka kultúrát** a későbbi **Honfoglaló őseinkhez** kötik, felvetik, lehet őseink az **Urált** délről megkerülve jutottak az **Etelközbe**. *(Míg a **Cserkaszkuli kultúra** esetében a Dél és a Közép Urál közötti átjáró és az Urál másik oldalán lévő **Magna Hungáriát** tételeznek fel.)*

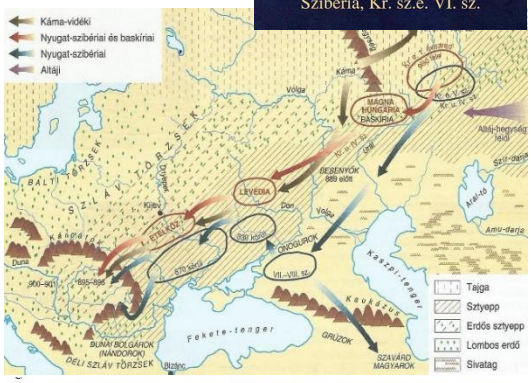

A **Szargatka kultúra** esetében jelentősen kifogásolhatónak tartják, annak erős **Szamojéd** és **Szarmata** jellegét. Minden hasonló esetben érdemes azonban figyelembe venni a **Hsziungok/Hunok** történetét. E nép is sokat változott, mire a **Kínától** a **Kárpát-medencébe** ért *(például a legyőzött **Türk** és **Germán** népek genetikájával is feltöltődött)*, de megmaradt a **Hun** harcos **lovasnép öntudatuk**.

A **Neparáczki** által elvégzett genetikai vizsgálatok igen érdekes eredményeket mutattak. *(A térképen jól látható módon, sem a **Cserkaszkuli**, sem pedig a **Szargatka** kultúra nincs jelölve, mint származási helyszín.)*

A **896-os Honfoglaló** elődeink genetikai összetevői a valamikori **Hsziungnu** *(**Hun**)* **Birodalom** területén élő *(Kelet- és Belső-Ázsiai)* népesség *(40%)*, a Kelet-Európai **Gót/Germán** *(40%)*, valamint kisebb részben a **Kaukázus** felől érkező **Alánokra** utaló genetikai állományával rendelkezett.

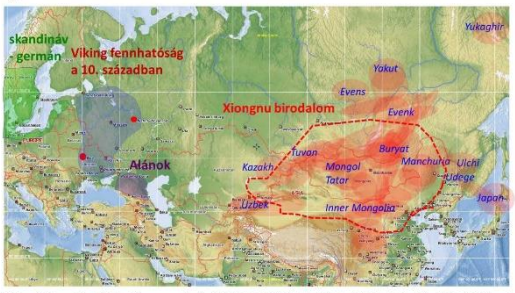

20. ábra A filogenetikai fák alapján az egyes honfoglalók kelet- belső-ázsiai találatainak földrajzi eloszlása látható halványpiros foltokkal. Ezek összessége jól kirajzolja az egykori ázsiai hun birodalmat (Xiongnu birodalom), amit piros szaggatott vonallal rajzoltam körbe.

Így nyilvánvalóan, vagy a régi teóriákat kell felülvizsgálni, vagy a genetikai vizsgálatok vonzatában kell mindent jobban átgondolni, és újabb vizsgálatokat végezni. *(Például jobban ki lehetne elemezni a **Kelet-Ázsiai népek genetikáját** is. Biztos, hogy a genetikai elemzések jelentős új adatokat eredményezhetnek.)*

*(Mindenféleképpen jobban kell kalkulálni a nagy népességmozgásokkal, melyek a genetikai állományt is alaposan „megmozgathatták". Jó példa erre a korábban említett **Tokharok** keleti irányú vándorlása, mely európai genetikát vitt keleti irányba. Hasonló mozgást indulhatott el a **Sintastha kultúra** irányából **i.e. 2000-től** a **küllős szekér** és vele a kultúrájuk terjedésekor, ahogy még később a **lovas harcmodor** terjedésekor is.*

*Tehát el kellene mielőbb végezni a **Sintashta**, **Cserkaszkuli**, és a **Szargatka kultúra** leleteinek **DNS** vizsgálatát is.*

*Lehetséges, hogy a **Sintastha/Cserkaszkuli kultúra** behatással volt a **Hsziungnu/Hun** genetikára és kultúrára, és fordítva. Ebből következően **Hunokhoz** hasonló genetikával rendelkezhettek már eleve **Őseink**.*

[233] https://hu.wikipedia.org/wiki/Cserkaszkuli_kult%C3%BAra

*Lehetséges, hogy a **Cserkaszkuli kultúra** népe később töltődött fel **Hun** genetikával, ahogy a **Szargatka kultúránál** tudjuk is, hogy **Szarmata**, **Szaka**, majd **Ősszamojéd** és **Hun** behatás érte őket.*

*Amennyiben a **Cserkaszkuli** és **Szargatka** kultúra leleteiben **Hun** és **Kaukázusi** genetikát lehet fellelni, akkor lehetséges, hogy **Őseink** onnan /is/ származnak. Az oda érkező **Hunok** nyilvánvalóan növelték a **Hun genetikai** arányt, a **Gótokkal** való találkozás meg később magyarázza a **Germán** genetikát. Tehát nem kizárt a **Szargatka kultúrából** való /lehet csak részleges/ származás továbbra sem. Fontos lenne mielőbb az ez irányú genetikai vizsgálat is.)*

A genetikai elemzések azt igazolták, a **Honfoglaló őseink** igen sok törzs, népcsoportból származhattak, *(Közte domináns a **Hun/Türk**, valamint a **Germán** és kisebb mértékben az **Alán/Kaukázusi** genetika)* ahogy kultúrájukhoz is sok népcsoport járulhatott hozzá. *(Közte nyilvánvalóan a **Hun/Türk**, a **Germán** és **Kaukázusi** népek is. A **Finn** kapcsolat kizárható, az **Ugor** kapcsolat pedig csak abban a tudatban, hogy az **Ugor** nyelv alapvonásai megmaradhattak, de a **Hun/Türk** és más csatlakozó népek alaposan átformálták, így **Türkösítették** nyelvünket.)*

SZAVÁRD MAGYAROK, MADZSAROK

Nem csak egységesülésre, összerendeződésre, hanem szétválásra is vannak példák. Ilyenek az Urálon túli **őshazában** maradt **Obi Ugor** népek, vagy *(a mai **Csuvas** rokonaink)* akik a **Volgai Bolgárokkal** tartottak, és ilyenek voltak közismerten a Kaukázusba vonult **Szavárd Magyarok** is.

Esetlegesen ilyenek lehetnek a **Kazahsztánba** ma élő **Madzsarok** *(Madjarok)* is, akiknek házassági szokásai miatt is érdemes megemlíteni.

[234]A mai **Kazahsztán Torgaj** vidékén él manapság ez az igen kis, **2000 fős** népesség. Példájuk tanulságos lehet.

16-17 sz-ban említik e népességet a Közép-Ázsiai krónikák az Aral-Kaszpi térségben zajló háborúk kapcsán, akik Abul-hair kán oldalán harcoltak.

E **nomád pásztornépet** sok veszteség érte, a Szovjet kolhoz rendszerben letelepülésre kényszerítették őket.

1964-től figyelt fel rájuk Seitben Nurhanov **Kazah** nyelvész, aki tájékoztatta Tóth Tibort. A **Tudományos Akadémiáig** jutott el ügyük, nevezetesen, hogy közük lehet az **Ősmagyarokhoz**. Ezen azóta is folyik a vita.

Érdekességként megemlítik e népcsoportnál, hogy speciális törzsi konföderációban élnek az **Argün**-törzzsel.

A két törzs férfiági leszármazás alapján lehetnek a törzs tagjai. **Lokális** *„**exogámiában**”* élnek. A **Madjar** férfiaknak tilos **Madjar** leány elvenniük. A *„Középső hordának”, (melyben ők is élnek)* csak más törzseiből *(**Argün, Kipcsak**, **Kerei**, **Najman**)* házasodhatnak, ahol hasonló szigorú házasodási szabályok vannak. Így e törzsek ugyanakkor *„regionális endogámiában” (egymás között házasodva)* élnek.

Sokat vitatkoznak azóta is tudósok, hogy valójában rokonoknak számítanak-e népcsoport, melynek genetikai vizsgálata *(a **Kaukázusi Grúz**, **Örmény** és **Türk** népekre jellemző)* **G** Y-haplocsoport dominál. A **Honfoglalókkal**, *(és a későbbi időszakban is)* közismerten több **Kaukázusi** és **Türk** eredetű népesség költözött a **Kárpát-medencébe** *(későbbiek a **Kunok**, **Besenyők**)*, ezekkel is lehetnek rokonok a **Madjarok**.

A **Madjarok** megemlítése inkább azért fontos e könyvben, mert *„**exogám**”* szokásrendjük jól példázza, hogy az **lovas népek** pontosan tudták a **beltenyésztettség** milyen hátrányokkal jár. *(Jellemzően a Habsburgoknak sok gondot okozott a közeli Habsburg rokonaikkal való házasságuk.)*

Ez is magyarázhatja, hogy az **Eurázsia sztyeppén** a törzsek szövetkezésének előszeretettel része volt a törzsfők családjainak házassági megállapodása is. *(Ez más népeknél is így volt.)*

Amikor egy népet egy másik nép leigázott, akkor az ellenségük katonakorú férfi lakosságát előszeretettel megritkították, de a női lakosságot megkímélték és velük gyarapították a törzseiket. *(Poligám házassági szokásaik ezt könnyen lehetővé is tették, vagy egyeszűen csak „ágyassá” tették őket.)*

Ahogy a **lovaik** esetében is igyekeztek messzibb területről származó **csődört** alkalmazni a fedeztetéshez.

A nagy **lovasnépek**, harcra képes férfi tagjai esetében is felmerülhetett az olyan praktikus megoldás, hogy átállásra kényszerítették őket, és ezzel erősítették haderejüket. Ilyenkor is **dinasztikus házasságokkal** igyekeztek erősíteni a hűségüket. Így sok népet beolvasztva a népükbe.

Mindezt erősítette az a tudat, hogy ezzel népük erősebb, jobb lesz.

*(Lásd **Árpád Honfoglaló** törzsszövetséghez csatlakozó **Kabarok**, **Szabirok** vagy a később a **Jászok**, **Besenyők**, **Kunok** és más népek.)*

*(Lásd Hsziungnu/Hunok, akik Kína feletti, számtalan törzset egyesítettek, majd később útjuk során is **Türk népeket**, a **Szarmatákat/Alánokat** és **Gót/Gepida/Germánokat** is a törzsszövetségükbe olvasztottak, egyúttal e népekkel saját népük **genetikája** és **kultúrája** is gyarapodott.)*

[234] https://hu.wikipedia.org/wiki/Madjarok

HONFOGLALÓ ŐSEINKKEL KAPCSOLATOS NÉPEK ÉS VÁNDORLÁSUK TÖRTÉNETE

E népekről a könyv első részében bővebben esik szó, itt csak néhány fontos részletről esik szó.

AFANESEVO KULTÚRA I.E. 2300-1500

A még jobban megismerhető történelem során a **Yamna kultúrából** eredeztethető **Sintastha/Andronovo kultúrához** hasonló **Afanasevo kultúra** *(i.e. 2300-1500)* az **Altaj**-hegységnél alakult ki.

A **Yamna kultúra** úgy terjeszkedett **Nyugat-Európa** felé is, mint a későbbi **Kimmerek**, vagy **Szkíták** is. **Kelet felé** is nagyon messze tudtak hatolni, így az **Altáj-hegységig**, sőt a **Tarim-medencébe** is.

Az **Altáji terület** azért fontos, mert itt keveredhetett a tőle nyugatra Európában élő **kurgán lovas** népesség, a keletre eső Kínai népekkel, átadva kultúrájukat, közte **lovaskultúrájukat** is.

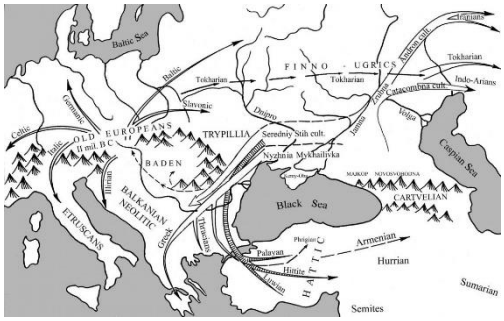

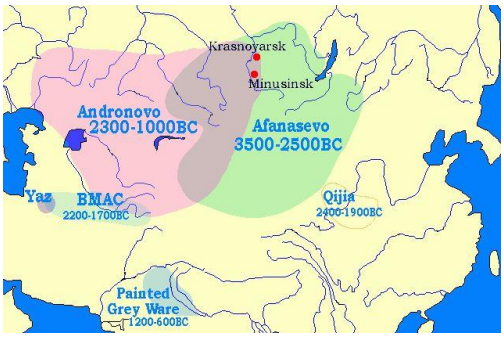

Sikerükben nyilvánvalóan a fejlett gazdálkodásuk is közrejátszott. *(Bronz, majd vas fémművesség, szőttesek, küllős szekerek,* ***lovas-harcmodor****, visszacsapódó íj, stb.)* Ők is, a **Sintastha/Andronovo kultúrához** hasonlóan búzát, árpát termesztettek, **lovat**, szarvasmarhát, kecskét, juhot tartottak, sőt ők a háziasított **baktriai tevét** is.

Fémművességük mellett fontos megemlíteni **lovas kultúrájukat.**

Kezdetben csak **húsukért** tenyésztették és a **tejüket** is **hasznosították**, ez irányba is szelektálták is őket. Az ökrök vontatta **tömör kerekes szekereik** helyett később a **lovasszekér** használata is terjedt.

PAZIRIK I.E. 6-3. SZ.

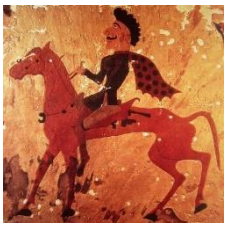

[235]A **Bronzkorban** *(i.e. 10-7. sz.)*, majd a **Vaskortól** *(i.e. 7-2. sz.)* az **Altáj-hegység** Mongóliai oldalán élő népesség hozta létre a **Pazirik** *(i.e. 6-3. sz.)* **lovas kultúrát**.

A sírjaikban talált csontok genetikai vizsgálatai érdekes eredményt adtak. **50-50% arányú** genetikai arány volt az **Európai Szkíta** és az **Ázsiai Hun** népcsoportok között, akik itt az **Altáji-hegység** területén keveredtek. *(Lásd Pazirik lovasábrázolás.)*

JÜECSINEK/TOKHAROK I.E. 10. SZ.-174

Az **Afanaszjevói kultúra** késői leszármazottai voltak a **Jüecsinek is** *(i.e. 10. sz.–i.e. 174)* a **Yamna** kultúrából odavándorolt a **Tarim medencei** múmiákat, közte **lovagló csizmát** és az első **lovagló nadrágot** is hátrahagyó **Tokharok**, későbbi leszármazottjai, és azok utódai a későbbi **Kusanok** is.

I.e. 1. évezred közepén, még a **Hsziungnuk előtt**, a nagy **Jüecsin Birodalom** már **Koreától** az **Irtis** vidékig ért. Tehát már ők egyesítették a **Kínaiaktól** északra eső népeket még a **Hsziungnu/Hun Birodalom** előtt.

I.e. 174-ben a **Hsziungnu Laosang** nevű *(Hun)* uralkodó döntötte meg a **Jüecsin birodalmat**, megölve uralkodójukat is. *(Róluk később részletesen lesz információ.)*

A **Jüecsinek** ekkor menekülni kényszerültek a **Tarim-medence** felé, nyugati irányba. *(Más csoportjuk Tibet felé vette útját.)* Hosszú utat bejárva végül **i.e. 100** körül lépték át az Oxus ***(Amu-darja)*** folyót. Előbb meghódították az akkor már *(Nagy Sándor hódítás miatt)* **Görög** kultúrájú **Baktiriát**, majd innen kiindulva **India** felé törve, **i.sz. 50 körül** megalakították a **Kusán Birodalmat** India nyugati részén.

A **Jüecsinek/Tokharok Honfoglaló Őseink** életében betöltött szerepük az lehetett, hogy az **Yamna kultúrát** és génjeiket e vidéken is eltrejesztették, és a Kínától északra élő népeket egy birodalomba szervezték. A **Hsziungnuk** előli menekülésük alkalmával pedig hasonló tényekedésük mellett, **i.e. 174-től** kezdődően jelentős népmozgást indukáltak **Közép-Ázsiai térségében**. Lásd **Kangarok**. **Isszédok**, az ottani népesség mozgásait. Akik közvetlen hatással is lehettek **Őseinkre**. *(Ahogy később a* ***Hunok****.)*

[235] http://www.origo.hu/tudomany/tortenelem/20121114-keveredes-az-altajhegyseg-keleti-reszen-megfejtettek-a-szkita-nep-kialakulasanak.html

KANGAROK I.E. 130-TÓL, BESENYŐK, PALÓCOK, CSÁNGÓK

[236]**Kangarok** az **Ászoktól** északabbra, a **Szir-darja** középső szakaszának alföldjét, és a **Talasz** és **Csu lapályt** birtokló **Iovasnép** volt. A **Jüecsinek** *(Yuezhi, Tokhárok, Kusánok)* a **Hsziungnu** támadása ***(i.e. 166-129)*** miatti kényszerű vándorlása hirtelen változásokat okozott e területen. *(Lásd korábban.)*

I.e. 130 év táján a **Kangarok** *(feltehetően a **Jüecsinekkel** szövetségben)* terjeszkedve, a területükhöz csatolhatták **Szongia** egy részét, valamint az **Ászik** és az **Isszédok** birtokait is, és **Közép-Ázsia** egyik legerősebb államát hozták létre. Uralták a **Selyemút** egy jelentős részét is.

I.sz. 4. sz-ban a **Heftaliták** *(Fehér Hunok)* vetettek véget hatalmuknak.

Később az **Úzok**, illetve az **Ujgurok** közül kiváló **Besenyők**, **Kunok** *(lásd **Türk** népeknél korábban)* között tűntek fel. *(Akik végül a **Kárpát-medencében** kötöttek ki. Utódaik a **Palócok**, **Csángók** között kereshető.)*

Részt vettek a **Szeldzsuk Birodalom** megszervezésében is. A **Mongolok** hódítása következtében a Karakalpagok, Kazahok, Üzbégek, Nogaji Tatárok közé is vegyültek. Vannak, aki a **Bosnyák** népet is tőlük *(akik **Besenyő khöz** csatlakoztak)* származtatja.

ISSZÉDOK I.E. 8.SZ.-I.E. 130

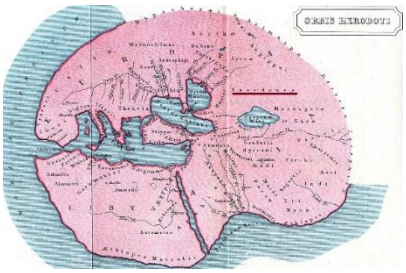

[237]**I.e. 8. sz-ban** az **Isszédok** az **Altáj-hegy** környékén éltek, és az **i.e. 7. sz-ban** mentek az **Urál keleti** részéhez. *(Az **Ugor** törzsek mellé!)*

I.e. 6. sz-ban az **Isszédok** még az **Urál keleti oldalán** laktak. *(Hérodotosz beszámolója szerint, rajtuk túl már csak az Arimasztoknak címzett egyszemű ek, melyeket túl pedig az aranyat őrző **griffek** laktak. A beszámoló szerint az egyszemű ek elüldözték az **Isszédokat**, ők meg a **Királyi Szkítákat**, azok meg a déli tengernél tanyázó **Kimmereket**.)*

*(Tehát ez idő tájt is volt egy nagy, nyugati irányú népvándorlás, melynek végül a nagy vesztesei, mint már tudjuk a **Kimmerek** lettek.)*

I.e. 130 évben az **Isszédok** *(az Ászikkal együtt)* a korábban említett **Kangarok** igája alá jutottak, és csak **i.sz. 3. sz-ban** a **Hunokkal** szövetségben sikerül javítani helyzetükön. Mivel az **Ugorok** *(Cserkaszkuli és Szargatka kultúra)* is **Hun** fennhatóság alá kerültek, ez növelte az esély, hogy még szorosabbá válhatott a kapcsolatuk az **Őseinkkel**.)

ÁSZIK I.E. 2. SZ-TÓL (MASSZAGÉTÁK, ALÁNOK, JAZYGOK, ROXOLÁNOK) JÁSZOK

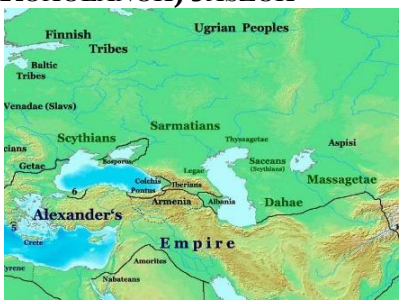

Az **Ászi** *(Görög nevén **Masszaget**)* szövetségnek, 3 törzse volt, ***(Ászik**, **Aorszok** és a **Roxolánok**)* és a **Perzsiához** közeli *(Szír-darja és az Amur-darja folyóknál)* területen éltek. Európai történetüket esetükben is az **i.e. 2. sz-i Jüecsik** *(a későbbi Kusánok)* támadása indukálta. Akkor, **I.e. 130 év** tájától kerültek ők is a **Kangarok** uralma alá.

Alánoknak hívták magukat, az alávetettségből kitörő Ászi törzsek ***(Ászik, Aorszok, Roxolánok)*** szövetségét, akik a **Kangarok** uralma alól kitörve a **Kaukázustól északra** telepedtek le. *(A ma itt élő Oszétek az utódaik.)*

Később az **Alánok** a **Kárpát-medencéig** terjedő **Szarmata Birodalom** Méd származású **Szarmatáit** legyőzve vegyültek velük.

Hasonló **Perzsa kultúrközhöz** tartoztak **Alánok** is, emiatt a környező népek együttesen továbbra is, a már megszokott néven **Szarmatáknak** hívták, az iráron együtt élő népeket. *(Hasonlóan jártak az **Avarokba** beolvadt **Onogurok**.)*

A **3. sz-ban** a **Gótoktól** szenvedtek el vereséget. *(Mind a **Gótok**, mind pedig az **Szarmata/Alánok** kis később a **Honfoglalók** történelmében, és genetikai állományában is megjelentek.)*

I.sz. 3. sz-ban az eredeti helyükön, **Közép-Ázsiában** maradt maradt **Ászik** visszanyerték önllóságukat, ám a Belső-Ázsiából rájuk törő **Türk** népek a **4. sz-ban leigázták** őket is, akikkel együtt ők is az új birodalmak ***(Hun**, **Onogur-Bolgár**, **Kazár**, **Besenyő**, **Szabar**)* részeseivé váltak. *(Ahogy a korábban már elvándorolt **Alánok** is később.)*

I. sz. 350 évtől az **Ászik** Közép-Ázsiai területeit a **Hunok** szállták meg, és az ott élő **Ászik** beolvadtak a **Hunok** kötelékeibe.

375-ben aztán a **Hunok** átlépve a **Volgán**, megverve a **Gótokat**, átvették a **Kelet-Európai sztyeppék** feletti hatalmat is.

375-ben bekövetkezett **Hun** támadás így birodalmukba illesztette a maradék **Ászi/Szarmata/Alán** népeket is. Az **Ászik** jelentős része így hűbéres, szövetségesként részt vett a **Hunok** csatározásaiban is.

A **Hunokkal** szövetséges népekhez ***(Kutrigurok**, **Utrigurok**, **Szabarok**, **Kazárok**, **Eszkilek**, **Kunok**)*, és más népcsoportokhoz így a **Magyarokhoz** is betagozódtak közülük. *(A **Hunor és Magor mondát** sokan az **Alánokhoz** kötik, és igen sok **Perzsa** szó általuk került nyelvünkbe.)*

[236] https://hu.wikipedia.org/wiki/Kangarok
[237] https://hu.wikipedia.org/wiki/Issz%C3%A9dok

[238]A **Hsziungnuk**, *(Keleti, vagy **Ázsiai Hunok**)* **i.e. 3. sz.** végétől az **i.sz. 4. sz-ig Belső-Ázsia** nagy részét ellenőrzésük alatt tartó törzsszövetség **vezető népe** volt, sok népet a birodalmukba olvasztottak.

Hosszú ideig, váltakozó sikerrel harcoltak a **Kínai** állammal, akik miattuk, ellenük kezdték megépíteni a **Kínai nagyfalat**.

A **Hsziungnuk** voltak a későbbi **Közép-Ázsiai** és az **Európai Hunok elődei**. Pontosabban e birodalmak vezető néprétege, mivel ekkor is sok szövetséges törzzsel egybeolvadva, együtt érték el hadi sikereiket.

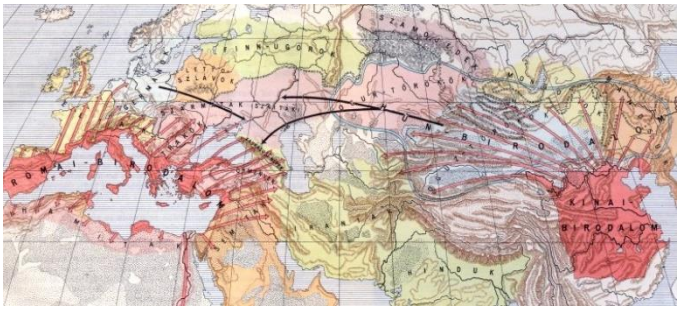

I.sz. 91-ben újra döntő vereséget szenvedtek **Kínától**, és ekkor **nyugatra vonultak** a **Hsziungnuk**, beindítva a **Népvándorást**, maguk előtt és magukkal sodorva igen sok népet, mely népekről külön szó esett. E népek között ott voltak a későbbi **Honfoglaló őseink** is. *(A legújabb genetikai elemzések felvetik, a **Magyarok ősei** is **Hunok** voltak.)*

[239]**311-es** nomád támadásról szóló **Szogd** *(Hellenizált Kelet-Iráni nép)* nyelvű krónikában bukkant fel elsőként a **Hun** népnév, a **Hsziungnukra** használva, akik ekkor a **Kínai** támadás elől **Tokarisztánba** *(Közép-Ázsiában)* menve, ott jelentős törzsszövetséget alkottak.

Korábban itt **Szaka** *(Ászi, Roxolán, Aorsz)* **királyság** volt. A **Szakák** egy része, létrehozva az **Alán szövetséget**, elmenekült a **Volgán** túlra, és a **Kaukázus északi részébe** települt le. *(Akik később a **Hun** és más birodalmak részévé váltak.)* A helyben maradt **Szakák** is idővel szintén betagozódtak a **Hun Birodalomba**.

370-es években, **Balambér** vezetésével a **Hunok** átkeltek a **Volgán**, legyőzték a **Szarmata/Alánokat**, majd az **Osztrogótokat**, és a **Vizigótokat** is, beindítva a nagy Európai **Népvándorlást**. *(Lásd korábban bővebben.)*

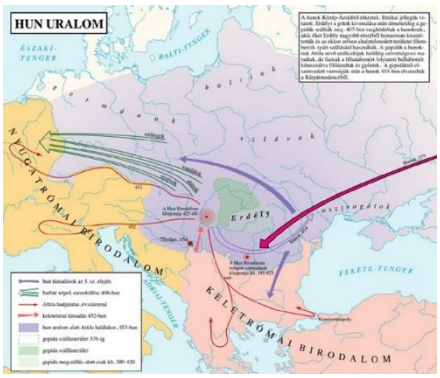

376-tól már az **Al-Dunához** jutottak. Rákövetkező évben pedig már a **Balkánon** *(ahol már közösen **Bizánccal**)* az **Alánok**, és **Gótok** ellen hadakoztak.

378-ban az **Alföldön** élő **Alánok** egy része **Pannonia** tartományba próbált menekülni, jelezve a **Hunok Kárpát-medence** keleti felébe történő betörését. *(Első I datálható a **Hunok** itteni jelenléte.)* A **Rómaiak** az **Alán** betörést akkor még hárítani tudták, és egy ideig a **Kárpát-medence keleti** részét uraló **Hunokkal** még szövetségben is harcoltak a **Gótok** és más népek ellen. Sőt **409-től** a **Hunok** szolgáltak a **Római hadseregben** is.

433-434-ben a **Hunok** segítették vissza a hatalomba **Aëtiust**, aki a megkötött barátsági szerződés révén **Rugának** átengedte **Pannonia Primát** és **Valeriát**.

A **Hunok** ezután áthelyezték központjukat a **Tisza** mellé a **Kárpát-medencébe**. A terület előző urait, a **Gepidákat** is integrálták maguk közé. Tehát tartós és békés itteni letelepedésre rendezkedtek be. *(**Kárpát-medencei** szereplésükről I külön fejezetet lásd korábban.)*

451-ben volt a nagy **Catalumi** csata.

453-ban Attila, **Ildikóval** történő új házasságának **nászéjszakáj**án, hirtelen meghalt.

[240]Ezt követően az örökségéért folyó harcokban a **2 idősebb fia** vereséget szenvedett, a **Hun birodalom** meggyengült, majd meg is szűnt.

A **Hunok** döntő része keleti irányba mozdult el, vonult vissza. Egy részük bizonyára a **456-ban** ekkor felbukkanó **Heftaliták** *(Fehér Hunok)* **Birodalmát** erősítették.

Mások, például a magukat szintén **Hun** örökösnek tartó **Onogor-Bolgárok/Kazarok** és **Ugor Őseink** is később betagolódhattak a **Fekete-tengertől északra** később létrejött **Avar Birodalomba**. *(Lásd később történetüket.)*

Az utolsó még életben maradt legkisebb **Attila** fiú **Ernák** *(**Hunok királya** 469-503)* volt, aki a vereségeket követően békét kötött a **Rómaiakkal**, és az **Al-Duna vidékén** *(Dobrudzsa)* letelepedett népével, belátva, hogy a **Hun Birodalom** meghatározó jellegű uralma véget ért.

[238] https://hu.wikipedia.org/wiki/Hsziungnuk
[239] https://hu.wikipedia.org/wiki/Hunok
[240] https://vlaston.webnode.hu/news/attila-fiai/

A **Hunok** története kiemelkedően fontos a **Magyarok** számára.

A **Cserkaszkuli őshazából** az **i.sz. 5. sz-ban** a **Hunok** mozdították ki az ottani népességet *(feltételezett **Őseinket** is)* nyugati irányba.

A genetikai kutatások eredménye azt igazolta, hogy a **Honfoglaló őseink** a **Hunokkal** rokon genetikai állománnyal rendelkezhettek. Sztyeppei **lovaskultúrájukat** tekintve is nyilvánvaló a hasonlóság.

Egyedüli gond, hogy a **Honfoglaló őseinkről** nincs pontos információink az **Európai Hun Birodalmon** belül, de a genetikai elemzések sokmindent elárulnak.

A genetikai elemzések alapján jelentős mértékben keletről, a **Tokhar/Jüecsin/Hun Birodalmak** által uralt területekről származtak felmenőik, és törzseik részt vettek a **Szarmata/Alánok** és a **Gót/Gepida/Germánok** leigázásában is.

Ehhez be kellett járniuk a **Kárpát-medencéig** vezető utat. *(Csak így volt „beszerezhető" e genetikai állomány.)* Ezek után nehezen elképzelhető, hogy ne vettek volna részt a **Kárpát-medencei** és azon túli harcokban is. Tehát feltehetően ott járhattak a **Kárpát-medencében** már akkor is **Őseink**. Majd **Attila** 453-as halála, és a **Hun Birodalom** összeomlását követően vissza kellett térjenek újra keletre.

*(A későbbi kalandozások ismeretében, **lóháton** ekkora utat megtenni nem jelenhetett nagy gondot számukra. Még az is elképzelhető, hogy a **Heftaliták** /Fehér Hunok/ hódításaiban is „besegítettek" **456-tól.**)*

A **Magyaroknál**, **Árpád** eredet történetében ez szerepel: **Attila/Etele** – *(3.fia)* **Ernák/Irnik** – **Ed** – **Ügyek** – **Álmos** – **Árpád**.
*(**Kuvrat** és az **Onogur nép** eredetmondája szintén **Ernákhoz** kötődik. Itt látszik újra az **Onogurok** és **Őseink** közös jellege.)*

Kézi Simon, **IV. Kun László király** *(1272-1290)* udvari papja, történetíró szerint: *„**Attila halálát** követően fő emberek viszályt szítottak **Attila fiai** között. **Aladár** és **Csaba** végül **Óbuda** mellett ütköztek meg. **Csaba** végül elmenekült 15 000 emberével „Görögországba" (Keletrómai Birodalomba), de végül nem sokáig maradt ott, hanem visszatért **Szittyaországba**.*

*Ezen felül megmaradt több **ezer Hun Csigle mezején**, de félve a nyugati népek bosszújától az ország keleti részébe mentek, és más néven **Székelyeknek** hívva magukat, híven őrizték a határt. Amikor meghallották, hogy a **Magyarok** Szittyaországból elindultak nagy örömmel elébük mentek. A **Magyarok** is megörültek nekik és **Erdély** őrzését a **Székelyekre** bízták."*

Mai történészek felvetik a **Székelyek** származása kapcsán, hogy valóban a **Rómaiakkal** békét kötő legkisebb **Attila** fiú **Ernák népéhez** tartoztak, akiknek egy része az **Alföldön** maradt, majd **Erdélybe** vándorolt.

Az **Árpádkori legendák** szerint is, a **Honfoglaló Magyarok** által itt talált **Székelyek** a **Hunok** maradékai, és a **Magyarok** is a **Hunok rokonai voltak**. **Árpádház pedig Attila leszármazottai**.

A **Hunokkal** kitüntetett módon szükséges foglalkoznunk, mivel a legújabb **DNS** kutatási eredmények is azt igazolták, a **Magyar őstörténet** és a **Honfoglalás** sokkal bonyolultabban zajlott, ahogy azt eddig megismerhettük, A későbbi **Honfoglaló őseinket** is a **Hunok** a birodalmukba szervezték, ezért igen sok szállal kötődik a **Honfoglalók ősi történelme** és törzsei a **Hunokhoz**. Valamint azon népekhez *(**Gótok/Gepidák**, **Szarmata/Alánok**)* akiket a **Hunok** legyőztek, és szintén birodalmukba integráltak.

Nincs pontos ismeretünk arról, hogy a későbbi **Honfoglaló őseink** pontosan milyen szerepet játszottak a **Hun Birodalomban**. Csak annyit tudunk, hogy a **Hunok** megjelenésével az **Uráltól** keletre eső **Cserkaszkuli** *(és az említett módon a **Szargatka**)* kultúrában jelentős változás történt.

E népességek a **Hunokkal** és a magukkal *„kergetett"* más népekkel együtt vándorlásba kezdtek, mely által jelentős *(már korábban is előfordult)* etnikai keveredések is létrejöhettek.

Attila halálát és a **Nyugati Hun Birodalom** a bukását követően újabb birodalmak, országok, népek, kultúrák jelentkeztek keleten, melyek mind a **Hunok** jogos örököseinek vallották magukat.

Így fonódhatott össze a **Szkíták**, **Hunok**, **Avarok**, **Onogurok**, **Kazárok**, **Magyarok** genetikája és kultúrája is.

A **Hunok** alávetettségben élő **Germán** népek is önállósodhattak.

100 évvel később *(552-től)* az **Avar Birodalom** uralta már a **Kelet-Európai Sztyeppét**, ezért kell ismerni a történetüket.

[241]**552-ben** nem véletlenül bukkanhattak fel **Európa keleti határán** az **Avarok**, ez nyilvánvalóan összefüggött azzal, hogy a **Türkök 551-ben** vereséget mértek a **Zsuanzsuanokra**, az ***„Ázsiai Avarokra"***. *(Lásd korábban.)*

*(Útjuk során harcba bocsájtkoztak és kimozdították a **Szabirokat**, azok pedig a **Szargurokat**, **Ogurokat**, **Onugorokat**.)*

558-ban az **Avarok** már **Bizánchoz** is követeket küldtek, és a **Római-Birodalom** évi 200 000 solidust fizetett az **Avaroknak** , hogy az őket fenyegető a **Szlávokat**, **Gepidákat**, **Onogurokat** féken tartsák. *(Ahogy később **Őseinknek** is fizettek a bulgárok elleni harcért.)*

565-ben a **Fehér Hunokat** *(Heftalitákat)* is megverték már a **Türkök**, és átvették a hatalmat a területeik, népeik felett. *(A **Közép-Ázsiai Avarok** többször is lázadtak a **Heftaliták** ellen, így közülük többen már korábban is csatlakozhattak az **Európában** megjelenő **Ázsiai Avarokhoz**.)* A **Türk** uralom ellen is lázadó **Közép-Ázsiai Avarok** vezetésével pedig jelentős számú újabb népesség is csatlakozott az **Európai Avar Birodalomhoz.**

E vegyes eredetre utal, hogy volt, aki **Mongol** jellegűeknek, volt aki **Türköknek** írta le az **Avarokat**, mások pedig a **Perzsa** kultúrához kötötték őket.

Az **Avarok megerősödve**, tovább terjeszkedtek, és képesek voltak legyőzni az a **Fekete-tengertől** északra élő, útjukba eső **nyugati 6 Kutrigur Bolgár törzset**, és a **Szlávokat**.

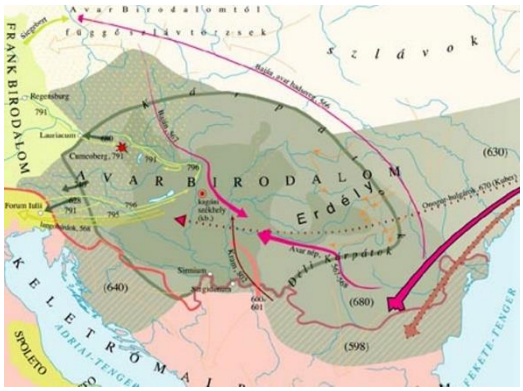

567-ben *(2 évvel a Heftaliták bukását követően)* így megerősödve pedig, a **Langobárdokkal** szövetségben, megverték a **Gepidákat**. Majd egy múlva, **568-ban** a **Langobárdokat** is. Így az egész **Kárpát-medencét** is birtokba vették.

Baján kagán *(562-602)* idején volt a legjelentősebb az *(Európai)* **Avar állam**.

582-ben, majd **584-ben** is ennek egyértelmű jeleként rátámadtak a **Keletrómai Birodalomra**, mellyel sok nehézséget okoztak **Bizáncnak**.

586-ban, a **Szlávokkal** összefogva, **Szaloniki** ellen vonultak. *(A **Szlávok** az **Avarok** szövetségeseiként ekkor települhettek be a **Kárpát-medence** perifériás részeire.)*

602-re az elhúzódó csatározások *(lásd kép)* oda vezettek, hogy már a **Bizánci** sereg lázadozott, így az új Bizánci császár **Phókasz** *(602-610)* kénytelen volt békéért megemelt adót *(subsidium)* fizetni az **Avaroknak**.

629-es katasztrofális Konstantinápolyi veréséig tartott ez az *„aranykor"*. Ezután az **Avar kaganátus** meggyengült.

630-as évig még a területük az **Enns** folyótól a **Don** folyóig terjedt, melyben az **Avarokon** kívül **Szláv**, **Bolgár**, **Germán** *(Gepida)* népek éltek.

635-ben, a meggyengült **Avar Birodalomtól függetlenednek** az **Onogurok**, így az **Avarok** uralma onnantól elsősorban a **Kárpát-medencére** korlátozódott.

Sőt, egy **Samo** nevű **Frank kereskedő,** *(hasonlóan ahogy a **Varégok** megszervezték a **Kijevi Rusz** fejedelemséget)* a korábban is lázadozó **Szlávok** vezetőjévé válva *(Samonak 12 Szláv felesége volt, akiktől 22 fiú és 15 lánya született)* **623-ban** kiszorította az **Avarokat** egyes nyugati területeikről **35 évig**, a **658-ban** bekövetkezett haláláig sikeresen küzdve az Avarok ellen.

[242]**670-től** viszont új népesség jelenik meg a **Kárpát-medencében** a korábbi **Onogur Birodalom** felöl, ők a **Kései Avarok**. Velük megerősödtek a **Kárpát-medencei Avarok**. *(Kárpát-medencei történetük folytatását lásd később, az Onogur-Bolgárok után.)*

[241] https://hu.wikipedia.org/wiki/Avarok
[242] https://hu.wikipedia.org/wiki/Avar_Kagan%C3%A1tus

ONOGUR-BOLGÁROK 453-665

482 évben *(29 évvel Attila 453-as halálát követően)* a **Bizánci** források megemlítik, hogy a **Kubány folyótól** a **Dnyeperig Bolgárok** élnek. *(Köztük említik: **Onogur**, **Ogor**, **Szabar**, **Bulgar**, **Kutugur**, **Abar**, **Kaszar** törzseket, akik a **Hun Birodalom** megmaradt népének vallották magukat.)* **554-ben** még a **Bibliát** is lefordították a nyelvükre.

[243]Az **Onogur szövetséget** eredetmondájuk szerint **Attila** egyik fia **Irnik** alapította a **Kaukázus** és a **Krím félsziget** közötti **Meotiszban 453-ban**. ***(Kuvrat** is **Irnik** leszármazottjának, vallotta magát, ahogy **Árpád** is. Tehát rokonok voltak.)*

Az **Onogurokat** is **Türk népnek** tartották, *(ahogy **Őseinket** is)*, akiket **Hun-Bolgároknak** is hívtak, *(**Bolgár** lehetett a vezető törzs, és a **Hun szövetségbe** tartoztak, annak **Ogur** ágába. Tíz Ogur= Onogur).* **Ászik** *(Alán/Jász)* is voltak köztük.

552-ben a **Türkök** az **Ázsiai Avarokat**, majd **557-ben** a **Heftalitákat** is megverték. Az **Avarok** mindkét helyről elvándoroltak szövetségeseikkel Nyugatra, és az útjukba eső **hat nyugati Kutrigur Bolgár törzset 560-ban** leigázták.

568-ban pedig a **Türk Birodalom** kebelezte be a **keleti öt Utrigur Bolgár törzset**, a korábban behódolt **Kazár** szövetségesük által.

[244]**Kuvrat** *(606, trónon 630-665)* vezetésével, **630-ban** fellázadt az 5 keleti **Utrugur Bolgár törzs** *(a **Kazárokkal** egyidőben)* a **Türk** fennhatósága ellen, *(a **Nyugati Türk Birodalom** meggyögülésekor)* és függetlenítették magukat. Majd **635-ben** a hat **Kutrigur** törzs is fellázadt az ekkor szintén meggyengült **Avarok** ellen. Így jött létre **635-ben** az **Onogur Magna Bulgária**.

A vegyes **Türk**, **Szkíta**, **Ászi** törzsekből álló **Hun-Bolgárok** szállásterülete ekkor már a Fekete-tengertől északra eső területekre is kiterjedt. **Kuvrat Bizáncban** nevelkedve patricius lett, és **Hérakleiosz Bizánci** császár barátjaként, még a **kereszténységet** is felvette.

Az **Onogurok** függetlenedését támogatta **Bizánc**, ezzel gyengítve az **Avarokat**. *(Korábban **Bizánc** még az **Avarokat** támogatta az **Onogurok** ellen, de ekkor már az **Avarok** fenyegették régóta **Bizáncot**. **626-629** között is az **Avarok** újabb hadjáratot vezettek **Bizánc** ellen, de végül hatalmas vereséget szenvedtek. **Bizánc** emiatt támogatta az **Onogurok 635-ös függetlenedését** az **Avar Birodalomtól**.)*

Őseink törzsei, és az **Alánok** is támogatták az **Onogurok** függetlenedését.

Kuvrat ***(665)*** halálakor öt fia viszályának következménye az lett, hogy a **Kazárok** végül, a későbbi **Honfoglaló Őseink** és a **Szabirok** segítségét is igénybe véve elfoglalták a birodalmukat.

A legidősebb fiú **Batbaján** törzsével helyben maradt, de már alárendelt szerepkörben. *(Feltehetően a **Kazárok** segítségét kérte a trónviszályban, de „Törököt fogtam, nem ereszt" helyzetbe kerülhetett, vagy egyszerűen a **Kazárok** kihasználták a trónviszályt, és elvették országát.)*

*(Később **737-ben** a **Kazárok** vereséget szenvedtek az **Araboktól**. Ekkor **Batbaján** utóda **Kotrag** törzsével kivonult a **Kazár Birodalomtól**, és a **Volga-Káma** vidékén megalakítva a **Volgai Bolgár államot**. „Ellenségem ellensége a barátom" alapon jó viszont alakítottak ki az **Arabokkal**, és egy részük még az **Iszlám** hitre is áttért. Lehet, ekkor **Őseink** néhány törzse is csatlakozott hozzájuk. Mivel **Júlianus barát** e területet jelölte meg az általa megtalált **Magyar őshazának**, ahol ekkor, elmondása szerint **Magyarok** éltek. **500 év** múlva, **1236-ban** a **Mongolok** szüntették meg államukat, és ezt követően az **Arany Horda** részévé váltak. A lakosság döntő része beolvadt, átvéve a **Tatár nyelvet** is.*

*Kisebb részük, a **Csuvasok** megtartották őseik **Bolgár-Ogur** nyelvét. E nyelv messze áll a mai **Török** nyelvektől. Van, aki **eltörökösödött Uráli Ugor** nyelv közé sorolja, ahogy a **Magyar nyelvet** is, melyben igen komoly „**Csuvasos réteg**" van.)*

Négy ifjabb Kuvrat fiú törzseivel elvándorolt. **Vund** a **Szaszanida Birodalom** felé vezette népét.

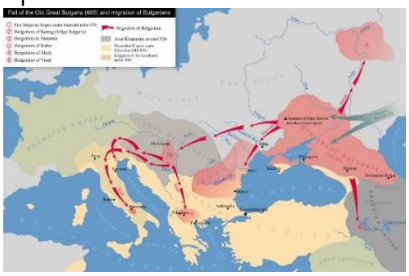

Asparukh törzse *(minden valószínűség szerint **Bizánci** szövetségesként az **Avarokat** is kiszorítva)* az **Al-Dunához** ment, megalakítva a mai **Bolgár állam** ősét. *(Az ott élő **Szlávokra** rátelepülve, de nyelvüket felvéve. Ami arra utal, elsődlegesen csak a férfiakból álló **Bolgár** haderő ment oda.)* Ez egyben az **Avar Birodalom** újabb gyengeségét is jelezte, hiszen innentől a **Balkánon** át már nem tudtak **Bizáncra** támadni. *(E **Dunai Bolgárok** később megerősödve az Al-Duna felől igyekezett visszaszerezni a régi területeiket a **Kazár Birodalmat** támadva. A **Kazár Birodalom** ezért telepíthette az **Etelközbe Őseinket**, védelem céljából.)*

Két fiú a **Kárpát-medencébe ment**. **Alcek** azonban tovább állt **Dalmácián** át **Itáliába**. **Kuber** is törzsével előbb a **Kárpát-medencébe** költözött, de ott később lázadást szított, és vereségét követően a **Balkánra** vándorolt, ők lettek a mai **Macedónok** ősei.

A **Kárpát-medencében** végül ott maradt, jelentős létszámú népesség hatására alakult ki a **Griffes-Indás Késői Avar** nép .

---

[243] http://magyarokeredete.blogspot.com/p/iii7-regeszet-az-arpad-korig.html
[244] https://hu.wikipedia.org/wiki/Onogur-bolg%C3%A1rok

KAZÁROK 555-965

Kazár név eredete feltehetően a Kaszár **Türk** névből származik, mely még Julius **Cézár** nevéből eredeztethető.

[245]**555-**ben egy Szír forrás felsorolta a **Kaukázustól északra** élő népcsoportokat: Onogurok, Ogurok, Szabirok, Bolgárok, Kutugurok, Avarok, **Kazárok**, Saragurok, Bagirszi, Kálizok, Heftaliták.

Sebeos Örmény történetíró **661-ben** a **Kazárokat** Heftalitáknak *(Fehér Hunok)* nevezi. Sokan pedig azt állították, a **Kazárok** nyelve az **Onogur** nyelvhez, a **Volgai Bolgárokéhoz** állt közel. *(„**Csuvasos**" jellegű volt. Ebben szerepe lehetett, hogy ők is a **Hun Birodalomba szocializálódtak**, és a **Bolgárokkal** szomszédosak voltak, a történelmük is sokáig egybefort. Már az **560-as** évektől fennhatóságuk volt az **Onogurok** felett, a **Türk Birodalmon** belül. Csak **Kuvrat** idején **630-670-ig**, tehát **40 évig** voltak függetlenek az **Onogurok**.)*

620-ban a **Kazárok Hérakleiosz** a **Bizánci császárral** szövetkezve harcoltak a **Perzsa Szaszanida Birodalom** ellen **Tifliszt** elfoglalva. *(A Gúrz Tbiliszi Görög neve.)*

630-ban függetlenítették magukat a **Nyugati Türköktől**. *(**Onogurok** is ekkor függetlenedtek.)* Uralkodójuk felvette a **Kagán** címet, és ezzel létrejött a **Kazár Birodalom**.

*(**630-ban** ugyanis, a Kaukázusban sikeres harcot folytató **Tong Yabghu Nyugati Türk Kagánt** ellenségeik megölték, ekkor meggyöngült a **Nyugati Türk Birodalom**.)*

*(**630-ban** a **Keleti Türk Birodalom** pedig meg is szűnt, és ezt követően az **Ujgurok** lettek keleten a vezető népcsoport.)*

665-ben, **Kuvrat** halálát követő **Onogur** trónörökösödési harcokat kihasználva, **670-re** *(Onogurok ellen fellázadó)* **Őseinkkel** és a **Szabirokkal** is összefogva, a **Kazárok** felszámolták az **Onogur-Bolgár** államot, létrehozva a **Kazár Birodalomat**. *(**Honfoglaló őseink**, akiknek **Levédia** volt a központjuk, ekkor az **Onoguroktól** megszerzett **Etelközi** területekre is már letelepedhettek, melynek nyugati részét még a **Bulgárok** birtokolták.)* Alábbi térképen láthatóan **700-ban** is még harcok voltak a **Dnyepernél Etelközért**, melyben **Őseink** nyilvánvalóan részt vettek.

800-ra már az **Al-Dunához** szorították vissza **Őseink** a **Bolgárokat**, akik kemény harcokat vívtak délről **Bizánccal** is. *(Lásd kép.)*

Őseink ekkor a *(**Kései**)* **Avarok**, és a **Kárpátokban** élő **Rutének** segítségével ki tudták alakítani a **Vereckei-hágó Megyeri-rév közötti** „***Magyar korridort***", mely által lehetőségük volt később beavatkozni a **Morva/Frank** háborúkba is.

Róna-Tas András történész professzor szerint a *„**Magyar**"* **törzseket** a **Kazárok** telepítették az **Etelközbe** *(**680-895**)*, a nyugati határokra a *„megbízhatatlan"* **Bolgárok** ellenőrzésére. *(Előtte a „**Levédiai**" területén voltak a **Honfoglaló őseink**.)*

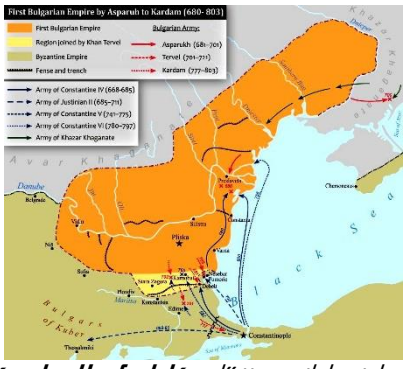

A **Kazárok** fennhatósága korlátozott lehetett, mivel ahogy az **Onogurok** feletti hatalom megszerzésénél, úgy a többi harcaiknál is szükségük volt **Őseinkre**.

[246]**Ibn Ruzsta** *(Perzsa történelemíró)* feljegyzése szerint a *„**Badzsirok**" (**Magyarok**)* országa a **Besenyők** és a **Bolgárok** között van, **vezérük 20 000 lovassal** vonult ki. *(Ez igen jelentős fegyveres erőnek számított ekkor, mely jól jelzi erejüket.)*

737-ben pedig súlyos vereséget szenvedtek el a **Kazárok** a Muzulmán **Arabok** hatalától.

830-ban tört ki a **vallásháború**, mely újra megrázkódtatta a birodalmukat. *(Ekkor **66 évvel** a **Honfoglalás** előtt, csatlakoztak a menekülő **Kabarok** és a **Szabarok Őseinkhez**.)*

[247]**893-ban Izmail ibn Ahmed** Számánida *(Perzsa)* uralkodó legyőzte az **Úzokat**, akik elvesztették területeiket és állataikat, ezért a **Besenyőkre** támadtak **894-ben**. Amikor azok éppen az évente a szokásos **Kazárok** elleni háborújukkal voltak elfoglalva,

Konstantin császár *(904-959)* feljegyzéseiből tudjuk, a **Besenyők** kénytelenek voltak **menekülni** a hazájukat elhagyva, a **Volgán** átkelve, **állataik java részét hátrahagyva** *(!!!)*, mert a hatalmas juh nyájaikat és tevéiket nem tudták gyorsan átvinni a **Volgán**.

Ezért támadtak **895-ben Árpád népére**, akiknek hasonlóan kellett menekülniük.

A **Kazárokat** is támadták a **Besenyők**. A **Volgai Bolgárok** pedig függetlenedtek. Később a **Kijevi Rusz**, látva a **Kazárok** meggyengült erejét szintén rájuk támad. A **Kazárok** már Muzulmán zsoldosokat is alkalmaztak ellenük.

965-ben végül, a **Kijevi Varég/Rusz** uralkodója, **Szvjatoszláv** támadásai adták meg a végső kegyelemdöfést a birodalmuknak.

Ezt követően a **Kazár birodalom** maradékát a **Bizánci Birodalom** kebelezte be.

---

[245] https://hu.wikipedia.org/wiki/Kaz%C3%A1rok
[246] http://multunk.com/index.php?title=Ibn_Ruszta
[247] http://multunk.com/index.php?title=IX._sz%C3%A1zad_v%C3%A9gi_n%C3%A9pv%C3%A1ndorl%C3%A1s

KÉSEI AVAROK A GRIFFES-INDÁS NÉPCSOPORT 670-896

670-től a **Kárpát-medencében** megjelenő **Kései Avar**, **Griffes-Indás** kultúrát az **Onogur Birodalom** felbomlása magyarázza.

Kuvrat 665-ös halálakor kitört örökösödési harcoknál a legidősebb fiú helyben maradt, a többi végül elmenekült. *(Lásd korábban.)*

Kuber és **Alcek** is a **Kárpát-medencébe** az **Avarok** felé vették útjukat. *(Feltehetően előtte is az **Avaroktól** kaphattak segítséget. Bár a **Bizánci** vereséget követően már gyengék voltak a **Kárpát-medencébe** szorult **Avarok**, tehát kétszer is meggondolhatták beavatkozzanak-e. A két fiatalabb örökös és népének befogadásával, mégis megtették.)*

Később mindkét fiú itt is lázadást szított, *(lásd később a Magyarok hasonló gondjait a betelepülő Kunokkal)* így az **Avarok** jelentős harcok árán elüldözték azokat, akik lázadtak.

Ekkor áshatták el **670** körül a **Kunbábonyi kincsleletet**, mely **Baján kagán** unokájáé lehetett.

Az **Onogurok** sem voltak egységesek, több különálló törzsük is volt, egy részük az **Avar Birodalom**, másik részük a **Kazár/Türk Birodalom** fennhatósága alatt élt korábban. A **Kuvrat** által létrehozott **Onogur-Bolgár Birodalomnak Türk**, **Alán**, **Ászi** törzsek is részesei voltak. **Alcek Dalmácia**, majd **Itália** felé, **Kuber** végül **Macedóniába** telepedett le, de sokan az említett törzsekből a **Kárpát-medencében** maradtak.

Őseink is az **Onogur-Bolgár Birodalomban** éltek. *(Lehet egyes csoportjuk e két lázító fiú népével is tartott. Ahogy később a Volgai Bolgárokkal is.)* Azt biztosan tudjuk, a **Kazárok Őseink** törzseivel szövetkezve döntötték meg az **Onogur-Bolgár Birodalmat**.

[248]Az **Onogur Birodalom** felbomlása után, a **Kazárok** fennhatósága elől menekülők, a **Kárpát-medencében** betelepülők népek alkothatták a **Griffes-Indás** népcsoportot, és a magukkal vitt kultúrájuk hatására jött létre a **Kései Avar kultúra**.

Az **Őseink** segítségével létrejött **Kazár Biroldalomban** nyilvánvalóan megnött az erejük. Ezt az is mutatja, hogy az **Onogurok** korábbi területeire települhettek. Ez azzal is járt, hogy a **Késői Avar Birodalommal**, és a Balkánon megalakult **Bolgár Birodalommal** is szomszédossá váltak. Mivel pedig kultúrájuk igen hasonló volt, idővel nyilvánvalóan **politikai** és **gazdasági** kapcsolatok alakulhattak ki.

A **Kettős Honfoglalás** elmélet szerint e **Griffes-Indás** népcsoportnak a **Kárpát-Medencébe** való bevándorlása volt az **első Honfoglalás**.

Amennyiben megerősítést nyernek a **Honfoglaló** sírleleteiből elvégzett új **DNS** vizsgálati leletek, akkor ez azt a lehetőséget veti fel, hogy már a **Hunokkal** is bejöhettek **Őseink** a **Kárpát-medencébe**. Majd **Attila** után kényszerű visszavonulásukat követően, *(lásd Onogur eredetmondát)* akár az **Avarokkal**, majd a **Griffes–Indás** népcsoporttal is visszatérhettek, végül a **896-os** betelepülés volt a legsikersebb **Honfoglalásuk**.

A korábban említett *„**Magyar Korridor**"* tartós megléte is arra utal, hogy az ott élő **Kései Avarok** szövetségeseik voltak.

Ugyanakkor a később érkező **Besenyőket**, a **Kunokat** is rokon jellegű, **Kárpát-medencébe** betelepülő népeknek tekinthetjük.

Ahogy a **Kárpát-medencébe** korábban megtelepült **Kimmer**, **Szkíta**, **Hallstatt/Kelta**, **Yazig/Szarmata**, **Gepida/Gót** is **Őseikkel** kulturálisan rokon lovasnépeket is ezért korábbi honfoglaló elődeinknek kell tekinteni. *(Ahogy igen sok a sztyeppéről érkező **lovas nép** végállomása is a Kárpát-medence volt.)* A hasonló **lovas kultúrkörből** érkező, a **Kárpát-medencébe** betelepült népünk ezért tudott viszonylag hamar beilleszkedni. Ez volt a **Magyar Honfoglalás** sikerének is a kulcsa is. Az itt élő népeket igen hamar integrálni tudták.

Valójában tehát, nyilvánvalóan **többszörös Honfoglalásról** beszélhetünk.

Fontos megjegyezni, *(a **Kazárok**, és feltehetően a **Hunok** mellett)* az **Onogur-Bolgárok** nyelvét is **Türknek** tekintik. A *„**Csuvas**"* nyelvük nagyon messze áll a többi **Türk** nyelvtől, *(sokan eltürkösödött **Ugor** nyelvnek tartják azt is, ahogy a **Magyart** is)* és ez a nyelv áll legközelebb a **Magyar nyelvhez**. *(Így is annyira messze, hogy a kép nép nem értheti meg már egymást.)*

A **Magyar nyelvben** megtalálható nagyszámú **Bolgár/Onogur-Türkös** *(Csuvasos)* eredetű, földműves jellegű *(bika, ökör, tinó, alma, körte, búza, eke)* szavaink utalnak a két nép igen hosszú idejű együttélésére.

Korábban a **Hun**, **Avar**, **Onogur**, majd a **Türk/Kazár Birodalomban** is hosszabb ideig együtt éltek **Ugor Őseink** e **Türk** népekkel.

Ezért, ismerős, rokon népként léphettek be, és telepedhettek le elődeink csoportjai a **Kárpát-medencébe** már **895-öt** megelőzően is.

Fontos tényező volt az **Avarok 629-es** a **Bizánciaktól** elszenvedett veresége. Ezután lázadtak és lettek önállóak *(**635-ben**)* **Kuvrat** vezetésével az **Onogurok** is, és ekkor hozhatta létre egy **Samo** nevű **Frank kereskedő** is a haláláig **658-ig** regnáló **Szláv államot**.

Az **Avar állam** konszolidációja a **670-es évektől** jött létre, a rokon *„**Griffes-Indás**"* **népek** betelepedésével, ezzel új erőt kaptak. A lázadó vezérek távozása után is ott maradtak jelentős létszámúak voltak, ezért jelentős hatást is gyakoroltak, így az **Avar kultúra** is megváltozott.

[248] https://hu.wikipedia.org/wiki/Avar_Kagan%C3%A1tus

A **Szkíta** ábrázolásokban is megtalálhatjuk a leroskadó **lova**t, vagy **szarvast** marcangoló **griffet**, ahogy a **Késői Avar** kincsen is. *(Lásd **Késői Avar** mellett a **Tolstaja Mogilia**, **Csertomliki**, és **Shpakovsky** ábrázolások.)*

Avar; Tolstaja Mogilia; Csertomliki; Csertomliki; Shpakovsky; Shpakovsky

A **Nagyszentmiklósi** lelet **Griffes-indás** mintája pedig **Belső-Ázsiai** népcsoportokra utal.

A **Késői Avarok** települései egybe esnek a későbbi **Honfoglalók** letelepedési helyeivel. Ez is azt mutatja, a **Késői Avar Birodalom** megmaradt népessége, a **Frankoktól** és a **Dunai Bolgároktól** elszenvedett vereségét követően, a korábban már bevált módszerrel óhajtott újra megerősödni a **Kárpát-medencében**. Új, rokon, **lovaskultúrájú** népesség behívásával.

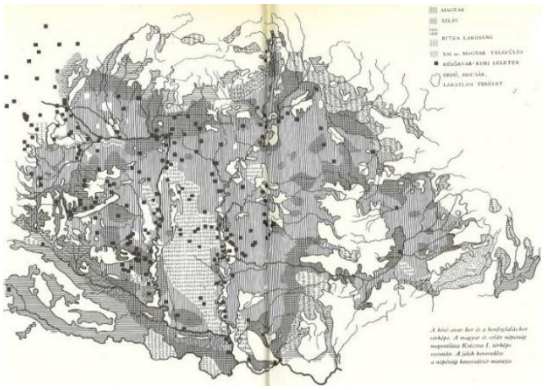

A **670-től,** a **Griffes-Indás** népekkel megerősödött a **Késői Avarok** további sorsát a **Frankok** döntötték el. A terjeszkedésük elől **776-ban** a **Langobard**, **787-ben** pedig a **Bajor III. Tassilo** uralkodó az **Avaroknál** keresett menedéket.

I. Nagy Károly Frank császárnak *(8742, trónon 800-814)* ez jó ürügyet szolgáltatott az **Avarok** elleni támadásra.

788-ban már a **Frankok győztek** az **Avar** haderő felett **Ybbs** mezején, **Bécs** felett.

791-ben is a **Frankok** győztek, de nagy veszteséggel, mely után az **Avarok** *„felperzselt föld"* taktikát folytattak, emiatt végül a **Frankok** visszavonultak, de a harcok folytatódtak.

795-ben belviszály tört ki a **kagán** *(uralkodó)* és a **jugurrus** *(fővezér)* között. *(Mindkettő meghalt.)* E belső harcban az **Avarok** nagyon meggyöngültek. Ezért a **tudum** *(a nyugati rész helytartója)* kénytelen volt meghódolni a **Frankoknak**, és a **Kereszténységet** is felvette. A **Frankok** ***(Erik Friaul** tartomány grófja)* kezére került a kagán székhely és a **kincstár**, melyet a **Frankok** kifosztottak. ***(16 szekéren** hordták el a **kincseket**.)*

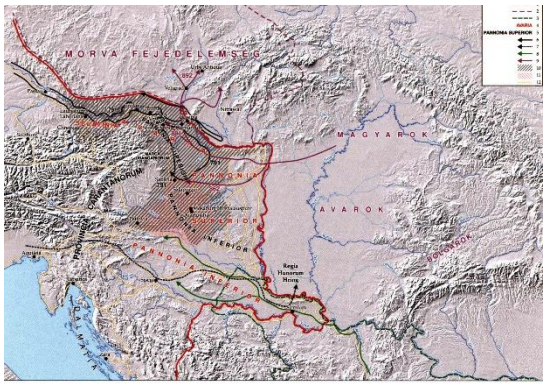

1. Kép • A Kárpát-medence a 8–9. század fordulóján és a 9. század első évtizedeiben
• 1. A Karoling Birodalom határa • 2. A Morva Fejedelemség határa • 3. A Dunai Bolgár Fejedelemség határa 828 után
• 4. A Karoling-közigazgatás, kb. 800–828 • 5. A Karoling-közigazgatás 828 után • 6. Nagy Károly 791. évi hadjárata
• 7. Erik friauli őrgróf avar hadjáratai (795–797) • 8. Bolgár hadjáratok (827–829) • 9. Korai magyar hadjáratok (862, 881, 892, 894) • 10. Kelet frank régészeti emlékek elterjedési területe • 11. Mosaburg grófság törzsterülete és vonzáskörzete • 12. Római út

797-ben Avar lázadás tört ki **Pannóniában** az erőszakos térítés és elnyomás miatt, ekkor **Eriket** megölték, de a **Frankok** leverték a lázadást.

801-ben újra fellázadtak az **Avarok**, de **803-ban** azonban már a **tudum** békekötést javasolt, és ez évben a nyugati ***(Pannon)*** rész véglegesen behódolt. Az **Avar Birodalom** véglegesen megszűnt.

A **Kárpát-medence** északnyugati részébe a **Morva fejedelemség** szerzett területeket a **Garam folyóig**.

A függetlenségüket és hagyományaikat megőrizni szándékozó **Avarok** a **Dunától keletre** eső területekre vonultak vissza, ahol központi államszerveződés hiányában a törzsfők uralták az megmaradt területeket.

805-ben a **Bolgár Kán** délről támadta meg az **Avar** törzseket, jelentősen tovább gyengítve őket, és elfoglalva **Erdély déli részét a Marosig**, a **sóbányák** megszerzése érdekében.

*(Az **Alföld** azonban a jó bújóhelyet kínáló nádasai, vízjárta ingoványosai nehezebben voltak megtarthatók a hódítók számára. Feltehetően az **Avar** törzsek nyílt harcot nem vállaltak, viszont a **Bolgár haderő** elvonultával előjöttek és megölték a hódítók helytartóit. A **Kelták** és a **Rómaiak** is így jártak, ezért ők sem erőltették e terület megszállását, a **Jazig** és más **lovasharcos** törzsekkel szemben.)*

822-ben említik utoljára az iratok az **Avarokat**, akiknek követei ekkor még megjelentek a **Frank Birodalmi** gyűlésen **Frankfurtban**.

A hivatalos történetírás szerint az itt élő **Avarok** asszimilálódtak az itt élő **Szlávságba**, akiket korábban uraltak, és így tűntek el. *(Régi Orosz évkönyvekben az eltű nés szinonimájaként szerepeltek: **„Eltű nt, mint az Avarok**.")*

A modern régészeti leletekből arra lehet következtetni, az **Avar** államiság eltűnt, de a **Késői Avar népesség** korántsem tűnt el.

A **Késői Avar** lakosság jelenléte **Pannóniában 870-es évekig** mutatható ki, az **Alföldön** viszont megélték a **896-os Honfoglalást**.

Horvát területen még a jóval későbbi **950-es években** is említik az **Avarokat**.

Bíborbanszületett Konstantin bizánci császár *(913-959)* arról ír, hogy a **Horvátok** megszerezték országukat az **Avaroktól** pár év harccal.

A **Kárpát-medencében** megmaradt **Kései Avarok**, túlélésük és jövőjük érekében, **szövetségesként,** rokonokként tekinthettek **Őseinkre**. Bátorítva őket a betelepülésre, amitől a **Frankok**, **Morvák**, **Bolgárok** szembeni védelmet, netán régi hatalmuk visszaszerzést remélhették.

HONFOGLALÁST MEGELŐZŐ ESEMÉNYEK RÉSZLETEZÉSE

Ahogy olvashattuk, a korábbi **népvándorlások** során is, időnként sok sztyeppei népcsoport mozgásba lendült.

A **lovas korszakban** messzire is eljuthattak egyes népek, rövid idő alatt, nagy birodalmakat létrehozva, sok népet egyesítve.

A megismert adatok alapján, **Őseink** törzsei több, változó törzsszövetséget létrehozó törzsből jött létre. *(Nem csak a honfoglaláskor köthettek törzsszövetséget, ez kultúrájuk szerves része volt egy várható támadás, hadjárat, vagy terület változás kapcsán.)*

A **4. sz-ban** a **Cserkaszkuli**, esetleg a **Szargatka kultúra** területéről, más törzsek a **Hsziungnu/Hun Birodalom** és **Közép-Ázsia** területéről elindulva jutottak el Európába, és így részesei lehettek a **Hunok** inváziójának is **370-től**, amikor **Balambér** és népe átlépte a **Volgát**.

Őseink is így részt vettek a **Szarmata/Alán**, **Gót/Gepida/Germán** népek hódoltatásában. *(Melyről **Honfoglaló őseink genetikája** is tanúskodik.)* **Őseink** ekkor is *„Kalandozhattak”* a **Hun** hadi eseményeknél, így óhatatlanul a **Kárpát-medencében** is járhattak. *(Ahogy a **451-es Catalaumi csatában**, és a rákövetkező évben **Attila Itáliai** hadjáratban is részt vehettek. Erről pedig a regöseik regélten, életben tartva emlékét.)*

Attila halálát *(453)* követően sem maradhattak ki a véres harcokból, melynek végeredményeként a **Germánok** részben visszanyerték erejüket, és visszaszerezték **Nyugat- és Közép-Európai** területeiket.

A **Kelet-Európai** síkságon azonban, az oda visszavonuló **Hunok lovas népei** újraszerveződtek, **Attila** fia **Ernák** *(Irnik)* örököseiként. *(Ahogy a **Bolgár/Onogur**, **Kazár**, **Szabir**, egyéb **Türk** és az **Ugor** törzsek. Utóbbiak adták a későbbi, **896-os Honfoglaló őseink** vezető népét, és hozzájuk csatlakoztak más törzsek.)*

457-ben, az éppen ekkor feltűnő *(Közép-Ázsiai **Avarokat** legyőző)* **Heftaliták** *(**Fehér Hunok**)* hódításaiban is részt vállalhattak Őseink.

552-től, a **Kelet-Európai** Sztyeppe területén hozták létre a birodalmukat a **Türkök** által elűzött **Ázsiai Avarok**. *(Zsuanzsuanok)* Akikhez később csatlakoztak a *(**Türkök** által 563-tól szintén megvert **Heftaliták** területeiről távozó)* **Közép-Ázsia Avarok** is.

Az **Avar Birodalom** is integrálta a korábbi **Hun Birodalom** utód népességének jelentős részét. *(Ahogy a **6 Onogur** törzset és **Őseink törzseit**, valamint **Alán/Ászi** csoportokat is.)* Később **567-ben** a **Gepidákat**, **568-ban** pedig a **Lombardokat** megverve, az **Avar Birodalom** már a **Kárpát-medencét** is uralta. *(Lásd térkép.)*

630-635 között, **Kuvrat vezetésével** az **Onogurok** függetlenedtek, létrehozva a Fekete-tenger felett a **Bolgár Birodalmat.** (*5 törzsük előbb a **Türköktől**, 6 törzsük pedig később az **Avaroktól** függetlenedett, miután meggyengült azok birodalma is.)* Így az **Avarok** beszorultak a **Kárpát-medencébe**.

Az **Onogurok Őseink** segítségét is igénybe véve függetlenítették magukat, de feltehetően ezt nem hálálták meg.

670-ben a **Kazárok Őseink** segítségével foglalták el az **Onogur Birodalmat**, kihasználva **Kuvrat 665-ös** halálát követő belső hatalmi harcaikat. **Őseink**, **Levédiát** meghagyva a törzsközpontjuknak, fokozatosan elfoglalhatták a Bolgárok **Etelközi** területeit, ahol a **Balkánon** létrejött **Bolgár állam** csapataival rendszeresen küzdöttek.

Őseink a **Kazár Birodalmon** belül idővel egyre erősebbek lettek, ahogy a birodalom gyöngült. A **Bolgárokat Etelközből** visszaszorítva, kapcsolatot teremtethettek a **Kárpát-medencei Avarokkal** is. *(Így később, fokozatosan kiépíthették a **Vereckei-hágó** és a **Megyeri-rév közötti** „**Magyar korridort**”.)*

670-től az **Avarokat** még megerősítették a hozzájuk menekülő **Onogurok Griffes-Indás** népcsoportjai, de nem kizárt, hogy innentől **Őseink** is hatással voltak az Avar Birodalomra.

805-re azonban a **Frankok nyugatról**, a **Morvák északról**, a **Bolgárok délről** támadva szétzúzták az **Avar Birodalmat**. Az **Avarok** már csak döntően a **Kárpát-medence Alföldi** *„pusztaságában”* maradhattak meg.

Ott garantáltan segítséget kaphattak Őseinktől. Ez kölcsönös előnyökel járhatott. Mi mással magyarázható a Vereckétől a Megyeri révig terjedő „*Magyar korridor*”, melyen később hadjárataikhoz felvonulhattak Őseink?

*(Ez ősidők óta „uralhatatlan” terület volt, melyet csak a **lovasnomád népek** tudtak uralni. Lásd Jazigok.)*

737-ben a **Kazár Birodalom** vereséget szenvedett az **Omajjad II. Marwán Arab kalifától**, ezzel hatalmuk jelentősen lecsökkent. *(E harci területektől távol élő **Őseink** törzseinek hatalmi ereje pedig arányosan megnőtt.)* A **Kaukázusnál** végül sikerült megállítani az **Arabokat**.

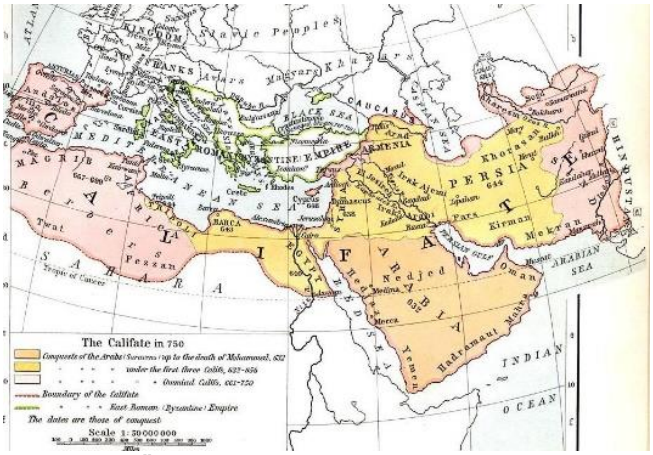

751-es Talasi csatában az **Muszlin Arab** lovascsapatok hatalmas győzelmet arattak a **Kínai** csapatok felett is.

875-re pedig az **Aral-tótól** délre eső államokat hódította meg a **Bagdadi kalifa** alá tartozó iszlám **Szamanida Birodalom**.

830-ban tört ki a **Kazár vallásháború**, amikor **Judaizmust** támogatók győztek. A **Kazár hadsereg magja** fellázadt ellenük. A lázadásukat leverték, menekülni kényszerültek a megtorlás elől.

Őseink befogadták a vesztes **Ászi** *(közelebbről **Aorsz**)* köteléket, *(akik magukat **Kabaroknak/Kavaroknak** nevezték)* majd a Kazárok ellen szintén lázadó szakadár **Szabarokat/Szabirokat** is. Ez bizonyítja legjobban **Őseink** jelentős **hadierejét**.

Ezzel ráadásul tovább erősödtek, függetlenedtek, még **<u>66 évvel a Honfoglalás előtt</u>**.

[249]A **Szabirok** *(Szabarok)* népe feltehetően **Közép-Ázsiában** alakult ki az **5. sz-ban Hun/Szkíta** népekből.

463. évben Priszkosz tudósít először a **Szabirokró**l. *(Nevük **Türk** eredettel vándorló, kóborlót jelent.)* Mely szerint az **Avarok** elűzték őket az eredeti lakóhelyükről, és ők mozdították ki helyükről a Szaragurokat, **Ogurokat**, **Onogurokat**. *(Tehát már akkor kapcsolatba léptek az **Avarokkal** és az **Onogurokkal**.)*

A **Szabiroknak** részük volt a **Kazár Birodalom** megszervezésében is. *(A „**Magyarokkal**” is egyetemben, akiket ekkor **Türköknek** mondtak legtöbbször, nyugatiak pedig később pedig **Ungrinak**, ezért az idézőjel előbb e névnél.)*

[250]A **Bíborbanszületett Konstantinnál** járt *„**Magyar**”* küldöttség elmondása szerint, a **Kabarok** fellázadtak a **Kazár Birodalom** Judaizmust támogató vezetői ellen. *(Közöttük **Muszlim** hitre tértek is voltak, őket nevezték **Kálizoknak**.)* Egy részüket lemészárolták a **Kazárok**, akinek sikerült elmenekülniük, azok csatlakoztak hozzájuk.

Vélhetően **Kabar** törzsnév az **Örs**.

Valószínűen gyűjtő névként használhatták a **Kabar** nevet, és igen sok **Alán** is tartozott közéjük.

Három törzsük egy *„**Magyar**”* vezért kapott, és a harcok idején ők alkották az elővédet. *(Ez a csatlakozott hadinépeknél így volt természetes.)*

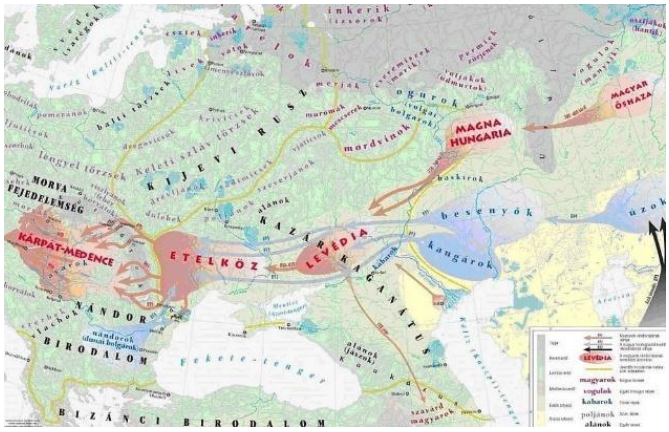

[251]Ibn Ruzsta *(Perzsa történelemíró, 903-913 írt könyvének címe: „Az értékes drágagyöngyök könyve”)* szerint a **<u>Türkök *(Őseink)* országa a Bolgárok és Besenyők között helyezkedik el. Vezérük neve Künde, aki „*20 000 lovassal* indult ki</u>**”. *<u>(A királyuk neve Gzsula/**Gyula**.)</u>*

Egy ilyen nagy **lovas haderőnek** feladatokat kell adni, vagy akár a szövetségeseik ellen is fordulhatnak. *(Lásd Szarmaták esetét a Szkítákkal, vagy a Zsuanzsuanok és a Türkök.)*

Ekkor tehát **Őseinket** a **Kazár Birodalommal** kapcsolatban álló, igen erős **lovas hadinépnek** kell tekintenünk. A **20 000 lovaskatonák** kiállítani képes nép létszámára is lehet következtetni. *(Legalább ekkora létszámú **lovashaderőt** képviselt még az otthon maradt túl fiatal, vagy már kiöregedett harcosok létszáma is. Ők hadászatilag*

[249] https://hu.wikipedia.org/wiki/Szabirok
[250] https://hu.wikipedia.org/wiki/Kavarok
[251] https://tudasbazis.sulinet.hu/hu/tarsadalomtudomanyok/tortenelem/a-kozepkor-tortenete-476-1492/a-magyar-nep-eredete-es-vandorlasa/a-magyar-nep-vandorlasa-a-dzsajhani-hagyomany

kisebb erőt képviseltek, de a fő haderő távolléte esetében a honvédő harcoknál jelentős szerephez juthattak. Lásd ***Besenyők 895-es*** *támadása.)* E két lovashaderőnek kb. öt-hétszerese lehetett a férfi lakosság. Ez alapján úgy lehet következetnünk, hogy igen jelentős, **300 000** és **500 000** fő közötti lehetett ekkor **Őseink** törzseinek a létszáma.

Az **Onogurok** bukását ***(670)*** követően **Őseink**, hosszú harcok árán, idővel megszerezhették a **Levédián** túl az **Etelközt** is. *(Bár történészeink által közölt térképek eltérően ábrázolják helyzetüket.)*

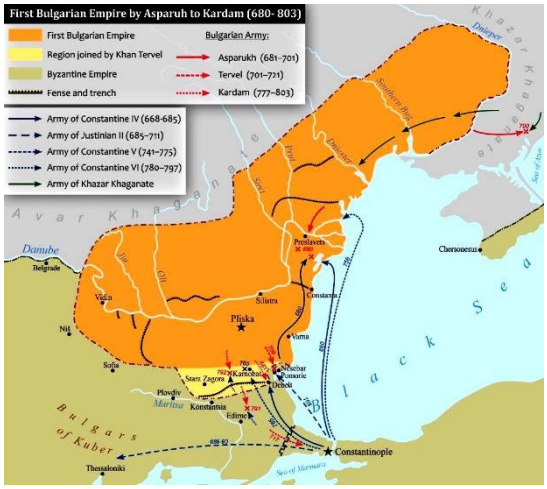

A törzsközpont **Levédia** maradt. *(Nevét a mondák szerint* ***Levedi kende*** */818-?/ vezérük után kapta, elődje* ***Ügyek****, utóda* ***Álmos*** */?-895/, akihez állítólag a* ***Kazár fejedelem*** *a* ***leányá****t is hozzáadta,* ***Levedi*** *javaslatára. Ez megint* ***Őseink*** *erejét jelzi.)*

Az **Etelközi** részre a Balkánon megalakult **Bolgár Birodalommal** folytatott hosszú idejű, igen komoly harcok árán terjeszthették csak ki a hatalmukat. Ezért is volt fontos számukra **Levédia**.

A **Bolgárok** is csak jelentős harcok árán, fokozatosan terjeszthették ki a hatalmukat a **Balkánra**, miközben az **Etelközben** teret vesztettek. Ennek révén, **Őseink** idővel elérték a **Kárpátokat**, és kapcsolatokat létesíthettek az **Avarokkal**.

Később, az **Avar Birodalom 803-as** bukását követően, így már módjuk nyílt kialakítani a **Vereckei-hágó** és a **Megyeri rév** közötti *„**Magyar korridor**”*, hogy idővel *(862)* a **Frank-Morva** harcokba is bekapcsolódhassanak, kellő haszon ellenében.

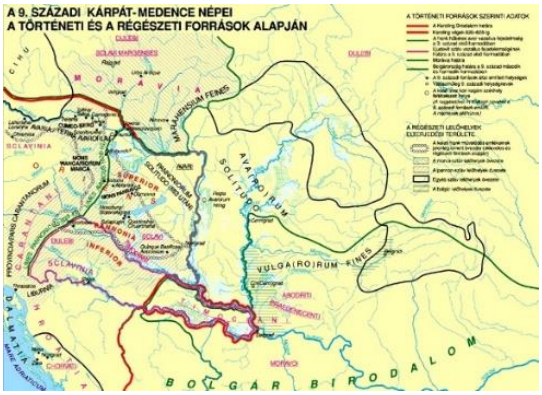

791-ben kezdődtek a háborúk az **Avarok** és **Frankok** között.

795-ben már a **Frankoknak** sikerült betörniük az **Avar** területekre, kihasználva az **Avarok** belháborúját. Megroppantották az **Avarok Kárpát-medencei** uralmát, és az **Avar kincstárat** is magukkal vitték.

803-ban a **Pannóniai Avaro**k behódolnak a **Frankoknak**, ezzel megszűnt az **Avar Birodalom**.

A **Morva fejedelemség** pedig a **Kárpát-medence** északnyugati részén szerzett területeket a **Garam folyóig**.

805-ben a **Bolgár Kán** délről támadta meg a **Kárpát-medence** keleti részén élő **Avarokat**, a **sóbányák** megszerzése érdekében, elfoglalva **Erdély déli részét** a **Marosig**, ezzel is jelentősen tovább gyengítve őket.

(Feltehetően a ***Bolgárok*** *részben azért nem terjeszkedtek tovább ekkor, mert az* ***Alföld*** *„uralhatatlannak” bizonyult számukra is. Az* ***Avarok*** *bármikor elbújhattak a nádasokban, majd lecsaphattak a hódítókra.* ***Észak-Erdély*** *más jellegű volt, a* ***Rómaiak*** *is meg tudták ezért hódítani.*

Lehetséges, hogy a ***Bolgárok*** *azért sem terjeszkedhettek tovább, mert már ekkor is* ***Őseink*** *segítették a* ***Kései Avarokat****. Miért ne tették volna, ha egyébként is harcoltak a* ***Bolgárok*** *ellen. Régebb óta is már létrejöhetett a kapcsolat az Etelközi* ***Őseink*** *és az* ***Avaro****k között a* ***Vereckei-hágón*** *keresztül. Szükségszerű volt mindkét fél számára e kapcsolatok ápolása, a közös ellenség a* ***Bolgárok*** *ellen.* ***Őseink*** *számára e jó kapcsolat a* ***Vereckei-hágó*** *és a* ***Megyeri rév*** *közötti „Magyar korridor” biztosítását is jelenthette. Egyes* ***Kései Avar*** *csoportok a Bolgár támadáskor a* ***Kárpátokat*** *átlépve menedéket is kereshettek az* ***Etelközben*** *tartózkodó, rokonuknak számító* ***Őseinknél****. Tehát az* ***Avar*** *kapcsolat hosszú ideje fennállhatott* ***Őseinkkel****, és bizonyára a* ***Bolgárok*** *pedig kénytelenek voltak ezzel kalkulálni.)*

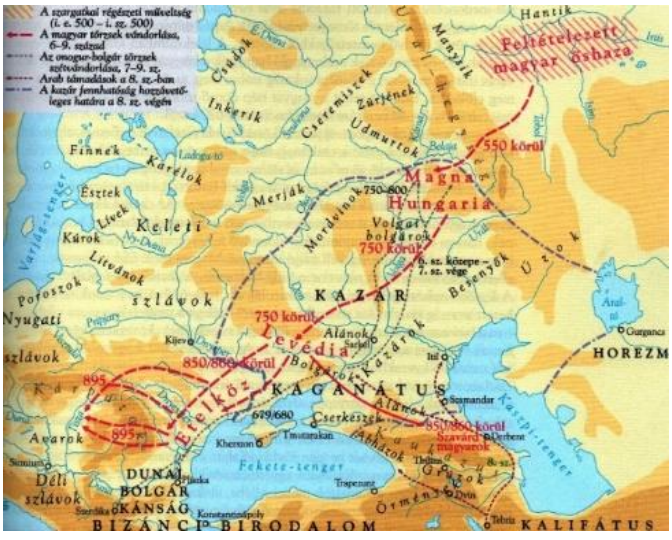

[252]**839-ben** ***(56 évvel*** *a Honfoglalás előtt)* **Őseink Bolgár** felkérésre **Bizánc** ellenében harcoltak! Ez igazolja **Őseink** közeli, **Etelközi** tartózkodását, és azt is, hogy akkor már annyira megerősödtek, a **Kazárok** befolyása annyira lecsökkent, hogy önálló politikát folytathattak. ***(830-ban*** *csatlakoztak* ***Őseinkhez*** *a Kazároktól menekülő* ***Kabarok*** *és a* ***Szabirok****. Velük megerősödtek, nekik viszont a veszteségeik pótlására hadizsákmány kellett!)*

[252] Róna-Tas András: *A honfoglaló magyar nép: Bevezetés a korai magyar történelem ismeretébe.* Budapest: Balassi

Az előző oldali. Fodor féle térkép nyilvánvalóan helytelenül ábrázolja a **850-es dátummal** az **Etelközbe** való betelepülést, így nem tudtak volna részt venni e **839-es** hadjáratban. Inkább csak azt jelölheti, hogy **Őseink** településeinek súlypontja ekkor került át oda. E hadjárathoz már jóval hamarabb a közelben, **Etelközben** kellett lenniük a hadaikkal. Valószínűbb, hogy az **Etelközi** megtelepedés **670-től** fokozatos volt, ahogy a **Bolgárokat** sikerült kiszorítani onnét, mint a Rónai-Tas térképen is ábrázolták. Ahogy az ő térképén az **Obi-Ugor** őshazából való eltelepülése is tágabb időhatárt jelez. A Fodor féle térkép viszont felveti a **Szargatkai** kultúrából való eredetet is.

Amennyiben csak **750 körül** érkeztek volna **Őseink** keletről a **Levédiai** területre, akkor ott már nem tudtak volna **Germán DNS genetikát** „beszerezni".

Tehát megint a Rónai-Tas féle térképábrázolást kell megfelelőbbnek tekinteni, mely a későbbi **Don-Kubáni** tartózkodást is felveti. Ide vonultak vissza **Attila 453-as** halála után a **Hun népek**, ahogy az **Onogurok** is. A Rónai-Tas térképre kiegészítésként rárajzolt két narancssárga nyíl jelölheti azt az utat, melyet a **Hun Birodalomban** megtehettek **Őseink** a Volgától Kárpát-medencéig és vissza **Don-Kubánig 375-456 között**. Ezen hosszú útjuk során a **Gót/Gepida** törzsekkel is kapcsolatba kerülhettek, mellyel együtt járó szokások növelték a **Germán** genetikájukat.

A **Honfoglalást** ábrázoló **térképek és történelmi művek nagy hibája**, hogy **Őseink** eredetét egy helyre, „*őshazára*" próbálják beazonosítani. Miközben az eddigiek alapján nyilvánvalóan e lovasnépekre jellemző volt, hogy időnként szétváltak, vagy egy részük megsemmisült a harcokban, éppen ezért erőiket igyekeztek növelni, más csatlakozott, vagy behódolásra kényszerített népekkel is. Vagy erősebb népek birodalmai tagozódtak bele. Egyik térkép sem ábrázolja, hogy az adott helyen feltételezett törzsszállás éppen melyik birodalomban valósult meg. Mintha csak úgy éppen gondoltak egyet és szabadon barangolhattak volna a sztyeppén.

Az említett okokból **Honfoglaló őseink** esetében is mindezekkel kalkulálni kell, ezért több birodalomba betagolódott törzsszövetségei jöhettek létre, többféle helyről érkezett törzs, népcsoportnak a törzsszövetségükbe egyesült népére kell gondolnunk.

838-ban *(1 évvel a **Bizánci** hadjárat előtt)* a **Kazárok Sarkel** erődjét is **Őseink** megnövekedett ereje miatt is építették. *(A **Kazároktól 830-ban** elmenekült lázadó **Kabarokkal**, **Szabirokkal** erősödtek meg **Őseink**.)* Akik még ekkor **Levédiát** is birtokolták nyilvánvalóan.

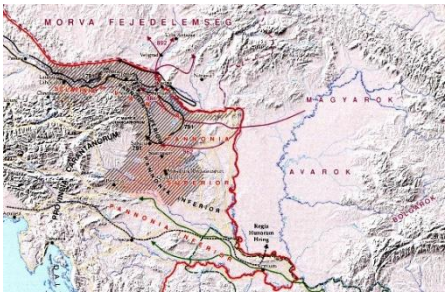

Ugyanakkor az egyre fenyegetőbb **Besenyő** hadaknak *(lásd kép)* is szerepe lehetett abban, hogy elkezdtek új területek után nézni.

Ahogy a **Szavard Magyarok Kaukázusba** ***(850-860)*** való áttelepülését is a **Besenyő** fenyegetés okozhatta. A **Kaukázusi** irányába történő áttelepülésben feltehetően szerepe lehetett a köztük élő **Alán** népességgel való kapcsolatunknak, melynek ott volt az őshazája. *(Ez jól jelzi, hogy a **Besenyő** fenyegetés **Őseink** számára komoly gond volt.)*

Hogy mennyire nem ok nélkül aggódtak a **Kazárok**, vagy később a **Frank** uralkodók, arra jó példa nem csak a **839-es Bizánci** elleni támadáson túl, a **862-es Kárpát-medencei** kaland, majd a **Kijevi Fejedelemség 884-es** későbbi esete is. **Őseink** ugyanis több felé is *„Kalandoztak”,* mivel e szokásuk feltehetően már jóval régebb óta meg volt. *(A Hunok történelmi példái is biztosan ismertek voltak előttük, hiszen együtt harcoltak velük, mint egy Hunosodott nép. Lásd Kijevi adó ügye.)*

[253]**884-ben** ***(11 évvel** a **Honfoglalás** előtt)* **Álmos** vezetésével **Őseink** megtámadták a **Kijevi fejedelemséget**, mely korábban **Attilának** is adót fizetett, de a magukat **Hunok** utódjának tartó **Őseink** e kérését elutasították.

A **Kijevi Orosz fejedelem** még a **Kunokat** is segítségül hívta, de együttesen is vereséget szenvedtek. *(Lásd Vágó Pál festménye.)* Az **Oroszok** végül megadták magukat, a harcban résztvevő Kunok pedig csatlakoztak **Őseinkhez**. *(Lehet azonban a ”Kunok” alatt a **Besenyő** szövetséghez tartozó **Kangar-Besenyőket** kell érteni, akik a keleti szomszédjaik voltak.)*

[254]**889-ben** ***(6 évvel** a Honfoglalás előtt)* is már a **Besenyők** rátámadtak **Őseink Levédiai** szállására, emiatt a biztonságosabbnak számító **Etelközbe** tették át a település központjukat. A rendszeres **Besenyő támadások** miatt is nyilvánvalóan felmerült bennük, mi lesz, ha újra támadnak, és el kell hagyják **Etelközt** is. Tehát, ha eddig csak gondolkodtak róla, ezután már komolyan is tervezték azt.

Fontos események zajlottak régóta a **Kárpát-medence** vonatkozásában is.

[255]**862-ben** ***(33 évvel** a **Honfoglalás** előtt, ami legalább 1 generációt jelent)* **Hinkmar reimsi érsek** jegyezte be a **Szent Bertin kolostor évkönyvébe**, hogy a korábban ismeretlen **Ungrik Német Lajos királyságát** pusztították.[256]**862-ben** ugyanis fia **Karlman** *„Ostmark”* kormányzója **Morva** szövetséggel fellázadt apja ellen. Ekkor ő a ***„Magyarokat”*** is segítségül hívta.

*(Tehát **33 évvel** a **Honfoglalás** előtt a **Honfoglaló őseink** képesek voltak a **Kárpát-medencén** át hadat vezetni.)*

A felvonulási útvonalnak a **Vereckei-hágótól** a **Megyeri rév** közé eső ***„Magyar korridor”***, az **Alföldnek**, és **Erdélynek** a regionális hatalmak által gyepűként kalkulált területe szolgálhatott, melyet a **Késői Avar** maradvány népesség lakott. Akik az oda érkező **Őseinket** rokonként, szövetségesként csábíthatták oda, és szívesen fogadhatták, ellátták hadaikat, megfelelő ellenszolgáltatásért.

A **Bolgárok** a **Kárpát-medence** déli részét birtokolták, ***(Pannoniát** a **Frankok**, **Felvidék nyugati részét** a **Morvák)***, de a **Bolgárok** jóval nagyobb területet tarthattak *„érdekszférájuknak”,* és ezért különösen érzékenyen érinthette őket **Őseink** minden **Kárpát-medencei** hadmozdulata. Így e korridort északra volt érdemes létrehozniuk. Ezért is választhatták a **Vereckei-hágót**, melyhez az ottani **Rutén** lakosokkal is baráti viszonyt kellett kiépíteniük. *(A Vereckei-hágó további előnye, hogy az Erdélyi hágókkal ellentétben itt hamar ki lehet jutni a sík, füves tájra, és a Dunáig csak kisebb folyókon kell átkelni, miközben nagyobb mocsaras, vagy árvízveszélyes területeket is elkerülik a Megyeri révig.)*

Őseink lovascsapatainak megjelenése e területeken a **Bolgár** terjeszkedésnek útjában volt, ezért is szívesen láthatták **Őseinket** ott a **Kései Avarok**.

Őseinknek e Máramarosi terület fontos hídfő volt. Az onnan a Dunáig vezető út pedig a **Morvákkal** és a **Frankokkal** való kapcsolattartáshoz, valamint velük szövetségben történő harcaikhoz felvonulási területként szolgált. Így ez kiemelkedően fontos lehetett számukra. Ezért nyilvánvalóan a **Késői Avarok** maradvány népességével kiegyezve, e területeket fegyveres erőik állomásoztatásával biztosították. *(Egyúttal védelmet biztosítva az **Avaroknak** a **Bolgár** terjeszkedés ellenében.)* Diplomáciailag jóval előnyösebb ilyen helyzetben *„szabadcsapatokat”* al-

[253] https://hu.wikipedia.org/wiki/Beseny%C5%91k
[254] http://www.belvedere-meridionale.hu/wp-content/uploads/2016/04/06_Juh%C3%A1sz_2016_04.pdf
[255] https://hu.wikipedia.org/wiki/Honfoglalá
[256] B. Szabó János & Sudár Balázs szerkesztette HONFOGLALÁS

kalmazni. *(Erre manapság is van több példa.)* Olyan harcosok részvételével, akik már régebb óta kiépítették kapcsolataikat az itt élő népességgel. Ilyen módon bármelyik hatalommal való tárgyalásnál arra hivatkozhattak, hogy csak az **Avar törzsek maradványinak** fegyveres erőit láthatták ott.

A **Késői Avarok** maradéka, és a **Kárpátok** túloldalán, a szomszédságban élő **Őseink** hasonló nyelvet beszélhettek, hasonló volt a **lovas kultúrájuk**, és régóta tarthatták a kapcsolatot, tehát nem volt nagy különbség közöttük, Ezért feltűnés nélkül küldhettek oda *(vagy hagyhatták ott sérült)* **lovas katonákat**, akik letelepülhettek, családot alapítottak. Így tökéletesen kiépíthették és biztosíthatták e területrészen a felvonulási útvonalaikat.

Idővel, ezt megszokhatták a szomszédjaik, tehát **Őseink Avar** gyepűjeként tekintettek e területrészre. Melyen biztonságosan átvonulhattak, amikor felkérték őket a szövetségben való harcra. Erre több példa is volt, az első a korában említett **862-es Hinkmar reimsi érsek** által jegyzett Német Lajos királyságát fenyegető harcuk. ***(33 évvel** a Honfoglalás előtt.)*

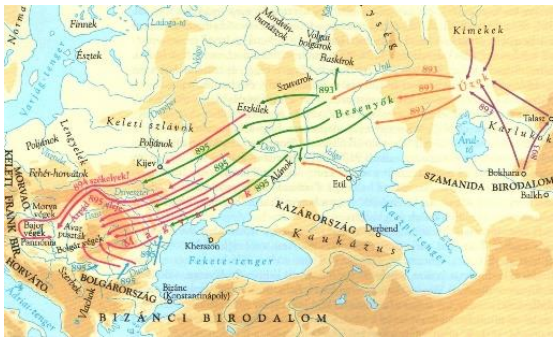

Őseink pontosan ismerték a helyzetüket. Tudták, hogy a **Besenyők** mögött ott vannak az **Úzok**, akik a **Besenyőket** tolják régóta nyugatra. Emiatt pedig a **Besenyők** újra támadni fognak ellenük. A **Magyarok** által lakott területeknek pedig nehezen voltak védhetőek a határai.

Az **Altáj-hegységtől** a **Kárpátokig** ugyanis gyakorlatilag egy *„**sztyeppei sztráda**"* húzódik. Ahol a különböző **lovas harcmodorú** népcsoportok egymás tolhatták ide-oda, szinte akadálytalanul. A folyók lehettek még valamennyire jelölő határok, de azok télen befagynak, és akkor az megy át rajta, aki csak akar. Nyáron meg a **lovak** átússzák, vagy tutajt is alkalmazhattak.

*(A **Magyarok** által később igénybe vett **Bizánci hajóhad** már egy jóval fejlettebb módszer volt.)*

Őseinknek tehát állandó harcban kellett állniuk a szomszéd népekkel. Ez idő tájt leginkább a **Besenyőkkel**, de északról a **Varég-Rusz fejedelemség** is csak egyre erősödött.

860-ban a **Varégok** még **Bizáncra** is rátámadtak hajóhadaikkal. *(Gyakorlatilag a Gótok hódítását megismételve.)*

884-ben, *(**11 évvel** a Honfoglalás előtt)* **Álmos** hadereje **Kijevnél** sikerrel járt ugyan ellenük, *(erre Feltehetően a Kazárok és **Bizánc** is biztathatta őket, ugyanakkor e **Kijevi** sikernek később, **895-ben** nagy jelentősége volt, mert **Őseink erejétől** tartva, hagyták őket békével átvonulni Kijev alatt)* később ők döntötték meg a **Kazár Birodalmat**.

Őseink feltehetően olyan hazára vágyhattak, mely jól védhető.

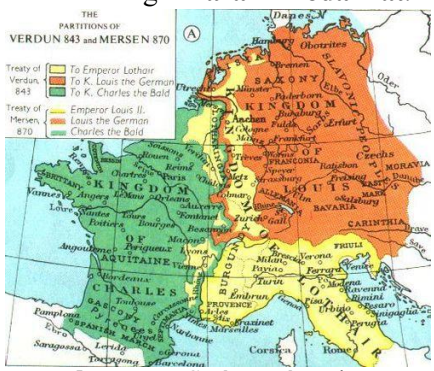

Német II. Lajos 876-os is három fiú örököst ***(Karlmann**, **Lajos**, **Károly)*** hagyott maga után, akik halálát követően egymás ellen *(is)* hadakoztak. *(Ahogy **Jámbor I. Lajos** halálát követően is, a három fia hadakozott egymás ellen. Ennek következményeként a **843-as Verduni szerződéssel** felosztották a **Frank Birodalmat** egymás között.)*

Karlmann (*829, trónon 876-880)* Német II. Lajos legidősebb *(lázadó)* fia lett **Keleti Frank Királyként** végül az utódja. Mivel azonban neki sem volt törvényes legitim gyereke, így **880-ban** bekövetkezett halálakor két testvérének adta át hatalmát.

876-os, számunkra fontos hír, hogy ekkor egyetlen törvénytelen fia **Arnulf**, a **Karinthia őrgrófi** címet, és vele együtt **Pannóniát** is már megkapta.

881-ben *(**14 évvel** a Honfoglalás előtt)* a **Magyarok** és **Kabarok Szvatoplukkal** szövetségben **Bécs** alatt harcoltak **Arnulf** ellen.

882-ben viszont **Karinthiai Arnulf Bolgár** fegyveresekkel támadt **Szvatoplukra**.

884-ben a hatalmi harcok során **III. *(Kövér)* Károly** *(a törvénytelennek számító **Arnulf**)* unokaöccse ellenében **I. Szvatopluk Morva uralkodóval** szövetkezett. Elhúzódó harcok folytak kettőjük között, egészen **887-ig III. *(Kövér)* Károly haláláig**.

887-ben *(Karinthiai)* Arnulf-ot *(850, trónon 887-899)* királlyá koronázták, de illegitim születése miatt, a hatalmi harcok tovább folytatódtak.

[257]**III. *(Ifjabb)* Lajos** *(830, trónon 880-882)* kapta a **Német területeket**, de ő is törvényes fiú örökös nélkül halt meg.

III. *(Kövér)* Károly *(839, trónon 882-887)* örökölte így a birtokait *(Német területeket)*, aki addig csak a **Karlmanntó**l kapott **Itáliát** birtokolhatta.

[257] https://hu.wikipedia.org/wiki/III._K%C3%A1roly_r%C3%B3mai_cs%C3%A1sz%C3%A1r

[258]**II. Karlman Nyugati Frank Király** *(866, trónon 879-884)* uralkodójának halála után, **III.** ***(Kövér)*** **Keleti Frank Károly** megörökölte a **Nyugati Frank** királyságot is, **884-től**. ***(II. Karlmannt*** *epilepszia kínozta. Sikertelen hadjáratot indított az Itáliába betörő* ***Szaracénok*** *ellen, a* ***Párizsra*** *rontó* ***Vikingeknek*** *pedig sarcot fizetett.)*

III. ***(Kövér)*** **Károlynak** *(839, trónon 882-887)* sem maradt életben legális fiú örököse, ezért egyik szeretőjétől született *(törvénytelen)* **Bernád nevű fiát** *(882-891)* próbálta elfogadtatni, **sikertelenül**.

[259]**887-ben Karinthiai Arnulf** *(850 trónon 887-899) (Karlmann törvénytelen fia, III. Kövér Károly király unokaöccse)* a lázadó **II. Engelschalk osztrák őrgróffal** szövetkezve, a **Szlávokat** valamint a **Bajorokat** is maga mellé állítva, sikeresen fellépett a területére *(a már gyengélkedő III. (Kövér) Károly)* nagybátyja által kijelölt **Aribo osztrák őrgróf** ellenében.

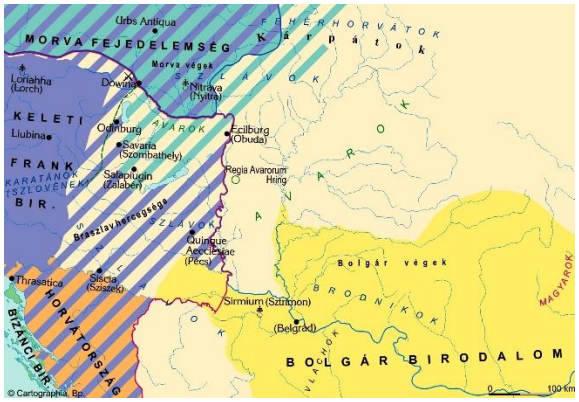

890-ben V. István pápa arra kérte **Arnulfot**, hogy tegyen rendet **Itáliában**, ahol **Berengár Friuli őrgróf**, majd **Vid spoletói herceg** is **Itália királyává** *(utóbbi Római császárrá is)* koronáztatta magát. Hogy hátát biztosítsa az **Itáliai** harcokhoz, Csehországot **Szvatopluknak** adta hűségesküjét követően. Az elfoglalta e területet, majd megtagadta az engedelmességet.

Jelentős szerepet játszottak a **Honfoglalás** beindulásához e történések. Melynek terve, szükségszerűsége elsődlegesen a sorozatos **Besenyő** támadások miatt fogalmazódott meg.

Egy ilyen hadi vállalkozáshoz alaposan fel kellett készülni. A **Késői Avarok** invitálásán túl a **Morvákkal**, **Frankokkal** és **Bizánccal** történt *(gyakran változó)* szövetségkötés mellett, igen fontos volt ahhoz, hogy a későbbi **Honfoglaló elődeink**, különböző törzsei **törzsszövetségre** léptek, megbízhatóan egyesítve erejüket, és megfelelő vezért választva.

Szakrális ceremóniája volt a *(Szkíta népeknél) a „**Vérszerződés**”*, mely által a sokfajta népet is egységesíthették.

Álmos megválasztották vezetőjüknek *(törzsét vezető törzsüknek)*, de pajzsra már fiát **Árpádot** emelték, mert **Álmos** ekkor már **idős** volt a hadsereg vezetéséhez. *(Szakrális kettős királyság.)*

Álmos idős korára utal az is, hogy már **Árpád** idősebb fia **Levente** is hadra fogható volt, hiszen ő is aktívan részt vett az ezt követő harcokban.

Álmos nemzete **Attila** leszármazottjának vallotta magát.

A leszármazási vonal:

Attila/Etele –*(3.fia)* **Ernák**/Irnik – **Ed** – **Ügyek - Álmos**.

Álmos fia **Árpád**, annak 5 fia **Levente**/Liüntika, **Tarhos**/Tarkacsu, **Üllő**/Jeleg, **Jutas**/Jutocsa és **Zolta**/Solt.

A **Diplomácia** és a megfelelő **Stratégia** mellett már ekkor is fontos volt az **Ideológia** és a **Propaganda** is.

Árpádnépe azt mondhatta joggal, hogy ők a **Hunok örökösei**, és csak vissza óhajtják venni, ami az ősüké **Attiláé** és a **Hunoké** volt. *(2000 évvel későbbi genetikai vizsgálatok is igazolták, hogy ennek tényleges alapja is volt.)*

Ezt az **Ideológiát** alkalmazó **Taktika** is úgy tűnik, bevált. Mert akkor ezzel elérték a kívánt hatást, **biztonságos hont** szereztek, és a mai napig **Hungaria** az országunk külhoniak által alkalmazott neve, és **Hungarians** néven tartják számon a **Magyarokat**.

[258] https://hu.wikipedia.org/wiki/Karlmann_nyugati_frank_kir%C3%A1ly
[259] https://hu.wikipedia.org/wiki/Arnulf_keleti_frank_kir%C3%A1ly

HONFOGLALÁS 18 ÉVE 889-907

830-ban ***(65 évvel** a Honfoglalás előtt)* a **Kazár vallásháború** után csatlakoztak **Őseinkhez** a **Kabarok** és a **Szabirok.**
838-ban ***(57 évvel** a Honfoglalás előtt)* építették a **Kazárok Sarkel** erődjét **Őseink** és a **Besenyők** fenyegetései miatt.
839-ben ***(56 évvel** a Honfoglalás előtt)* **Őseink Bolgárokkal** közös **Bizánc** elleni hadjárata a **Balkánon**.
850-860 ***(45-35 évvel** a Honfoglalás előtt)* a **Szavard Magyarok el**települése is a **Besenyő** veszélyt jelzi.
862-ben ***(33 évvel** a Honfoglalás előtt)* Német Lajos királyságában harcoltak Őseink, a **Kárpát-medencén** átmenve.
881-ben ***(14 évvel** a Honfoglalás előtt)* pedig **Szvatoplukkal** szövetségben **Bécs** alatt harcoltak **Arnulf** ellen.
884-ben ***(11 évvel** a Honfoglalás előtt)* még **Őseink** igen erősek voltak, és még a **Kijevi fejedelemséget** sarcolták.
889-ben ***(6 évvel** a Honfoglalás előtt)* a **Besenyők** rendszeres és egyre erősebb támadásai miatt **Őseink** rákényszerültek a településközpontjuk **Levédiából Etelközbe** telepítésére.[260]

Ez döntő **jelentőségű** volt a **Honfoglalás** szempontjából, hiszen **Etelközt** nem érezhették igazi hazájuknak, védelme nehéz volt, és innentől **állandóan harcolva**, rá **6 évvel** már a **Kárpát-medencébe** települtek!

[261]A történészek között is jelentős vita van, arról, hogy pontosan hol volt **Levédia**. Általában a Don környéki területeket lehet érteni alatt. **Levédiát** kényszerűen elhagyva nyilvánvalóan felmerült bennük, **népüket hova telepíthetik biztonságba**, ha újra támadnak a régóta őket fosztogató **Besenyők**, és el kell hagyják **Etelközt** is.

Vert haderejükkel, hátukban a **Besenyőkkel** már nem kockáztathatták meg az újra megerősödő *(később a **Kazár birodalmat** is megdöntő)* **Kijevi Rusz** elleni északra induló a támadást. *(A **Kaukázus** irányában való útvonal lezárult az **Etelközbe** való visszahúzódásuk által.)* Tehát csak a **lovasnépek** hagyományos két nyugati „***végállomása***" merülhetett fel. Az egyik a **Havasalföld**, a **Balkán** felé, a másik a **Kárpát-medence**.
Mindkét irányt „*felderítették*" már korábban.

839-es ***(56 évvel** a Honfoglalás előtt)* **Bolgárokkal** közös **Bizánc** elleni hadjáratunknál a **Balkánt**.
Balkán felől azonban az erejük teljében lévő **Bolgár állam** állta az útjukat, akiknek harci erejét régóta ismerték, rendszeres ellenük való harc miatt, akiknek ráadásul hasonló lovashaderejük volt. Amennyiben őket meg is verik, akkor pedig **Bizánc** is a birodalmának részeként tekintett e területre. *(A **Balkán** már akkor is „lőporos hordó" volt tehát, két katonailag erős hatalommal.)*

A másik **biztatóbb** irány a **Kárpát-medence** volt, melynek egy részén már „*otthonosan mozogtak*".
805-ös Dél-Erdélyi Bolgár terjeszkedés ellensúlyozására **Őseinket** az **Avarok feltehetően szövetségesként** már odahívhatták.
862-ben ***(33 évvel** a Honfoglalás előtt)* Német Lajos királyságában kalandoztak, a **Kárpát-medencén** átmenve.
881-ben ***(14 évvel** a Honfoglalás előtt)* pedig **Szvatoplukkal** szövetségben **Bécs** alatt harcoltak **Arnulf** ellen.

890-es évtől **Közép-Ázsiától** a **Keleti Frank birodalomig** elindult folyamatok **döntőek** voltak a **Honfoglaláshoz!**

A **Magyarokat** folyamatosan szorongatták keletről a **Besenyők**. (*A **Besenyőket** meg a **Kimekek**, **Kunok**, és **Úzok** szorongatták még keletebbről, tehát ők is jó okkal „mozgolódtak".)*

[262]A **Frank/Morva** viszony is állandó változásban volt, miután **Arnulf** *(850, trónon **887-899**)* hatalomra jutott.
890-ben V. István pápa arra kérte **Arnulfot**, hogy tegyen rendet **Itáliában**, ahol **Berengár Friuli őrgróf**, majd **Vid Spoletói herceg** is **Itália királyává** *(utóbbi Római császárrá is)* koronáztatta magát. Hogy hátát biztosítsa az **Itáliai** harcokhoz, **Csehországot Szvatopluk** Morva fejedelemnek adta hűségesküjét követően. Ő elfoglalta e területet, majd megtagadva az engedelmességet és **Pannóniai** területére támadt.

892 áprilisában ezért **Arnulf** a **Breszláv Pannon** hűbéresét támogatva, a ***„Magyarokkal"*** szövetkezve harcolt a **Morvák** ellen.

892-ben a **Birodalmi gyűlésen** részt vettek a ***„Magyarok"*** képviselői is. **Szvatoplukot** ellenségnek nyilvánították, és a ***„Magyarok"*** megkapták **Daciat**, mint elfoglalható területet. *(Erdélynél nagyobb, a Tiszáig terjedő részt.)* A Tisza-Maros szögéig **Dél-Erdélyt**, ugyanakkor a **Bolgárok** birtokolták.

[260] http://www.belvedere-meridionale.hu/wp-content/uploads/2016/04/06_Juh%C3%A1sz_2016_04.pdf
[261] http://real-d.mtak.hu/827/7/dc_952_14_doktori_mu.pdf
[262] https://hu.wikipedia.org/wiki/Arnulf_keleti_frank_kir%C3%A1ly

893-ban Arnulf a **Bolgárokhoz** küldöttséget is menesztett, a **Morvák** által feldúlt **Pannónia** kikerülésével. Szövegséget kötöttek, ennek egyik feltételeként **Bolgárok** nem adtak el **sót** a **Morváknak**. *(Lásd az 1973-as Izraeli háborúnál alkalmazott **olaj bojkottot**. Vagy az Iráni atomfegyverkezés elleni ENSZ bojkottot.)*

Ez a **Morváknak** nyilvánvalóan elfogadhatatlan volt, ezért tovább **támadtak**.

Bolgároknak ugyanakkor e szövetségre **Őseink** ellenében volt szükségük. A 892-es **Erdélyi** adományozásnak a célja az is lehetett, hogy a **Bolgárokat** és az **Őseinket** „*összeugrasztva*" lekössék a két nép erejét.

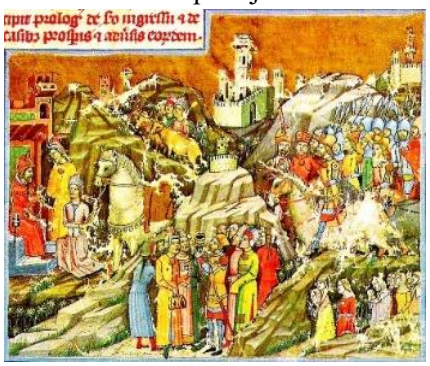

893-ban és **894-ben** is **Arnulfnak Itáliába** kellett rendet teremtenie. Eközben egyezett meg a **Bolgárokkal**. **Szvatopluk** viszont a **Magyarokkal**. *(Ehhez kötődik a **Fehér ló mondája**.)*

894-ben a **Morvákkal** együtt **Pannóniát** dúló *„**Magyar**"* sereg **Kabarokból** és **Székelyekből** állt. *(Okot a **Frank-Bolgár szövetség** is szolgáltathatott erre.)*

894-ben, ezután meghalt **Szvatopluk**. Így a korábbi megállapodás is vele halt, új helyzetet jött létre. A **Kabarokból** és **Székelyekből** álló *„**Magyar**"* haderő **nem vonult vissza** a **Kárpát-medencéből**. *(A rákövetkező, **895-ös évben a Vereckénél** belépő **Árpád vezér** haderejét már ők fogadhatták, biztosítva a szabad átvonulást a Honfoglaláshoz szükséges hadműveleteihez. Tehát már **894-ben** nyilvánvalóan **eltervezték ezt!**)*

894-ben Szvatopluk halála után, fiai behódoltak **Arnulfnak**. A **Morvák** békét kötöttek a **Frankokkal**, de a **Morvai fejedelemségben** a trón öröklése miatt belháború tört ki. **Arnulf** az őt elismerő **II. Szvatoplukot** *(884-906)* támogatta, a hatalma ellen lázadó *(idősebb testvér)* **II. Mojmir** *(871-906)* ellenében.

893-ban Közép Ázsiában Izmail ibn Ahmed Muzulmán **Arab lovashadereje** megverte az **Úzokat**, akik a **Besenyőkre** támadtak. Ezért a **Keleti Besenyő törzsek** is *(lásd korábbi térkép)* nyugati irányba menekülve **894-ben** átlépték a **Volgát**, és csatlakozva a nyugati törzseikhez, együttesen nyugati irányba tovább tolták **Őseinket**.

Miért vállalták a *„**Magyarok**"* a **Pannóniai** és a **Bolgár** harcokat is miközben a **Besenyők** támadására számíthattak keletről? *(Ez már 3 frontos harc!)*

Pontosan az **Etelközi** településeiket érő **Besenyők** támadások miatt. Amiért nyilvánvaló volt számukra, hogy új, védhető hazát kellett szerezniük! Ez tökéletesen sikerülhetett is volna, ha a **Bizánci árulás** nem történik meg.

893-ban lépett trónra a **Simeon Bolgár kán** *(893-927)* is.

893-ban elsőként a **Kárpát-medencébe** vezetett hadat. *(A Frankokkal történt megállapodást követően, és a térképen is jól láthatóan növelte az ottani területüket, de a **Vereczkei-hágó** és a **Megyeri rév** közötti korridor megmaradt a „**Magyaroknak**" a **894-es** Pannóniai harcokhoz. Megfigyelhető, hogy **Őseink 892** után, csak **894-ben** harcoltak Dunántúlon. **893-ban** nincs ilyenről hír, feltehetően a **Bolgárok Kárpát-medencei** terjeszkedés köthette le őket, az **Avarokkal** együtt védekezve.)*

894-ben Simeon Bizáncra támadt. *(A harc megindulásában a **só blokádhoz** hasonló, **kereskedelmi tilalom** is közrejátszott. Ugyanis a **Bizánciak** megtiltották a **Bolgárok** kereskedelmét fővárosukban, és magas vámokkal **Thesszalonikire** korlátozták tevékenységüket. Miután **Simeon** hiába tiltakozott, **Makedóniára** támadva megverte az ellene érkező **Bizánci** sereget, és már a **Bizánci főváros** ostromára készült.)*

893-ban már **VI. León Bizánci császár** követeket küldött a *„**Magyarokhoz**"* a **Bolgárok** elleni harcra bíztatva őket *(a haderejét az **Arabokkal** való harc is lekötötte)*, kellő ajándékkal, és a harchoz szükséges támogató hajóhaddal is segítve őket. *(Feltehetően pontosan tudta, hogy Simeon hatalomra kerülésével végett ért a béke.)*

Egy erős **Bolgár** állam ellen támadni meggondolandó volt a *„**Magyaroknak**"*, de a **Besenyő** fenyegetés miatt csak a **Kárpátokon** belüli területek megszerzésével volt lehetséges egy biztonságosabb új haza megszerzése. **Erdély** és az **Alföld** elfoglalásához pedig úgy is harcolniuk kellett a **Bolgárokkal**, tehát elvállalták a felkérést.

894-ben, a **Bizánci hajóhad** segédletével, **Árpád** fia **Levente**, a **Kabarok** vezéreként támadt a **Bolgárok** ellen, délről pedig **Bizánci** csapatok támadtak. **Levente lovashada** több ütközetben is megverte Simeon hadát, majd Breszlán és Madara között foglyokat ejtve pusztította Bolgárországot. **Simeon** vereséget szenvedve **Szilisztra** várába menekült. *(Lásd kép.)*

A *„**Magyar**”* haderő igen jelentős sikerei változtatták meg a hadjárat végkimenetelét. Ugyanis a **Bizánciak** *(bizonyára emlékezve a **839-es** Bolgárokkal közös hadjáratukra is)* megijedtek a *„**Magyarok**”* haderejétől. Ezért **Simeon kán** kétségbeesett békeajánlatát elfogadva, megvonták a támogatást **Levente lovasseregétől** és déli hadaikat is visszavonták, amelyre az **Arabok** elleni küzdelemében szükségük is volt.

*(**894-es** sikeres „**Magyar**” **Pannon** hadjárat, és fosztogatás miatt a **Frankok** és a **Morvák** is gyorsan kiegyeztek.)*

895-ben Simeon a béketárgyalásra érkezett **Bizánci** követeket lefogatta, és a **Bizánci haderő** távollétét kihasználva a *„**Magyarok**”* ellen támadt, és ügyesen megnyerte szövetségesének a **Besenyőket**.

895-ben Vereckén át **Árpád** lovashadserege is belépett a **Kárpát-medencébe**, *(lásd Feszty Árpád festőművész körképe a Honfoglalásról, Árpád vezér bevonulásának részlete)* hogy a fia **Levente** győzelmei által jelentősen megrendült **Bolgároktól** *(**Zalán vezérrel** harcolva, lásd Lotz képet)* elragadja a Dunától keletre eső **Nagy-Alföldi** és **Erdélyi** birtokaikat, és biztosítsa a többi *(északibb)* területeket is.

*(A **894-es Pannon hadjáratból** visszatérő, a **Kárpát-medencében** akkor ottmaradt **Kabar-Székely** haderő a korridort védve, hídfőként már várta őket.)*

895-ben, ugyanekkor a **Besenyők** átkeltek **Dnyeszteren**, a **Bolgárok** biztatásra, velük szövetségben *(a 2 fő „**Magyar**” haderő távollétében,)* rátörtek a már így is nyugatra szorult **Etelközi** *„**Magyarokra**”*, akik kemény utóvédharccal menekülni kényszerültek onnét.

Az útba eső **nagy folyók**, az állat csordáik és nagyobb értékeit menekítésének útjában álltak, de azok egyúttal a **Besenyő** támadást is hátráltatták.

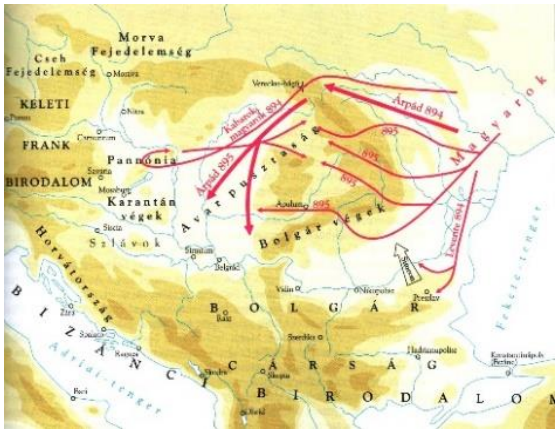

*(Az alsó térképen látható, a logikus menekülési útvonalaik a folyók mentén északi irányba húzódtak, mivel északabbra könnyebb volt átgázolni a már kisebb folyókon. Így, és a hátramaradottak hősies védekezésének köszönhetően is, a legtöbb törzs lakossága megmenekülhetett családjukkal és állataik egy részével, főleg a **Vereckei**, de a többi **Kárpát-hágókon** át is belépve a **Kárpát-medencébe**. Azzal a tudattal, hogy **Árpád lovas hadereje** már megfelelő szálláshelyet foglalt számukra.)*

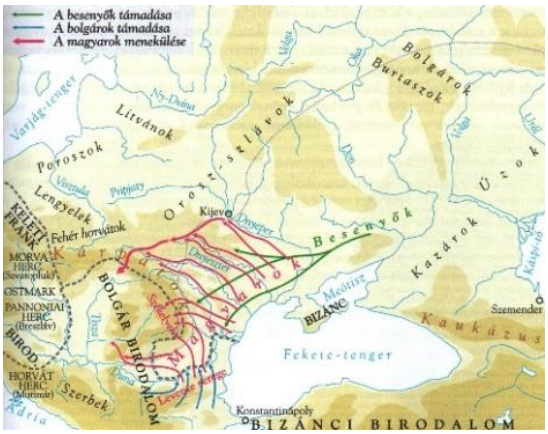

Elsődlegesen a gyorsabb járműre képes **lovaikat**, rajtuk **családjukat** és málhájukban becsesebb értékeiket sikerülhetett kimenekíteniük biztonsággal.

A **lassúbb állatcsordák** és takarmányuk nagy része a **Besenyők** prédájává válhatott, ahogy a szállásterületükön maradhatott nagyobb értékeik is. *(Így jártak korábban a **Besenyők** is az **Úzok** támadásakor.)*

A **lovaik** tehát életmentőnek bizonyultak. **Népünk** általuk menekülhetett meg, ezért is becsülték annyira **lovaikat**!

895-ben Simeon kán átkelt a **Dunán** rátámadt, a **Besenyő támadás** miatt hazafelé tartó **Levente lovashaderejére**, mely visszavonulásban volt, segíteni az **Etelközieknek**. A **Havasalföld** felé eső menekülést ezzel Simeon lezárta, így a törzseinknek erre nem menekülhetek, a Kárpáti hágókon át lehetett menekülniük a **Kárpát-medencébe**.

Levente hadereje véres csatában, az **Al-Dunánál** feltartóztatta **Simeont**, de vereséget szenvedett.

Önfeláldozásuk nem volt ugyanakkor hiába való, mert a **Bulgárok** is **20 000 lovast** veszítettek. Így nem tudták a **Kárpát-medencei** birtokaikat megvédeni **Árpád** haderejétől, és oda a betelepülést sem megakadályozni.

*(A **Dél-Erdélyi sóbányáikért** kemény harc folyt, mely döntő jelentőségű volt *„**Magyarokra**”* számára, mivel az Etelközi szálláshelyük elvesztésével a **tengerparti só** nyerő helyeket is pótolniuk kellett.)*

Az **Etelközi** és **Al-Dunai** vereséget győzedelmes **Honfoglalásként** számontartani ügyes **kommunikációra** vallott. *(Ahogy az e korszakról készült későbbi műalkotások is. Lásd **Munkácsy Mihály HONFOGLALÁS** festménye, és **Feszty Árpád A MAGYAROK BEJÖVETELE** című körképének látványos részlete.)*

896-ban a még lemaradt utolsó csoportok is beérkeztek a **Kárpát-medencében**, és így végül ez a dátum maradt meg a **Honfoglalás** évének.

*(Igazság szerint, még hátra volt a **Kárpát-medence** nyugati részének is a meghódítása.)*

Az **Etelközi** és **Al-Dunai vereség** ellenére, *(leginkább e harcoknál elődeink által tanúsított hősies helytállásnak, áldozatvállalásnak, valamint **Árpád vezér** győztes **Kelet Kárpát-medencei** harcainak és **hódításának** köszönhetően)*, a **Kárpát-medencei Honfoglalás** végül mégis valóban sikertörténetté válhatott, mivel a népesség döntő része megmenekülhetett, és új, védhető hazát szerezve nem morzsolódott fel, nem pusztult ki nemzetünk. *(Ahogy az utánunk jövők, például a **Besenyők**, **Kunok** is jártak. Ők később a **Magyaroktól** kértek már bebocsájtást szorongatott helyzetükben. A **930-as** években, pedig már a **Magyarok** újra a **Bolgárokat** szorongatták.)*

Így **1100 évvel** utána is itt élhetnek a **Magyarok**. Ne feledjük el, hogy mindezt a **lovaiknak** köszönhetik!

Álmos rituálisan feláldozták, mivel őt tették felelőssé az **Etelközi fiaskóért.** *(A selyemzsinór „hagyománya" a Törököknél hasonló volt.)*

[263]**895-896-ig** tartó *(Kelet Kárpát-medencei)* **Honfoglalásunk** után *(miután itt a **Bolgárokat** is véglegesen legyőzték)* **3 évig** egyetlen hadjáratra sem vállalkozott **Árpád népe**. *(Feltűnően csendben, békében voltak!)*

A **3 éves** időtartamon még senki nem gondolkodott el. Miért **vártak 3 évet a Honfoglalók** az újabb hadjárattal?

A **895-896-os**, sietős **Etelközi** távozás után valóban igen sok gondot kellett hirtelen megoldani. Azonban az új vezérek megválasztását, terület rendezést, fegyverek pótlását, kiképzést, haderő összeállítását, a családok lakhatási, ruházkodási, táplálék ellátási gondjait **1 év** alatt úgy-ahogy rendezni lehetett volna. *(A leírások szerint komoly vitákat követően a terület elosztás megtörtént, melyekhez tartozó földvárak védelmében élhettek a törzsfők, és mind a 7 **törzs** kapott saját **sóbányát** is.)*

Ráadásul a korábban megszokott módon a Szlávoktól évente érkező adókra sem számíthattak. Ezért kézenfekvő lett volna, *(a **Besenyőkhöz** hasonlóan)* azonnali portyákat indítani, melynek eredményeként az elveszett javaikat, állataikat pótolhatták volna, netán adófizetővé tehettek volna más népeket, ahogy később a *„Kalandozások"* során ezt meg is tették.

Miért nem indultak hadba mégsem, akkor **896-ban**, vagy a rákövetkező év sem, összesen **3 évig**?

A sürgőssé vált **Etelközi** távozáskorkor a lakosság a **lovaik** hátán megmenekült, **lovaik málháiban** kisebb értékeikkel.

Így pontosan az lett volna a logikus, hogy harcokkal pótolják veszteségeiket, ahogy a **Besenyők** is tették.

Az elsődleges gazdasági alapjukat jelentő, lassúbb állataikat a folyókon és a Kárpátok hágóin át nehezen menekíthették ki, azok jelentős mértékben a **Besenyők** hadizsákmányává válhatott.

Ráadásul a kimenekített állataiknál is azonnali **takarmányozási problémák** jelentkezhettek. **Erdélyben** hamar érkezik a hideg idő, és későn jön a tavaszi meleg a fű növekedéséhez. A hosszú telet, a nyáron betakarítható széna nélkül, pedig aligha lehetett átvészelni jelentős újabb veszteség nélkül. A **lovak** télen is legelnek, átvészelhették volna a telet, de csak akkor, ha ősszel jól feltáplálhatták volna magukat a dús legelőkön, és így téli tartalékkal rendelkeznek. A menekülés alatt erre nem volt lehetőségük, az út fáradalmai miatt helyette nagyon

[263] B. Szabó János & Sudár Balázs szerkesztette HONFOGLALÁS

lefogytak. Így már csak külön táplálással élhették volna át a hosszú telet. A **lovaknak** jó minőségű szénára van szükségük, a kérődző állatok sok mindent meg tudnak enni és emészteni.

Ezért az első ***(895-896-os)* télen** a megmaradt állataik, és főleg a **lovaik** jelentős része elpusztulhatott.

A családjaik élelmezéséhez a legyöngült **ló** állatállományuk egy részét is le vághatták, mielőtt éhen pusztultak volna azok. Ilyen vészhelyzetnél csak a vemhes állatokkal kivételeznek, csak azok kapnak takarmányt, a többi állatnak a hó alól kellett kikaparniuk eledelüket, ami tudnak. *(A **Zsuanzsuanok** vesztét is **lovaiknak szárazság** miatti pusztulása okozta. Az őket legyőző **Türkök** is így jártak, amikor a 627-es **nagy hó** miatt **lovaik** elpusztultak.)*

A megkímélt hasas kancáik tavaszi ellését követően, a **csikóik 3 éves** korukban váltak igazából használhatóvá. *(Málhás lóként kicsit hamarabb is már használható, majd menetközben fokozatosan betaníthatják őket.)*

3 évet tehát ezért kellett várni, mert ennyi idő kellett az elpusztult, **harchoz szükséges lóállományuk** pótlásához!

Márpedig **Magyar vitéz** nincs meg **lovai** nélkül. *(Legalább **3 lóval** indul hadba, mert a felszerelés és a hadtáp hordozásához is **málháslovat** használtak, és **váltás lóra** is szükségük volt.)*

3 évig tehát *„**harcképtelenek**”* voltak a **Honfoglaló őseink**. Békében éltek, miközben komoly harci történések voltak körülöttük, melyekből kivehették volna a részüket. *(Erre a veszteségeik pótlására égető szükségük is lett volna.)*

*(A Morvákkal is békét kötöttek, **só** szállítmányok újra indulhattak feléjük a béke érdekében.)*

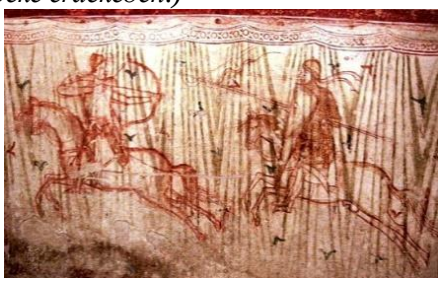

896-ban, az **Itáliai** hadjárata után császárrá koronázta **Formózusz pápa**, azonban ezt követően **szélütés** érte őt.

898-899 Arnulf ezért **Luitpold őrgrófra** bízta a **Morva** ügyeket, aki sikertelen hadjáratokat folytatott **II. Mojmir** ellen.

Pannóniát pedig hűbéresére **Breszlavra** bízta. *(Frank-Szláv gróf **884-től** Arnulf keleti hadainak parancsnoka **Pannónia kormányzója**.)*

898-ban a betegeskedő **Arnulf**, az újra megerősödő **Magyarokat** bérelte fel Itáliai riválisa **I. Berengár** ellen. *(Lásd Aquileiai székesegyház freskója.)*

898 október végén Breszlav katonáinak kalauzolásával, Dél-Pannónián, a **Száva** mentén át, **Itáliára** törtek **Őseink.**

[264]A **Magyarok** lovashaderejükkel egész **Lombardiát** elárasztották, és még **Páviát** Berengár fővárosát is fenyegették.

Alapvetően fontos volt a **lovashaderejük gyorsasága**, mert mire **Berengár** összegyűjtötte a hadait, ők már végigpusztították országát, és a világtörténelem egyik legtehetségesebb színlelt megfutamodását hajtották végre a Via Postumián, miközben páni félelmet mímeltek.

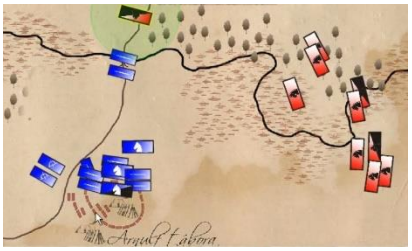

A **Brenta** túloldaláig menekült **Magyarok** felajánlották **Berengárnak**, hogy az összes hadizsákmányt átadják, csak hagyja őket menekülni.

Berengár azonban annyira magabiztossá vált, hogy nem fogadta el az ajánlatott, és a **Brenta folyón** lévő **híd** mögött erős védelmet kialakítva, szekértáborában biztonságban érezte magát. *(Lásd Muhi csatánál a Magyarok.)*

899 szeptember 24-én azonban a **Magyar** haderő átkelve **Brenta folyón** bekerítette Berengár táborát, és váratlan megsemmisítő erejű támadást intézett ellenük, elsőként **nyílzáport** eresztve rájuk. A **Brentai** csatában az **5000 fős Magyar** haderő megverte **Berengár király 15 000 fős** haderejét. A haderejük ekkor **Itáliában** telelt át.

Az **itáliai tél** enyhe és esős, a **fű** is nő, **lovaik** bőven táplálékhoz juthattak. *(Ezzel már induláskor is kalkulálhattak, ezért indulhattak el ősszel oda hadakozni.)* Így végig fosztogathatták újra **Észak-Itáliát**.

899 december 8-án Alnulf meghalt. Érvényét vesztette a korábbi szövetség. A **Magyarok** követeit kémeknek vélte az utód **IV. Gyermek Lajos** gyámja **Hatto mainzi érsek**, és így megállapodás nélkül, haraggal távoznak.

Ekkor a **Magyarok**, a megnövekedett önbizalmukkal *(és az újabb 1 egész éves **lóállományukkal** bővült, újabb haderejükkel)* **Pannóniára** törhettek, amelyre most már új **Kárpát-medencei** hazájuk bővítéseként is gondolhattak.

*(A **Hunok**, és az **Avarok** is előbb a Dunától keletre eső részeket foglalták el a **Kárpát-medencében**, és csak később szerezték meg a Dunától nyugatra lévő **Pannon** területet. Lehet, **regöseik** ezt is népük emlékezetében tartották.)*

Pannónia régóta **Frank területnek** számított, és itt hűbéreseként **Breszlav Pannon-szláv** államalakulatot hozott létre, de a **Morvák** is folyamatos harcot folytattak érte, és ekkor ki akarták ők is használni, a **Keleti Frank Birodalom** meggyöngülését. *(**Arnulf** halála előtt már **Arbo** határgróf és fia is fellázadt.)* **Pannóniára** azért is volt szükségük, hogy a **Németeket** megkerülve **Rómával** kapcsolatot tudjanak létrehozni. **Pannónián** keresztül **3 főpap** meg is ér-

[264] https://hu.wikipedia.org/wiki/Brenta_menti_csata

kezett az új **IX János pápától** *(898 április-900 Július)* aki a **Morvákat** pártolta, melytől a **Keleti Frankok** gyöngítését remélte! A **Morvák** a Dunát északról átlépve, a **Kisalföldön** keresztül, ezért ekkor rátámadtak és megverték **Breszlav haderejét**.

A **Magyaroknak Pannónia** megszerzéséhez, a **Keleti Frankok** és a **Morvák** elleni harcaikhoz, vissza kellett vonniuk az **Itáliai** lovas haderejüket is. Ezért **Berengárral** megfelelő sarc ellenében békét kötöttek, és elindultak haza **Itáliából Pannónián** át.

Időközben a **Kárpát-medence** keleti része felől, a **Duna északi** oldalán érkező másik **Magyar lovashaderő** a **Keleti Frankokkal** szövetségben megtámadta a **Morvákat**.

Miután győzelmet arattak felettük, és elfoglalták a **Garam** és a **Morva** folyó közti területet, a **Magyar lovashadak** váratlanul átkeltek a Dunán a Kisalföldre, a **Breszlavot** megverő **Morva haderő** ellenében is harcolni.

Egyúttal azonban a győzelmüket követően, birtokukba is vették **Pannónia északi** részét.

Az **Itáliai Magyar lovashad** is időközben megérkezvén, azonnal megszállta **Pannónia déli** részét.

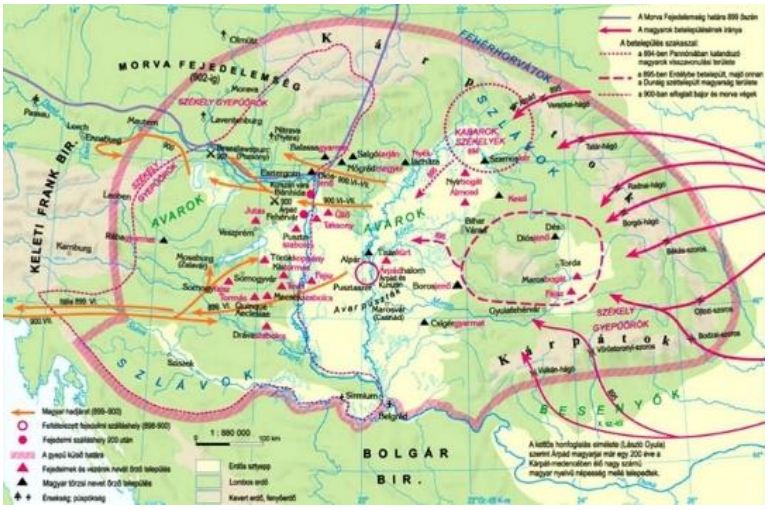

900-ban így egész **Pannónia** *(és egész **Kárpát-medence**)* a **Magyar lovashadak** uralma alá került, sőt tovább is támadtak **Bajorország** felé, és csak **Linznél** tudták őket megállítani a **Bajorok**.

Valójában csak ekkor, **900-ban** foglalták el **Őseink** a „***Honunkat***” teljes mértékben.

901-ben a **Magyarok** hódításuktól felbátorodva **Karintiába** törtek be, de ott vereséget szenvedtek.
902-ben pedig a Pannóniából a még megmaradt **Morva Államra** törtek rá, megsemmisítő vereséget mérve rá.
903-ban újra kemény harcok dúltak **Bajorországban**.
904-ben a **Bajorok** békekötéshez vendégségbe hívott **Magyar vezéreket** orvul legyilkolták. *(Közte **Kuzsaly vezért** is, aki a **Morvák** elleni és a **Pannóniai** hadakat is vezette.)* Nyilvánvalóan ezt meg kellett torolniuk Magyaroknak. Várható volt, hogy mielőbb a **Néme**t és a **Magyar** hadak között döntő csata fog bekövetkezni.

905-906-os években **Itáliában** és **Szászországban** zsákmányoltak a **Magyar lovashadak**.

907-es, döntő jelentőségű Pozsonyi csata a **Magyarok 17 éves Honfoglalásának** befejező időpontja volt.

E csatával biztosították be, hogy a megszerzett területek, a **Magyarok** új hazája lehessen már több, mint **1100 éve**.

907 AUGUSZTUS 4-6 POZSONYI CSATA

[265]A **Honfoglalás** utolsó fázisa a **907-es Pozsonyi csata** volt, amikor **Árpád hadereje** hatalmas vereséget mért a ***(Gyermek)* Lajos Német király** által **Ennsből** indított **100 ezer fős** haderőre, ezzel bebiztosítva az új hazát.
*(A gyerek király nagyon magabiztosan jelentette ki: „**Ugros eliminandos esse**!”, vagyis az „**Ugrokat ki kell irtani**!”.)*

907 június 1-én ért a helyszínre **Árpád** hadereje a mai **Hainburghoz**. Az errefelé vonuló **Német** haderőt igyekeztek már a felvonulási útján is zaklatni, fárasztani.

907 augusztus 4-6 között zajlottak itt le a csaták. A **Német haderő** 3 felé volt osztva. **1-1 nehézpáncélos lovas haderővel rendelkező csapattest** a **Duna** két partján vonult, középen pedig a **Dunán** haladt a **Német hajóhad**, mely az utánpótlást is szállította. Ezt kihasználva **Árpád külön-külön ütközött meg** a számban jóval alattuk maradó **lovashaderejével**. *(Lásd Hettiták taktikája II. Ramszesz ellen.)* A **hajóhadat** pedig olajba mártott kenderkanócos, taplós gyújtó nyilak záporával felgyújtva, vagy búvárjaik által meglékelve semmisültek meg.

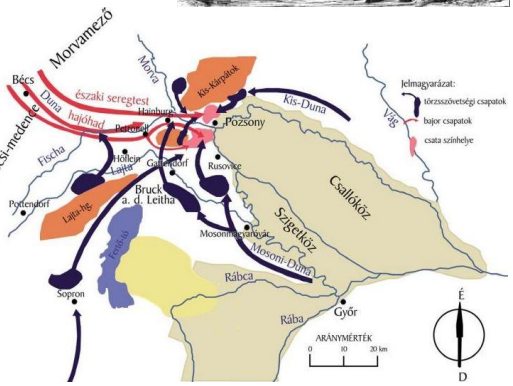

Árpád csapdát állíthatott az utánpótlás nélkül maradt szárazföldi **Német csapat** jobb parti részének, mivel a **Barna hegynél** a **Duna** ezen oldalán járhatatlan volt az út a Duna mellett, így csak egy, a Barna-hegy és a **Várhegy** között összeszűkülőn úton haladhattak. Ott viszont **lovas íjászok** várták őket, akik a klasszikus támadás és visszavonulás taktikát is alkalmazva, csapdába csalták, és nyílzáporokkal **megsemmisítették** e **Német csapatot**.

A másik oldalon lévő csapat leküzdése már jóval nagyobb gondot okozott, mivel ehhez **át is kellett kelniük** a **Dunán**. *(Amit a lovaikhoz kötött bőrtömlők segítségével meg is tettek.)* **Hajnali 3 órakor** törtek rá a túlparton megmaradt **50 000 fős Német hadtestre**. *(Nem lehetett véletlen, a páncélos haderő elleni az éjszakai támadás.)*

A **Bajor** hadak legütőképesebb része ugyanis a **nehézpáncélos lovashaderő** volt. Akik, ha fel tudnak szerelkezni és hadrendbe is állni, akkor könnyedén elsöpörhették volna a döntően **könnyűlovas Magyar haderőt**.
Még így, meglepetésszerűen a folyón átkelve, *(lásd Brentai csata)* éjszakai támadással is, csak nagyon véres küzdelem árán sikerült győzniük.
*(Addigra a **Németek** már felkészülhettek a várható támadásra. Híreket kaphattak az előző napi csatározásokról. Feltehetően, ezért éjszakára sem vették le teljesen **páncélzatukat**, és **felnyergelve** hagyhatták **lovaikat** is. Így bóbiskolva, éjszakai őrszemeket állítva várhatták a **Magyarok** támadását.)*
A **Németeknek** hatalmas vereséget szenvedtek, szinte minden vezetőjük elesett. *(Lehet, ebben szerepet játszhatott, hogy **904-ben** a **Bajorok** békekötéshez vendégségbe hívott **Magyar vezéreket** orvul legyilkolták, ezért most bosszúból nem kegyelmeztek senkinek.)* A **14 éves *(Gyermek)* Lajos Német király** *(893-911)* megmenekült, mert ő a tartalék haderővel **Ennsben** várta a csata eredményét.
A **Magyar** haderőnek ezért még csapást kellett mérnie az **Ennsnél** állomásozó **Német** segédhadakra is, mivel ***(Gyermek)* Lajos Német király** e haderejét is a **Magyarok** elleni támadásra utasította.
Augusztus 9-én *(tehát alig **3 nap** múlva)* a mai **Ludwigsdorfnál** ütköztek meg velük a **Magyarok**, és e haderőt is sikerült megsemmisíteniük. *(Gyermek Lajos Német király ezúttal is megmenekült, mert nem harcolt hadereje élén, mint **Árpád népének** hadvezérei.)*

*(A győzelemben talán azon idősebb **Magyar lovasharcosok** helyismerete is segíthetett, akik már **26 évvel** korábban, **881-ben** itt harcoltak a **Bécsi medencében**, **Szvatopluk** hívására, a **Keleti Frankok** ellen.)*

A harcok keménységére utal, hogy **Árpád** ott harcoló **három fia** is elesett. ***(Tarhos**, **Üllő**, **Jutas**.)*
907-ben halt meg Árpád vezér is, de nincs pontos információ, hogy mikor és hol. Korábban a **Bulgárok** ellen harcolva meghalt **Levente**, a legidősebb fia is. Ezért a legkisebbik fia **Zsolt** követte **Árpádot** a trónon.

Olyan nagymértékű volt e **Pozsonyi győzelem**, hogy sokáig nem is próbálkozott **Német haderő támadással.**
Ez nagyon fontos volt, mert ezzel gyakorlatilag tudomásul vették, elismerték a **Honfoglalást**. Innentől az **Enns** feletti település lett a nyugati határ. *(Ober Enns, mely a Magyar népmesékben **Operencia** néven maradt meg.)*

E győzelem nem csak a haza védelmében volt nagy jelentőségű, de megindította a **Kalandozások** előtt is az utat.

[265] http://forum.index.hu/Article/showArticle?go=72332358&t=9166671

KALANDOZÁSOK 900-970

900-ban már Bajorországba, **901-ben Karintiában**, **903 újra Bajorországban**, **906-ban Szászországban** zsákmányoltak, *„kalandoztak”* a **Magyarok**. *(Ezzel gyöngítették a Honfoglalásunk ellen fellépő szomszéd haderőket.)*

907 július 4-6 között zajlott, hatalmas győzelemmel járó, három napos, **Pozsonyi *(Braslauespourchi)* csata**, döntő jelentőségű volt.

Ezért ez tekinthető a **Honfoglalás befejezésének**, mivel ezzel tudtuk elismertetni új hazánkat.

Ezt követően már nem volt olyan erős hatalom és haderő, mely hosszabb ideig útját tudta volna állni a **Magyar könnyűlovas csapatok Kalandozásainak**. A **Magyarok** kiterjeszthették határterületüket az **Enns folyóig**, és onnan több irányba is vezethették hadaikat.

908-ban a **Türingiai** Eisenach mellett verték meg az őrgróf seregét, és egészen **Brémáig** *(tengerpartig)* nyomultak.

909-ben Svábföld és **Bajorország** került sorra.

910 06 12-én Augsburg melletti **Lech mezőn** győztek a **Sváb** seregek felett, majd feldúlták **Frankföldet** is.

911-ben kerül sor **Burgundiára**.

912-ben Frankföld és **Türingia** újra.

914-ben létre jött **Magyar-Bajor** szövetség is erejüket jelezte.

915-ben már **Dániáig** jutottak.

924-ben egészen **Spanyolországig** is eljutottak.

926 május 1-én foglalták el **Sankt Gallen** kolostorát. *(Lásd Szentgalleni kaland.)* Majd a **Loire völgy** mentén eljutottak az **Atlanti-óceánig**.

[266]A könnyű **lovas harcmodor** által, a gyorsaságuk óriási előnye volt a **Magyaroknak**. Ugyanakkor az is kedvező tényező volt, hogy **Arnulf Keleti Frank király** halálát követő belső háborúk miatt, nem volt erős központi hatalom, mely ellen tudott volna állni a **Kalandozásoknak**.

Ráadásul, miközben a **Magyarok** a szárazföldön támadtak, ugyanakkor a tengerek és folyók felől a **Vikingek** is támadtak, tovább gyengítve ezen államokat.

[267]A **Magyar könnyűlovasság** hatósugara a bázisától mintegy **1000 km** volt.

Abban az időben utolérhetetlen gyorsaságukon felül, az is óriási előnyük volt, hogy a **Magyar lovashaderőnek** csaknem minden tagja kombattáns *(harcoló)* katona volt. Szemben, a nagy kiegészítő személyzetet kívánó más gyalogos és **lovag seregekkel**, amelyeknek ellátmánya és beszerzési területe *(a lassúságának és tömegének is következtében)* a **Magyar** ellátmánynak és beszerzési területnek az ötszöröse volt.

(A zsákmányszerzést követően hazaúton ugyanakkor sebezhetővé vált seregük, mert akkor már nehézkesen, lassan haladtak a zsákmánnyal megpakolt szekerekkel.)

A **Magyar lovashaderő** tehát ellátmányában nem volt az ellenséges területre feltétlenül ráutalva, mint a nyugati hadseregek, hiszen *(az ott meglévő)* füvön, vízen és tüzelőanyagon kívül másra nem volt szüksége. Élelmiszer elpusztításával, vagy elrejtésével, így nem lehetett ellenük védekezni. Ők ugyanakkor a saját biztonságuk veszélyeztetése nélkül pusztíthatták el az ellenséges lakosság és a haderő készleteit.

A **9. századi Magyar könnyűlovas** teljes felszerelése hat heti *(szárított)* élelemmel együtt mintegy **45 kg** volt. Ebben a súlyban ruházata, könnyű tiszafa-vázra feszített bőrnyerge, nyeregtakarója, a nyeregre csatolt rövidnyelű fokosa, derékszíjára csatolt kardja, puzdrája *(tegez 20-25 nyílvesszővel),* ugyancsak derékszíjára csatolt bőrtokban hordott íja, a nyakába akasztott, de általában a hátán viselt könnyű bőrpajzsa, és egy zsákocskában tartott 20-25 tartalék nyílhegye is benne volt.

E speciális haderő későbbi utódai a **Huszárok**. A **Magyarok** a **Huszárokat** adták **Európának**, idővel mindenhol alakultak ilyen, **könnyű lovas hadosztályok.**

A **Kalandozás** kifejezés félrevezető, valójában ezek jól szervezett, célzatos **hadjáratok** voltak.

Sokszor az Európai államok uralkodói maguk kérték fel a **Magyarokat** ellenfeleik eltiprására.

Legjobb példa erre, hogy a korábban **Magyarok** által **899-ben** alaposan megvert **I. Berengár király** is, **905-ben** a **Magyarokat** kérte fel vetélytársa elleni harcra, majd később is **921-ben**. *(Elégedett lehetett a teljesítményükkel.)*

---

[266] https://hu.wikipedia.org/wiki/Magyar_kalandoz%C3%A1sok

[267] *Padányi Viktor, Dentumagyaria, Transsylvania Könyvkiadó Vállalat, Buenos Aires, Argentína, 1963*

Ráadásul több ország megállapodást kötött a **Magyarokkal**, hogy szabad átvonulást biztosít részükre, így például **Bajorország** is. Valamint több ország, így **Szászország** is adót fizetett a béke feltételeként. *(Ahogy **Attila** idején a **Hunoknak** is. A „Hungarians" népnév használata bevált, így hivatkozhattak a régi megállapodásokra.*

Olvashattuk (Gyermek) Lajos Német király *„**Ugros**" kifejezést használt. Sokan **Türköknek** hívták őket. A **Magyar** kifejezés nem teljesen tisztázott mikor terjedt el. Feltehetően a legerősebb **Megyer** törzsnévből származhat.)*

*„**A Magyarok nyilaitól ments meg Uram minket!**"* Imádkoztak a Keresztény Európában.

A **Magyarok** sikerét sokan a **jó íjazó** és **lovas tudásukkal** magyarázták, de legalább ennyire fontos volt sok egyéb tényező is. Így a **jó lovaik**, **kitartásuk**, **szervező képességük**, az **alkalmazkodó képességük**, és a megfelelő **taktika** megválasztása is.

A győzelem minden nép esetében kincsszerzési lehetőséget jelentett *(lásd a **Frankok** is szekérre rakták az **Avar kincstárat**, miután legyőzték őket)*, és a legyőzött országoknak éves adót kellett fizetniük. Ez utóbbi azzal járt, hogy óriási **vagyonok halmozódtak** fel a **Magyar vezéreknél**. A **Kalandozások** során sok hadifoglyot is hazahajtottak, mellyel mesteremberek is érkeztek, valamint az egyre fontosabbá váló földműveléshez szükséges munkaerő is. Mindettől nyilvánvalóan megerősödött az ország.

Mivel ellenségeink rettegtek hadainktól, ez azzal is járt, hogy a **Honfoglalásunkat** elfogadták, nem firtatták.

Legjobb egy országot a határain kívüli hadjáratokkal megvédeni. Tehát **honunk védelmét** is jelentették e harcok.

A **Magyar** seregek részvétele sajnos azzal is járt, hogy idővel kitapasztalták a harcmodorukat, és rájöttek arra, hogyan lehet ellenük védekezni.

Várak és a fegyelmezett **nehézpáncélos lovasság** ellen a **lovasíjjász hadseregek** reálisan nem tudnak győzni.

*(A **Magyarok** is tanultak. **Géza fejedelem** is **Bajor** mintájú **nehézlovasokat** vetett be később a lázadó törzsfők ellen. A **Tatárjárást** követően pedig **IV. Béla** is, a **várak megerősítését** kezdeményezte védekezésül.)*

Madarász Henrik Szász király nevéhez fűződik az ütőképes, **nehézlovas hadtestek** felállítása.

933-ban megtagadta az adózást, és még az évben, emiatt támadó **Magyar** sereget megverte a **Merseburgi csatában**. *(Pontosabban a Magyar haderő nem kockáztatta meg, hogy döntő harcba bonyolódjon e haderővel.)*

A **Magyarok** ezt követően **Szászországot** érthető módon kerülték, de **Itália** felé még egy darabig sikerrel jártak. Sőt **937-ben** *(Madarász Henrik 936-os halálát követően)* még **Aquitaniába** is betörtek.

948-ban, érdekes fejleményként, **Bulcsú** küldöttséggel **Bizáncba** járt **Bíborbanszületett Konstantin császárnál**, *(az ő által leírtakból tudunk nagyon sokat a Magyarok őstörténeteiről)* aki **keresztapja** lett, mivel **Bulcsú** megkeresztelkedett.

950-ben ugyanakkor, már **Bajor** csapatok törnek be a **Kárpát-medencébe**, és zsákmánnyal tudtak távozni.

955-ben hatalmas **Magyar** sereg próbált elégtételt venni, de **Augsburgnál** *(ahol 910-ben még győztek)* súlyos vereséget szenvedtek **Ottótól**, *(Madarász Henrik fiától)* aki kivégeztette **Bulcsút**, **Lehelt** *(lásd **Lehel mondája**)* és **Súrt**. Ezzel a nyugati kalandozásnak vége szakadt.

957-ben, logikus következményként, **Bíborbanszületett Konstantin bizánci** császár is megtagadta az adózást.

958-ban ezért a Magyar hadak **Thrákiát** végig fosztva **Bizáncig** törtek előre, de azt bevenni nem tudták. *(Lásd **Botond legendája** és képe.)* Egy éjjelen ugyanakkor a **Bizánciak** rátörtek a **Magyar** táborra, és azok menekülésre kényszerültek. Ettől kezdve a további Bizánci hadjáratok sem voltak már igazából sikeresek.

968-ban néhány száz fővel végrehajtott betörés volt az utolsó sikeres hadi vállalkozás, ekkor **Thesszaloniki** mellett győztek. Az állítólag csak **300 fős lovasseregs** sikeresen tért haza 500 fős **Bizánci** fogollyal.

970-ben Orosz, **Bolgár**, **Besenyő** szövetséggel **Bizánc** ellen indultak újra **Szvjatoszláv kijevi fejedelem** vezetésével, de az **Arkadiopoliszi csatában** vereséget szenvedtek.

Ez volt a **70 éves kalandozási időszak** utolsó hadjárata. Nyilvánvalóvá vált, hogy nem lehet azt tovább folytatni.

MAGYAR KIRÁLYSÁG LÉTREJÖTTE

GÉZA NAGYFEJEDELEM (945, URALKODÁSA 972-997) ORSZÁGEGYESÍTÉSE

[268]**Géza nagyfejedelem** *(Árpád dédunokája)*, apja **Taksony** *(931, fejedelemként 955-972)* Anyja **Tonuzoba Besenyő** nemzetségfő lánya volt. *(**Tonuzoba** Taksony idejében költözött a Magyarországra **Besenyő** törzsével.)*

Honfoglalás után **Árpád** utódairól kevés szó esik. A győztes *(vagy vesztes)* kalandozó hadvezéreket említik a krónikák, akik a zsákmányból jóval nagyobb haderőt tudtak fenntartani, így kevésbé tisztelték az adott **Árpádházi Magyar** fejedelem hatalmát.

947-es sikeres **Itáliai** kalandozó hadjáratot ugyanakkor **Géza** apja, **Taksony** vezette.

955-ős Augsburgi *(Lech-mezei)* vereség sok mindent megváltoztatott. **Taksony** ennek egyik túlélőjeként, **955-ben** lett fejedelem. Feltehetően e **csatavesztés** okozhatta elődje *(unokatestvére)*, **Falicsi** *(947-955)* halálát is.

*(Ez fontos tényező lehetett a hatalom öröklésénél. Ugyanis, **Taksony** halála után fia, **Géza** lett a fejedelem. Taksony apjának, **Zoltának** idősebb fivére, **Tarkacsu** unokája, **Termacsu** (935-975) előrébb volt a trónöröklési rangsorban. Az **ősi senioratus jog** ellenében neki kellett volna örökölnie a rangot. Nem **István királynál történt** tehát elsőként meg, a Kereszténységre jellemző egyenesági öröklés. **Árpádnak** is a fia **Zolta** (907-947) lett az örököse, de őt Jutocsa fia **Falicsi** (947-955) követte a hatalomban, majd ezt követően lett csak Zolta fia **Taksony** a fejedelem.)*

Ez igazolta, a **Magyar könnyűlovasság** tehetetlen a **Német nehézpáncélos** haderő ellen, nyíltszíni harcban.

970-ben Magyar/Besenyő/Rusz/Bolgár haderő támadt **Bizánc** ellen. *(**Taksony Besenyő** feleségével történt házasságának szerepe lehetett ebben.)*

971-ben az egyesített haderő vereséget szenvedett, és **Tzimiszkész Bizánci császár** elfoglalta **Bulgáriát**, így **Bizánc** szomszédos lett a **Magyarokkal**.

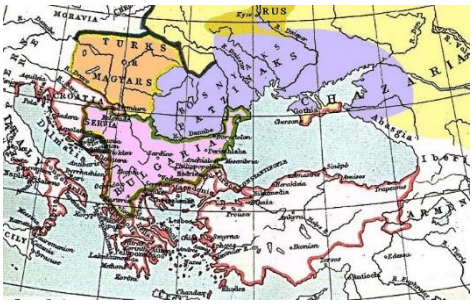

972-ben II. Ottó Német társcsászár Rómában oltár elé vitte **Theofanu Görög** hercegnőt, megerősítve a szomszédos két nagy birodalom szövetségét, mely egyértelműen a **Magyarokat** fenyegette.

972-ben Géza fejedelem hatalomra kerülvén felismerte, hogy valamit tennie kell, vagy úgy járunk, ahogy többi elődeink, és a **Magyarok Kárpát-medencei** létének hamar vége lesz.

Géza még hercegsége idején feleségül vette az **Erdélyi Zombor vajda** leányát, **Saroltot**. Ezzel is, az addig megosztott ország, egységesítését óhajtotta elérni. ([269]***Saroltról** érdekes feljegyzést tettek: „A **lovat** katona módjára ülte meg”.)*

972-ben üzenetet küldött **I. Ottó Német-római császárnak**, hogy egész családjával meg kíván keresztelkedni. *(Ez egyben országa népének a **Kereszténységre** való áttérését is jelentette, mely addig a **Tengrizmust** követte.)*

A szertartást, a **Szent-Galleni kolostorból** származó **Brudo térítőpüspök** tartotta. **Géza** az **István** nevet, testvére **Mihály** nevet kapta. *(Akinek fiát, **Vazult** később István megvakíttatta, de akinek a leszármazottai adták végül, Szent István király halála utáni káoszt követően, az Árpádházi királyokat.)*

973-ban tartott **Német Birodalmi gyűlésre 12 tagú Magyar** küldöttség ment. *(Más országokból uralkodóik.)* Ezzel **Géza** a **Magyar fejedelemség** függetlenségét jelezte. Ugyanakkor a béke fejében átadta a **907-ben** elfoglalt *(66 évig birtokolt)* **Bécsi medencét**, és megtiltotta a további **kalandozásokat**.

Az ellenálló törzsi vezetők ellen kíméletlenül lépett fel. Fontos információ, a **Felső-tiszavidéki** harcok helyszínén **Normann-kardos** temetkezéseket találtak. Tehát **Géza** *(a Lech mezei csatavesztés tanulságát levonva)* **nehézpáncélos lovashaderőt** is bevetett a lázadó törzsfők ellen. Ez is része lehetett a béke megállapodásnak.

Géza jó kapcsolatot tartott a **Szász** dinasztiához tartozó **II. Ottó császárral** is, aki ellen **Civakodó II. Henrik Bajor herceg** rokona még összeesküvést is szervezett. **Géza** kétszer került fegyveres összetűzésbe **II. Henrikkel**. Ezeknél is segítségére voltak **Gézának** a **Sváb** területekről befogadott páncélos lovagjai. **II. Ottó** végül legyőzte *(Civakodó)* **II. Henriket**, és az elvesztette hatalmát.

995-ben a **Bajorországgal** való békét végül, a Keresztségben szintén **István** nevet kapó fiának, **Vajknak** a dinasztikus jegyessége pecsételte meg. Aki a **996-ban** vette el **IV. Henrik** Bajor herceg *(a későbbi II. Henrik Római császár)* húgát *(Civakodó Henrik leányát)* **Gizellát**. Az ő kíséretében is sok **Német páncélos lovag** érkezett. *(**Géza fejedelem** 5 leánya is, hasonló módon dinasztikus házasságra lépett.)*

Géza érdemeként sikerült **egységesítenie**, és **erőssé tenni**, az addig a törzsfők által megosztott országot. Ebben szerepe volt II. Ottó Német-Római császárral való jó viszonyának köszönhető Német **nehézpáncélos lovasság** is.

997-ben Géza meghalt. Fiának ***(Szent)* István királynak** adta át a hatalmát.

---

[268] https://hu.wikipedia.org/wiki/G%C3%A9za_magyar_fejedelem
[269] https://hu.wikipedia.org/wiki/Sarolt_fejedelemasszony

SZENT ISTVÁNT KIRÁLY ÁLLAMSZERVEZÉSE 997-1038

[270]**Szent István** *(Szül: 975?, uralkodása 997-1038),* **Géza** fia, fejezte be apja művét az országépítésben, akit **1000 december 25-én** koronáztak meg a **II. Szilveszter pápától** kapott koronával. Mindenki izgatottan várta a dátumot, mert egy **Bibliai** idézet alapján ekkor világvégét jósoltak többen is. A **Julianus naptár** szerint, **Jézus** születésnapján volt az évforduló.

A **Magyar Királyság** létrejöttével fejeződött be igazából a **Honfoglalás**, ezzel alakult ki a stabil államunk, mely több, mint **1000 év** óta tudott otthont adni a **Magyaroknak**.

995-ben jelentette be apja **Géza**, hogy fia fogja örökölni **nagyfejedelemi** hatalmát, és erre feleskette a **Magyar** törzsfőket. Az **ősi jog** szerint mindig a legidősebb **Árpádházi férfitag** volt jogosult e rang öröklésére. Az **Európai Keresztényi** jog ugyanakkor az **egyenesági** öröklést biztosította, tehát a Kereszténység terjesztése egyúttal **István** legalitását is erősítette. ***(Gézánál** olvashattuk, már ő is így került hatalomra.)*

995-ben rendezte el Géza **István herceg** dinasztikus eljegyzését is **Bajor Gizellával** is, mely házasság **996-ban** létre is jött. **Gizella Bajor nehézpáncélos lovagok** kíséretében érkezett **Magyarországra**, akik **I. István** haderejét erősítették. Közülük többen letelepedtek és birtokokat is kaptak.

997-ben István, apja halálát követően gyűlést hívott össze, ahol híveivel **nagyfejedelemmé** választották.

Koppány, Géza özvegyét **Saroltot feleségül** véve, az **ősi szokásjog** alapján akart fejedelem lenni. A két tábor **Királyszentistván** mellett csapott össze. A csak **könnyűlovasokból** álló **Koppány** csapatai felett, a jól felfegyverkezett Német **nehézpáncélos lovagoknak** is köszönhetően, **I. István** csapatai győztek. **Vecellin** Német lovag ölte meg **Koppányt**, akinek testét felnégyelték és Győr, Esztergom, Veszprém, valamint Gyulafehérvár várkapuja felett kifüggesztették elrettentésül.

Koppány is megkeresztelkedett korábban **Görög rítus** szerint, győzelmével a **Bizánci egyház** befolyása erősödött volna meg, így viszont a nyugati kultúra és a **Római egyházé.**

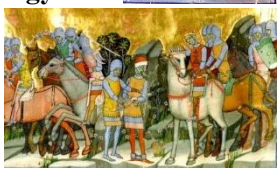

I. ***(Szent)*** **István** harcai ezzel nem értek végett. **1003-ban Erdélyben** le kellett győznie az **ifjabb Gyulát** *(lásd kép)*, hogy **Erdélyt** az ország részévé tehesse, és az ott folyó **Bizánci térítés** helyett ott is a **Római egyház** fennhatóságát, valamint az ország egységét is biztosítsa. Hasonló módon, le kellett vernie a korábbi segédnépek *(Kabar, Szabir, és **1015-ben Keán** Bolgár lásd kép)* vezéreit, akik védték korábbi kiváltságaikat. Volt azonban, akit leánytestvéreivel kiházasítva bírt csatlakozásra.

A **Kavar** *(Kabar)* törzsbeli **Aba Sámuelhoz** adta **Sarolt** nevű húgát, mellyel igen nagyszámú szövetségest nyert magának, lévén e nemzetség igen népes. Másik testvérét **Ilonát Orseolo Ottó** Velencei **Dózséhoz** adta. Az ő fia volt **Orseoló Péter** *(Imre herceg halálát követően)* a későbbi kijelölt utóda.

1010-1018-ig a **Lengyelekkel** kellett hadakoznia, majd **1018-ban** a **Bolgárok** ellen **Bizánci** szövetséggel.

1030-ban korábbi szövetségese **II. Henrik Német-római császár** halálát követően, utódja **II. Konrád Német-római császár** ellen, aki megtámadta az országunkat. **I. István** előbb felperzselt föld taktikáját alkalmazta, majd **Bécsnél** bekerítette, és legyőzte a visszavonuló **Német sereget**. Végül békét kötöttek, melyben szerepet játszhatott **Imre herceg 1031-es halála** is, mely által már nem lehetett jogcímük a Német trónra. *(Imre herceg II. Henrik unokája volt, lévén anyja II. Henrik Német-római császár leánya.)*

Imre herceg halála nagy tragédia volt **István király** számára, de a **Magyar** trónöröklés szempontjából is hatalmas gondot jelentett. Fiú utódja nem lévén, szóba jöhető Árpádházi férfi utód *(Árpád testvérének fia)* **Vazul** lehetett volna, azonban őt korábban megvakíttatta, *(egy István elleni merénylet után)*, hogy ne lehessen trónkövetelő. Fiait ***(Leventét, Andrást** és **Bélát)*** pedig elüldözte, mert nem bízott abban, hogy továbbviszik politikáját.

Végül sógorának fiát *(leánytestvérének gyermekét)* **Orseoló Pétert** tette meg örökösnek. *(Akit elüldöztek, és **Aba Sámuelt** tették királlyá. Akit megöltek és visszatért újra Péter. Őt a **Vata-féle** lázadás során **1046-ban** elfogták és megvakították. Halálát követően évtizedekig tartó belviszályok sorozata után, végül **Vazul** unokája, **Szent László 1077-es** trónra lépésével kezdődhetett egy békésebb korszak.)*

1038 augusztus 15-én hunyt el Székesfehérváron **I. István** az első **Magyar király**.

1083 augusztus 20-án avatta szenté **I. István királyt** VII. Gergely pápa, ezért e napon ünnepeljük őt és a **Magyar Állam megalakulását**. **2000** augusztus 20-án a **Görög egyház** is bejelentette, hogy felvették egyházuk szentjei közé.

Az **Árpádházi** királyok **1301-ig** uralkodhattak, de az őket követő királyaink is sikeresen védték országunkat.

Egészen az **1526-os Mohácsi** csatavesztésig. Mely egyértelműen jelezte, ekkor már a **nehézpáncélos lovasság** hatástalan az e korszakban a **Török** hadseregben elterjedt **ágyúk** és a hivatásos haderő **lőfegyvereivel** szemben.

[270] https://hu.wikipedia.org/wiki/I._Istv%C3%A1n_magyar_kir%C3%A1ly

ÁRPÁD NEMZETSÉG KÁRPÁT-MEDENCEI BIRTOKFOGLALÁSA

Mivel **Pannónia** volt a leggazdagabb tartomány, **Árpád** vezér itt foglalt magának végül birtokterületeket.

A **Duna parti Római limes** városai és az őket összekötő út, valamint az ahhoz kapcsolódó települések, a mozgó udvartartáshoz szükséges utakat és ellátást is tudtak biztosítani, ahogy a törzse tagjainak a letelepüléshez is megfelelő területekkel szolgáltatott.

É-D irányban, az év adott időszakától függően rendszeresen vándorolt a fejedelem udvartartása.

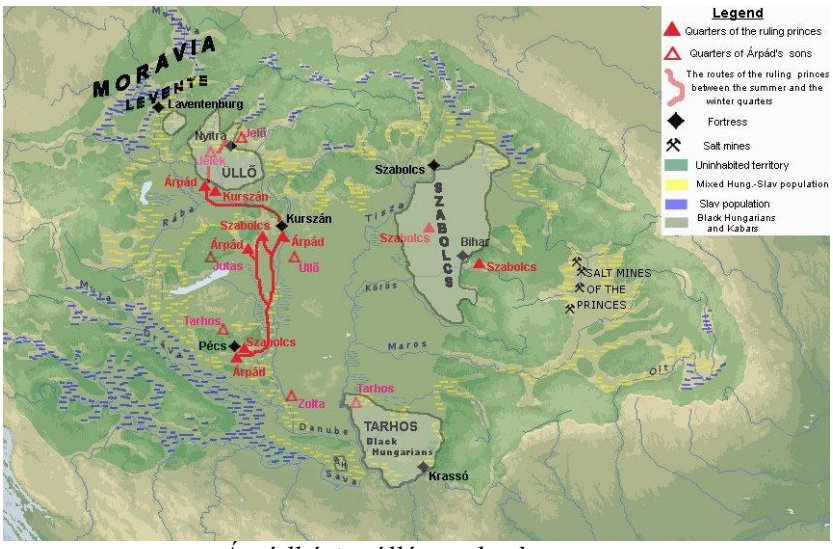

Árpádházi szállásterületek;

Árpád, a magyarok első választott fejedelme 880 és 907 közt

Árpád fejedelem fehér lovon

*(Jól látható, hogy a Duna-Balaton közti terület „**A KASTÉLYOK FÖLDJE**” ekkor is központi helyzetben volt már.)*

ÁRPÁD NEPZETSÉG FEJÉR MEGYEI TERÜLETFOGLALÁSA

[271] *„A **Honfoglaló Magyarok vezére**, **Árpád**, a Kis-Dunán a **megyeri révnél** kelt át, és **Buda** vidékének meghódítása után a megyében lévő **Százhalomig** vonult.*

***Fejér megye területe Árpád fejedelem által meghódíttatván**, a természeti szépségekben és termékenységben gazdag vármegye keleti felső részét a Névtelen jegyző szerint **Előd, Szabolcs atyja** vette birtokba; **Székes-Fejérvár** vidékét s a vármegye nagyrészét **Árpád magának** és nemzetségének tartá meg azon területeken kivül, melyeket a **Csepel-sziget**, Solt és Tas vidéke magában foglal, valamint **Válon** kivül, melynek létet és nevet **Árpád unokája**, **Falis (Vál) adott**.*

*A fejedelmek korára s azon idők magyar lakosságára emlékeztetnek az itt felfedezett verebi, battai, tinódi és legutóbb Székes-Fejérvár határában felbontott **Magyar pogánykori sírok**, melyekben igen érdekes tárgyakat találtak.*

Az árpádházi királyok a várost úgy a vmegyét nagyon kedvelték s a királyi család rendszerint Székes-Fejérvárott, mint az ország akkori fővárosában s a vidékén, mely vadászatra s egyéb kedvtelésekre igen alkalmas volt, tartózkodott, sőt a megye számos községe a királyi udvartartáshoz tartozók, mint udvari lovászok, királyi hírnökök, tárnokok, vadászok stb. birtoka volt.

*Ezen királyok korában új népelem telepedett le a megyében, ezek a **Besenyők**, kik már **Levédiában** keleti szomszédjai voltak Őseinknek. A megye régi lakosságának egy másik tekintélyes részét a **Hun-Bolgár** elem szolgáltatta, de volt még a **XII. század** második felében is a **Kazárokhoz** hasonló Zsidó vallást követő népelem a megye területén, a **Kalizok**.*

Az Árpádház kihaltával beállt pártharcok az egész országot feldúlták s az akkori fővárost körülövező megye szintén ki volt téve az elkeseredett küzdelmeknek.”

[272] A **verebi honfoglaláskori lovassírban** egyszerű **csikózabla** volt, ugyanakkor a harcos által hadizsákmányként szerzett, ruhadísznek átluggatott **12 ezüst érmét** is megtalálták, melyek *(Kopasz Károly érméjétől)* 875-924 *(Berengár érméig)* terjedő közötti időszakból valók voltak, tehát ezen igen mozgalmas időszakban vitézkedhetett viselője. A harcos koponyáján gyógyult trepanáció nyoma volt látható.

[271] Kislexikon

[272] http://www.arpad.btk.mta.hu/lelohelyek/karpat-medence/113-vereb-vegh-janos-foldje.html

LOVASTEMETKEZÉSEK

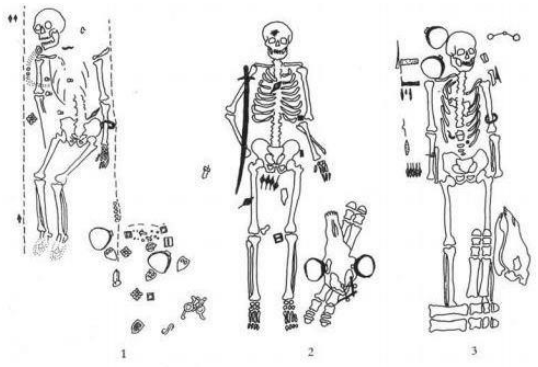

A **Honfoglaló Magyarok lovastemetkezései** utalnak arra, hogy merre telepedtek le. Ezért is igen fontos ismernünk e szokásukat.

A későbbiekben, a **Kereszténység** felvételét követően, a hittérítők erélyes közbelépése *(tiltása)* megszűntette e szokásukat.

A helyzetet részben bonyolítja, hogy más népeknél is szokás volt a **lovastemetkezés**. Ezért önmagában a lovastemetkezés lelete nem jelenti automatikusan azt, hogy **Magyar Honfoglaló** sírokról van szó. Ráadásul nem minden **Magyar** halott mellé temettek **lovat**, az egy rangot jelentett.

Kisebb eltérések utalhatnak arra, hogy mely **lovas nép lovastemetkezéséről** van szó.

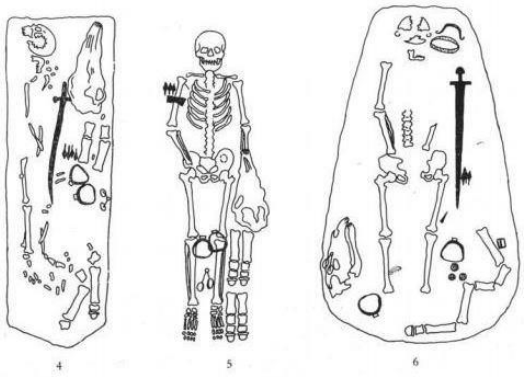

A **Hunok** esetében például a hosszított koponya lehet igen jellemző. *(Mely szokást a **Gepidák** is átvettek tőlük, tehát velük össze is lehet keverni.)*

Ugyanakkor a **Hunok** esetében jellegzetesen elterjedt volt a hamvasztás. *(A hosszított koponya leletek azt mutatják ők sem mindenkit hamvasztottak el. A **Hun** kultúra sem volt teljesen egységes és az idők folyamán nyilvánvalóan változott is. Ez azért is érdekes, mert a **Honfoglaló Magyarok** esetében sem a koponya hosszítás, sem pedig a hamvasztás nem volt jellemző. Mely arra utal, hogy bár a **Hun** nemzet örököseinek vallották magukat, de a **Hun** elit e szokásaitól eltértek, önálló jellegzetességként.)*

[273]A **Honfoglalóknál** a feláldozott **lovak farkát levágták**, **ősi szokás** szerint.

A **Hun Birodalom** népeinél a jelzett eltérések nem voltak egyedülállóak, hiszen sok nép vált **Hunná**, *(azok egy-egy népcsoportjává)* mind más-más egyedi jellegzetességgel is rendelkezve.

A **Hun** elit esetében még egy speciális szokás is volt. Nem temették a halottaik, vagy azok hamvai mellé közvetlenül a nekik szánt ajándékokat. *(Hanem kicsit távolabb temették a halottnak szánt értékeket. Feltehetően, hogy elkerüljék a sírfosztogatásokat.)*

Az **Avarok** esetében a jellegzetes tárgyak, közte leginkább a *„**hosszúfülű**”* **kengyelük** ad azonosítási lehetőséget. *(Náluk ritkábban, de szintén előfordult a hamvasztás is, tehát ők sem voltak kultúrájukban egységesek.)*

Honfoglaló őseink esetében tehát nem volt jellemző szokás a **hamvasztás**, *(mindig található csontleletet)* és jellegzetes volt a **lovastemetkezésük**. Főleg az **1.-2. típust alkalmazták**.

Az **1. típusú** temetkezésnél **nem temettek lovat** csak **lószerszámot** a halott lábának bal oldalára.

A **2. típusú** már jellegzetes **lovastemetkezés** volt. A **Magyarok** ugyanis a halotti tor során **elfogyasztott lónak** csak a „***nyúzadékát***” tették a **lovas bal lába** mellé, úgy, hogy a **ló feje** a **gazdája feje** felé volt fordítva. *(Tehát a bőrét és vele együtt a nyúzásnál vele maradó néhány farok csontot, lábszárcsontjait és a koponyát, melyből értelemszerűen csak a csontok maradtak meg.)*

Nagyon fontos kiemelni. Az i.e. 2100-1800 közötti *(harciszekér korszakra)* datálható **Sintashta kultúra** feltárt 30. sírjában a két szekérhúzó **ló** maradványai is ilyenek voltak. Egyértelmű e temetkezési jellegzetesség megegyezősége a **Honfoglaló Magyarokéval**. *(Anno szomszédosak voltak egymással.)*

Sok esetben a **kantárt** és **nyerget**, valamint **fegyvereket** is elhelyeztek a sírban. *(A Bécsi kincstárban látható „**Attila** kardja” honfoglalás kori remekmű. Sok hasonlóan **palmettás** mintázatú **Magyar** szablyát találtak a régészek.)*

A **Honfoglaló Magyarokhoz csatlakozott népek** más jellegű ***(3-4)*** **lovastemetkezést** alkalmaztak.
Volt, ahol az **egész lovat**, máskor **kitömött lóbőrt** temettek a halott mellé.

Később már más tárgynak a halott mellé temetését is tiltották a Keresztény hittérítők.

[273] https://demokrata.hu/vilag/a-mongolok-szarnyai-80178/

HONFOGLALÓ MAGYAROK LOVAI

SZKÍTA ÉS TÜRK LOVAK

A **lovastemetkezés szokásának** köszönhetően viszonylag sok **ló csontlelet** maradt fel a **lovak antropológiai** elemzéshez. Kezdetben a kutatók e módszerrel igyekeztek elemezni a **Honfoglaló magyarok lovainak** jellegét, fajtáját.

1906-ban Dr. Besskó József e vizsgálatok alapján azt állapította meg, hogy a honfoglaláskori **Magyar lovak** a keleti fajta csoportjuk **Mongol ágából** származtak.

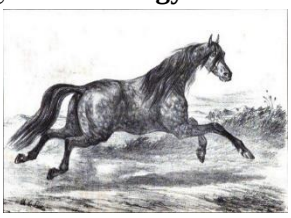

[274]**1963-ban Alfred Brehm** megjelent *„ÁLLATOK VILÁGA”* című művében a közepesnél kisebb marmagasságú, **nemesvérű keleti lovakhoz** sorolta őket, mely a jelenlegi **Turkomán** és **Cserkesz lovakhoz** hasonlító küllemű, gyakran **szürke** és **deres** színváltozatú lehetett. *(Lásd **Türk** ló.)*

Zimmermann Ákos a megvizsgált **Avar** és **Honfoglaláskori** sírleletekből előkerült **lókoponyák** beható vizsgálata alapján, a **Tudományos Akadémia** elé tárt véleménye szerint, a vizsgált **lókoponyák** meglehetősen **egységesek**, annak ellenére, hogy egymáshoz képest távoli területekről kerültek elő. Ebből arra lehet következtetni, hogy egy kitenyésztett, **egységes lóállománnyal** rendelkeztek. *(Felvetette a **Przewalski**, vagyis a taki lovakkal való rokonságot. Ez most már tudjuk, genetikai okokból sem lehetséges. Ez jól mutatja egyúttal a **genetikai elemzések jelentőségét, megbízhatóbb** voltuk miatt.)*

Bökönyi Sándor az MTA régészeti Intézet igazgatója több ezer **lócsontváz** összehasonlítása alapján arra következtetett, hogy az **Avar lovak** a **Szkíta lovakból** eredeztethetőek, *(lásd **Csertomliki ló** ábrázolások, melyek **nem Hucul** jellegűek!!!)* csakúgy, mint a **Honfoglaló Magyarok lovai**.

A későbbi tudományos vizsgálatok is azt igazolták, hogy a **Szkíta**, **Hun**, **Avar**, és a **Honfoglaló őseink lovai** minden bizonnyal hasonló típust képviseltek.

A **Szkíták lovairól** az **Altaj hegységben** feltárt, jéglencsébe fagyott **69 mumifikálódott lótetem** is árulkodik. Ezek vizsgálata alapján **két ló típust** lehet elkülöníteni. Egy **nemes**, **hosszú lábú és törzsű lovat**, valamint egy kisebb termetű, közönségesebb küllemű és feltehetően igénytelenebb **málhás *(igás)* munkaló** típust.

*(**Lovas nemzetek** esetében igen furcsa lenne, ha csak **2 fajta ló típust** tenyésztettek volna. Ami fontos egy nép számára, abból mindig igen sok fajtát nemesítettek ki.*

*A **teherhordó szekér** húzására más /szívósabb, erősebb/ felépítésű típusú ló szükségeltetik, mint a személyszállító hintókhoz, ahol az elegancia számít. Megint más tulajdonságok /gyorsaság, fordulékonyság, engedelmesség/ kellenek a **harci lónak**, mint a málha hordozóhoz, vagy a kumiszhoz készítéshez szükséges **tejelő kancának**.*

*Ahogy a **páncélos lovas** haderőhöz is /testesebb, erősebb lovak/ kellettek, mint a **könnyűlovasoknak**, akik a ló gyorsaságával lehettek előnyben. A törzseket megkülönböztethette, hogy más-más színű **lovakat** tenyésztettek. /Lásd a **Pazirik sárga lovai**./ Ez nem zárja ki, hogy a legnagyobb létszámban 2 alaptípus legyen jellemző, amit e sírokba elhelyeztek és így megtaláltak. Hiszen oda a **vezérek**, vagy **magas rangú hölgyek** lovait temették.)*

Csak **előkelők** sírjaiba helyeztek **lovat**. A **női** sírokba **kancáka**t, a harcos férfiak mellé pedig **csődört**, vagy paripát. *(Lásd Nagyszentmiklósi kincsnél is ennek jelentőségét.)*

1900-ban már **Brunnel Gyula** is leírta, hogy szerinte **Őseinknek kétféle típusú lovaik voltak**. Külön a harcosok nagyobb testméretű lovai, és egy kisebb testméretű igénytelenebb, szívósabb típus.

Priskin Katalin megállapítása szerint a **Honfoglalók** lovai, a **Volgai Bolgárok** lovaihoz voltak hasonlatosak.

KUNFAKÓ ÉS KONIK

Magyarországon megkísérelték utólagosan rekonstruálni egy kisebb **ló** típust a **Kunfakó lótenyészet** kialakításával. Ennek alapjául a Lengyelországi **Konik** *(ejtsd Konyik)* lovak szolgáltak, melyek a valamikori **Tarpán ló** utódja.

A **Tarpán Délkelet-Európa** és **Délnyugat-Szibéria** sík vidékeinek **vadlófajtája** volt.

Az utolsó vadon élő **Tarpánt** állítólag **1876-ban** verték agyon. Egy utolsó állatkerti példány pedig **1884-ben** pusztult el. *(Korábban írtunk róla.)*

Ezt követően eszméltek fel **Lengyelországban**, és a meglévő **Tarpán** lovakhoz hasonló lovakból igyekeztek rekonstruálni a Tarpán lófajtát annak keménységét és robusztus alkatát megőrizve, de nyugodt vérmérsékletű **Konik** *(szó jelentése „kis ló”)* lófajtát létrehozva. *(Igen feltűnő a hasonlóság a Konik és a Hucul lovak alkata között.)*

[274] http://www.konyik-kunfako.hu/eletre-kelt-a-mult-toth-bettina

HONFOGLALÓK LOVAINAK DNS VIZSGÁLATA

Ahogy a **DNS** elemzések előtérbe kerültek a **Honfoglaló Magyarok** ügyében, úgy természetszerűen vizsgálni kellene a melléjük temetett **lovak genetikáját** is. *(Kellően átgondolt módon és jóval tágabb összefüggéssel.)*

[275]A **lovaknál** is ugyanúgy lehet követni a kancák mitokondriális eltérések Haplocsoportjait, mint az embernél.

Az **Avarok** és a **Magyarok** közeli **kulturális** kapcsolatát jól mutatja, hogy minkét népnél ugyanúgy szokás volt a **lovastemetkezés**.

Kézenfekvőnek mutatkozott a két nép hasonlóságának, vagy különbözőségének megállapításához megvizsgálni az odatemetett **lovak DNS-ét**.

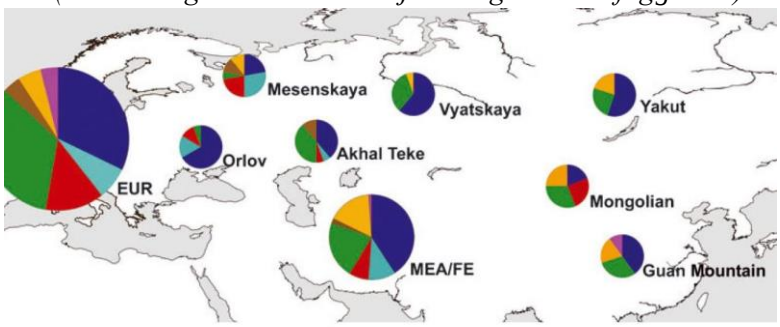

5. ábra. Az európai, valamint a közel- és távol-keleti fajtákban megfigyelhető haplocsoport-gyakoriságok (Mcgahern 2006). A színek jelentése a következő: sötétkék: A haplocsoport; világoskék: B haplocsoport; piros: C haplocsoport; zöld: D haplocsoport; barna: E haplocsoport; narancssárga: E haplocsoport; rózaszín: F haplocsoport. EUR: európai fajták; MEA/FE: közel- és távol-keleti fajták.

Ez ezért is érdekes, mert megállapítható, hogy az eltemetett **Honfoglalók** lovai jobban hasonlítottak **Késői Avarokéhoz**, mint sem az **Árpádkori XI. sz-i állományukra**. *(Amikor már „felhígult" állományuk.)*

Priskin leírta, a **lovak** között igen nagy genetikai variabilitás mutatkozott, a sok korábbi kereszteződés által.

Az **Avar** és a **Honfoglaló Magyar** nép **lovai** morfológiailag több szempontból hasonlóságot mutatott, azonban a **Honfoglaló Magyarok** esetében **nagyobb marmagasságú**, **könnyebb** egyedeket találtak.

A **genetikai vizsgálatok** ugyanakkor **jóval nagyobb eltéréseket** mutattak az alaki eltéréshez képest.

Az **Avarok** lóállomány genetikája viszonylagosan egységesebb volt, míg a **Honfoglalóké** változatosabbak.

Priskin **DNS** összehasonlítást végzett a **Közép-Ázsiai** *(Kazah, Türkmén, Üzbég)* **Akhal teke** lófajta, illetve a **Hucul lófajtával** való hasonlatosság vonzatában is.

Régészetileg hitelesen igazolt, **7 korai Avar**, **6 Késői Avar**, **14 Honfoglaláskori Magyar ló** lelet genetikai vizsgálatát végezték el. Valamint **24 Akhal teke ló**, és **70 Hucul ló DNS** vizsgálatát is elvégezték.

A **Hucul lovaktól** nagy genetikai távolságra voltak a **Magyar lovak**, míg az **Avar lovaknál 7 esetben** fordult elő **egyező halotipus**, mely felveti a genetikai rokonság lehetőségét, Priskin Katalin megállapítás szerint:

*„Az eredményeket magyarázhatja az a feltételezés, hogy a népvándorlás során a **magyar törzsek** az egykori **iráni** és **türk lovas** nomádok szokásos útvonalán vándoroltak **Ázsiából Nyugat-Szibéria**, a **Kaszpi-vidék** száraz sztyeppéiről **Európába**, így volt alkalmuk megismerni az itt tenyésztett **turáni lovat**, melynek mai leszármazottja az **Akhal teke**."*

(Lásd az Árpádházi III. Béla archeogenetikai elemzéssel megállapított Baktriai származási helye!)

Továbbá azt állapította meg, hogy az **Avar** és a **Honfoglalás kori Magyar lovak** közötti **DNS** különbözőség nagy, ami a két nép közötti különbözőségre utal. Máskülönben sokkal közelebbinek kellett volna lenni a **lovaik genetikai** állományának. Sokkal nagyobb volt a két nép közötti **kulturális hasonlóság**.

*(**Priskin** kifejezetten alapos munkát végzett sok szempontból, de egy **lovaskultúra szakértőre** is szüksége lett volna!*

*Ugyanis, főleg az előkelőbb származású harcosok mellé temettek lovat, és a **harcra alkalmas lófajtát**.*

*A kitüntetetten vizsgált /**70**/ **Hucul** az **munkára, nem harcra használható** lófajtának számít!! Egy lovas harcos soha nem ült volna **Hucul lóra**, mely **lassú**. Nem csak, mert az **szégyen lett volna** és emiatt kinevethették őt, de harcban **bárki utolérhette** volna, üldözőben meg senkit nem ért volna utol, ezért **harci lónak teljes mértékben alkalmatlan**!*

*A **Magyarok** és a **Szkíta** népek legfontosabb harci taktikája volt, a színlelt támadással, majd megfutamodással maga után vont ellenség hátrafordulásból elengedett nyílzáporral való tizedelése. Ehhez érthető módon, **gyors ló** szükségeltetik, máskülönben az ellenfél utoléri és lekaszabolja! Tehát **Hucul** szóba sem jöhetett, ha valaki ezt átgondolja.*

*Az **Avar-Magyar lovak** összehasonlításánál nem kalkulálta, hogy csak az **Avarok 567-es** Kárpát-medencei honfoglalásának korabeli lovait lehetne a **Magyarok 895-ös** Honfoglaláskori lovaival összevetni, reálisan.*

*Ugyanis, ahogy a **Magyarok** lovai idővel **keveredtek** a **Kárpát-medenceiekkel**, úgy az **Avaroké** is. Tehát nem mindegy mely lovakat vizsgálnak. A **már keveredett Avar lovak** nyilvánvalóan különböztek a **keletről éppen érkezett lovaiktól**.*

Ráadásul, ahogy változtak kard típusok, úgy minden kornak meg volt a maga divatos ló típusa is.)

Fontos lenne a Kárpát-medencei *(bevonulásuk)* honfoglalásuk korabeli **Hun**, **Avar**, **Kései Avar**, **Magyar**, **Kun**, **Besenyő** és a **Levédiai**, **Etelközi Őseink** mellé temetett lócsontok jelentősebb számú DNS elemezését elvégezni.

Csak ezek elvégeztével lehet érdemleges és pontosabb megállapításokat tenni.

[275] http://doktori.bibl.u-szeged.hu/911/2/priskinkatalin.PDF

[276]**Akhal teke** *(Akhal-tekini)* Közép-Ázsia leghíresebb lófajtája, *(és ezzel rokon lófajták)* a hajdani **lovashadak** *(így feltehetően a **Hunok** és a **Honfoglaló őseink**)* lóállományának kialakulásában is jelentős szerepet játszhattak.

E lófajtát a **Türkméneken** kívül a **Kazahok**, **Üzbégek** is magukénak tartják manapság.

*(A **Türk** ló példája jól mutatja, hogy más népek is előszeretettel hasonló **lovakat** tenyésztettek.)*

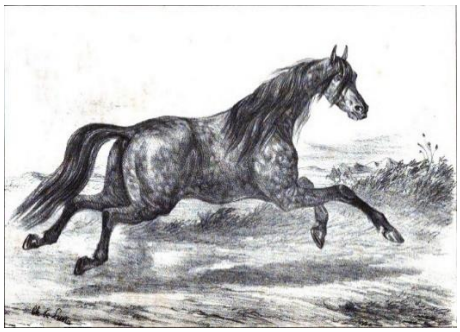

Akhal teke ló Türkmén lovasával; Hátrafelé nyilazó lovas (lásd j. kéz!); Türk ló

A **Kínai krónikákban** is említik már **i.e. 1. sz-ban**, közte azt is, hogy sikertelen hadjáratot folytattak érte.

A **Türkmenisztánban** lévő **Kopet-dag** hegység és a Karakorum sivatag között elterülő **Akhal oázis** környékén letelepült **Türkmén Teke törzsről** kapta a nevét, és legalább **3000 éves** múltra tekint vissza a története.

A nyilvánvalóan a harci feladatokra kitenyésztett igen **gyors és szívós lófajta**. Melyek kelendőek lehettek, és utódaik elterjedhettek *(akár csak fedező mének által is)* a harcias **lovasnépek** között.

[277]A csodálatos alkata mellett mesebeli színárnyalatok is jellemzik e lófajtát. *(Mely egyúttal igazolja, hogy régen is fontos szempont lehetett a tenyésztésben a lovak színe.)*

A **Magyar Táltos lóábrázolásokat** *(és a Pegazust)* is feltehetően e fajtáról mintázták. *(Nem a Huculról.)*

A **Magyar népmesék** szerint a **gebe lónak** égő parazsat kell ennie, ezzel megtelik erővel, *„aranyszőrű **táltos paripa** lesz belőle”.*

Csak a **Táltos** tudja a **lovát** úgy meglovagolni, hogy *„repüljön, mint a gondolat”.*

E **Magyar** népmesei **Táltos paripa** elem, és a **Kínai** zodiákus naptár **tüzes lova** közötti összefüggés megint azt erősíti, hogy **Őseink**, *(vagy legalább is egyes törzsei és azok legendái)*, ilyen messzi, **Kínához** közeli területről indultak el, vagy oda is eljutottak.

A különböző kultúrák egymásra hatnak, és igen sok nép esetében a **ló** fontos szerepet betöltő, **mitikus állat**.

Lásd korábban: A **Kelta Epona** a **nagy kanca istennő**, mely szerepet kapott a **királyválasztásnál** is, ahogy hitük szerint a **fehér ló** szállítja a lelkeket is a **túlvilágra**.

A **Fehér ló** sok kultúrában külön kiemelkedő szerepet kapott.

Lásd 626-ban **Illig Kagán** és **Li Shimin** Kínai császár **egy fehér ló** feláldozásával kötöttek békét.

Lásd **Skinfaxi** a **Norvégok** világosságot hozó **fehér lova**.

Lásd **Szvatopluknak** ajándékozott **fehér ló**.

Lásd *(nem véletlenül)* a **Honfoglaló** jeleneten **Árpád vezért fehér ló** hátán ül.

Lásd a **Görög** kultúrában [278]**Pegazusa** *(Pégaszosz)* a halhatatlan **szárnyas ló**.

[276] https://hu.wikipedia.org/wiki/Akhal_tekini
[277] https://hu.wikipedia.org/wiki/T%C3%A1ltos
[278]http://aureion.cafeblog.hu/2017/03/10/pegazus-pegaszosz-a-nevado-egi-lo/

Pegazus Poszeidon *(a Tenger Istene)* és Meduza gyereke. Amikor Perszeusz *(Müké alapítója)* lefejezte Meduzát, akkor ugrott ki a nyakából. *(Máshol a véréből.)*

A vad **Pegazust Bellerophón** szelídítette meg egy aranykantárral. *(Lásd **Nagy Sándor** és **Bukephalosz** hasonló története.)*

Bellerophón Sziszüphosz unokája, eredeti neve **Hipponoosz.** Az általa meggyilkolt személy után kapta a *„Bellerosz-ölő”* nevet. Női intrika miatt kényszerült harcolni. Bellerophónt **Pégaszosz** segítette **Khimaira** elpusztításában, *(lásd alább görög lovast)* és az **Amazonok** elleni győzelemben is. ***(Khimaira** nőstény szörnyalak, három testtel és fejjel rendelkezik, elől oroszlán, középen kecske, hátul pedig farok helyett kígyó.)*

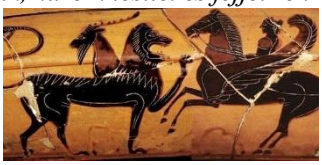

Bellerophón halálát követően **Pegazus Zeusz** palotájában élt, akinek a mennydörgést és a villámokat szállította. **Pegazus** lábnyomából eredt Helikon hegységben a **Hippokréné** forrás, melynek vize a **költői ihletet** biztosította.

[279]**Pégaszosz** alakja megelőzi a **Hellén** kultúrát, legvalószínűbb hogy Lúviai ***(Hettita)*** **pihassas** *„villámlás”* szóból ered. *(A **Hettita** kultúra pedig a **Szkíta** kultúrákból táplálkozott.)*

E csodálatos történet és ábrázolása kapcsolódik a **Sztyeppei Szkíta** népeknél elterjedt **Lovasvadász kultúrához.**

A **Szkíta lovasvadász** kulturális elem megtalálható a **Kimmer-Trák**, a **Szkíta**, a **Perzsa** és **Görög** kultúrákban, de a Kárpát-medencei **Kelta/Római kori Seuso kincsen**, ahogy a **Nagyszentmiklósi Avar kincsen** is.

Mely annyira erős és kitörölhetetlen kulturális beívódással rendelkezett, hogy a Keresztény kultúrába is folytatódott a **Szent György legendával** és mítosszal.

Kimmer-Trák; Szkíta lovasvadász; Seuso lovasvadász szarvassal; Avar lovas; Perzsa király; Görög lovas;Szent György

Ahogy az sem véletlen, hogy a legrégebbi alapítású **Magyar lovagrend** a **Szent György Lovagrend** volt.
***(1326 április 24-én Szent György** napján **Károly Róbert királyunk** hozta nyilvánosságra a statútumát.)*

Szent György *(271-303 április 23)* római kori előkelő Kappadokiai *(Kis-Ázsiai)* **lovaskatona** volt, aki megtagadta a Keresztények üldözését, és ezért vértanúságot szenvedett. Egyike a leghíresebb katonaszentnek.

Pontosan úgy ábrázolják őt, ahogy a korábbi évezredek alatt a **lovasvadász** ábrázolásoknál a lovast.

A **Sárkányölő Szent György** a lovagok, fegyverkovácsok, lovaskatonák védőszentje volt.

Még a Muszlim kultúrkörben is szerepel **Szent Dserdsis** néven *(főleg Moszulban)*. Dserdsisről azt tartják, hogy kiállta negyvenszer a **tűzpróbát**.

*(Itt szükséges emlékeztetni a Közép-Ázsia és Perzsa póló kultúránál megemlített **Siyâwash** herceg történetét. Ahol a hercegnek hasonlóan, „**tűzpróbán**” kellett átesnie lovával igazának bizonyítása érdekében. Mely ősi történet a „tűzimádó” Zoroaszter, Perzsa kultúra fontos része.)*

A **Szent György nap** Európa nagy részén ősi pásztorünnep, az állatok első legelőre való kihajtásának napja.

Az állatokat, az ártó szellemek és a rontás elkerülése érdekében, **Szent György** napján **tűzön** hajtják át, hogy a füsttől megtisztuljanak.

San Bartolmé de Pinares Kastília település több évszázados hagyománya a rituálisan tisztító, védő **tűzugratásnak** mai is.

Kultúrák, szokásaik és **hitek** jól láthatóan kapcsolódnak össze, túlélve évezredeket, jelentős területeket is áthidalva.

[279] https://en.wikipedia.org/wiki/Pegasus

HONFOGLALÓINK LÓSZERSZÁMAI ÉS FEGYVEREI

Ismereteink szerint a **Trieszthez** közeli **Aquileiai székesegyház altemplomában** látható az egyetlen **Honfoglaláskori** autentikus **Magyar lovasharcos** ábrázolás, ahol a hátranyilazó harcmodort is ábrázolták.

A régészeti leletek és leírások alapján készült rajzok már jobban szemléltetik a fegyvereiket és lószerszámokat is.

MAGYAR (HUN, AVAR, TÜRK, KAZÁR, ONOGUR) ÍJ

Csak az éles szeműek veszik feltehetően észre, hogy mi a lényeges különbség az **Aquileiai**, a mellette lévő *(visszacsapódó)* íjábrázolás, és a **Kassai Lajos** által is használt **íj** között. *(Akinek mottója: nem az ősöket kell követni, hanem, amit az ősök követtek)* Az íj a Honfoglalók, és a lovasnépek legfontosabb fegyvere volt.

A **Hunoktól** a **Magyarokig** ugyanis **aszimmetrikus íjat** használtak.

[280]A **többrétegű visszacsapódó** *(reflex)* íjak **3 rétegből** álltak.

A **faváz** *(pl. somból)* cél felé néző oldalára igen rugalmas *(és kellő nyúló képességgel rendelkező, a túlfeszítést, és fa eltörését megakadályozó)* **szarvas** *(szarvasmarha, ló)* hosszú **inából** készült réteg van, míg a másik oldalon **szaru** ***(vízibivaly****, szürke marha, kecsek félék tülkéből)*, mely tízszer jobban tűri a hajlítást, mint a fa. E rétegeket **tokhalak úszóhólyagjából** kinyert e**nyvvel** ragasztották össze.

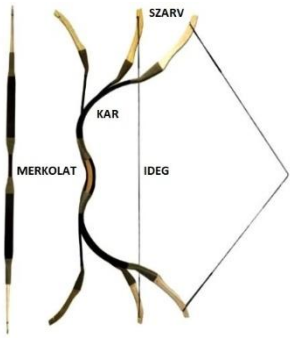

Az **íj** két végén található merev **íjszarv**, *(melyet a **Szkítáknál** nem használtak, de a **Hunoktól** kezdődően megjelent)* erőkarként *(„feszítővasként")* működve megkönnyíti az íjkarok meghajlítását az íj feszítéskor. *(Az íj kifeszítéshez így is jelentős erő kell, míg kifeszített állapotba kerül, de utána már nem kell annyira erőlködni, tehát a célzásra lehet koncentrálni. Minden íjnak a használójához kellett passzolnia nem csak erejében, de méretben is, melyet gazdájának a „lapocka összeéréséig" kell tudnia feszítenie.)* A **fa részeket csont borítással** látták el, ami a szarv merevítésén kívül, védő és díszítő funkciót is ellátott.

(E csont borítás maradt fent csak a sírokban az íjakból. Lásd karosi lovassír.)

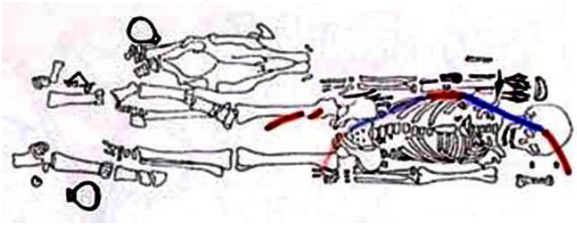

A merev íjszarvak soha nem a rugalmas karok síkjában álltak, hanem attól elhajlottak, az íj ajzatlan helyzetbeli görbülete felé. Az íjszarv révén, akár félkörnél is jobban meg lehet hajlítani az íjat. *(Szemben a fából készült hagyományos fa íjjal.)* Ez előnyös az íj méretének csökkentése érdekében is, *(mely kiküszöböli a rövid íjak legnagyobb hibáját a röppálya nagy ívét)*, ezáltal az energia bevitel is javult, *(az íjszarv feszítővasként is funkcionált, mely szükséges segítség volt, a nagyobb, erősebb íjhoz)* a fokozottabb mértékű meghajlítás nagyobb elmozdulást jelent, az erő és elmozdulás szorzatában az elmozdulást is növelte.

Az egyre hatásosabban alkalmazott *(különböző anyagú, nem feltétlenül fém)* **páncélzatok** nyíllal való átütéséhez egyre **erősebb íjra** volt szükség, Ezt a fenti újításokon túl, az íj méretének növelésével lehetett még elérni.

[281]Az említett módon **Ázsiából** a **Hunokkal** érkezve jelent meg Európában a **Szkítákéhoz** képest **jóval nagyobb, csont lemezekkel merevített**, **íjszarvakkal rendelkező**, **aszimmetrikus íjak**, **háromélű nyílcsúcsokkal**, melyek még a fémpáncél is képesek voltak átütni. *(Előtte a **Szkíták** rugalmas szarvú, viszonylag kisméretű íjat használtak**, párna nyeregben, mélyülésben lovagolva**.)* Az íj méretének növelését a **magas kápás, kengyeles nyeregből** való kiállás is segíteni tudta már a **Hunoknál**. Mivel a **lovon** körbe, minden irány íjazniuk kellett tudniuk, alul ugyanakkor a saját lovaik marja, feje alsó irányba behatárolta a mozgást, ezért egy méretnagyság után, már csak felfele irányba

[280] https://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%8Dj

[281] https://www.beol.hu/bekes/kultura-bekes/attila-hun-vagy-a-polgarmester-szerint-zsadany-volt-a-hun-fovaros-265684/

növelhették az íj méretét, ezért jött létre az aszimmetrikus íj. E **145-155 cm** méretű reflex **íj** jóval erősebb volt, mint a jóval nagyobb, **180-200 cm**-es **Angol hosszúíj**. *(a Japán szamuráj íjnál már majd kétszer nagyobb az íj felső része.)*

A **Hunoktól** kezdődően, a **Honfoglalókig** egyértelmű hasonlóság volt tehát *(a Szkítáktól eltérő)* **íjak** vonzatában, mely egyértelműen igazolja a kulturális *(és vele járó rokoni)* kapcsolatot e népek között. *(Lásd birodalmi hatást.)*

Az **íjat** a harc előtt fel kell **aljzani**. *(Érdekes belegondolni, hogy e szónak **szexuális jelentése** is van. A két jelentés összefonódása jelzi az íj jelentős szerepet töltött be életükben. Ahogy az is, hogy melléjük a **lovaikon** kívül az **íjaikat** is eltemették. Melynek alkotó részeiből csak a **csontlemezek**, tanúskodhatnak, mivel a többi, szerves alkotó részük igen könnyen elbomlanak. A sírokban emellett az íjtartó tegez és a hozzá való nyílvessző megmaradó elemeit /díszítő elemek, és a vashegy/ is meg lehet találni.)*

Az **íj** felajzásának módszerét a **Kul Obai aranyleleten** ábrázolták. E módszerhez viszont **lóról** le kellett szállni. *(Nem ismeretes olyan felhúrozási mód, mely által **lóháton** is megtehették volna ezt, bár elképzelhető, hogy értettek hozzá, /ahogy a „kisdolgot", lépésben elvégezhető, a lovak pedig a nagyobb dolgukat is elvégzik menet közben/, mely igen fontos lehetett, egy erőltetett menetből való támadásnál.)*

A **felajzott íjat**, külön erre használható tokban, *(tegezben, buzdrában)* tárolták, de maximum csak **6 óráig**, mert hosszabb ideig így tárolva tönkremehetett. Különösen nagy gond volt az **eső**, mely használhatatlanná tette az íjat. *(„Szárazföldi" éghajlaton kevesebb eső esik, ezért a nyugatra való előretörésükkor volt ez nagyobb gond. Például a **Kunok** a **Hódtavi csatában** is ezért is vesztettek, mert a megeredt eső miatt nem használhatták íjaikat.)*

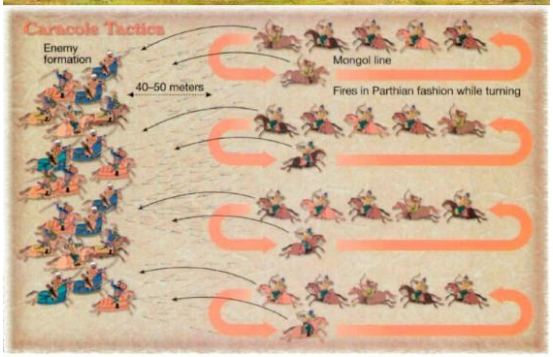

Az **íj** fontos szerepét jelzi, hogy azt az övön viselték, ahogy a többi fontos fegyverzetüket is. *(Mely által, ha lóról le kellett szállniuk, vagy kilőtték alóluk azt, a fegyverzetüket nem vesztették el.)* Minden igen precízen ki volt dolgozva érthető módon.

Például a **Honfoglalók harci taktikájának** része volt, *(ahogy más **lovasnépeknél** is, lásd Kun/kipcsak harcmodor képe)*, hogy támadáskor 2-4 nyílvessző kilövését követően, megfutamodást színleltek, „*maguk után húzva*" az ettől felbátorodott ellenséget, már csak azért is, mert így az üldözőiket folyamatosan lőhették íjaikkal. Íjaik így hatásosabbak is voltak, mert a kilőtt nyílvessző sebességéhez hozzá adódott üldözőik sebessége, mint a frontális ütközésnél. E taktikának része volt, hogy a lovaik sebességét, akár vissza is fogták, hogy az ellenfél azt érezze, mindjárt utoléri őket. Valójában azért is tették ezt, mert közelről hatásosabb volt a fegyverük.

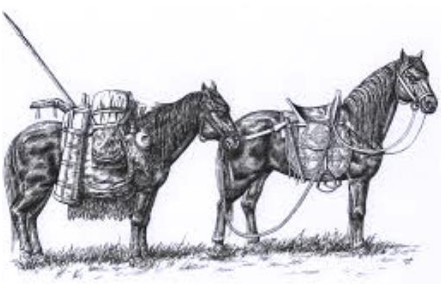

*(A **Hucul lovas** teóriát e harcmodor ismerete cáfolja, hiszen a Hucul munkalovat üldözőik azonnal utolérték volna, lovasát lekaszabolva.*

*Helyette **Akhal teke** lovakra, és a szintén jó tűrő képességű, kicsi, de gyors **Mongoloknál** megismert lovakra, vagy azoknak is a keresztezésével létrehozott **saját lófajtákra** lehet csak gondolni. A **Birodalmi hatás** a **lovakra** is hatott.)*

E harcmodornak része kellett, legyen az **íjról** a közel fegyverre való gyors áttérés lehetősége is. *(Amennyiben netán utolérték őket, vagy úgy döntöttek, megütköznek az ellenféllel.)* Ezért a **kopjáikat** a harc előtt *(az íjhoz hasonlóan)* harci pozícióba kellett helyezniük. Sarkukhoz volt rögzítve ilyenkor a kopja vége, válluk alatt, nyakukon átvetett hurokkal a másik vége. Így még akkor is elő tudták venni és a kopját jobb kézzel harcolhattak vele, ha a balkézben még ott volt az íjuk. *(Melyet elhajítani vétek lett volna, de így menetközben, a baloldalon lévő tegezbe fél kézzel vissza is helyezhették, majd később újra elő is vehették, a lándzsájukat újra nyakba akasztva. Balkezeseknél értelemszerűen minden fordítva volt.)*

A fenti kép jól ábrázolja, hogy a hosszabb útra a harcos mindig vitt magával, málhás lovat is.

A maguknál hordott további támadó, védő és ellátó felszerelésekről *(mely minden alapvető szükségletükhöz szükséges dolgokat tartalmazta, bele értve ellátmányukat is)*, már volt szó a huszároknál.

KANTÁR

A **Honfoglaláskori** temetőkben talált leleteknél az észlelhető, minél előkelőbb volt egy harcos, annál ékesebb **kantárt** és **nyerget** használt. *(Lásd az elsők között feltárt, Pilinyi-Leshegyen talált kantárdíszeket.)*

Különösen szép szerszámokat használtak a nők.

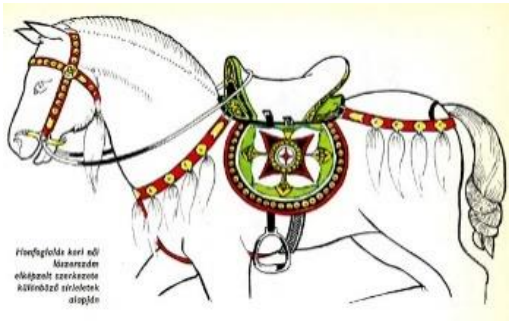

A képen látható női nyereg ábrázolás egyúttal azt is példázza, hogy **Honfoglaló nők** is a **férfiakhoz hasonlóan ülték meg a lovaikat**.

ZABLA

[282]*„Hont visszafoglaló”* **Őseink** többféle **zablát** készítettek. Valamennyinek egyforma, középen egymásba kapcsolt két rudacskából állt a szájvasa, mely vagy pofakarikába kapcsolódik, vagy pedig előbb zablapálcába.

A karikákba fűzték a kantárszíjat, vagy a gyeplőt.

Legszebb zabláink női sírokból kerültek elő. Mind a zablapálcákon, mind pedig a kengyeleken nagyon szerették az ezüstberakást. A vasat kivésték, oda ezüstlemezt kalapáltak bele, azután lecsiszolták.

(A b. oldali egyszerű csikó zabla, a j. oldali Hencidai oldalpálcás zabla, lent díszes nyereg, Izsák-Balázspuszta)

NYEREG

A **Honfoglalóknak** favázú **nyerge** volt. Nagysága és formája nagyjából olyan volt, mint az alföldi betyárnyergeké, vagy a hegyvidékeken ma is használt, tiszafüredi mintájú **Magyar nyergeké**. Két nyeregszárnyra épült fel. A nyeregszárnyak a ló hátának két oldalára feküdt rá, de nem egész hosszúságukban, hanem csak egy-egy tenyérnyi darabon, és a ló mellkasára szíjazott hevederrel rögzítették a nyerget. A hevedert és a kengyelszíjat is a nyereg felfekvési helyéhez közel rögzítették a nyereghez.

A két nyeregszárnyat a két kápa hidalta át, s egyszersmind ezek tartották össze a nyerget. Mindkét kápa ív alakú volt. A ló gerince felett fekvő részük széles ívben ki volt vágva, hogy a hátgerinc mozdulatait ne gátolják. Két kápa közt feszült a farbőr, s erre került a nyeregpárna. A nyeregszárnyak elejéhez kapcsolták a szügyelőt, végeikre meg a farhám került. Ezeknek az volt a szerepük, hogy a nyereg *(előre-hátra)* csúszkálását megakadályozzák. A nyereg kápáit keményfából, rendszerint hársfából faragták, a nyeregdeszkák pedig puhafából: rezgőnyárfából vagy nyírfából készültek.

Ilyen nyerget használt valamennyi sztyeppei nép, így ilyen volt az **Avar** nyereg is.

A fenti képen láthatóan a nyerget elől a ló szügyén és hátul a ló farán külön rögzítették, annak érdekében, hogy a különböző harci helyzetekben is stabilan feküdjön.

Valamint előszeretettel alkalmaztak sallangokat és egyéb díszítéseket is.

KENGYEL

Kengyeleik **rúdvasakból** készültek. A rudat középen laposra kalapálták, majd két szárát a kengyel síkja szerint laposítottál el, és végül a kengyel fülénél összehajtották, egymásra tették, majd izzítva egymásba kalapálták. Remek ezüst-, sőt aranyberakású kengyeleket is készítettek a módosabb családfők és asszonynép számára. Gyakran aranyozott vörösrezet használtak a díszítésre, ezüsttel vegyesen. Kengyeleik talpa nem egyenes, hanem kissé ívesen hajlott. Ebből következően **puhatalpú csizmáik** voltak.

Kengyeleik egy része nem egyenlőszárú, hanem a ló oldala felé eső szára rövidebb. A hátrafele forduláskor *(nyilazásnál, ahogy a közelharcnál is)* jobb támaszkodás esett az ilyen kengyelekben. *(Lásd 10-11.sz; kengyel, Sárrétudvari.)*

Nyerget tettek azokba a honfoglaláskori sírokba, ahol kengyeleket találtak. *(A nyereg többi része elporladt, ezért nem volt látható.)*

[282] *László Gyula, A honfoglaló magyar nép élete, Magyar Élet Kiadása, Budapest, 1944, 344-348 old.)*

PATKÓ

A **Honfoglaló** sírokban megtalált **lócsontok** vizsgálatánál egy furcsa dolgot *(hiányt)* észlelhet a figyelmes szemlélő.
Azt egyből észre lehet venni, hogy a **Honfoglalók** nem az egész **lovat** temették halottaik mellé, jellegzetes az **okker** festék színe is a **Szkítáknál**.
Mi az, ami mindegyik sírban hasonlatos? Mi az, ami mindegyikből hiányzik?

Honfoglaló;

Avar;

Türk (Kazah);

Szkíta kettős lovas sír

Sehol nem található **patkó**, ahogy a többi keleti lovas népeknél sem.
Ennek egyszerű a magyarázata, a száraz, füves pusztákon erre nem volt szükség.

A **patkót** megelőzően is használtak különböző segédeszközt. Például a növényi rostokból, vagy bőrből készült **lószandált**, *(jeges talaj esetén csúszásgátlóként, vagy rajtaütéseknél a patadobogás hangjának csökkentésére)*, azonban ezek hamar elkoptak. Később a vasból készült **patasaruk** már kopásállóbbak voltak, és kemény talaj esetén jól védték a patákat, de mély, sáros talaj esetén használhatatlanok voltak, hamar leszakadtak a ló patájáról, es a megcsúszás veszélyével is járthatott.

A **patkót** a **Kelták** használták elsőként, de az **Etruszkok**, majd a **Rómaiak** is átvették. *(Nincs pontos, megbízható adat róla, hogy mikor kezdték a **patkó** használatát. Van, aki i.e. 400-tól említi.)* A nyugat-európai nedves éghajlaton sárossá váltak az utak, valamint a szintén sárral járó földművelés tette ezt szükségessé, ahogy a kikövezett utak is, melyek erősen koptatták a lovak patáit.

A **patkó** nem csak a pata megtapadását, és ezzel a **ló** stabil járását eredményezi, *(a megcsúszás veszélyét csökkentve)*, hanem a nedvességtől felpuhult pata kopását is megakadályozza, a köves utaknál. A **nehéz lovasság** plusz terhelésének elviseléséhez is **patkó** kellett.

732 11 10-én lezajlott Poitiers-i csata esetében a **Frank nehézlovasság patkót használt**, míg a **Mórok** nem ismerték e segédeszközt. A hideg és az esősre fordult időben ez is szerepet játszott a csata kimenetelében, ezzel pedig a **Muzulmán** terjeszkedés megállításában.

A **patkó** szerencsét jelentő szimbólummá vált. Melynek magyarázata *(a győztes csatákon túl)* az lehetett, hogy a vas drága mulatság volt a régi korokban. Ezért, ha valaki megtalálta a lova lábáról leesett patkót, az igen szerencsés eseménynek számíthatott.

A **Honfoglalást** követően a **Magyarok** az itt élő népektől vették át a patkolás tudományát, *(a nyugat-európai kalandozásuk során is bizonyára találkozhattak e szokással)* mivel az említett okokból szükségessé vált számukra is már a **Kárpát-medencében**. *(**1342-es** dátumú csak az első írásos említése.)*

[283]A **Kalandozások** megmutatták, a **könnyűlovasság** gyorsaságát és előnyös hadi képességeit. Hatalmas területeken voltak képesek portyázni, de kiderült a fegyelmezett **nehézpáncélos lovas haderő**, nyíltszíni harcban elsöpri őket. A várak ellen pedig a **könnyűlovasság** tehetetlen, csak lovaikról leszállva, gyalogosként ostromolhatnak.

Ezért **Géza nagyfejedelem nehézlovas haderőt** *(ekkor még a láncing használata dominált)* is igénybe vett, a politikája ellen lázadó törzsfőkkel szemben.

I. *(Szent)* István hasonló módon, felesége, **Gizella királynéval** érkezett **nehézpáncélos lovas haderejének** segítségével győzte le az uralma ellen lázadó vezérek **könnyűlovas hadát**. *(Lásd **1003-ban Prokuj Gyula**, vagy **1015-ben** pedig **Keán Bolgár** vezér legyőzése.)*

E csatározások beigazolták, a **nehézpáncélos lovas** haderő nélkülözhetetlen a biztos győzelemhez.

Ez adta a továbbiakban a hadseregek derékhadát, és az elsöprő erejű rohamukkal döntötték el a csatákat, *(mint később a tank hadosztályok)*, lesöpörve maguk elől az ellenséges hadakat. *(**Hunyadi János** hadjáratai is ezt jól igazolták később, sok fejtörést okozva a **Törököknek**.)*

Ugyanakkor fontos szerepe maradt a **könnyűlovasságnak** is, mely általában a haderő két szárnyán helyezkedett el. A harcok során szükséges gyors harcmozdulatokra, még nehéz terepen is képes volt. Biztosította a felderítéseket, elő és utóvédharcokat, portyákat, védte a haderő két szárnyát és a fő haderőt, a bekerítő hadmozdulatok ellen.

A **nehézpáncélos lovasságot** sok embernek kellett kiszolgálnia, hosszú idő volt, míg beöltöztek, és lóra szálltak. Mindig kísérnie kellett őket a gyalogságnak, akik segítették a nehézlovasokat, főleg, ha kilőtték alóluk a lovaikat.

Jól kiépített **kővárakba** visszavonulva, hirtelen meglepetésszerű támadásokra is képesek voltak.

E hármas haderő *(nehéz és könnyű lovasság, valamint a gyalogos hadosztályok)* igen jól kiegészítve egymást, ütőképes haderőként tudott működni sokáig.

A **Muhi** csatavesztés ugyanakkor megmutatta, az ilyen jól kiépített és szervezett lovas haderőt is meg lehet verni, **meglepetés szerű**, harcias **könnyűlovas** támadással. *(A Pozsonyi csatánál a Magyarok is ezt alkalmazták az éjszakai, váratlan támadásukkal. Ez ellen csak a várak adhattak igazából védelmet.)*

A Muhi csatánál *(sikertelenül)* alkalmazott **szekérvár**, a korábbi 2 kerekű harciszekerekhez képest, már a 4 kerekű **lovas szekerek** harcászati alkalmazását jelentette. A **Husziták** azok, akik a harciszekerek alkalmazását tökélyre fejlesztették. Jóval későbbi alkalmazásuk **szekérvárként** alkalmazva, melyeket még később a Husziták **ágyúkkal**, szerszámíjakkal is felfegyvereztek.

A kialakult szokásrend szerint a **Magyar nemesség** a *„**vérével**”* adózott. Ez nagyon kényelmes volt az uralkodó számára, *(hiszen a nemeseknek maguknak kellett gondoskodni a kiképzésről és a fegyverekről, de még a haderő összegyűjtéséről, ellátásáról is)* ugyanakkor több gondot is jelentett. E haderő bármikor a királyt is fenyegethette, ebből következően kérdéses volt hűsége és kitartása, ráadásul a megfelelő képzettsége, fegyelmezettsége sem volt garantált. Idővel pedig kiharcolták, hogy csak a hazát fenyegető, oda betörő ellenséggel szemben voltak csak kötelesek harcolni. *(Miközben egy fenyegető erővel bíró, nagyhatalmú szomszéd ellen valójában a kellő időben megtett, megelőző támadások nyújthattak megfelelő harcmodort. Ilyenek voltak a „kalandozó hadjáratok” is. Olyankor volt érdemes támadni, mikor annak haderejét lekötötte egy másik háború, nem volt érdemes megvárni, amikor már olyan erős volt, hogy ő támadt országunkra.)*

14. sz-tól kezdve megmutatkoztak e haditaktika gyengeségének a jelei, amikor a **Nikápolyi csatában** az egyesült lovagi haderő súlyos vereséget szenvedett, az addig lenézett **Török haderő** igen fegyelmezett *(hivatásos katona)* **janicsár** haderejétől. *(Ahogy a Német Birodalmi **lovashaderők** is sorra futottak meg a **Cseh Husziták**, **harciszekeres** hadosztályaitól. Az Osztrák és Burgundi lovagokat meg a **Svájci** parasztok hadereje verte meg.)*

Ekkor már nyilvánvalóvá vált, az új fegyvernemek, a **lőfegyverek**, és az **ágyúkat** kezelő tábori tüzérség ellen új harci taktikát kell alkalmazni, a mindent eldöntő **nehézpáncélosok lovasok** frontális támadása helyett.

Az **ágyúk** ellen a **nehézpáncél** sem véd, azok e csapatokat is képesek eltörölni a föld színéről.

Ráadásul a **könnyűlovasoknak** több esélyük van egy ilyen rohamnál, mert jóval gyorsabban odaérhetnek az ágyúkezelőkhöz lefegyverezni őket.

[283] Bán Mór: Hunyadi, A csillagösvény hídja

Ezért a **nehézpáncélos lovasság** idővel értelmét vesztette, az **ágyúk**, **puskák** rendszeres használatba kerülésével.

A **lőfegyverekkel**, netán **mellvérttel** is felszerelt, **könnyűlovas huszárok** ugyanakkor még sokáig hatásos, és jól használható haderőnek számítottak.

A **Napóleoni háborúk** is megmutatták, sokkal összetettebb manőverekre van szükség, az ágyúk és a lőfegyverek megfelelő alkalmazásával, a haderők tagolt bevetésével. A támadó haderőt már elő hadakozásokkal, rajtaütésekkel való zaklatásával, az utánpótlásuk akadályoztatásával gyöngíthetik a **könnyűlovas haderők**.

Nyilvánvalóvá vált, professzionális haderőre is szükség van. *(Melyhez egységes ország, virágzó gazdaságának, jelentős bevétele szükséges.)* Ezt kiegészíthetik a nemesi bandériumok, és akár a népfelkelők serege is, akiket fűt a hazaszeretett és otthonaik védelme.

1546-os diadalmas **Nándorfehérvári csatánál Hunyadi János** az, aki az így szervezett haderők sikerét megmutatta Európának.

A **Magyarok** azonban mindezekből nem tanultak, és **II. Lajos Magyar Király** *(trónon 1516-1526)* a réges-régi taktikával, a **nehéz páncélos lovasainak** frontálisan rohamával próbált nekizúdulni **1526 augusztus 29-én** a **Törökök ágyúkkal**, **puskákkal** felfegyverzett, ütőképes, hatalmas, jelentős számú **hivatásos katonákkal** is rendelkező fő haderejének.

A **Törökök** elleni későbbi háborúk, és a végvári harcok hosszú ideje alatt, aztán sikerült megtanulniuk az új, jóval összetettebb, és a **tűzfegyvereket** is alkalmazó **lovas harcmodort**.

A nagy **nehéz páncélosok lovasok** korszaka lejárt. Az akkor gyakran vívott várostromokban is, nyilvánvalóan semmi értelmük nem volt.

A **könnyű lovasok** azonban továbbra is jól használhatóak voltak. **Pisztolyokkal** *(netán **sisakkal**, **mellvérttel**)* is felfegyverezve. Ugyanis a mozgékonyságukat továbbra is ki lehetett használni. Felderítésekre, rajtaütésekre, a szárnyakon való bekerítésre, a már puskákkal is rendelkező gyalogos haderő, és ágyúkat kezelő tábori tüzérség gyors oldalba támadására is kiválóan alkalmasak voltak.

Az ilyen könnyűlovas **Huszárok** még sok évszázadig elengedhetetlen és ütőképes haderőnek számítottak. *(Lásd. II. Rákóczi Ferenc lovas festménye.)*

A fergeteges rohamaikat végül csak a lövészárkok előtt felállított **szögesdrótok**, és a *„szövetségeseik”* a **golyószórók** tudták megállítani az **I. Világháborúban**. Így idővel, a huszárok szerepe is fokozatosan háttérbe szorult.

Amikor a **gépkorszakban**, a **II. Világháborúban** már a gyorsaságukat, kitartásukat is felülmúlhatta a gépkocsi *(sőt repülőgép)*, végleg kiszorultak a hadviselésből.

Miután a **gépek** az élet más területén is alkalmasabbnak bizonyultak, a **lovak** látszólag teljesen feleslegessé váló *„eszközzé”* minősültek, és a kihalás szélére kerültek.

Az mentette meg őket, hogy az eltelt sok ezer év alatt az **emberi civilizációba** beleívódott a **lovak** kitüntetett szeretete. Emiatt új szerepkörben alkalmazzák őket. Így válhattak emberek **sportoló** társává, újra megtalálva a helyüket.

A **Magyar kultúránknak** is része a **lovas hagyományaink**, aki meg óhajtja őrizni **Magyarságát**, annak ápolnia kell!

A **LOVAS BIBLIA** a **Magyar lovas kultúránk** emlékének megőrzését is szolgálja a múltjának bemutatásával.

KAGYLÓGYÖNGY SZERŰ MAGYAR NYELV

Olvashattuk a Birodalmi hatás a kultúrák, szokások, népek jelentős keveredését eredményezte, egyúttal a fejlődésüket is.

A Finnugor hívek bánatára, a genetikai vizsgálatok bebizonyították, **Őseinknek** nincs DNS kapcsolata a Finnekhez.

A *„**Finnugor**”* kifejezést két nyelvcsalád a Finn és az **Ugor** összevonásából alakították ki mesterségesen.
Kis létszámú *(kb. 15 M.)* az **Ugor** nyelvcsoport, ezért nem óhajtották önálló nyelvcsaládként kategorizálni.
*(A **Finn** nyelveket beszélők azonban még kevesebben vannak, alig érik el a 10 millió főt, ennek ellenére nem a **Ugorfinn** nyelvcsalád nevet adták neki. Az Angolban a korrektebb **Urali nyelvcsalád** kifejezést is alkalmazzák.)*

Létezik a sokkal fontosabb **Ural-Altáji nyelvcsalád** név is, mivel e nyelvek mind hasonlatosak.

Ezt azért fontos ismerni, mert a **Magyar nyelv Türkösödött Ugor**, melyhez legközelebb a **Csuvasok** nyelve áll.
*(Árpádházi III. Béla genetikai rokonságban van a **Magna Hungaria** területén ma élő **Baskírokkal** is.)*
Akik a **Volgai Bolgárok** utódai, ők megőrizték **Őseik Ogur** nyelvét. *(Melyet sokan szintén **Türkösödött Ugor** nyelvnek tartanak.)* A **Kazár** nyelv is hasonló jellegű volt, ahogy sokak szerint a **Hunok** is hasonló nyelvet beszéltek, *(miután a Türkök legyőzését követően ők is Türkösödhettek)*, ahogy a **Kései Avarok** meg Ugorosodtak *(Valójában a Hun és az Avar Birodalom sok nyelvű volt.) A „birodalmi hatás”* itt is igen fontos tényező volt. Melyet legjobban a **Római Birodalom** népeinél ismerünk.

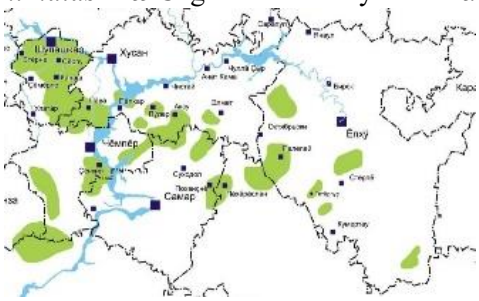

A kis térképen zöld színnel jelölve láthatóak a **Csuvasok** *(kb. 1,7 millió fő)*, akik az eredeti **Volgai Bolgár Állam** területen élnek szétszórtan.
A mai napig zajlik a vita kik a **Volgai Bolgárok** utódai. A **Volgai Bolgárok** többsége még a **Tatárok** előtt, **922-ben** felvette a **Muzulmán** hitet, míg a **Csuvasok Ortodox Keresztények** ma is.
Feltehetően a **Kotrag** vezérletével **737** után a **Kazároktól** kivált **Onogur** törzsek sem voltak egységesek, *(közöttük lehettek **Őseink** egyes hozzájuk társult csoportjai is)* és a történetük során is tovább tagolódtak.

284Fontos felvetés, hogy a közismert Kaukázusba vándorolt Szavárd Magyarok mellett, Őseink más csoportjai is, más utat is választhatott, ahogy a Hunok is minden égtáj felé terjeszkedtek. Így nem csak a Volgai északi, a Kárpát-medencei nyugati, vagy a Szavárd déli útkeresés, de a keleti Közép-Ázsiai és Kína felé történő vándorlások sem zárhatóak ki, melyet a fellelt régészeti leletek is megerősíthetnek. *(Lásd a Mongólia melletti minuszinszki leletek.)*
Ehhez azt is tudni érdemes, hogy Őseink törzsei sem lehettek egységesek. Nyilván egy Alán népcsoporttal nagyobb rokoni kapcsolattal rendelkező törzs szívesebben vándorolt e népcsoport Kaukázusi törzsterületére. Akik nagyobb rokonságot ápoltak az adott Ogur törzsekkel azok mehettek a Volgai Bolgár területre, de az is lehetséges, hogy a Bolgárokat pontosan Őseink hívták egy régebbi törzsterületükre.
A feltételezett őshaza *(őshazák)* és a jóval régebbi eredetű keleti kapcsolatok eredményezhették a keletre eső területek felé történő *(vissza)* vándorlást is. Ahogy a nyugati *(Kárpát-medencei)* elmozdulásnak is meg lehettek a hagyományai, még a Közép-Ázsiai és Hun népekkel kialakított kapcsolatok és azokkal történt nyugati hódítások révén.
Jelentős tényező volt a feltételezett Ural melletti területen lévő Cserkaszkuli őshaza kultúráját is érintő i.e. 26-22 sz. közötti éghajlat változás, amikor a felmelegedő életmód miatti változás mellett az arra terjeszkedő, déli iráni népek is erős hatást gyakorolhattak. *(Lásd Árpádházi királyaink így III. Béla Baktriai származása.)* Majd az i.e. 12 sz-i éghajlati lehűlést követően történő újabb népmozgások is dél-nyugatra. Ekkor is több útkeresés lehetett.
Lásd még i.e. 4. sz- i.sz 4 sz-i. Szargatka kultúrát. Melyet i.e. 3.sz. vége és az i.e. 1 sz között jelentős Hun behatást ért, mely az i.sz. 4. sz-ban a Hun szövetséggel nyugatra vándorolt.
Ahogy lásd a mai Baskiriai területén 6. században létezett **Kusnarenkovói** kultúrát is.
E népmozgásokat Magyar jellegű ásatási leletek is mutatják. *(Lásd a Kárpát-medencétől Koreáig terjedő leletek. A Kubán folyó mellettiek, a Volga-Káma vidékiek, keleti Cseljebinszki, Jaketyerinburgi, Uelgi tói leletek. Melyek még a X-XII. sz-ban is őrizték az Őseinkkel rokonságot mutató kultúrát. Július barát is tanúsította, hogy őseink még ott éltek **Magna Hungaria** területén keleten, a Tatár hódításokig. Ahogy a most is ott élő **Baskírokat**, a legújabb genetikai kutatások is rokonítják az Árpád házi királyainkkal. Lásd Belső Mongóliai Hahhoti múzeumban látható X.-XI. sz-i Kínai freskókon ábrázolt „nomádok”, Magyaros öltözékkel oldalukon tarsolylemezekkel. Nem „tisztavérű” Magyarokra kell ilyenkor gondolni, hanem azonos kultúrkörből való népek keveredett törzseikkel, melyek messze vándorolhattak.)*

E népmozgások sejtetik, akár Bolgár szindróma is előfordulhatott régi őseinkkel. Egy Iráni *(Szarmata, Szaka)*, vagy Hun vagy Türk férfiakból álló haderő meghódította a törzsterületüket, és asszonyokat rabolva élték tovább az életüket.
Ezt igazolhatja, hogy **III. Béla** a **genetikai** vizsgálata alapján az **Árpád-ház** a *(Tokharok/Jüecsinek által is meghódított)* híres **Baktriábó**l származik.

[284]Makoldi Miklós 2020 09 19 Magyar Nemzet: Fókuszban a teljes sztyepperégió

Így az utódok anyanyelve Ugor maradt, de egyes hagyományaikban, harcmodorukban az apjukat követék. Így könnyen előfordulhatott, hogy a közös kultúra révén Hun, Avar, vagy Türk birodalmakkal szövetséget köthettek, de elkülönülésük is megmaradhatott Ugor nyelvük megmaradtával. *(Ahogy a Kárpát-medencében is megőriztük nyelvünket, sajátságos Magyar vonásainkat, miközben genetikailag szinte teljesen hasonlatossá váltunk a többi szomszéd néppel.)* Ez sok mindent megmagyarázhat egyedülálló Magyar nyelvünk vonzatában, ahogy a későbbi történetünk is.

A **Csuvas** a **Türk** nyelvek közül az egyedüli *(!)* mely **rotacizáló**, *(nyelvpergetős, „**r**” jellegű betűket használó) ahogy a **Magyar** is. (Lásd még Olasz, Spanyol, Görög, Angol, Orosz nyelv, de sokféle variációja van „r” kiejtésének.)*

A **Csuvasok** *(Onogurok)* sokáig éltek **Őseinkkel** együtt. Vannak, akik a **Csuvas** nyelvet **Türkösödött Ugor** nyelvnek tartják. A **Magyarban** pedig a Honfoglalás előtti **Türk** jövevényszavak többsége egy **rotacizáló** nyelvből ered.

Mindez nyilvánvalóvá teszi, hogy a két nép *(az **Ugor** és az **Ogur**, amely nevükben is igen hasonlóak)* jelentősen hatott egymásra.

A **Franciák** eredetileg **Gall Kelták** voltak, majd jöttek a **Római** hódítók „*birodalmi hatásra*” **latinosodott Kelta nyelvük.** Később pedig a *(névadó)* **Germán Frankok** hódították meg a területet.

Ahogy a genetikájuk, úgy e 3 Indoeurópai nép nyelve is könnyen keveredhetett. Ugyanis az **azonos nyelvcsoportba** tartozó nyelvek esetén ez nagyon könnyen lezajlik, nincs szükség hirtelen nyelvváltásra,

A manapság **Latinnak** mondott **Francia nyelvben** ott van a **Kelta** és **Germán** nyelvi „*réteg*” is.

Ahogy a **Magyarban** is, az **Ural-Altáji** *(szintén hasonló nyelveket tömörítő)* nyelvcsaládba tartozó nyelvekből is nagyon sok közös elem megtalálható.

A **Római Birodalom** sok száz éves *„birodalmi hatásaként”* az ott élő, különböző, de azonos **Indoeurópai nyelvcsaládba tartozó népek** nyelvei könnyen **Latinosodtak**. A Francia, a Korzikai, a Provanszi-Francia, a Spanyolt, a Katalán, az Észak Olasz, a Szardíniai, a Szicíliai Olasz nyelv is kicsit eltérő, azáltal, hogy az ott élő, eredetileg más-más nép nyelve latinosodott, mégis megértik egymást. A **Német** nem érti, de könnyen megtanulja a **Francia** nyelvet, mivel az egy nagy nyelvcsaládba való tartozás ezt lehetővé teszi.

A **Magyarok** viszont küszködnek mindegyik **Indoeurópai** nyelvvel, mivel azok annyira mások. *(Nem csak az idegen szavak megtanulásával van gond, hanem már az is gond, az Indoeurópai nyelvekben más névmást használnak egyes szám 3. személyben a nőkre, és mást a férfiakra. Más a szórend, más a ragozások módja, más a mondatban a hangsúlyozás, stb. Ahogy más kifejezéseket is használnak. A lovas témába vágó módon, az **Angol** „**bullshit**” kifejezés **Magyar** megfelelője a „**lószar**”. Mivel a magyar **lovas nemzet**, lásd később még.)*

A **Finnugor** nyelvűségünket erőltetők, úgy viselkednek, mintha a **Franciák** ragaszkodnának hozzá, hogy ők csak **Kelták** semmi mások, és semmi közük a **Latinokhoz**, sem a **Germán Frankokhoz**.

Az **Ural-Altáji** nyelvcsaládba tartozó igen sok nép egymásra is jelentős hatással volt, ráadásul a harcias **lovasnépek** kulturálisan is egy közösséget képeztek. *(Lásd a korábbi **aranyszarvas** és **lovasvadász** gyűjteményt.)*

Ez a magyarázata annak, hogy a **Hunok**, **Avarok**, **Ogurok**, **Kazárok**, **Ugorok**, **Türkök**, vagy később a **Besenyők**, **Kunok**, **Török népek**, **Mongolok**, **Tatárok** viszonylag könnyen tudtak birodalmakat alkotni, integrálva e népeket.

Ez magyarázza azt is, hogy a **Magyarok** miként tudtak a birodalmakba könnyen betagozódni, és ez magyarázza a nyelvünket ért változásokat is. Minden **újabb birodalomban** élve változások érték nyelvüket, ahogy a **Honfoglalást** követően is, ahogy a **Kárpát-medencei** letelepülés után **Szláv**, **Latin**, majd **Német**, és manapság **Angol** behatást is érte nyelvünket természetes módon. Ugyanakkor megmaradt az elkülönülése a nyelvünknek továbbra is.

Tehát a **Finnugor-Türk** nyelv vitát könnyű feloldani azzal, hogy nyelvünk a nagy közös **Ural-Altáji** nyelvcsaládba tartozó **Ugor** eredetű, *(de nem Finn)* amely a **Türk** népekkel való évszázados együttélés által **Türkösödött**.

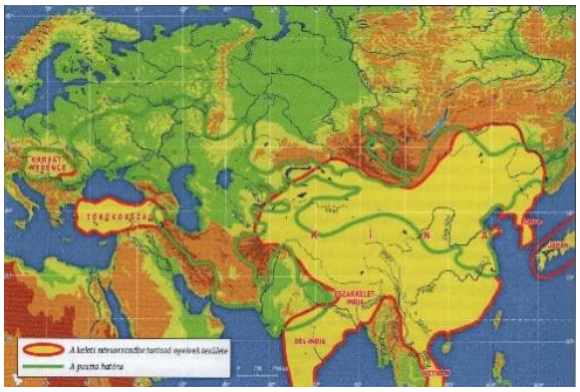

Igen feltűnő sok azonosság. Így például, a **Magyar** nyelvi szokásnak megfelelően a **Kínai**, **Koreai**, **Japán** népnél is előbb említik meg családnevet, csak utána a felvett *(nálunk kereszt)* nevet.

Ez arra utalhat, hogy a távoli **Hsziungnu/Hun Birodalom** valamelyik népétől származik e kulturális tényezőnk.

A **Hsziungnu/Hun** nyelvet nem ismerjük igazából, mivel nem maradt fenn jelentősebb írásos dokumentum.

(Amúgy is sok, folyamatosan változó összetételű nép alkotta a birodalmaikat, változó/eltérő nyelvekkel.)

Amennyiben a **896-os Honfoglaló őseinket** *(vagy csak azok egyes népcsoportjait és annak kultúráját)* a messzi **Hsziungnu/Hun** Birodalomból *(is)* származtatjuk, akkor már érthetőbb az is, hogy a **Magyar nyelvnek** miért nincs közeli rokona. Hiszen nagyon messziről érkeztek, esetleg több helyről is, később más törzsekkel is keveredő **Őseink**. *(Lásd mai DNS állományunk Távol-keleti eredeteit.)* Útközben is túl sokat változhatott a genetikánkkal, kultúránkkal együtt a nyelvünk is, *„birodalmi hatásra”.*

Sok, egymáshoz igen közeli nyelvű nép úgy alakulhat ki, ha hosszú ideig egymás mellett élve, idővel részlegesen elkülönültek. *(Lásd Szerbek-Horvátok, a Spanyolok-Portugálok, Németek-Dánok, Oroszok-Beloruszok.)*

Nekünk, **Magyaroknak** azért nincs ilyen közeli rokon nyelvű népünk, mert vagy nagyon messze mentünk az **Ural-Altáji** rokon nyelvű népektől, vagy azok megszűntek. *(Hun, Avar, Késői Avar, Onogur, Szabir, Kaliz, Kazár, Besenyő, Kun stb., mind Türk, vagy türkösödött Ogur és egyéb nyelvűek voltak.)*

Itt a **Kárpát-medencében** pedig össze, vagy beleolvadtak az ott élő népek nyelvei a **Honfoglaló őseink** nyelvébe. Együttesen létrehozva a mai **Magyar nyelvet**.

Tehát nem kell azon gondolkodni, melyik nép adta át a másiknak a nyelvet, hiszen lehet legtöbb az **Ural-Altáji** családban tartozó **nyelvet** beszélte.
Azonos volt **sztyeppei lovaskultúrájuk** is. Így az átmenet fokozatos és nagyon könnyű lehetett.

A későbbi történelmi változások *(pl. Tatárjárás, majd Szláv terjeszkedés)* pedig e rokon népektől messzire elvágta, a nyelvünket. Az újabb **1000 évben** pedig *„**Szlávosodott**”, „**Latinosodott**”, „**Germánosodott**”* a nyelvünk, így igen messze távolodtunk a Honfoglaláskori nyelvünktől. *(Míg nyelvrokonaink „Tatárosodtak”, „Oroszosodtak”.)*

A **Magyar nyelv** sajátosságai alapján egyértelműen beilleszkedik az **Ural-Altáj nyelvcsaládba**, de az oda tartozó nyelvek egyikét sem értjük már meg, ugyanakkor igen sok ilyen nyelvhez észlelhető részleges hasonlóság.
(Lásd a több helyen fellelhető Türk, Sumér, Etruszk, Koreai, Japán, Mandzsu nyelvekhez való hasonításokat is.
Azért lehet ennyi nyelvhez hasonlítania Magyar nyelvet, mert nincs egy sem, amely tényleg érthető szinten hasonló lenne. Ugyanakkor közismerten sok néppel kerültünk kulturális kölcsönhatásba, és vettünk át kultúrájukból, nyelvükből.)

Ezért lehet az is, hogy a **Magyar nyelvben** minimum **két kifejezés** van ugyanarra a fogalomra. ***(Eb/kutya.)***

A nyelvünkhöz közeli **Ogur/Csuvasokat** is sokan **Türkösödött Ugor** népnek tartják. *(Mások **Ogurt** a legtávolibb **Türk** nyelvhez kategorizálják.)*

A *„**Magyarok**”* **ősei** lehettek **Ugorok**, de idővel **Türkösödtek**, a **Hun**, **Avar**, **Ogur** majd **Kazár** *(Türk)* birodalmak alatt, minimum **500 évig** *(375-896 között, de lehet már hamarabb is)* együtt élve e **Türk népekkel**, melyből adódó kulturális- nyelvi-, és genetikai kapcsolatok is létrejöttek. *(Lásd „birodalmi hatás”.)*

A **Kazár nyelv** is a **Volgai-Bolgár**, vagyis a mai **Csuvas** nyelvhez állhatott közel.
Az **Avarok** is Kelet- és Közép-Ázsiából is érkezhettek, nyelvüket nem ismerjük, de **Türk** hatás érhette őket, ahogy a **Hunokat** is.

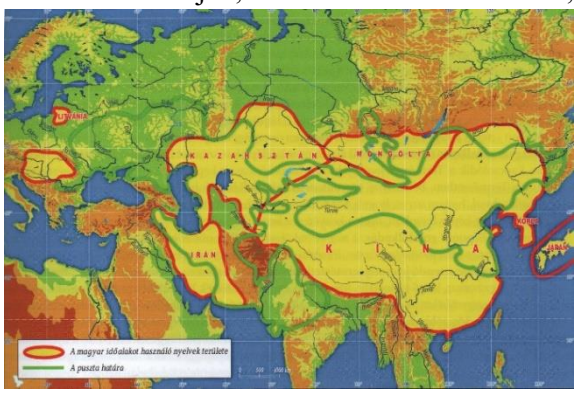

A **Balkánra** a belharcok elöl menekülő *(Ogur)* **Bolgárok Türkös** nyelvéről *(a merőben más)* **Szláv** nyelvre való váltás, más jellegű volt. Náluk hirtelen és látványos nyelvváltás történt, egy teljesen más nyelvcsoportú nyelvre, nyilvánvaló okból. *(Mivel a messze menekülő, hazát foglaló **lovas hadseregük** döntően **férfiakból** állt, ezért, a Balkánon leigázott **Szláv törzsek** leányaival alapítottak családot, akik „anyanyelvükre” tanították meg gyermekeiket. A **Honfoglaló őseink** azonban magukkal hozták **asszonyikat**, családjukat a **Kárpát-medencébe**, így megőrizhették anyanyelvüket.)*

A **Magyar** nyelv tehát olyan, mint a kagylóban lassan kifejlődő **gyöngy**. Az **Ugor** mag megmaradt, de hosszú idő és út alatt, messze távolodva, más népekkel kapcsolatba lépve, rárakodott más népek kultúrájából igen sok minden. Nyelvünk is így sokat változott, fejlődött.
Ezért lelhető fel annyi más kultúrából származó érték benne, miközben egyikkel sincs igazából közeli, megérthető közelségben.

A **Magyarok** és a **Magyar kultúra**, valamint **nyelv** eredetét *(eredőit)* tehát jóval messzebbről érdemes vizsgálni, és összetettségét is jobban figyelembe kell venni.

Jól példázzák ezt Granpierre Attila **ŐSI MAGYARORSZÁG** című művéből származó térképek. *(Lásd Magyar időalakot, hasonló népdalokat, hasonló népmesei elemeket használó népek térképe.)*

Az **Eurázsiai Sztyeppe**, és így a **Hsziungnu/Hun** és a **Közép-Ázsiai Szkíta népek** történelmét is érdemes sokkal részletesebben tanulmányozni, mivel ez adhat magyarázatott az eredetünkről, szokásainkra, kultúránkra, nyelvi sajátosságainkra.

A **lovas kultúránk** magyarázza a nyelvünk kialakulását is.

Mi **Magyarok** ősi hagyományaink révén képesek vagyunk népeket, kultúrákat befogadni, és azokat beolvasztani is a kultúránkba, ennek köszönhetően is vagyunk annyira jó alkalmazkodó képességűek.

A **mai Magyarok genetikája** már alig különbözik a környező országok népeinek genetikájától. Miközben **a Honfoglaló**k genetikája még az Európai **Hunok**, **Türk/Germán** népekkel *„dúsult”* genetikájához hasonló volt. *(Lásd hol volt, hol nem volt népmesék térképe.)*

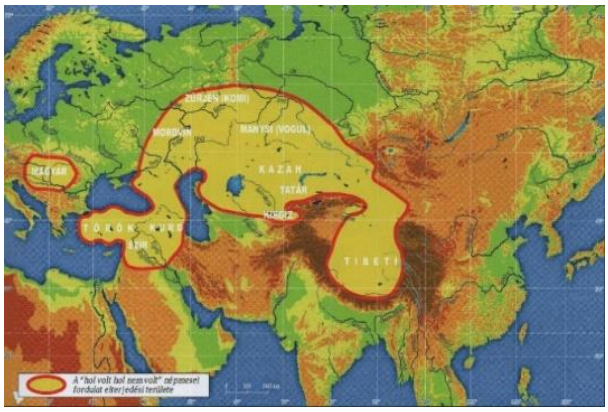

Addig maradunk **Magyarok**, amíg nem veszítjük el **kagylógyöngyszerű nyelvünket**, és **kultúránkat**, közte a **lovas kultúránkat**, melynek köszönhetjük honszerzésünket, fennmaradásunkat. Ezért kell e kultúránkat ápolni.

Ezért íródott e **LOVAS BIBLIA** című könyv is.

MAGYAR LOVAS NYELV SIMON TEMPLÁR NYOMÁBAN

Engedtessék meg, hogy e könyv szerzőjének jogán egy érdekes dolgot elmondjak, aminek korábban nem tulajdonítottam jelentőséget, csak úgy tekintettem rá, mit amit, majd még az unokáimnak is mesélni fogok.

1916-ban úgy pólózhattam Monacóban, hogy egy igen gazdag személy, az egész családom *(plusz player, lovászok)* utazási és hotel számláját, még a lovak szállítását is fizette, csakhogy ott a csapatunkban lehessen *(labdához nem is ért)*, így a végén ennek jogán **II. Albert monacói herceg** vele is kezet fogjon, amiről fotó pedig készül. *(E képen nekem gratulál II. Albert, a „patron” maradjon inkognitóban.)*

Előtte a Monte Carlói kaszinó téren vonultak fel a pólócsapatok a Hotel de Paris előtt.

A fogadást a hotel Empire termében rendezték, a díszvendég pedig **Roger Moore**, alias Simon Templar volt.

Amikor mi is odamentünk fényképet készíteni vele, ő a filmekből megszokott kedves mosolyával megkérdezte, honnan jöttünk, és mi megmondtuk „*from Hungary*”. Ő erre nagyon megőrült, és közölte, ő tud magyarul, mert a legjobb barátja Tony Curtis magyar volt, és őt megtanította magyarul. Megkérdeztem mit tud magyarul? A válasza: -„***LÓFASZ***”

(Semmi kétség nem volt, pontosan tudta mit mondott, a mosolyából, és persze a tökéletes kiejtéséből adódóan.

Később tudtam meg, hogy már akkor nagy beteg volt, és nemsokára meg is halt, de ezek szerint a humorérzékét nem veszítette el, még akkor sem, szerencsére. Ez az egyik legjobb túlélési módszer, igen sok rossz helyzetekben.)

Lovas emberként humorosnak tartottam nyilvánvalóan, *(a lovas embereket ez nem botránkoztatja meg)* és sok embernek eldicsekedtem vele, Roger Moore milyen jól tudott magyarul, Tony Curtis magyar barátjának köszönhetően.
A magyar valóban sokszor „*idézi*" Roger Moore-t és barátját Tony Cortist, hiszen mi végül is lovas nemzet vagyunk.
E humoros történetet érdemes komolyan venni, mert fontos dologra mutat rá. Nem ez az egyedüli példa erre.
Az angol nem használja a „***lószar***" kifejezést sem, *(bocsánat, de itt jelentősége van!)* helyette a „***bullshit***"-et.
A magyar nyelvben a „***MARHA***" igencsak nagy sértés, buta ostoba jelentéssel, azonban más nyelvekben ez nincs, vagy más jelent. Az angolban a „*cattle*" a sértés jelentése „*kövér*".

Lehet, e felfedezésért nem kapok Nobel díjat, de nem véletlen, hogy az angol nyelv nem a „*lovas*" verziót használja, hanem a szarvasmarha tenyésztő Yamna kultúra „*bikás*", „*tehenes*" verzióit, mert az angol nem lovas nemzet.
Feltehetően az eszkimók sem gyakran emlegetik a ló „*szerszámát*", ugyanakkor bizonyára garantáltan vannak hasonló kifejezéseik, csak éppen jegesmedve, rozmár, bálna, fóka, hal vagy valamelyik ottani állat vonzatában.

Nem lehet véletlen, hogy a magyar nyelvben a marha ostobát jelent, ugyanis korábban leírtuk.
A sztyeppei északibb népei láthatták, azt tapasztalhatták, hogy a lovak okosak, mert lekaparták a havat a fűről, így télen is megéltek, míg a marhák „*marhák*" voltak, és télen sok éhen is döglött emiatt közülük. Ugyanis déli, meleg égövi állatként a szarvasmarha ösztönében nincs benne az, ami a lovaknak meg van.

A magyar nyelvben nem lehet úgy sértegetni senkit, hogy „*Ló vagy*". „*Olyan vagy, mint a ló*".
Mert számunkra a ló igen pozitív fogalom volt és az is marad.
Ilyen jellegű, hogy patkót találni szerencsét jelent, a patkó a szerencse szimbóluma!

Nyelvünk sok irányból bővült, így több szavunk is van *(kutya-eb)* ugyanarra a dologra. Így a mén és a csődör.
Szegeden végzett diákként én tudom, mit jelent ott a „*ló fara*". *(A Szegedi Jogtudományi Egyetem van ott.)*

[285]A székelyek „***lőfő***" szava is a lovas hagyományra utal. A székelyek eleinte mind lovas katonák voltak, akik később is megmaradtak e haderőben, azok elnevezésére *(lovas harcos társadalmi rendjükre)* vonatkozó névvé vált Mátyás király idejében. Részükre nagyobb „*nyílföld*" is járt, akiket később nemesember embernek tekintettek.

[286]A meglévő ismereteimhez bő adalékot szolgáltatott az Arcanum, mely több száz lovas címszavából, csak a legismertebbeket, legérdekesebbeket adom most közre bizonyítékul:
Ajándék lónak ne nézd a fogát! Közös lónak túros a háta! Ha ló nincs, szamár is jó! Rossz lóra tett. Lóhátról beszél az emberrel. Úgy beszél vele, mint kocsis a lovával. Lónak négy a lába, mégis botlik. Lovat adott alá. Lóhalálában vágtat. Kirúgott a hámból. Azt a lovat ütik, melyik legjobban húz. Rest ló kövérebb.
Lóvá tették. Egy seggel nem lehet két lovat megülni! Nagy a feje búsuljon a ló! Kilóg a lóláb!
Gazda szeme hizlalja a lovat. Úgy örül, mint éh ló az abraknak. Vén ló is megröhögi az abrakot. Zab hajtja a lovat, nem ostor. Éhes lónak zabon az esze. Jó ló télben is kapál magának. Ló elli a csikót, de abrak az anyja.
Összerúgnak, mint a fáradt lovak. Zabos lóhoz ne közelíts. Ütni kell, mint a rossz lovat. Jó lónak zabla kell, nem ostor. Zabla nélkül a ló sohasem leszen jó. Üstökön vezetik, mint a lusta lovat. Zegernyés időben, zákonyos úton, lerifancolt lóval, hej bajos utazni.
Mit mond a kupec a már eladott vak lóra, amikor az nekimegy a falnak? Nem vak az, hanem bátor! ☺
Csetlik-botlik mint a vak ló. Minden kupec a maga lovát dicséri. Megkóstolta, mint cigány lovát a farkas. Koplal, mint a cigány lova. A cigány is addig szoktatta lovát a koplaláshoz, míg beledöglött. Zöld lovat, okos oláhot, kedves anyóst. *(Nem lehet találni.)* Dicséri, mint török a lovát. Fehér lovon eladta a tót az országát. Vörös kutya, vörös ló, vörös ember egy se jó. Elragadta a szent Mihály lova. Mindenki lova fia. Ki lova fia vagy?
Ki lovát másra bízza, hamar gyalog marad. Egyszer megcserélt ló könnyen cserébe megyen. Ha lovon mehetsz, gyalog ne járj. Késő bánat, sánta ló, mindig hátul járnak.
Könnyű a rossz lóért az alku. Könnyű jó csikóból jó lovat nevelni. Minden dolognak két oldala van, mint a rudas lónak. Nyerít, mint a ló. Úgy ül a lovon, mint a macska a sövényen. Szabadon eresztette a lovat. Szokást vesz fel a ló, ha rá nem ütnek. Tarka lótól, gondolattól, nem fizetnek vámot.
Szél lesz, asszony hajtja a lovat. Görhes lónak, világos felhőnek, mosolygós asszonynak nem kell hinni!
Szegény ember csikója hamar ló, gazdag ember lánya hamar eladó. Vásár nélkül is elkel a jó lány és a jó ló.

Szép asszonynak, jónak, a jó hátas lónak, kár megöregedni!

Lóra termett a magyar!

[285] https://hu.wikipedia.org/wiki/L%C3%B3f%C5%91
[286] https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Szolasok-regi-magyar-szolasok-es-kozmondasok-1/dr-margalits-ede-magyar-kozmondasok-es-kozmondasszeru-szolasok-5222/lo-62F7/

[287]A **Magyar népet** és **nyelvet** sokáig **Hunnak** vagy **Türknek** mondták. Hosszú ideig éltek **Őseink** igen szoros kapcsolatban a **Hun** és a többi **Türk**, vagy **Türkösödött** népekkel.

Ráadásul a **Türk nyelv** is az **Ural-Altáji nyelvcsaládba** tartozik, ahogy az **Ugor**, ezért igen sok közös vonása van.

A **Habsburg Monarchia** ideje alatt merült fel a **Finnugor** rokonság, melyet az Osztrák kamara nagyon támogatott, hiszen így a **Törökökkel** való barátkozás erejét lehetett csökkenteni, ráadásul így **kellően kicsinek**, és szövetséges nélkülinek érezhették magukat a **Magyarok**.

A legritkábban változó, személyes névmásokat tartalmazó táblázatra nézve látható, hogy a Finnekhez nem hasonlít a nyelvünk.

Ezt igazolta a Honfoglalók DNS elemzése is.

***0 % a Honfoglaló őseink Finn** genetikai eredete.*

Magyar	Uráli		Török			Mongol
	Finn	Észt	Török	Türkmén	Tatár	Mongol
én	minä	mina	ben	men	min	bi
te	sinä	sina	sen	sen	sin	chi
ő	hän	tema	o	ol	ul	ter
mi	me	meie	biz	biz	bez	bid
ti	te	teie	siz	siz	sez	ta
ők	he	nemad	onlar	olar	alar	ted

Jól látható, hogy a **Finn** és az **Észt** közeli, ezért szinte *„tájszólás”* jellegűen megérthetik egymást.

Ahogy a **Török**, **Türkmén**, **Tatár** is.

Utóbbiakhoz pedig igen hasonló a **Mongol**, de látszik, hogy az már távolabbi rokonuk. Mégis a hasonlóság ez utóbbi nyelvek között is jól látható.

Azonban a **Magyar** olyan távoli mindegyiktől, hogy csak *„belemagyarázva”* lehet közeli hasonlóságot észlelni bármelyik vonzatában is.

#	Hanti	Magyar
1	*yit, yiy*	egy
2	*katn, kat*	kettő, két
3	*xutəm*	három
4	*nyatə*	négy
5	*wet*	öt
6	*xut*	hat
7	*tapət*	hét
8	*nəvət*	nyolc
9	*yaryaŋ*	kilenc
10	*yaŋ*	tíz
20	*xus*	húsz
30	*xutəmyaŋ*	harminc
100	*sot*	száz

A **Finnugor rokonságot** erőltetők sem állítják, hogy a Finn nyelvvel közeli rokonok vagyunk.

Ők is elismerik, hogy a legközelebbi nyelvrokonaink valójában az **Ugor ágba** tartozó **Manysi** *(Orosz nyelvben **Vogul**, kb. 10 000 fő, Ob folyó mentén)* és a **Hanti** *(Oroszul **Osztják**, kb. 20 000 fő)* népek nyelvei, akik együttesen alig érik így el a 30 000 létszámot.

*(A **Hanti/Osztják** is alig érti meg a **Manysi/Vogul** nyelvet, és az utóbbinak nagy területen való szétszóródásuk által ráadásul 6 külön nyelvjárása is van.)*

Még, ha ők is a **Magyarok** legközelebbi **nyelvrokonai**, akkor is kalkulálni kell, hogy több ezer év alatt **Őseinkre** igen sok nép hatott, rájuk meg más népek, *(pl. Tatár, Orosz)* melyekkel ők kerültek kapcsolatba.

Egy biztos, a mellékelt táblázat alapján is, hogy nem érthetjük meg egymást egy másik néppel sem.

[288]Érdekes elemzéseket olvashatunk sok népekkel való rokonságunkról. A *„Manysi”* nevet azonosítják a Magyar *„magy”* előtagjával, mely *„ember, nemzetség”* jelentésű. Társadalmi tagolódásuk a gazdag mós *(módos)* és a por.

Nagyon sok példát és teóriát találhatunk arra, hogy a **Magyar nyelv** mely más nyelvekhez hasonlít. *(Lásd Sumér, Etruszk stb. teóriák)* Ezekben is lehet akár valamennyi igazság, hiszen a Magyar nyelv nagyon sok nyelvből átvehetett szavakat, és igen sok néppel került kapcsolatba. *(Közte a Közel-Keleti kultúrához tartozó Alánokkal is.)*

Azonban egy egyszerű példával. *(Hasonló módon Magyar szavak Angol fordításával, ahogy önkényesen kiválasztott szavakkal mások próbálkoznak ilyet bizonyítani.)* Hagy mutassak rá, hogy ennyi erővel igen nagy hasonlóság van a Magyar és az Angol nyelv között is. *(Azért Angol nyelvű a példa, mert ilyen rokonságot még senki nem állított, ugyanakkor jól mutatja, egy domináns nép nyelvéből való szavak átvételét.)*

„Hello Péter, a taxiban szelfizek.”
„Hello Peter, I take the selfie in the taxi.”

Nos, ez alapján a Magyar az Angol nyelvnek rokona?

Valójában be kell látni, *(reálisan)*, egyetlen **közeli** rokon nyelve sincs a **Magyarnak**, melyet megérthetnénk!

[287] https://hu.wikipedia.org/wiki/Ur%C3%A1l-altaji_nyelvcsal%C3%A1d
[288] http://fu.nytud.hu/kn/nepek/nepmny.htm

Sok nyelvből vehetünk példát, hogy az adott szavak valamennyire hasonlítanak, de mihelyt a nyelvek ősi szavait *(mint a személyes névmások, testrészek, családi rokonsági kifejezések, föld, fű, fa, víz, tűz, ég stb., lásd* ***Swadesh lista*****)** mind egymás mellé tesszük, látható hogy ténylegesen nincs egy közeli, rokon nyelve sem a **Magyarnak**.

A **Swadesh lista** alapján ugyanis legalább **70%-os egyezésnek** kell lenni ahhoz, hogy **azonos nyelvtől való származásúnak**, és **90%-os egyezőség**, ahhoz hogy **közeli rokonságúnak** tekinthessünk egy nyelvet.

Lásd alábbi táblázat. Melyből kiderül, leginkább még a rekonstruált Proto-Uráli és Altáji hasonlít egymáshoz.

Magyar	Finn	Proto-uráli (rekonstruált)	Török	Proto-altaji (rekonstruált)	Swadesh-lista sorszám	Forrás
ki, aki	**kuka, ken**	***ku-, *ko-, *ke, *ki**	**kim**	***kim, *k`a(j)**	11.	[32]
sok	paljon, moni	***čokkV, *čukkV,**	**çok**	***čok, *č`ako**	18.	[33]
más	**muu**, toinen	***mu**	**başka**	***bu(-n)**	21.	[34]
három	**kolme**	***kolme, *kulme**	üç	***gu-**	24.	
könnyű	**kevyt, helppo**	***kEnV**	**kolay**	***k`ə̑ńó**	-	[35]
kicsi, kis	pieni	***känčV, *käč3**	**küçük**	***k`ič`V** (~ -č-)	32.	[36]
fi, fiú	**poika**	***pojka**	çocuk	***póju**	39.	[37]
anya	**äiti**	***ańa**	**anne, ana**	***ə́ńa**	42.	[38]
apa, atya	isä *(apa)*, **appi** *(após)*	***appe**	**baba, ata**	***áp`a, \*ə́t`è**	43.	[39]
hal	**kala**	***kala**	balık	***kal-, *k`ùla**	45.	[40]
tetű	**täi**	***täje**	bit	***t`ijV**	48.	[41]
féreg	madot	***perkV, *perkkV**	solucan, kurt	***p`i̯ári**	50.	[42]
fa	**puu**	***puwe, *pajV , *pojV**	ağaç	***p`[i̯ǔ]ju**	51.	[43]
levél	**lehti**	***lEpV, *lepV**	yaprak	***li̯àp`[a]**	56.	[44]
kéreg, héj	**kuori**	***kere, *kärnä**	kabuk	***k`éjŕa**	58.	[45]
bőr	iho, nahka	***perV**	**burqı**	***pi̯óro(-k`V), *pə́rV**	62.	[46]
haj	**kalki, kaljeri, hiukset** (tbsz.)	***kalke**	**kıl**	***k`Íla**	71.	[47]
fej, fő	**pää**	***päŋe**	baş, kafa	***pi̯ànà (~ *p`-), \*p`ə̀jk`V**	72.	[48]
hónalj	**kainalo**	***konV, *kana, *kaŋla**	**kojin**	***k`òbàni**	-	[49]
nyak	kaula	***ńOkkV**	boyun	***ni̯äke**	87.	[50]
máj	**maksa**	***maksa**	**bayır**	***mék`ù, *pi̯ə̀ki, *biagir**	91.	[51]
lép	perna	***läppV**	dalak	***li̯ap`V**	-	[52]
iszik	**juoda**	***jëxe-**	**içmek**	***íč`i**	92.	
szopik, **emlik**	**imeä**	***ime, *əm**	**emmek**	***emV, *ami**	95.	[53]
fúj	**puhaltaa**	***pušV**	üflemek	***p`učV** (~p-,-o-)	98.	[54]
hall	**kuulla**	***kule**	**kulak** (= fül)	***k`ǔjlu** (~ -o)	102.	[55]

Ugyanakkor nagyon **sok rokon nép van**, ha a **Magyar** nyelv **alapvető tulajdonságait** nézzük:

Szabályosságok, mely az **Ural-Altáji** nyelvekre *(Finn, Ugor, Türk, Mongol, Mandzsu-Tunguz, és a ragozó jelleg kapcsán még a Koreai, Japán is)* mind jellemzők:

- Nyelvtani nemek hiánya
- Ragozó szerkezet
- Tulajdonragok használata
- Számnevek után a főnév és melléknév egyeztetésének hiánya.
- Magánhangzó-harmónia
- Mássalhangzó torlódás kerülése

E tulajdonságok alapvetően meghatározzák egy nyelv és nyelvcsoport jellegét.
Ezen ismérvek alapján már **nagyon sok rokon nyelve van a Magyarnak**, csak éppen egyik sem közeli rokon.
Nagyon fontos tudni, hogy az **azonos nyelvcsoporthoz** tartozó nyelvek között könnyű az átmenet!

Így az **Ugor** *(Ogur) „Türkösödhet”*, vagy *„Tatárosodhat”*, lásd **Magyar**, **Csuvas**, vagy a **Hanti**, **Manysi**, nyelvek.

Kérdés: Amennyiben elfogadjuk az **Ugor** eredetet, és a **Türkösödést**, akkor most **Ugor**, vagy **Türk** a nyelvünk?

Lehet **Ugor** az eredet, attól még a **Türkökkel** való nyelvi és kulturális kapcsolatunk **teljesen nyilvánvaló**.

Az alapvető nyelvi sajátosság mellett számtalan *(idegen)* jövevényszó kerülhet egy nyelvbe, attól függően, hogy milyen kultúrkörbe kerül az adott nép, de ezek nem jelentenek nyelvi rokonságot, csak a korábbi szoros kapcsolódást egy domináns nyelvhez, kultúrához. *(Lásd a korábbi Angol példát.)*

A **Magyarok** egyes ősi törzseit lehet nagyon messze *(is)* kell keresni! Ezért is érdekes ez.

A **Magyarrá** vált nép **Ősei** igen hosszú utat tettek meg **lovaiknak** köszönhetően. Sok néphez csatlakoztak és sok **lovasnép** is csatlakozott hozzájuk. Így kerülhetett nyelvébe nagyon sok újabb és újabb szó, kifejezés más nyelvből. *(Lásd kagylógyöngy hasonlat.)* Ezért már feltehetően nem is lehetne ráismerni az eredeti kiindulási nyelvre. A **Honfoglalás** előtti **1000 év** alatt is igen sok behatás érte, melyek közül a **Türk népek Birodalmaiban** élve erős **Türk** hatás érte őket.

A később **Honfoglalóvá** váló **Őseinknél** is előfordulhatott, hogy valamikor régen, más néptől vették át e nyelvet. Azonban a leírtak alapján az biztosnak tűnik, hogy a most használt nyelvünket már régóta használjuk.

Ez is azt valószínűsíti, hogy **nagyon sok Szkíta népet** őseinknek, rokonainknak tekinthetünk. *(Lásd **Pazirikek**, **Jüecsinek** és **Hsziungnuk/Hunok**, **Zsuanzsuanok/Avarok**, **Szakák**, **Alánok**, **Türkök**, **Ogurok**, **Kazárok**.)*

E népek gyarapították népünk kultúráját és nyelvét is, ahogy a **kagylógyöngy** is képződik, és ezáltal jött létre e csodálatos szép **Magyar nyelv**, mely valóban egyedülálló kuriózum, mivel nincs közeli rokona.

A **Magyart** önálló, **Türkösödött Ugor** nyelvként, a nagy **Ural-Altáji nyelvcsaládhoz** lehet kalkulálni.
Így nagyon sok népet tekinthetünk **nyelvi rokonainknak**, *(így 30 ezer fős **Obi Ugorok**, az 1,7 milliós **Csuvas** mellett)* a majd **200 milliós**, hatalmas területen sok országban élő **Türk** és **Türkösödött** népeket is.

***Magyarhoz** hasonló jellegű az összes **Ural-Altáji** és ragozó nyelv (utóbbiak még a Koreai és Japán is):*

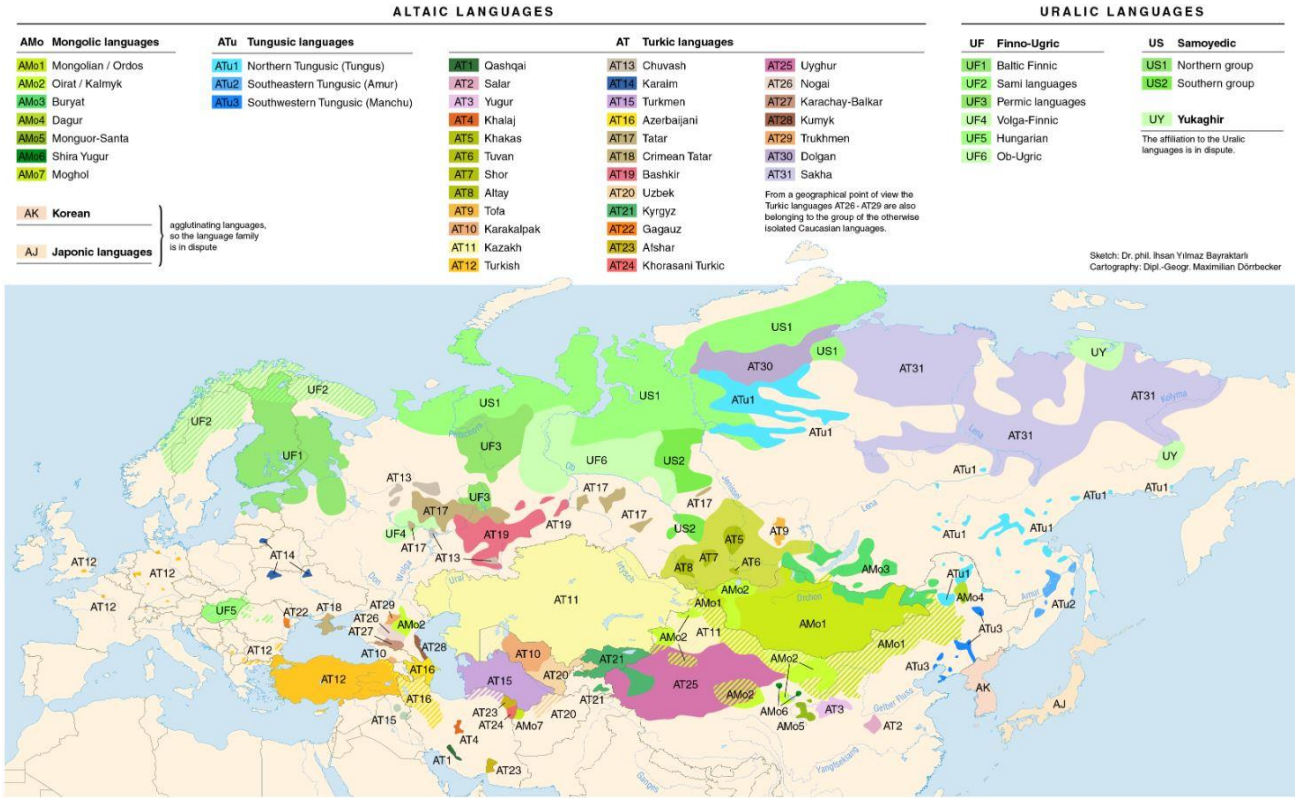

A **Honfoglalók 40%-nyi Germán** DNS állománya miatt, pedig ők is a **genetikai** rokonaink.

A ma élő Magyarok DNS vizsgálatai alapján *(mely igen sok korábbi teóriát „felforgathatott”)* érdemes lenne talán még a távoli, kisebb *(Mandzsu-Tunguz)* nyelveket és rokon népeket is alaposabban megvizsgálni.
A közel-keleti népek közül is vannak genetikai rokonaik.
Ahogy sok más Európai nép is genetikai rokonunk, és az eltelt **utolsó 1000 év** alatt az Európai kultúra, az **Indoeurópai nyelvek** is oly mértékben hatottak nyelvünkre, hogy azokat is már **kulturális** és **nyelvi rokonaik** tekinthetjük. *(Lásd nyelvünkben lévő latin, szláv, germán szavat, vagy a „germanizmus” jellegű mondatképzések.)*

Tehát nem vagyunk egyedül, és igen sok ***(nyelvi**, **genetikai**, **kulturális**)* rokonunk van.

E rokonainkkal pedig közös a **LOVAS TÖRTÉNELMÜNK** is. **Őseink lovaiknak** köszönhetően tudtak ilyen messzire eljutni, ez magyarázza alapvetően nyelvünk létrejöttének módját, ezért is szerepel a könyvben e téma.

KÁRPÁT -MEDENCE TOPOGRÁFIÁJA, TÖRTÉNELME, LÓÁLLOMÁNYA

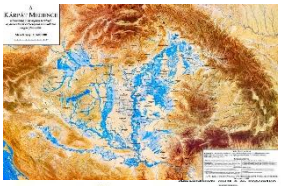

Kárpát-medence térképén látható, azt az **Alpok**, **Kárpátok**, **Dinári hegyvonulatai keretezik** külön tájegységgé, a **folyók** pedig **tájegységrészekre szabdalják**.

A **Kelták 350**, **Hunok 50**, **Avarok 250**, a **Magyarok** pedig **1000 évig** egyesítették.

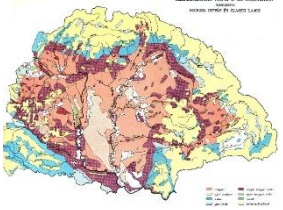

Sokáig **Pannónia** volt a leglakályosabb terület. **Erdély** számított még értékesnek, az arany, só és egyéb fontos ásványkincsei miatt is. A vízszabályozás előtt az **Alföld**, a rendszeres áradások miatt csak **nomád állattartásra** volt valójában alkalmas.

895-899 között a **Honfoglalóink** végül az egész **Kárpát-medencét** birtokba vették, de főleg a Kárpát-medence középső, jó legelőt biztosító területein telepedtek meg.

A **Kárpát-medencébe** betelepült korábbi **lovasnépek** is, magukkal hozták a **lovaikat**. Így

Őseink is a különböző, keleti fajtájú **lovaikat**, *(lásd korábban, a legnemesebbek között a Türk lovat)* melyek keveredtek a már itt élő **lovakkal**.

E **Magyar lóállomány** tovább változott a történelem során betelepített további lófajtákkal való keveredéssel. A **nehézpáncélos lovagokkal** együtt jóval erősebb testfelépítésű lovak érkeztek a **Német-Római Birodalom** felől. A Kárpátaljai **Rutének** megőrizték a **Hucul** munkaló fajtát.

1540-től kezdődően kialakult *„**Török hódoltság**”* idejében, az ország 3 részre szakadt. A **Török** uralom és a folyamatos háborúk hatalmas pusztítást végeztek, főleg a Magyarok lakta területeken. Ennek egyik hatásaként a **Magyar lóállomány** jelentős mértékben **Arabs** lovakkal kereszteződött. [289]Mai képviselőik az **1789-ben** alapított **Bábolnai ménesben** tenyésztett **Shagya-arab**.

Shagya-arab; Lipicai; Kincsem Angol Telivér; Nóniusz; Gidrán; Furioso-North star; Kisbéri

A **Törökök** kiűzésével újra egységes lehetett volna az ország, de a **Habsburgok** megosztó taktikával részterületekre osztották, és más nemzetiségeket telepítettek be.

Híres méneseket hoztak létre ugyanakkor a haderejük **ló** ellátása érdekében.

1806 óta vált divatossá Magyarországon a kezdetben a Habsburgok által kedvelt **Spanyol Andalúz** ló, 1952-től a Szilvásváradon tenyésztett **Lipicai lófajta** ennek képviselője.

1816-ban, **gr. Széchenyi István** által vásárolt 21 lóval indult a **Magyarországi Angol telivér** tenyésztés.

1785-ben alapított **Mezőhegyesi** ménesben kezdték tenyészteni **1816-tól** a **Napóleoni** háborúknak köszönhetően a **Nóniusz** lófajtát, 1961 óta a **Hortobágyon** is tenyészik törzsménesük.

1816-tól, szintén **Mezőhegyesen** tenyésztették ki a **Gidrán** fajtát is.

1841-től kezdődően létrehozott fajta a **Furioso-North star**. *(Furioso gr. Károlyi György méneséből származott.)* Mai törzsállománya a **Hódmezővásárhelyi Aranyági ménesben** van.

1853-ban gr. Batthyány Kázmértól elkobzott birtokon lévő ménesben alakították ki a **Kisbéri** lófajtát.

Ma **Arab telivér**, **Akhal-teke**, **Ügető ló**, **Magyar Polo Pony**, **Póni lovak**, **Hidegvérű** és más lófajták tenyésztése is folyik.

A korábban említett **lófajták** jelentősen befolyásolták a **Magyar félvérnek** nevezett **Magyarországi lóállományt**.

1867-es kiegyezés végre nyugalmat és felvirágzást hozott a sok harcot követően. Az ország újra területileg egységessé válhatott. Az ipari fejlődéssel a városi lakosság létszáma is megnövekedett, mely a Magyar lakosság arányszámának megnövekedésével járt. A **Folyók vízszabályozása** is sokat javított a helyzeten, az Alföld földműves, Magyar *(és Magyarrá váltak)* populációja jelentősen megnövekedhetett.

A **Török harcok** miatt elnéptelenedett területekre bevándorolt idegen nyelvű (*elsődlegesen Szerb és Román)* népcsoportok azonban az asszimilálódás helyett, a letelepedési területeik elszakadását erőltették. Ennek, és a két vesztes világháború végső következményeként, a térképen látható módon, több millió Magyar által lakott, hatalmas területeket szakítottak le a **Magyarország** területéből. A területekkel együtt a **ménesek** és a **lóállomány** döntő része is a Trianoni veszteség részévé vált. A **Románok** még **Bábolnáig** is elmentek a **lóállomány** elrablása érdekében.

Hasonló nagy pusztítást végzett a **II. Világháború** és az azt követő **kommunista** uralom a **lóállományban**.

Nagy erőfeszítéssel sikerült csak a **ménesek** lóállományának a helyreállítása a **lótenyésztőknek** köszönhetően.

A **Kárpát-medence** újra megosztottá vált, és az **Európa Unió** létrejötte csak keveset javított e helyzeten.

[289] http://www.lovasok.hu/lotenyesztes/menesek/menesek/

LOVAS TÖRTÉNELMÜNK JELENTŐSÉGE

A **történelemkönyvek** és a többi művek igen sokat foglalkoznak az **Európai**, a **Közel-keleti**, de még a **Kínai** népek, országok és birodalmak történéseivel, ugyanakkor szinte csak megemlítik, hogy voltak **Szkíták**, és a **Hun** meg a **Mongol Birodalom**. Utóbbiakat *„**barbárnak**”,* kulturálatlanoknak írták le, akik csak pusztítottak.

Talán ezzel is indokolhatták, hogy nem írták meg a **Sztyeppei lovas népek** részletes **történelmét**.

Jellemző módon **Attila Hun** királyról is szinte csak rosszat írnak a történelemkönyvek, miközben például a **Napóleon** név hallatán csak a szépre emlékszik mindenki.
Amennyiben a **Hunok** utódai írták volna a történelemkönyveket, valószínű, hogy a **Hunok** és **Attila** államszervező képességét emelték volna ki, és **Napóleon** kegyetlen **Jaffai vérengzését**, sőt a fertőző betegséget kapott saját katonáinak **ópiummal** való **likvidálását**, majd *„**faképnél hagyását**”* írták volna le részletesen.

Számtalan példát lehet említeni a történelemhamisításra. *(Lásd az Egyiptomiak „győzelmét” a Hettiták felett.)*

Szükséges volt tehát egyszer becsülettel megírni a **Sztyeppei lovas népek** történelmét és **lovas kultúráját** is.

Így mindenki meggyőződhet róla, valójában a **lovas népeknek** köszönhető a kor legfontosabb, legnagyobb hatású, új, korszakalkotó tényezője a **lovak háziasítása**, és azzal összefüggésben a **lovak sokrétű hasznosítása.**

A **lovak** minden korábbinál nagyobb mértékben befolyásolták az **emberiség történelmét** is. **Bűn** ezt elhallgatni.

Ennek köszönhetően **forradalmi változások** sorozata jöhetett létre. Ehhez számos, a **lovas kultúrához** kapcsolódó új **találmányra** is szükség volt, melyet szintén a **lovas népeknek** köszönhetünk.

Korábban a legfontosabb **energiaforrás** az **emberi erő** volt, melyet a **lovak** jelentősen felül tudtak múlni.
A **lovak** jelentőségét leglátványosabban a harci események igazolták, a **harciszekerek**, **lovas hadseregek** győzelmei.
A sztyeppei területről **harciszekeren**, vagy éppen **lóháton** érkező harcosok sikereit látva, kénytelen voltak átvenni más népek is a **lótenyésztés**, és **lovas hadi tudományt**. *(Ahogy most rakétákra van szükség, egy ország hadi erejéhez.)*

A **lovak** megjelenésével a **gazdaság**, a **közlekedés** és a **szállítás**, ezáltal a **kereskedelem** és a **termelés** is fellendült, mely forradalmi változást eredményezett az élet számos területén.

Ennek köszönhető volt a nagy birodalmak létrehozása, mely a **technikai**, **gazdasági**, **termelési**, **kereskedelmi**, **ideológiai**, **politikai kultúrák** ugrásszerű további fejlődésével járt.
(Jellemző módon ez még arra is kihatott, hogy az addigi termékenységi, női jellegű istenek kultuszát felváltotta a férfi hadvezérek, Istenek kultusza.)

Óriási távolságra kiterjedő **népmozgások** is létrejöhettek, igen rövid idő alatt. A *„**birodalmi hatásnak**”* köszönhetően **népek** keveredtek, egymásnak átadva kultúrájukat. *(DNS vizsgálatok alapján egyúttal a genetikájukat is.)*

Szkíta népek, **Pazirik**, **Jüecsinek** és **Hsziungnuk/Hunok**, **Zsuanzsuanok/Avarok**, **Szarmaták/Alánok**, **Türkök**, **Onugorok**, **Ugorok**, **Kabarok**, **Szabirok**, **Kazárok** és más **lovasnépek** történelmének alaposabb vizsgálata nagyon fontos, egymással összefüggő ismereteket eredményeznek, melyek a **Honfoglaló őseinket** is befolyásolták.

Ahogy fontos ismerni az **Egyiptomiak**, **Babiloniak**, **Perzsák**, **Görögök**, **Rómaiak**, az **Európai**, vagy **Kínai történelmet**, ugyanúgy meg kell ismerni ezért e **sztyeppei lovasnépek történelmét** is.

E népek történelme is folyamatosan zajlott, látni kell annak menetét, ismerni kell az ott zajló fontos eseményeket, történelmi összefüggéseit, és más népekre azok történelmére való hatásait.
Nem lehet úgy megismerni, ha csak egy-egy történelmi eseményt ragadunk ki belőle. *(Lásd Népvándorlást.)*

Nagyon fontos folyamatában látni, pontos időrendben a népesség mozgást, a birodalmak alakulását, vele a kultúrák terjedését. Látni az összefüggéseket, hogy az Ázsiai események, miként függtek össze az Európaiakkal.

Aki elolvasta e könyvet, az megérthette, hogy a Sztyeppén élő **lovasnépek** fontos kultúrák hordozói voltak.
A **Sintashtai** leletek igazolták, hogy a fémmegmunkáláshoz, kerámia készítéshez, házépítéshez is értettek.

Ostoba, aki azt hiszi, hogy e népek kultúrája primitív volt. Képtelenek lettek volna a sztyeppei mesteremberek termékei nélkül birodalmakat létrehozni. *(Lószerszámok, fegyverek, ruhák, élelmiszer termelés, stb. nélkül.)*

Miközben máshol irtózatos áldozatokkal járó vallásháborúk zajlottak, hatalmas emberáldozatokkal, a sztyeppei birodalmak garantálták a lakosság, kereskedők biztonságát, vallásszabadságot, a kultúrák terjedését.

Rossz, kegyetlen dolgokat minden civilizációban elkövettek sajnos, ugyanakkor meg kell látni a jót is mindenhol.

Számunkra is fontos minden információ. Például, hogy feltehetően a **Kárpát-medence** és **Őseink** is részesei voltak a **lovak háziasításának**, majd a **lovas kultúra fejlődésének** folyamatának.

A legújabb DNS vizsgálatok azt igazolták, hogy a **Honfoglalók** genetikájában nincs a **Finn** eredet, miközben kb. **40%** az **Ázsia**, **40%** a **Germán** és még jelentős Kaukázusi ***(Alán/Szarmata)*** tényező is. Mely arra utal, hogy a **Hun** származásunk, kapcsolatunk valós volt.

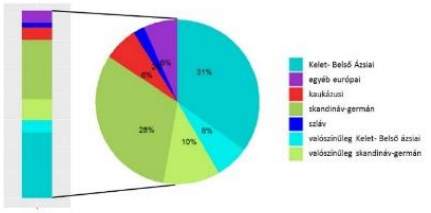

16. ábra Az általunk vizsgált 89 honfoglaló haplotípusainak valószínűsíthető eredete oszlop-, és kördiagramon

Őseink, így **Attilával** együtt harcolva, akár hosszabb-rövidebb ideig még a **Kárpát-medencében** is járhattak már akkor is.

A **Hunok** *(a többi sztyeppei néphez hasonlóan)* maguk is több néptől származtak, és sok népet beolvasztottak birodalmukba. Emiatt úgy változott/gyarapodott a genetikai állományuk, nyelvük és kultúrájuk, ahogy éppen az aktuális birodalmuk népeinek elhelyezkedése és történelmi vándorlásukkal járó, törvényszerű változásuk alapján ez valószínű.

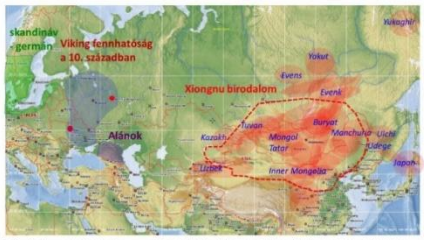

20. ábra A filogenetikai fák alapján az egyes honfoglalók kelet- belső-ázsiai találatainak földrajzi eloszlása látható halványpiros foltokkal. Ezek összessége jól kirajzolja az egykori ázsiai hun birodalmat (Xiongnu birodalom), amit piros szaggatott vonallal rajzoltam körbe.

Amikor **Őseink** később az **Avar**, majd az **Onogur**, vagy a **Kazár Birodalomhoz** tartoztak, akkor is érvényesült a *„birodalmi hatás”,* e népekhez is közelebb kerültek kulturálisan és genetikailag is.

Már csak azért is, mert e népek mind egyébként is ugyanazon **harcias lovaskultúrát** képviselték.

A **Kárpát-medencébe** betelepült **Avarok** *(és a velük érkező **Szlávok**)*, majd a **Honfoglalók** mellett jelentős volt a később betelepülők létszáma is. *(Ahogy a korábbi korokból itt maradt és asszimilálódott népesség létszáma is. Lásd korábban.)*

Betelepültek **Svábok**, **Szászok**, **Besenyők**, **Kunok**, később a **Törökök**, és ismert a velük együtt *(vagy előlük)* érkező **Délszlávok**, **Albánok**, **Románok** betelepülése is, akik a **genetikai** állományt is tovább „*hígították*”.

A korábban ide érkező **Rómaiak** is viszonylag kis katonai erővel tudtak uralkodni a földműves, pacifikált, uralmuk alá vont lakosság felett. Az **Avarok**, **Frankok** is csak lecserélték az uralkodói hatalmat.

A **Honfoglalók** is e *„hagyományt”* követhették, de a rendelkezésükre álló hosszú idő alatt át tudták adni nyelvüket, kultúrájukat, miközben nyilvánvalóan a nyelvükbe, kultúrájukba az itt élő népek is adtak értékeket.

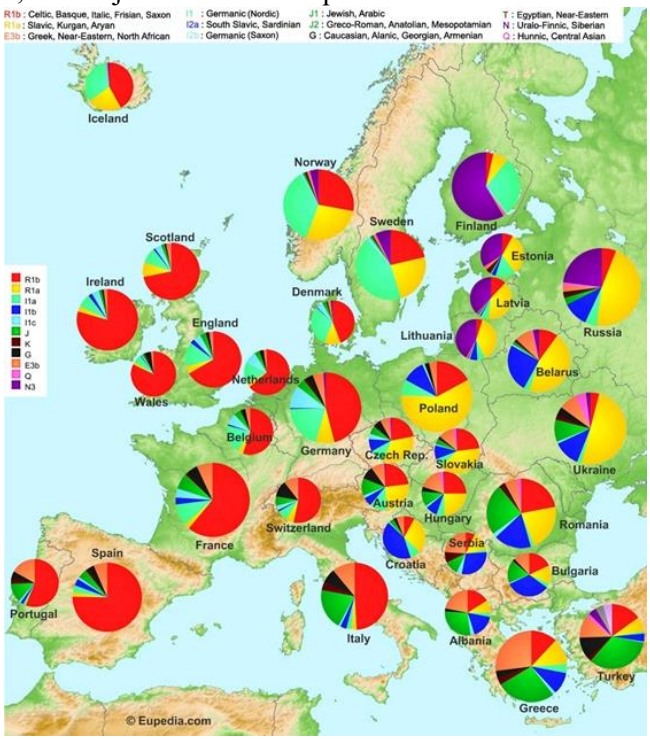

Európa mai **genetikai térképe** megmutatja azt is, hogy a mai szomszéd népek genetikai állománya nagyon közel áll egymáshoz, az adott esetben jelentős nyelvi különbség ellenére is.

Azzal, hogy mi megtudtuk őrizni **Magyar anyanyelvünket**, és **Magyar kultúránkat**, ez azt igazolja, hogy viszonylag nagy létszámban asszonyainkat is magukkal hozva tudtunk betelepülni a **Kárpát-medencébe**.

Fel lehet tenni a kérdést. Mi volt a **Magyarok** sikerének a kulcsa? Mi az, amit át tudtak adni?

Büszkék vagyunk **lovas örökségünkre**.

Lovaink menekítették népünket a Kárpát-medencébe.

Lovaiknak és **harcias lovas-nyilazó harcmodoruknak** köszönhették a hadi sikereiket.

A későbbi **Kalandozások** során ennek köszönhetően **Európa** számos nemzetét és a **Bizánci Birodalmat** is adófizetésre tudták kényszeríteni. Annak idején a Nyugati népek úgy imádkoztak:

„Csak a Magyarok nyilaitól ments meg Istenem!”

A rokon **lovasnépek**, *(így **Őseink is)* **háziasították a lovakat**, ők alkották meg hozzá később a **szekeret**, és hozták létre, fejlesztették tökélyre a **lovas harcmodort**.

A **Kimmer/Trákok**, **Hallstatt/Kelták**, **Szkíták/Szakák/Pazirik i.e. 900-tól** már **lovas haderővel küzdöttek**.

A **Hsziungnuk** földjén találták meg az első **lovaglónadrágot**.

A **Szkíták** újítása volt a kezdetleges **nyereg**, a lóháton is használható **visszacsapódó íj**.

A **Hunok** már a jó minőségű **nyerget** és hozzá a **kengyelt** is alkalmazták.

Az **Alánok**, **Avarok** alkalmazták a lovakon is használható, mozgást lehetővé tevő **pikkely vaspáncélzatot**, és ők terjesztették el Európában a **kengyel** alkalmazását.

A **Magyarok** nem egy újítással győztek, hanem azzal, hogy az **új dolgok alkalmazását átvették** és **tökélyre fejlesztették**, valamint a megfelelő **stratégiát**, **kitartásukat** és **leleményességüket** is hozzá tették.

A leírt képességek nem csak a **lovas harcmodorhoz** jók.

A **lovas íjász hadseregek** és a többi **lovas harcmodor** idővel nyilvánvalóan elavulttá vált a harcászatban, de az előbb felsorolt tulajdonságok, képességek éppen úgy hasznosak bármely feladat megoldása kapcsán.

Ez az a tudás és szemlélet az, amit a **Magyarok** a hosszú útjukon kifejlesztettek és át tudtak adni utódaiknak, valamint az itt élő, **kultúrájukat** átvevő népeknek is. Ezáltal válhattak mind **Magyarrá**.

A **harcias lovaskultúrájuk** és az említett tulajdonságuk, valamint **elengedhetetlen társuk a lovaik** révén tudtak a **Honfoglalók** megfelelő hazát találni, majd több, mint ezer éven át e hazában boldogulni.

E tulajdonságai révén **sikeresek** ma is a **Magyarok szerte a Világban,** bárhova is veti őket a sors. Ezért fontos e **Magyar harcias lovaskultúrát** felkutatni, médiákban szerepeltetni és minden **Magyar embernek** ápolni azt.

A **lovak** manapság is jelentős szerepet játszhatnak életünkben, igaz megváltozott szerepkörben. A korábbi felhasználásuk mellett, **szórakoztató**, **gyógyító**, **hagyományőrző** és **lovas sportok** által is fontos szerepet tölthetnek be.

Lovas történelmünk, **kultúránk** ápolása kötelességünk, ha feledésbe merült, mi megszűnünk valójában igazi **Magyarnak** lenni, amennyiben sikerült megőriznünk, akkor örökké fennmaradhat **Magyar Nemzetünk**.

Lovas nemzetünk tagjaiként fogjunk össze és cselekedjünk minél többet ennek érdekében!

KÉPEK JELENLEGI LOVAS KULTÚRÁNKRÓL

IVANICS CSALÁD & LOVAS ÉLETE

NS. VISZLAY DEMETER SZENDRŐI VÁRKAPITÁNY FIÁNAK,
NS. VISZLAY ANDRÁS A VISZLAY HUSZÁREZRED KAPITÁNYA LEÁNYÁNAK, **NS. VISZLAY JUDITNAK** &
NS. IVANICS GYÖRGY A SPLÉNYI HUSZÁREZRED KAPITÁNYÁNAK UTÓDAIKÉNT

Kutakodva igen sokérdekes információhoz sikerült hozzáférnem, melyek közt igen sok lovas jellegű volt.
Amennyiben más is veszi a fáradtságot, lehet hasonló történelmi emlékekre bukkanhat a saját családjáról is.
Ugyanis régi időben a lovak az életük része volt mindenhol, ezért igen sok család múltjában felfedezhető, hogy ősei is tartott lovakat a szántáshoz, vetéshez, közlekedéshez, netán egyik őse, családtagja huszár is volt.

A régi időben gyerekek nevét apjuk nevét felhasználva alakították ki. Például Iván fia Péter, vagyis **Iványics** Péter, magyarosan **Ivánffy** Péter. Mivel az Iván név igen elterjedt volt, ezért igen sok Iványics lehetett, de e név akkor nem örökölődött, mert annak fiát már pl. **Petrovics** Sándornak hívát. *(Lásd magyarosan: Petőfi Sándor.)*
Tehát nem volt családi név, egészen a **XV. századig**. Ekkor az írásbeliség elterjedése, az anyakönyvezés és a népesség nyilvántartás miatt szükségessé vált. *(Máskülönben képtelenség lett volna a változó nevekkel egy család leszármazását követni, /lásd nemesi családfákat/, míg a családnév bevezetésével ez leegyszerűsödött.)*

[290]Így igen sok **Ivanics** névrokon személyre lehet bukkanni, például a XII. sz-i **Ivanics bolgár fejedelemre** is.

[291]**1242-es** Tatárjárást követően kialakult a **Ivanics várispánság** is egy névrokonról lett elnevezve, *(Ivanič-Grad)* és amikor XV. században a családnevek létrehozása sor került, akkor, mint innen származók kaphatták őseink is e családnevüket, így lettek **Ivanicsok**.

Ivanics Pál Vitéz János udvari papja is, hasonló módon lett Ivanics.
1393. szept. 29-én kelt oklevélben *„Ivanics bán (Horváth)”* név szerepel, **Horváthi János** nagyhatalmú országos főúr **macsói bán** esetében is, **Nagy Lajos** uralkodásának végén. Aki a király halálát követően **II. (Kis) Károly királyságát** támogatta. Aki a király orv menyilkolását követően kitört lázongás mellé állt, akik a lázadás lecsendesítésére a királyi küldöttséggel odaérkező utazó **Garai nádort** megölték, **Mária királyt** is elfogták, és **Ivanič-Grad**-ban *(is)* fogvatartották, édesanyjával Erzsébet királynéval együtt.

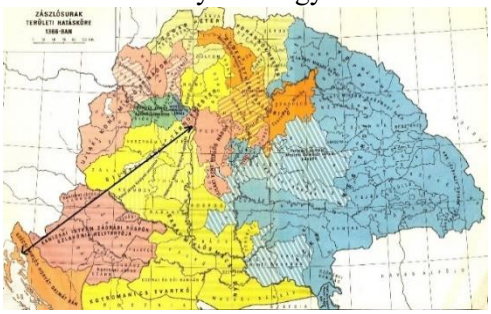

Kotromanič Erzsébet I. Lajos 2. felesége utasítására végrehajtott, **II Károly** elleni *(1386 02 07-i)* merényletkor a királyné szobájában volt, többek között Garai Miklós nádor, **Bebek Imre** országbíró, **Bebek György** az anyakirályné tárnokmestere, valamint Forgách Balázs étekfogó mester, aki egy hosszú késsel követte el a merényletet.
A lázadás letörését követen a **Bebek család** tagjai **szlavón** ***(Ivanič-Grad)*** és horvát-dalmát megbízatásokat kaptak.

A **Bebek család** hatalma tovább emelkedett a **nikápolyi** *(1396)* vesztes csatát követően, amikor a magyar főurak Zsigmond ellen fordultak a Lackfik vezetésével.
Bebek Detre *(Bebek György tárnokmester fia)* így **1397-1401** között a nádori tisztséget tölthette be. Azonban ő szintén a Zsigmond király elleni szervezkedése miatt bukott meg, és csak az ősi **Felső-Magyarországi** birtokait tarthatta meg, melyet még **1243-ban IV Béla Királytól** kapott a Bebek család a Muhi csatában és utána tanúsított hősies harcaikért. Ide menekíthették sok hozzájuk hű fegyverest, közöttük voltak azok, akik az **Ivanicsgrad** területéről származva később az **Ivanics** családi nevet kapták, és akiknek leszármazottaik voltak a **szendrői Ivanicsok**.

1526 után **Szendrő** igen fontos erődítménnyé vált a hármas határon, ezért foglalták el a királyi csapatok.
Hasonló okból a lázadók, **Bocskai István**, **Bethlen Gábor**, **Rákóczi György**, **Thököly Imre** és **Rákóczi Ferenc** is sorra elfoglalták.

1572-ben Rákóczi Zsigmond *(aki később 1607-1608 között Erdély fejedelmévé vált)* volt **Szendrő** várkapitánya. Innen indult el a **Rákócziak** sikeres pályafutása is.
Az **Ivanics ősök** e nagy nevekhez kapcsolódó harcok részesei lehettek.
Mígnem **1726-ban Ivanics György** huszárezred kapitány ősünk nemességet is kapott.
Ivanics György harcolhatott már **1686-ban Budavár** felszabadításánál, majd a törökök Magyarországról való kiűzésénél, **1696-tól** már a **Deák-huszárezredben**. Így az **1697-es** fényes győzelemmel zárult **Zentai csatában** is, *(lásd olajfestmény)* egészen, (a törököknek már csak a Temesközt meghagyó), **1699-es karlócai békéig**.
1701-tól indult a Spanyol örökösödési háború, melynek kezdetben az **Észak Itáliában** harcaiban vettek részt.

[290]Horváth Mihály Magyarország történelme 1871
[291] Pesty Frigyes: A Mo-i Várispánságok Története, Különösen a XII. században, MTA Történelmi Bizottsága 51-262 o.

1706 tavaszától már a **Viszlay-Huszárezredre** változott nevű ezredben harcolt. *(Ekkor volt felettese a szendrői várkapitány **Vifzlaÿ Demeter** fia **Vifʒlaÿ András**, akinek a leányát **Vifʒlaÿ Juditot** vette el később feleségül **1720-ban**.)*

1706 nyarától már **Splényi Huszárezrednek** átnevezett hadtestben harcolt hősiesen. **1707-ben Nápolynál**, **1708-ban Németalföldön**, **1711-től** a **Rajnánál**, egészen az **1714-es Bádeni békekötésig.**

1715-től *(két békeév után)* kezdődött az újabb **török háború**. **1716-tól** ott harcolt a **Pétervaradi** csatában, és **Temesközben**. *(Lásd **1716-ban Pancsova felszabadítása**, mely az utolsó magyar település volt a törökök kezén.)*

1717-ben már **Nándorfehérvárnál**, majd **Boszniai** hadműveleteknél is küdött, az **1718 július 21 Pozserováci békéig**.

1719-1720 között lett **Ivanics György** a **Splényi-Huszárezred kapitánya**. *(Splényi báró visszavonult.)*

Békeidőben is fenyegető volt a török támadás, ezért az ezred ekkor is délvidéken állomásozott. Így le kellett mondania parancsnoki kinevezéséről, hogy hazautazhasson **Szendrőbe** megházasodni **Vifʒlaÿ Judittal**.

Szendrő messze került a török harcoktól, hadi, közigazgatási jelentősége lecsökkent. Ugyanakkor a nemesi kiváltságok azzal is jártak, hogy a háborúkból ki kellett vegyék a részüket utódaiknak is huszár katonaként.

A **1726-os** nemesi oklevélben fennmaradtak az e harcokra vonatkozó információk, melyek alapján az internet segítségével igen sok további adat volt megtalálható.

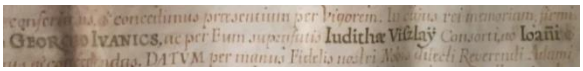

Így **Vifzlaÿ Demeter szendrői** várkapitány tényked ésének dokumentumai és aláírása is.

A lovas kultúra miatt is különösen érdekes számunkra a **Viszlay Huszárezred** és kapitányának, **Vifʒlaÿ Andrásnak** a története. Akinek **1705-ben**, mint **Bercsényi** temetvényi kuruc kapitányaként írott levelezése is fennmaradt.

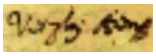

([292] Vifʒlaÿ András azonos nevű kései rokona ott volt a Napóleon elleni 1809 jún. 14-i Győri csatában is lovas huszárként. A Viszlay-Huszárezred tulajdonos kapitányának, Vifʒlaÿ Andrásnak a leányát vette el 1720-ban Ivanics György.)

Ahhoz, hogy **Ivanics György** egy huszárezred kapitánya lehessen *(és 1720-ban elvehesse Vifʒlaÿ Juditot)* úgy, hogy nem is volt nemes *(csak később, **1726-ban** kapott nemességet)*, ahhoz igen csak hősiesen kellett harcolnia, hosszú ideig.

*(Lásd bővebben a **SZENDRŐI IVANICS CSALÁD ÉS KORÁNAK TÖRTÉNELME** című könyvben.)*

Ahhoz, hogy egyáltalán egy ilyen ezredbe bekerüljön valaki, már elve megfelelő lovas és harci tudásra volt szüksége, valamint megfelelő ajánlásra. Ehhez pedig az is kellett, hogy a családjának férfi tagjai régóta huszárként harcoljanak dicsőségesen. Csak így tudták biztosítani a megfelelő lovat, felszerelést, kiképzést, és ami legalább ennyire fontos volt, a férfi családtagjaik jó huszár harcos hírnevét.

Egy családban a hagyományok is igen fontosak. Látható a későbbi képsorozatban, hogy a családunkban is pár hónapos korban már lovon voltak a gyerekeink. Ehhez olyan lóra van szükség, *(és olyan feleségre is, aki szereti, és nem féli a lovakat!)*, amelyben meg lehet kellő képen bízni.

Elhivatottságra is szükség van. Ehhez pedig az kell, hogy az utódok már gyerek korukban huszáros meséket hallgatottak, a szomszéd gyerekekkel harci játékokat játszottak, apját, más családtagjait is lovon lássa. Így idővel ő maga is apród, majd huszárlovas akarjon lenni, fergeteges lovas és harci tudással.

Nem véletlenül írtam e könyvet is, melyben a lovak szeretetére, megbecsülésére tanítok mindenkit, így utódaimat is!

Két híres huszárezred kapitány utódjának lenni, az kötelezettségekkel jár családunkra nézve.
Ennek tudatában mindjárt máshogy ül fel az ember a lóra, és még fontosabb a lovak szeretete, tisztelete.

[292] Dongó Gyárfás Géza szerkesztette: Adalékok Zemplén-vármegye Történtéhez 1909

ÉDESAPÁM IVANICS GYÖRGY BERCSÉNYI LOVAS SZAKOSZTÁLYT SZERVEZŐ LOVAS MÚLTJA

Édesapám is jó lovas volt. *(Lásd a hintalovon.)*

Édesanyám (*aki 92 évesen is még emlékszik leány korában általa is hajtott **Dani**, **Dinár**, **Durcás**, **Lenke**, **Sára** pej lovaik nevére, amellyel szekereken, hintókon közlekedtek, mivel akkor még nem voltak autók)* visszaemlékezései szerint, annak idején még **1948-ban**, **apám lóháton** járt át **Kunágotáról Medgyesre** neki udvarolni. Koárbban, középiskolásként Szarvason is intézett legelőt a lovainak, hogy ott is lovagolhasson.

Később a rákosi korszakban már nem illett lóval közlekedni, ezért vált fontossá a kerékpár. *(Lásd apámat a felső kép jobb szélén kerékpáron. Édesapám súlyos agyhártyagyulladását, hosszú fekvő betegségét követően jelentős súlyfelesleggel rendelkezett.)*

Anyám elmondása szerint, Ágota testvérem házasságakor, apám 60 évesen mégis együtt lovagolt lovas apósával, de én soha nem láttam lóháton, mindig csak szekéren, hitón vagy lovasszánon. *(Na, meg kerékpáron, motorkerékpáron.)*

Édesapám nevéhez fűződik a **Hódmezővásárhelyi Bercsényi Lovasszakoszály** létrehozása, melyben közrejátszott **Éva** testvérem lovassport szeretete is.

[293]**1976-ban** kiadott **LOVASÉLET MAGYARORSZÁGON** című könyvben megemlékeztek a szakosztályról, és meglepetésként ért, hogy benne voltunk, **Ágota** testvéremmel és **Czurkó Szilárddal**, *(lásd őt a lovas esküvői képeken, a 4 lovas hintó hajtójaként)* **Úrfi** *(hucul)* lovon voltizsálva. *(Én ülök háttal a lovon.)*

85. Hódmezővásárhely

Élelmiszeripari Főiskola Állattenyésztési Kar
Bercsényi lovasiskolája

Hódmezővásárhely lakói a város alapítása óta foglalkoztak lótenyésztéssel. Igazán szükség volt erre a nagy kiterjedésű, nagy tanyavilággal rendelkező alföldi városnak.

A városhelyi tenyésztők azonban a személy- és teherlovon, valamint katonai célokra használt lovakon kívül fedezőcsikókat is nevelnek, melyeket az állam rendszeresen felvásárol. Erre a célra mindig a legjobbakat válogatják ki a szakemberek. Az ilyen tenyésztő magas színvonalára utal az 1886-tól 1918-ig államilag vezetett ún. „Zöld könyve", ami az ország fedeztetési állomásain működő méneseket sorolja fel. Feltűnően sok „Hódmezővásárhely" névvel

Sok lóversenyt szervezett apám, melyek rendezésébe ifjú koromban magam is bekapcsolódhattam, miután hat éves koromban hazakerültem Vásárhelyre.

Éva testvérem ekkor már komoly lovasnak számított, így később országos bajnokságokon szerepelhetett. *(Lásd képeken díszvágta és eredményhirdetésnél.)* **Jutka** testvérem *(lásd a képen a díjaátadó párnával)* csak rövid ideig lovagolt, mert tej intolarenciája miatt, mindig is vékonyka és gyenge volt.

Ágota testvéremmel viszont sokat együtt lovagoltam. *(Ahogy a voltizs kép is mutatja)*

(Lásd őt a bal szélen díjátadáson, ahol kalapban apám adja neki át a díjat, majd a túloldalt edzésen is.)

E képekkel is tudom dokumentálni, hogy a lovas kultúra az a család hagyományiban mennyire folytatólagos.

A továbbiakban a saját lovas képeimmel pedig azt szeretném bemutatni, hogy a lovaglás mennyire szerteágazó ágazó tevékenységeket jelent, melyek közül módom volt igen sok félét kipróbálni.

[293] Sz. Bozsik Nóra, Dr. Várady Jenő: Lovasélet Magyarországon

LOVASÉLETEM, LOVAS TEVÉKENYSÉGEK

FALÓ, SZAMÁR GALOPP, FUTÓSZÁRAZÁS, VOLTIZS, TEREPLOVAGLÁS, RODEÓ, NYÚLVADÁSZAT, LÓVAL KÖZLEKEDÉS, MILITARY, LÓTEJÍVÁS, DÍJLOVAGLÁS, DÍJUGRATÁS, PUISSANCE, LÓVERSENY SZERVEZÉS

A „*lovaglás*” „*lovasélet*” alatt igen színes tevékenységeket érthetünk. Ezt próbálom a képekkel és bemutatni.

Gyerekkoromban nagyszüleimnél, Medgyesegyházán nevelkedtem, édesanyám és édesanyám betegsége miatt. Már ott is volt ***(fa)* lovam**, azonban csak 3 kerekű drótszamaramon lovagolhattam, de az is jó edzés volt.

(A kerékpár erősíti a láb izmokat és az egyensúly érzéket is fejleszti.)

6 évesen jöhettem haza Vásárhelyre, és akkor rakott először *(a tűzoltó laktanyából kivont lovak közül egy)* **futószáras lóra** apám. Mely eléggé zötykölődött alattam, de az edző dicsérete megtette a hatást, így hősiesen rajta maradtam, és így idővel egyre jobb lovassá válhattam.

Nemsokára megnyertem életem első **galopp** versenyét, **szamárháton**.

A hucul **Úrfi** hátán nem csak votizsáltam, de egyre jobban lovagoltam, és idővel egyre jobb lovakat kaptam. Gyakoroltam a **díjlovaglást** is, de azért továbbra is használtuk Úrfit is a voltizs mutatványokhoz. Nem volt gond neki, ha a hátán hárman is rajta voltunk gyerekek. Szabó lányokkal egymás ugrottuk fel vágtában az Úrfira, és nem volt gond megállni a hátán, vagy vállon állni rajta, vágtában az egyik oldaláról a másikra átugrani, Dzsingisznek nevezett **voltizs** mutatvánnyal.

Jobb híján én is kerékpárral mentem ki a több kilométerre lévő lovardába, ami önmagában is jelentős edzés volt.

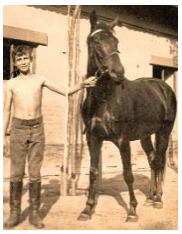

Amennyiben egy **tereplovaglásnál** 2x nem estem a lóról, az már jónak számított. A lovasok ugyanis azzal szórakoztak, hogy direkt csiklandozták a lovaik hátát, hogy azok ugráljanak. Úrfi meg elemében volt a terepeken. Amikor a vásárhelyi körtöltésen lefelé mentünk garantáltan kirúgott, fejét lehajtva. Szóval a **Rodeót** és a lóról való esést is gyakorolhattam. *(A „főnök” fiaként ilyen kitüntető figyelemben volt részem, jót röhöghettek, ha sikerült így elérniük, hogy leessek a lóról.)*

A tereplovaglás igen fontos a lovaknak, hiszen ilyenkor kiszabadulhatnak a „*börtönükből*” a lovardákból, és ősi vándorösztöneiket gyakorolhatják. Egyre keményebb túrákra mentünk, ahol olyan akadályok is voltak, mint egy nehezebb **military** versenyeknél is. Homokbányában külön „lócsúzdáink” is voltak.

(Lásd alul Seherezade nyergében, Ágota testvérem pedig Gidránon.)

Télen pedig **nyúlvadászat** volt az egyik kedvenc szórakozásunk. Akkor még a hideg tél és a magas hó nem volt ritka. Amikor megláttunk egy nyulat, bekerítettünk, és addig kergettük, amíg ki nem fáradt és lelapult. Akkor lóról ugrással, szabadkézzel lehetett „*levadászni*”!

A versenyekre *(a lószállító drága volta miatt)* is **távlovaglással** „*lábon*” mentünk, *(lásd szegvári „öltönyöskabátos” képem)*, és, ha nem volt más szállás, a szénában aludtunk, ha nem volt, mint ennünk friss **lótejet** is ittunk. Később a Szegvári tiszai kompon át **Pusztaszerre** is így jutottunk el. Apámmal **szerveztük** ott az első **lóversenyeket**.

17 évesen így Csongrádon ifjúsági díjugrató bajnok lehettem, majd Cerna-Vodán nemzetközi ifjúsági **díjugrató** bajnok. Menyhárd Béla edzőm itt 74 évesen *(!)* megnyerte az edők versenyét Kesely nevű lovon. Itt olyan **puissance** jellegű pályát építettek, ahol egyre magasabb akadályokat lehetett ugratni, egyre magasabb pontértékkel. Neki is mentem a legmagasabbaknak is, sikerrel. *(E győzedelmes taktikának szidás lett a vége, féltette Béla bá a lovat, nem engem.) (Lásd zászlóvivőként és a díjátadáson Kesely nyergében.)*

Apám legsikeresebb szervezése a **Pusztaszeri augusztus 20-i** lovasversenye lett. Manapság itt már egy komoly rendezvény és kiállító központot alakította ki, de akkor még csak a romok és az Árpád emlékmű volt. Apámmal minden alkalommal mi építettük fel a pályát, kerítettük be a területet. E búcsú jellegű ünnepségen a környékről igen sok lószerető ember gyült itt mindig össze.

WESZTERN LOVAGLÁS, LOVASKOCSIS FUVAR, LOVASSZÁN, 2-ES ÉS 4-ES LOVASHINTÓ, LOVAS ESKÜVŐ, LOVAS UTÓDOK ÉS LOVASOKTATÁSUK, HUBERTUS, TEREP & TÁVLOVAGLÁS, KASTÉLYTÚRA

Miután Szegedre beiratkoztam Egyetemre járva már kevés alkalmam volt a lovakkal foglalkozni, de azért vissza-vissza jártam.

Az egyetemista társak nagyon örültek, ha elvittem őket lovagolni.

Még egy **western filmet** is leforgattunk.

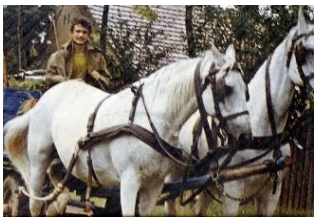

Lovaskocsin sokat utaztam gyerekkoromban is, de igazi élmény a **lovasszán** volt, mivel ekkor még nem sózták az utakat, így még Vásárhelyre is behajthattunk vele.

Az már csak természetes volt, hogy amikor Edittel megházasodtam **lovasesküvönk** volt. Négylovas kocsin mentünk a vásárhelyi református templomba, a szülők, koszorús leányok és ifjak is kocsin követtek, és lovasok is kísértek.

Aki e képeket látja, megértheti, miért írtam azt, hogy annak idején Ivanics György csak úgy tudott lovasezred kapitány lenni, ha a családjában régóta lovas hagyományok voltak.

Így igen hamar **lóra** ültek **gyerekeink** is.

Házasságunkat követően feleségemet is **megtanítottam lovagolni**. *(Mint később minden családtagomat. Nevetséges, de később 50 év lovas tudásommal vizsgát kellett tennem, hogy lovas szolgáltatást végezhessek!)*

Budapestre felköltözve sok lovardát meglátogattunk, majd Tökön kezdtem újra a lovas életemet. Itt olyan megbízható lovak is voltak, hogy **Gina** leányomat a nyereg elé véve, a kisebb akadályokat együtt ugrathattuk. Miután feleségemet megtanítottam lovagolni, nemsokára átmentünk Zsámbékra, ahol gyönyörű **tereplovas** emlékeink voltak, melyet fejtetőre erősített kamerával *(lásd később GoPro)* is felvettem, és még Rádiházára is elmentünk **Hubertus** lovaglásra.

Egyre messzebb menve *(Százhalombatta oda-vissza **100 km**!)* a környéken, végül lementünk **távlogalással** a Velencei tóra, majd egész a **Balatonig**. Meglepetésemre sok kastély fedeztünk fel útközben. Végül kiadtam, a **KASTÉLYOK FÖLDJE** című, 3 nyelven írott könyvet, melyben a **Loire kastély túrákhoz** hasonlóan a **Balaton és Budapest** közötti **kastélyos lovastúrákat** propagáltam.

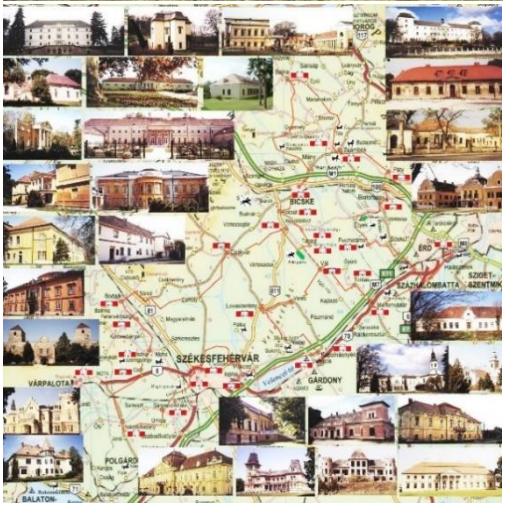

Még **Tökön** megismerkedhettem a **lovaspólóval**, majd a kastélyos könyv írásakor meghívást kaptam az Etyeki lovaspóló klubba, mely elindította az újabb korszakváltásunkat.

PÓLÓ, PÓLÓ LÓVÁSÁRLÁS, LÓTARTÁS

A **Töki** pólóedzéseket követően már egész jól ment a labda ütögetése *(stick and ball),* de ott nem érezhettem rá, mi az igazi különbség a póló és a többi lovassport között, mivel ott meccseket nem játszottam.

Az igazi élmény meccseket játszani. Ekkor érezheted, miben különbözik a póló a többi lovassporttól.

A **póló** nem csak egyszerű sport, nem csak lovassport, hanem igazi csapatmunka, ráadásul taktikai küzdelem is, mely mellett még sok egyéb dolgot is kell hozzá megszervezni. Nem elég tudni jól lovagolni és a labdát kezelni, hanem meg kell tanulni összejátszani, és figyelni, mire használható a csapattársad, és milyen taktika alkalmazható a másik csapat játékosa ellen.

Mindezen túl a pólóhoz hozzátartozik a szép környezet, és a kellemes társasági élet is.

A pólómérkőzés 4 chukkeréhez *(negyednyi játékidejéhez),* minimum 2 ló kell, mely lovakkal fontos, hogy összeszokjon lovasa rendesen. Egy idő után már családtagoknak számítanak a lovak, és idővel kialakul egy fontos érzés, amikor már bízol benne. Ahogy a lovad is megismer, megszeret, tudja szokásaidat, segíteni akar, mert tudja ő is, hogy számíthat rád. *(Röviden igyekeztem elmondani, de sokkal többről van szó.)*

2000 Berlin Jugette & Chichu; 1998 Etyek; 2000 Tabajd Chichu; 2001 Tabajd Jugette; 2008 Argentina

Feleségemmel **Edittel** hamarosan **vettünk két lovat** Berlinben és onnantól lótartókká váltunk.

(Előtte mindig azt hangoztattam, hogy én soha nem fogok lovat venni, mert a jó lovastudásom miatt engem kérnek fel, hogy üljek fel a lóra, hogy azt neveljem. Mindig is volt így ló, amelyen lovagolhattam.)

Idővel annyi hölgy játékos volt már a klubban, hogy női pólócsapatot is össze tudtunk állítani. A pólósportnál, ahogy a többi lovassportban is egyébként, koedukált versenyek vannak.

2006 Ebreichsdorf; 2009 Draft Cup Golondrinan;Női póló csapat; Két grácia Jaden Gina, Golondrinán Edit

A hölgyek pólóját látva, megértem a perzsa sah kedvenc szórakozását, amikor a háremhölgyek pólóját nézte.

LOVASOKTATÁS, PÓLÓOKTATÁS, LOVAGLÁS SZŐRÉN, KISCSIKÓN, KISPÓNIN

Gyerekeim már egész kiskorukban **megtanultak lovagolni** majd **pólózni** is.

Gina leányom volt értelemszerűen az első.

1989 Etyek póni lovaglás; 2000 Gina Jugettan;2002 Káliban Chichun;2007 Ginával csapatban

Jaden fiú/leány mérkőzés; Yerbitán szoknyában; Golondrinán; Edittel; 2017 Diplomats Cup Anan

Leó is már korán barátkozott a lovakkal.

1997 Solymáron; 1998 Zsámbék pónin; 2000 Tabajdon Jugettan; 2002 Káliban Chichun;2006 Jaden és velem

2006 téli terep; 2008 Káliban; 2009 Káli EstanSierran;2009 Csipet csapatban;2013 Estan Sierra és Facundo

Snow polo Exuisita; Trinindad Ebreichsdorf és Tabajd; Tri & Ex lovon együtt; Honor Cup Juanitan

Nadin már a „*csócsált*” „*apatejjel*” együtt látta a lovat, még állni sem tudott, de már a pólópályán csúszkált.
(Aki nem lovas ember, könnyen úgy véli, felelőtlenség lóra ültetni egy kis babát. Csakhogy a lónak is van csikója és a ló pontosan tudta, /jól láthatóan hátratekintett/ hogy a hátára egy kis gyereket tettek, ezért nagyon vigyáz rá. Amúgy egy mozdulattal le lehet venni, és nyilvánvalóan csak olyan lóval lehet ezt megtenni, amelyről a gazdája tudja az soha nem ártana.)

2005 08 14 Jaden;2005 már ott a ló a pólón; 2006 pólópályán; Yerbitan 2007; Puszi; Caligula

2011 Francesan; 2011 első terep Jaden; 2011 ütő próba;2013 csikón a „csikó”; 2014 Veronican; Yerbitan

LÓ PÓTLÁS, SZAMARAGOLÁS, LÓBÁBÚ, APA HÁTÁN, TABAJDI FALÓ, KERÉKPÁR PÓLÓ

1963 Vásárhely; 2005 Budapest karácsony; 2009 Káli; Tabajdi falovon; Kerékpáros póló

POLO PONY TENYÉSZTÉS, TÉLI LOVAGLÁS HÓBAN, TAVASSZAL VÍZEN ÁT, LOVAS SZAFARI

Estan S./Facundo; Alejandra/Nebos Musica/Menta, Estan S./Tristan; Estan Sierra/Tristan; Nebos/Menta/Tristan

Estan S., Destino,Alf, Jade,Yerbita; Tristan Pallavicini; Nebos Batthyany; Facundo Pieres Polo Pony

Karácsonyi kilovaglás; Téli tereplovaglás; 50 cm mély hóban; Hóolvadás utáni talajvíz; Borz kotoréknál

SNOW POLO, SAND POLO; ARENA POLO, KÖBERE (BUZKASHI)

2013 Snow Polo felvidéken; 2010 Sand polo Lovas vágtán;2005 Arena polo Tattersall; 2020 Köböre

REKLÁMFILM FORGATÁS, REKLÁMFOTÓZÁS, CÍMLAP FOTÓZÁS, LOVAS VONULÁS, PÓLÓVERSENYEK

2013 Mercedes filmreklám Fóton; 2015 Reklám Fotózás; 2018 Lovas Nemzet; Andrássy úton

2011 Európa Bajnokság; Ebreichsdorf; Tabajd Diplomats Cup; Akció; Louis Vuitton Cup

Lenyírt szőrű Qumbriával; *Lindával; Yerbitával és Edittel; Pálya szélén*

PÓLÓS UTAZÁSOK, LÓSZÁLLÍTÁS REPÜLŐVEL, KAMIONNAL, LÓRÓL ÁTUGRÁS, PÓLÓ STADION, PALIO

2011 Prága; 2011 Varsó;2008; Argentína Podesta PC.;Palermo stadion 2012 Argentína Chiripa PC.

2012 Argentario PC.; 2015 Sotogrande Cambiaso;2016 Monaco; 2018 Dubai PC.; 2019 Palio Siena

PATRONOK, HÍRES PÓLÓT KEDVELŐ SZEMÉLYEK

2018 Lezsák S. OGy. alelnöke, 2019 Varga J. Eu-s államt;2016 II. Albert monacói hc.;Roger M. alias,,Simon Templar"

ÜNNEPLÉS

2012 Argentario Olaszország; 2015 Diplomats Chalenge Polo Cup; 2016 Monte-Carlo Polo Cup

BEST PONY DÍJ

2014 BMW Diplomats Cup; 2016 Andrássy Cup ; 2017 Audi Diplomats Cup; 2020 BMW-Andrássy Cup

NÉVJEGYZÉK

„.Alánok, 88, 149, 152, 167
„.**Aorszok**, 72, 165
„.**Ászik**, 72, 165
„.Asszírok i.e. 14. sz-tól, 48
„.**Avarok**, 74, 154, 168, 173
„.**Avarok Közép-Ázsiában**, 74
„.Azalok, 148
„.Azeriek, 94
„.Baskírok, 94
„.**Besenyő**k, 95, 173
„.**Chercheni** ember, 81
„.**Csángók**, 71, 165
„.**Csuvasok**, 94
„.Dákok, 144
„.Frankok, 149, 151
„.**Gepidák**, 151, 153
„.Germánok, 146
„.**Gótok**, 70, 146
„.Görögök, 57
„.Hettiták, 50
„.Hettiták i.e. 1700-től, 48
„.**Hsziungnuk**, 63, 83, 166
„.**Hunok**, 88, 149, 151, 167
„.Hurrik, 16
„.Hurrik i.e. 2000-től, 48
„.Hükszoszok, 16
„.Hükszoszok i.e. 1782, 16
„.**Isszédok**, 71, 165
„.**Jászok**, 72, 145, 152, 165
„.**Jazygok**, 72, 145, 148, 149, 165
„.**Jüecsinek**, 81, 164
„.**Kabarok**, 74
„.**Kalizok**, 74
„.**Kangarok**, 71, 165
„.Kazahok, 92
„.**Kazárok**, 72, 170
„.Kelták, 143
„.Kései Avarok, 171
„.Kigizek, 92
„.**Kimmerek**, 55
„.**Király Szkíták**, 63
„.Kozákok, 120
„.**Kunok**, 71, 96, 165
„.Kvádok, 149, 152
„.Kvékerek, 17
„.Langobardok, 153
„.**Madzsarok**, 93, 163
„.**Magyarok**, 173
„.Makedónok, 61
„.Mamutvadász népek, 131
„.Markomannok, 148, 152
„.**Masszagéták**, 72, 165
„.**Nyugati Hunok**, 85
„.**Obi Ugorok**, 173
„.Okkersíros kurgánok lótartó népe, 133
„.**Onogurok**, 169, 173
„.Ostrogótok, 146, 147, 149, 151, 153
„.Oszétek, 145
„.**Palócok**, 71, 165
„.Pannnon törzsek, 148
„.**Pazirik**, 79, 164
„.Rómaiak, 148
„.**Roxolánok**, 72, 145, 148, 165
„.Sumérek, 16
„.Svévek, 149
„.**Szabarok**, 74
„.**Szakák**, 63, 71
„.**Szarmaták**, 63, 69, 145, 148, 149
„.**Szavárd Magyarok**, 163
„.**Szittyák**, 63
„.Szkíták, 61, 63, 76
„.**Szkíták a Kárpát-medencében**, 141
„.Tatárok, 94
„.**Tokharok**, 81
„.**Trákok**, 55
„.Türkmén, 93
„.Türkök, 91
„.Ujgurok, 92
„.Üzbégek, 94
„.Vandálok, 149, 151
„.Vizigótok, 146, 149, 151
„.**Zsuanzsuanok**, 90
‚1936 Berlini Olimpia, 18
‚1939 Hamburg EB, 18
‚2010 Ebreichsdorf EB, 18
‚300 lófajta a világon, 32
‚3000 éves lovaglónadrág, 81
‚Akhal tekini, 32, 61, 76
‚Alföldi zebra, 21
‚Altamira barlang lova 18 500 éves, 28
‚Amazonok, 57
‚Andalúz ló, 103
‚Andrássy Géza gróf 1880, 18
‚Angol telivér, 103
‚Arab telivér, 103
‚Asmani LOVAK KÖNYVE, 102
‚Balatonöszödi járomnyom a szarvon i.e. 2800, 134
‚Ballios, 58
‚Báró Bornemissza Pál, 33
‚Batthyány Elemér gróf 1875, 18
‚Botai-kultúra i.e. 3500, 35
‚Botaji-kultúra i.e. 3500, 15, 31
‚Bronzkori agancs zabla i.e. 1500, 135
‚Budakalász, Szigetszentmárton szekérmodellek i.e. 3600- 2800, 134
‚Budakalászi tömör kerék i.e. 3000, 44
‚Bukephalos, 61, 62
‚**Bukephalos** Nagy Sándor lova (i.e. 354-326), 59
‚Buzkashi, 18
‚Büdös-pest barlang, vadló csontváz, 129

,Calcutta Polo Club, 18
,Cambiaso, 104
,Chauvet-barlang, 26
,Chauvet-barlang ménese 35 E. éves, 15
,Chitrâl, 18
,Clovis kultúra 11 E. éve pusztította ki lovakat É-Amerikában, 24
,Cordobai ménes, 104
,Cosquer-barlang fekete lovai 28 000 éves, 27
,Cowboyok, 123
,Criollo, 104
,Cuartetera klónok, 104
,Cucuteni-Tripolje kultúra lócsontjai i.e. 3700-3300, 134
,Cussac-i barlang ló karcolatai 29 000 éves, 26
,Cyrallos, 58
,Csepel-Haros lelet lovak méret variabilitása i.e. 2500, 137
,Csepel-Haros település i.e. 2500, 137
,**Csepel-Haros** település lótenyésztése i.e. 2500, 43
,**Cserkaszkuli kultúra** (i.e. 18-14. sz.), 39, 138, 159, 161
,Csertomliki kurgán, 66
,csikósok, 17
,Dereivka-lelőhely i.e. 4000, 15, 31, 35
,díjlovaglás, 17
,díjugratás, 17
,Dinohippus 10 M. éve, 19
,Dunaujvaros Duk2 4077 lo Koszider-Padlás i.e. 4077, 137
,Egyiptomi iga nyereg, 50
,El Zahraa ménes, 103
,Eohippus 52 M. éve, 19
,Epihippus 47 M. éve, 19
,Epona, 143
,Equus, 19
,Equus 3,5 M. éve, 19
,Equus agilis, 32
,Equus ferus germanicus, 32
,Equus ferus silvaticus, 32
,Equus francisci 3 M.-8000 évig, 20
,Equus scotti, 20
,Equus stenosis, 20
,Espelugues barlang elefántcsont lova 8500 éves, 29
,Fehér ló mondája, 143
,fehér ló tisztelete, 143
,fémkengyel, 153
,Füzesabonyi 7000 éves kentaur, 132
,galopp, 17
,gauchok, 17
,Gaudamélai csata i.e. 331 09 20, 61
,Gilgit, 18
,Gili, 57
,Görög mítoszvilág lovai, 57
,Gravetti kultúra mamut és vadló vadászok, 131
,Grévy-zebra, 21
,Grotte de la Vache csontra véset ló 14 000 éves, 29
,Hagerman réteg 3,5 M. éves, 19
,harciszekerek, 16
,Harpagos, 58
,Hartmann-hegyizebra, 21
,hátasló használat, 16
,Házi ló 64 kromoszóma, 33
,Házi szamár kb. 7000 éve háziasították, 21
,Háziló háziasítása 6000 éve, 21
,Hegyi zebra, 21
,Hettita 8 küllős harciszekér, 48
,Hipparion 13 M. éve, 19
,Hippé, 57
,Hippidoin 3 M.-8000 évig, 20
,Hippodrom i.e. 680-tól, 58
,Hippokampusz, 57
,huszárok, 187
,Incitatus Caligula lova, 148
,Isszoszi csata i.e. 333, 61
,Japán pólódiplomácia (821), 99
,Joseph Sherer, 18
,Jukandar pólómester (760 körül), 102
,Kadesi csata i.e. 1274, 49
,Kalobatippus, 19
,Kanga, 21
,Karüsztosz, 57
,Kassai lovasíjászat, 17
,Kaukázusi Kura-Araxes kultúra, első lócsont i.e. 3300, 44
,Kentaurok, 57
,Kentaurosz, 57
,Kheirón, 57
,Kiang, 21
,**Kikkuli** A LOVAK IDOMÍTÁSÁRÓL ÉS TENYÉSZTÉSÉRŐL, 48
,Kikkuli i.e. XIII. sz., 16
,Kokpar, 18
,Kostromskaja kurgan i.e. VII sz., 46
,Kul Oba kurgan, 64
,Kulan, 21
,**Kumisz**, 154
,Kurultaj, 93
,Kvagga zebra 1883-ban kihalt, 21
,La Pasiega barlang lovai 35 600 éves, 28
,*Lascaux-barlang ló ábrázolásai 17 000 éves*, 29
,Lascauxi-barlang ló festménye 17 E. éves, 15
,Lenskaja ló (Equus lenensis) 42 000 éve, 30
,lombard patkó, 153
,lószekeres temetkezés, 47
,Lovak háziasítása 6000 éve, 31, 35
,lovas harcmodor, 52, 61
,lovas kaszkadőr, 17
,lovas temetkezések i.e. 2000-től, 161
,lovas temetkezések i.e. 4000-től, 45
,Lovaslabda, 18
,lovasszínház, 17
,Luoyand-i szekeres sír i.e.771, 47
,Magyar kengyel, 197

,Magyar lovastemetkezés, 192
,Magyar nyereg, 197
,MAGYAR POLO CLUB, 18
,Magyar zabla, 197
,Manipur polo team, 18
,Merychippus 14 M. éve, 19
,Mesohippus 40M. éve, 19
,Mezopotánia szekér, kangával i.e. 2500-től, 44
,military, 17
,Miohippus 36 M. éve, 19
,Moncerosz, 58
,Musztángok, 20
,**Nagy Sándor** i.e. 356-323, 61
,Nedzsid-fennsík, 103
,Népvándorlás, 158
,Núbiai vadszamár, 21
,Okirhoé, 57
,Olimpia lovas verseny i.e. 647-tól, 58
,Olimpia szekér verseny i.e. 680-tól, 58
,Onager, 21
,Ordov ló 24 000 éve, 30
,Orohippus 50 M. éve, 19
,Ox game, 18
,Öszvér, 21
,Palermo Stadion, Abierto, 18
,Parahippus 20 M. éve, 19
,*párnanyereg*, 71
,Pazirik hercegnő, 80
,Pech merle-barlang almásderes lovai 16 000 éves, 29
,Pegazus, 57
,Peri Hippikes, 16
,pikkelyes vaspáncél, 154
,Plesippus 3,5 M. éve, 19
,Polo, 18
,Polo crosse, 18
,Polo Pony, 104
,Przsevalszkij vadló, 15
,Przsevalszkij-ló a Takhi túlélő faja, 21
,Przsevarszkij-ló 66 kromoszóma, 33
,pusztai ötös, 17
,Qi herceg 600 lovas sír i.e. 490, 100
,rejoneador, 17
,Rejoneador, 104
,Remete-hegyi-kőfülke, ló csontok, 129
,rodeó, 17
,Semsey/Coliboai barlang 32 000 éves vadlova, 130
,Shandur Pass, 18
,Silchar Polo Club, 18
,**Sintashta kultúra** (i.e. 21-18. sz.), 39, 138, 159, 161
,Sintashta küllős szekér i.e. 2000, 45
,Sleipnir 8 lábú Skandináv csődör, 146
,Solokha kurgán, 65
,Sorraia póni, 103
,Spanyol iskola, 17
,Spanyol Lovasiskola, 104
,Suba-lyuki-barlang 70 000 éve, vadló, 128
,Sumér szekér, 4 szamárral, 44
,***Szargata kultúra***, 71
,szíjkengyel, 153
,Szomáliai vadszamár, 21
,Tabajdi lovas sírkő, 150
,Tarpán, 31
,Tarpán 1884-ben kihalt, 21
,Tarpán vadló, 15
,Tibeti pólódiplomácia (709), 99
,Tízezrek, 59
,Tolstaja Mogila kurgán, 67
,tömör kerék i.e. 4000-től, 44
,Trójai ló, 52
,Uffingtoni fehér ló, 140
,Unikornisz, 58
,ügető, 17
,Vadlovak Eurázsiába érkezése 160E éve, 31
,Vahhabita törzs, 103
,**Vekerzúgi Szkíta szekér és lovas sír**, 142
,Vixi lovaskocsi, 140
,Western lovassportok, 123
,western-reining, 17
,Xanthos, 58
,Xenophón i.e. 350, 16
,Zefír, 58
,Zóki agyag csizmácska i.e. 2800-2400, 136
907 Árpád halála, 186
Abbaszidák Birodalma (750-945), 102
Acheuli-ipar, 23
Achilleusz, 57
Afanasevo kultúra (i.e. 23-15. sz.), 79, 164
Albert Monaco hercege, 18
Álmos fejedelem, 179
Andronovo kultúra (i.e. 20-9. sz.), 45, 161
Árpád fejedelem, 179
Aszklépiosz, 57
Attila, 149, 151, 179
Attila kardja, 187
Aurignac/Szeleta kultúra, 130
Aurignaci kultúra 35 000-26 000 éves, 25
Australopithecus 8-2 M. éve, 22
Babur Moghul szultán (1483, trónon 1526-1530), 118
Baden-Péceli kultúra i.e. 3600-2800, 137
Bajbarsz mameluk Egyiptomi szultán (1223, trónon 1260-1277), 111
Bajor Gizella, 189
Batu kán, 114
Bendegúz, 88, 167
Bering-szoros, 24
Bíborban született Konstantinusz Bizánci császár, 188
Börte, 112
Bulcsú, 188
Clovis-kultúra i.e. 11 000, 15
Combralles-barlang lovai 15 000 éves, 29
Cortes, 122
Criollo, 122

Cro-Magnoni ember (i.e.36 000-9000), 25
Cro-magnoni ember 35 E. évvel ezelőtt, 15
Cro-magnoni i.e. 36-9 E év, 22
Cro-magnoni Kárpát-m-ben 30E. éve, 128
csapdázott lovak 40-100 000 lócsontváza, 26
Csin dinasztia (i.e. 221-206), 98
Csin első Császára (i.e. 221-210), 98
Csodaszarvasok, 80
Darwin, 20
Dioniszosz, 57
Diósgyőrtapolcai-barlang, 128
Dzsingisz kán (1162, uralkodása 1187-1227), 112
Ed, 179
Endeisz, 57
Ernák, 179
Ethnaton, 50
Főnix, 57
Galiceños, 122
Géza fejedelem, 189
Gravetti kultúra 31 000-25 000 éve, 26
Gyeniszovai ember, 24
Hadídzsa *(556-619)* Mohamed felesége, 101
Hallstatt kultúra a Kárpát-medencében, 140
Han-dinasztia Kína (i.e.206 – i.sz. 220), 98
Harangedényes-kultúra, 43
Harci elefántok i.e. 326-ban, 62
Hârún ar-Raschid bagdadi kalifa (763, trónon 766-809), 102
Hattuszasz, 48
Hattuszaszi ékírásos levéltár, 51
háziasítás és szelídítés, 32
Hector, 58
Héra, 57
Hernan Cortes, 20
Ho-lian Popo Keleti Hun király *(381, trónon 407-425)*, 85
Homo erectus 1,5 M. éve, 22
Homo Habilis 2 M. éve, 22
Homo sapiens 300 E éve, 22
Homo sapiens neanderthalinsis 400-40 E éve, 23
Homo sapiens sapiens 40 E éve, 23
Horda, 113
Horece A. Laffaye THE EVOLUTION OF POLO, 105
Horemheb, 50
Hunor és Magor mondája, 152
I. Adad-nirári Asszír uralkodó *(i.e. 1307-1275*, 48
I. Baszileosz Bizánci császár (836, trónon 876-886), 105
I. István király, 189, 190
I. István Magyar király (975?, uralkodása 997-1038), 109
I. Ramszesz, 50
I. Simeon (863, trónon 893-927), 105
I. Széthi, 50
II. Baszileiosz Bizánci császár *(957, trónon 976-1025)*, 108
II. Peroz Perzsa trónörökös (636-678), 99
II. Philipposz, 61
II. Ramszesz, 49, 50
II. Szilveszter pápa, 189
II. Theodosius Bizánci császár (401 trónon 408-450), 105
III. (Részeges) Mikhaél császár (841, trónon 842-867), 105
III. Dareiosz, 61
III. Thotmesz, 50
India, 116
Indiánok, 123
Istállós-kői-barlang 36 E. éves, 128
IV. Alexandrosz, 62
Ixión, 57
Jalal ud-din Akbar Moghul szultán *(1542, trónon 1556-1605)*, 119
Johanson-White-Lowejoy elmélet, 23
Kagylógyöngy szerű Magyar nyelv, 203
Kao-cung Kínai császár *(628, trónon 649-683)*, 99
Kasztór, 58
Kirgiz Kaganátus (840-927), 92
Kithan (907-1125), 92
Kleidoni csata 1014, 108
Kolombusz Kristóf 1493, 20
Kolumbusz Kristóf, 122
Közép-Ázsiai népek pólójátéka (i.e. 900-tól), 78
Krónosz, 57
Kubilaj kán, 114
Kurgán hipotézis, 43
Kurgán kultúra, 42
La Téne kultúra, 143
Lehel, 188
Lucy 3,2 M. éve, 22
Madarász Henrik Szász király, 188
Magdelenian kultúra 17 000-12 000 éve, 28
Magyar Királyság, 188
Magyarok kalandozása, 187
Makedon phalanx, 61
Makedónia, 62
Mameluk-dinasztia (1206-1290), 116
Mamelukok (1254-1527), 110
Minoszi kultúra i.e. 2700-1450, 137
Mitanni i.e. 15. sz., 48
Mohamed *(570-632)*, 101
Musztáng, 122
Muvatillisz Hettita király, 50
Nagy Teodorus, 151
Nagyrévi kultúra i.e. 2500-2000, 137
Nagyszéksósi Hun fejedelmi kincs, 151
Neandervölgyi ember, 24
Neandervölgyi i.e. 250-28 E. év, 22
Neandervölgyi Kárpát-m-ben 130-30E. éve, 128
Négy első kalifa, 101
Niképhorosz Ouranosz Bizánci hadvezér *(980-1010)*, 108
Nomád Világjátékok, 93
Nyilas csillagkép, 57
Olduvai-ipar, 23
Olimpiai játékok i.e. 776-tól, 58

Omajjádok Birodalma (661-750), 101
Orepithecus 14-8 M. éve, 22
Othniel Cherles Marsh, 19
Ögödej kán, 114
Pallasz Athéné, 57
Pártus-dinasztia (i.e. 238 - i.sz. 224), 76
Pazirik kultúra, 79
Perzsa Birodalom, 61
Perzsák pólójátéka (i.e. 8.sz-tól), 78
Pes-kő-barlang, 128
Pizarro, 122
Polüdeokész, 58
Poszeidon, 57
Pozsonyi csata, 186
Ramapithecus 12-10 M. éve, 22
Remete-völgyi Felső-barlang, 129
Rhóxane, 62
Római Birodalom, 151
Rudapithecus 8-6 M. éve, 22
Ruga, 88, 167
Sámánizmus, 112
Sárkány, 57
Sarolt, 189
Seuso kincs 4-5.sz., 149
Solutréi korszak 22 000-17 000 éve, 28
Somogyvári-Vinkovci kultúra, 136
Súr, 188
Szaladin Kurd/Arab hadvezér (1137, trónon 1171-1193), 110
Szavanna-elmélet, 23
Szelete barlang, 128
Sziffini csata 658, 101
Szilágysomlyói Gepida kincs, 152
Szobrocskák horizont 31-25 E éve, 26
Sztateira III
Dareiosz lánya, 62
Szúzai menyegző i.e. 324, 62
Taj-cung Kínai császár 598, trónon 625-649), 98
Tang-dinasztia Kínai császárai (618-907), 98
Tengrizmus, 112
Timurlane (1336, trónon 1370-1405), 115
többszörös honfoglalás, 171
Turkana tó, 23
Türk Birodalom (535-744), 91
Türk Tanács, 93
Ujgur Kaganátus (745-840), 92
Urartu *(i.e. 9. sz.)*, 48
Uratru i.e. 9. sz., 48
USA, 123
Utolsó jégkorszak 18 000-12 000 éve, 28
Ügyek, 179
VI. (Bölcs) León császár (866, trónon 886-912), 105
VII. (Bíborbanszületett) Kónsztantinosz császár (905, trónon 945-895), 107
Vu Hu Kínai császárnő *(624, trónon 690-705)*, 99
Wadnyugat, 123
Zeusz, 57
Zhanghuai *(Li Xian)* Kínai koronaherceg *(653-684)*, 99
Zsinegdíszes-kultúra, 43

TARTALOMJEGYZÉK

Ajánlás **5**

Előszó **7**

Bevezető **9**
Lovaskultúránk, többszörös honfoglalás, kagylógyöngy szerű nyelvünk 9

Köszönet nyilvánítás **11**

Honfoglaló törzseink származásai röviden **13**

Lovak kiemelkedő szerepe az őskortól röviden **15**

Lovak modern kori funkciói **17**

RÉSZLETES FEJEZETEK 19

EURÁZSIA LOVAS TÖRTÉNELME **19**

Lovak evolúciója 52 M. évtől **19**
Valódi lófélék 20 M. évtől 19
Modern Lovak 2,5 M. évtől 20
Mai lófélék 21

Ember evolúciója röviden 12 M. évtől **22**
Emberősök 12 M. évtől 22
Előemberek 8 M. évtől 22
Ősemberek 2 M. évtől 22

Ember és a lovak korai kapcsolatai **24**
Clovis kultúra hatása az amerikai lóállományra 11 E. évvel ezelőtt 24
Neandervölgyi, Gyeniszovai ember és a lovak kapcsolata 300-30 E. évvel ezelőtt 24

Cro-magnoni lovas kultúremlékek i.e 36 E. évtől **25**
Aurignaci kultúra (35 000-26 000) 25
Chauvet-barlang 32 900 éves „Ménese” 26
Gravetti kultúra (31 000-25 000) 26
Cussac-i barlang 29 000 éves, metszetes lódíszítése 26
Cosquer-barlang 19 000 éves fekete lovai 27
Solutréi korszak (22 000-17 000) 28
La Pasiega barlang 20 000 éves 80 lova 28
Magdalenian korszak (17 000-12 000) 28
Altamira-barlang polikróm lófestménye (15 000 éves) 28
Combralles-barlang 15 000-13 000 éves 100 lova 29
Pech melre-barlang 16 000 éves Pettyes lova 29
Lascaux barlang 17 000 éves ló ábrázolása 29
Grotte de la Vache lovas csont vésetei 14 000 éve 29
Barlangi képábrázolások elemzése 30
Szibériai 400 000 és 42 000 éves Őslovak 30

Lovak háziasításának korszaka 6000 éve (i.e. 4000) **31**
Háziasítás és a szelídítés közötti óriási különbség 32
Ló háziasítása 35
Dereivka-lelőhely 6000 éve (i.e. 4000) 35
Botai kultúra lelőhelye 5500 éve (i.e. 3700-3100) 36
Vadlovak kiirtása i.e. 14 000-től 40
Kurgán kultúra i.e. 6. évezredtől i.e. 4. századig 42
Zsinegdíszes (Corded Ware) kultúra i.e. 2900-től 43
Harangedényes (Bell Beaker) kultúra i.e. 2800-1800 43
Csepel-Haros Harangedényes település i.e. 2500 43

Szekerek megjelenésének forradalmi hatásai **44**
Kerék és szekér alkalmazása i.e. 4000-től 44
Sintashta küllős szekerei i.e. 2000 45
Lovasszekerek jelentős hatása 46
Fogatolás módja 46

Lószekeres és lovas temetkezések 46
Kostromskaja i.e. 7. sz. 46
Aranyszarvas kultusz i.e. 7. sz-tól 46
Kínai lószekeres temetkezés i.e. 771-476 47
Hurrik i.e. 2000-1275 48
Hettiták i.e. 1700-tól 48
Kadesi Egyiptomi-Hettita csata i.e. 1274 49
Lovaglás i.e. 4000-tól, lovas harcmodor kialakulása i.e. 10. sz. **52**
Kimmerek i.e. 12-8. sz. 55
Görög mítoszvilág lovai és lovaskultúra i.e. 2500-323 57
Olimpiai játékokon i.e. 680-től négyes fogat, i.e 647-tól lovaglás 58
Görög/Makedon lovas történelem i.e. 401-309 59
Nagy Sándor i.e 356-323 & Gaugamelai korszakváltó csatája i.e. 331 61
Szkíták i.e. 8-2. sz. **63**
Királyi Szkíta lovas emlékek és kurgánok kincsei i.e. 8-2. sz. 63
Kul Oba aranyserlege szkíta életjelenetekkel i.e. 4. sz. 64
Solokha Kurgan aranylovasa i.e. 4. sz. 65
Csertomliki Szkíta sírlelet, lovas keresztrejtvénnyel i.e. 3-4. sz. 66
Tolstaja Mogila kurgán griffes lovas nyakéke i.e. 4. sz. 67
Szarmaták i.e. 653-i.sz. 3. sz 69
Gótok Szkíta népek feletti hatalma i.e. 400-tól 70
Szakák a Közép-Ázsiai Szkíták **71**
Kangarok i.e. 130-tól, Palócok? 71
Isszédok i.e. 8. sz.-i.sz. 3. sz. 71
Ászik i.e 6. sz-tól (Masszagéták, Alánok, Aorszok, Roxolánok, Jazygok) Jászok 72
Kazárok 555-1106 73
Szabirok & Kabarok 463-830 74
Avarok Közép-Ázsiában i.e. 7. sz.-i.sz. 565 74
Pártusok i.e. 238-i.sz 224 76
Akhal tekini & Nisean ló 76
Yomud, Goklan, Nokhorli, mai Trük lófajták 76
Közép-Ázsia a lovaglás és a póló őshazája i.e. 900-tól 78
Keleti Szkíta kultúrák **79**
Pazirik & Hsziungnu lovaskultúra az Altáj helységnél i.e. 21-7. sz. 79
Pazirik hercegnő lovas öltözetben, csodaszarvas tetoválással (i.e. 500) 80
Csodaszarvas közös Eurázsia Szkíta jelkép i.e. 7. sz-tól 80
Tokharok (Jüecsinek) i.e. 230-tól, Kusanok i.sz. 30-375 81
Hsziungnuk, (Keleti) Hun Birodalom kezdetei i.e. 1728-tól 83
Ázsiai Hunok a Hsziungnuk további története i.e. 318-tól 84
Ho-lian Popo Xia keleti Hun állama 407-425 85
Európai Hun Birodalom 311-453 85
Attila uralkodása 434-453 87
Heftaliták (Fehér Hunok) 370-557 89
Zsuanzsuanok, Ázsiai Avarok 330-555 90
Türkök 535-től **91**
Türk Birodalom 535-744 91
Ujgur 745-840, Kirgiz 840-927 Kaganátus, Kitan 907-1125 92
Kazahok, Türkmének, Üzbégek, Azeriek 13. sz-tól 92
Kurultáj, Türk tanács, Nomád Világjátékok 93
Csuvasok, Tatárok, Baskírok 737-től 94
Besenyők 8-11. sz 95
Kunok 986-1241 96
Kína lovas kultúrája i.e. 10. sz-tól **98**
Csin-dinasztia (i.e. 221-206) lovas hadereje 98
Han-dinasztia (i.e. 206-i.sz. 220) Hsziungnuk feletti győzelme 98
Tang dinasztia (618-907) lovaskultúrája 98
Kao Cung császár (628, trónon 649-683) 99
Wu Hou császárnő Wu Zetain (624, trónon, 690-705) 99

Zhanghuai (Li Xian) koronaherceg lovas sírja *(653-684)* 99
Tibeti póló diplomácia (709) 99
Japán póló diplomácia (821) 99

Arab lovaskultúra 570-től 101
Mohamed (570-632) & Arab Iszlám Birodalom 101
Első 4 kalifa 632-661 101
Omajjádok Birodalma 661-750 101
Abbaszidák Birodalma 750-945, majd báburalkodókként 1517-ig 102
Hârún ar-Raschid bagdadi kalifa (763, trónon 766-809) 102

Arab telivér 103

Angol telivér 103

Andalúz ló 104

Criollo & Polo Pony 104

Bizánci történelem & lovasélet 401-től 105
II. Theodosius császár (401 trónon 408-450) 105
VI. (Bölcs) León Bizánci császár (866, trónon 886-912) 105
VII. (Bíborbanszületett) Kónsztantinosz császár (905, trónon 945-959) 107
I. Baszileiosz Bizánci császár *(957, trónon 976-1025)* 108

Szeldzsuk 1037-1194 és Oszmán Török birodalom a 13. sz.tól 109

Egyiptomi lovastörténelem 12. sz-tól 110
Szaladin (Tikrit 1137, trónon 1171-1193) 110
Mamelukok (1254-1517) 110

Mongolok lovas hadserege és Birodalma 1187-1368 112
Dzsingisz kán (1162, uralkodása 1187-1227) 112

Mongol-Perzsa-Török Timuridák 1405-1507 115

Indiai Mamelukok, Mogulok 116
Mameluk-dinasztia 1206-1290 116
Mogul Birodalom 1526-1540, majd 1555-1857 118
Babur (1483, Delhi szultán 1526-1530) 118
Dzsalal ad-Dín Mohammed al Akbar *(1542, trónon 1556-1605)* 119

Kozákok 14. sz-tól 120

Lovashaderők elavulása a 20. sz-ra, Lovas sportok a lovak megmentői 121

Európából Amerikába betelepített lovak 1493-tól napjainkig 122
Kolumbusz révén újra lovak Amerikában 122
Wadnyugat lovai & Western filmek 122

KÁRPÁT-MEDENCE & MAGYAROK LOVAS TÖRTÉNELME 125

Késő-miocén kor 10 M. éve Rudapithecus & Hippotherium intrans ősló 125
Hippotherium intrans (Rudabányai 3 ujjú ősló) 11-12 M. éve 126

Kőkorszaki Kárpát-medence i.e. 2,4 M. évtől i.e. 4500-ig 127
Vértesszőlősi Homo erectus seu sapiens palaeohungaricus 350 E. éve 127
Neandervölgyi Moustérien kultúra & lovak a Kárpát-medencében i.e. 130-30 E. éve 128
Korai Neandervölgyiek 130-70 E. évvel ezelőtt 128
Suba-lyuki 70 E. éves vadló 128
Neandervölgyiek (70-30 E. évvel ezelőtt) 128
Büdös-pest barlang 130 E. éves vadló csontvázzal 129
Remete-hegyi-kőfülke lócsontja 129
Cro-magnoni emberek & lovak a Kárpát-medencében i.e. 47 E. évtől 130
Aurignaci i.e. 47-22 E. éve, Szeleta kultúra i.e. 45-22 E. éve 130
Gravetti kultúra mamut és ló vadászok a Kárpát-medencében i.e. 30-10 E. éve 131
Kárpát-medence I.e. 10 000-től 132
Kárpát-medencei fölművelés i.e. 7. évezredtől 132
Állattartás a Kárpát-medencei Neolitikumban i.e.5500-4500 133
Kárpát-medencei Rézkor (Lókor) i.e. 4500-2400 134
Baden-Péceli kultúra a Kárpát-medencében i.e. 3600-2800 134

Kurgán hipotézis 134
Kárpátmedencei Bronzkor (Szekérkor) i.e. 2800-900 135
Bronz agancs zabla i.e. 1500, 135
Zsinegdíszes (Corded Ware) Kultúra a Kárpát-medencében i.e. 2400-750 136
Agyag csízma i.e. 2400 Vučedol-Zóki a Kárpát-medencei Zsinegdíszes kultúra 136
Somogyvári-Vinkovci kultúra i.e. 2300-1600 136
Állatcsontok elemzése 137
Harangedényes (Bell Beaker) kultúra a Kárpát-medencében i.e. 2500-2000 137
Csepel-Haros Harangedényes település i.e. 2500 137
Dunaujvaros Duk2 4077 (éves) ló, Koszider-padlás & Sintashta kultúra rokonsága 137
Kárpát-medencei Vaskor a Lovaskor i.e. 900-tól, 139
Kimmerek i.e. 10-8. sz. 139
Mezőcsáti kultúra lovastemetkezése i.e. 9-8. sz. 139
Kimmer zablák i.e. 9-8- sz. 139
Hallstatt (lovas) kultúra i.e. 8-5. sz. a Kárpát-medencében 140
Kárpát-medencei Szkíták i.e. 7-4. sz. 141
Vekerzugi Szkíta szekér ló és lovas sír i.e. 5. sz. 142
Kelták Kárpát-medencében i.e. 5. sz-i. sz. 9. 143
Géták i.e. 1 évezredtől, Dákok i.sz. 4. sz-tól 144
Szarmaták, Jazygok, Jászok, Roxolánok a Kárpát-medencében i. sz. 7-től 145
Germánok és lovaskultúrájuk 146
Skandináv Mitológia lovai 146
Germánok történelme i.e. 400-tól 146
Gótok i.e. 1. sz-tól 146
Vizigótok i.e. 3. sz-tól 147
Ostrogótok i.e. 3. sz-tól 147
Római kor a Kárpát-medencében i.e. 49-i.sz. 434 148
Fejér megye a Római korban (i.sz. 9-453) 150
Népvándorlástól 375 a Honfoglalásig 895 a Kárpát-medence 151
Hun-Gót-Alán csoportok Pannóniában 379-tól, 434-tól Hun fennhatóság) 151
Hunok a Kárpát-medencében Attila alatt 434-453 151
Vandálok Kárpát-medencében 271-406 152
Alánok (Jászok) Pannóniában 380-406 152
Germán népek uralkodása Pannóniában 454-568 152
Kvádok, (Szvébek) Markomannok Pannóniában 454-469 152
Ostrogótok a Pannóniában 454-540 153
Langobardok 540-568 és Gepidák 453-567 a Kárpát-medencében 153
Avarok a Kárpát-medencében 567-805-895 154
Frank 482-843, majd 843-tól Keleti Frank uralom Pannóniában 803-899 156
Sokszoros Kárpát-medencei honfoglalás 158
Kárpát-medencei ősi honfoglalói ie. 400 000-1000 159
896-os Honfoglaló törzseinek Ősi története & kultúrájuk eredetei 160
Sintashta i.e. 21-18. sz., Cserkaszkuli i.e. 18.-i.sz. 5. sz., Szargatka i.e. 4.-i.sz. 4. sz. kultúrák 161
Szavárd Magyarok, Madzsarok 163
Honfoglaló őseinkkel kapcsolatos népek és vándorlásuk története 164
Afanesevo kultúra i.e. 2300-1500 164
Pazirik i.e. 6-3. sz. 164
Jüecsinek/Tokharok i.e. 10. sz.-174 164
Kangarok i.e. 130-tól, Besenyők, Palócok, Csángók 165
Isszédok i.e. 8.sz.-i.e. 130 165
Ászik i.e. 2. sz-tól (Masszagéták, Alánok, Jazygok, Roxolánok) Jászok 165
Hsziungnuk/Hunok i.e. 3. sz-tól 166
Avarok 552-től Európában 168
Onogur-Bolgárok 453-665 169
Kazárok 555-965 170
Kései Avarok a Griffes-Indás népcsoport 670-896 171
Honfoglalást megelőző események részletezése 173
Honfoglalás 18 éve 889-907 180

907 augusztus 4-6 Pozsonyi csata 186
Kalandozások 900-970 187
Magyar Királyság létrejötte 189
Géza nagyfejedelem (945, uralkodása 972-997) országegyesítése 189
Szent Istvánt király államszervezése 997-1038 190
Árpád nemzetség Kárpát-medencei birtokfoglalása 191
Árpád nepzetség fejér megyei területfoglalása 191
Lovastemetkezések 192
Honfoglaló magyarok lovai 193
Szkíta és Türk lovak 193
Kunfakó és Konik 193
Honfoglalók lovainak DNS vizsgálata 194
Táltos, Tüzes ló, Epona, Akhal teke, Pégaszosz és a Seuso kincs 195
Honfoglalóink lószerszámai és fegyverei 197
Nehézpáncélos & könnyű lovasság 201
Kagylógyöngy szerű Magyar nyelv 203
Magyar lovas nyelv Simon Templár nyomában 206
Magyar nyelv közelebbi rokonai 208
Kárpát -medence topográfiája, történelme, lóállománya 211
Lovas történelmünk jelentősége 212
Képek jelenlegi lovas kultúránkról 214
Ivanics család & lovas élete 215
Ivanics név **Hiba! A könyvjelző nem létezik.**
Bebek kapcsolat **Hiba! A könyvjelző nem létezik.**
Édesapám Ivanics György Bercsényi Lovas Szakosztályt szervező lovas múltja 217
Lovaséletem, lovas tevékenységek 218
Faló, Szamár galopp, Futószárazás, Voltige, Tereplovaglás, Rodeó, Nyúlvadászat, lóval közlekedés, Military Lótejívás, Díjlovaglás, Díjugratás, puissance, lóverseny szervezés 218
Wesztern lovaglás, Lovaskocsis fuvar, Lovasszán, 2-es és 4-es lovashintó, Lovas esküvő, Lovas utódok és lovasoktatásuk, Hubertus, terep & távlovaglás, kastélytúra 219
Póló, Póló lóvásárlás, Lótartás 220
Lovasoktatás, Pólóoktatás, Lovaglás szőrén, Kiscsikón, Kispónin 220
Ló pótlás, Szamaragolás, Lóbábú, Apa hátán, Tabajdi faló, Kerékpár póló 221
Polo Pony tenyésztés, Téli lovaglás hóban, Tavasszal vízen át, Lovas szafari 222
Snow polo, Sand Polo; Arena polo, Köbere (Buzkashi) 222
Reklámfilm forgatás, Reklámfotózás, Címlap fotózás, Lovas vonulás, Pólóversenyek 222
Pólós utazások, Lószállítás repülővel, Kamionnal, Lóról átugrás, póló stadion, Palio 223
Best Pony díj 223
Névjegyzék 224
Tartalomjegyzék 229

PROFESSIO KIADÓ

DR. IVANICS GYÖRGY könyvei

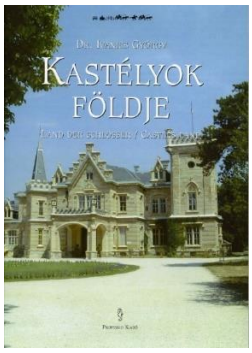

2004

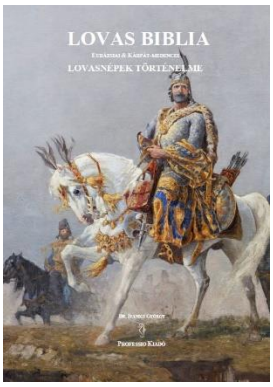

2018

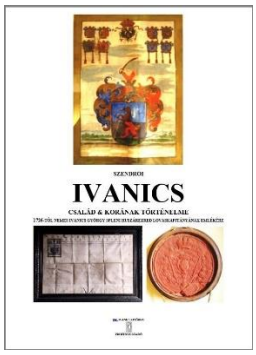

2018

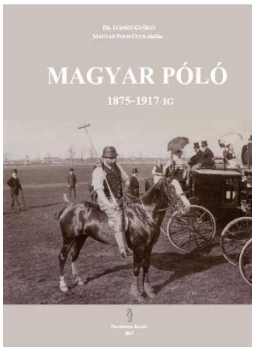

2017

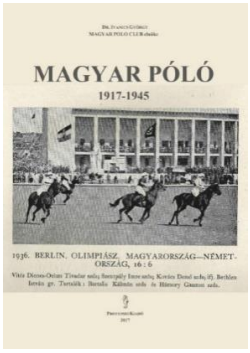

2017

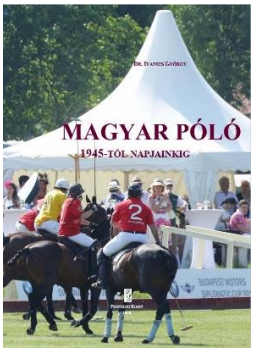

2018

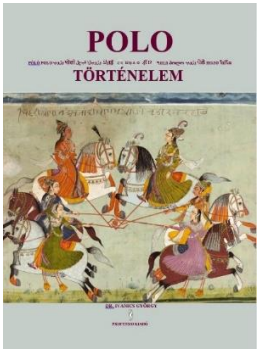

2018

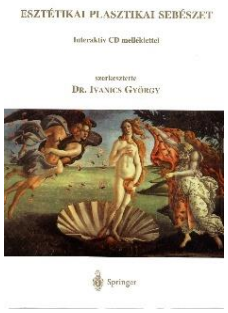

2000

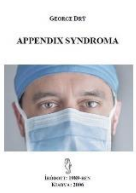

1898

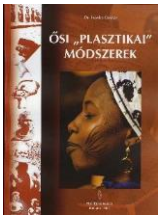

2004

PROF. DR. ZOLTÁN JÁNOS könyvei

1999

2000

2001

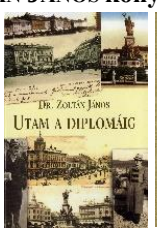

2002

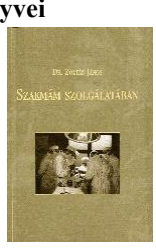

2002

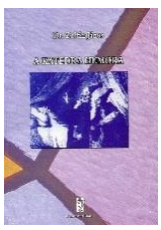

2003

2000

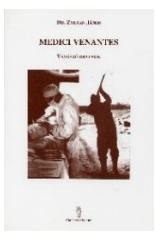

2001

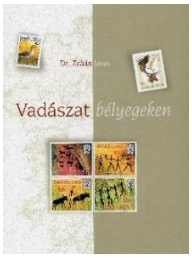

2002

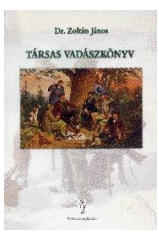

2003

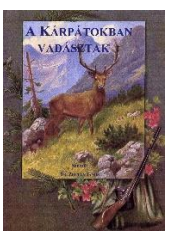

2004

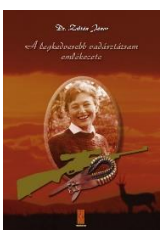

2006

1016 Budapest, Krisztina krt. 79.; +36 205 995 045; ivanics@plasztika.com

MAGYAR POLO CLUB & LOVASKÖZPONT BUDAPEST közelében!

Lovaglás, lovasoktatás, póló oktatás, lótartás, lótenyésztés hozzáértéssel, lovas szenvedélyével és elkötelezetten!

- Lovaspóló & Lovas oktatás
- Bértartás, 40 ha patak menti legelővel
- Fedett etetős karámok
- Díjugratás
- Díjlovaglás
- Terep lovaglás
- Lovas szafari
- Lovas táborok kicsiknek és nagyoknak
- Állatorvos helyben
- ⭐ Kiváló helyszín csapatépítésre
- ⭐ Kiváló Reklám forgatásra, Fotózásra

- Jól megközelíthető M7, M1, 1 és 7 főutakról
- Két lovaspóló pálya,
- Díjugrató pálya
- Helyben szállás lehetőség
- Öltözők, Wc, zuhanyzó
- Klub szoba, Konyha
- Állatorvosi felügyelet helyben
- Ingyenes parkolási lehetőség, WiFi

Részletek: + 36 204 486 738 hungarianpoloclub@gmail.com www.magyarpoloklub.hu